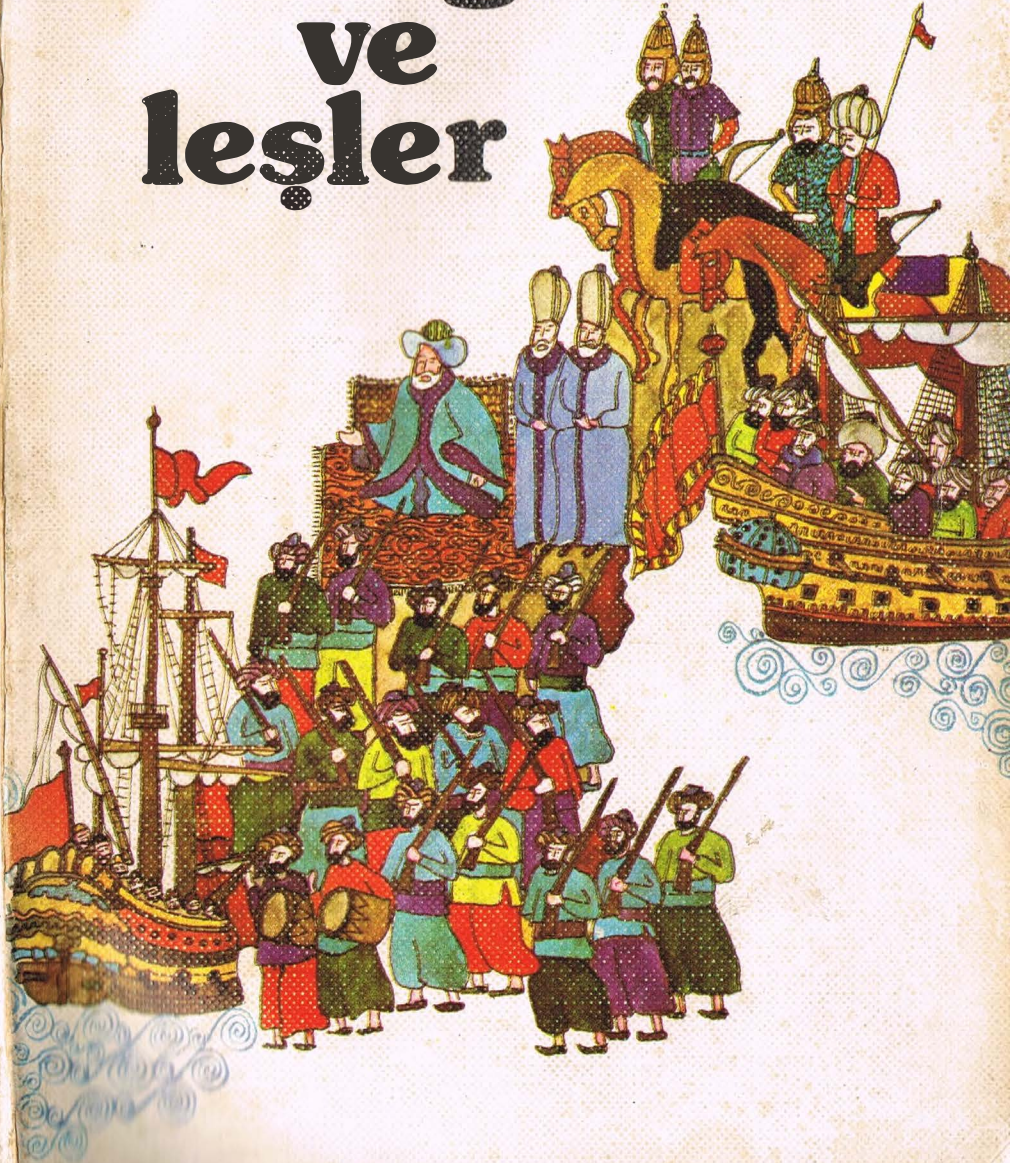

2

erol toy

kuzgunlar
ve
leşler

erol toy

EROL TOY

KUZGUNLAR VE LEŞLER 2

Birinci Basım : 1979 (Şubat)

EROL TOY

KUZGUNLAR VE LEŞLER 2

- Kapak Düzeni : Mehmet Sönmez
- Kapak Baskısı : Çolakoğlu Matbaası
- Dizgi - Baskı : Yaylacık Matbaası
- Cilt : Deniz Mücellithanesi
- Kitabı Hazırlayan : Metin Aldemir

EROL TOY

KUZGUNLAR VE LEŞLER

İKİNCİ CİLT

Genel Dağıtım :

TEKİN YAYINEVİ

Kim ürete bak, kimler üleşe,
Güç yetmez böyle çıvgar güleşe,
Olgörüp davranalım yoldaşlar,
Ya devlet başa, ya kuzgun leşe...

Akşam karanlığında başterdeyi Üsküdar'a çek-
tirip Öküz Limanı'na yanaştırdılar. Onlar karaya at-
lar atlamaz, istekleri üzere Yenikapı açıklarında de-
mire yatmaya yönelecek reis, yelken bastı. Geniş
adımlarla iskeleyi geçtiler. Koruya tırmandılar. Te-
peye ulaştıklarında, sıralanmış obalar örneği taş ya-
pıyla karşılaştılar. Eren börküne özenen gri kub-
beleri akşam alacasındaki duru göğe baç çekmiş-
ti. Ak taşın görkeminde al dudak örneği tuğla ke-
merler, elvan ağaçların arasında ak bir ırmak gibi
uzanan dış duvarlarla birleşiyordu sanki.

Kapı, her zaman, her gelene açıklığın simgesi
gibi, ardına dayalı. Serin, temiz, aydınlık avluda yü-
rüdüler. Eyvan alacasına girdiklerinde, iç kapıdan
bir derviş çıktı. Sırtlarında gemici yamçısı üç ki-
şinin dikilmekte olduğunu görünce irkildi. Başını kal-
dırdı. Gözlerini bulduğunda, ensesinin kanırmasın-
dan, her birinin iriliğini düşünmeyi unuttu. Sağ eli-
ni yüreğinin üstüne götürdü. Selâmladı gelenleri.

— Mehmet dede burda m'ola? - Diye sordu se-
lâmına karşılık verirken Buğa!

— Burdadır... Kim aramakta diyelim?

— Üç yoksul er, tapınızdan gönenç diler, - der-
siniz.

Genç derviş, ellerini abasının yenlerine yerleş-
tirerek, kapının ardında yitti. Yitmesiyle kapının açı-
lıp, Şeyh Mehmet Efendinin iki eli çaprazlanıp omuz-
larına uzanmış görünmesi bir oldu. Kapının önün-
de bir yandan eğilip, selâmlıyor, bir yandan;

— Pir Ata çiçeği, Hacıbektaş köçeği, Yesevî soyu, Yunus boyu erenlere hû! Onur kazanan kapımıza, ışık saçılan tapımıza, bilgi veren atamıza, üclere, yedilere, kırklara hû!.. Kapı açana, yol verene, getirene, gelene hû!.. - diyordu...

Sözünü bitirir bitirmez yol gösterdi. Gösterilen yola adım atmadan dikildi Kör;

— Yesevi yasasında, Hacıbektaş töresinde yok-sulu utandırmak yazılmaz dedem, - dedi. - Hele dileği gönenç olana, utancı sarıp yollamak yaraşmaz.

— Yollamak! Daha gelmeden gitme sözü edene, yürek küskünlüğümüzü yükleriz ki, taşıyamaya! Hele buyrun! Oturup halleşelim, söyleşip dilleşelim!

— Siz izin vermeden gitmek olası mı pîrim, - dedi Çopur. - Aydınlanmaya gelen, dilediğince ışımadan adım atamaz, bilmemekte miyiz?

Hankaha girdiler. Mehmet Efendi üçünü de teker teker posta itekledi. Hiç birinin oturmadığını görende, kendisi de bir kıyıya çekildi. Postun hemen yanında, keçe kilimin minyatür renkliğindeki nakışları üstüne yayıldılar. Gördüklerine inanamayan genç dervişlerin şaşkın devinmeleri arasında, söyleşiyi koyulaştırdılar...

— Siz ki Horasan erleri, siz ki biliyi bilimi, coşkuyu sezgiyi, dört kapı yedi makamı çoktan geride bırakmış erenlersiniz. Bir selâmınız gönlümüzü, bir sözünüz bilincimizi coşturmaya yetmekteyken, bunca ağırlığı yüklemeniz doğru mu? Bilmektesiniz ki, bunalmaktayız. Böyle bir zamanda Akdeniz ötesinden varıp yeten mi, varıp yetmelerini bekleyen mi aydınlanacaktır?

— Buyurdunuz ki şeyhim, - dedi Çolak Solu, - biz derya içre habersizliğe soyunmuş yoksullarız..

Elbet, Hacıbektaş postuna oturan, kalyon küpeşte-sine oturana bili verecektir.

— Öyledir de, Hacıbektaş postuna oturan, siz-den el almaklığa nice teşne olmakta?

— Bektaş pîr'in buna gereksinim duyacağını sanmamaktayız. Saylan Abdal ustamız çoktan olva-rıp, erliğini sunmuştur, - dedi Çopur Buğa.

— Saylan Abdal pîrimizin, pîr Ata katına var-dığını işittik.

— Alkaevli otağına bey kondu öyle ya, - dedi düşünceli düşünceli Kör Veli. - Onun da izni dol-du... Rum bacılarının şahı neylemekte Saylan Ab-dalsız?

— O da menziline erişmiş bulunmakta pîrim, - dedi Şeyh!

— Yazık, - diye atıldı Çopur Buğa. - Bican Bey'i pek erken yalnız bırakmışlar.

— Bilmektesiniz ki efendim, pîrlerimiz ve dahi Beyçemiz her bir şeyi ölçüp biçmeden bir karara varmazlar... Dün Alkaevli Beyi bizi onurlandırdı. Gördük ki, yetiştirdiklerine akıl ulanası değil... Yü-züne bakanda, talipliğe makam biçilir. Ağzını açan-da, pîrlikte post uçurmuştur ki, kişinin coşkusu kı-vana!..

— Üstüne varmışız desenize kocalar? - Dedi Çolak. - Nice bir kutlu kişi olmalıyız ki bir aramak-tayken, bin bulmakta, düş ardındayken, gerçeğe ka-vuşmaktayız. Pîr otağında can bundan öte kutsa-namaz.

— El verenle el alan, - dedi Şeyh, - buyuranla buyrulan bütünleşende, Hacıbektaş köçeğinin coş-kusuna tığ-ı bend kâr eylemez!.. Talip pîrine, pîr atasına kavuşmuş n'ola? Siz yükleyende, taşımak sevinç verir. Buyrunuz, yükleyiniz.

— Yüklene geyen, yağmura susamış toprak örneği rahmetinize el açtı efendim. Anlamaktayız ki, boş döndürmeyeceksiniz, - dedi Kör... - Gayri içimiz aydınlandı, yüreğimiz coşkuya kardı. Ayin-i cem'i kaçırmak korkumuz tükendi. Yettik ve dahi yetiştik gölgenizde. Gönencemizi dileriz.

— Gönendirmek isteyen gönenmeyi ummaktaysa, pay almamak neden, - diye yanıtladı onu Şeyh. - Canlarımız bilece olmaya ivecendirler. Babalarımız, dedelerimiz, buyruğunuzu beklemekte. Yorgunsunuz diye çekinmekteydik. Madem buyrulmakta, buyrunuz!

Şeyhin ağzında söz tükenmeden, ayakçı gül suyunu dolandırmaya başladı, aykertiği biçiminde dizüstü oturmaya duran canların çevresinde. Postun arkasına gelen oyuktaki buhurdanlığa varıp, tutuşturdu. Tekkenin içine uğrun uğrun yayılan koku, ciğerlerinde buğulandı. O, sıranın altındaki yerine geçerken, çerağcı «kanun çerağından» delilini tutuşturarak, oyuklardaki kandillerin yanına yürüdü;

— Çerağ-ı rûşan, fahr-i dervişan, himmet-i pîran, pîr-i Horasan, küşâd-ı meydan, - dedikten sonra, Muhammet tahtının soluna geçti. Sürdüdü tercümanını: - Çerağ-ı evliya nûr-i semavat, - Ki bu menzildir ol Tûr-i münacaat, - Kaçan kim rûşen ola, kıl niyâzı, - Muhammet Ali'ye candan selâvat... - Erenlerin «hû!..» çekmesini bekledi. Geri döndü. Dört pîrin önüne geldi: - Bism-i şâh, Allah Allah!. Çün çerağ-ı fahr uyandırdık Huda'nın aşkına, - İki evren ulusu Muhammet Mustafa'nın aşkına, - Saki-i Kevser Aliyyel Murtaza'nın aşkına, - Hem Hatice, Fatıma, Hayrünnisa'nın aşkına... - Şah Hasan, Hulki Rıza, hem şah Hüseyin-i Kerbelâ, - Ol imam-ı gü-

nahsız Zeynel'aba'nın aşkına, - Hem Muhammet Bakir, ol kim soyu temiz Murtaza, - Cafer-üssadık yol yol gösteren imamın aşkına. Musa-i Kâzım imam-ı serfiraz-ı ehl-i Hak, - Hem Ali, Musa, Rıza'yi Esfiya'nın aşkına, - Şah Tâki ve bâ Nâki hem Hasan-ül askeri, - Ol Muhammet, Mehdi-i Sahip-Liva'nın aşkına... - Dedikten sonra niyaza durdu; - Allah dost, hazır, gaip, zahır batın, âyin-i cem erenlerin gül yüzlerine aşk olsun!..

Şeyh Mehmet Efendi, gözlerinde gülücükler ve saygının derin ışıltılarıyla el bağlayıp duruverdi. Üç eren birbirlerine baktılar. Çopur Buğa, nazlanmanın yersizliğine karar kılarak, gülbank çekmeye başladı;

— Bism-i şah... Allah Allah... Akşamlar hayrola... Hayırlar fethola... Şerler defola... Münkirler mat ola... Münafıklar berbadola... Müminler şâdola... Meydanlar abâdola... Sırlar mestûr ola... Gönüller mesrûr ola... Hanedan-ı fukara mâmur ola... Er Hak, Muhammet Ali yardımcımız, gözcümüz, bekçimiz ola... Oniki imam, ondört masum pâk, onyedilerdi kemerbest efendilerimiz, katarlarından didarlarından ayırmaya... Pîrimiz Ahmed-i Yesevi, ustamız Hacı Bektaş-ı Veli destek ve yardımcımız ola... Üçlerin, beşlerin, yedilerin, kırkların ve giz dünyası erenlerinin bağışı ve sevgisi üstümüzde ola... Dertlerimize derman, gönüllerimize iman, sayrılarımıza sağlık, borçlarımıza kolaylık vereler... Kılıcımızı keskin, sözümüzü üstün eyleyeler... Vaktimizin hayrı gele... Dil bizden, nefes erenlerden ola... Yuf münkire, lânet yezide, rahmet mümine, Nûr-i Nebi, Kerem-i İmam Ali, gülbang-i Muhammed-i, Pîr Ahmed-i Yesevi, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli, dem-i pîr, kerem-i evliya, gerçek erenler demine hû diyelim, hû!..

Buğa, gülbankini bitirir bitirmez, meydancının bir işaretiyle sofralar donatıldı. Saki elinde cem testisi, kalaylı bakır taslarla dönenmeye başladı. Zakir curasını kucağına çekti. Düvazın hafif, serin dalgaları kulaklarından yüreklerine doğru ılık ılık ak-maktayken;

— Kim ne bilir bizi nice soydanız. - Ne damla-ca oddan ne hod suydanız, - Bize tutkun olan marifet söyler, - Biz Horasan illerinde Hoy'danız!.. - Bizim yaramıza merhem bulunmaz, - Biz kudret okun-da gizli yaydanız, - Yedi derya bizim keşkölümüzde, - Pîrler umman ise biz de göldeniz... - Hızır İlyas bizim haldaşımızdır, - Ne damlaca günden ne hod aydanız, - Yedi tamu bize ilkbahar oldu, - Sekiz uç-mak içindeki köydeniz.. - Musa gibi len terani de-niriz, - Aslımızı sorar isen soydanız; - Abdal oldum geldim işbu cihana, - Bilge anlar bizi nice boyda-nız...- Diye pîrleri hoşlamaya başlayanda, dervişler sağ elleri yüreklerinin üstünde ilkin «hû»ya durdu-lar. Ardından, curanın samah çığlığına uyararak, ke-çe kilimin üstünde dönmeye başladılar.

Saki, durmaksızın tazeledi cemlerini. Aşçı Ba-ba, hünerini alazın üstünde kızartıp sundu. Canlar, sekiz uçmağın içindeki köye bir an önce ulaşmak dileğiyle döndüler, döndüler, döndüler...

Nefesler, düvazlar, birbirini izleyerek, konukla-rın coşkusuna coşku katıyordu. Canlar, kulaktan yüreğe gelenlerin kimliğini bilmenin sevecenliğinde çevrelerinde dört dönüyorlar. Abdal tığ-ı bendlerin-deki Horasan düğümleri gözlerine değdikçe usta önünde bulunmanın tutkusuna kapılıyorlar. Şeyhle-rinin kendi saygınlıklarında dönendiğini görmek, her birini daha bir aydınlatıyor. Abalarının etekleri çe-

rağ aydınlığında buğulanmışcasına gölgeliyor kili-
min yakımlarını...

Sonunda Kör Veli;

— Bism-i şah, Allah Allah!.. - diye sofr a gül-
bankini okumaya başladı. - Bu gitti ganisi gele...
- Hak Muhammed Ali bereketini vere... Yiyip yidi-
renlere, pişirip kotaranlara, nûr-i iman ve aşk-u
şevk ola... Gittiği yerler kaygı tasa görmeye... Hiz-
met görenler, hizmetlerinden gönene... Lokma hak-
kına, evliya keremine, cömertler cemine, gerçek
erenler demine Allah eyvallah hû dost! - Der demez,
sofra toplanıp, ibrikçiler, leğen, peşkir ve su koş-
turdular.

Elleri yıkanıp, kurulandıktan hemen sonra, Ço-
lak Solu cemi dağıtmaya davrandı;

— Bism-i şah, Allah Allah!.. Oturan, duran, koğ-
suz kınamasız evine varan, yastığına baş koyup ya-
karan canların hak erenler muratlarını vere... Ger-
çeğe hû!.. Allah, eyvallah...

Canlar, bilece bulunma izninin sona erdiğinin
bilincinde birbiri ardınca kapıdan çıktılar. Şeyhleri-
ni pîrleri ve cem testisiyle başbaşa bırakıp, hüç-
relerine yöneldiler... Onlar çıkar çıkmaz, Bican Bey
ve İne Baba ile konuşmalarını aktardı Şeyh Meh-
met efendi! Üçü de soluksuz dinlediler. Çolak Bu-
ğa, şeyh sözünü bitirende başını dikti... Kirpiksiz
gözlerini kırpıştıra kırpıştıra;

— Aklınıza, dilinize bereket erenler, - dedi.
- Çok bir iyi düşünmüş, çok bir iyi kararlaştırmışsı-
nız. Hele Bey varıp bir söyleşsin. Biz de üstüne gi-
der, daha bilgili olmanın gücüyle bindiririz bir iyi-
ce.

— Daha tapınıza ayak sürende işimiz yolunca
yürümeye başladı, - dedi Çolak. - Yarın er varırsak,
Bey'i saraya gitmeden tutarız.

— Doğru, - diye onayladı Şeyh. - Derya üstünde ne olup bittiğini de bilenden öğrendi mi, Hünkâr katında daha bir sağlamca savlanır.

— Gökçe Beyçe sağ olsa idi, herşey daha bir yolunca yürürdü, - dedi Çolak.

— Sanmamaktayız. Bey, kavrayışı, çözümleyişiyle Horasan erlerinin bilisini, Rum erenlerinin gücüyle kaynaştırdığını göstermekte. Tarikatta, fütüvette ve dahi savaştırmakta üstüne bir yiğit daha bulunmayacağını yarın görürsünüz. Görende, savımızın en yeterli ağızdan ortaya atılacağına bilece güvenirsiniz.

— Hakan görkemi, yiğit yüreğine ikircim salmazsa, biz şimdiden güvenliyiz, - dedi Çopur. - Salsarsa, yanıltır savcımızı... Yanılan da, yenilen olur sonunda...

— Hankahımızı onurlandıklarında aynı düşüncelerin kaygısında idik. Dinlemesini bilmekte olduğunu gördük söyleşide... Dinlediğini anlamasıyla gönendik... Ve dahi anladığına uygulama yolları bulduğuna güvendik tümüyle.

— Şeyhimiz inananda, - dedi Kör, - biz yanıl-sayalım olası değil. Dilemekteyseniz varıp, ulaştığı kararı bozmayalım. Ola ki, bizim söyleyeceklerimiz zamansız etkiler Beyi. Kendisince hazırlanmış ise, hazırlığını bozar.

— Sizin varmanız da, desteğini artıracığından kıvandırır bildiğimizce. Üstelik yeni bilgilerle tazelenen savı daha bir sağlamlaşır. Böylelikle, ne edeceğine daha bir açık kestirir Hünkârın! Bize aktardığı da aydınlık olur böylece.

— Madem buyurmaktasınız, - dedi Çopur. - Erden vararız ikrarımız üzre... Her bişeyi yolunca anlatırız.

— Yolunca değil, - diye atıldı Şeyh. - Gerektiğince anlatmalısınız. Ancak o zaman yararlanır. Simgelerimizi, beliklerimizi bir tamam bilmektedirler. Saylan Abdalımızın elini taşımaktalar. Yaşı ergin olmasa da, pîrimizin elini alan, pîrimizdir. Ne var ki, sözüm Rûm abdalları üstüne geçerlidir bilmektesiniz. Horasan erlerinin neyi, nice kararlaştıracaklarına karışmak Hacı Bektaş-ı Veli'den bu yana yasaktır.

— Hacı Bektaş pîrin böyle bir yasak koyacağını sanmamaktayız. Bilirlerdi ki, Horasan eri de, nice bir adem ejderhası olsa, insandır. Yanılması, yanılması vardır. Olanda bakarsın yanlışa sarıverir, - dedi Çopur. - O yüzden, bilen bilmeyene, doğrunun yanılana borcunu unutmamak gerek... Demeli, uyarmalı, düzeltmeli ki, arına kişi. Arındıkça aştığı menzil, eriştiği makam yücelir.

— Biz Horasan erlerinin yanıldıklarını duymadık ve dahi görmedik pîrimize şükür, - dedi Şeyh. - Göreceğimizi de sanmamaktayız. Tek üzüncümüz, her birinin Horasan üstüne çekilip gitmesidir.

— Horasan eri yeterince gömüt kurdu dünyanın bu yakasında, - dedi Çolak. - Gayri tapımız da, yapımız da vardır. Öyle olanda, ere pîrine ulaşmak yazılıdır. Görmekteyiz ki, Hakan azbiraz kocaldı diye külâh kapma yarışı başlamış ise de, geçicidir. Bunca ahiyan, bunca dervişan, bunca baciyan ve dahi ihvan bozuğun hakkından gelecek canın ardınca yürüyende, geçiciliği bir kez daha aydınlığa çıkar ki!..

— Pîrim, - diye atıldı Şeyh! - Kul tayfası, Sultan Mustafa'nın başkaldırmasından ürkmekte. Bilmekte ki, ocağın içi de karışacak o davranırsa. Ve dahi bu karışıklık yeniden türkmenin egemenliğini

pekiştirecek. Bu yüzden hakkında demediğini ko-
mamakta. Ol varıp yolunuz düşecek ise, ya tezel-
den davranmasını, ya da yerinden kıpırdanmaması-
nı öğütleyin. Yoksa başınıza nice bir çorap örüle-
ceğini kestirmek bilimizin dışındadır.

— Babasının dedesine yaptığına uğramaktan
mı çekinmekte Hakan ki, kul ağzını böyle yere aç-
bilmekte? - dedi Kör. - Ne demek olmakta bu de-
dim-kodu? Kulun efendisi hakkında koğlaşması gö-
rölmüş, duyulmuş mu? Anlaşılan kendisi kocaldık-
ça, türkmen kuralından ürkmekte Süleyman Han!..
Bir iyice ürkmekte ki, mansıbı ne olur olsun kul,
veliaht ardından konuşabilmekte. Yüz ve dahi izin
vermese, bu mümkün olmaya... Anlaşılan, iş Sul-
tanın başının altından çıkar. «Çapul üretemeyen ka-
ğan, devrilir,» yasasının uygulama zamanının gel-
diğini bilmekte demek ki... Yoksa atlanır, pusatla-
nır ve dahi cenge gider idi böyle sözlere kulak ve-
receğine... Varıp demeli bunu... Demeli ve dahi ür-
küntüsünden kendi dölüne zarar verende, devletin
bozuğunu büsbütün artıracığını anlatmalı.

— Bey de bunu anlatacaktı pirim, - dedi Şeyh.
- Aramızda vardığımız karar, söz açılarda, bunları
bir bir Sultanın kulaklarına aktarması üzerineydi.

— Söz açılarda olmaz, - diye atıldı Çolak. - Ka-
yı soyunda oyun çok. İşine gelmemekteyse söz aç-
maz. Neden derseniz, Türkmende bunca uzun ka-
ğanlık yürüten bir başka soy yok da ondan... Bun-
lar daha şimdiden Batur ile Hazar soyunun süre-
sine yöneldiler. Avarlı Bayan Kağan soyunu aştı-
lar bildiğimiz. Üstelik, saydığımız devletlerin de mi-
rasına kondular bir güzel... Her birinin yeri, bunla-
rın egemenliğinde. Bunca boyun, bunca soyun də-
neyimini derleyip toparlayandan yavanlık beklemek

versiz. Varıp apaçık kendi savımıza çekmek gerek. Yoksa öyle bir kaytarır ki, söz bitende ne dediğini, ne anladığını sezemeyip, şallak mallak ortalıkta kalırsın.

— Doğru buyurursunuz pîrim, - dedi Şeyh Mehmet. - Hem de verdiğiniz örnek çok yerindedir. Yesevi pîrimiz, yurt tutmayı buyuralı, en uzun kağanlığı Kayı soyu sürdürmekte. Böyle gider ise sürdüreceğe de benzemekte... Horasan erlerinin olvarıp, yurt tuttuğu her bir yerde şimdi onun tuğrası geçerli. Erdel ortalarına değin, eski ve dahi yitik boylar, şimdi dirilmiş, kendine gelmiş ise bu yüzden. Ve dahi buyurduğunuza aynen katılmaktayız. Bunca deneyim, daha bir nice kocalmış sultanları bile sürükleyip götürür. Ne var ki, bir kez kağan postuna oturan, kendince düşüncelere de varabilir... Bakarsınız, doğru da savlayabilir... Bilmektesiniz ki, sav savı çürütür. Öyle olanda söylemek ölçüsünde dinlemek de zorunluluktur.

— Elbette zorunluluktur, - dedi Çopur. - Ne var ki görüp bildiklerimiz, bozuğun yerini açıklamaya yeterli. Savınıza göre, yirmidört sancak beyliğine kul gelmekte ise, bu kul da yitik boyların dölünden gelmekte. Ne var ki, türkmenliğini unutan, başkalaşmıştır. O başkalaşma, yasayı töreyi silip götürdüğünden böyle olmuştur. Yoksa, sağlamca kalıp. eriyeceğine eritir, olmadı ustamızın buyurduğunca, kalıtımını sürdürür idi... Dolapçılık yoktur törede... Oldu mu, korku da ürkü de seyirtip yeter. İşte şimdi yaşadığımız o gibi gelmekte bize... Bir Turgutçe Reis'i, Derya kaptanlığına atamamaktalar. Neden? Araya yeniden Türkmen girmesini istememekteler de ondan... Kağan köhnemiş olmasa buna izin vermez.

— Her zaman buyurursunuz ki, egemenlik verilmez alınır... Türkmen, kendi boyunda, kendi varlığına dalmış ise, hizmet görmekliğe kul koşturulmaz mı? - Diye sordu Şeyh.

— Koşturulur, - dedi Kör. - Koşturulur ya, hizmet görmekliğe... Yoksa buyruk vermekliğe koşturuldu mu, türkmen geri durmakta haklı. Bekleyecek. Ardını önünü görecektir ki, davranışını düzenleyecek. İşte bizim Bican Bey'den sakındığımız budur. Türkmen olduğundan, ardını önünü kollamaya yönelir... Neden dersin, ardınca bir koca budun vardır. Onların üstüne öfke çekmek beye yazılmaz. Gökçe Beyçe'nin bunca yıl barış içinde ürettiğini bir yanlış sava kurban ettirmek töreye aykırı... Kayılır, türkmenin kızmaya durduğunu anlayanda, boy budun ayırmaz... Kayılıyı kıyıya koy... Onu tepeye dikip, sancağa el koyanlar buna zorunlu... Bir kez tepeye vardın mı, ya posta oturmayı bileceksin ya düşüp ölmeyi...

— Kendiniz varıp tartışanda, Alkaevli Beyinin nice bir eren olduğunu göreceksiniz. Ve dahi üstümüzdeki azarınızı geri alacaksınız. Anlamaktayız. Diyeceklerimizi, dedirteceğiz diye alınmakta, kağanla, beyi yağılığa atacağız diye kaygılanmaktasınız. Tasalanmayın... Şuncacık kuşkumuz olsa idi, öfkeye boynumuzu uzatacağımızdan güven duyun...

— Güvenmemekte miyiz sanırsın şeyhim? - dedi Çopur. - Güvencimizden kaygımızı ortaya dökmeyiz miyiz? Siz ölçüp biçmeseniz, ademe yük mü yüklersiniz? Bizim yanıtlayamadığımız, kendi işlevimiz. Üstüste bindirince, oyunu bol kul, kuşkulanıp davranmaya sıvanmaz mı diyedir...

— Kuşkulanıp sıvandıklarından, kağanla uyruğunun arasına girdiler duvar gibi... Onca zaman var

ki, hakanın yanına kuldan izin çıkmaksızın girilememekte... Ayak divanı kalkalı çok oldu... Eskiden Horasan erlerine, fütüvvet ve dahi tarikat önderlerine kapı açık idi... Sanırsız o da kapandı... Ahi Baba, dilekçiye vardığında geri çevrildi.

— Şimdi anlamaktayız, - dedi Kör. - Bağışlayın şeyhim... Siz bizi kollamaktasınız... Sağolun... Ne var ki, kul birinci Vezir de olsa, bize yol açmaya koşuludur. Sultanının kutudur erenler. Onlardan koptu mu, soyundan, budunundan koptu demektir. Varıp görmek, bir iyice sinamak gerek...

— Dilemekteyseniz önceleyin Bey'li..

— Öncelemek yaraşmaz, - dedi Çolak. - Hele varsın, eğitsin dileklerimizi. Ardınca sınarsız nefesimizi...

— Ve dahi gösteririz ki, bize duvar engel değildir... Hacı Bektaş köçekleri, gerektiğinde, duvarı örenin üstüne yıkıp geçmesini bilirler. Madem uluslarımız, ilkin Alkaevli'nin varıp sinamasında karar kılmışlar, bize uymak düşer, - dedi Çopur. - İzniniz olur ise, iskeleye inip, karşıya varalım. Ola ki, sabah erde ulaşamayız Bey'e!..

— Bildiğimizce Bican Bey, sizin başkente geldiğinizi duymuştur. Bekleyecek ve dahi sizden öğüt almaksızın, taht katına varmayacaktır.

— Doğru hankaha geldik. Alacakaranlıkta, canlarımız bile bizi tanımakta güçlük çektiler. Bey çaşıtının gözü, Kör ustamızdan keskin olmalı ki durumu sezebilsin, - dedi Çolak.

— Bey çaşıtının gözü bizden keskindir, - diye başını salladı Kör. - Olmadı mı, beyllği gözetemez. Şeyhimizin buyruğuna uyar, geceyi gölgelerinde geçirir ve dahi sınarsız yeni Bey'i... Böylelikle kuşuklarımız ya sürer ya arınır. Bağışlanma dileriz şeyhimizden.

— Türkmen egemenliği sizin omuzlarınız üstünde durmaktadır pîrim, - dedi şeyh. - Alınmak, bağışlamak haddimiz olmaya!.. Biz elimizden geldiğince bildiğimizi aktarmaya çalışırız. Elbette nitesine karar vermek sizin yetkinizde...

— Yetkisizin yetkisi kendi canı üstüne, - diye atıldı Çopur. - Sizin sorumluluklarınız var. Tümünü birden düşünmeye koşulusunuz. Post sahibi olmak kolay değil... Bize bakmayın... Bir kuruca abamız, bir doluca kubarımız, yeryüzünü cennet kılmaya yeterli. Ne var ki, kendinden sorumlu olan, yeryüzünün sorumlunu da yüklenmeye hazır olmalı... Yiti-receği az olanın, daha güç işe koşulması bundan... Ne Bey, ne Ahi Baba ne de Bektaşî şeyhi, hürp diye sıvanamaz... Sıvanmamalıdır da... O yüzden dememiz odur ki, dilemekteyseniz, gerekeni biz varıp diyelim...

— Anlamaktayız pîrim, - dedi Şeyh. - Ne var ki, buna karar verme yetkisi Bey'indir. Sanırsız o da sizl gözünden sakınacak, bütün boyunu uğrunuza harcamaktan kaçınmayacaktır. Ne var ki, buna gerek kalmayacağına da güvenliyiz. Buyrunuz dinleniniz. Gayrisini, bilece gördükten sonra tartışmak daha aydınlık getirir...

— Haklısınız, - dedi Çolak.

Şeyhin yol göstermesinde hücrelerine yöneldiler.

Ezan karanlığında üç adem ejderhasıyla karşılaşan seyisler, ürküyle toplandılar. Otağı baştan başa geçerken, önlerine ilk gelen seyise sokuldular;

— Alkaevli otağı he mi? - diye sordu Çopur.

Ayaklarının dibinde mızırdanan çomarın başını

okşadı Durcan. Başını kepeneginden çıkararak salladı. Köpek, kuyruğu apışının arasında ötekilerin yanına vararak, sırttı. Üç eren, adımlarını sıklaştırdılar. Koyun kıpırtısının içinde ayrı bir devinim sezen Kamber Koca, birden dağılıveren uykusunu oğuşturarak obasının önüne çıktı.

Üç kocayı görende, zıplayıp seyirtti yanlarına. Önlerinde dikilip, ellerini omuzlarında çaprazladı;

— Gelene, yollayana, görene, gördürene, obamıza nûr indirene hû! - Dedi...

Çopur, gözlerinin akını devirerek baktı önlerinde eğilene.

— Saylan ustamızı görmüş gibi olmaktadır Kamber oğlan, - dedi. - Nedir? Oba yükü bunca ağır mı gelmekte ki, saçını ağartıp, belini bükmüşsün?

— Her dem dinç ve dahi dingin olmak Hızır İlyas yoldaşlarına özgü pîrlerim... Bizim gibi ademin işi zaman önünde yaprak örneği yeşillenip, sararmak...

— Er eri merdanda bilir, - diye söze girdi Çolak. - Kaddin bükülmüşse de, bilincin aydınlık. Gönümüzü hoşnut kıldın, hoş olasın!..

— Onurlandık pîrlerim! Kişi için birinizi görmek ak yazgıya yorulur. Gözlerimiz üçünüzün şavkıyla kamaşmakta, bağışlayın. Buyur edip dinlendirmeyi bile unutmaktayız tezden. Hele şöyle geçin... Sabah sütü sağılmak üzre... Beyimiz, bizi yoksun kılmanızdan kaygılanırdı. Haber verelim ki, sevince dursunlar.

— Bizi kimse görmedi bellerdik, - dedi Kôr Veli. - Karanlığa girdiğimizden...

— Sizi görmeyen gözler oyulur pîrim. Karanlığa girmeniz daha bir iyi ya... Işığınız önden balkıyıp gitmekteyken, gözleri dursa kişinin, yüreği sancır.

— Beyçemizin eğlittliği, Abdalımızın arıttığı nasıl da belli... Görmeden sezip, düşünmeden ayırmakta. Varalım, bir sütünü yudumlayalım. Ola ki, beyimizin uykuya gereksinimi vardır. Dinlenip, dینگleşsin ki, görevini tam yerine getirsin.

— Bey uykusu it uykusudur, buyururdu ebe ninemiz. Doğru da buyururdu, - diye yanlarında bitti Bey. - Gözümüzü kapatsak dünya sorumluna, gör lümüzü kapatamamaktayız. Duyduğumuz gerçeğe çıkmaz bellerdik. Durcan Çoban'a otağımızı sormak neyin nesi?

— Bey değişende töre değişmez ama efendim, - dedi Çolak, - tedbir sıkılanır. Bir yanlışa sarmaktan çekindiğimizden, izinli olmayı kurduk.

— Yanlış size varanda doğrulur ustalarımız... Duyduk ki Kamber Kocamız bizden önce davrandı. Çobanlar sütünüzü koşturmakta. Nerde yudumlama-yı yeğlersiniz?

Çolak, Kamber Koca'nın obasına yönelmişken, abasının eteğine bastı Çopur. Durakladı. İrkildi. Gü-lümsedi Buğa'ya;

— Öyle ya, bey incelik göstermekteyse, yonga kesmek bize düşmemekte. Varalım otağlarına. Kamber Kocamızın gönlü hoş olsun...

— Bilece olmak hoşnutluğa batmaktır pîrlerim, - diye süt bakracını koşturdu Kamber. Taslara kendi elleriyle doldurdu. Sundu. - Ebe ninemiz her yudumun cana can kattığını savlardı her zaman.

— Beyçemizin yittiğini öğrendik. Başınız sağ olsun. Gördük ki, beyimiz yaramıza tezden yakı sür müştür. Gönendik...

— Alkaevli postu Oğuzun ise, bereketi Horasan erlerinden gelir. Kurucu, kurduğuna sahip olmak zorunda. Sorumluluğumuz salt budunumuza değil,

erenlere de olduğundan, yakınımızı çokca karmaya koşuluyuz, - dedi gülerek Bey. Yol gösterdi. Birlikte otağına girdiler. Yan yana yumuşak minderlerin üstüne bağdaş kurdular. - Şeyhimiz kolay bırakmaz demekteydik. Yardımımıza yetişmeniz için saldılar demek.

— Haddimiz değil Beyimiz, - dedi Kör Veli. - Yettik ki, size derya üstünden haberler iletelim. Ola ki, Kayılı söz dolandırıp, kafasının ardındakileri gizleye!.. Bunun mümkünsüz olduğunu, boşuna ıvecenlendiğimizi görmekte gecikmedik. Bağışlayın... Kocalık!.. Gayri bizim de Horasan üstüne varıp yetmemiz yakındır. Pîr Ata, umarız Saylan ustamızın ardınca bizi de çağrılar.

— Neyin değiştiğini çözememekteyim bağışlayın pîrlerim, - dedi Kamber Koca. - Yüzünü Horasan'a çevirmeyen, tenini toprağa düşürmekte. Kökümüz alabildiğine derin demekteyiz ve dahi demektesiniz.

— Bizimki değil, - dedi Çopur. - Biz gezginciyiz... Pîr Ata buyurur batı yönüne yelken basarız. Buyurur doğuya çarık tüketiriz. Varıp konun dediklerine o söz... Boy budun sahibi olana... Yoksa Horasan erlerinin de dönemi bitti... Pîrlerimizin konaklarında şimdi türkmen davulu döğülmekte. Ondan ötesine varabilmek mümkün mü? Sanmamaktayız... Selçukluyla, Kayılıyı Mongol ve dahi Tatarla karıştırdılar. Sandılar ki, geldiğince dönecektir. Baktı ki papaz ve dahi ahalisi, türkmen bu kez gidici değil. Konmaya geldi ve dahi kondu yerleşti... Kendi başının çaresine bakmaya durdu. Bundan ötesinde güçler denk. Gördüğümüzce, bizimkiler tüketime yönelmekteyken, onlar üretime geçtiler... Eskiden üç kalyonlarını vurduk mu, bir yıl denize çıkamazlardı.

Korkularından değil. Denizci denizden korkmaz. Sevdası ürküsünden üste geldiğinden. Kalyonsuzluktan!.. Ya altını döküp bizden alacaklardı... Ya da bilisiz ustaları, yetersiz gereçleriyle uğraşıp duracaklardı. Şimdi öyle değil... Palamarı yelkeni kendi malları kalyonlar, çektiriler indirmekteler ki denize, Haliç tersanesi şaşır!.. Hem de öyle aylar, yıllar uğraşarak değil. Biz bir kalyonu aldığımızda, onlar yedi sekizini donatmaktalar. Demek ki, bıçkıdan, demire, mutaftan, bezzaza ustaları yetişti... Bazı kentler barut yapıp, top dökmeye de başladılar. Soyluları Osmanlı özentisini sürdürmekte. Elllerine geçeni ya saray ya süse yatırmakta daha... Tüccarı bundan yararlanıp, soymakta bir güzel eski efendilerini. Her soyduğundan bir de soyluluğunu çekip almakta ki, gülersin. Ellerin nasırını temizlemeden soyluluk taslamaktalar. Taslamaktalar ya, tuttuğumuzda onların fidyesi hemen gelmekte. Ötekilerse forsalıkta feleklerini şaşırmakta... Neden dersiniz, para üreticinin ve dahi tüccarın elinde. Üstelik kabullenmek gerekli ki, her dalda durmaksızın gelişmekteler. Bilmektesin Beyim, düne değin kıçlarındaki dondan, üstlerindeki çuhaya, aşlarına kodukları baharattan, birbirlerini öldürdükleri yarağa varıncaya bizden alırlar idi... Barutu topu bizim ustalar yapardı. Şimdi bunları da kendileri üretmekte. Hem de, ince sanatta bile başabaş yürümeye durmaktalar. Ozanları soluklu destanlar yazmakta. Yazarları, düzyazıda olmadık hüner göstermekte ki, bizim meddahlar anca üstüne varabilir. Ondan da öte, oymacıları, kakmacıları, nakkaşları parmak ısırtmaya hak kazanmakta... Hüseyin Baykara, Ali Şir Nevai, Şaybak Han ve dahi Şah İsmailimizin ünlü nakkaşı Bihzat ustamız seyreylese aferin vereceği

renk hüneri gösteren ressamaları vardır. Ki, Nigârî'miz nice bir Hünername bezese yanlarına varamaz. Bunlar adem dediğinin ayna örneği tıpkısını yapmaktadırlar. Gayri mimarları, Sinan ustamızın görkemiyle yarışır olmuşlardır. Hem de yaptıklarının her biri, bizim kazancımızı götürür iken, ceplerine altın doldurmaktadır. Böyle bir ortam içinde, bizim vur-kaç'ımız eski etkinliğini daha nice bir gösterir bilememekteyiz. Bilemediğimizden de, kalabalık donanma seferleri gerektiğine inanmaya başlamış bulunmaktayız. Kalabalık donanma seferi dediğin, devlet gücüyle oluşur. Ve dahi nerde devlet vardır, orda vur-kaç değerini yitirmiştir. Yitirende leventliğe soyunmuş Horasan erlerinin de varıp dönmesi zamanı gelmiş demektir. Bundan ötesini, Nigârî takma adını kullanan Haydar Reis gibi donanma kaptanları çözümler... Olmadı, Sinan Paşamız derya üstünde çalkalanır ki, bizim sözümüz geçmeye!..

— Durun hele, -dedi Bey. Sözün bittiğini anlar anlamaz. - Yakınmanız Derya Kaptanı Sinan Paşa'dan mıdır?

Üç Koca, birbirlerinin gözlerine baktılar. Beyin birden sorunun canalcı yerine basıvermesiyle irkilip, dönendiler. Şeyh Mehmet Efendinin uyarılarına karşın, bildiklerini okumanın suçuyla suçsuz suçsuz gülümsediler.

— Levende kaptandan yakınma yaraşmaz, - dedi sesini alçaltarak Kör Veli.

— Yakışmaz da, Turgutça Reis'in hakkı yenmekteyken, ağız açıp hesabı sorulmaz mı? Bildiğimiz, Hayrettin Paşa'dan sonra, Reis baba gelmekte idi... Görmekteyiz ki, türkmen yasası uygulanmamakta... Hanlık da, komutanlık da bilek hakkıdır. Olgörüp bağışlanamaz, - diye kışkırttı Bey.

— Başılanamaz da, koca Turgutça'ya, Karlılı sancakbeyliğini hangi yasaya dayanılarak verilmektedir, it önüne kemik atar gibi, - öfkesiyle atıldı Çolak. - Yasa mıdır, töre mi buyurduğunuz? Ve dahi yasaya, töreye bakılанда, Turgutça'nın yerini kim doldurabilir? Kuyrukları sıkışanda, tersaneye demire yatıp, zor işin üstesinden gelmekliğe Turgutça'yı salanlar mı?

— Demek ki, yakınmamız aynıdır, - dedi Bey. - Turgutça babamıza en azından Beylerbeyiliği verilmeli ki, gönlü hoş tutulmalı öyle ya!..

— Bu hakana vezirlik sunmak değil midir bire beyim, - dedi öfkeyle burnundan soluyarak Çolak. - Hem de öyledir ki, neresinden bakılsa geçersiz.

— Hele dur Çolak, dedi gözlerini devirerek Çopur. - Beyimizin buyruğunda bir giz var. Demektedir ki, madem Derya kaptanlığını söküp almak güçtür. Hemen altındaki yer kapılmalı ki, leventlerin yüzü gülmeli. Ondan ötesinde yeni bir adımlama, Hızır babamızın forsunu kalyonumuza diktirir.

— Biz bişey dememekteyiz, - diye gülümsedi Bey. - Sizden aldıklarımızı iyi aktarabilmekte miyiz diye sesli düşündük. Yanıldıksa bağışlayın.

— Yanılan biz olduk Beyim... Bağış dilemesi gereken de, - dedi yumuşayarak Kör Veli. - Kocalmışlığımızın hatırına bağışla. Aslan yatağında çakal oyalanmayacağını unuttuk bir an. Ve dahi olgörüp yüzlemediniz. Nice bir gücenseniz haklısınız.

— Size gücenmek haddimiz değildir kocalarımız, - diye atıldı Bey. - Biz nice bir akılsız olalım ki, Horasan erleri pîrlerimize gücenebilelim? Hem de onca öğreneceğimiz, onca belleyeceğimiz der-yalar gibi durmakta iken...

— Beyim, - dedi Çopur. - Sınadığımızı sanmak-

taysan, işte boynumuz. Oğuz yatağıyla ceza bulmaktan kıvarınız. Yok, bağışını sürdürmekteysen, dileğimiz odur ki, kotarılması gerekeni sen hepimizden iyice bilmekte ve dahi gereğini yerine getirmeye kararlı görünmektesin. Nice bir kutlu kişiler olmalıyız ki, önünüzde başkırmak ve dahi uyduluğunuza diz vurmak onuruna kavuşmaktayız.

— Uluğ Bey ustamız, güneş, uydularına hoşgörünmek için çevrenir görünmekte... İnanma!.. buyurur... Biz ki gökbilimden anlamayız, ustasına inanırız salt, - dedi Bey!

— Mevlâna Kocamız da, Farabi ustamızdan alarak, Güneş dahi menziline varmak için döne döne yol almaktadır, buyurmakta... - Diye yanıtladı Bey'i, Çopur.

Kamber Koca, elinde buğusunu tutturmekte süregelen bulamaç göveciyle girdi. Hemen ardısıra dizelenen çobanlar, ballı kaymaktan, Göksun yaylasının çiçekleriyle bezenmiş tulum peynirine varıncaya kırk çeşit yiyeceklerle geldiler. Söyleşinin tam kesilmesi gereken yerini kendiliğinden kestirmişcesine susuverenlere gülerek baktı.

— Söğüş etlerimiz de ardından yetmekte efendilerim, - dedi. - Ağzınıza yaraşır olmasa da, göçerlik içre göçerliğin izin verdiği buncasıdır.

— Kamber oğlan, - dedi eski günleri anımsayarak Kör Veli... - Seni de levende soyundurmalıydık ki, sabah aydınında gövec taşımak nice bir iştir belletmeliydik.

— Siz bellettiniz ya pîrlerim, - dedi hiç bir şeyden haberi yokmuşcasına. - Bellettiğinize uygun mudur diye elceğizimle pişirdim bulamacı. Elceğizimle sunmaya seyirttim. Yoksa beceremedim mi?

— Becermek! Saylan ustamız birine el versin

de, dil vermesin olanaksız. Bey otağında, nice bir bilge eğleşir görmekteyiz. Gördüğümüzde, Gökçe Beyçemizi annacımızda durur bilmeye varmaktayız hemen. Görürüz ki, Alkaevli budunu güvence içinde bulunmaktadır. Pîr Ata bunu duymakla nice bir hoşnuttur, bilmekteyiz. Varıp sürdüğümüzde, biz de Sayılan ustamızın gönlünü hoşnut kılarız ki, tanıklılığımıza değer vermesini ummacasına .

— Sizden övgülenmek mutluluktur pîrlerim, - dedi Bey'den önce Kamber.

Kocalar yeniden birbirlerine bakışarak, bulamaç gövecine saldırdılar. Çolak derin bir höpürtünün ardından;

— Deryada taze süt bulunmadığından, böylesi bulamacı karamamaktayız. Ellerine sağlık Kamber Koca, - dedi ilk kez kocalığını kabullenerek.

Ötekiler, baş sallayarak onu onaylayınca, Kamber yüzünde ay gülümsemesi, her birinin omuzlarına kapanıp, üçer kez öptü...

Topkapı Yenisarayına babüssade kapısından girdiler. Avlu yolunda iki yanı surlarla yarışircasına dikilmiş çınarların yelinde yürüdüler. Kalın gölge, yüzlerini okşadı. Kapıcıları geçer geçmez yanlarında biten Akağa'nın yol göstericiliğinde ilerlediler. Bey ve ardısıra armağanları getiren Kamber Koca ile seyisler, gözleri beylerinin deviniminde, atlarının üstünde kıpırtısız duruyorlardı. Divanhanenin önüne geldiklerinde, ağanın duraklamasıyla atından indi Bican Bey. Ayağını yere basarken görevlilerinin kendini izlediklerini görmekten hoşnut, dikildi.

O duraklama anında yetişen imrahorlar, atların dizginlerine el vurdular. Başlarında ipek yularlarıyla eğitilmiş kıpırdanışlar içindeki küheylan taylara sevecenlikle baktılar. Has tavlının yeni konuklarını okşarcasına süzen gözleri hoşnutlukla parladı.

Akağa göz açıp kapayıncaya geçen zaman içinde, imrahorların beğenisini belleğine not etti. Öteki atların da has tavladan dayurulması amacıyla işaret etmesine kalmadan, seyisler türkmen boyunun hakana yolladığı armağanları kucakladılar. Bin yakımın renk renk gülümsediği dürülmesi olanaksız halıların ağırlığı, pazularında okkalandı.

Akağa önlerine düşerek, divanhanenin önünden, mutfak aralığına yürüdü. Alt avluda ak gülümsemesiyle parıldayan İncili köşkün kapısına ulaştılar. Hakan, dört bir yanı Venedik'in kesme kristaliyle bezeli pencerelerden, kendisine sunulan armağanların değerini saptamakta gecikmedi.

Yüzünde sevecen bir gülücükle bekledi. Hazinadar Ağa ile İmrahorbaşı zülüflülerin kucaklarına, imrahorların ellerine tutuşturarak yürüdüklerinde, Bostancıbaşı Kamber Koca'nın yanına sokularak yol gösterdi. Koca, seyisleri de ardına takarak, Bostancıbaşı ortasına varmak üzere yola düştüler.

Akağa, elinin bir devinimiyle yol gösterdi Bican Bey'e... Bey, ağanın ardısıra köşkün kapısına vardı. Kapıcılar, ışıltılı giysileri, sorguçlu börkleriyle kendiliğindenmişcesine kapıları açtılar. Akağa'nın inci serpmeli seraseriyle, elmas sorguçlu mücevvesi savrulup, uçtu sanki. Hakan katına girdiklerinin belirtisi olarak yerlere değin eğilen Ağa, Bey'in de kendisini izlediğinden güvenli, dizüstü varıp, hakanın sol gerisinde durdu. Bican Bey, eğilip törenin gereklerini yerine getireceği sırada eliyle engel oldu Sultan. Kararsız beklemektöyken yanında yer gösterdi.

Hakanın avuç içi büyüklüğündeki bir elmas sorguçla görkemli renklere bürünen mücevvesesi... İnci, yakut, zafir serpmeli kaftanının yumuşak tüyle-ri... Mestlerinin işlemeleri... İpek halılar... Altın kaplama avizeler... Değerli taş kakmalı altın şamdanlar... İnci işlenmiş nihaliler... Ve bütün bunları yumuşacık saran altın bezekli postlar gözlerinde yitti Bey'in. Bakışları ayaklarının ucunda, saygın, yumuşak ve uyduluğunu açıklayan adımlarla yaklaştı. Diresmesine olanak vermeden tuttu Hakan. Yanıbaşına oturturken;

— Yazık ki, ebemizin yasına zamanında yetişemedik. Üzüncümüz büyük... Devlet işi, yürek isteğimizi her dem engellemekte... Hoşgeldiniz beyoğlum... Diledik ki, ebemizin postuna oturana beyliği elimizle verelim.

— Onur bağışladınız Hakanım. Alkaevli boyu, gösterdiğiniz yüce gönüllülüğü hiç unutmayacaktır. Ebe ninemizin yokluğunu, sizin bağışınız unutturacak... Boyumuz hakandan buyrultu almanın güvencesine kavuşacaktır.

— Hakan, uydularının tümüne sürekli güvence vermeye koşuludur. Ebemiz bunu bize sık sık anımsatırlardı. Nasıl ki, cennetmekân babamız ve dahi atalarımıza da unutturmazlardı. Sefer üzre olduğumuzda otağı çevresinden geçiyorsak, mutlaka varıp hayır duasını devşirmeyi alışkanlık edinmiştik. Her kezinde gönülleri gören sağlam bilinci, tasalarımızdan kurtarmış, umutsuzluğumuzu gidermiş idi... Yazık ki, bundan öteye dertlendiğimizde dermanımızı yitirmişcesine kalacağız.

Akağa uzun zamandır Hakanın böylesine uzun konuşmasına tanık olmadığından gözlerini kocaman kocaman açarak baktı. Bey, suskun Hakanın konuşmasını dinliyor, saygınlığında, sürdürüpgeldiği dikliğiyle, bekliyordu.

— Alkaevli boyu, üstüne görev düştüğünde bundan önce olduğunca yerine getirmeyi borç sayar Hakanım, - dedi Bey. - Boyumuzun varlığı onmaya yarar ise yakılıktan onur duyar. Ebe ninemizin bize bellettiği bu olmuştur.

— Gerekeni bellettiğinden kuşku duymamaktayız. O ki Horasan bacılarının son Beyçesi, Anadolu toprağının köklü çınarlarından biri idi... Kişlye bir şey ki verende mutlaka hay'riçin verdiği inanamak gerek. Bilisi zamanların ötesinde olduğundan, vermemekte ise istemek boşuna idi... Kayı boyu devlet yükümünü aldığından bu yana, Alkaevli Gün Hana ve dahi Oğuz Ataya yaraşırlığını her zaman kanıtlamıştır. Geçmişimiz bundan sonra da kanıtlayacağı güvenini bize vermekte!..

— Türkmen, yasalar ve dahi töreler gerektir-medikçe sözünü geri almaz Hakanım.

Sultan Süleyman, biraz sonra eliyle beylik onayını vereceği genç adamın koşullu uyrukluğuş karşısında irkildi. Akağuş efendisinin irkilmesiyle, elini belindeki mücevher kakmalı hançerin kabzasına attı. Sultan, kristal pencerelerden akan ışığı birkaç kez kirpiklerinde titreterek duraksadı. Sonra, büyük bir giz açmaktaymışcasına dizlerinin üstünde oturmakta olan Bican Bey'e eğildi;

— Boy bir başına iken yasaları, budun toplu bulunmaktayken töreleri uygulamak daha bir kolay beyoğlum, - dedi, Akağuş'nın şaşkın bakışlarına. - Ulus büyüyüp, sorumluluk kişilerin istenci yerine devletin gereklerine dönüştü mü, töreleri geliştirmek, yasaları değiştirmek zorunlu. Üçbin insan, yedibin at, kırkbin koyun yerine, kırkbin ocak, yedibin sancak, üçbin boy oldu mu, beyde ne uyku kalmakta ne durak...

— Bey uyumazsa ne gam, buyururdu ebe nitemiz... Yeter ki uyruk düşünüşü tamamlayabilsin.

— Doğru da buyururdu... Uyuğunun niteliğini, niceliğini iyi bildiğinden. Her biriyle ilgilenir, her birinin yarasına yakı olurdu... Dediğimiz gibi, azlıktan çokluktan değil... Başkalığından... Bilisi, bilinci ve dahi gücü her yaralıya yakı sarmaya yettiğinden. Cennetmekân anamız, Trabzon konağında sancıdan kıvrınmakta ve dahi çevresindeki ebeler işgörmekten yoksun korkuyla dönenirken, onca yerden at sürüp gelmesinden belli değil mi? Ancak onlara açık olurdu yara ve dahi ancak onlar sarabilirlerdi... Oysa bir düşün Beyoğlum! Nereden, nereye hükmeylemekte Oğuz Boyu!.. At sürüp yürüsen, hem de Alkaevli seyislerinin ürettiği apsatı atlardan si-

pahlansan, yine de ağrıya sancıya yetişmek olanaksız. Meğer ki Hızır Aleyhisselâm'ın Süt Gölünü şaraplayarak elde ettiği kanatlı küheylanlara bine-sin... Bu zamanda Süt Gölünü de kuruttuklarından, hakan neylesin? Unuttuğu, göremediği bağışlanma-ya gerek duyar. Ne var ki, kişi insan olanda bunu demek kolay... Uyruk, bir de hakan olanda müm-künsüz. Madem sorum verildi, ve dahi madem ki yüklenildi, yerine getirmek gerek... Ömer'in buyur-duğunca, Mağrıpta meleyen oğlaktan, Maşırıpta acı-kan oğlana yetişmek üstümüze ödev... Bunun ister-leri var. İstençleri var. Ten nice bir yorgun, beden nice bir argın olsa yerine getirmeye koşulusun. Bu yüzden eksiklikler, noksanlıklar olanda uyruk haka-na sıvanacak. Sıvanmakta da!..

Bican, Hakanın dertli dertli söylediklerini içer gibi dinlemekteydi. Yüzünde bir kıl oynamadan, hep aynı gülümsemenin saygınlığında, bekliyor. Akağa, efendisinin yumuşaklığından çekinmiş, bakınmasını sürdürmekte... Şuncacık türkmen beyinin, önünde dünyanın eğildiği sultana karşı duruşu, aklına, bel-leğine sığdıramadığı bir olayın tanıklığıyla ürpertiyor onu... Yine de, eğitilmişliğin kıpırtısızlığında, salt kocaman gözlerini devirmekle yetiniyor.

Bican, Sultan soluklanınca başını salladı;

— Haklısınız hakanım... Kul işi uyruk işiyle çatışma gösterende, uzlaştırmayı da üstlenmek size düşmekte...

— Hakanın görevi çatışmayı engellemek değil midir Beyoğlum? - diye aceleyle atıldı Süleyman. - Varsa bir çatışma ve dahi çelişki öngörüp önle-mek gerek... Atamızdan görenektir ki, bunu yap-mayanda uzlaşmazlıkları çözümlemek mümkünsüz hale gelmekte. Anlamaktayız. Kula karşı bir hava

estirilmekte. Ne var ki, ödevini gerektiğince yerine getirene ödölünü gerektiğince vermeli... Bilmektesiniz, Türkmen göçerliğinden vazgelmeye davranır değil. Ahi desen kendince bağımsızlık gütmeye alışmış... Yerinde, ocağında ve dahi çediğinde sağlamca tutunmak diler. Varsın biri otlaktan yaylağa, biri ocaktan konağa yürüsün denilemez. Düzen içre her uyruk sorumluluğunun borcunu ödemeye koşuludur. Eskiden bir boy, sancak beylerinin ardınca yürüyüp gitmekte idi... Şimdi bir ulus, bir devlet kavramakta Anadolu, Rumeli, Kırım, Sırbistan, Nemçe, Hun ve dahi Maşırık'a değin Afrikiyye diyarıyla, Hind'e varasıya Asya'yı!.. Her birinin töresi, bir ötekiyle, her birinin çıkarı bir başkasıyla çelişmekte ise, üstüste getirip çakıştırmanın yolu, devletin düzeninden geçmekte. Düzeni de Hakan kurup yönettiğine göre, sorunun niteliği ortaya apaçık çıkar.

— Bilmektesiniz ki Hakanım, - diye yutkundu Bey. - Yürürlükteki düzenin temellerini küçümsediğiniz güçler atmış idi!.. Boy budun ayrılmadan, çıkarlar bütünlendiğinde yürür düzen... Kendi çelişkileri içinde sağlıklı aşamalar var ise hoşnutluk sürer gider. Yok olmaya durdu mu, hoşnutsuzluk üçlünün güce sarmasına neden olur.

— Neyi vurgulamak istersiniz, - diye irkildi Süleyman! Dikkatle baktı Bican'ın gözlerine. Dönüş yolunda hem Uçok, hem Bozok beylerinin tümüyle konuşacağından güvenli, yola getirme isteğiyle baktığı Bican'ın, sorunu apaçık koymasından ikircimlendi. Kendini savunmaya durarak, sürdürdü konuşmasını; - Üç yıl önce çıkardığımız yasayı mı? Yirmibin akçenin üstündeki dirliklerin kul asıllı görevlilere verilmesi mi hoşnutsuz kılmakta uyruklarımızı? Eğer

öyle ise, haksızdırlar. İşlevini gerektiği gibi yerine getirene haksızlık mı edilmiş? Bizim zamanımızda kimse bunu savlayamaz. İşte örnek!.. Alkaevli boyu, hiç bir zaman yolda, belde, otlak ve dahi yaylakta gücendirilmemiştir. Ulusu ve dahi malı artanda, yayım alanları da artırılmıştır. Ebemiz her zaman hoşnutluğunu bildirdi... Sanırsız sizi gücendirecek bir yanlışlık edilmemiştir...

— Bizim de borçluluğumuz büyüktür Hakanım! Ancak gördüğümüz üzre, gücendirmeye gücü yeten, yanlışlığı etmekten çekinmemekte. Adalet fermanınız, pek çok yerde, yasaya aykırı pek çok işin varlığından gocunduğunuzu açıklamakta. En azından, uyruklarınız bunu böyle kabullenmekte. Ne var ki, uyruğun yorumu da davranışı da kendi boyutlarıyla ölçülür. Beyinki de, budununun ya da ulusunun boyutlarıyla... Eskiye dönülmesi olanaksız biliriz. Yeni, eskiyi aratmamalı... Hoşnutsuzluk, hoşnutluğu aştı mı, postun derisi çürümeye yönelir. Kağanlık töresi budur ki, post sağlamca kalmalı.

— Çürüğünü göstermeli, çürüdüğünü sanan... Devletimiz görkeminin doruğunda, buyrultumuz yüzünün egemeni...

— Kuşkumuz bundan değildir Hakanım! Devletimize de ulusumuza da, uyruk ve dahi kölelere de sizden ötürü güvenimiz ve dahi imanımız tam oldu her zaman. Olması da doğal... Uyruk, uyduğunun yanılsaması olmaya koşulu. Biz izninizle, bildiğimizi belirtmeyi dileriz.

— İzin verildi... Verildiğinden çağrıldınız. Bilmekteydik ki, ebemiz, ağzınızla bize seslenecek. Ve dahi, yoksun kaldığımız öğütlerini iletecek. Gördüğümüz kıvancımızı da sevincimizi de artırdı. Biz aktarıcı beklemekte idik... Aydıncıyla karşılaştık. Üm-

makta, beklemekteydik ebemizin yetiştirdiğinden. Ne var ki buncası şaşırtmakta!..

Bey, yanakları al al yanarak başını eğdi... Boyunun bükülüşü, ense damarlarını morarttı. Akağa ilkkez öfkesinden arındı. Sultanının Alkaevli Beyini dilediğince yuğurmaya başladığını görmenin kıvan-cıyla parmakları kıpırdandı belli belirsiz.

Çeşnicibaşının koşturduğu buğulu altın kupalar, altın tepsinin üstünden işlemeli donukluklarında gülümsediler. İkin Sultan uzandı bardağa. Çeşnicibaşı, bardağı kaptı. İlk yudumu tadarak, Hakan'a uzattı.

Bey kendi bardağından tadılmasını bekledi. Soğuk nar şerbetlerini yudum yudum içtiler... Akağa, gözlerini daha bir devirdi. Fatih Mehmet zamanından bu yana kurallaşan bir durumun bozulup bozulmadığını sordu kendi kendine... Sultan, biriyle aynı zamanda, aynı sedir üstünde, aynı şerbetten yudumlanmıştı.

Çeşnicibaşına öfkeyle bakmaktayken, Hakan, Bican'ın boşalan bardağını alıp uzattı. Akağa olduğu yerde sallandı. Sultan, saltanatın kurallarını çiğ-nemişcesine alingan baktı efendisine. Süleyman oralı olmaksızın, gözlerini Bican'ın ağzına dikti.

— Ninemize yaraşır olabileceğimizi sanmamaktayız Hakanım. Buyurduğunuz üzre, onlar bir başkaydılar. Her ne ki oluşmakta, emekleri, bilgileri ve dahi düşünleri gölgesinde oluşmuş idi... Hazırcı, yapıcının aracısıdır... İzniniz üzre, vurguladığımız sorunu yineleyeceğiz... Bizi korkutan, çok doruk görmüş olmamız... Bilmektesiniz göçerliğimiz nede-niyle, çıktığımız yaylaklar, dağların doruğunda. Ve dahi görmekteyiz ki, doruğa varıldığında, dağı aşmak kolaylanmakta. Neden derseniz, ondan ötesi

her yan iniş de ondan, deriz... Elbette yerleşip oturmak ya da daha yüce, daha görkemli doruklar var ise bulup tırmanmak koşuluyla, savımız yersiz. Ancak siz de buyurmaktasınız ki, devletimiz görkemin doruğunda bulunmakta. Öyle ise, inişin yakınlığı da apaçık ortada durmakta. Zaten sezdiğimiz doğru ise, görkemin sahibi de inişin kuşkusuna tutulmuş bulunmakta... Horasan erlerinin uluları, cennetmekân atanız Fatih Mehmet Han'a gelinceye, hünkâr otağının sürekli bir kurultay alanı olduğunu anlatmışlar idi... Cennetmekân Hakan, ilkin aynı sofrada yenilmesini, ardından ayak divanında dertlenilmesini kaldıranda, uyrukla post arasına ayrılık girdiği açık... Sanmaktayız ki, doğrudan anlatılanla, dolaylı anlatılanın ayırımları zaman içre ortaya çıkmakta. Ve dahi yakınmalar, ayrılıklardan olmakta... Kul, uyrukla hakanı arasında bulunmanın gücüyle, gücendirme ya da yerine göre üşendirme olanağını elde etmekte.

— Kulun suçu yoktur, - diye sesini yükseltti Sultan! - Kul efendisine hizmete koşuludur. Demektesin ki, yasayı koyan cennetmekân atamızdır.

— Demekteyiz bağışlarsanız. Ancak yasalar, iyi olsun diye konur Hakanım. İyi olmadığı anlaşılanda değiştirilir. Elbette kul efendisine hizmetle koşuludur. Ancak efendinin hizmete koşulu olduğu da unutulmamak gerek!..

«Hah işte,» - dedi içinden Akağa! «Şimdi senin gibi edepsizi kula vere ki efendimiz, kime koşulu olduğunu bir iyice anlasın.» Eli kabzanın üstünde kaşındı. Avucundan bileklerine doğru ağdı kaşıntı. Çekip vurmamak için dişlerini sıktı Ağa... Sultan Süleyman, gözucuyla Akağasını okşadı. Yüzündeki sertlik, ak sakallarını aydınlatan gülücükle yer değiştirdi. Yeniden savunmaya davrandı.

— Açıksözlülüğünüze alkış Beyoğlum, - dedi gülerek. - Elbette efendi de Tanrıya ve dahi bütün uyruklarına hizmete koşuludur. Ancak, bunun kurallarını kim saptayacak? Biz gecemizi gündüzümüze katarak, bu kuralları araştırmaktayız. Yeryüzünün her yanına sürekli sefer eylemekteyiz. Eyleyende görmekteyiz ki, bizimle bile olan asıl güç kuldur. Gelişmiş serpilmiş ve dahi genişleyen ülkemizin hristiyan reayası arttıkça çoğalmıştır. Bu çoğunluk, kendisini güçlü kılmakta ise, hakkını da almaya yönelmektedir. Bunun yanında, Nemçeli, Erdel, Boğdan ve dahi Budin üstünde durmaksızın oynamak dilerdi... Üstüne vardığımızda, bir sonuç alınmaz oldu...

— Nemçeyi dahi almak Beç'e varmak gerekti Hakanım. Erenler buyurmuşlardı ki, gayri sınırlar belirlendi. Nemçeli tufengiyle Beç kalesinin direncini güçlendirdi ve dahi bizim de ülke almadan dönebileceğimizi kanıtladı. Gayri bundan ötesinde yerleşikliğin işi nereye varır bilememekteyiz. Biz varıp, ödevini yapmışların gönül hoşluğuyla pîr Ataya yüz sürelim... Onlar varıp gittiler Horasan diyarına... Biz gördük ki, ülkeler yerine kentler, deryalar yerine adalar alınmakta... Ve dahi erenlerin nice bir doğru gözlemde bulunduklarına hak verdik... O biliyle ve dahi yüce izninizle demektedir ki, doruktan ötesinde iniş vardır...

— Devlet gücünden de görkeminden de güvenlidir Beyoğlum, - dedi sevecenliğini yitirmeyen sesiyle Sultan Süleyman. - Nemçe, Viking, Britanya, Frank, İspanyol, Venedik ve dahi Cenevizli'ye yeryüzünde avuç içi ölçüsünde yer bırakanda, iki durumla karşılaştık. Biri, ötelere yöneldiler. Öteki, bizim toprağımızda iş karıştırmaya durdular. Kendi

geçmişimizi düşünende, bunun kaçınılmazlığını kabullenmek gerek. Mongol bizi her yandan sıkıştırtanda Horasan erlerinin kararı ortada. Türkmeninki de!.. Öyleyse, tedbiri baştan almak gerek. Hint ötesinde cvelan eden Felemenk ve dahi Portakal denizcilerinin yolunu kesmekten öte, toprağımızda iş karıştırılmasını önlemeliyiz. Bunun ilk tedbirini sağlamca aldık bilmektesiniz. Gözümüzden çok sevdiğimiz birinci vezirimiz Pargalı İbrahim kulumuzun boynunu vurdurduk. Barbaros Hayreddin Paşa'mız bize Venedik Dojuna yazılmış iş karıştırmaya dönük mektubunu verdiğinde, oyalanmadık. Çünkü devlete gözümüz zarar verir duruma gelse, gözümüzü oymakta duraksayamazdık. Bundan ötesinde de sağlamca kararlara vardık. Beç önüne vardığımızda, Nemçeli, öteki uluslardan da destek gördüğünde direncini artırmış bulduk. Kendi toprağında olmanın üstünlüğünü de buna korsan, hize gerilemek düştü. Öyleyse, varıp urmaktan öte davranmak zorunlu... Biz de buna uyduk. Frankların Beyi François'ı destekledik. Barbaros Paşa'mızı yardıma yolladık. Ayrıca ticaret üstünlüğü sağlayıp, ekonomik olarak güçlendirdik. Cermen krallığını şakından ikiye böldük. Yenilerde sıkıştırmaya başlamış Şarlken... Turгутça Paşamızı yardımcı yollamayı kurarız. O yüzden levende gereksinimimiz olacak. Varıp kıyılarda sancak açanda Üçok ve dahi Bozok beylerinden isteğimiz vardır. Gönüllü leventler kıyıda hazır bulunmalı...

— Siz buyuranda hakanım, hazır bulunmasın olmaz!.. Küffar üzre sefer budunlarımıza onur katar. Hele bu gidiş eskisinin örneğine uyar ise, leventlerimizi daha bir gönendirir... Bilmektesiniz, Barbaros Hayreddin Paşamız, Frankın yardımına derya

kaptanı olarak gitmiş idi... Devşirdiği leventler de, derya kaptanı sancağının altına toplandılar..

— Barbaros bize ülkeler vermiş idi... Biz ona derya kaptanlığını vermişiz n'ola? Turgutçamız korsanlığı yeğlemekte süregelmiştir.

— Korsanlıkta bile buyruğunuzdan taştığı ya da eksik bıraktığı olmuş mudur?

— Bilirdik ki, leventlerimiz din ve dahi devlette hizmetin karşılığına mansıbı koymamaktalar. Verilen buyruk yerine getirilende, buyuran gereken ödülünden sakınmışm'ola?

— Buyuran karşılık aramakta olanda, buyru-
lan aramış çok görmemeli... Ne var ki siz de Turgutça Paşanın mansıba önem vermediğini bilmektesiniz. İstenen, görevin gerektirdiği yerde bulunmaktır... Yoksa Turgutça sancak açanda, türkmenin tüm levendi gönüllü durmaktadır. Dememiz odur ki, düzen yerince kurulacak ise, yer gerektiğince sağlam olmalı...

— Derya kaptanlığı denizden çok karada durmayı gerektirmekte... Barbaros Hayreddin Paşamızın nice bir sıkıldığını, üzüldüğünü bilmekteyiz. Kaç kez eski günlerini özlediğini beyan etti... Şimdi Turgutça'mızı da aynı sıkıntının içine atmayı istemekteyiz. Gördüğümüzce Sinan kulumuz, donatım işlerinden anladığı ölçüde sevmekte. Karayı ve dahi vezirliği bir iyice doldurmakta... Derya da Turgutça'mıza bağışlanmış durmakta...

— Derya kaptanlığı mı buyurdunuz efendimiz?

— Derya kaptanlığının dolu olduğunu buyurduk, - dedi dik dik Süleyman. - Moskovalının deprenmesini tatar önlemekte. Tatarın deprenmesini karadan Moskovalı engelleyecek. Deniz balık örneği gemilerimizle kaynaşmadı mı, güvencede durmak

gaflet... O yüzden derya kaptanımızın tersanede işi çok... Şimdi donatılmış gemilerin çoğunu Turgutça'ya vereceğiz... Yenilerinin tezgâhlanması kaçınılmaz.

— Karlılı sancakbeyi, kendi başında gemi donatıp levent devşirerek Franka yardım etse, daha bir özgür, daha bir güçlü pazarlık edemez mi?

— Mansıp istemekteyken, mansıpsızlığı yeğlemektesiniz beyoğlum! Ötekinden sakınmayan, bundan çekinsin yazılı mı?

— Mansıpsız olanda, hakettiği mansıbı alması kolaylanır bilirdik Hakanım, - dedi gülerek Bey! - Böylelikle, isyanda bile efendimizin isteklerine uyduğunu kanıtlamış olur, güveninizi artırır idi!..

— Güvenimiz tamdır Turgutçamıza!.. Dediğiniz gibi olanda, şimdikinden artık seviniriz. Ve dahi sevincimizin ödülüne payan olmaya...

— Derya kaptanlığı dolu ve dahi Sinan Paşamızdan hoşnutluğunuz sürdüğüne göre, Barbaros Babamızın derya beylerbeyiliği Turgutça Reisimize pek bir iyi yaraşacaktır.

— Trablus, beylerbeyisine yaraşır olmak, ilkin Hayreddinimize değer olmayı gerektirir. Mansıpsız kulun yarayışı değerini isbatlayanda, ödülü de isbatına uygun olmak gerekir. Öyleyse, derya yüzünden iyi habere hazırlanmalıyız... Frank güçlenende, Şarlıken zayıflayacaktır. Bir de en çok bulaştığı Erdel üstünde dert sarar isek başına, gayri belirleyiciliğimiz kesin olur... Bunun için de, levende ve dahi araç gerece gereksinimimiz vardır. Türkmen leventle et, yağ ve dahi peyniri... Ahi yarak ve dahi pusatı... Reaya unu dilediğimizce sunanda, sefer üzere olmak bizi de hoşnut kılar.

— Bu gereklidir Hakanım... Türkmen devleti,

sefer üzre olduğunda düzenini sağlamlaştırır. Yoksa, durgunluk tepişmenin kıvılcımı olmaya koşuludur. Elbette buyurduklarınız, elverdiğince sunulacaktır. Önemli olan, bunun her kesime canlılık getirmesini sağlamaktır. Yukarıdan tuttuğunuz düzen, aşağıdan destek görende, sağlamca oturur. Ne var ki, yola çıkılında, kent ya da ada yerine ülke alınmalı... Alınan yerlerde dağıtılacak mansıp bolca olmalı...

— Tükenmiş ise neylersiniz? Ülkeler alınmakta iken Türkmen öncülüğünü gerektiğince yapmakta idi...

— Olanak verilmeyende yapmamış, suç akıncının olmaya... Akıncı beyliklerinin tümünün önü, iltizam yasası ile kesilmiş bulunmakta. Devlet toprağına akın yürütmek ya da iltizamı çiğneyip geçmek yazılı değil... Türkmen akınını nereye yöneltecek? Siz dahi, vur-kaç yerine, iti ite kırdırmayı benimseyip, yeni devletler oluşturmaya yönelende türkmen yaylağında kısılıp kalmaktan öte gidemez. Kısılıp kalanda, yüksek mansıpları da kaptırdı mı korkarız öfkesi yanlışa sıçraya!..

— Bizi de düşündüren bu olmakta Beyoğlum, - dedi alaylı bir sesle Hakan. - Türkmen sınavını verdi... Atamız Fatih Mehmet Han zamanında, hakan değişikliğini sağladı... Dedemizin annacına Cem Sultan'ın yanını tutarak çıktı... Babamız, dedemizle tuttuğunda kul desteğinden yoksun kalsa, canını yitirecek ve dahi devletimiz bir cihangirden yoksun kalacak idi... Şükür ki, dirayetleri haksızlıkları önledi...

— Türkmen töreye bakar hakanım... Bilmektesiniz ki, düzen töre ve dahi yasa üstüne kuruludur. Yerleşiklik, buna oyunu ekleyende, türkmen oyundan

ırak kalmış neylesin? Kurultay yerine, saltanat ege-
men olanda, karışıklıklar kaçınılmaz. Buna karşın,
cennetmekân Murat Han'a gereksinim duyulanda
dervişliği terkeylemesi yazılı imiş... Horasan erleri-
nin kuralı da bu değil midir? Gerektiğinde uzlaşma-
cılıkta eşleri yoktur. Gerektiğinde palalarının önün-
de durulamaz... Töre gerektirende belirlenir türkme-
nin davranışı... Ve dahi bilmektesiniz ki, Fatih Meh-
met Han, türkmeneye dayanarak yücelttiği devleti
türkmenden soyutlamak düşüncesinin de tohumunu
attı... Ne var ki, türkmen kağanın buyruğuna uydu.
Medreseli oldu... Ahiliğinin yanına, danişmentliğini
de koydu. Dedenizin saltanatı, türkmenin haklılığı-
nı apaçık ortaya serdi. Babanız cennetmekân Selim
Han dahi bu yüzden başkaldırdı. Ama buyurduğunuz
üzre, töre kağandan yanaydı. Türkmen de töreden
yana oldu... İstemezlendiği kağanı, posta oturmuş
görende, sonuna değin desteklemek yasa!.. Apaçık
ortaya çıkan, kulun efendi değiştirmekteki tezliği ve
dahi ustalığıdır. Az önce de dediğim gibi türkmen
oyundan arınmıştır. Güvenilirliği de burdan gelmek-
tedir. Ne var ki, kul döneliğinin ödülünü almakta
haklıdır. Madem devletin yolu doruğa ulaşmıştır, iniş
yakındır. Yeter ki, zamanında tedbir alına... Gördü-
ğümüz, inişin hazırlığı kağan bilincinde somutlan-
mıştır...

— Hazırlığı değil... Çıkışın engelini kurmayı dü-
şünürüz. Ve dahi yaptığımız tahkimat bunu göster-
mektedir. Bir yanda Cermenî, öte yandan tatarı sı-
kıcı kendi içine bağlamakta isek, varıp vurmayaca-
ğımız anlamında değil. Varıp vurduğumuzda, zayıf
bulup yitirmek isteğimizdendir.

— Öyledir de, üstüste yabana verilen imtiyaz-
larla paraca güçlenmelerini sağlamak buyurduğun-
uzla ters düşmemekte midir?

— İmtiyazlar verilmiş!.. Bizim verdiğimiz tedbirimize dönük. Ondan öncekiler, Kınıklıdan ve dahi pek çoğu da Bizans'tan yürüyüp gelmekte. Biz onaylamışız. Amacımız, yabancı nakliyeciler olarak kullanıp, üretimin akışını sürdürmektir. Ahimiz yerinden kıpırdamadan çalışmasında süreklilik bulunca hem işini, hem üretimini geliştirir.

— Böylelikle de yabancı tüccarının fiyatlarına tutuklanır. Gördüğümüzce olan budur efendim ve bu oluşum, ahiyi giderek takattan düşürmektedir. Neden derseniz, desteğinizle devletleşen beylikler, kendi üretimlerini, bizimkiyle bilece sokuşturmaktadırlar. Satış alanları daralanda, siparişlerin oranı değişmektedir. Üretim artmayanda, gelir düşmekte, sonunda orda dahi zayıflık kendini göstermektedir.

— Rahata kolay alışıldığını tanıtılar sözleriniz, dedi Sultan Süleyman. - Görkemin doruğunda yakınmanın nedeni budur. Sefersizliğimizi kimse öne süremez. Bunca yaşadık, attan indiğimiz iki üç yılı bulmaz. Görmektesiniz ki yeniden sefer hazırlığındayız. El verip, gerektiğinde destek sağlanmaz ise, sonuçlardan yakınmak anlamsız.

— Türkmen olsun Ahiyan olsun, buyruğunuza herdem hazırdır. Yeter ki, önünün açıklığı belirlene... Hoşnutsuzluk, ayırımdadır... Üç yıldır boşalan iltizamlar, kula verilmekte. Kul dahi, iltizamını artırmak amacıyla soyguna oturmaktadır. Katınıza gelen yakınmalar bunu göstermektedir ki, kendi buyruğunuz kitlelere direnme hakkını bağışlamış bulunmaktadır.

Deminden beri yarı alaylı, yarı kuşkulu savunmasını sürdüren Süleyman, birden dikildi. Gözlerinde kavga, öncesinin ışıltıları parıldadı. Bakışlarını bilincinin derinlerinde geçenleri görmek amacıyla

Bican Bey'in gözbebeklerine daldırdı. Derinlerde içtenlikten öte bir şey göremeyince, yeniden sevecenliğini takındı.

— Bir oluşumdan mı kuşkulandırmaktasınız?

— Oluşum kaçınılmaz hakanım, - dedi Bican. - Kimse gelişimin durmasını kolayca özümseyemez. İstemek insanın mayasıdır. Ve dahi bu maya kabarıp durmaktaysa insana yaraşır işler edilir. Yoksa durgunluk kendi kendine kokuşmuşluğu getireceğinden çürüme başlar. Oysa direnç, çürümeden iyidir bilmektesiniz. Çürüyen dökülür, direnen yaşamını sürdürür.

— Biz de bunu hesaplamaktayız... Çürümeye izniniz yoktur. Yerine dikilmeyi yeğleriz. Ve dahi direnç, direnci doğuracağından, yeni alışım-lara ulaşmak kolaylanır. Devletimizin gücü, direncin karşısına daha büyüğüyle çıkılmasını sağlamaya yeterli. Bizi düşündüren zaman idi... Bütün aklımızdan geçenlerin uygulanması zaman istemekte... Sizin dediklerinizden çıkardığımız zamanı elimizde tutacağımız güvencesini artırmakta. Şimdi beliren durgunluğun, tabandaki yansıması nice bir zaman alır? Si-parişler yıldan yıla verildiğine göre, en azından iki yıl... İki yıl içinde biz dört bir yanımızı sağlam dayanaklarla güvenceye almış oluruz. İlk in içimizi karıştırmak isteyenleri dize getirir, ardından dışımızdakilerin üstüne hörleyerek, görkemimizi dünyanın dört bir yanında yerleştiririz. Neden dersiniz, düzenli gücün, derneşik güce üstünlüğünü sınamışlığımızdan, biliriz. Bilende gayrisine hazır olmak işten değil. Yeter ki, türkmen yeniden yanlışa pala sıyırmassın...

— Türkmen yanlışa değil, aykırıya pala sallar hakanım... O da aykırılık gırtlığına gelip dayanın-

caya beklemek koşuluyla. Yerleşikliğimizin kaynağı Horasan erlerinin yasası budur. Ve dahi bu yasayı koruduğumuzda ayakta durmamız mümkündür.

— Öyledir de, Şah Haydar'dan bu yana türkmenin meyli neden İran üstüne ağdırmaktadır?

— Şah Haydar'dan bu yana Horasan erleri, kendi devletlerine sahip bulunmaktadırlar...

— Devlet-i Osmani onların öz devleti değil midir?

— Siz de buyurdunuz ki, cennetmekân Fatih Mehmet Han döneminden bu yana terslikler olmaktadır. Bu terslikler yüzünden de, türkmen ya Akkoyunlu ya Karamanlı yanında sendeleyip durmaktadır? Neden? Devletin elinden çıkmakta olduğunu görende, yenisine sahiplenmek isteğiyle. Bozkır yasası bunu gerektirir. Türkmen devletsiz olamaz...

— Devletle de olamamakta anlaşılan ki, kısa zamanda kendi devletinin altını oymaya girişmekte. Ve dahi kendine yeni yeni kağanlar aramakta!..

— Kağanlar türkmenlerden kopanda, suç türkmenin olsun, doğru değil... Türkmen yasasını, töresini egemen kılmaya koşuludur. Görmekte ki, yerleşiklikle birlikte yasalarının yerine başkaları, palasının yerine değişik palalar aranmakta ve dahi bulunmakta. Bu arada onca zamandır devletlere destek olan Horasan erleri, kendileri hörleyip devlet olanda, yasalarını da türkmen töresi üzere kurmakta. Sizden gocunanın, sizinle dövüşmesi yerine, egemenliğinin tadını çıkarmaya dönmesi, gücendirmemeli!.. Üşendirilen, sevince varmaktaysa, suç üşendirende... - Diye kesti. Sultan'ın yüzüne baktı. Süleyman'ın, buruşuk suratında belli belirsiz bir kızarıklık görerek, yutkundu.

— Horasan erlerinin bırakıp giderken, yerleri-

ne sağlamca ocaklar bıraktıklarından güvenliydik Beyoğlum! Akraba boy Alkaevli'nin beyini bıraktıklarını sezmekte idik... Sezgilerimiz doğrulandı. Sakıncasız açıklamalarınızla, ebemizin öğütlerini serdiniz önümüze. Yararlanmaktayız. Ve dahi yararlandığımızı göstereceğiz. Tezden tedbir düşünüp, sefere varacağız. Siz başı çekende öteki oymak beylerinin de desteğinize katılacağından kuşkumuz yok... İçimiz bir iyice rahatladı. Şimdi dört bir yanımızdan nice bir güvenlik içinde olduğumuzu apaçık görmekteyiz. Gördüğümüzden, umarız ki, söyleşilerimiz bitmiş olmasın!.. - Akağa'ya döndü. - Ahi Baba'ya haber salınsın. Katımızda bulunmaklığından hoşnut oluruz. Selâmlık sonrası buyururlarsa, seviniriz. Birinci Vezirimiz, Frank beyinin elçisi d'Aramont ile konuşmadan, bizi görsün!.. - Yeniden Beye döndü. - Üç derya ereni pîrlerin bizimle mutlaka söyleşmelerini buyurur musunuz?

— Buyruk sizin hakanım! Varır varmaz, onurlarını kutlamak sevincimiz olur.

— Bir güvenli oğul bulmanın sevinci hiç bir şeyle değişilmez! Hiç bir armağan da, babalığımızdan ötesine ulaşamaz, - diyerek kendi kuşağından çıkardığı yakut kakmalı, gümüş namlulu tûfengini beyin kuşağına takti. Elinin bir işaretiyle açılan kapıdan serpme taşlı kaftanın, kucakları dolu balta-cıların girmesi bir oldu.

Bey, çoktan ayakta dikilmiş, saygın, elleri omuzlarında çaprazlamaya, eren selâmına durmuştu. Kürk kaftan omuzlarına konulduğunda, ölçü verilmişcesine bedenine uyduğunu görmek coşturdu onu. Üç kez eğildi. Sultan omuzlarından yakalayarak, kendine çekti. İki omuzundan üçer kez öptü...

Tuğ, tabl ve sancak kapının önünde beklemek-

teydi. Akağa kapıda koynundan beylik buyrultusunu çıkardı. Üç kez öpüp başına koyduktan sonra, orunları göstererek;

— Bunlar da buyrultunuzun eklentileri Beyim, - diye uzattı. - Tanrı devlete ve dahi efendimize yarar kılsın!..

— Ulusa da! - Diye başını sallayarak yürüdü Bey.

Bostancıbaşı yanıbaşında, donatılmış seyislerinin ve atlarının yanına nerden gideceğini göstererek göstererek yürümeye başladı.

Bey çıktıktan sonra uzun uzun ardından baktı Hünkâr... «Ebe Beyçe ve dahi Horasan erlerinden sonra, Alkaevli Beyliğinin bir yoksula kaldığını düşünmekle yanıldık,» diye düşündü. «Kimse onlar gibi olamaz sanıyorduk. Yetiştirme ve dahi eğitimin gencecik bir kişiyi nice bilgili kıldığını unuttuk... Biz böyleydik yirmisekiz yaşında tahta geçtiğimizde. Şimdi, kendimizi başkalarında görende, şaşırırmaktayız. Kendi oğullarımızın bize benzemediği sanısından olsa gerek. Oysa, ortalıkta dolaşan söylentiler ve dahi görüp duyduklarımız göstermekte ki, Mustafamız, anlatılanlar gibi... Yoksa bu türkmen beyinin dilinin altındaki, söylentileri mi doğrular? Neden olmasın? Demedi mi ki, sefer üzre olunmazsa, çaresi bulunur. Demek türkmen ve dahi ahiyan umutlarını Mustafa'ya bağladılar. Birgün olvurup posta kurulmasını istemekteler. En sonunda da bize en büyük ulusun böylelerinden birini yolladılar. Demek ki, Hurremimizin, Rüstem ve dahi öteki vezirlerimizin gün gece söyleyip durdukları

gerçek. Bir güvencesi, kağan yerine bir adayı olmasa türkmen böyle kasılmaz. Ve dahi töre odur ki, kağan kocalanda, devrilmek haktır... Haktır ya, neden babamıza karşı dedemizi tuttular? Onu da söyledi işte... Karşı bile olsa bir kez posta geçeni kağan saymakta. Erken mi yitirdik güvencemizi? Mustafa ile bir söyleşsek mi? O daha acemidir... Bunu da acemi sanmaktaydık. Biz düşüncelerimizi gizleyip, düşüncelerini ayan edeceğiz derken bizi sıkıştırıp, daha uygulamaya bile geçilmeyenleri söyletmedi mi? İyi ya, bu Horasan erenlerinin torunu... Beyçe ebenin yetiştirmesi... Sahi bir de Saylan pîr var!.. El verdikleri kendilerinden öte olmaya koşuludur. Bizim oğullar, daha bir çok medrese hocalarının elinde. O yüzden kalıplanmaya mı dönmektedirler? Tezden derviş ve dahi bilim adamları bulup yollamalıyız yanlarına... Ne var ki, ağacın yaşıllığı bitti... Şimdi bir tek Mustafa yetişkin... O da denilen doğru ise Eflâtun okuyup devlet düzenini değiştirmeyi kurarmış. Yeniden eski kurultay geleneğine dönmek dilermiş. Eflâtun bunu önerdiğinden, kendi soyuna dönüp bakanda da kaynağını bulduğundan olsa gerek.. Atalarımızın bunca kan döküp, bunca can yakarak kurdukları saltanatı akılsız türkmenin kurallarıyla yönetmeye kalkışmak, nice bir budala olduğunun delili... Delili ya, tümünü çevresine toplar post kaldırırsa, gayrı önüne geçmek olanaksız. Şimdiden fikirlerini yoklamak gerek... Horasan erlerini çağırladığım iyi oldu. Geldiklerinde onları bir iyice silkeler, gerekirse yallarım yanına. Ölçüp biçsinler ve dahi niteliklerini iletsinler diye... Turgutça'ya derya kaptanlığını vermediğimden bana güceniktirler. Gönüllerini alırım. Trablus Beylerbeyiliğini attım mı önlerine, suratları ay gibi yayı-

lır. Nlceyse onlar mansıbın tadını bilmemekteler. Bilmediklerinden, vezirlik olanda beylerbeyiliğiyle, derya kaptanlığını ayırmak n'ola der çıkarlar. Nazlanırsa Turgut, onun da başına ekşirler bir iyice. Çok bir iyi oldu türkmenle konuşmamız... Eskiden töre edinmişti bunu Osman oğulları... Şimdi denilenler haklı. İrademiz olmasa kul gelenin önüne gerilmekte... Gerilsin... Kul, tanrıdan ırak gerek... Ancak öyle olanda kimliğini yüceltir, kendi düşün genişliğince büyütür ve dahi kulluğunu tam işler...» Ellerin oğuşturdu.

Akağa kulağını ağızına uzatarak eğildi önünde. Hakanın doğrulduğunu görünce davrandı. Ardısıra varıp, önünce kapıyı açtı. Birlikte İncili Köşkün bin çiçekle bezeli bahçeye açılan mermer basamaklarında durdular. İmrahor'un koşturduğu koşumları som altından atın yelesini okşadı. Eyerinin göz alıcı kakmalarına, üzengilerin altın parıltısına bakarak gülümsedi.

«Cennetmekân babam,» diye geçirdi belleğinden. «Giyinmeyi ve dahi süslenmeyi sevdiğimizden ötürü takılmaktaydın bize!.. Demekteydin ki, sen böyle süslenirsen anana ne kalacak? Bir görsen şimdi kadınlarımızı ve dahi paşalarımızı nelerin kaldığını ve dahi görkemin nerelere vardığını aklın almaz idi!.. Nur içinde yat!..» Binek taşından yekiniپ ata bindi...

Yüzyıllık çınarların giysilerinin renklerini matlaştıran koyu gölgeleri arasında yürüdü bir süre... Sarayburnu'nun Galata yönüne vararak, bakışlarını mülkünün batı yakasında dolandırırçasına dağları, tepeleri, ormanları, denizleri, kıyıları taradı...

Biraz daha yana döndü. Şimdi yönü tam Üsküdar iskelesine karşı duruyordu. Sağ gözüyle Mar-

mara ufuklarını, sol gözüyle Haliç girintisi ve Boğaz'ın Karadeniz uzantısını görebiliyordu. Giderek kıyılar, ufuklar ve renkler belleğinde bütünleşti. Ellerini uzattı «Dünyayı avuçlasak,» diye düşündü. «Parmaklarımızın arasında yuğurup, lokmalamamıza engel yok... Dünyanın düzenini biz kurmaktavız. Dilemekte krallar, beyler, imparatorlar yaratmakta, dilediğimizde yitirmekteyiz tümünü birden... Çocuk oyunlarındaki düş güçleri elimizde... Bir buyruğumuz Alâeddin'in lâmbası... Dev soluğundan artık soluğumuz... Çocuk düşleri bile böylesi görkeme uzanamaz. Uzanamadığının kanıtı kaba türkmenin anacımızda köçeklenmesinden belli... Kendine aktarılan yarım akılla, bizi eğittiğini sanmakta... Saltanat, dinlenmeyi gerektirdiğinden sustuk ve dahi öğreniyor görünüp öğrettikse, kıvansın. Horasan erleri, bir avuç otlığın ardında idiler. Üç koyunları, beş develeri, on atları ile yeryüzünde bölük pürçük olmuşlar, gidecek yerleri bulunmadığından Anadolu fukarasının ümüğüne çökmüşlerdi... Şimdi bir koca devletin, soluğu cinin ensesinden, perinin koynuna uzanan bir gücün uyruğu olmayı bir türlü kendilerine yedirememekteler. Düzenleri bu... Onlar bir cihangirin ardında cihanı yağmalayıp, onun ölümüyle bozkırda titreşmeye alışmışlar. Horasan erleri bu göçebelikten sıyrılmayı kurduklarında da tekkelerinin kıyısında birkaç haneli köylerle yerleştik sanmışlar. Oysa nice bir güç iş yerleşik oturmak.. İkiyüzelli yıldır düzenlerini sağlamca tutmaktalarsa Osman soyuna, onların akıl ve dahi bilisine borçlular bunu. Ne var ki, türkmen borçlu olduğuna düşman olur... Atalarım da türkmen olduklarından bunu iyi bilmekteydiler. Bildiklerinin kanıtı işte bu günler... Ocağı bunun için kurutup tüttürdüler...

Babam zamanına ocağın ağaları ve dahi çorbacıları bile türkmeniden seçilen sekbanlardan oluşur imiş... Onları iteleyiverende, otuz yıl geçmeden, kul gerçek yerini almakta... Çoğunluk ve dahi güç kimdeyse egemenlik onda olmalı, der eskiler... İşte size kurultay kararı. Bunlar efendiliklerinin sürüp gitmesini isterler. Oysa budun büyüyende efendilik güçleşir. Herkesin payını vermek zorunlu hale gelir... Benim türkmen akıllı budala Mustafam, işte senin bilmeden istediğin düzen ayaklarının altında. Kul çoğunlukta ve dahi düzenli güç şimdi... Ne iyi etmişiz, zeametleri onlara bağışlamakla... Bununla yetinmemeli... Ebusuut efendinin yeni yasasını onaylamalıyız... Kışızadeler, yönetimde de üstünlük almalılar... Varsın ahi ve dahi dirlik sahiplerinin oğulları medrese eğitimlerini sürdürsünler... Yöneticiye gereksinim çok... Devlet tümünü yeterince doyurmaya elverir. Yeter ki, oturup bağışımızla yetinsinler... İşte yeryüzü ve dahi işte biz... Şarlken'den, Tahmasb'a... İvan'dan, Elizabeth'e iki dudağımızın arasına bakmaktalar... Henri'nin ölmeden önce yaptığı en önemli iş, bizim yönetim ve dahi adaletimizi inceleyerek kendisinde uygulamak oldu... İvan Knez'i, tatar sultasından kurtarıp, Kazan ve dahi Astrahan'ı verdiğimizde, çarlığa soyunduracak olan biziz. Erdel' voyvodalığını azbiraz büyütüp, denetime alacak olan da... Türkmen ne yaptığımıza engel olabilir bundan öte, ne yapılmışın önüne set çekmeye davranabilir. Horasan erlerinin neden çekilip gittiklerini biz bilmemekte miyiz? Kendi devletleri imiş!.. Amaç başka... Biz burdan ocağı güçlendirdikçe, ip-lerin ellerinden gittiğini sezinlemekteler. Devletin ist-terleri, yerleşikliğin düzeni bunu gerektirmekte ise, size mi sorulmalı? Elbette hakan, dilediğini yapa-

cak. Toplum, din ve dahi devlet adına olduktan öte, sorumu olmaz. Hayır!.. İstedikleri bir avuç sancak-beyinin sultasında, bir koca kağanın karkolçak ibi-şi gibi oynaması... O yüzden değil mi, cennetmekân atamız Fatih Mehmet Han, türkmeniden yüz çevirip, kula olanak tanır tanımaz tümü birden Akkayunlu Yusuf ya da Karamanlının eteğine sarılıverdiler? Cem kavgası neyin nesiydi? Ardından dedemiz Bayezit-i Veli'nin durgunluğunu neden sayıp, kızılbaş şeyhini Yesevi börküyle donatmak neyin nesi? Türkmen devleti kuracaklarmış? Türkmenin obası, otlığı ve dahi yaylağı vardır. Devleti nice olurmuş? İşte onların törelerince kurulanlar... Kağandan sonrası yok... Oysa Osman soyu, biz, aldığımızdan öte bırakmaya koşuluyoruz. Buna da ne erenlerin, ne de erlerin akli ermekte. Ermeyende, eteğinden yapışıp engelleriz sanmaktalar... Şimdi türkmen levendini toplayıp derya üstüne salanda, biz yapacağımızı biliriz. Hele bir sınoyalım Mustafa'yı!.. Hele bir deneyelim türkmeni ateş üzre... Ondan öte varıp, devletlerini başlarına, şeyhlerini de palanın altına yıktık mı, görürler devletimizin görkemi nice bir işlemekte. Görende de, şu avuçlarımızın dilediğince devlet yağurmak nice bir usta olduğuna şaşarlar.»

Kendi içinde hesaplaşmanın dinginliğiyle dikildi. Soluk soluğa kovaladığı düşüncelerinin tüm ağırlığını atının eğerinde yoğunlaştırmışcasına ellerini kaltağın yakut kakmalı dizginliğine bastırdı. At, binicisinin yeğneldiğinden haberli eşinmeye durdu. Son bir kez gözlerinde bütünleşen yeryüzünün güzelliğini seyreyledi Süleyman... Dizgin kıstı. At eşinmekten hemen vazgeçip, yön arandı. Sultan dizinin yumuşak devinisine uyararak, Harem sokaklarına vurdu.

Hasekiler kapısına varmadan, selâmlığının önünde durdu. İmrahor, atı hemen binek taşına yerleştirdi. Hakan atlayıp, kapıya yöneldi. Yıkayıp arınacak, oğunup dincelerek Hurrem'inin yanına varacaktı.

Akağaların başı Sacit'in işi, Sultanı cariyelerin pamuk ellerine teslim eylemekle sona ermişti. Bundan ötesi yetişkin tellâklarla usta natırların görevindeydi artık. Sabahtan beri yeterince yorulmuştu. Kendisi de odasına varıp, temizlenmek, yumuşak ellerin oğuşturmasında yeğnemek gereksinimindeydi.

Haseki kapısının önünden, Akağalar koğuşuna yöneceleği sırada, Kızlarağası Zarif'in, kara iriliğinden umulmaz bir incelikteki sesiyle irkildi;

— Ağa hazretleri, - diyordu çatlak kadın sesiyle Zarif. - Sultan efendimiz, sizinle konuşmak dilerler. Eğer bir sakıncası yok ise!..

Yeşil kaftanının parlaklığı, suratının nemli karamalığını daha bir ışlattığından, gözleri kamaştı Sacit Ağa'nın. Zarif Ağa, kalın dudaklarının arasından sedef aklığindeki dişleriyle bembeyaz sırıtiyordu. Tatar gözlerini kırptırdı Akağa... Kızlarağasının ardınca, baklava kıynağı oymalı haseki kapısına vardı.

Kadinefendi, cariyeleriyle haseki dairesinde oturmakta idi... Ağa içeri girince, elinin bir işareti, dağılmış tespih taneleri gibi tümünü kapıya dizdi cariyelerin. Zarif Ağa, arkaları sıra çıkmakta iken, duvardaki mermer çeşmenin kurnasını açtı. Şakırdamaya başlayan su, yüksek tavanlarda yankılanırken, başbaşa kaldılar.

— Aslanımı bu zamana değin durmaksızın çalıştırmakta mısın Ağa hazretleri? - Diye söze girdi Hurrem. - Bilmektesin ki, gönlümüzün efendisi, dev-

letimizin direği hastalananda, her birimiz tarifsiz acılar içre kıvranmaktayız.

— Biz de dilemeziz sultanım. Ne var ki efendimiz hazretlerinin kendileri buyuranda, kula olmazlanmak yasaktır.

— Çok mu yoruldular?

— Düşünceli ve dahi azbiraz da sıkkın görünmekteydi. Türkmen, kabalığından beklenir patavatsızlıkla efendimizin canını sıktı bildiğinizce.

— Canlarının sıkılacağını bile bile neden kabullenir böyle işleri... Damadımız ve dahi birinci Vezirimiz Rüstem, efendimizin sağlığı üstüne titremekte... Kul içre elinden geleni esirgememeye yeminli... O gençtir. Hem de devlet işlerini pek güzelce yerine getirmekte, haceti olan da, hücceti olan da onunla konuşsa ya!..

— Biz de bunu önerelim, dedik. Efendimiz istemezlendi Sultanım!.. Alkaevli beyi sıradan kul değil imiş!.. Sonunda üzülen ve dahi sıkılan olduktan öte, beyliğinin anlamı ne? Biz bunca eğitimli iken kendimizi tutamayıp kaç kez şamarlamak, kaç kez hançerlemek geçti içimizden. Ne var ki, efendimizin hoşgörüsü ve dahi sabrı kararı şaşırtmadı dersek yanılırız... Göçebe çobanını, bir yüce hakan gibi hoşlayıp, ağırladı... Onca büyük kral, onca imparator, büyük vezir paşamızın eteğine yüz sürdüklerinde onurlanmakta iken, yanıbaşlarına oturtup, omuzundan öptüler de, yine alınmadı, anlamadı ve dahi canını sıkmaktan sakınmadı kaba türk!.. Gayri efendimiz size emanet sultanım... Nerdevse gelirler. Yorgunluklarını bilerseniz, dinlendirmenin yollarını da hazık elleriniz, tutkun yüreğinizle tezden bulursunuz.

— Demek canını sıktılar aslanımın. Demek üz-

düler onu... Fitneyi saraylarının içine değin sokarak, yüreğini bunalttılar... Alacakları olsun... Fitnenin başının nice bir koparılacağını biliriz... Bir nice zahmetse, tez varıp Rüstem'imizi çağrılar mısınız?

— Buyruğunuz zahmet değil, ziynettir Sultanım, - diye eğilip selâmlayarak geriledi Ağa...

Hurrem, ardınca birkaç adım atarak, parmağından çıkardığı zafir yüzüğü avucuna sıkıştırdı;

— Gönüllü hizmetinizin karşılığı olmaz. Bunu bizden bir hatıra olarak saklayın...

Ağa, avucunda güneşi tutarcasına ısıltılar içinde, hızını daha bir artırdı...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Baron de Lagard'ın forsunu çeken kalyon, süzüle süzüle limana girdi. Aydın iskelenin başında dikilerek, gelecek sandalı beklemeye koyuldu. Yanında yoldaşlarıyla levent dikliğini göstere göstere, gözlerini kırıştırdı. Her kırıştırmasında, kalyondan indirilen filika bir kez yalpaladı. İp merdivenden sarkan Fransız denizcileri, ardardına dizelendiler. Filika yürüdü... İskeleye yanaştığında Bicon Baronu Armand de Gontand karaya atladı. Elini Aydın'a uzatarak;

— Baron de Lagard adına Turgut Reis'e saygılarımı sunmaya gönderildim, - diyerek kendisini tanıttı.

Aydın, Don Pedro'dan öğrendiği latincesiyle;

— Reis babamız sizi bekiemekteler. Buyrunuz, bilece gidelim, - diye yanıtladı Gontand'ı. Yürürlerken, - geciktiniz. Sizi dün beklemekteydik.

— Kaçınılmazdı gecikmemiz. Sardunya üstünde İspanyol donanmasının toplandığını gördük. Fors kesip, tüccar gemisiymişcesine uzaklaştık limandan. Sonra yeniden yelken bastık.

Aydın başını sallamakla yetindi. Daha ötesini söylemek de, dinlemek de görevi değildi Yanıbaşında yürüyen Baronla askerlerini doğruca Turgut Reis'in yanına çıkardı.. Turgut, gelenin yüzünü görür görmez;

— Başın sağolsun soylu oğul, - diye yerinden kıpırdandı.

Armand, reis'in kıpırdanmasından coşmuşcasına seyirtip önünde diz çöktü:

— Tanıyacağınızı ummamaktaydım efendimiz, - diye yerden selâmladıktan sonra. - Siz sağolun, - dedi bildiği pek az türkçeyle.

— Amiral Lagard karındaşımız bize sevineceğimiz birini yollamakla gönlümüzü hoşnut kılmıştır. Buluştuğumuzda, bu inceliğinden ötürü nice kıvandığımızı bildireceğiz...

— Babam ölmeden, sizinle buluşma günlerine yetişemeyeceğine üzüлp durdu efendim. Unutulmaz dostluklarınız kulağımda ve yüreğimde taptaze...

— Yazık ki, hastalığını geç öğrendik. Bilseydik, Don Pedro ustamızı alır, bilece yetişirdik. Ülkeniz ve dahi efendiniz çok büyük bir denizcisini yitirdi.

— Babam ve Amiral Lagard beni size saldılar efendim. İstiyorlar ki, eğitiminizden geçip, yaraşır bir denizci olayım.

— Kişi denizi derya içre öğrenir oğul, - dedi sevecenlikle Turgut. - Bizim vereceğimiz bir şey olduğunu sanmamaktayız. Öyle yiğit bir erden, kendine yaraşır oğul olacağı açık. Dostluğumuzu sürdürmek bize de onur vereceğinden, dilediğince yanımızda kalmana seviniriz.

Genç Baron'un böylesine içten karşılanmasına şaşırان yeni reisler, gözlerini kocaman kocaman açarak, olaya bakıyorlardı. Baron, elini koynuna attı. Çıkardığı çiçek oyalı bir mendili yumruğunun içinde Turgut'a uzattı;

— Kontes de Monogé, bunu size vermekliğini istediler.

Turgut, avucunun içinde yitiveren mendili aldı, kokladı. Gözlerinde mutluluk anlarının buğulu pırlıtsı yanıp söndü bir an. Başını kaldırdı;

— Sağ esen olduklarına sevindik. - Sonra bir-

den elini kavradığı Baron'u yanına oturtarak, omuzlarından öptü. Sirtını sığazlaya sığazlaya; - Barones Bicon bu acıya nasıl dayanmakta?

— Dayanamamakta efendimiz, - dedi Armand. - Babam öldükten sonra kendinde değilmişcesine dairesinden çıkmamakta ve kimseyle görüşmeye razı olmamakta. Umarım ki, sefer öncesi ya da sonrası bize uğramak onurunu bağışlarsınız. Sanırım o zaman annem bu dalgınlığından sıyrılacak, babamın ölümüyle herşeyin bitmediğini, onun dostlarının kendisine güç ve teselli vermeye koştuklarını görecek tir.

— Elbette uğrarız... Biz de bunu varsayımaktaydık oğul!.. Öylesi bir sevdanın tutkunları sonrasına dayanamaz. Toprağınızdaki günlerimizden ve dahi forsalık zamanlarımızda babanızın anlattıklarından bilmekteyiz ki, böyleleriyle dostluk bile mutludur. Tasalanma. İlk fırsatta varmayı kurardık. d'Aramont ve dahi Hakanımızdan haber beklediğimizden, yerimizden kıpırdanamadık.

— Bilmekteyim efendim. Bildiğimizden, Amiral daha gözlerini üstüme dikmeden yanınıza koşmaya hazır beklemekteydim.

— Sağolasın... Yıllar nice çabuk geçmekte... Ve dahi biz nice bir kocalmaktayız.

— Deniz kurdunun kocalması efendim, - diye sokuldu Armand. - Dinçliğini, tutkunluğunu ve gücünü artırmak oluyor gördüğüm. Bilgisinin ve sevgisinin enginliğinden alınan güç, Akdeniz'i adıyla titretmeye yetiyor. Doğrusu babamın da dediği gibi, kendimizi size yakın saymak bile bizim için bulunmaz bağış.

— Yakın olana bağış sözkonusu değildir. Baban, umutsuz günlerimizin üzüncü yoldaşdır. Mutlu

günlerimizin de sevinç ortağı. - Kapının açılmasıyla gözlerini Armand'ın üstünden aldı. İri gövdesiyle kapı aralığını kaplayan Salih Reis'e baktı bir an. - Gel hele reis oğlum, - dedi. - Bak konuğumuz kim?

Salih Reis ilkin düşünürcesine durakladı. Sonra birden kollarını açarak yürüdü;

— Bire aman, bu bizim Armand yeğen mi? Nice bir boy atmış, nice bir gelişmiş. Nerdeyse tanıyamayacaktık...

— Her zamanki gibi alay ettiğinizi anlamaz mıyım efendim, - dedi Armand. - Kimbilir kaç mil uzaktan beni çıkarmış, sevginizi göstermekte gecikmek için özellikle ağırdan almışsınızdır. Sizin şakalarınızı unuttum mu sanmaktasınız.

— Bak bak reis baba! Bizi nasıl da azarlamakta? - Kucakladı Armand'ı. Omuzlarından öptü. Armand'ın yanıtlamasını beklemeden, yanibaşına çörekledi. - Başın sağolsun!

— Sağ, reis baba, - dedi Armand türkçe olarak. - Bileceyim!..

— Hele hele, - diye zıpladı Salih Reis. - Öğrettiklerimizi unutmamışa benzer. Salsak bizim leventlerin arasına çakşır giydirip, hiç yabancılık çekmeyeceği belli.

— Sizinle olunanda yabancılık çekilmesi mümkün mü? - Sonra gözlerini kırıştıtarak bakındı. - Üç bilgeyi görememekteyim. Yoksa!.. Yoksa!..

— Tasalanmak gereksiz, - dedi Turgut Reis. - Yoldalar... Nerdeyse gemilerimiz ve dahi leventlerimizle bilece bize katılırlar da, yola çıkarız.

— Oh! Bir an, yitirdiğimizi sanmıştım.

— Hiç öyle bir istekleri yoktur, - dedi gülerek Salih Reis. - O yüzden de karada eğlenmeyi sevmemekteler.

— Öyle demeyin efendim, - diye atıldı Baron. - Babam da sevmemekteydi. Ancak, Kral kıyıların da korunması gerektiğinde diretince, olmazlanamadı. Ne var ki özlemini sürekli taşıdı... Bazı akşamlar, güneş Akdeniz üstünde kıpkızıl batmaktayken kıyıya inerdik. Orda, bacaklarımızı kumlara uzatıp otururduk. Derin derin iç çeker, donuk gözlerle uzun uzun güneşin batışına bakardı... Sonra da denizde bir yerleri işaretler, Turgut ve Salih Reisler şimdi oralırdadır. Tez yetiş, yerime görev yükümlen de, yelken basıp onlara katılayım, derdi... Sanırım yüreğimi en çok sızlatan bu olurdu benim. Şimdi de bu olmakta...

— Hiç incinmedik birbirimizden, - dedi Turgut. - Aynı küreğin forsalarıydık. Kamçı sırtımızda aynı anda şaklardı. Uykumuz, durağımız, lokmamız yudumumuz aynıydı. Zaman zaman, aynı hızı tutturamayan forsalar, birbirleriyle çatışır. Onca zaman, bizim aramızda hiç çekişme olmadı. Hiç çatışmadık. Sonra da, bilmektesin, kurtuluştan sonra zaman zaman buluştuk. Ortak kavgalara girdik. Konuk olduk birbirimize. Dostluğumuz hep başladığınca sürdü.

— Çünkü, birbirinize vermek için yarıştınız efendim. Babamın dediği gibi! Onlar hiç almadılar benden, hep verdiler. Vermesini bildiklerinden dostlukların en koyusuyla tutkunuz birbirimize...

— Asıl veren, gönül yüceliğini üstünden atmak istemiş yeğenim, - dedi Salih Reis. - Bicon Baronu, çok bir değerli insandı. Düşmanlığından tanrı korusun. Dostluğuna diyecek yoktu hiç bir zaman. Ve bilirdik ki, dostluğun kuralı vermeyi bilmektir. Almak düşmanlığa özgüdür. Bilece olmayı çıkardan arıtabildiğinde büyür yoldaşlık. Arıtamamaktaysan, kılıç çekip yürümek neden?

— Söz babandan açılarda, bitmez oğlum, - dedi Turgut. - Amiral haberini beklemekte ise, ilet ki, yarına gemilerimiz ve dahi leventlerimiz burada olacaklar. Dilemekteyse hemen yola çıkarız.

— Az daha unutuluyordum efendim, - dedi Armand... - Amiral bizi Marsilya'da bekleyecekler. Kral, Paris diyetinin kararı ile asker gönderecekti. Onların yola çıkması kesinleşmeden denize açılmayı doğru bulmadıklarını belirttiler. Siz de varsanız, demire yatmanızı dileyebileceklerdi.

— Ahali ile kral arasında uyuşmazlık mı çıktı ki, asker kararı diyetten çıkarılmakta?

— Çok iyi bildiğiniz gibi yeni Papa'nın yön değiştirmesi, kardinallerin nazlanmasına neden olduğundan karar diyetten çıkarılarak sağlamlaştırıldı. O yüzden biraz gecikme olursa bağışlamanızı dilemekteler.

— İş sağlam olsun da, - dedi Turgut. - Biz de bu yön değiştirmenin etkisi artmadan vurmayı kurdık. Papa Clement ile Paul haçlı seferlerinin geçersizliğini görmüşler idi. Jules denemek istemekteyse, buyursun.

— Amaç sefer midir tam bilmemekteyim, - diye yanıtladı Armand. - Görünen o ki, bizim gelişmemizi engellemek isterler. Böylece tek güç halinde tutup, müslümanlıkla eşit dinsizlik saydıkları protestanlığı yoketmek amacındalar. Bilmekteler ki, bunu sağladıklarında bağnazlığın ve dahi gelişmenin önünü alacaklar. Ve dahi kör insanlardan oluşan toplumlara, kanatlık ve gözlük ederek eski Roma İmparatorluğu'nun etkinliğini güçlendirecekler.

— İnsanlara her zaman düş gerekli olmuştur, - dedi Turgut. - Ancak gerçeğe yaşamışlardır. Yeni bir düş sunmak istemekteyse Papa, engel yok.

Ne var ki, geçmişin yinelenmesini ummaktaysa, o bitti... Kocalarımız der ki, geçmiş i unutmadan, geleceği hazırlayalım. Yoksa yinelemek, başını döndürür insanlığı n. Yinelenmez de aslı na bakarsan. Azbiraz saptırılır, azbiraz yozdurulur. Ama yeni gerçek kendini kabul ettirmekte gecikmez. Kim öle, kim kala diyebilirsin... İyi öle, deriz biz... Ve dahi öldüğüne değ e... İnsanlığı geri götürmek amacıyla ölene yazık... İlerletmek için ölene alkış... Dememiz odur ki, düş gelecek adına sunulmalı. Kişi yanılabilir. Gelecek öyle değ il de, başka olabilir. Ne var ki amaç geleceğ e dönük olanda yine de bağışlanır. Siz şimdi Barbarossa'nın devletini yeniden oluşturmak istemektesiniz. Küçükten büyüğ e olduğundan amaç yerinde. Aynını istemekteyseniz, olanaksızlığını bilesiniz.

— O dönem başkaydı efendim... Şimdi yepyeni bir oluşum söz konusu. Roma'dan devralınan başka... Yıkıntıdan yola çıkmak ayrı. Kralımız da, biz de bunları bilmekteyiz.

— Bilmekteyseniz, tedbirini de ona göre almak tasınızdır. Biz ötesine karışmayı istememekteyiz... Hakkımız ve dahi haddimiz değ ildir. Dostluklarımız, ortak davranışlarımız bize yetmekte. Lagard yoldaşımızla ortak eylemimiz sevindirmektedir.

— Az daha unutuyordum... Kendi tutkum, görevimi aksatacaktı... Amiral saygılarıyla birlikte bazı değ ersiz armağanlar gönderdi. Size kavuşmak sevinci, herşeyi unutturdu. Bağışlarsınız umarım...

— Bize en büyük armağan, Baron oğlumuzun yetişkinliğini görmektir. Bunu akletmiş olması, inceliğ inin kanıtlanmasına yeter. Altında kalmayacağ ımızı bilmektedir umarız.

— Sizinle olmak ödüllerin hiç biriyle değişilmez ki efendim.

— Ulus yöneticileri için, kişisel ödüller geçersizdir oğlum, - dedi Turgut. - Şimdi birbirimizle dostuz. Baba oğul gibiyiz... Baban neden bıraktı korsanlığı? Ülkenizin çıkarları zaman zaman bizimle çatışmayı gerektirdiğinden. Kralın direktmesi gerekçe idi... Bir deniz kurdu, Sultan buyruğuyla bile denizden geçemez. Geçmekteyse, korsanlık yoldaşlığının gereklerinden ötürüdür. Bizimle vuruşmayı istememekteydi. Biz de istemedik hiç bir zaman. İstemedik ya, üstlendiği görevle denize açılıyorsa, vuruşma kaçınılmaz olacaktı. Ve dahi birbirimizi suçlayacaktık. Yoldaşlığımız, dostluğumuz sona erecekti. Ne değerli nice büyük bir karındaşımız olduğunu, kıyı. korunmacılığına soyunduğunda anladık. Denizi bize bırakmasının ne olduğunu bildiğimizden. Anlaşılmakta ki Baron oğlum, - diye buğulu buğulu baktı. - Hakanımızın yeni düzenlemesi sonucu yeni devletler ve devletten devlete ilişkiler sözkonusu olanda, insandan insana ilişkilerin kökü kazınmaktaki!.. Dün canciğer yoldaş, yazgı birliğinde haldaş olan kişiler, birbirleriyle vuruşmaya dönmekte. Hem de bütün yasa ve dahi törelerini unutarak. Korsan korsanla vuruşur. Kendisi ve dahi levendinin çıkarları öyle gerektirmektedir. Ama vuruşma bittiğinde, ölülerine ortak ağıt yakıp, çıkarına ortak kadeh kaldırabilir. Oysa devlet ilişkilerinde, kadeh kaldıran başkaları olmakta, ağıt yakan başakları... O yüzden, anlamaktayız ki, bizim dönemimiz geçmekte. Devletlerin oluşumuyla birlikte, dostlar kendi çıkarlarının ötesinde başka çıkarların etkisiyle düşmanlaşmakta... Buna dayanamamaktayız. Ve dahi dayanamadığımızdan ya bırakmaktayız deryayı yüre-

ğlmız sızlaya sızlaya... Ya da yüreğimiz yana yana törelerimizin yozlaşmasına göz yummaktayız.

— Babam hiç bir zaman yakınmadı efendim. Hiç bir zaman, böyle bir seçimle karşı karşıya kaldığını söylemedi, - dedi Baron. - Bana kalırsa boşuna üzülmüyorsunuz.

— Söyleyebilir miydi? Onun oğlusun! Söyleyebilir misin? Ve eğer gerçekten dost isek söylemek bize düşmez mi? Levendin, korkusu karada ölmektir. Bu korkuyu yenecek tek baskı, dostluğun tutkunluğu olabilir. Hiç ağzını açmadığından da bellidir ki, yüreğini düğümlemeyi becermistir karındaşımız. Ve dahi gün batımında deniz allığını seyreylerken aklından geçenleri düşünmek bizim yüreğimizi kanatmaya yetmektedir. Yazık!.. Bir derya levendine bu acıyı verecek gücün büyüklüğüne yazık!.. Keşke onca bağlı olmasaydık birbirimize!.. Keşke tutuşsaydık ve dahi tutkumuzu yozlaştırsaydık azbiraz...

— Özleminizin nedenini şimdi kavramaktayım efendim, - dedi yüzünü sertleştirip, gözlerinin buğulanmasını engellemek amacıyla hızlı hızlı kırptırarak Baron. - Ben de, neden bir kez uğramazlar, demekteydim? Bunca zaman, onca dostluk birbirinden nasıl yoksun kalabilir? Siz hep birbirinizle birliktiniz... O deniz kıyısında ufuklara bakarken... Siz onun orda olduğunu bilerek... Ben dayanamadım...

— Dayanmanın zorluğunu anladığına sevindik yeğen, - diye araya girdi Salih Reis. - Reis babamızın buyurduğu gibi, Nice önünden her geçişimizde, kendimizi güç tuttuk. Ama, tuttuk... Baban da tutmuş ya, ne bahasına... Zamanı geldiğinde senin de tutman gerektiğini bu davranış gösterebilirsin... Babamızın buyurduğu gibi, bizim dönemimiz bitti...

Kişiden kişiye süren dostluk ve dahi düşmanlığın yerini başka ilişkiler aldı... Güzelliği gitti işin... Ortak eylemin parçasını başkalarının topladığını bilmek, dostluğu da düşmanlığı da çıkarlara indirgedi... Gelenekler, yasalar bu yeni düzenlemenin içinde erimekte. Bizim ilişkilerimiz de... Ve herşey içtenliğini yitirmekte...

— Yeni güzellikler, yeni içtenlikler yaratılmak için, - dedi Turgut. - Bilmektesin ki Reis karındaşıım, bugün dünden değişiktir. Ve dahi her günün bir öncesine göre güzelliği başkadır. Bizim için kural olan, bizden sonrakiler için gülünç hale gelebilir. Ve dahi onların tutkuları, daha sonrakiler için alay konusu olabilir. Yeryüzünde ve dahi derya üstünde kimse her zaman geçerli olacak kuralları koyamamıştır... Koyamıyacaktır da inancımıza göre. Bu yüzden biz, kendi kurallarımız içinde kirlenmeden gidebilmekte isek ne mutlu... Ne mutlu babana ki, bunu başara-bildi... Ve dahi ne kutlu bize ki, öyle bir yoldaşa sahip idik...

— Hep şaşmışımdır büyüklerim, - dedi içtenlikle Baron, - bizim için ürkünç olanın içinden sevinç çiçekleri çıkartıvermenizi hep yadırgamışımdır. Belki de hiç bir zaman, içtenliğinizin görkemini kavrayamadığımdan. Kendi cüce değerlendirmelerimde yetindiğimden böyle oldu ...

— Ya da senin değerlendirmelerin, bizimkinden başka olduğundan, - diye sürdürdü Baron'un sözlerini Salih. - Bu da doğaldır. Reis babamız buyurdu ki, bugün dünden değişiktir. Yeni kuşağın, eskisinden gün sayısınca değişik olması gerekmez mi o zaman? Gerekir ve dahi değişikliğini biz de gözümüzle görmekteyiz. Genç leventlerimiz, bizim nice bir zamanda öğrendiklerimizi, onca çaba harcamadan belleyiver-

mekteler. Zamanla birlikte insan da gelişmekte. Sürekli boēuřma içinde olanda, kişi ilerlemeyi gözleriyle görmekte. Neden dersen boēuřma, kişilik ve dahi çıkar ayrışmasının doruēunda yrrlēe giriyor. Girende, hem kendini, hem karşındakini bir iyice denetliyor, tanıyorsun. O zaman da durgunlukta sezinlemediēin deēiřikliēi grveriyorsun. Göre göre, deēiřikliēin doēallıēına inanıyorsun. Ve şaşırmaktan kurtuluyorsun. Sanırım bizi boēuřmaya tutuklayan neden budur!.. Ve dahi biz bu nedenin tutkusunda, dnemimizi tamamlamaya koşuluyoruz...

— Korsanlıēın tarihine son verir gibi konuşmaktasınız, - dedi Armand.

— İşte doērulandı Reis karındaşımızın buyurdıkları, - diye atıldı Turgut. - Bizim bir türlü syleyemediēimizi aēzını açanda belirtiverdi Baron oēlumuz. Evet, görmekteyiz ki, korsanlık sona ermekte yavrum... Neden dersen, korsanlık da öteki eteciliklerden ayrık deēil. Daēınık düzenlerin isi... Oysa görmekteyiz!.. Yeryüzü yeniden derneşip, düzenlenmekte. Vardiēımızda, istediēimiz kıyıyı vurabilmekte iken, şimdi belirli koşullarla, belirli yerlere varabilmekteyiz. Neden? Gayri bir kalyonun, birkaç ektirinin işi bitti de ondan. oēalma başladı mı, dzensizliēin düzeni yerine, düzenin kuralları egemen olur. Orda da, birbirine baēlı ayrıntıların, birbirinden ayrı başları bulunur. Bulananda, vur-kaç etkisini yitirir. Öyle olmamakta mı? şimdi biz, İspanya kıyılarını vuracaēız. Ama, amacımız kaçmak deēil. Yer koparmak... Korsanlık mı bu, deniz seferi mi? Ve dahi biz neciyiz? Korsan mı, devletin görevlisi mi? İşte sana somut sonuç... Bilgelerimizin sylediēi buydu. Yeryüzü yeni bir düzenin demir elleri arasına girmeye duranda, kişisel yiēitliklerin yeri yok-

tur buyururlar. Gayri yiğitlik de akıl da örgütlerin, düzenli güçlerin elindedir... Doğru da buyururlar. Biz eskiden herşeyi kendimiz adına kararlaştırır ve dahi uygulardık. Şimdi biz uyguluyoruz ama kararlaştıran da, yitirip kazanan da başkaları... Biz canımızla ortaya koyduğumuzun karşılığını nice alırsak alalım, sonuçların ve dahi önceliklerin sorumlusu değiliz. Yaraşır mı korsanlığa bu? Kural mıdır? Yaraşmaz ve dahi değildir... Öyleyse bunca zaman fors açmış bizler de, bundan öte korsan değiliz. Olmayanda da bu işin tadı kalmadı. Şimdi bütünüyle hak vermekteyiz bilge erenlerimize. Çekilip gitmek istediklerinde haksız bulmuştuk. Olmadıklarını görmek değişikliği doğal sayan bizleri de şaşırtmaktaysa!..

— Sizi gerektiğinden çok üzdüm efendim, - dedi doğrulurken Baron. - Varıp armağanları zamanında sunayım ki, Amirale utançlı kalmıyayım.

Turgut'tan ses gelmediğini görünce doğrulmasını sürdürdü. Reis'leri selâmlayarak geri geri çıktı. Aydın'la birlikte kendisini karşılayan leventleri ardına takarak, gemiye yöneldi.

Bir süre suskun ardından baktılar. Gözleri gençliklerinin bütün serüvenini yeniden yaşamakta imişcesine parıldadı. Suratlarındaki katılığın yerini gidecek sevecen bir gülümsemenin yumuşaklığı aldı. Gülererek birbirlerine baktılar;

— Bizden gayrısı değişmekte sanıyorduk he mi Salih Reis? Kendimizin de değiştirdiğini görende, yüreğimiz kabarıverdi.

— Abdallarımız burda olmalıydı ki, Yesevi özdeyişini yinelesinler... Alkış değişirken, değiştirmeyi de becerene, deyip işin içinden çıksınlar...

— Eh, o kadarcık da payımız olsun bu gelişme-

de, - diye güldü Reis. - Değişmenin temelinde bizim de bir tutam tuzumuz bulunmakta...

D'Aramont, temellerini attırdığı sarayın çevresini kaplayan ağaçların arasında durdu. Ellerini oğuşturarak gözlerini temellerden Boğaz girişine kaldırdı. Marmara'nın durgun maviliğiyle kıvandı... «Gemiler şimdi Akdeniz'de yürümektedirler,» diye düşündü. «Yıllık üçyüzbin dükalık haraç, Sultanın kanmaya hazır olduğunu gösterir. Kocaman bir ada ile, onun birkaç katı toprak parçasını bize bağışlaması, Şarlken'i orda oyalamaya dönük olsa gerek. Kendi paçasının derdine düşen, Sultan'la uğraşmanın olanaksızlığını anlayacaktır. O, Ferdinand'a yardım ederek, Transilvanya'nın bir parçasını aldı... Oysa orda, kendi topraklarını yitirecek. Ve anlaşılan o ki, oranın yarasını onarmadan, Transilvanya'nın tümünü yitirmekle karşılaşacak... Fransız askerleriyle, Turgut'un gönüllüleri Cerman İmparatorunu bir iyice yoracaklar... Sonra da kaplanın kendisi üstüne atlayacak. İyi ki, sunduğum rüşvetlerin karşılığında şimdilik dostluklarını satın alabildim. Kralım bundan çok hoşnut kalacak. Hem de bana verdiği yetkiden çok azına kapattığımı duysa, bu sarayın sorulmadan başlanmasını bağışlar. Söz arasında sürekli bir yapı kurulmasını istemişti. Ama, hemen başlanılmasına izin verir miydi bilmiyorum... Yolladığım mektup, sanırım iznini koparmaya yeterli olacaktır. Çünkü çabalarım ile ona yüzbin dukadan fazla kazandırdım. Bana verdiği yetki, yalnız anlaşmanın karşılığında her yıl beşyüzbin duka haracı kapsamaktaydı. Eğer istenilen yerler ele geçirilirse, bütün ödemelerimizi bir yılda karşılıyoruz. Ha sahi, Turgut'un

alacakları da var. Olsun! Korsan vergiye değil, çapula alışkındır. Ne alır götürürse, yerine bir yıl sonra yenisinin geleceğini düşünmez Önemli olan, benim burdaki çetin tartışmaları başarıyla bitirmem... Roksalan'a verilen otuzbin duka ile vezir ve ağalara dağıtılan yüzyirmi bini de buna eklessek bile, yine de aldığım yetkinin çok altında bitirdik işi... Gelenek olduğu üzere artırdığımı bana bağışlarsa kralım, Paris'te, Seine kıyısında bir saray da kendime yaptırırım. İstanbul'a elçi olmanın akyazgısını anlar Fransız kişizadeleri... Böyle bir kâr hiç bir ülkeden sağlanamaz. Karşılığında John Maria Malvezzi'nin durumuna düşmek de olsa değer! Ferdinand Transilvanya'da oyun çevirdiğinden bu yana Yedikule'de tutuklu Avusturya elçisi. Bunca dostluk içinde, benim bile gidip görmeme izin vermiyorlar. Salt mektuplarımı ilettikleri kesin. Onları da kimbilir kaç gözden geçiriyorlar. Geçirsinler!.. Kötü duruma düşmüş bir meslekdaşa bu kadar yararım dokunsun. Düşman bile olsak, Türk'ün otağında olduğumuz sürece aynı yazgıyı paylaşmamız işten değil. Yarın, her hangibir nedenden Kralıma kızarsa Süleyman, beni de onun yanındaki taş hücreye kapatabilir. Ama bir kez de görevimi başarıyla bitirip canım Paris'e kavuştum mu, elde ettiğim paralarla bankerliğe başlamam işten değil. Üstelik buralarda edindiğim dostlarla ilişkilerimi sürdürürsem, Batı'dan Doğu'ya uzanan işler çevirmem de mümkün. Sahi!.. Galatalılarla ilişkileri sıklaştırmalıyım. Özellikle İstanbul'un yabancısı olan Nassi ile sağlam bir bağ kurmaya koşuluyum. Yüzellibin dukalık borcumuzun ödenmesi için yolladığı mektubu neden sayıp, kişisel dostluğu ilerletmenin yollarını bulursam, ileride düşündüğüm işlerde ortaklık kurabiliriz... Hemen bugün uğraya-

yım... «Temellere yeniden bir göz attı. Yapılandan hoşnut başını sallayarak atına atladı. Düşündüğünü hemen yapmaya alışkın insanların ivecenliğiyle yokuş aşağı, liman yönünde inmeye başladı.

Galata alanına geldiğinde, Saint - Pierre mermer oymalarına kaydı gözleri. Tavla girişinin önünde atından indi. Seyis seyirtip atının dizginlerine yapıştı. Bir tek bu bölgede gözetim dışı dolaşabilen yabancılara alışkın olmanın rahatlığıyla atı tavlaya çekerken, D'aramont merdivenlere yöneldi.

İkinci katın geniş, serin ve ak mermer aydınlığında durakladı. Kapıların üstündeki numaraları izleyerek, Yasef Nassi'nin dairesini buldu. Kalın tah-tadan oymalı kapıyı açtı. Geniş odanın köşesinde maun masaya abanmış olan sivri sakallı, kahverengi latalı, ince sarıklı adam başını kaldırdı. D'aramont'u görür görmez yerinden fırladı. Önünde İspanyol şövalyelerine özenen bir reveransla eğile-
rek;

— Soylu efendimizin bizi onurlandırması ummadığımız bir bağıştır, - dedi.

— Mektubunuzu aldığımdan beri gelmek istiyordum, - diye söylendi Elçi. - Ne var ki, istediğinizi sevinçli bir haberle yerine iletmeden, boşuna rahatsız edeceğimi düşündüm.

— Yanılıyorsunuz efendimiz. Sizin ilginiz bile bizim için hulunmaz coşku kaynağı olur,

Gerektiğinden fazla ayakta tuttuğu inancıyla, hemen iç kapıyı açtı Nassi... Avrupa biçimi döşenmiş oturma odasına buyur etti II. Henri'nin elçisini. Karşılıklı oturduklarında, kölesi elleri kucağında dikildi karşısına.

— Faris, - dedi Nassi. - Efendimizin onuruna şampanya açmak gerek. Karlıktakini getir.

Köle başını sallayarak kapıda yitti. D'aramont rahat koltuğa hafif uzanırcasına oturdu. Tam karşısına geçen Nassi, küçük gözlerinde sevinç kıvılcımlarıyla baktı elçi'ye

— Anlaşmayla birlikte ödeme koşullarının nasıl olacağını sordum Hükümdarıma, - dedi. - umarım, sizin koşullarınıza uygun bir yöntem buyrulur.

— Bendeniz de güçlük göstermek yanlısı değilim efendimiz. Ancak biliyorsunuz, araya ölüm ve tahta çıkma girdiğinden, zaten gecikti. Bizim işlerimiz de zamanında yürüdüğü zaman geçerlidir. Ak-samalar, getireceğini önceden götürdüğünden, olmamakta.

— Sizi anlıyorum Mösyö, - dedi onurlandırarak Elçi. - Özel düşüncemi isterseniz, Türklerle yaptığımız verimli anlaşmanın Hükümdarımı sevindireceğinden kuşku yok. Bu nedenle kısa zamanda ödemeyi düşüneceklerini sanıyorum. Ancak aksilikler söz konusu olduğunda kişisel çabalarımın da ödenme yönünde kullanılacağını bilersiniz.

— Bu zamanda sizin gibi dostlar bulmanın güçlüğü biliyorum efendimiz, dedi Nassi. - Bildiğimden, bir buyruğunuz olduğunda elimden geleni yapacağımdan kuşkunuz olmasın. Deneyimleriniz size Hükümdarların davranışlarının uyrukların düşünceleriyle çelişebileceğini göstermiştir. Ancak biz kişisel dostluklarımızı devlet işleriyle karıştırmadığımız zaman sonuçlar ne olursa olsun, sağlam ilişkiler içinde oluruz.

— Böylesine hoşgörü sahibi olacağınızı ummaktaydım, - dedi Elçi. - Doğrusu içim rahatladı. San-ki alacaklı benmişim gibi davranıyorsunuz.

— Siz alacaklısınız efendimiz. Hükümdarınız borçlu olabilir. Buraya bir elçi olarak pazarlığa gel-

mediğınızı baştan belirttiniz. Biz dostluklarla, alış-verişi ayırmasını çok küçükten öğreniriz. Pazarlığa gelmeniz için zamanın erken olduğunu bilecek ölçüde ticaret yaptım. Kişiliğinizle onur vermek yerine bir mektupla durumu bildirmek soğukluğunda da bulunabilirdiniz. Oysa, dostça geldiniz. Dostluğunuzu kazanmak ödevim.

— İnsan ilişkilerini çok iyi biliyorsunuz Mösyö, - dedi D'aramont. - Sıkıştığım da güvенеbileceğim bir dostun varlığını sunuyorsunuz bana. Sağolun. Yalnız sıkıştığım zamanlar değil, her zaman dostluğunuzdan yararlanacağımı bilirsiniz.

— Bunu bilmek de bana yeterli efendimiz. Yeterli olduğundan da, sizi sevindirecek haberler sunmayı ödev saymaktayım.

D'Aramont'un gözlerine baktı uzun uzun. İkir-cimlenmesini, ivecelenmesini, bekledi. Tam o sırada şampanya şişesi ve kristal Venedik bardaklarıyla içeri giren kölesi, sevinçli bekleşiyini alabildiğine uzattı. İçkinin altın köpükleri kar buğusuyla kristal bardakların içinde hışırdarken Köle gitti. D'Aramont çok beklemişlerin sabırsızlığıyla;

— İyi haberlerinizin onuruna, - diye kışkırttı Nassi'yi.

— Duyduğuma göre, Rüstem Paşa, Namçe, pardon ben de Türklerin diliyle konuşmaya alıştım. Avusturya elçisinin bağışlanmasını sağlamış.

— Sevindirici dediğiniz haber bu mu? - Dedi D'Aramont yüzünü buruşturarak, - Alay edeceğinizi düşünmemiştim.

— Sözümün sonunu dinlemediniz ki efendimiz... Çabalarınız sonuç vermeye başladı. Anladığım kadarıyla Hakan doğuya yönelecek... Çünkü Malvezzi'nin salınması haberiyle birlikte Avusturya Kralı Ferdi-

nan'dın yeni elçilerinin geleceği de duyuldu. Agrio Piskoposu Dalmaçyalı Antony Wrantzius ile Franas Zay adındaki Saick kaptanı gelmekteymişler. Şimdi saray, Ferdinand'a yollanacak yeni buyrukların hazırlığında.

— İyi ya, böyle olduğunda bizim işimiz güçleşecek demektir. Onlarla uzlaşmaya giderlerse, Şarlken bizim üstümüzde daha güçlü baskı yapmaz mı?

— Aynı zamanda bu uzlaşma Ferdinand'ın sizin saldırılarınıza kayıtsız kalmasını sağlayacağından, Şarlken'i daha güç durumda bırakmaz mı? Türklerle bir anlaşma umudu, çekimserlik için yeterli gerekçedir sanırım efendim. Ayrıca, - dedi ve duraklayarak D'Aramont'un birden büyümseyen gözlerle bakmasına aldirmeden, yutkunup sürdürdü sözlerini. - Sultan'ın batı yerine doğuyla uğraşmayı yeğlediğini göstermez mi? Böyle bir olanak, Avrupa devletlerinin kendi aralarındaki sorunları bakımından birbirine düşmesine neden olacağından, Şarlken karşınızda büsbütün tekbaşına kalacaktır. Aynı zamanda Sultan da, arkasında böyle bir ortam bırakmanın rahatlığıyla, Tahmasb'ı ezecek böylelikle kendine başkaldıracak hiç bir güç bırakmamış olacaktır.

— Evet! Söyledikleriniz, söyledikleriniz gibi gerçekleşirse, doğrusu benim için de yepyeni haberler sayılır. Sizin Avrupa ve dünya politikasını bu kadar iyi bileceğinizi sanmamıştım, bağışlayın. İlk şaşkınlığım ondan doğdu...

— Ben para işi yapıyorum efendimiz, - dedi büyük bir alçakgönüllülükle Yasef! - Ve para yeryüzündeki ilişkilerin ölçeği olalıdan bu yana, üstündeki çizgilerinden anlayanları hiç yanıltmamıştır. O yüzden, daha kimin kiminle hangi ilişki içine girdiği

açıklanmadan, bizim altınların üstündeki fal, alacakları haber verir. İstek ya da isteksizlikle pazarlık gücü hemen aluşumların göstergesi haline gelir. Direnç ve dirençsizlik bu göstergeyi kesinleştirir. Örneğin siz Hükümdarınızın bana alan barcunu ödemekte kalaylık göstereceğini umuyarsunuz. Bense pek çok zarlıkla karşılaşacağımdan güvenliyim. Çünkü Hükümdarınız şimdi Türklerin desteğini sağlamış almaktan güçlü ve gücünü Avrupanın en büyük hükümdarı üstünde sınamaktan güvenli olacaktır. Bir yahudi sarrafın istekleri bu güçlülük üstünde tatsız bir gölge gibi gelecektir kendilerine. Ve en azından öfkelenenlerdir. Bekleyiniz ve gördüklerinizle, dediklerim doğrulanırsa, bana andan sonra güvenirsiniz. Ve dastluğumuzun andan sonra daha da pekişmesine izin verirsiniz.

— Dastluğumuz pekişti Mösyö! - Dedi D'Aramant. - Bağışlayın söyledikleriniz beni çok şaşırttığı için tepkim gecikti. Sizinle dastluk insana anur kazandırır. Onurdan öte bilginizden yararlanmak ödenmez barca girmekle eşittir. Yeter ki, izniniz olsun.

Nassi ellerini çırpı. Büyük bir sessizlikle açılan kapıdan büyük bir saygıyla giren kölesine bardaklarını gösterdi. Göz açıp kapayınca şampanya yeniden köpüklendi kristal kaplarında. Dastluğa içerek, bir salukta bitirdiler içindekileri.

Giavanni, geminin güvertesinden venedik'in girişini arıyordu. Karadan önce, Saint Marko kilisesinin çan kulesini gördü. Biraz daha yürüdüklerinde, Peransa kalesinin ak taşları gülümsedi. Kale kendi gemisini tanıyınca, yeşil bayrakla geç işaretini

verdi. Kent yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı. Deniz üstüne kurulmuş görkemli yapıların mermer oymaları Akdeniz güneşinin keskin ışığı altında gülen bir ağız örneği ışıladı. Kaptan yelkenleri viraldikten sonra forsabaşı davulunu tokmaklamaya başladı. Santa Liberte boğazının iki yanındaki burçlar ağır ağır yaklaşıp, yükseldi. Denizin iki yanına çakılmış kazıkların arasından doğruca ilerlemeye başladılar. Kazıkların arasında yatmış küçük kalitaları aşa aşa iç limana girdiler. San Marko alanına çıkan kanalın kalın zinciri dost şakırtılarla gemiyi karşılamaya gelen gondolların çıkışını haber verdi. Giovanni palamarlar bağlanırken gemiden atladı. İkinci kaptan Luçinio'ya;

— Mallarımı yarın indirsem olur mu? - Diye sordu yerden.

— Nasılsa akşam oldu sinyor Amantini, - diye yanıtladı Kaptan sorusunu. - Yük aldığımız limanda, akşamın hayrından, sabahın şerri yeğdir derler.

— Sağol kaptan... Sabah erkenden gelirim, - diyerek yolcu gondollarından birine atladı.

Korucular, nasılsa giren çıkanın çok olacağını bildiklerinden zinciri açık bırakmışlardı. Gondol, büyük kanala girdi. Giovanni'nin söylemesine bırakmadan, doğru Amantini atelyesine yöneldi.

Alberto'nun yeğenini beklemediği kapıdan girişiyle ortaya çıktı. Büyük bir sevicele boynuna atılan Giovanni'yi bağrına bastı.

— Annene dert anlatmak zor olmasaydı, birkaç kez daha gidip gelmediğine üzülürüm, - dedi gülererek, - Nerelerdesin? Hergün önünden geçirmez duruma getirdi beni. Giovanni'm nerde? diye soruyor. İşde yanıtı yetersiz. İlk kez çıkan biri, bunca uzun iş tutar mıymış? Haklı kadın. Haklı ya, Amantini'lere

söz anlatılamayacağını bilmemekte. Ben de hemen buracıkta söze tutmaktayım seni. Gel bakalım. Bir cturalım, - diyerek önlüğünü çıkardı. Yetişen kölelerden birine uzatarak, atelyenin köşesindeki özel bölmelerine yöneldi. Kapıdan girerken yandaki tah-ta dolaptan aldığı şarap şişesiyle, iki kristal Aman-tini markalı bardağı parmaklarının arasında şingir-datarak yürüdü. Masanın başına oturdu. Giovanni ardisıra kapattığı kapıya sırtını vererek ilkin ayakta durdu. Amcasının işaretiyle karşısındaki koltuğa geçti;

— Stavro, notumu size ulaştırdığını söyledi ben İskenderun'a dönünce. Biliyorsunuz, Süleyman Aman-tana'nın önerisini. Hem Manchester ve Anvers'i gör-meyi hem de çıkmışken yeni bir işin izinden gitmeyi yeğledim. Umarım Asya içinde sizi yalnız bıraktığı-m-dan kızmadınız.

— Hiç kızmadım. Çünkü buğday işini kotara-madım. Korsanların bütün çevre limanlardan levent devşirdiklerini duyunca, tehlikeli bir iş yapmaktan vazgeçip, salt alışılmış malları derledim. İyi oldu se-nin uzak yolculuğun. Kârlı olduysa!..

— Şişeler karşılığı aldığımız kadar kârlı oldu efendim, - dedi önüne bakarak Giovanni. - Mallar gemide. Salt baharat aldım.

— Oh! Bu iyi işte. Bize yeni olanaklar kazan-dırdığının açık kanıtı. Annen nasılsa benim dönü-şüme değin umutlanmaz. Önce anlat bakalım neler ettiğini. Sonra gider yorgunluk çıkarırsın. Çünkü er-ken gidersen eve, hemen şölen düzenlemeye kal-karlar ki, bu yorgunluğun üstüne, sevdâ olsa çekil-mez.

— Anlatayım efendim. İlkin sizinle konuşmadı-ğımdan ikircimliydim. Sonra düşündüm ki, beni özel-

likle oraya gönderdiğinizize göre, karar vermemden de alınmazdınız. Oğlu doğrudan para işi yapmak istiyormuş Amantana'nın... Eski işinden koparmak amacıyla herşeyi yapar gördüm. Sanıyorum bizim para işini de öğrenmemizi istediğinden, Kuzeye yolladı. Mançester'i daha gelişmiş buldum ben. Bize ve Türklere göre çok ilkel. Ancak, Anvers'e göre de çok ilerde. Anvers'te bir kuyumcu atelyeleri Türklerinkilerle yarışabilir. Ondan ötesi, karanlık, nemli, dehliz örneği yapılır. Ne bizim atelyelerin sağlamlığı, ne türklerinkinin aydınlık ve temizliğini bulmak mümkün değil. Ne var ki, içinde çalışanların durumu tam anlamıyla korkunç. Bizim kölelere etmediğimizi onlar özgür işçilerine ediyorlar Atelyelerin ıkkelliği yanında ücretler çok düşük. Anvers'te ve Mançester'de cam atelyeleri de açılmış. Daha düz camı bile eğri böğrü yapmaktalar. Bizimle yarışmaları olanaksız. Bizimkiler halâ geçerliğini koruyor. Ne var ki, bizim tüccarlarımızın ayağını kesmişler. Sinyor Sebastiyân'ın dedikleri doğru. Kentlere yabancı sokmamak konusunda son derece kararlılar. Biz Halep'ten indirdiğimiz malları götürürken, fiatlar yüksekmiş Biz gittiğimizde düştü. Tek kazancımız, vakiye ile kilo arasındaki ayırımdan oldu desem yalan değil. Çünkü baharat ticareti bildiğiniz üzere Serüvenci Gemiciler Şirketinin elinde. Hemen indiriverdiler fiatları. Biz malımızı o fiatlarla sattıktan sonra da, yeniden yükselttiler. Allahtan dediğim ayırımı bilmiyorlar. Ama yakında öğreneceklerine kuşum yok. Her neyse, henüz Venedik gibi tekel kurmayı yasal yollardan denememekteler. Belki de henüz Türk pazarlarına giremediklerinden. Yakındır bunu başarırlarsa, bizim oralarda ticaret yapmamızı yasal yoldan yasaklarlar. Anladığım bu oldu. Bu

yüzden, benim Amantini olduğumu öğrenen iki tüccarla anlaşma yaptık. Ren üzerinden mal gönderebileceğiz. Çok lüks sayıldığı için, bizim çalışmalarımıza engel olmayacak. Salt Anvers ve Manchester için mal vereceğiz. Daha çok kristal istiyorlar. Düşündüm ki, - deyip yutkunarak amcasına baktı. Onun suskun, kışkırtıcı gözlerle sevinçten fıkırdayan bir yüz takındığını görünce sürdürdü. - Bize fazla yük yüklemes. Üstelik, onların ordaki tekeli kırarız. Malı Ren üzerinden göndereceğimiz ve karşılığında altın alacağımız için, zararlı olmaz. Tek sakıncası bizden aldığını Asya pazarlarına sokması. O yüzden, liman teslimi anlaşımadım. Biraz daha fiyat koyarak, alıcının dükkânında teslim kaydını koydum. Ordan bu yana yeniden taşımak hem batırır, hem firasıyla siparişi karşılayamaz. Ayrıca, markaları değişik vurur da, Asya'da görürsek keseriz üretimi. Çünkü anlaşmaya hüküm koydum. Bunların dışında, her birini son kerte hırslı gördüm efendim. Mutlaka kazanmak ateşiyle tutuşuyorlar. Tek istekleri bizim aracılığımızla Asya pazarlarına girmek. Venedik Bankasıyla ortak altın ticaretine istekli çıktılar. Kabul edileceğini sanmamakla birlikte önerilerini size aktaracağım söz verdim.

— Bir dakika, - dedi Alberto. - Buna göre bizim onlarla iş yapmamızın verimli olacağını mı söylüyorsun? İyice ölçüp biçtin mi?

— Evet efendim. Onların amacı Türk pazarları. Elde edebilirlerse, özellikle bizim üretimimiz bakımından yeni yeni pazarlar haline gelecekler. Çünkü zenginleştiklerinde onlar da şampanyalarını kristal bardaklardan içmek isterler.

— Ya o zenginlikle bunları kendileri yapmaya başlarlarsa?

— İstediklerinde bulamazlarsa başlarlar efendim. Bulurlarsa!.. Onların bize yaptığını biz onlara yapabiliriz. Fiat düşürerek, pazarlarımızı yeniden ele geçiririz diye düşündüm. Yanıldımsa, anlaşmada açıklık bıraktım. Sizin onayınızla yürürlüğe girecek...

— Benim ve onlar meclisinin onayıyla. Yeni bir olanak açmışsın. Kullanmayalım olmaz. Ancak koşulları yeni baştan gözden geçirmekte yarar var. Anladığım, ailemize yaraşır bir büyük tüccar olduğun. Eğer koşullar da ilerisi için bir sakınca taşımamaktaysa, kavuşma sevincine, beceri saygısı da eklenecek ki, içim rahatlayacak.

— Buyurun efendim, - dedi kuşağından çıkardığı iki parşömen topunu amcasına uzatarak. Anlaşmalar burda. Siz bakın. İzniniz olursa ben de eve gideyim. Çünkü yarın gemiden mal indireceğim. Sonra da kabul buyurursanız anlaşma için çalışmaklıgımız gerek.

— Malı ben indiririm Giovanni, - dedi Alberto. - Sen yarın da dinlen. Bu başarıyı başka türlü kutlayamayız. Nasılsa annen şölen verecek. Bir şölen de ben vereceğim. Amantini ailesinin doğuştan tüccar olduğu bir kez daha anlaşılсын Venedik sosyetesinde!.. Bunca uzun zamanın ayrılığını başka türlü ödeyemeyiz!..

Giovanni, bardağındaki şarabı da tükettikten sonra kalktı. Hemen anlaşmaların üzerine eğilerek incelemeye koyulan amcasını öyle bırakarak, kıyı kıyı evine yöneldi.

Gaybi, Kasım ve Muslu, koyunlarında İrfan Hoca'nın icazeti Kandıra üstünden Bursaya ulaşmak

üzere gemiye bindiler. Kandıra ötesine karışmıyordu taka reisi... Oraya değin geçmişlerinin ruhlarına indirilecek hatimlerin saygısına bedava götüreceğini söyledi. Ordan ötesine de bulursunuz dini bütün bir kervancı, dedi. Tasalanmayın. Nasılsa Bursa'nın odunları, Kandıra meşeliklerinden gider. İzmit körfezini tutturdunuz mu, ötesi kolay. Mudanya iskelesi, İstanbul limanı gibidir. Yatıp kalkan geminin hesabını tutmaya kalksanız, aklınızı şaşırırsınız. Öte yana giden kervanların da ucu görünmez... Bir devenin kuyruğuna yapışsanız, konak menzil Bursa'dasınız.

Birbirlerine reis'in dediklerini yineleyerek, sırayla isteğini yerine getirdiler. Onlar hatimi bitirdiklerinde, Kandıra iskelesi görüldü. Reis, özellikle son gün okumaya başlayan Gaybi'nin sesinden hoşnut, körfeze değin yiyeceklerini de torbalayıp koltuklarının altına sıkıştırdı. Sonra da Gaybi'nin sırtını sığazlayarak; «Sende bu ses varken molla, sırtın yere gelmez,» dedi... «Sıkıştığın yerde gerek korkudan, gerek hoşnutluktan okumaya dursan, karşındakinin eli ayağı kesilir. Göreyim seni, hocalarını utandırma. Bir büyük molla, bir değerli bilge ol ki, bizim de hizmetimiz geçmişti diye sevinelim.»

Yoldaşlarının değerinin her yerde anlaşılmasından hoşnut, koltukları kabarak, meşeliklere yöneldiler. Balta seslerini izleyerek bir alana vardıklarında yığılmış odunların çevresinde durdular. Baltacılar yaban konuklarına baktılar bir süre. Sonra ellerini tükrükleyerek, ölü meşeleri indirmeyi sürdürdüler. Gaybi'nin yaklaşıp sorması üzerine, Bursa oduncularının çok aşağılarda olduğunu söylediler.

Meşe serinliğinde yoruluncaya yürüdüler. Orman içinde, küçük bir açıklık buldular sonunda. Yanıbaş-

larında fokurdayan bir pınarın gözündeki yakamozlanmadan yüzlerini yıkadılar. Açlıklarını sezinleyerek reis'in bağışladığı azıktan doyundular. Avuçlarında güçlkle tuttukları kar kokulu suyu dişlerini sızlata sızlata içtiler. Özümleme başlangıcının dayanılmaz uyku isteğine direnerek, yeniden yola koyuldular.

Gün, ikinci zamanını belirlerken, yeniden balta sesleriyle irkildiler. Bu kez aradıklarına kavuşmanın ablak gülüşleriyle, balta seslerine yöneldiler. Vardıklarında, yanılmadıkları ortaya çıktı. Baltacıların doğradıkları odunlar, kağnılara hevenkleniyordu. Varıp isteklerini bildirdiklerinde, kağnıcılardan biri, iki saat yürümeyi göze alırlarsa Mudanya takalarına yetişeceklerini söyledi. Onca yürüdükten sonra iki saatin sözü olmazdı. Hemen yola düştüler. Daha yarım saat yürümeden ardardına kağnıları geçmeye başladılar. Tepelerine değin harmanlanan odunlarla, tümünün limana gittikleri açıktı.

Kendilerince yolu bulmanın kıvancıyla hızlarını artırdılar. Al yanaklarında kararmaya duran ayva tüyleri ıslak ıslak parıldamaktayken, masmavi İzmit körfezi gözlerinin önünde uzandı. Çarpıntılı devinimi, Karadeniz'in adam boyu dalgalarını unutturuverdi onlara. Biran önce deniz kıyısına ulaşmak için, yarışa kalktılar. İskeleye vardıklarında bir taka palamar çözmek üzereydi. Reis daha ağızlarını açarken atlayın işaretini verdi. Odunların üstüne yan geldiklerinde, Mudanya'ya yeni bir bedava yolculuğun keyfini sürüyorlardı.

Körfezden dikine yelken basarak Armutlu burununu aştıklarında Mudanya'nın ak badanalı, al kiremitli yapıları dertop göründü. Gümrük binasının taş rıhtımına yanaştıklarında, yanlarına yaklaşan

korucu dik dik yüzlerine baktı. Hemen koyunlarından çıkardıkları suhte kimliklerini gösterince, elini yüreğine bastırarak selâmladı onları. Hoşlayarak, Bursa yolunu gösterdi. Üç yoldaş, çarşıdan hazırlattıkları azıklarını koltuklarının arasına sıkıştırarak, güneşin altında yürüdüler.

Yol boyunun yeşillikleri, türkmen sarnıçlarının dingin serin suları, çoban çeşmelerinin akasya gölgeliklerinde oyalana oyalana ilerlediler. Uludağ'ın karlı yaylalarını gözlerine kestirdiklerinde öğle olmamıştı daha... Onlar ilerlediler, dağ büyüdü... Gün deniz üstünden yansıdığında, yeşillikler arasından göğe fırlatılmış oklar örneği minarelere yapıştı gözleri. Uludağ'dan kopan bulut parçaları gelip minarelerin üstünde durdu. Bursa'nın üstü kurşun tavanlarla örtüldü sanki. Parmakları kendiliğinden uzandı. Birbirlerine belki bir daha göremeyecekleri bu görkemli görünümü bellettiler. Evlerin çokluğu, sokakların uzaktan ince birer dere gibi dolambaçlı çizgisi, camilerin kurşun kubbeleri, ovadan dağa ağan yeşilliğin içinde al dudaklar örneği ışılayan tavanların kiremidi hızlarını iyice artırdı.

Ulucami'yi amaç alarak yürüdüler. Kentin her bir yanından görünen minareleri kendilerine anlatıldığı gibi olduğundan şaşırmadan ilerleyebiliyorlardı. Kebapçılar çarşısından geçerlerken, yorgunluk ve açlığın sızısını burunlarının direğinde duydular. Kasım ikisinin de kollarını çekiştirerek sokağın ortasında ayak dlredi;

— Hele bakın, burda karnımı bir iyice doyurmadan Hünkâr sofrasına gidiyor olsam, adım atmam, - diye kesinledi.

Birinin öncülük etmesini bekliyorlarmışcasına kebabçıya girdiler. Bura kebabçılarının akşama da

yemek çıkardıkları açıktı. Adam hiç yadırgamadan uzun, kalaylı bakır sahanlara doğradığı çeşilli etle, et suyuna belediğı has un pidesini yoğurtlayıp önlerine koydu. Yoğurdun üstünde Bursa'nın yeşilliğini gülümseten maydanozların tazeliğı yaprak yaprak midelerini guruldattı. Sahanların yanına konulan tah-ta kaşıkları unutarak, parmaklarının uçlarıyla yeme-ğe sundular.

İkinci sonrası karınlarını bir iyice doyurmuş olmanın rahatlığıyla kebabçıdan Hüdavendigâr İmaretinin yolunu öğrenerek çıktılar. Ulucami'nin hemen yanında, elleriyle koymuşcasına bulacaklarını söylemekle yanılmamış usta. Yanyana dizilmiş hücre kub-belerinin kurşununda Uludağ'ın karı yansıyan savak-lı, taş ve tuğla motifli kocaman yapıyı görür gör-mez bildiler. Kapının kuzuluğundan girdiler. Avlunun somaki mermeri, cilâlı yeniliğıyle gözlerini kamaştırdı. Sinop imaretinin kilise bozmalığıyla, Osmanlı yapısının gülec yeniliğı daha ilk ağızda gönüllerini çelmeye yetti. Yuvarlak kemerlerde bile, oba keskinliğinin geometrik yerleşimi, değışikliği açıklıyordu.

Bildik bildik çevrelerine bakınarak, imaret mütevellisinin odasını araştırdılar. Kapının yanında açık bir kapı görünce, aradıklarını bulduklarından güvenle içeri girdiler. Yanılmamışlardı. Mütevelli naibi kara sakallı, yeşil latclı, kallavi sarıklı bir molla idi. Karşısında ellerini göbeklerinde bağlayarak dikilenlere şöyle bir baktı;

— Biz Sinop Süleyman Pervane medresesinden geliriz. İrfan Hoca efendimiz, yirmilik medreseyi Tanrının yardımı, hocamızın çabası ile tamamlayıp, otuzluğa gitmeye hak kazandığımızı belirtir icazet vermiş bulunmaktalar, - dedi bir nefeste Gaybi. - Daha önceden, Gökdere medresesinde Hasan

Çelebi Hoca efendimizin kürsüsüne diz çöken Sunguroğlu Davut adlı yoldaşımız, burda kaldığını bildirmiş idi. Eğer izniniz olursa...

Molla, yeni konuklarını şöyle bir süzdü. Başını sallayarak dinlediği sözlerden sonra gülümseyerek;

— Haberimiz var... Davut Molla, bu günlerde geleceğinizi eğitmişlerdi. İmaretimizi seçmenize sevindik. Davut Molla'nın hücresinde üç kişilik daha yer vardır. Burdan çıkınca, sağdaki yedinci hücre... Hoşgeldiniz. Tanrı bellek açıklığı bağışlasın!..

— Sağolun efendimiz, - dedi Gaybi.

— İcazetlerinizi Hasan Çelebi Hocaya sunacaksınız. Kimliklerinizi bize bırakırsanız kaydınızı geçmekte yararlı olur. Akşam yemeği namazdan sonra çıkarılır. Davut Molla kefilliğinizi üstlendiğinden, ayrıca kefil istemeyeceğiz. Daha önceden imarette bulunduğunuza göre, kuralları bilmektesiniz. Kimse'nin yakınmasına neden olacak davranışlarda bulunmayacağınıza güveniyoruz. Bilgin odur ki, kendi bilgisiyle işlenir. Ötesine sırnaştığında hem kendi gözünde, hem kamu gözünde hem de tamu katında yüzü yerden kalkamaz. Varınız, eşyalarınızı yerleştiriniz.

Gaybi, yeniden Davut'a kavuşacağından sevinçli, kapıları sayarak mermer eyvanda seyirtmeye başladı. Arkadaşları ardısıra yetiştiklerinde, hücrelerinin genişliğiyle durakladığını gördüler. Yol verdi onlara. Kendilerince kestirdikleri köşelere yorganlarını bırakmaktalarken, sırtında şaklayan bir şamarla irkildi Gaybi;

— Adem bunca habersiz mi gele Gaybi Molla, - çağılıtısıyla Davut'un sesi ılık ılık yüreğine aktı. Döndü. Sarıldılar. - Ben de sizi beklemekteydim yoldaş-

lar. Beklemekteydim ya, hangi yoldan geleceğinizi kestiremediğimden, Gemlik girişine varmışım. Sonra Mudanya üstünden odun takalarıyla geleceğinizi akledip döndüğümde, kimseleri bulamadım. Büyük kent insana zamanı şaşırtmakta. Hoşgeldiniz.

Gaybi'nin anlatmalarından tanıdıkları Davut'un böylesine içe sinmiş bir alışkanlıkla sarılıvermesi, sümüklerinin sesli sesli çekilmek üzere sarkmasına neden oldu. Göz pınarlarında beliren bir buğuyu gözkapaklarına emdirdiler. Birbirlerine sarılıp, omuzlarından öptüler.

Onların işlenmesine komadan bağdaş kurup oturdu Davut... Gaybi'yi kucaklarcasına yanına çekerek;

— Sana bir haberim var, - dedi. - Hüsmen Baba Engürü üstünden İstanbul'a gitmekteyken buraya uğradı. Aramış, buldu beni. Seni anlattım. Sesini, biçimini ve dostluğumuzu. Çok hoşnut oldu. Eğer Amasya üstünden geçer isek, bizi beklemekte. Bir uzun tatilde bilece varalım he mi?

— Neden olmasın. Ben de bana anlattığıncaya yoldaşlarıma aktardım yeri geldiğinde. Onlar da bizim ölçümüzde tanıyorlar Baba'yı...

— Anadolu Piri değişti ya, eteğine varmış. Oradan aldığı eli, İstanbul Piri, Mehmet efendiye iletcekmiş. Hüsmen Baba'yı Amasya dışına çıkmaz bilirdim. Anlattıklarını anlatsam, nice bir gezginci olduğunu o zaman daha iyi kavrarsın. - Sonra birden anımsamışcasına dikildi. - Hüsmen Baba'nın sözü geçti mi, aklımdakini unutmaktayım öyle ya!.. Ben niye seyirttim buraya, varıp kaydınızı yaptırmak amacıyla!..

— Yaptırdık, - dedi sevecenlikle Kasım. - Senin adını verende kethüda mı, naip mi yoksa mütevel-

linin kendisi mi bilememekteyim, kefile gereksinim yok, dedi. Burda usuyla ün yapmış bir yoldaşın hücresinde bulunmak sevincimizdir. Sağolasın çağrıldığın için.

— Ali Aleyhisselâm buyurmuş ki, benim üç dostum, üç düşmanım vardır... Dostum, dostumun dostu ve dahi düşmanımın düşmanı... Düşmanım, düşmanımın dostu ve dahi dostumun düşmanı. Bilirsiniz. Siz benim can bir yoldaşım Gaybi Molla'nın yoldaşlarısınız madem, benim de yoldaşlarımsınız. Sözü olmaz bir kefilliğin. İrfan Hoca efendimizin kürsüsünden gelende niceyse kir bulunmaz. O yüzden bir dahi sözünü etmeyelim. Dilemekteyseniz, Çelebi Hoca efendimiz, akşamı medresede kılmaya alışkındır. Varalım eteğine, ordaki kaydınızı da geçirtelim ki, içimiz rahat, söyleşiye dalabilelim.

İmaretten çıkıp, Kaygan mahallesine yöneldiler. Aynı zamanda Kaygan Medresesi de denilen sevimli bir mescitle, büyük bir dersanenin meydana getirdiği yapıya ulaştılar. Davut'un dediği doğrulandı. Hasan Çelebi, postunun üstüne oturmuş, rahlesine açtığı bir kitaba dalmıştı girdiklerinde. Gözlerini ağır ağır kaldırdı. Okuduğundan aklını devşirememekte gibi tanımaz gözlerle baktı bir süre. Sonra yüzündeki donukluk ağır ağır açıldı. Kara sakallarının ortasında ışıldak örneği bir gülüş balkıdı.

— Hay'rola Davut Molla? Bir dileğin mi var?

— Efendimiz, geçenlerde size sunmuştum. Sinop'tan üç yoldaşımızın gelmesi olasıdır diye.

— Ha! Bu mollalar, yeni öğrencilerimiz mi? Hoşnut olduk. Durun, kaydınızı geçelim. Gaybi Molla hanginiz olmakta?

Gaybi arkadaşlarının arasından çıkarak diz çöktü.

— Buyrunuz efendimiz.

— Akşama pek zaman yok mollam. Kısadan bir yasin okuyun ki, gönlümüz şenlensin.

— Hayhay!

Hoca, hemen ardındaki kalın defteri aldı. Her birinin önüne uzatarak adlarını, doğum yerlerini, geldikleri medreseyi, öğretmenlerini, okudukları dersleri yazdırdı. Teker teker yazılarını inceledi. Gaybi, okumaya başladığında defteri yine ardına koyarak, İrfan Hoca'nın icazetlerini torbasına yerleştirdi.

Haydar Paşa otağdan içeri adımını attığında, sevgiyle karşıladı Bican Bey. Yanıbaşında yer gösterdi. Dışarıda sekbanları obalara dağıtılıp doyurulurken, sofralar koşturuldu. Beylerbeyisine kendisi lokma sunmak isteyen Doyran, siniyle otağa girdiğinde, Gökçe kız ardınca seyirtti. Badi badi gelişi, daha sütanaların tutmasına kalmadan babasının dizinin dibine varışı, kimseyi ikircimlendirmede. Kara saçlarının altında masmavi durulukla parıldayan gözleri, konuğun düzgünlenmiş sakallarına takıldı bir süre. Sonra kendiliğinden gidip, yanağını Beylerbeyisinin sakallarına sürdü.

Haydar Paşa, gönüllü derlemenin yorgunluğundan sağılıverdi. Küçük kızın sevecenliği yüreğinde bir özlemle coşkunun aynı anda kabarmasına neden oldu. Kucakladı Gökçe'yi. Kucağında zıplattı kendi çocuklarını zıplattığı gibi. Uzun uzun yüzüne baktı... Ferman çıkarmaya hazırlanırken oluşan bu oyundan kutlu, yüzünü okşadı Gökçe'nin;

— Bilmem tanımakta mısın ebe nineni? - dedi ortaya. - Tanımamaktaysan bilesin ki, çok benzetmesin. Türkmenin en kocalmışları bile onun kocalı-

ğını gördü güzel kız... Ne var ki, yaşlılığında bile gençliğini gördüklerine yemin ederler. Öylesine dinç, öylesine bilge ve dahi öylesine vericiydi ki... Sana geçmiş özelliklerinin tümü... Vericisin yavrum... Günlerdir çocuklarına hasret bir babanın kucağına öyle sakuluverdin ki, tüm özlemim yitti. Bunu bilivermen, gönlümü avutuvermen, ninenden gelen bir özellik. Hiç kuşku yok. Dilerim yazgın da onunkinin ak yanlarıyla donansın. Gördüğü acıları görme-yesin.

— Acılara karşın da direncini yitirmedi Beybambam, - dedi Bican, Beydili ulusu ve türkmen beylerbeyisine. - Yitirmediğinden de tüm acıların gizindeki sevinci çıkarıp, hepimize dağıtmayı bildi her zaman.

— Bilmekteyim. Ama acının ağusunu da kendine sakladığından böyle değil miydi? Bunca acılıya yetişebilmesini başka türlü yorumlamak clasız beyoğlum. Bunca dertlinin yakısı olmak bile kişiyi göçürmeye yeterdi. Hangimiz ayağına düşmedik yüreğimiz yandığında. Hangimiz verdiği akılla kendimizi ve dahi boyumuzu çıkmazdan çıkarmadık? Kim unutabilir ettiklerini? İnan, gün geçip zor geçitlere girdiğimizde, acısı daha bir çöreklenmekte içimize. Biz kararsız kalmaktayız. O apaydın kararlarıyla yönümüzü gösteriverirdi!.. Şimdi öyle değil. Yolumuzu kendimiz açacağız, yönümüzü bulmaya da bizden ötesi sıvanmayacak.

— Senin kızın nerde? - Diye söze girdi lâf sağnağının dinmesinden yararlanan Gökçe...

— Toroslarda yavrum, - dedi Haydar Paşa! - Toroları bilmekte misin?

— He! Bilirim!.. Babam götürdüydü!.. Alkızın sırtında, öteden gösterdi.

— Sana söz Gökçe kız... İstemekteysen birgün

birlikte gideriz. Bizim yaylalarımızı gezer, kızlarım, oğlanlarımla oynarsın. İstemekte misin?

— He! İsterim... Ne zaman gideriz?

— Azbiraz izin ver. Anandan da izin alalım. Babanı ben kandırırım. Tamam mı?

— Tamam... Beklerim. Anamı da alırız hem!

— Alırız. Neden almayalım. Alır da, azbiraz dinlenmesini sağlarız bakarsın.

— Şimdi daha iyi... Babam da gelseydi...

— İstemekteyse gelir. Birlikte gideriz. Hepimiz birden.

— Yaşasın!.. Toroslara çıkacağız... - Bağırtilarıyla geldiği gibi otağın dışına taşı Gökçe.

Haydar Paşa uzun uzun ardından baktı. Sofra-yı hazırlayıp, bekleyen Doyran'a;

— Eline sağlık kızım, - dedi. - Gökçe ninemizin neden beyimizi evlendirmeye bunca koşul sürdüğünü, neden beklediğini çözememiş idik... Şuncacık bebenin davranışlarından görmekteyiz ki, gizini bilmekteymiş. Bildiğinin isbatı da, yerinin doldurulduğunu anlar anlamaz, aramızdan gül yüzünü çekip götürmesi oldu.

— Yeri doldurulamaz beypaşam, - dedi Doyran. - Ninemizin yerini doldurmaya sıvanmak, kurbağanın öküze özenmesine benzer. Ya bilisizliğinden çatlar kişi, ya hazımsızlığından. Tanrıya ve dahi ninemize şükürler olsun, biz ikisine de us düşürmemeye yeminliyiz. Bilimiz yetersiz. Bilmekte ve dahi edinmenin yollarını araştırmaktayız. Hazımsızlık ise, aç kalmayı yeğlediğimizden yanımıza varamaz. - Duraksadı birden. - Bağışlayın. Bunca yorgunluğunuza bakmadan söze tutmaktayım. Buyrunuz. Bir sıcak lokmalanın, bir serin yudumlanın. Sonrasına konuşmak lığa bağışınızca zamanımız olur umarım...

Paşa ikiletmeden sofranın başına sürünüp, yay-
gıyı dizlerinin üstüne çekti.

— Söylenenleri sen de duymuşsundur Paşa oğlum, - dedi kapının ardındaki Hurrem Sultan'ın sesi. Duyulmasını istemezlenerek kısıldıkça, Rüstem Paşa'nın başı, haseki dairesinin kapısına sokuluyordu. - Bunların gözünü kan bürümüş. Biz, aslanımı rahat ettirdikçe, onlar bize düşman olmaktadır. Bu din-i devleti bir nice ayakta tuttuğumuzdan habersiz, aslanımın hastalığından bilisiz, düşmanlıkları bize dönmüştür. Sanmaktalar ki, önüne engel koyan biziz. Tekkede zaviyede, bârgâh ve dahi dergâhta durmaksızın koğumuzu sokarlar. Ahileri, dervişleri, kadıları, beyleriyle, dişleri kan içinde ayağımızın sürçmesini beklerler. Hatta son haberler doğru ise, bunu bile beklememekteler. Sen devletlisin Paşa oğlum... Bugüne bugün aslanımın vekili, birinci vezirisin... Elbette sende daha sağlam bilgiler vardır... Elbette iyisini bilmekte ve dahi bütün bunların Amasya'dakinin başının altından çıktığını görmektesindir. Çatışmalarımızın dediklerine göre, gayrı niyetini gizlemeye de gerek görmez olmuş... Dedesi örneği bıyık salıp, oncalayın küpe takmakta imiş... Bütün bunlar göstermekte ki, kıyam etmekliğin eşiğine varmıştır. Bir kez o eşiği aştı mı, bir üşüşürler ki başımıza Paşa oğlum!.. Bir öç alırlar ki bizden, gayrı düşünmek bile tüylerimizi ürpertmeye yeterli... Senin kayınbiraderlerin, şahbazlarım, Selim'im, Bayezit'im, Cihangir'im kan içinde boğulduktan öte, seninle benim, etlerimizi didiklerler... Mehmed'imi bir nice ağıladılar bilmektesin. Aslanımın meyli kimden yana ise, ona saldırmaktalar sırtlan örneği...

Ne var ki, gayri bununla yetinmemekteler. Pis ağız-
larını aslanımın eteğine de sürmekteler... Kocalmış
Padişah sözcükleri asker arasında yayılmış du-
duğumuz. Bu nice bir iştir? Ocak kösüldü, kul efen-
disinden yüz çevirdi mi iş nereye varır? Tek daya-
nağımızı elimizden çekip alırlar Paşa oğlu!.. Bir
de bunu başarırlarsa, gayrisına güç yetişmez. - Se-
si sözcüklerine göre inip çıkıyor, kendince Rüstem'-
in tüylerini diken diken ettiğini sandığı yerlerde ala-
bildiğine tizleşiyordu. Rüstem hiç ağzını açmadan
kaynanasının dediklerini içiyordu. Sözün nereye va-
racağını önceden bilmenin dinginliğiyle, söylenen her
sözcükte kendine yeni bir destek bulmanın güve-
nine eriyordu. Güveni arttıkça da, kaşları çatılıyor,
sakalı daha bir kararıyordu. - Taht, oğlu babaya
asi kılar bilirsin. Korkarım, aslanıma bir iş olur. As-
lanımın tırnağına halel geleceğine, dünya yansın tu-
tuşsun Paşa oğlum... Benim efendim, dünyamızın
direğidir. O yıkılанда, köhne yapının durması olası
mı? Varsın göcsün efendisinin yanına... Aklımı-
zı başımıza devşirmeliyiz. Tezden tedbir bulup ken-
dimizi korumalıyız. Taht bir kez düşmanlarımızın eli-
ne geçti mi, düşlediğimiz, binbirkez hesaplayıp kur-
duğumuz düzenimiz yıkılır. Hem de bizi altında bi-
rarak... Gayret senden Paşa oğlum!.. Bizim de,
senin de geleceğin, senin dirayetli ellerinde. Aslanı-
ma kara kaftan biçenler, o kaftana kendileri dolan-
malılar... Bizim kurup getirdiğimiz düzeni, bizden sü-
rüp giden sürdürür... Kırım Girayının torunu değil!..
Gayri her bişey senin bilinen satvetine kaldı... Ser-
darlık eline geçmiş iken kotaramazsan bu işin ar-
dını, hepimizin vebali senin boynuna... Ben, Hur-
rem Haseki, anan, her buyruğuna amadeyim. Üstü-
me düşen bir iş var ise buyur. Olmadı kızım ile.

Ne ki gerekmekte ise yapıp, aslanımı tedbirine yatırayım. Yeter ki, ardından döndürülen dolaptan yeterlice haberdar kılınsın efendim. Yeter ki, zamanında uyarılıp, tedbiri bildirilsin... O sağoldukça, üstesinden gelmeyeceği şey yoktur. Allah zeval vermesin... Senin kudretin oldukça, hepimiz korkudan ırağız, Allah yardımcın olsun... Yavrularım, senin gölgende olmasalar, gözüme uyku girmez. O yüzden dilerim ki, tedbirini pekçe alasin... Bu işi bir defada koparasın... Var Paşa oğlum!.. Ardında kanyan bir ana yüreği bıraktığını bilerek, Serdarlığını Allah'ın inayeti ve muzafferiyeti ile tamam eyle. Ne var ki, kendine de mukayyet ol... Düşmanlarımızın ve dahi en çok da senin düşmanlarının acımasızlıklarını bilesin. Sana bişey olanda, hem bizi, hem aslanımı ve dahi devletimizi göçürmeyi düşleyen sırtlanlara koz vereceğini bil. Bildiğinden kuşku yok... Aslanıma birinci vezir olan kişi, oraya nice bir zorlukla geldiğini unutsun olası. Nice bir zor durduğunu anlatmak da lüzumsuz... Aslanım yansak ağızlara bakmaz... Bakmaz ya, apaçık töreyi de çiğnemez hiç bir zaman. Bilesin ki, sarındığımız yüküm, şimdiye üstesinden geldiklerimizden güç ve dahi dolambaçlıdır. Ya silkinip atacağız üstümüzden bu kez, ya da altında kalacağız ki, düşmanlarımızı sevindiririm... Sayende son gülenin biz olacağına kuşumuz bulunmamakta... Senin gibi bir dayanağımız, aslanım gibi bir korunağımızın olması gücümüzün kanıtı... Gayri ötesini sen düşünür ve dahi neyler-sen güzel eylersin benim Paşa oğlum!..

Rüstem birden kesiliveren sesi bilincinin derinliklerinde duymayı sürdürüyormuşçasına dinlemeye devam etti. Kapının ardında beliren ipek hışırtısı da yitiklere karıştıktan sonra, doğruldu. Valide Sul-

tan, iinin irinini beynine akıtmışcasına kınalı kara sakallarını sığazladı uzun uzun. Gözlerini kırıpştırdı. Yapacaklarını o kısa konuşma sürecinde belirlemişcesine dimdik divanın yolunu tuttu...

Kadırgalar, yelkenlerini süzerek Cerbe koyuna şşştler. Turgut Reis'in forsu altında btnleşiyorcasına yanyana sokuldular. Can filikalarına sıkışan leventler, ışılıtlı giysileriyle, obalarının sancakları altında toplaşmak amacıyla karaya ıktılar. Denize yaban olanlar, yürümelerini unutmanın allak bullaklığında yalpaya durdular. Eskiler ve eğitimdeki levent yamakları, türkmen yiğitlerinin yalpasına alaya oturdular... Reisler, kısa sürede leventlerin konukluğunu düzene koyup, yiğitbaşlarıyla, oba kocalarını kendi otağlarında dinlendirmeye davrandılar.

Alkaevli leventleri Salih Reis'in payına düşende,  eren Kamber Kocayı da ardlarına alarak, kaleye tırmandılar. Turgut Reis, Cerbe Kalesinin ak burçlarından bir anda olağanüstü canlılığa kavuşan kıyıyı, koyu, kadırğa ve kalyonları denetliyordu. Kendinden ve katılanlardan hoşnutluğu ak sakallarının üstündeki ışılıtlı glşnde yansıyor... Dirseklerine değin sıvadığı mintanının soluk mavisi deniz ve gökle, cepkeninin sim parıltısı hemen başucunda dalgalanan sancağının ıplıltısıyla yarışıyor...

Kocaların yokuş yukarı ağıp geldiklerini görenden, burtan aşağı inerek, otağına postun üstüne bağdaş kurdu. Daha o oturduğunda, ötekiler de gelip karşısında dikildiler. Gz işaretiyle, her biri bir yanına sepelendiler. Raslantıymış gibi olak Buğa tam karşısına oturdu. Sözcü seçildiğini belirtircesine;

— Hoş safa geldiniz... Sevinç getirdiniz, - diyen Turgut'u yanıtladı.

— Hoşgördük reis babam... Hoş geçirdik ve dahi olupbiteni katına sunmak dileğiyle yandık. İzininiz olur ise!.. - Derken sustu. Turgut, Kamber Kocayı birden anımsamanın kıvancıyla doğruldu. Devinmesine izin vermeden kavrayıp kendine çekti. Karşılıklı üçer kez omuzlarından öptüler. - Bildiniz, - diye sürdürdü Buğa! - Kamber Kocamız, bilece gelmekle bizi de kutlu kıldı babam...

— Bildik. Ve dahi sevincimiz güvenceye döndü. Sanmaktaydık ki, Beyçe ninemizin çağrısına yetişememekten utançlıyız. Beyimiz, eski yoldaşımızı yanımıza salmakla savaşçının bağışıklığını muştulamıştır. Ayaklarına sağlık Kamber Koca!.. Güç ve dahi sevinç verdin.

— Güç ve dahi sevinç alan olduğumuzdan... Sizin kavga içre olduğunuz zamandı. Biz şölene ve dahi törene dururduk. Ama reis babamız küffar üstüne kılıç üşürmekteyken noksanlığını duymak yaraşmaz. Beyçe ninemiz, Numan Baba pîrimize yinelete yinelete serüvenlerinizi ezberledi. Gönül sevinciyle iyi dileklerini yolladı. Almış olmalısınız. Bize de eğitti ki, türkmen kavgaya duranda, kağan buyruğu kılıç şakırtısına kurban kılınır... Birgün Turgutça oğlumuzu olgörürseniz, deyin ki, yaptıklarından da yapacaklarından da kıvandık ve dahi kıvancımızı sürdürüregideceğiz...

— Mekânı cennet olsun ninemizin!.. Başka bir yer olacağını da sanmamaktayız. Nur aslına döndüyse n'ola!..

Susku, saygınlıkla yoğunlaştı. Buğa, yoğunluğun söz sırasını kendine aktardığını ayırmışcasına başını dikti;

— İskele'ye tam zamanında varmışız Reis Babam. Olgörüp şeyhimizin eteğine diz çökende, Alkaevli Beyimizin orda bulunduğunu öğrendik. Katına varır varmaz da, Gökçe Beyçe ile Saylan Abdal pîrimizin pınarından kandık. Gördük ki, sürüp giden, yarıp gelenden artıktır. Erenlerin erdemine bir kez daha bandık. Neyi kime aktarmak gerektiğinden ders aldık. Ve dahi biz ağzımızı açmadan, aklımızdan geçenin önümüze serildiğini görüp, kıvandık. O kıvançla, Beyimizi, Hakan katına saldı. Onca bilili Hakan, kafasının ardındakini gizlemekten yoksun kalıp, içindekini ayan etti demek yeterli. Öyle olanda da, levendi deryaya salmakta kararlı kaldı. Sinan Paşa, tersane kalfalığını sürdürmekte bir güzelce. Olvarıp baktığımızda, donatılan kalyonların ışıltısından gözlerimiz kamaştı. Ve dahi bunlarla yelken basacağımızı öğrenende, yüreğimiz coştı. Varıp Hakanın katında, bildiğimizi bildirenden sonra, bölündük. Biz, Karadeniz kıyılarına vurduk. Vardık ki, Bozok leventleri, iskele iskele sancak açmış, bizi beklemekteler. Çolak yoldaşımız Didim üstüne yelken bastı. Kazdağ'yla Bozdağ'ının zeybeği, kalyonlara akmış... Kör karındaşımız ise Alaiye üstünden Beydili Üçoklarını derneyip bilece kavuştu... Orduyu Hümayun katarı örneği Akdeniz'i kapladık geldik. Ve dahi buyruğuna girdik ki, herkesin istenci uygulama alanı bulsun. Hakanımız bizi derya üzre Frankın yardımına salar. Birinci veziri, haraç geciktiği halde, Ferdinand'ın yardımcı elçisi Nelduviç'i hoşça tutar. Trabzon Beylerbeyisi Kazan ve Astrahan üstünde serdarlık alıp, muhkem kaleler kurar. Moskva Knez'i serdarımızın ayağına yüz sürer... Hint Denizi'nden yardım dilekleri birbiri ardınca gelir... Ve dahi Beyimizin dediğince, Hakan sefer hazırlığına girişir

ise, durumu anlamak zor olmasa gerek... Türkmen de bunu bildiğinden, levendini deryaya salıp, cönk vuranda elini oğuşturmak ister... Anlayacağın Reis Babam, her bir yana birden seyirtmeyi kurar Osmanoğlu. Ve dahi seyirtende, kimi kıracak, kimi doğrultacak belli. Bu yüzden, levende ağır iş yükleyip, bir iyice pişmesini diler Üçok ve dahi Bozok beyleri. Dileklerinin boşa gitmeyeceğinden de güvenlidirler. Turgutça babamız, neyin nereye ne zaman gerekli olduğunu bir iyice bildiğinden, gerekeni yapacaktır. İspanyol fukarası, acemi leventlerimize amaçlık edecekler ise ne gam!.. Yeter ki, gerektiğince yer kapılsın!..

Buğa, Turgut'un gözlerinin içine bakarak anlatıklarını birden bitirdi. Reis'in her sözcüğün anlamını belleğinin derinliklerine bir iyice yerleştirdiğinden güvenli yalandı. İstanbul'dan gerektiğince haber getirdiğine güvenerek, kaykıldı ardına doğru.

— Dilinize sağlık ustam, - dedi Turgut. - Anlamaktayız. Anladığımızı da göstereceğiz bir iyice. Olvarıp, dilenen yerleri alacağız. Hakanımız da, beylerimiz de tasalanmasın. Verilen görev gönlümüze yatar. Öcümüzü de bilece alacağımızdan, gam çekmeyiz

— Burçtan bakarken görmüş olsanız gerek, - diye usuldan başladı Kör Veli. - Kırkdört parça gemi bağışladı Hakanımız... Türkmen ise, varının tümünü deryaya döktü. Yalnız Kamber Kocamızın danışmanlığında, beşbin yiğiti bir başına Bican Beyimiz verdi... Bolu ve dahi Çorum'un Bozokluları üçbinden artık. Süleyman Paşa'nın Beydili'leri ise dörtbin... Avşar iki, Bayındır ile, Bayat biner ve ötekiler de elverdiğince davranıp yirmidörtbin er katıldı forsunuzun altına... Her biri de, azığını bilece ge-

tirdi. Ahiyan, cebesi yarağını tekmilledi kısa zamanda. Tümü görüşünüze hazır beklemekte.

— Siz görende, - dedi Turgut. - Bizim görüşümüz değişecek m'ola? Hele soluklanalım azbiraz. Hem size muştumuz vardır. - Başını kaldırdı. Kapı açıldığında Armand içeri girdi. - Hele bakın. Burda sizi kim beklemekte.

Üç koca da ilkin Bicon Baronuna, sonra birbirlerine baktılar. Hemen ardından kollarını açıp dikildiler. Armand, tanıdıklarından güvenli, yanlarına koştu.

— Reis Baba, kavuşacağımızı söylediğinden beri sizi beklemekteyiz. Hoşgeldiniz!..

— Hele Armand oğlumuz, - diye atıldı Çolak. - Az dahi bilemeyecektik. Ne tez büyüüp deryaya yelken bastın?

— Sizin yetiştirmeleriniz efendilerim, - dedi Armand. - Öğrendiğini bir an önce uygulamaya koşulmakta. Kralımız buyruk verince, davranıp koşmak olası.

— Öyle ya, Şarlken'i şamarlamak yazılı ise, durmak anlamsız, - dedi Buğa. - Hele Korsika'yı alıverelim de, sonrasında işimiz aydın yürüsün.

— Sonrasını bilmemekteydik, - dedi Turgut. - Demediniz.

— Asıl önemlisini unuttuk öyle ya, - diye cırpındı Çolak. - Sefer bittiğinde Trablus Beylerbeyisi Turgutça Paşa'mızın buyruğunda olmanın kıvancıyla coşacağız... - Sonra birden başını Kamber'e çevirdi. - Bu kocanın asıl tanıklığı bunaydı Reis Babam. Bilmeyiz neden ağzını kilitledi...

— Eh, haksız da sayılmaz, - diye gülümsedi Turgut. - Alınmamış yerin beylerbeyiliğinden n'ola?

— Alınmamış yer olmaz Reis Babam, - dedi

Kamber. Bütün gözlerin üstünde toplandığını sezererek. - Alıncaya levendin buyruğunda olacağını buyurdu beylerimiz.

— Sonrasına da güvence verilmekte öyle mi? - Diye atıldı Armand. - Amiralimize ve Kralımıza iletceğim...

— Güvence ve dahi sakınca, - diye gözlerini kırıştırdı Buğa. - Uz durmaz ise!..

Turgut, çevresini alanlara şöyle bir baktıktan sonra, yüzündeki gülücükleri gözlerine yaydı. Başını iki yana çevirip, durumdan hoşnutluğunu belirte belirte;

— Bize güveneni de, ödüllendireni de alkışlamak borç. Borcumuzu nice ödeyeceğimizi göstermek de görev. Hele bir soluklanıp, lokmalanalım, - diyerek ellerini çırpı.

Savran Ahi, ocağı iş kımıltısına girer girmez, kapıdan çıktı. Çarşığı adımlayarak, sepiciler ortasına ilerledi. İnce derenin iki yanına karşılıklı sıralanmış sepici ocaklarını aşa aşa, Server Ahi'nin yanına vardı. Kireç kuyularında, kestane talaşıyla, köpek pisliğine yatırılmış derilerin ciğer delen kokularını nefeslene nefeslene;

— Kolay gelsin!.. Bereketi bol olsun, - diye selâmladı.

— Ayağının bereketine sağlık Ahim, - diye karşıladı Server. Boynundan dizlerine inen deri önlüğünün arasından kalın kütükler benzeri uzanan kollarını aç aça yol gösterdi.

Gön deposuna ulaştıklarında, ciğerlerindeki kokunun bittiğini sezdi Savran. Oturması için sunulan postun kıyısına çörekledi.

— Haberi duymuşsunuzdur, - diye sözü açtı.

— Orduyu Humayun'un Üsküdar ovasında toplandığını, buyuruyorsanız, duyduk. Ve dahi önceden duyduklarımıza ekleyende, seferin Anadolu üstüne olduğunu anladık bir iyice. Ordu Maraş'a varana tam yönünü kestirmek olası görmeyene. Ne var ki, İran üstüne varılacağı açık!..

— Açık olanda, Alkaevli Beyinin buyurdukları doğrulanmakta. Bakalım, bütünüyle oraya varacak mı iş?

— Demektelerdi ki, Amasya'ya varıp, Şehzade Sultan Mustafa ile söyleşmek gerek... Gördüğümüz, kara bulutlar o yanı gölgelemekte... Ne var ki, devlet töre ve dahi yasa üstünde durur. Sultan Süleyman bunca mı ikircimlenmekte ki kendi dölünden, ona pusu kurulmakta...

— Belirsiz Ahim!.. Taht hayındır, buyururdu Beyçe ninemiz... Ola ki bunu en iyi tahtta oturan bilmekte... Biz, doğru yolda olanı desteklemekle görevliyiz...

— Biz de bu yüzden otağınıza yüz sürmekliği dilemekteydik. Zahmetiniz bizi gönendirdi, - diye ellerini oğuşturdu Server Ahi!..

— Gereksinim, tez davrandırmakta... Ahi babamız otağdan atılıp, bunun yanlışlık olduğu belirlenende, tümümüz rahatladık öyle ya, - dedi Savran. - Umduk ki, yanlışlık düzeltilecek ve dahi eskiden olduğunca, işlerimiz ön haberle doğrusunda yürüyecek... Oysa bilmeliydik bir kez egemenliğin bir bölümü yitirilende, tümü elden çıkar... Dövünmek töre olsa, ah eski günler yakıncasına sarılacağız... Eskiden, Fatih Han'a değin, divan bizden olurdu... Ahi babamızdan, sancakbeylerimizin ulusundan, kadı ve dahi hoca efendilerimizin kendi ara-

larında seçtikleri bilgeden, bir de zaim ve sipah-
larımızın temsilcisinden. Kaç yıl var ki, bunların
tümü sürüldü divandan... Yerlerine, kıdem ya da
şaklabanlık sırasına göre kul gelmeye durdu. Gay-
ri, kendi varsayımlarımıza dayanmakta oluşumlar...
Oysa eskiden, doldurmaya da öldürmeye de biz ka-
rar verdiğimizden, hazırlıklı olurduk. Sefer eylene-
cek olsa, altı ay öncesinden bilir, akına soyunula-
cak olsa yönünü gösterirdik. Devlet bu düzenin üs-
tünde yüceldi. Ve dahi kendi direklerini yıkarak ha-
vada kaldı... Kaldığından beri, Orduyu Humayun'un
derneştiği yere göre düşe dalmaktayız. Kestirme,
işte olanda kötüdür. Belli mi, değil mi bilemedin mi,
ikircimli kalmaktasın. Oysa kararı biz verende, ha-
zırlığı ona göre yapmakta idik. Ve dahi kesin olmak-
taydı her bişey...

— Biz kaç yıldır siparişin azlığından yakınmak-
tayız. Bütün sermayemizi tuzlayıp koyaklara depola-
dığımız derilere yatırdık Ahim... Bir gereksinim söz
konusu ise, depomuzdaki gön elverir. Biz de, koyak-
lardakini işlemekten kıvanırız.

— Dileğim buydu Ahim!.. Boş bulunmanın, ni-
ceyse fazlasını işlemek anlamsız düşüncesinin dur-
gunluğuna yakalandık. Fıtyanımız yetenekli... Gere-
cimiz olmayanda çalışkanlık neye yarar... Eğer bi-
ze yeterince deri ve dahi gön verebilerseniz, sefe-
re koşum yetiştirmek kolaylanır...

— Buyurduğunca Ahim... Ne zaman, nice di-
lemekteysen sür götür... Biz de depolarımızı boşal-
tır boşaltmaz Beyimizin Kervancıbaşı Karayazıcı
Mehmet Ağamıza dilek söyleriz. Bir iki sefer eyle-
yip, çürümeye duran ham derilerimizi indiriverir.

— Sağol Ahim!.. İşlerin birden açılması bizi şa-
şırttı ama, görmekteyiz ki siz hazırlıklı imişsiniz...

— Hazırlık değil ki Ahim, zorunluluk... Satamayanda, işleyip neylersin?.. Söz verende almaya koşulusun. Bir büyük sefer, elimizdekini eritir de, biraz nefeslenir, dayanıklılığımızı artırırız... Umarız ki, seferle kalına...

— Bir kez ordu yürüyende, sancak açılmasın olmaz... Yakındır bizim buralarda da sekbanlar davranıp, dirlik sahipleri tuğlarını dikerler.

— Tezden hazırlığa koşuluyuz Ahim... Buyurduğun gibi haberli zamanlarımızda böyle olmamaktaydı. Yine de, gelene ne işlersek kârımız olur.

— Biz de bunu düşünmekteydik. Rahatladık. Arastaya dönende araba yollasam, gerekeni yüklemek olası mı?

— Elbette... Dilediğiniz buyruğunuzda. Dilemek-teyseniz, biz yükler yollarız. Arabacılarımız, sinek ko-
valamaktan usandılar.

— Nice dilerseniz... Hoşçakalın. Varıp, öteki ahileri de haberli kılayım ki, arabacılarınız yeni si-parişlerle dönsünler, - diyerek kuşağından çıkardığı keseyi uzattı. - Mal çıkarken, siftah edilmesin yaraş-maz.

— Gereksizdi. Sancaklar açılarda niceyse he-sap görmek daha kolaylaşır.

— Gerekli Ahim!.. İş görenin avcu kaşınır... - Diretmesiyle, keseyi avucuna tutuşturdu. Zorlan-madan alıp, postekisinin altına koyuşuna baktı bir an... Sonra yerinden doğruldu. Dikildiğinde, - Bun-ca alakoyduğumuz yeter. Size iyi çalışmalar, eme-ğinize bereket, - diyerek gedikten çıktı.

Server Ahi, konuğu gittikten hemen sonra, ter içinde devinmekte olan serveran ve fıtyanına baktı öğünçle. Ellerini oğuşturarak, «durgunluk devingen-liğe dönüşmekte umarız. Ve dahi umarız ki Orduyu

Humayun'un Üsküdar'a otağ kurması aldatmaca değildir. Dilimiz nice bir karşı çıksa da, postekimizin altına altın yığılanda, büyük sefer ne yana olsa desteğe koşuluyoruz. Daha çok da bu yana olmasına... Neden dersen Ahi Server, küffar üstüne olduğunda, Urumeli ahileri gönenmekte de ondan... Azbiraz biz gönenirsek, varsın yürüsün otağı hazreti Sultanın...» Düşüncesiyle tezgâhının başına geçti. Kıvançla dövmeye başladı pişmiş derileri...

— Hasan Çelebi, Gökdere medresesinin suhtelerini eteğinin çevresine topladıktan sonra her birini süzdü... Gözlerindeki kıvılcımlı bakış, derse başlayacağı zamanlardan bir başka ışıldamakta... Suhteler, kendilerince düşünceye varmadan, gizini açıklayıverdi Çelebi;

— Baka suhtelerim, - dedi. - Elinize şimdiye değin öğrendiklerinizi uygulamak amacıyla bir koz geçmekte... Kadı efendimize hükmü şerif gelmiş... Dirlik sahiplerinin Bursa Beylerbeyisi, Anadolu Beylerbeyisi İskender Paşa'mızın açtığı sancağa çeri toplamakla görevlendi. Kendi sancağı altında derneşecek dirlik sahipleri ile, tımarlılarına haber iletilmesi gerek... Kadı efendimizin hüccetlerini götürecek ulakların yanına sizlerin de katılmasını kabul ettirdik. Bilmektesiniz, sizin göreviniz okumak. Ancak uygulamayla ortak yürüyen bilgi daha bir pekişmekte. Okuduklarınızın bir de yaşamdaki oluşumlarını gözlemlerseniz, deneyiminiz artar. O yüzden direttik. Ve dahi kabul buyurdular. Bu bizim ve kadı efendimizin size güvenimizi açıklar... Varın, sancak altına gelmesi gerekli sipah ve zaimlerin derneşmesinde yardımcı olun...

Dersin kesilivermesi, gözlerinde balkıdı suhtelerin. At bineceklerdi. Köylere, kasabalara, çiftlik ve mezralara dağılacaklardı. Bunca zamandır kent içinde, imaretten, medreseye dört duvar arasında geçirdikleri günleri şenlendireceklerdi. Her birinin içinde alazlar tutuşarak, kadılık konağına seyirttiler. Divanhaneye çağrılıp, kadının katına çıkarıldıklarında, elleri göbeklerinin üstünde bağlı, hafif kamburlaşarak, saygılarını yüzlerindeki gülücüklere yaydılar.

Kadı tümünü şöyle bir süzdükten sonra;

— Hoca efendinize saygımızın ölçüsü bulunmaz... Dileğini karşılamak yasal bakımdan olanaksız. Devletin kendi işini gördüreceği ademi yeterli... Ancak deneyim için, size yararlı olmasını dileyerek, isteğini kabullendik. Sekbanlarımızdan biri, aseslerimizden bazısı hakkınızda kötü söz edende, güvenimizi geri alırsınız. Ayrıca ilk deneyimi, cezalanarak edirsiniz ki, suhteye bunu yaraştırmayız. Yetiştirene güvenimizden... Asesbaşıyla da, kethüdamızla da konuştuk. Sizleri, yönle göre ulak sekbanların yanına verecekler... Naiplerimizi tanır, kentin mezarasını bir iyice bellersiniz. Ola ki, yakında cer yolculuğu bağışlanır. O zamana bildik çıkmanız yararınıza olur...

Ne diyeceklerini bilemediklerinden saygılarını bozmadan beklediler. Kadı, Naibine baktı onların dikilip kalacaklarını anlayınca. Naip, bakışlardaki buyruğu hemen yerine getirerek yol gösterdi suhtelere;

— Burdan buyrun! Kethüda Bey sizi aşağıda beklemekteler...

Birbirlerinin ayaklarına basarak gösterilen yönde ilerlediler. Divanhaneden merdivenlere sararak,

tavlaya indiler. Atlar hazırlanmış, ulaklar ellerinde hükümlerle, onları beklemekteydiler sanki. Her yönde gidecek altı ulağa üleştiriverdi onları Kethüda... Altlarına kadı tavlısından çekilen koşumlu bineklere, atlanır atlanmaz tavlının yüksek kapısı açıldı...

Kolay bir tatilin helecanıyla, atlarının üstünde kaykıldılar. O ayrıştırmada, Davut, Gaybi, Kasım ve Muslu'nun kolundan çekiştirivererek, aynı sekbanı düşmelerini sağlamıştı. Atbinip Bursa'yı çıkarlarken;

— Hocalar arası yarışmada, hocamızın üstünlüğünü görmektesiniz. Nerdeyse danışmentliğe soyunanlar yönetim yedekçiliğine ulaşamazken, bizi görevlendirmekteler. Yiyip içip alkış çekelim sağlığımıza hocamızın. Bu olanak bir dahi ele geçmez...

— Niceyse Ramazanda cere çıkmayacak mıyız? - Diye sordu Muslu.

— Çıkacağız elbet. Çıkacağız ya, danışmentlerin gözetiminde ve dahi onların belledikleri yerde. Oysa biz birkaç günde pek çok yer dolanacağız. Dolananda n'olur? Göreceğiz ve dahi öğreneceğiz. Daha büyükçe, daha zengince köy görende, danışmentimize direteceğiz. Diyeceğiz ki, şu köye varılанда, cerimiz yılı rahat geçirir...

— Daha şimdiden neler düşünmekte!.. - Dedi Kasım.

— Şimdiden düşünmezsen, Kelile ve Dimne'nin karıncasıyla cırcır böceği örneği sonrasında kışın donar... Bize bunca bilgi neden verilmekte, öncesinden düşünmekliğe değil mi?

— Davut Molla'yla başedilmez, - dedi Gaybi. - Bilgeliğinin yanına dervişliğini de eklediğinden, her bir şeyde iki katımızdır.

— Keşke dediğin olsa mollam, - dedi Davut. - Hüsmen babamız eteğine diz çökmekliğe izin ba-

ğışlasa medreseyi size bırakıp çoktan varırız ya, dretmekte.

— Böylesini de görmemiştik, - dedi Muslu. - Otuzlu medreseyi bitirmek üzereyken, dervişlik sevdasına tutulmak da bizde!..

— Bire mollam, - diye atıldı Davut. - Müderrislik sarığını kuşanıp, bilgeliğine parmak ısırtan nice bir kişi dervişliğe döndüyse, bizim şuncacık gönlümüz çekmiş çok mu beliemektesin... Buyurmamakta mı kitaplarımız bilim «ya akli, ya da naklidir!» Öyle olanda, biz naklisini edindikten öte aklisine sivanalım isteriz.

— Tanıgız Davut Molla, - diye alay etti Gaybi. - Derslerden sıkıldığını, medreseyi terkeyleyip, sipaha yazılmayı yeğlediğini söyleyen mollamız, bıçak kesmez bilgi tutkunu olmakta ki, nice bir sevinsek az...

— Ne sandın kopuk molla, - dedi Davut. - Bilgi öyle bir kaynak ki, kişi içtikçe susamakta ve dahi pınarın başına çöreklenmeyi kurmaktaysa kınamalı mı? Tersine destek olacağını ve dahi yürü ardındayız diyeceğini beklemekteyken!..

— Sanki ardında değilmişiz... Sen nice bir yürümekteysen izine basmamakta mıyız?

Önleri sıra atını tırısı kaldıran sekban, biraz açılınca dizgin kıstı. Suhteler, geride kaldıklarını anlar anlamaz atlarını mahmuzladılar. Tez zamanda sekbanın ardınca dizildiklerinde, meyve bahçelerinin arasında al kiremitleriyle sırtan dudaklar örneği bir küçük köy görüldü.

— Kara Sinan Ağa'nın dirliğine varmaktayız, - dedi Sekban. - Gönlünün ganiliği dillere destandır. Şimdi seyreyleyin sefer muştusu götürmekteyiz diye nice bir gönendirecek tümümüzü...

Vardılar. Sinan Ağa, hanayının hayatında postekisinin üstüne bağdaş kurmuş, oturmaktaydı. Sekbanı ve ardındakileri görür görmez doğruldu;

— Hele Samurkaş Sekbanımız!.. Onuru neye borçluyuz ki?

— Sefere ağam!..

— Deme! Sancak mı açıldı? Unutulduk sanmakta, unutuldu diye yakınmaktaydık. Tanrı'ya şükür... Derneşip varılmaklığa karar kılındı öyle mi? Nerde olmaklığımız buyrulmakta?

— Her zamanki gibi Beylerbeyilik konağının önünde sancak açıldı ağam... Sipahlarınızla bilece buyurursanız, ordumuz gönenir...

— Gönenen biziz oğul... Tezden varırız kaygılanma... - Sonra boşluğa seslendi. - Hele bakın, konuklarımız vardır. Tez sofraya düzün!..

Hanayın içinde bir devinim sürüp gitmekteyken, Sekban elini yüreğine koyup eğildi :

— Bağışla ağam... Varacağımız çok dirlik vardır. Gecikirsek, hazırlıkları geciktiririz. Size hükmünüzü bırakıp, seyirtelim...

— Olası mı? Bir lokmamızı yemeden, bir ayrımamızı içmeden!..

— Bağış sizden, alkış bizden ağam... İzniniz olur ise tez varmaklığa andımız vardır.

— Ya!.. Hele durun azbiraz!.. Kethüda! Hey kethüda beri bak!.. - Seyirtip gelen adamına gözünü devirerek, - Oğullarıma birer kese veresin. Şanıma doyunsunlar Bursa'ya vardıklarında! - diye buyurdu.

Kethüda seyirtirken, atlarını yürüttü sekban ve suhteler. Sinan Ağa ellerini oğuşturarak, doğruldu. Bir özlemi giderircesine arkalarından baktı. «Eh,» diye düşündü. «Ölmeden sefer eylediğimizi görece-

ğiz!» Başını kaldırıp baktığında, sekbanla, suhte-
rin at üstünde köyden uzaklaştıklarını gördü.

Açılan sancağın altına ilk varabilmek amacıyla,
kethüdasını dizinin dibine oturatarak buyruklarını sı-
ralamaya başladı.

Karayazıcı Mehmet, otağdan içeri girdi. Saygıy-
la ellerini kucağına bağlayıp, dikildi. Bey başını kal-
dırdığında hafif eğilerek;

— Dileğim vardı Beyim, - dedi...

— Buyur Yazıcı Ağa!..

— Demekteyim ki, sefer hazırlığı bizim, süre-
li yollarda olmamızı gerektirmekte. Beyimizin yazı-
cılığı ve dahi kervanbaşılığı yol erliğine koşmaktay-
sa bizi, onurlanırız. Dört bir yandaki hesaplar, şim-
di Konya Sultanhanı'na varacak yüklerin güvencesi
başında bulunmamızı gerekli kılmakta... - Beyin göz-
lerini kırıştırmamasından sözü gereksiz uzattığını an-
layarak börkünü sıgazladı. - İzniniz olursa, büyük
oğlum Abdülhalim'i yanıma almayı dilerdim... Ço-
banlık için küçük, kervan için kıvamındadır... Ha-
san ise belenmeyi anası yanında sürdürürse daha
iyi olur.

— Oğul izni almaklığa bunca söz mü gerekli
yazıcımız!.. Dilemekte bir de bakımını üstlenebilece-
ğini kestirmekteysen, alırsın. Ne var ki, Sumru ba-
cımızın düşüncesini sormadan olurlanamayız...

— Siz Beysiniz, beyim!.. Düşünce sormak ney-
miş? Dilemekte ve dahi buyurmaktaysanız, dağı yü-
rütme türkmeneye ödev değil mi?

— Buyruk ve dahi dilek kişinin gönlüne uygun-
ca gelmekteyse değer taşır. Sen oğlunu yerine ha-
zırlamayı dilersin. Pek güzel... Anası bebedir, vakti

vardır diyende, bizim buyruğumuz yüreğini soğutsun olmaz.

— Düşünmüştüm ki, önce izninizi dileyeyim, sonra anası kadınla konuşurum...

— Ve dahi beyin buyruğudur deyip çıkasın!.. Sumru bacımızı biliriz bir iyice. Bey buyuranda, eniğini çöle salar. Lâkin o da beyini bilmekte ki, böyle bir buyruk vermektense, çöle kendi varır...

— Beyim yanlış anlamaktasınız. Hatunumuzu bir oyuna getirmeyi dilememekteyiz. Hani niceyse, yazıcının oğlu yazıcılığa soyunacak. Yazıcılığa soyunanda yol iz bilmesin olmaz. Şimdiden bellemeli ki, kocaldığında unutmasın. Ağacı yaşkan eğmek yazıdır.

— Biz de aksini savlamamaktayız koca Mehmet!.. Dediğimiz Sumru bacımız olurlanmaksızın bizim sözümüzün geçersizliği... Ata zamanı değerlendirmekte de, ana geri mi kalmakta ondan? Sanmamakta, dahacası inanmamaktayız. Unutmayalım, düne değin boyumuz beyçesiyle yönetilmekte idi... Erin oyu ne ise boyumuzda, avratın oyu da odur. Onu almaksızın iş görende yanılırız demektedir. İzin olursa, biz konuşuruz bacımızla.

— Oh beyim! Konuşur musunuz? Bizim de dileğimiz bu idi.. Bilmektesiniz, yavruları üstüne dişi kaplan örneği kol germektedir. Ola ki, bize olmazlanır, sonra beyimize de olmazlanır diye ikircimlenmekte idik... Şimdi olvarıp siz soranda olmazlanması olanaksız.

— Hiç bile olanaksız değil. Şimdiden olumlu bir yanıt alacağımızı bilmemektediriz.

— Bir türkmen avratı beyine olmazlansın, boyu vurula beyim... Hele öyle bir iş etsin?

— Beri bak yazıcı Koca, - dedi Bey. - Sumru

bacımızı bir kez basıp aldınsa, hep öyle sürüp gidecek mi sanmaktasın? Ya basılırsan bir kez de, sonu nereye varır?

— Öyle ya beyim! Türkmen avratına güven mi olur? Bakarsın berkitmiştir kendini biz yollardayken. Bir de basılırsak, bunca erlikten sonra adımız kötüye çıkar ki!

— Öyleyse olmazlandığında uymayı şimdiden kabullenmek kaydıyla varıp katına dileriz...

— Siz buyuranda beyim... Siz doğrusu budur deyende, haddi olmamak gerek.

— Ananın hakkı ve dahi haddidir oğlu konusunda karar vermek.

— Siz bilirsiniz beyim. Nice bir buyurursanız... Şimdi izniniz olur ise, durumu bildirmeyi kurardım... Bilmektesiniz!..

— Kalsın, - dedi Bey. - Hele yükü zamanında indirelim. Hele yaylak ayı bir gelsin, oturur toptan bir gözden geçiririz. Senin kutlu ellerine teslim eylenen artar, eksilmez.

— Sağolun beyim! Güveninize yaraşmak amacıyla devinirim.

— Kuşkum yok. Olsa, üstümüze yüklenen görevin sorumluluğunda duraksamayacağımız açık, - diyerek doğruldu yerinden. - Hele varıp Sumru bacımızın eteğine yüz sürelim ki, gönlü hoş ola...

O, yazıcının obasına yöneldiğinde Mehmet otağın ardına dolanarak, ihmış develeri kolaçan etmeye durdu. Bey vardı, çorap örmekte olan Sumru kadının yanına çömeldi;

— Baka bacı, görmekteyiz ki yazıcımızı zorlamaktasın. Haksız olmadığını kabulleniriz. Haksızlık etmediğinden güvenli değiliz. Dilemekteysen, görevden alalım bir süre. Obasında kalıp, boy işlerini dü-

zene soksun. Ne var ki, kervanlarımızın ve dahi yük sahiplerimizin büyük çoğunluğunu ana-ata tanımakta olduğundan, eksikliğini duyarız. Yine de dilemek-te, buyurmaktaysan, erindir. Otağında otursun.

— Öyle bir dileğimiz olmadı beyimizden. Boyun işi gerektirende er derdine düşmek yazılı değil avrat kısmına... Niceyse herkes yapabileceğine koşu-lacak. Levent gönüllüsü yollayan adem değil mi?

— Hem ocaklık, hem kervancıbaşılık ve dahi yazıcılığımız ağır gelmekte olabilir... Bunlardan biri bile bir ademin üstüne yüklenende yeterlidir. Onca kırık çıkık, cin peri uğraşı arasında onca yol bo-yuna ulanmak ve dahi hesaba oturmak kolay değil... Boyuna, obasına dönende, başı dinç olmak gerek.

— Anlaşılmakta ki beyim, yakınması vardır eri-min. Öyle ise işte meydan, işte merdan, toplanıp söylensin. Ve dahi suçumuz var ise sonucuna kat-lanalım.

— Suçunuzun bulunmadığını bilmemekte miyiz? Ve dahi gerekiyor olsa varıp dizinin dibine mi çö-rekleniriz, post saçağına çağırmak durmaktayken...

— Bey buyuranda beyim, enik çöle salınır der töre!..

— Peki buyurmuş mu bey eniğin çöle salınma-sını? Nice bir beymiş ki, gücünü yabanda sınaya-cağına kendi boyunun bebesinde sınamaktaymış? Yanıt isteriz bacı Sumru! Yanıtı gelmedi mi, gönlü-müz kırılır ki, küskün ayrılırız obandan...

— Ya Bey bunca yolu niye tepmekte? Anlama-makta mıyım erimin dolanmasından. Oğlum azbiraz ele gelir oldu, yol türküsü söyletmeye durdu... Ka-rayazıcı kendini akıllı sanmakta da, bizi avanak mı belledi beyim? Türkmen gezgincidir dedikse, onu-na basmadan anasından kopmalıdır mı savladık?

— Abdülhalim onca oldu mu? Daha küçümen bellemekteydik. Düğününüz dün gibi gözümüzün önnüde. Beyçe ninemizin dönenmelerini bir türlü unutamamaktayız.

— Beyçe ninemizin buyruğunu aklımıza düşürmeyi kurarsınız öyle ya beyim... Oğul yürüyende obaya, kız yürüyende abaya buyururdu... On yaşına girdiyse, olvarıp öğrenmesi gerekli mi görülmekte katınızca? Öyleyse buyruk sizin...

— Bu konuda buyruk geçersiz... Atasının dileği nedir öğrenilmeli ve dahi konu aranızda çözümlemeli... Biz karışmaklığa değil, sorun çözümlemeliğe davranabiliriz.

— Sağolun beyim! Erim de dilemekteyse, dilediğince yola koymak hakkı... Hasanım oyalanmaya yeterli. Nesrinim de bilece kalandaki, varsın büyüyen öğrensin...

— Sağolasın bacım... Mehmet yazıcımız, gücendirmekten çekinir olmalı. Tartışmaya açıklığını bildirende mutlanacak...

— Bilmesin olmaz... Bilmektedir... Bilmektedir ya, haksızlıktan korktuğundan bir de Bey görüşü istemektedir anladığım. Sizin görüşünüz, yetkiyi bize bırakanda, elbette kolaylanır çözüm.

— Önemli olan da bu zaten... Hoşçakal... İşin bereketli olsun...

— Hoşça var beyim... Bizi hoşladığınızca, hoşça olsun günün...

Büyük bir törenle Sancak-ı Şerif açıldı. Sabah-tan bu yana görülen hazırlıkların görkemle uygulamaya geçilmesi, kaynaştırıverdi İstanbul'u...

Büyük Vezir Rüstem Paşa, onbin seçkin aske-riyle hünkâr iskelesine indi... Atları ve askerleriyle, kayıklar, sandalları, çeköveler ve donanma-yı hu-mayun keştileriyle Üsküdar'a geçti... Sancak-ı Şe-rif'i ovaya dikip, yanıbaşına otağını kurdu.

Arkasından İstanbul'da bulunan yetmişaltı oda yeniçeri neferi, atları, korucuları, danişmentleri, ace-mileri, emeklileri ve bütün kuloğlu kul toplamı ola-rak kırkdörtbin er aynı biçimde sancağın altına va-rıp kat ender kat saf saf durdular.

Arkalarından onsekiz oda topçu neferleri ikiyüz pare şâhi topları, kırk pare balyemez ve kolombor-ne'leriyle yeniçeri saflarının önünde yer aldılar. Kö-şeden köşeye üçbin topçu neferi hemen hizmete durup, topların cebe ve gereçlerini hazır eylediler.

Dergâh-ı âli cebecileri, sefere hazırlanan aske-rin son noksanlarını tamamlamaya deviniyorlardı. Her devini Üsküdar ovasında, Çamlıca, Bulgurlu, Ka-yış Pınarı, Ali Bahadır, Selcâh bağları ve Kadıköy dağları arasında dalgalandırıyordu Marmara ile Bo-ğaz'ı...

Obalar, sırikalar, yelmanların görkeminden insan-ların gözleri kamaşıyor... Her kantar mızrak ve cı-da ve sinanın ucunda renk renk bayrak ve flandra ve sancaklar toprağı ve gökyüzünü bezeyip Üskü-dar ovasını bir lâle bahçesine dönüştürüyordu...

Yüzelli yerde durmaksızın vurulan cenk tablı ise yürekleri yerinden oynatıyor, yer ve gök tabla inen turralarla birlikte gümüleyip ortalığı mahşer gününe çeviriyordu. Tabllar vurdukça, kaynaşma artıyor, yetmiş tuğ ve tabıl ve alem sahibi, onlarla birlikte yedi kubbe veziri kapısı kullarıyla gösteri düzenleyerek orduya katılıyordu... Açıktaki mirmiran, emekli kapı kulu, iş uman zorba, yükselme bekleyen bey, bağış uman suçlu, pazusuna güvenen güçlü, açılan sancağın altında saf saf toplanmasını sürdürüyor, kaynaşmanın ardı arkası kesilmiyordu...

Büyük Vezir, doru atının üstünde bütün görke miyle kurulmuş, ordusunun büyüklüğüyle koltuklarını kabartıyordu... Gün, allı, yeşilli, sarılı, tuğ ve sancakların ışıltısına, saf tutan mehter takımının çevgan şingirtisine doğarken, çavuşbaşısına buyurdu.

Çavuşbaşı yanından at sürüp, yeniçeri saflarının önünde düzen tutan mehtere doğru seyirtti. Asası elinde buyruk beklemekte olan Mehterbaşı'nın yanına varanda;

— Vakt-i sürûr-u sefer, Mehterbaşı Ağa hey hey!.. - Diye coşkulu sesiyle orduyu humayunun saflarını taradı. Mehteran, çeriyan ve ağayan devinip, durdular...

— Merhaba ey mehteran!. - Selâmiyla, sefer buyruğunun gereğini yerine getirmeye durdu Mehterbaşı!..

— Merhaba Mehterbaşı Ağa!.. - Sözleri gök gürültüsü gibi dalandı kulaklarda... Yankıları son bulmadan, Ağa'nın komutu bütün orduyu depreştirdi : .

— Has duuur!..

Çevganiler, zurnazenler, zilzenler, kudumzenler, boruzenler, nekkarezenler ve köszen has durdular...

Yeniçeriler, altıbölük askerleri, kapı kullarının tümü, gönüllüler, ağalar, beyler, beylerbeyileri, paşalar has durdulâr!.. Ovayı, bağları, dağları bir susku kapladı. Saf tutup, imamı bekleyen topluluk örneği, Mehterbaşı'nın gülbankına saygın dikildi kalabalık... Ve Ağa pürüzsüz sesiyle durmaksızın çoğalan sözcükleri dizelemeye başladı;

— Allah Allah!.. Celil-ü cebbar, - Muin-i settar, halikil leyl ven nehar... Layezal, zülcelâl, birdir Tanrı anın birliğine... Resul-ü enbiya, Peygamberimiz, Cenabü, Ahmed-i, Mamud-u, Muhammet Mustafa, - Ali evlâd-ı resul-i mücteba, imdat ruhaniyyetine, - Bircümle âlem-i islâmın sıhhat-ü selâmetine, - Ordularımızın devam-ı muzafferiyetine, - Üçler, yediler, kırklar, göçenler, uçanlar demine devranına hû, diyelim!..

Mehter takımının bir ağızdan başladığı;

— Hû!.. - sözcüğü, saf tutanların katılmasıyla gümbürdeyip göklere ağıdı... Bulutlar üstünde Boğaz'ı aşır, yağmur oldu İstanbul üstüne yağdı...

Mehterbaşı, İstanbul'un tepelerinde güm güm öten kendi sesinin yankısını dinlercesine «hû!..» sağnağının durmasını bekledi. Sonra bıraktığı yerden sürdürdü;

— Eli kan, kılıncı kan, sinesi üryan!.. - Meydan-ı şehadette Allah yoluna revan, - Kahrımız, gazabımız akıla ziyan, - Düşmandan korkmadık, korkmayız hiç bir zaman... - Kur'an'da zafer vaadediyor hazreti Yezdan, - Uğrun açık olsun ey serdar-ı mücahit, - Hüda kılıncını keskin eylesin, ömrünü gün gibi bedid, - Fahr-i âlemi hoşnudetsin Hak, gaza-i ekberin eylesin mubarek ve said... - Diye gülbanki bitirdikten sonra, bir nefeslik zaman bırakarak, mehtere buyurdu; - Der fasl-ı rast tekbir ve cenk marşı... Haydi!.. Yallah!..

Asya bozlaklarıyla, Mecnun ağıtlarını birleştiren Farabi'nin rast tekbiri;

— Allah-u Ekber!.. - gümbürtüsüyle dudaklardan döküldü.

Sesler büyüdü, büyüdü... Yüzbin ağızdan iki kez yüzbin kulağa ulandı... Ordan koptu, Üsküdar'ın bağlarını, Kadıköy'ün dağlarını, Boğaz'ın sularını, İstanbul'un surlarını aştı... Vardı, on kez yüzbin yüreği gümületti... Ürperti, on kez yüzbin ağızda yankılandı bu kez... İstanbul, taşı toprağı, hanı hamamı, ocağı bahçesi, ağacı meyvesi, kuşu kafesi, hayvanı haşatı, canı cananı, pîri ereni, seveni küseni, bebesi kocası, kadını erkeğı, yadı yabancı tüm insanıyla tekbirin görkeminde buluştu, derneşti, бүtүнleşti!..

Çevganların zili titreşti... Zurnaların perdesi oynadı... Boruların ağızı ürüştü... Nekkarenin bakırı, davulun derisi buruştu... Kös gümbür gümbür güm-bürdedi... Tuğların tüyleri ürperdi... Sancaklar al, gök, sarı, yeşil, yele yön verdi... Mızraklar eğilen göğü kaldırıp uçlarına diktiler... Ve Ordu-yu humayun üç adım atıp sağa, üç adım varıp sola selâm vererek yürüdü... Otağlar dürüldü, obalar denklendi, cebeler mekkâreye yüklendi. Ve Üsküdar üstünden İzmit'e doğru bir yürüyüş eylendi...

Arka arkaya duran iki atın eyerlerine bağladıkları sıriklardan oluşan sedyeye yatırdılar Armand'ı... Savaş içinde yaşamını kurtaran Aydın, yaralarını saran Don Pedro ve güvenliğinden sorumlu üç koca, kıyı üstünden Bicon Baronluğunun yolunu tutular.

Alabildiğine düz topraklardan, sıcağı içe içe yürüdüler... Amiral La Garde at vermek için direttiğinde istemezlendiler. Üstlerine varılmayacağını bildiğinden, ses çıkarmadı Amiral... Yalnız yakınan gözlerle Turgut Reis'e bakıp;

— Barbaros Reis sağolsaydı, belki söz dinletirdik bunlara. Sığındığımızda Reislerinin bir bakışıyla ezilip büzülmekteydiler, - dedi gülerek... - Ona da diklendiklerini gördük ya, bizimki de umut işte, - diye tamamladı sözlerini.

Turgut sessiz sessiz gülmüştü. Ustalarının nice erler olduğunu Dorya Reis'in bile bildiğinden güvenli, başını sallamıştı;

— Bilmektesiniz bunlar üç uslanmaz adem ejderhasıdır ki, yer ve dahi derya yüzünde söz geçirebilecek bir tek kişi bulunmakta... O da Horasana postunun sahibi Pîr Ata'dır amiral yoldaş... Ancak ondan buyruk getirende, suspus olup, ezim büzüm dururlar. Ondan ötesine akıllarına yatmayanı işletebilecek bir kul ve dahi tövbe tanrı bile yok desek yeridir. Madem yürümek dilemekteler, salın gitsinler... Yol niceyse uzak sayılmaz...

Armand'ın iniltilerinin arasında, reislerin konuşmalarını yineleyip gülüyorlar. Don Pedro, gülüşlerine katıldıktan sonra;

— Amiral bir türlü anlamak istemedi efendilerim, - dedi. - Sizin Barones'e nice bir güven vermek istediğinizi ve dahi ölü Baron'a dostluğunuzun önemini nice bir belirtmeye davrandığınızı kavramamış ola ...

— Sanmamaktayız, - dedi Çolak Solu. - Kavradığından ve dahi bildiğinden, yorgunluğumuzu azaltmayı diledi. Böylelikle bizim acımıza katıldığını belirtmeye sıvandı.

— Hem de azbiraz denedi. Belki diretirse, kat-
larınız umarak, - dedi Buğa. - Gâvur gâvuru bilir.
Don Pedro ustamız da, nice bir ayrı ulustan olsa
da, Frankın oyununu hemen kavrar.

— Bizim gâvurluğumuz sizinkinden artık olsun
efendilerim, - dedi gülerek Don Pedro... Yeter ki,
sizinkiyle ölçülsün. Bundan üzünc duyanın aklına
yanarız. - Ablak yüzündeki ter damlacıklarını işaret
parmağıyla sıyırıp yere silkeledi yürümekteyken.
- Ne var ki, karşılıklı kibarlığa oturup, bizi attan yok-
sun kılmak amacıyla olduğunuzu da daha bir iyi
anlamaktayız.

— Ha şunu bileydin, - diye atıldı Çolak Solu.
- Azbiraz ayakların açılsın. Bütün amacımız seni yü-
rütme idi... Onca yıldır, oturduğun yerden işgörüp,
oturduğun yerden ders vere vere bacaklarını unut-
tun. Oysa onlar kişiye gerekli. Gerekende koşma-
sını bilmelisin ki, amacına tezden ulaşabilesin...

— Hele hele!.. Başınızın ardında bir iş gizlenir
gibimize gelmekte!.. Bizden saklınız gizliniz olmadı-
ğını sanır idik... Yanıldığımız açıktır ki, bizi ko-
turmaklığa oyun düzölmekte. Yok ise buralarda ter-
keyleyip kaçmayı mı kurmaktasınız? Eğer aklınızda
böyle bir iş var ise, bilesiniz ki, Turgutça kalyonu
kıyılardan eksik olmamakta. Ya da forsalık ise so-
nu, ha sizinki ha başkasının ki deyip, varırız bir ye-
re...

— Anlamaktasınız değil mi yoldaşlar, - dedi
Kör. - Bunun niyeti kötü... Kişi içindekini ayan eder-
miş. Frank toprakları niceyse lâtin topraklarıdır de-
mekte... Hem de bu yakalar kendi örneği katolik ol-
duğundan, varıp katı livermek hoş gele... Eh, kişi
dostlarından ıramaya durdu mu, dostlarını kendinden
ıratmaya debelenir imiş...

— Öyle imiş de, varıp Pîr Ata dergâhına yüz sürmeklikten söz eden kim olmakta? Daha geçenlerde sefere çıkılmaz ise yitiklere karışılacağını belirten kim? Forsa ya da tutsak isek bizi sağır mı bellemektesiniz?

— Hey bire İspanyol Abdalı, - dedi Çopur Buğa. - Biz gitmekte isek, yalnız mı gitmekteyiz Ata'mızın eteğine... Sencileyin bir bilge tarikata da, fütüvvete de gereklidir her zaman... Uluğ Beyimizle, Kadızade Musa Çelebimizin gözlem evi bir usta bilge beklemekte Horasan ellerinde... Sen varıp başına kurulmuşsun n'ola? Çıraklarınızdan yepyeni bilgiler yayılmaz mı geleceğe... Hekimlik ise, bizde yasa yok... Daha İbn-i Sina zamanında deneye izin verilmiştir. Ve dahi türkmen otağında, şaman denesiz durmaz... Kırık çıkık bakımında alışkanlık yitirmesin için, sürekli kemiklerle oynarlar. Kesip biçmeye de izin vardır azbiraz... Mısır cerrahları örneği, bizde de ur mur alınmakta... Dilemekte olan da, senin gibisini nerden bulacağız... Üç geldikse Horasan'dan dört dönmeyi yasaklamadı ki Ata'mız... Varır eteğine dört durursak, artmamızdan hoşnut kalır.

Gözlerinde borçluluğun ışıltısı gün gibi balkıdı Don Pedro'nun. İnleyen Armand'ın alnına elini koydu. Kıvırcık kumral saçlarını okşadı ağır ağır...

— Dilemekte ama, ummamaktaydım böyle bir karara varacağınızı, - dedi aydınlığını gözlerine yayararak. - Demekteydik ki kendi kendimize, onlar çıplak çıkmışlardır yola, bir çıplak daha yüklenip gidemezler. Töreleri, yasaları engeldir. Şimdi umabilirim öyle ya efendilerim... Uluğ Bey gözlemesini görmeyi çok isterdim... Dediğiniz deneylerde bulunmayı da... Madem şamanlarınız bulunmakta özgür, bize de izin verilir.

— Görmektesiniz değil mi yoldaşlar? - Diye sor-
du Çolak. - Nice bir hayallenmekte kesip biçmeye.
Hemen ağzının suyu aktı ki, biz dursak bu gidici...
Niceyse yolu yöntemi bilmekte. Azbiraz ak tenini
güneşe tutup, beline bizim kubarlardan birini tak-
tı mı, Pîr Ata'ya diz çökünceye kimliğini kimse
soramaz. Eh Pîr Ata'da, kişinin kimliğini kokusun-
dan anladığından buyur eder ki, bizi unuta...

— Anlaşıldı, - dedi Kôr. - Ademin isteği bizi
burda değil, Ata'mızın yanında terkeylemeğe dönük...
Biz de kendimizce neler düşünmekteyiz.

— Siz her zaman iyi düşündünüz efendilerim.
Bir kötü savaşıdan, bildiğine güven duyacak bir
adem çıkardı iseniz, ötesine ne denilebilir... İşte bi-
lim tanıktır ki, terkeylenmek korkusu bizi şaşkına
çevirmiş idi... Bilece bulunmak mutluluğu bağışla-
nanda, ne isteyebilinir ki... Tanrı nice bir kutlu kıl-
mış bizi... Yağmurdan kaçan doluya tutulmaktay-
ken, ölümden kaçarken, bilime tutsaklandık... Ve
dahi mutlandık gölgenizde...

— Söyledik size, - dedi yeniden Buğa. - Bu
adem kilise çanının sesini duymakla, Çalabı Yalvacı
düşünmeye durdu yeniden. Papazsız bir kilise gö-
rende, âyine oturmaz ise paçamızı kurtarmış saya-
rız. Ya bir de oturup, Çolak ustamızın günahlarını
çıkarmaya soyunur ise!..

— Yandık!.. - Diye bağırdı Solu. - Yandık ki, du-
manımızı nerden çıkaracağımızı bilememekteyiz.
Bundan öteye mücerrede ikrar versek, derimizi yü-
zer bu adam bizim... Zaten işe yaramayız... Neden
derseniz, papazın böylesi, üç akça, bir duka ile gü-
nahtan arınılmayacağını bilir. Bilende, oturtur mu
bizi kökünden sünnet olmaklığa... Hem de otur-
tur... İyi ki, yanımıza bir de Ferhat Molla'yı alma

dık... O da alkış çekip, sağlam bir büzük yakaladığından oğunurdu ki, başımıza geleni düşünmek ürkünç...

— Sünneti bilmemekteyiz ama efendim, sizdeki günahı bağışlamaya Papa hazretlerinin cenneti yetmez... Doğrudan Senor Jesus'un el vermesi gerekmektedir... O yüzden, böyle bir işe sıvanacak papazın aklına şaşarız...

— Dostlarımız bizi bir nice kötü bellemektedirler, - diye soludu Solu. - Nedenini bilmesek biz de düşman kesiliriz bu kötülere... Ne var ki, biri taşğını burdurmuş papaz eskisi, biri mücerrede soyunmuş derviş köçeği ve dahi bir üçüncüsü artığımızdan yalanmayı meslek edinen abdal ermişi olmasa, öfkelenip delileniriz. Olanda, bir kez bunlar da tadını alsalardı bu işin, - birden Aydın'ı yeni sezinlemiş gibi yüzüne baktı. Aydın'ın kıpkırmızı kesilmesinden kıvanarak güleç güleç sürdürdü: - Öyle değil mi Aydın reis? Alsalardı, bir dahi vazgelip, böyle günah sayarak, günaha girerler miydi? Tersine asıl günahın, Çalabın verdiklerinden kaçınmak olduğunu bilmeyene nice bir söz edilse yersiz he mi? Haksız mıyız?

Aydın başını yere eğmiş, hiç birinin gözlerine bakmamakta diretiyordu. Armand yeniden inleyince, irkildiler. Pedro alnını yokladı;

— Yol yordu, - dedi... - Ateşi yükselmekte. Bir mola yeri bilmekte iseniz, azbiraz dinlenelim. Sonra dilerseniz yeniden yola düşeriz.

Mola yeri araştıran gözleri, hemen yanlarındaki topağaçların üstünde kilitlendi. Atları o yana çekip, gölgeliğe sığındılar. Aydın, ağaçların dibinde dizboyu yükselen otları göz açıp kapayıncaya yoldu. Kocalar sedyeyi eyerden çözerlerken bir yatak

düzenledi. Armand, boylu boyunca uzatıldı otların üstüne. Bir süre sonra iniltisi kesildi... Düzgün soluklarla uyumaya durdu.

Pedro, ateşini denetledi. Omuzuna asılı torbasının içinde ilâçlarını yokladı... Tümünün tamam olduğuna güven duyunca sırttı... Terini sildi yeniden. Bağdaş kurup oturdu. Sırtını bir ağaca dayadı. Derin derin nefeslendiği sırada üç kocanın dikiliverdiklerine tanık olarak durakladı. Az sonra tümü birden duydular çıtırtıları... Belli belirsiz birer devinimle, hastanın dört bir yanını sarıp, palalarını butlarının altından alarak, sırt sırta oturdular.

Ağaçların arasından fırlayan çıplak ayaklı, soluk, yamalı ve yırtık çakşırlı, kötü dokuma dimiden eski gömlekli altı kişi, mızraklarını her birinin gövdesine doğrulttular. Daha onlar ağızlarını açmadan fısıldadı Kör;

— Arkalarında dokuz kişi daha var... Epeydir bizi gözetliyorlar. Pusuyu bozmak kolay!..

Kör'ün söylediklerini duymamış gibi başını dikti Buğa;

— Hoşgeldiniz, - dedi. - Bişey mi istemektesiniz?

— Evet, - dedi başları olduğu anlaşılan dikkatli bir adım atarak. - Atlarınızı, giysilerinizi, silâh ve paralarınızı...

— Silâh, para ve dahi atları anladık, - diye alay etti yeniden. - Ancak giysilerimizin size uyacağını sanmamaktayız. İyisi mi, gelin uzlaşalım... Belli yorğun ve dahi açsınız. İlk köyde doyunmanızı sağlayalım. Ötesini istemeyin bizden...

— Uzatmayın, - diye buyurdu çetebaşı. - Uzlaşmayı önerecek durumda değilsiniz. Çabuk soyunun.

ki canınızı bağışlayalım. Uzatırsanız, canınız, yanabilir...

— Baş buyuranda, levent uygular. Siz razı iseniz, ötekiler de uyar... Gelin, önerimize olurlanın. Ve dahi bilin ki, kavga gereksiz olsun.

— Uzattınız ama, - diye mızrağını savurtmaya davrandı çete başı.

Davranmasıyla, mızrağının elinden uçtuğunu sandı. Baktığında, Çopur Buğa hemen ardındakinin de mızrağını kapıvermişti. Aydın, Kör Veli ve Çolak Solu ise, ötekileri çoktan silâhsızlandırmışlardı. Birden kendi çıplaklıklarını duydular. Korku gözlerini büyüttü... Parmaklarını ağzına götürdü çete başı... Keskin bir ısıklık çalmaya kalmadan, dört kişinin yel gibi ağaçların arasına daldığını ve arkadaşlarını da pala ucunda yanlarına yığdığını gördü... Bedeninde ürkünün titremesi, gözlerinde ölümün fıldırmasıyla diz çöktü;

— Efendimiz, - dedi. - Bağışlayın!..

— Az önce sen bağışlamak istemedin, - dedi Buğa. - Yordunuz bizi... İmdi kan görmeden dinlenmemiz olanaksız... - Arkadaşlarına döndü. Yarı frank, yarı latince karışımı yerel dille; - Ne dersiniz? Ellerini ayaklarını mı keselim, yoksa burunlarını kulaklarını mı?

— Bizce kellelerini kesmek iyidir, - dedi Solu. - Böylelikle bir dahi buralarda eşkiyalık yapacaklara bir ders vermiş oluruz.

— Yok, - diye atıldı Kör. - Onca ağır değil suçları. Yalnız ellerini keselim ki, örnek olmayı sürdürsünler... Bir yerimiz yaralanıp, berelenseydi, o zaman diyet olarkten başlarını keserdik... Oysa gördüğümüzce, döğüşmeyi bilmemekteler. Eşkiyalık etmektelerse, zorunluluktan ve dahi açlıktan etmekteler...

— Doğru buyurdunuz efendilerimiz, - diye yakardı ağlamaklı çete başı... - Zorunluluk ve dahi açlık zorladı bizi... Düzensizlik, herkesi vurduğunca doyunmaya koştu...

— İyi ama, - diye düşündü Buğa. - Biz size doyunmayı önerdik. Dinlemediniz.

— Bir kez vurguna dadandı mı, kişi kendini tutamıyor efendimiz.

— Kralınız ve dahi Baronunuz asker yazmıştı geçtiğimiz aylarda... Neden katılmadınız?

— Ölüm her yerde aynı değil mi?

— Öyleyse, yakınmayın...

— Bağışlayalım buyurmuştunuz efendimiz, - diye dizlerinin üstünde Kör'e sürüklenerek kapandı çete başı... - Bağışlayın lütfen!..

— İyi de, kuşaklarındaki altınları sökölün bakalım, - dedi Kör. - Belki o zaman bağışlamaları için yoldaşlarımızı kandırırız.

— İnanın ki paramız yok efendilerimiz, - diye ağladı çete başı... - Savaş olduğundan. burdan kimseler geçmemekte. Yoksul köylü de, mızrağımıza tek tavuğundan ötesini verememekte. Azbiraz fazla zorlananı kendisi silâhlanıp çeteciliğe durmakta... Yol boyunda bizim gibi kaç gruba rastlayacaksınız yolunuz uzaksa...

— Uzak sayılmaz... Siz hele bir dökölün bakalım.

Sözle yetinmeyip, tek tek yokladı tümünü. Onbeş kişiden, bir altına yakın para çıkarınca, acımaklı baktı;

— Anlayın yoksulluğu yoldaşlar, - dedi türkçe. - Onbeş hayduttan bir altın derneşmemek te... Bizim yolcularımız, keseyle altını bahşiş verir... Bir karış toprak almaklığa neden yalvar yakar olmakta

Henri Bey anlamaktasınız... Bunların askerliğinden ne olur ki, eşkıyalıkları canalıcı olsun!..

— Eh işin sonunu nereye vardırmak dileğindedin? - Diye atıldı Solu. - Ademlerin canlarını bağışladığımız yetmemekte, bir de üstelik mi verelim?

— Hani fena olmaz efendilerim, - diye söze girdi Pedro. - Biliriz, düşündüklerinizi söylemek geçmez içinizden. Ama, gerçekten acınasıdır köylümüzün hali... Acınası olduğundan direnemez. Acınası olduğundan davranamaz gerektiğince. Güçlü güçsüzün, tok açın halinden bilmez... Eğer şanınıza yaraşır bir iş etmek derseniz, hem bırakın yoksulu, hem ödüllendirin ki azbiraz, kulunuz olsunlar...

— Kul edinmekliğe kılincımız yetmemekte mi, altınımızı serpelim? - dedi Solu. - Ama madem sen hatırını koymaktasın ortaya... Canımız feda... - Döndü haydutlara. - Bakın, bu yanımızdaki bilge, sizi bağışlamak diler...

Daha sözünü bitirmeden tümü birden Don Perro'nun ayaklarına kapandılar. Sırtlarının ürpertisi, birbirine koyun sokuluşlarıyla Pedro'nun ayağını öpme dileklerine karıştı. Bir süre baktılar tümüne birden. Sonra Buğa, kuşağından bir kese çıkardı.

— Her birinize birer altın vereceğiz... Bununla varıp, çoluk çocuğunuzun yaşamını sağlayın. Biz buralardayız. Bir dahi haydutluğa sıvandığınızı görürsek, gayrı işiniz bitiktir.

Altını kapın, şaşkınlığın çalkalanmasıyla duruldu. Canlarını kurtardıkları yetmiyormuşcasına, bir de ödül almaları, şaşkınlıklarını bastıramadı. Bu değişik giysili, iri yarı insanlara baktılar bir süre. Yaşamları boyunca böylesine rastlamamanın ikircimi yumruk oldu boğazlarında. Tükrüklerini yutamadılar. Sevinçlerini söyleyemediler. Kör'ün eliyle savma işa-

reti verdiğini görür görmez de, her biri bir yöne dağıldılar.

— Avanaklığımıza mum dikecekler, - dedi Solu.

— Sanmamaktayız, - diye savundu Don Pedro. - Belki damlarına varıncaya alay edecekler. Ama çocuklarının karınları doyduğunda düşünecekler... Nice iyi insanlara çattıklarını anımsayıp, kendi kendilerine söz verecekler. Yoksul için bağışladığınız ödül, canlarından artıktır. Kendileri de diyorlar ki, gelip geçeni az buraların. Öyle olanda, bir lokmaya canlarını koymuşlar. Şimdi yıllık gereksinimlerini karşılayanda, birden tokluğa varırlar ki, borçları ödenmez... Bilirsiniz yoksul kolay borçlanır, güç öder... Gayrı yıllarca bu topraklarda sizin masalınız söylenecek...

— Şimdi anladık niyetini, - dedi Solu. - Kendin gibi bizi de masal cini kılığına sokmaya debelenir idin... Şimdi muradına erdin öyle ya...

— Gölgenizde erdik efendilerim. Sağolun. Bağışınızın değerini onlar bilmezlerse, biz bilmekteyiz bir güzel. Hem de bu bağışın bize olduğundan güvenimiz tam...

— Niye sana olmaktaymış? - dedi Buğa. - Bizi yoksul ümüğüne çöken acımasızlar olarak mı tanımaktasın ki, bir şamarlık yiğitliğe bunca alkış çekmeye durursun?

— Peki efendilerim, - diye yanıtladı Pedro. - Borcumuzu azaltmak dilemekteyseniz, bir bağış dahi bizim için olsun.

— Abdalın abdala bağışı bir avuç haşhaştır, - dedi Solu. - Bu da bizi uyutmaklığa durdu. Beyzademiz azbiraz rahatladıysa varalım şatosuna da, yumuşak yatağında uysun...

Yeniden davrandılar. Sedyeyi atlara sardılar. Dört bir yanını çevreleyip, gün sıcağında toprak yolu adımlamaya durdular...

Karayazıcı ucu görünmez kervanına baktı Beyşehir dönemecinde. Atının terkisinde oturmakta olan oğlunun börtünü okşaladı. Develer, yedişerlik diziler halinde birer eşeğe bağlanmışlardı. Türkmen leventleri, kuşaklarına sokulu tüfenkleriyle palalarını dizlerine yatırıp, at binmişler... Kervanın bir başından bir başına yürük atları koşturduklarında, develerin ela gözleri sulanıyor. Toz duman içinde yiten yük hararlarıyla, hamutlar yeni bir seyirtmeceye değin aydınlanıyorlar...

Yokuşun başında baba oğul durmuş, bir ırmak gibi kıvrıla kıvrıla tepeye ağın kervana bakıyorlar;
— Aboov!.. - Dedi Abdülhalim. - Hiç bu kadar kalabalık olmadı obamızda...

— Olmaması bizim çabalarımızdan oğul, - diye yanıtladı Mehmet. - Sen de belleyeceksin. Bu boyumuz develerinin yarısı bile değildir. Daha Engürü üstünden Alaiye koyağına, Canik'ten Sis'e nice bir kervanımız yol sürmekte... Kayseri, Diyarbekir ve dahi Bağdat arasındaki yollar da bizim... Zaman içre tümünü belleyeceksin. Nerde oyalanılır, nerde durulmaz. Kimden alınır yük, kime indirilir, görecek ve dahi bileceksin... Bir de her durakta usta eğitmenlerin eteğine varıp, her yolda okuyup yazmayı belledin mi, ötesi gelsin yazıcılık. Babam bana böyle eğitmişti... Boyun yazısı elimizden geçmekte bildiğin gibi... Hesapları biz yaparız. Ala-veri bizden sorulur. Alacaklarımız bizi tanır, borçlumuz bize yakındır.

Bey adına işgören kocalardan biri olmanın yolu bundan geçer oğul. Yeterince büyüdüğünden gözünü açmaya koşulusun. Kimse, durduk yerde iş edinmez.

— Şimdi her sefer yazılı mı baba?

— Her sefer yazılmak gerek. Şimdi orduya geç taşırız oğlum. Kaç kez gidip geldik, nice bir mal götürdük, nice teslim eyledik yazılmak gerek. Yazıldıktan öte, kadı efendilere varıp, ücretini alırız. Ne var ki, bu kez görev doğrudan verildiğinden, Ordu Sultanhanı'nda konaklayanda, serdardan alırız paramızı...

— Hepsini birden mi?

— Bazı seferler oymak borcudur. Bedelsizdir senin anlayacağın. Ancak, yine de elverir aldığımız. Kervana deve katsaydık, aynı olurdu sonucuna barksan. Bu daha derli toplu, daha bir kolaydır. Bileceğin, tüccara çalışmaktan devlete çalışmak yeğdir. Neden dersin aldığını toptan alır, verdiğini bir yere verirsin.

— Öyleyse neden bütün işleri biz görmemekteyiz?

— Yerine göre oğul... Şimdi iş, bu yakada ya, bizim yerimiz. Bizden öte boy bulunmaz. Bulunmayanda, kervan düzmekliğe de kimsenin gücü yetmez. Derbentleri bilmez el olan... Pusuları sezmez durmayan... Bizim için öyle değil... Olmayanda, kolayına kaçır herkes... Çiçekdağı'ndan, Göksun yaylasına, Beyşehir gölünden Toroslara en kolay taşıma bizimle olur. Olanda, neden başkalarına yükümlersin devlet? Bize yükümler. Hem kendi kazanır. Hem bize kazandırır...

— Kendi de mi kazanır?

— Elbette... Zamandan, yerden, ademden... Bu

kazançtan iyisini bilmekte misin... Zamandan kazanır, bizim devemiz çoktur... Tezden indiririz yükü... Yerden kazanır, bir bölük de Diyarbekir ya da Antakya koyağına mal yığıp... Ademden kazanır, büyük kervan kendini kendi korur... Devlete gereksinimi olmaz...

— Neden koruyacak kendini?

— Çok uzun zamandır yollar güvenlik içinde oğlum... Derbentten menzile, hem düzgün ve dahi bakımlı, köprülÜ geçitli yollardır... Hem de eşkiyadan, soygundan ıraktır... Ne var ki, kervancı, bir gözü açık uyumalı... Bakarsın birinin canı kızar, tepesi atar... Gelir de sana çatar... Çatanda, sen de hörlersin üstüne bir güzel... Gücün yetmemekteyse alta düşersin ki, kuşca canı yitirmek hoşca olsun... Neden dersen malın hesabını hiç bir zaman veremezsin. Senin değildir. Gayrıya hizmet ettiğinde, gayrıdan güvenli olacaksın. Bu yüzden de ademden kazanır devlet... Bu üç kazancın karşılığında verdiği öteki taşıma ücretlerinden ayırimlı değildir. Angaryası da cabası...

— Anladım babam... Demek ki, yüke yakın yerden bulacaksın taşımacıyı... Yükü kolay yere indireceksin... Öyle olanda kazanmaktasın...

— Abdülhalim oğlum... Pek de bir güzel anlamaktasın. Anlamaktasın ya, azbiraz tersinden bakmaktasın. Bu devletin kârıdır. Ve dahi sen kervancı olacaksın. Olunca, senin kazancın tuğranın yazısıdır... Devlet için kazanç olan, senin zararına olabilir. İyi tartman gerekir. Diyelim, burdan yüklediğini Diyarbekir koyağına taşıtmakta devlet... Bunca büyük kervanı bir işe bağladın mı, ötekiler yığılır kalır. Adem bekleyecek değil. Her bir iş zamanında yapılmak gerek. Kimi yolcudur, kimi tüccar.

Tezden yerine ulaşmaya koşulu her biri. Sen dev-
leri devlet ahırına bağlayıp elini oğuşturanda müş-
terilerini kaçıracaksın. Bir yıl sonrasına onlar da el-
lerini oğuşturdu mu, onca devenin givenini nerden
bulacaksın? İşte işin püf noktası burdadır. Hem
devletin işini göreceksin, hem her zamanki müşte-
rilerini kollayacaksın ki, her bir şeyi düzenle yürü-
tebilesin.

— Doğru... Oyundaşım oyunumu bozanda ben,
de küserim.

— Tam da dediğin gibi. Oyunu bozmadan oyna-
yacaksın benim oğlum... Sen iyi bir yazıcı olacağı
benzersin... Hele bir sınavalım. Olmazsa, karındaşı-
nı deneriz...

— Karındaşım da olamaz mı? İkimiz birden ya-
zıcı olsak bunca iş görülmez mi?

— Görülmeye görülür de, tümünü bir yere yaz-
mak gerektiğinden, sonucu görünmez... Oysa yazı-
cı dediğin bunca dağınıklığı derleyip toparlayan adem
demektir. Öyle olanda işi de bir kişinin yapması zo-
runluluktur.

— Sen dedin ya baba, bir sürü yerde bir sürü
kervanımız var diye... Şimdi sen onların başında
bir nice bulunabilirsin ki, yazıcılığını yapasın?

— Emeklemeden yürümekte yazıcı soyu he mi?
Aferin oğlan Abdülhalim!.. Aferin derim sana ki,
böyle gidende, bizi tezden tersyüz edip aklının kö-
şesine yerleştirevereceksin. Çok bir iy! sordun. Lâ-
kin, hepsinin başında benim bulunmaklığım gerek-
mez ki... Türkmenin ademi bol, usta kervancısı say-
makla tükenmez. Onlar işgörür oğul... Onlar yük
taşır, yük indirir handan kapana, tarladan yazıya...
Sonra biz varır, hesabını görürüz.

— Ya yanlış olursa hesap?

— Olmaz... Olursa yanlış, yanıltanın boynuna dolanır ki, altından kalkılması olasıdır. Tatalım ki, yanılttı bizi biri. Ertesinde neleyecek? Malı yığılır kalır elinde... Biz yanılttık diyelim, kervancı yok değil a!.. İş güvene dayanır benim oğlum... Güven olmadı mı, hiç bir işin tadı da olmaz, çıkarı da... Yaban tüccarı bana güvendiğince, bura üreticisine güvenir. Üretici Ahi, ikimize birden güvenir. Böylelikle bir sağlamca güven ortamı doğar ki, alan da kıvanır aldığından, ödeyen de...

— Desene her bir şey türkmen töresi gibi ölçülü ve dahi biçilidir...

— Öyledir oğul... Öyle olmaya koşuludur. Neden dersen herkes ekmeğinin peşine salmıştır emeğini. Sen bir lokma fazla kapanda yanıltıp, bir lokma eksik yiyeni düşünmeden olmaz. Düşünmemek teysen haramilik etmekte sin ki, karnın ağırmamaktaysa, başın ağrıyacak demektir. Hem de haramilik kimsenin yanına kalmamakta. Hele bu günün koşullarında... Biz babamızdan el almaya sıvandığımızdan bu güne, o babasından aldığından öteye yollarda haramilik olmamış. Yeni alınan ülkeler, yeni yerler ya da bizimkilerin dışında elbette varmıştır!.. Şimdi de var... Oraları çok bir tehlikeli... Ne var ki, biz oralara varanda, oraları da düzenlemeye koşuluyoruz.

— Demek dört bir yana gidilse, kimsenin malına ziyan gelmemekte öyle mi babam!..

— Ne malına benim oğlum, ne canına... İşte örnek... Doyran Beyçe'miz... Obamızı buluncaya, nice bir yolu bir başına yürüyüp varmış... Kadın başıyla gece ve dahi gündüz ayak tepmiş... Ne kimse hor bakmış ona, ne kimse hırlamayı düşünmüş... Bırak beli yaraklı korunmacıyla gezinen kervanı, eli

ermez bir avratın kılına ziyan **gelmemekteyse**, **güvenliği** anlatmanın anlamı **olmaz...**

— Madem dedemden bu yana böyledir, bizden de böyle yürür gider he mi babam?

— Bizden yürüyüp gideceğine senedimiz yoktur oğul. Olmadığından bak dolanan yiğitlerimize... Ne var ki, yol boyunda at yarıştırmaktan öteye pek yararları olmadığını da bilmekteyiz...

— Bi de ben yarıştırsaydım...

— İstemekte misin?

— Çok!..

— Hadi var yarıştır, - diye kayıverdi atının üstünden Karayazıcı...

Abdülhalim, dizginleri elinde bulunca bir süre şallak mallak kaldı. Terkiden, eğere atladı yekine-rek. Dizginleri denetledi. Sorıra topuklarını demirkırının sağrılarına bastırıverdi. Bastırmasıyla yaylanıp uçması bir oldu. Dizginliğe güç yapıştı. Çırpı bacakları güç doladı sağrılara. Ve güçlkle dengesini bulunca, kıvançla atın boynuna yattı...

Eyalet eyalet, il il, sancak sancak ilerledikçe, mehterin sesi gümbürdemekte;

— Reftim-ü birdüm, dâğı tü bürdüm... Vâdi be vâdi, sahra be sahra...

Ve ordu vadiden vadiye, menzilden konağa, derbentten geçide, durmaksızın şişen bir körük gibi genişleye genişleye ilerlemesini sürdürüyordu.

Rüstem Paşa, atının üstünde serdar otağından, serdar otağına, durmaksızın buyruklar yağdırıyordu. Anadolu Beylerbeyisi, Rumeli Beylerbeyisi, Ağaları, vezirleriyle, her il sınırında açılan sancakların al-

tında durmaksızın derneşen bir kitle, adım adım yürümekte. Her kıvrımda bir sancağın, bir tuğun ucu görünüp, atlısı yayası, şişen, genişleyen ve büyüyen ırmağa dalan dereler örneği ordunun içinde yitivermekte. Her sabah, teknil getiren ağalar, sayının biraz daha kabardığını bildiriyorlar... Mehter doğuluyor... Mola veriliyor... Önden seyirten ocak kazanı, daha molaya varıldığında taze yemekleri karavanalarına boşaltveriyor. Koca kazanlarda, yüzlerce koyun kaynamakta... Kervanlar durmaksızın un, şeker, peynir, yağ taşımakta... Çuvalları tulumlar, tulumları bozulan bahçeler izlemekte... Herşeyin bedeli zamanında ödenip, bir sonrakinin iştahı ağızları sulandırmakta... Voyvodalar, sancakbeyleri, zaimler ve sipahiler, dirliklerinin gereği atlı sekbanlarını donatmaktalar.

Ve Rüstem Paşa, atının üstünde, kaynonasının buyruklarını düşünmekte. Düşündükçe, bir türlü açık seçik bulamadığı yolla durmaksızın başı ağrımakta... Kavuğunun altına çektiği bir çatma ile, durmaksızın beynini sıkmakta... Nice bir oyun düzmeli ki, bu işi gerektiğince söküp atmalı sorusuna durmaksızın yanıt aramakta. Ve yazık ki durmaksızın bulamamakta...

«Hiç bir iş göremeden varır Tahmasb'ı ezer dönersek, onca ettiğimiz düzen neye yarayacak... Valide Sultanın buyurdukları gibi gerçekten asker arasında söylenti olsa idi...» Birden durakladı. O duraklayanda mehter ve ordu-yu humayun duraklayınca, yeniden yürüttü atını. Kavuğunun altındaki çatmayı çekti çıkardı. Günlerdir çatlayacak gibi ağrıyan başı, birden dingin ve uçuşan düşüncelerin kıvancında yeğnilenivermişti. «Olsa idi!.. Oldurmak senin ödevin değil mi Rüstem Paşa!. Neci, nice bir,

serdarsın ki, askerinle dilediğince oynayamayasın!.. Osmanlının tüm gücü ellerine verilmiş. Onu dilediğince çekip çevirmek üstüne ödev değil midir? Ödevdir ki, hem de nasıl!.. Bak hele... Tehlikelidir diye bir türlü başımızın gerisinden çekip çıkaramadığımız bu düş ağrıtırmış başımızı... İşte bitti ağrı... Bitende, tehlikesine göğüs germek gerek... Olmayanı öldürmek ödevimiz değil mi? Nice bir düzenledik bu seferi... Tahmasb'ın haddi mi Fırat berisine gelebilmek... Fırat'ı ko bir yana!.. Bizim İskender Paşa'mız varıp kırmasa kasabalarını, öç almaya bile olsa Tebriz'den öteye gelebilir mi? Nice bir geldi... Varıp vuran, koyup çekilende neden izlemesin... İşte bu da öyle bir oyun Rüstem Paşam... Valide Sultanın buyurdukları gibi... Ya tam oynanacak ya da yitirilecek kelleler ve dahi mal mülk!.. Öyleyse davran... Aksaray'dan öteye geçmeden bunu yapabildin mi, iş oldu bitti...»

Mola yerinde atından indi. Birden yüzü gülmeye başlamış, çevresindekilere takılmaya durmuştu. Serdarın coşkusu tez zamanda dalga dalga kitleye yayıldı. Yemekler kıvanarak yenildi. Mola zamanından yararlanılıp, oyuna durdu sipahiler yöre yöre!..

Gece karanlığında otağına topladığı kölelerinden üçünü iç bölmeye götürdü Rüstem Paşa... Soyunup dökündürmeye sıvanacakları sırada durdurdu. Bağdaş kurdu yatağının üstüne. Yanına çağırıldı ayakta saygın duranları. Oturmaya zorladı. Gözleri yerde dizüstü çökerttikten sonra;

— Siz ki oğullarım yerine mahremlerimsiniz, - diye söze girdi. - Kendimden öte güvenirim size. O yüzden çağırdım... Çok mahrem bir vazife vereceğiz... Altından ancak siz kalkabilirsiniz... Asker arasında bazı söylentiler var imiş!.. Kaynağını

öğreneceksiniz. Kimden çıkmakta, nerden gelmekte... Denilmekte imiş ki, efendimiz hazretleri kocaldı... Kendisi sefere çıkamaz olup, birinci vezirini serdar tayin eyledi... Öyle olacağına kırk yaşında tuvana bir şehzademiz vardır. Tuğ çekip otağa otursa, Padişah da kocalığını Edirne saraylarında niyaz ile geçirse hak değil midir? Bilmekte misiniz?

Köleler, efendilerinin dediklerini bir bir yinelediler. Bir söylenişte ezberlemeleri hoşuna gitti. Her birinin sırtını sığazladı.

— İyi ve dahi kötü günde güvenilirliğinizi kanıtladınız. Söylenti buymuş... Varıp önce sipah arasında ağız arayın. Elbette söylentinin sahibi kendini gizleyecek... Siz ilkin yinellerseniz, katılıp katılmamasına göre suçlu olduğu ortaya çıkar... Sipah giyinin. Dolanın. Sonra değişin. Yeniçeriye soyunup, bir de onların arasında gezinin. Gerçi onlardan eminiz. Ola ki kişinin emin bulunduğu yerden kaynaklana fesat!.. Boş komaya gelmez. Kulluk görevimiz, bize ağır yükümler getirmekte. Bir iyice araştırın. Size Aksaray'a değin izin. Söylenti gerçekse, öteye varmak yanlış. Ötesi, Sultan Mustafa'nın koyağı... Ordu elden gider ki, sorunumuz büyük olur.

Köleler, ağızlarını açmadan efendilerini dinliyorlardı. O sözlerini bitirir bitirmez ayaklarını öperek doğruldular. Her biri otağdan sessizce çıkıp, kul obalarına girdiler. Pusatlarını değiştirdiklerinleyin, dirlik erlerinin arasına dağılıverdiler.

Bicon Baronluğunun özel topraklarına girdiklerinde, şatodan bir atlı birliği koptu. Atlılar yaklaştıkça, günün yorgunluğunda ağırlaşan adımları hız-

landı hasta taşıyıcıların. Aydın öndeki atın dizginlerine sıkıca yapışarak huysuzlanmasını engelledi. Yarı yolda korucular dizgin kasıp atlarını durdurdular. Gelenlerin arasında baronlarını tanır tanımaz atlarından yere atladılar. Komutan tümünü saygıyla selâmladıktan sonra;

— Barones rahatsız efendiler, - dedi. - Haberiniz acıysa, karanlığı bekleyelim.

— Haber ademe göre tad verir, - yanıtıyla gü-lümsedi Buğa. - Kimi ölümü acı sayar, kimi kurtuluş. Kimi yaralanmadan gocunur, kimi yaralanmadan!..

Bu arada Armand'ın inlemesi, tümünü irkiltti. Baronlarının sağlığından duydukları kuşku geçiverdi. Atının dizginine yapışmak istedi komutan. Aydın'ın dik bakışlarıyla durakladı. Komutanın üstünden kayan gözleriyle Buğa'ya baktı Aydın. Bırak buyruğu gözlerinde yansır yansımaz, dizginleri aktardı.

— Sağolun, - dedi Komutan. - Zahmetleriniz ödenmez... Genç korucumuzu tanımamaktayız?

— Genç korucunuz yenilerden, - dedi Çolak. - Az dahi biz de sizi tanıyamıyacaktık Mösyö Rişar!.. Gelişmiş, değişmişsiniz...

— Ustalar böyledir efendim, - diye yanıtladı gülerek Richard! - Eğittiklerinin yaşlanmasına katlanamazlar.

— Yaşlılık değil seninki, - diye söze girdi Kör. - Haydut kovalayacağına, yan gelip şaraplandığın belli olmakta... Azbiraz seyirtirsen, yakında tığ gibi olursun...

— Siz buyuranda durmak haddimiz olmamakta efendim. Sınayacağınızdan kuşkum yok. Yüzünüzü kara çıkarmamak amacıyla gerekirse iğne ipliğe dönmeye hazır olduğumu bilesiniz.

— Bak buna sevindik... Sanırdık ki, koruculara buyruk verilip, tutuklatılacağız, - diye alay etti Buğa.

— Bir başınıza olsaydınız Buğa efendimiz, - diye atıldı Richard. - Belki erlerimizi bir sınavdan geçirmeyi kurardık. Ancak, beşinize birliğim yetersiz. İlk eğittiğinizi unuttum sanmayın. Er odur ki, kazanamayacağı kavgaya girmeye, buyurmuştunuz. Şimdi bunca deneyimden sonra nice bir akılsız olayım ki, buncacık yoksulla, size karşı durayım.

Armand'ın yeni bir iniltisi tümünü devindirdi. Komutan, efendislnin bir an önce yerine yerleştirilmesi amacıyla gözlerinden izin alarak yola koyuldu. Atların ansız devinmesine komadı Don Pedro;

— Yavaş olalım, - dedi. - Sarsılmasın...

— Başüstüne, - diyerek yumuşattı devinimini komutan. Sonra yaban yaban baktı Don Pedro'ya... Yumuşacık yürürlerken; - Doktor musunuz? - Diye sormaktan kendini alamadı.

— Pek uygulamam yoktur ama, azbiraz yarımız olur sanmaktayız, - yanıtıyla durakladı, Pedro. - Diler ve umarız ki, olmuştur.

Pedro'nun özveriyle kendini kıyıya çekivermesi şaşırttı Richard'ı... Gözlerinde soru işaretleriyle kocalara baktı. Onlar aldırıışsız yürümelerini sürdürüyorlardı. Üsteleyip öğrenmeye davranırken, bir sözlerini anımsadı. «Kendini övene güvenme,» demişlerdi. «Öylesi koftur. Övmeyenden çekin. Bilisine ve dahi gücüne güvenmektedir.» Gülümseyerek baktı Pedro'ya... «Akdeniz'in en ünlü ve en bilgili doktoru olmasa Turgut Reis oğlu gibi sevdiği baronumuzu teslim eyler miydi? Benimki de soru mu?» Düşüncesinin ardınca yürüdü...

Onların at inip, saygın yürüyüşe geçtiklerinden

kuşkulanan soylularla serfler yol kıyısında saf olup, selâma durmuşlardı. Gelenin yaralı baron olduğu fısıltısı bir anda şatonun derinlerine değin ulaştı. Yaşlı Barones, hemen at çektirip karşıya çıkmaya hazırlanırken hendeğin üstündeki köprüyü, geniş taş kapıyı aştılar. Mermer döşeli yoldan, at binmeye uğraşan Barones'in yanına ulaştılar.

Buğa, Veli ve Solu şövalyelere taş çıkartan selâmlarla Barones'i hoşlarken, Pedro içgüdüyle kutsadı. Aydın ne yapacağını bilemeyenlerin bakışıyla, ellerini omuzlarında birleştirip eğildi. Barones binek taşından atladı. İlk oğluna sarılmak istedi. İnleyince korkuyla durakladı. Sonra teker teker her birine sarılarak öptü;

— Reis efendimize nice borçlu kalsam az dostlarım, - dedi. - Hem yaralı da olsa oğluma, hem size kavuşturdu beni... - Sonra analığı ağır bastı yine: - Ağır mı?

— Tasalanmayasınız Barones, - diye girdi Solu. - Bakıcısı eşsiz... Hızır Aleyhisselâm gibi el vurduğu yara sağılmakta.

Uşaklarla, hizmetçilerin dokunmasına komadan, sedyeyi yüklendiler. Sarsmadan, inletmeden, şatonun fayansları üstünde ayaklarını takırdata takırdata ilerlediler. Barones önlerinde yol göstererek, seyirtiyordu. Ardı sıra, goblen kaplı duvarların mermer gülümsemelerine ulaştılar. Abanoz yatağın yüksekliği, üstündeki cibinliğin bürümcüğüne karışan oyma yatağın kabarıklığına bıraktılar hastayı. Don Pedro, hemen sargılarını denetlemeye durdu. Şimdilik yapılacak bir şey olmadığı kanısıyla başından ayrılırken;

— Azbiraz bırakalım, - dedi. - Yol sarsmış olabilir. Dinlenip, toparlansın. Biz başında kalırız. Acı-

nızı anlamaktayız Barones. Ne var ki, ölüm yenildi. Kendine gelmesini beklerseniz, hastamız bakımından iyisi olur...

Barones istekli gözlerle erenlere baktı. Onlarda da aynı kararı görmenin üzüncüyle sallandı bir an. Sonra kapıya yöneldi. Ardısıra çıktılar. Barones'in oturma odasına yöneldiler. Yüksek, Antakya kadife-siyle kaplı koltuklara oturdular. Kütahya çinisinden sürahilerde koşturulan şaraplar, Venedik kristali bardaklara boşaltıldı al al... Konukları ilk yudumla-rını alırken;

— Anlatacaksınız değil mi dostlarım? - Soru-suyla acılı acılı baktı Barones.

— Yiğit karısı, yiğit anası yiğitlikten yoksun kal-sın düşünülmez, - diye söze girdi Veli. - Gördüğümü-zü anlatmak boynumuza borç. Baron yeğenimizle nice bir öğünseniz az. Babasının yerini salt arma-olarak değil, döğüş erliğiyle de doldurmuş ki, çalap-anasına ve dahi kralına bağışlasın. Eşi bulunmaz bir şövalye oğlunuz.

— Demek ki, size yaraşır olduğunu gözlerini-ze kanıtladı... Ah, Baron sağolmalı, bu sözleri sizin ağzınızdan duymalıydı ki...

— Baron karındaşımız sağolanda, bunları duy-mak amacıyla bizi mi beklerdi Barones hatun, - dedi Solu. - Kendisi oracıkta olup, gözleriyle tanıklık ey-lemeyi miydi?

— Savaşçı savaşçıyı, eşinden iyi değerlendiri-mekte öyle ya... Bağışlayın, şaşırdım birden. Kim-lerle birlikte olduğumu unutuverdim. Onun yitikli-ğinin ardından oğlum iniltileyle sedye içinde mum-yalanmış gelince...

— Anla ki nice bir yiğitliğin harmanında sav-ruldu... Ancak böyle bırakabildiklerinde kavgadan

çekildi... Amiral La Garde, krala yiğitliğini yazıp, atlı koşturdu. Biz ise, anlatmaya neresinden başlayacağımızı bilmemekteyiz, - diye bakındı Buğa. Sonra Komutanın elinde buğusu tüten bir sürahiyle Armand'ın yattığı odaya girdiğini görünce canlandı. - En iyisi baştan anlatmaktır .

— Oh! Sizden savaş öyküsü dinlemek, kişinin gözlerini de gönlünü de coşturmaya yeter dostlarım. Başlarsanız ev sahipliğimizin gereklerini unutmaktan çekiniriz. Yorgunsunuzdur, açsınızdır... Önce bir dinlenin isterseniz...

— Yok, - dedi Solu. - Yoldaşımız, yaraları tımarlamaktayken, biz de öykümüzü tamamlarız ki, akşam yemeğine herkes gönül rahatlığıyla otursun.

— Tımar mı? Yardım etseydim, - diye yerinden uğradı kadın.

— Gereksiz... Don Pedro ustamız yardım gerek sinse, buyruk verirdi, - diye kolundan tuttu Veli. - İstememekte ki, tımarını bildiğince işleyebilsin.

— Bir büyük doktor olmalı Don Pedro!..

— Ondan büyüğü tarihin yaprakları arasında bulunur Baronesim, - dedi Buğa. - Bir büyük bilgedir ki, azbiraz çabalasa, Lokman'ın bulduğunu yenden armağanlardı insanlığa.

— Oh! Sizinle olduğunda içim rahattı... Güven cenizle, gönlüm daha bir kıvandı. Artık elimden kurtulamazsınız, - diyerek, seslendi hizmetçisine; - Sessil!.. Söyle bayanlara buraya buyursunlar. Konuklarımız, şimdiye duymadıkları yiğitlikleri canlandıracaklar. Öğrensinler ki, acılardan umut nasıl çekilip çıkarılmakta...

Cécil'in çıkmasıyla, koca salonun daralması bir oldu... Bir çırpıda ayaklarının ucunda uçuşan ipek yığınları dolduruverdi koltukları, hazeren sandalye-

leri... Aydın, ilk kez bunca soylu genç kızı bir arada görmenin coşkusuyla al al kesildi... Gözlerini ayaklarının ucuna çevirerek, ustaların anlatımını dinlemeye hazırlandı. Ne var ki, Barones, tek tek tanıştırmaya başladığından kararını tam uygulayamadı...

İlkin onları tanıttı Barones. Önem verdiğini, üstün kişiler olduklarını vurgulayarak. Sonra çevre senyör ve kontlukların kızlarını, karılarını saydı ad ad... Tanışma biter bitmez kadınlar elleri kucaklarında, gözlerini kırıştıtarak öyküye hazırlandılar. Kimin anlatacağını bilmediklerinden, üçünü de sürekli bir gözaltında tutuyorlardı... Buğa, ilkin Solu'ya, ardından Veli'ye bakarak;

— Destan anlatmak abdala vergidir ustam, - dedi. - Göster bakalım hünerini...

Veli olmazlanacaktı. Barones'in gözlerinde yanıp tutuşan isteği içinde, başını salladı. Dudaklarını yaladı... Tek gözünü de hafif kapayarak;

— Cerbe'den bilece yelken bastık, - diye anlatmaya başladı. - Liman çayırsız olmaz. Onca kapattık. Kentten çıkışı, limandan yürüyüşü yasakladık. Ama kaçınılmazdır... Şariken'in başkomutanı d'Albe ile donanma reisi Dorya, haberi aldılar. Alacakları bilindiğinden tam bizim istediğimiz gibi haberlendiler üstelik. Öylelikle, bizi basmayı kurmaları kolaylaştı. Daha Amiral La Garde ile buluşmadan basacaklardı. Eh, biz varıp Sardunya önünde ikiye ayrılанда, tam yeridir, dediler. Bir kanadını bastırduğumuzda, güçlerini kırarız. Bilmemekteler Turgut Reis nice bir oyun düzmekte... Bizi ikiye değil, geceleri, tüccar gemilerine göstermeden altıya bölmüş idi. Son parçamız, ikiye bölünüp dişe gelir olunca!.. Yem olunca yani Baronesim... Dorya reis İspanyol

kalyonlarını salıverdi üstümüze. Salıvermesiyle, bizim ardımızca derneşip gelmekte olanların arasında kaldılar mı kartal kafalı armadalar... Daha mahmuz vurup, borda bordaya döğüşe tutuşmadan, top gülleleri donanma-yı Dorya'yı denize döküverdi... Askerleri yüzme bilmemekte olmalı. Derlediğimiz, dökülenden pek az idi. Yelken basıp kaçmayı kuranları da biz ele geçirdik. Ve dahi vardık Korsika önüne... Varır varmaz da, amiral La Garde ile buluştuk. Bizden aldığı haberi iyi değerlendirmiş. Gemi inip, toprağa bindik. Ve dahi İspanyol'un paralı askerlerini sürdük attık adadan. Ölen öldü, kalanı bizim tutsaklığımıza çapul olarak forsaya konuldu. Kale üstüne vardığımızda, top gülleleri başımızın üstünde gezinmeye durdu. Bu senin oğlun, bizim yeğenimizle, Aydın levendimiz, seyirtip, samanlık kapısının altına varmışlar. Nice gittiler, nice vardılar anlaşılası değil... Geceyi beklemişler. Bono Fase kalesi korumacıları, karanlıktan yararlanarak, saman devşirmeye çıkanda, tümünü haklamışlar. Onların kılığında kaleye girmişler. Sabahı beklemişler. On-
dan ötesini gözlerimizle gördük. Daha tan yeri atıp, savaş narası patlatılmadan, ana kapı kulesinde bir kaynaşma başladı. Bizim gözümüz azbiraz keskin olduğundan bakanda, yiğitlerimizi tanıdık. İkisi, bir ordu gücüyle bucurgat gözcülerini aşağıya savurtmaktalar. Yiğitleri böyle gören levent öyle bir coştuk ki... Olvarıp, burcun altında birikiverdi. Ne top güllesi, ne zift kaynağı, ne de tüfenk kurşunu kâr etmemekte. Levendin kapı önünde birikmesinden pirlenen İspanyol, burca saldırıya geçti. Biz yüreğimiz ağzımızda hey-vah, demekteyiz. Heyvah ki, gitti yiğitler... Meğer Armand yeğenimiz saldırıyı bizden önce görüp neylesə beğenirsiniz. Bucurgat

manasınına yürüdüğüyle ipini kesmeye durmaz mı? İşte ne olduysa o an oldu... Tüfenk kurşunu, ok ve dahi mızrak yağdı üstüne. Aydın'ımız kal-kanıyla hem kendini savunmakta. Hem saldırıyı dur-durmaya devinmekte... Hem de yeğenimizi korumak-lığa uğraşmakta... Yiğit dediğin gerektiğinde on işi birden becermeli... Becerdi... Hoşnuduz... Bucur-ga-dın ipi kopup, şangın şungur kapı açıldığında, ye-ğenimiz baygın düştüyse de, levent kaleye daldı... Dalanda doğru burca vardılar. Varan önüne duranı kırıp, yaklaştığında, Aydın oğlumuz, Baron yeğeni-mizi sırtına alıp, göğsünü kalkan eyleyerek döğüşü sürdürmekte idi... Çalap da yiğidin yardımcısıdır... Onca kurşun, mızrak, ok ve dahi kılıç yarasına kar-şın, Don Pedro ustamız, liman ağzında yatak gemi-de olduğundan, tez erişti... Bilinmez otlardan, de-rindeki köklerden ve dahi hayvan ödlerinden kardı-ğı yakıları yaralara sürdüğünde, ölünün dirildiğini gördük... Turgut Reis, istemediği bir durumla kar-şılaştığında ya da karşılaşmayı düşündüğünde, bi-zi öne koşar bilirsiniz. Aslında savaştan ıramak amacıyla yapar bunu. Biz böyle deyip öğrenmekte-yiz. Yeğenini gerektiğince koruyamamış olmanın üzöncünü duyduğundan, bizi yanına kattı da yolla-dı. Yoksa, Aydın oğlumuzla, Pedro ustamız yeter-li idi. Daha bir nice savaş var orda... Hadi Aydın bu ödölü haketti. Kurtardığı canın sağalmasını borç-landı... Bizim işimiz nedir, dedik... Varın, anlatın ki, yeğenimizden hoşnuduz, üzöncümüzden kendi-miz varamamaktayız, buyurdu. İşte öykümüz Baro-nes hatun...

Barones yerinden zıpladı. Sarılıp öptü Veli'yi.

— Ağzınıza sağlık... Bizim için savaş korkunç bir şeydir. Oysa siz öylesine doğal anlatıyorsunuz

ki, yaşamın bir gereği gibi almak zorunlu...

— Yaşamın bir gereğidir Baronesim... Savaşsız yaşam, dalında çürüyen meyve gibidir. Ne kendine yararı olur ne başkasına... Oysa savaş, yaşamın anlamını verir... O yüzden büyötmeye gerek yoktur... Ama küçümsemeye de kalkılmamalı... Yaşam küçömsenmiş olur...

Sonra Aydın'a sarıldı Barones;

— Oğlumu size borçluyum viğit savaşçı, - dedi. - Borcumun ödenmesiz olduğunu bilirim.

— Borçlu benim efendim, - dedi utançlı utançlı Aydın. - Önümdeki beş kişiği zamanında aşamadığımdan Baronumuz yaralandı...

Aydın'ın Don Pedro ağziyla konuştuğu fransızca, kadınların yüreğini hoplatmaya yetti. Bir canı kurtarmışcasına değil, yaralanmasına neden olmuşcasına üzüncülenmesi, gözlerinde yaş oldu Barones'in... Kucakladı sıkıca;

— Beş kişinin bir kişi tarafından aşılmasının ne olduğunu bilmez miyim sanırsın yavrum, - dedi... - Savaşı bilmemekteysem, hiç kavga görmedim sanma... şimdi daha bir iyi anlamaktayım, oğlumun yaşamının ne bahasına kurtarıldığını.

— Onun yaraları tez sağıldı, - dedi Buğa. - Armand oğlumuz iple uğraştığından kendini koruyamamış... Ancak kralınız Korsika adasını yeğenimize borçlu olduğunu bilmekte.

— Çok mu oldu yaralanalı?

— Birkaç zaman var, - dedi Solu. - Yaralar sağılacak kadar.

— Oh, öyle ya... Zamanın anlamı ne... - Birden doğruldu. Don Pedro cüppesinin kollarını indirerek salon büyüklüğündeki oturma odasına giriyordu..

Karşıladı. - Efendimiz, - diye diz çöktü önünde; - Neler borçlu olduğumu yeni anlattılar.

— Güçlü, - dedi Don Pedro. - Yenecek... Belki biraz ayağı aksayacak... Çok kötü kırıldığından. Ama, eskisi ölçüsünde sağlıklı olacağı açık...

— Sağolun efendimiz, - dedi elini kapıp öperken Barones. Sonra bir genç kız çevikliğiyle doğrularak, konuklarına şarap sundu. Uşakların yemek salonundaki görkemli masayı hazırladıklarını sezdiğinden, yer gösterdi Pedro'ya. Sonra deminden beri gözlerindeki ışıltıların tümünü Aydın'ın üstünde yoğunlaştıran kızına; - Mari-Kler, - diye buyurdu; - Kurtarıcımıza şatomuzu gezdirsene...

Marie-Klére için için kaynayan bir pınar gibi yerinden aktı. Ardına takılan öteki kızlardan önce Aydın'ın koluna girerek, kaldırdı. Aydın utançlı bakışlarıyla ustalarını aradı. Hiç birini bulamayınca, ilkin bir kaya gibi durdu. Sonra kendisiyle eğlendiklerinin bilincine vararak, kızlar sürüsünün arasında erkek bir kaz tısıltısıyla yürüdü...

Dönüş yolunda koyaklardan deri yükledi Karayazıcı... Derileri Savran Ahi'nin tabakhanesine indirirken, varıp odasına oturdu. Savran Ahi yanıbaşına çöreklenince sözü açtı;

— Bilmektesiniz Ahim, bizim büyük oğlan on yaşına varmakta. Dilemekteyiz ki, azbiraz okur yazar olsun... Boyumuzun hesap işleri bizden sorulmakta. Çentik çekmekle başedilir gibi değil. Deftere yazmak zorunlu.

— Zamanı gelmiş de geçmekte yazıcım. Buyduğunuz üzre yaylakta okur-yazarlık güç... Belki siz

de o yüzden beklediniz bu yaşa. Kentte okullar var. Birine verilende, tez zamanda üstesinden gelir bildiğimiz.

— Bizi düşündüren de bu efendim. Okul kolay da, çocuğu kimin güvencesine vereceğimizi bilememekteyiz. Biz sürekli yolcuyuz. Ağul'da oğul var. Hatunumuzu kente indirsek mümkün değil.

— Yazıcımız ilk bize açılmanızdan kıvanırız. Bizim Gafur oğlan, kalfalığa soyunma hazırlığında. Kendine bir karındaş gelmesinden kutlu olur. Eğer bize bu onuru bağışlarsanız seviniriz.

— Biz akıl istemiştik Ahim, - dedi gülerek Karayızıcı. - Siz bağış sunmaktasınız.

— Dostun dosta yapabileceğini yapmak boynumuza borç. Sık sık kente uğradığınızdan denetimi de kolaydır.

— Sizin gözetiminizde, bacımızın eğitiminde olduktan öte denetlenecek olan biziz. Hiç kaygısız ve dahi kuşkusuz canımızı güvencenize bırakmak bize onur verir. Bir Ahi ki, böyle bir iyilik düşünende, iyiliğin karşıtı olana borçlanmak düşer.

— Borç güven duyulanındır Yazıcımız... Hemen varalım eve. Varmaktayken hocasının eteğine de diz çökölüp, kaydını yaptıralım.

— Katınızda olmak mutluluk. Günlerdir, düşünmekteyiz. Yol boyunca doluya koyduk aldıramadık, boşa koyduk dolduramadık. Vardık, güvendiğimiz kişiye danıştık ki, önümüz aydınlanıverdi. Madem buyurmaktasınız, akşama beklesin. İşinizden alakoymak yaraşmaz.

— İşimizden alakonulmayız. Bizce yardım da iştir. Ve zamanında yapılanda değer taşır. Fıtyanımız ve dahi başlarındaki serveranımız işleri biz olmasak da, dilediğimizce yapmayı bilirler. Sizin yük-

çüleriniz de güvenli kişiler. Varalım, yük indirilinceye gerekli işlemleri yaptırıp dönelim.

— Buyurmaktaysanız, mutlulukla Ahim...

Birlikte kalktılar. Abdülhalim'in elinden yapıştı babası. Yol boyunca okumasının bir zorunluluk olduğunu anlatmanın rahatlığıyla, yürüdü Karayazıcı. Kısa bir zaman için obasından ayrı kalacağını biliyordu, Abdülhalim... Yol boylarının doyulmaz söyleşilerinde yeni bir değişikliğin hazırlığında buluvermişti kendini. Uslu uslu yürümesinden, yumuk elleriyle babasının parmaklarını sıkıştırmasından kıvanıverdi Karayazıcı Mehmet. Babasının da kendisine aynı şeyleri söylediğini düşündü. Bir an kendini babası, oğlunu kendisi gibi gördü. Yanyana yürüyüşleri, hocanın önünde diz çöküşü, nalbant ahisi Temur ustanın hanındaki yatağı... Oğlu kendinden yazgılı çıkmıştı. O bir evin sıcak soluğunu nefeslenecekti. Firdevs kadın, kendi oğlundan ayırmazdı Abdülhalim'i... Gafur da büyüklüğünün ve bilgisinin hakkını vererek, yetişmesine yardımcı olurdu. Böylelikle sıra özlemini giderir, babasının kente her inişinde eteğine sarılıp, beni götür isteğinden arınırdı. Belki o zaman zor gelmezdi okumak. Bir iyice söktüğünde, ötesini getirmek kolaylaşırdı.

Sarı Kadı mahallesinin başına vardıklarında, mescidin yanında durdu Savran Ahi. Yanyana kapısından girdiler. İmam, emekli demirci ahisi Solban, önünde diz çökmüş çocuklara izin verdi. Bir anda mescidin içinde cıvıldaşan çocuklar, kapıya uğradılar. Ahi arkalarından baktı yanında yer göstererek;

— Hoş geldiniz. Buyrunuz. Savran Ahimizle, Karayazıcımızı bilece görmek mutlandırdı bizi. Duyduk ki, sefer hazırlığı işleri sıkıştırmış. Yakında or-

dunun Aksaray üstüne ineceği söylenmekte. Umarız, denilenler doğrudur.

— Şimdilik doğru görünür ahi babam, - diye oturdu Savran Ahi. - Karayazıcımız ucu görünmez kervan düzüp durmaksızın mal taşımakta. Dönüşlerinde de yıllardır kullanamadığımız derileri getirmekte. Bu arada sizden dileği vardır. Oğlunun kutlu ellerinizde iyi bir yazıcı yetiştirilmesini dilemekte.

— Biz kara elifbayı söktürürüz tanrının yardımıyla. Ondan ötesine babası örneği sürdürebilecek ise, buyursun yiğitimiz.

— Dileğimiz buydu efendim; - diye diz çöktü Yazıcı. - Siz kabullenende, Abdülhalim oğlum, kim senin yüzünü yerde kılmamaya söz kesmiştir. He mi? - Diye sordu oğluna.

Abdülhalim, yanakları al al, başı yerde evetledi babasını. Hoca, bakışlarını Savran Ahi'ye çevirerek;

— Anladığımızca velisi siz olacaksınız, - dedi.

— Doğru buyurdunuz ustam... İzniniz olur ise, bizim Gafur'a yoldaşlık etsin dilemekteyiz. Karayazıcımız bize bu onuru bağışladılar.

— Bu iyi... Çocuğun bir ocakta ısınması bellege açıklık verir. Böylelikle zaman kısalır. Bir oda tutulup, bir han da bulunur tezden. Ne var ki, ana soluğu başkadır yiğit üstünde. Nazlanabilmeli gerektiğinde. El adamına ne nazlanılır, ne ağlanılır.

— Sağolsun Ahimiz, - dedi Karayazıcı. - Oğlumuzu yoksun kılmadılar. Atalıklarını unutmamız olası değil.

— Unutulmayacak bir iş ettiğimizi sanmamaktayız Yazıcı, - dedi Savran Ahi. - Doğrusu budur. Bu olanda da, yapılmış sözü edilmemeli...

— Hemen mi kalsın, yarın mı başlasın? - Diye sordu Solban Ahi...

— Yarına izniniz olur işe, evi öğrensin, - diye ayaklandı Savran.

Hoca'nın başını salladığını görerek Ahi'yi izlediler. Kapıdan çıkarlarken, mescidin toprak avlusunda oynaşan çocuklara seslendi Savran;

— Yiğitler hocanız sizi beklemekte. Gecikmeyin...

Çocuklar, her bir köşeden mescit kapısına yöneldiler. Az önceki cıvıltıları duruluvermişti. Kaşları elifba üstündeki harfler örneği eğrilip bükülerek, yüzlerine bir ağırlık verdiler. Kulakları al al, göğüsleri körük örneği, içeri yöneldiler.

Ahi, avucunda oğlunun eliyle Karayazıcı sokak boyunca yürüdüler. Savran Ahi'nin evi hemen önlerinde belirince durakladı Savran. Kapının ipini çekti. Abdülhalim, dökme pirinçten kulplara, tokmalara baktı. Tahtanın gülec oymalarında, sarının ışıltısı gözlerine aktı şerbet gibi... Kapı zillerini şingirtarak açılınca gülümsedi. Firdevs Kadın, zamansız konukları karşılamak çabasıyla tuğrasını düzelterek se-yirtti.

Karayazıcı gerileyip, kapının önünde durmak isteğiyle kararsız kalınca kolundan çekiştirdi Ahi. Seyirtip gelen karısına Abdülhalim'i uzattı;

— Karayazıcımız, Alkaevli boyunun hazinedarıdır hatunum, - dedi. - Oğlu büyüyende yerini alsın istemekte. Tıpkı bizim Ahi ocağı gibi. Oğul babanın yerini alarak yürür türkmenin düzeni... O yüzden okuma yazma öğrenmesi gerek. Şuncacık bebe, yazıyı sökünceye bizde kalsın istedik.

— İsteğinize sağlık efendim. Nice bir kutlu insan olmalıyız ki, sürekli konukluğumuza bir oğul sunulmakta.

— Asıl kutlu olan oğlumuz bacım, - dedi Yazıcı. - Sizin gibi bir teyzenin korunmasına girmekte... Doğrusu buncasını beklemez ve dahi isteyemezdik.

— Neden Yazıcıım? - diye sordu Savran. - Bir günden bir güne bir Ahi'den hizmet istedin de, geri mi çevrildin?

— Tövbe!.. Böylesi bir iş olmamıştır. Ne var ki, yük olmayı biz de pek istemeyiz de...

— Yük olmak değil efendim, - dedi Firdevs Kadın. - Onur vermekte kıskanç olmalısınız. Bir oğlumuz varken, iki olursa, bundan kıvanacak biziz her halde...

— Gördün mü Abdülhalim oğlum, nice bir utandırmakta, nice bir gönendirmekteler bizi. Öp bakalım Ahi babanla, melek ananın ellerini. Ve dahi buyruklarından çıkmayasın ki, sen de Gafur eken örneği dost bir yiğit olasın...

Abdülhalim, ikisinin de ellerini öptü. Firdevs Kadın elini tutup bırakmadı çocuğun. Yanıbaşına çekerek, kolunu boynuna doladı. İki büyük dönerlerken;

— Biz gelecek sefere hazırlanır demekteydik. Ahimiz, tutup kolumuzdan çekiştiriverince, sevincimizden noksanımızı tamamlamak aklımıza gelmedi...

— Noksanınız yok, - dedi kaşlarını çatarak Ahi Savran. - Konuğun noksanı, noksan düşünmektir. Şuncacık bebenin noksanından n'olurmuş? Eğer olsa bile gidermekliğe hatunumuzun hünerli elleri iş beklemekte.

— Göçer yerleşikliği bilmediğinden bağışlayın. Altını üstüne getirmekte isek, iyiliğinizin gücünden. Madem buyurmaktasınız, öyle olsun. Yeterince işten

alakoduk sizi Ahim, varalım ki noksanımızı artırmayalım.

— Evimize gelmişsiniz. Bir lokmalansanız, bir yudumlansanız kutlu kılarırsınız bizi, - diye çırpındı Firdevs Kadın.

— Oğlumuzun⁴ teyzesi bacımıza saygı sunmaya çok konuklanırsınız, - diye directti Karayazıcı. - Varıp gitmemiz gerek. Ahimiz, önlüğünü derip seyirtmiştir. Şimdi bağışlayın bizi. Tez zamanda, konukluğunuzdan onurlanmak kıvancımız olur.

Savran Ahi de davranışıyla Karayazıcı'ya katılınca, üstelemedi Firdevs Kadın. Abdülhalim'i okşalayarak, uğurladı kocasıyla konuğunu... Onlar kapıdan çıkmaktayken;

— Göl oğul, - dedi. - Sana odanı göstereyim. Gafur anı ile yan yana iyi uyuşursunuz.

Öncü sokbanların gözetimindeki aşçılar ocakları kazıp, kazanları vurdular... Obacılar, ardardına asker çadırlarını kurdular. Cebeciler ocaklarını açıp, cebe yapımına durdular. Tavlalar belirlendi. Nöbet yerleri kesinlendi... Ordu-yu Humayun Aksaray ovasında konuklayacağı yere doğru aktı geldi. Geldi durdu... Mehter rahatlık nöbetini vururken, Serdar divan üyelerini toplantıya çağırdı.

Süslü otağın halı yumuşaklığına girdiler. Minderlerin kabarıklığı ve ipek yüzlerinin okşayıcı inceliğine dizelediler. Yorgunluklarından arınmamış uykulu gözlerle baktılar Birinci Vezire;

— Ordunun iyice bir yerleşmesini bekledik Paşalar, - diye söze girdi Rüstem. - Sanırsız Üsküdar'dan bu yana ağıp gelen kara bulutu sizler de gör-

dünüz, gümbürtüsünü sizler de duydunuz. Gözümüze uyku girmediğini bilmektesiniz. Bunca devlet yükümünün yanına bu ordunun yenğiyle dönüşü görevini de üstlendiğimize göre, her bişeyin gereğini yerine getirmemiz gerek... Sizi kutlar ve dahi hoşnutluğumuzunu bildiririz. Asker buraya değin düzen içre gelai ise, sizin dirayetinize borçluyuz... Bundan ötesinde öyle olacağını tam kestiremediğimizderi, düşüncelerinizi öğrenmek ve dahi gereğini yapmak dileriz. Divanı açıyor ve dahi asker arasında dolaşan söylenti için sizden tedbir bekliyoruz...

Ahmet Paşa, ikinci vezirliğin ağırlığıyla Birinci Vezirin gözlerine baktı. Kınalı sakalları titredi bir süre. Rüstem Paşa'nın gözlerindeki kararı ölçtü. Söyleyeceklerinden vazgeçip yutkundu. Üçüncü Vezir Kalın Ali Paşa'nın ağzını açmasıyla sevincini el oğuşturmalarında gösterdi. Ali Paşa;

— Bağışlayın efendimiz, - diye söze girdi. - Asker arasında her zaman söylenti olmuştur. Ve dahi askerin meşrebine göre yer bulmuştur... Cennetmekân Selim Han zamanında dahi ileri geri sözler edilmekten bazı vüzeranın başı derde girmiştir. Savaş sözü edilende söylenti yer bulmasın olmaz... Hele de kızılbaşın kıskırtıcıları, seferin kendi üstlerine olduğunu anladığında, din kardeşliğini, mezhep uyarlığını öne sürüp, ortalık karıştırmaya sıvanmasın hiç düşünülmez... O yüzden bizim fikrimizce it ürür kervan yürür kavline itibar gereklidir.

— Vezir karındaşım, - diye alttan aldı Rüstem Paşa. - Bizim sözünü ettiğimiz her zamanki söylentiler değildir. Bu kez doğrudan devletli ve dahi atıfetli efendimiz hazretlerine ağız çalmaktadırlar. Nolaydı buyurduğunuz gibi olaydı. Olvarıp zafere ulaşıldığında hatimesi çekilir idi...

Yeniçeri Ağası Ferhat Paşa, sözün nereye getirilmek istendiğini hemen anladı... Rüstem Paşa'nın eski yoldaşı ve gözdesi olmanın ivecenliğiyle atıldı;

— Birinci Vezir Paşamız doğru buyurmaktalar paşa karındaşlarımız. Bunca cenk görmüş erler, beyler, paşalar ve dahi vezirler olarak söylentiden korkumuz bulunmamakta Allah'a şükür... İt ürür ker van yürür misali, olvarıp düşmanı bozarız... Asker hem söylenir, hem dirayetli ellerinizde yoluna revan olur. Bir kez de cenk içre girdiğinde kulluğun ica bını yerine getirip, muzafferiyete mazhar olur. Ancak, Birinci Vezir efendimizin de buyurdukları üzere, bu kez durum değişik. Bazı erazil, asker arasında dolanıp; «Padişah kocaldı, seferden ve hareketten kaldı, bu mecburiyet karşısında Vezir-i evveli serdar eyleyip sefere yolladı. Oysa serdar gerekli ise Sultan Mustafa bunca zamandır veliaht olarak bulunmakta. Padişahın arzusu da yerine onun geçmesi istikametinde durmaktadır. Öyleyken, buna başımıza serdar olan Rüstem Paşa engeldir. Sultan Mustafa'ya varıp, dileğimizi sunalım. Ogelip serdarlık otağına otursun ve dahi tuğunu dikerek liyakatını isbatlasın. Sonra da varıp, tahta geçerek, kocalmış hakanı Dimetoka saraylarında ibadet ve dahi taatla vakit geçirmeye kosun... Allah'ın arzusu da devletin çıkarı da bu yoldadır,» gibi halt-ı kelâm edilmektedir. İş ayyuka çıkmadan tedbir alınmalı. Bir kez Sultan Mustafa otağa gelip, tuğunu diken de, gayrisine bizim de gücümüz yetmezlenir. Birinci Vezir efendimiz tam zamanında tedbir görüşmekliğe çağırmışlardır. Asker saf değiştirende zaptı mümkün olmaya...

Şemsi Paşa, uzun zamandır güçlkle duyduğu-

nu saklayabilmişti. Yine saklayabilmek umuduyla gözlerini kırırdayan dudaklardan anlam çıkarmaya dikmiş, bakıyordu. Ne var ki, herşeyi tam anlayamadı. Sorunun önemli olduğunu kavramakla birlikte, asker ve Mustafa sözcüklerinin bağlamını kavrayamadığından, kafasını sallayarak, Ferhat Paşa'ya baktı;

— Ne buyrulmakta efendim, bağışlayınız, - diye yinelenmesini istedi.

Rüstem Paşa, sorunu yeni baştan açıklarcasına sesini yükseltti. Şemsi Paşa'nın sağırlığını yüzüne vurmadan, asker arasındaki söylentiye yinelen- di. Sonra gözlerinin içine baka baka;

— En iyi tedbiri siz düşünürsünüz Paşa lala, - dedi. - Neylemek gerek?

Sipahioğlanları Ağası Şemsi Paşa, duyduklarını belleğine kazırcasına bir süre düşündü. Sonra divandaki paşalara göz gezdirdi. Her birinin kaynağını gözlerinin önünden geçirdikten sonra, ağır ağır konuşmaya başladı;

— Efendilerim, anlaşılmakta ki, bizi yetmiş yıldır süregelen bir kavganın içine atmak dilerler... Bilmektesiniz, eskiden ocak ağalarının hepsi, türkmen sipahından gelir idi.. Şimdi bilisi ve dahi gücü yeterli olan göreve sahiplenmekte. Bu değişimi bir türlü hazmedememekteler. Oysa hizmet açık... Kim ki yarayışlı kul ola, onun hakkıdır makam da mansıp da... Kanun böyle der. Yalnız fikri bozuk reziller, kanun yerine kendi gönüllerinin buyruğuna uymayı yeğlerler. İşte şimdi uç vermekte... Sultan Mustafa'nın uzun veliahtlığına dayanarak, devlet düzenini bozmak isterler... Askere hakan göstermek belâların başıdır. Kul kusursuz olmaz. Her birimizin kusuru olabilir. Yerine bildirilip, defterimiz dürülür.

Amma, devletlü efendimiz, kusur ve noksandan arıktır... Kuduz ağızların dişlerini oraya çalmaya davranması, arkasız olmaz... Nefer başeskesine kızabilir. Çorbacısına, Ağasına hatta birlik olduğunda vezirlerden birine de sıvanabilir... Sonunda hepsi kuldurlar. Ve dahi kulluğun gereğini gereğince yerine getirmemiş olabilirler. Ve lâkin, iş Halife-yi rûy-i zemin olan efendimize dayandı mı, tezden en şiddetli tedbiri almak üstümüze vazifedir... Biz deriz ki, Aksaray mezrasında oyalanalım. Hemen durumu efendimize bildirip, tedbirini dileyelim. O herşeyi bizden iyi bilir, görür ve dahi buyurur... Buyruğuna göre davranıp, yarar kul olduğumuzu isbatlayalım...

Ahmet Paşa gözleri ışılayan vezir yoldaşlarına bakarak yeniden ağızını açtı. Sonra parmaklarının ucuyla kapatarak, söyleyeceklerini yuttu. «Bunlar Mustafa'nın başına çorap örmek istegindeler. Kendilerine âlet edecekleri ademi de buldular. Sağır Şemsi Paşa, diledikleri fetvayı verdi... Gayrisinde ortak olmamanın yollarını aramak gerek. Şimdi karşı çıksak, bizi de ortak yazdırıp, boynumuzu vurdururlar. Baş kurtarmanın yolu, bunlara katılmaktan geçer. Anca beraber olan, kanca beraber olmalı... İmdi kalkıp, olmazlansak, söylentinin kaynağı olarak bizi gösterirler. Yavrum Mustafam... İbrahim Paşa'nın boynunu vurduran gazap, Havsa Sultan'ı da ölümle süpüründe, bir başına kaldın. Bunca ekmeğin kursağımızda iken, biz bile davranıp seni kollayamadıktan öte, var halini düşün. Ya vur gel askerin arasına, dik tuğunu gerçekten. Ya da mülk-i padişahiden öte bir delik bul ki, bunların gazabı senden ırak olabilsin,» düşüncesiyle, başını salladı. Şemsi Paşa, bu sallayışı da onay saydığından daha bir coşkulu sürdürdü sözlerini;

— Biz deriz ki, divan hemen bir layiha yazıp, efendimizin ayağı tosuna sunsun.

— Paşa kalamız çok bir doğru buyururlar... Tedbiri mülkün sahibi almak yaraşır, - dedi bağıra bağıra Rüstem Paşa... - Ne var ki, divan tümüyle katılmasın bu işe... Asker arasında duyulanda, di-
rayetimizden kuşkuya kapılırlar. Sonrasında verdiği-
miz buyrukları savsamalarından kaygılanırız. Onun
yerine, tedbiri buyuran, durumu duyurur ise, sanı-
rız, sorulanda ardını getirmek daha bir kolay olur...

Ahmet Paşa ilk kez sevinçle kıpırdandı. Yükü-
mün ortaklığından sıyrılmaları canlandırdı o'nu. De-
minden beri kaç kez ağzını açıp kapadığını hemen
unuttu...

— Birinci Vezir efendimiz en doğru yolu bu-
yurdular, - diye atıldı başkalarına söz bırakmadan.
Şemsi Paşa'nın sağırlığını delen bir sesle... - Ma-
dem söylenti sipah arasında yoğundur, ağasının ted-
bir buyurması doğru olur...

Şemsi Paşa, onurla dikildi. Ak sakallarını sı-
ğazlayarak, Rüstem Paşa'nın gözlerine baktı. Orda
kıvancın kışkırtıcı parıltılarıyla daha bir gönenerek,
gerilemeye durdu. Rüstem, zamanında görevini yap-
manın rahatlığıyla, divanı kapattı... Geri geri ota-
ğından çıkan vezirlerin selâmlarına karşılık verdik-
ten sonra, çaşnigirbaşısını çağrılıyıp, bir sofraya do-
nattırdı... Bakışlarında çözülmez bir hıncın parıltı-
sıyla, altın şarap tasını başına dikerken, dişleri kan
içinde bir kurdun sırtması belirip söndü yüzünde...

Şemsi Paşa daha kendi otağına varır varmaz
Çavuşbaşı Ali Ağa'yı çağırıldı... Rahlesini önüne
çekerek, kendi eliyle, divanda duyduğu söylentiye al-
layıp pullamaya durdu. Yazdıkları bitince, altını mü-
hürledi. Tomarlayıp, üstüne mum dökerek, yeniden

mührünü vurdu. Ali Ağa'yı yanına çektikten sonra;

— Tez İstanbul'a varasın, - dedi... - Menzil konak eğlenmek yok. Doğru efendimiz hazretlerinin katına çıkıp, elinle mubarek ellerine veresin name-mizi... Ve buyurduğu tedbiri kapıp, gittiğinde dönersin... Çok bir önemlidir ve dahi ancak sen gibi yaraşır kulların üstesinden geleceği ağır bir yükündür...

Ali Ağa, tomarı çavuşbaşılık kimliğinin yanına yerleştirdi. Yağız atına atladı... Aksaray üstünden Afyon'a ağıdı, tozu dumana katarak...

Gafur gözünü açtı. Yanıbaşındaki yer yatağında uyku teriyle ıslanmış dalgalı saçlara baktı bir süre. Sonra usul usul elini uzatarak omuzunu okşadı Abdülhalim'in. Yüzünde bir gülücükle uyanıp, esnemeye durunca;

— Kalk bakalım Abdülhalim molla, - dedi. - Uyur kalırsan dersi kaçırsın. Yetiş mescide ki, Ahi hoca senden hoşnut kalsın.

— Tasalanma eke, - diye yanıtladı esnemesini bitirince Abdülhalim. - Ben de uyanmak üzereydim. Gayri dürtüklemene kalmadan kalkabilirim. Alıştım sayılır. Sen ekemin, Firdevs anamın çabaları yardım eylemese ısınamazdım.

— Isınmak gerek mollam. Madem bir yola girilmekte, sonunu getirmekliğe koşuludur adem dediğin. Yoksa, başlamanın anlamı n'ola... Hadi davran bakalım. Davran ki, dediklerinle, yaptıkların birbirini tutsun.

— Davrandım, - diye yatağında dikiliverdi Abdülhalim. Gözlerinde sevecenlikle karanlığı gözledi. - Sen de hep erken uyandırmaktasın.

— Erken varmak, geç kalmaktan yeğdir. Seni bekleyeceklerine, sen beklemelisin ki, tadı çıksın, der yolatam... Doğru da der bana kalırsa.

— Eh, madem ekemiz buyurmakta, hazırlanalım. Hem de kendinden önce hazırlanalım ki, türkmen oyununa getirip, dövündürelim.

— Sahi... Unuttuk. Hazırlanıp, sonra dürtüklemek var idi... - Diye sıçradı Gafur. Hemen çakşırını çekti. Cepkenini giymektesyken, Abdülhalim'in hazır olduğunu görerek gülümsedi. - Öyle ya... Sen beni oyuna getirmek amacıyla çakal uykusuna yatmak-tasın... Anlaşılan çakşırınla bilece uyumaktasın.

— Yok eke... Bu sabah senden er kalktım. Baktım ki, ninniye durmuş bebe örneği mışıl mışıl uyumaktasın. Dur bir oyun eyleyeyim, dedim.

— Çarparım ha, bebeden başka benzetecek varlık bulamadın mı?

— Bilmemekteyim ki... Obamızda neyi gördüm-se, dilimde onu söylerim.

— Bebeden başka varlık yoktur he mi?

— Vardır da, biz onları çoğunlukla uyurken gör-memekteyiz.

— De bakalım Abdülhalim molla... Niceyse kır- rı bilmemekteyiz. Biz vardığımızda hayvanlar hep devinmekte bulunduğundan ne desen kabulleniriz öyle ya!..

— Kabullenme değil ekem... Seni hayvana ben-zetemediğimden!..

— Höst, - dedi Gafur. - Ağzından çıkanı kula-ğın duymamaktaysa, şamar yetmekte...

— Benim dediğim ne ki ekem, benzetemediği-mi söylerim. Yoksa benzetmek mi gerek?

Daha sözünü bitirmeden yastığı kafasına ge-çiriverdi Gafur. Hemen yanıt verdi Abdülhalim. Fir-

devs kadın yanibaşlarına dikildiğinde altalta, üstüste güreşmekteydiler. Ter içinde doğrulup, sırtıtararak suratına baktıklarında başını salladı kadın;

— Tez olun. Davranın ki, geç kalmayasınız, - diye buyurdu.

O sofrayı kurmaya, çorbayı kaynatmaya yönelirken, çocuklar birbiri ardınca helâya seğırttiler. Yıkanıp döndüklerinde, tarhananın sarı gülüşüyle, bazlamanın top top duruşuna şaşılar. Odadan çıkarlarken, sofraya hazır değildi. Bunca kısa zamanda düzölüvermesi, gözlerinde beğeni oldu. Kaşıklarını kucaklarken, beğenileri bütün yüzlerine yayılan bir borçla aydınlandı.

Firdevs kadın, onları oynuyor bulmaktan hoşnut, lokmaladı. Çorbanın içine attıkları bayat bazlama topaklarını höpürdeterek kaşıkladıktan sonra sirke turşusunun altın sarısını dişlediler. Tezden doyurdukları karınlarının gurultusu kesilir kesilmez, çarıklarını ayaklarına çekerek, mescitin yolunu tutular.

Kandil aydınlığına girdiklerinde, müezzin minareye çıkmamıştı. Ezan okundu. Namazdan sonra Gafur, gediği açmak üzere yola düşerken, Abdülhalim cıvıldaşan arkadaşlarının arasında elifbasına sarıldı.

Öğle yemeğine eve döndüğünde, şaşkınlıktan neye uğradığını bilemedi. Anası, kardeşlerini eteğinin çevresine almış, oğlunu beklemekteydi. Karayazıcı, bir borcun altından doğrulurcasına donattığı bir deveyi Savran Ahi'nin evi önünde yıkmış, tulumla peynir, bakraçla yağ, keseyle yoğurt ve Sumru kadının kendi eliyle dokuduğu sıla motifli bir cicimi sunuvermişti Firdevs kadına... Firdevs, konuklanmaktan ve konuğunun sunularından hoşnut dolan-

maktayken, öğle arasının yakınlığını anımsadı. Sofrayı hazırladı mutfağıyla, odası arasında mekik dokuyarak. Yazıcı, boşalan devesini sürüp götürmekteyken, sakız örtülü divanının üstüne oturttu Sumru'yu.

Oğluyla koklaşmaktayken, sıcak yemek sahanlarını mangalın üstüne sıraladı. Soğumalarını engelleyeceğinin bilinciyle, bir süre gözleri dolu dolu baktı sevişen kumrulara. Sonra burnunda bir sızının tarazladığı sesiyle;

— Sofraya buyrun ki, yorgunluğunuz arınsın azbiraz, - dedi.

Sumru, onca zamandır ayrı kaldığı oğluna kavuşmanın sevinciyle doymuştu. Bir türlü derneşip sofraya yanaşmayı istemiyordu canı. Ev sahibinin dileyen bakışlarına dayanamadı sonunda. Oğlunun aç aç yeniden derse dönmesi korkusuyla çemrendi. Kardeşlerini yöresine alan Abdülhalim, durmaksızın azalan zamanı hesaplayarak lokmalanmaya durdu.

Tam sofradan seyirtip kalkacağı sıra, Savran Ahi'nin yamaklarından biri akşam harcını getirdi. Firdevs kadın, birbirlerine doyumsuz bakan ana oğulu odada bırakarak kapının ardına seyirtti. Çırağı kolundan yakaladı;

— Beri bak Muhsin, - dedi. - Tez mescite var, Ahi Hoca'ya benden selâm eyle... Eğer sakıncası yok ise, Abdülhalim'i azbiraz bağışlasın. Anası geldi kışlaktan. Akşama dönecek imiş. Azbiraz özlem gidermesinde biz sakınca bulmamaktayız. Gerekirse, Gafur ekisi çalıştırır akşama. Tamamlar noksanını... İzni kap da gel...

Muhsin, usta yarısı yengeyi saygıyla dinledi. Soluk soluğa fırladı kapıdan. Hocanın önüne vardı elleri göbeğinde. Yengesinin dediklerini aklında kalan

biçimiyle aktardı. Onaylı baş sallamasını alanda, kapının ardında beklemekte olan yengesine iletmişti izni. Başka bir buyruğu var mı diye bakındı bir süre. Ses gelmeyince, kapıdan sıyrılıp, sokakta se-yirtmeye başladı .

Abdülhalim, zamanın geldiğine karar kılıp, yerinden doğrulanda omuzlarından tuttu Firdevs kadin;

— Baka oğul, - dedi. - Az önce hocandan izin aldım. Noksanını tamamlamak kaydile, anan gidinceye burda eyleşebilirsin...

— Hocam darılmasın sonra Firdevs teyzem?

— Darılmaz... İznini almasam, kalmanı eyletir miyim? Tasalanma.

— Oh teyzem... Anam varıp gideceğini deyince yüreğim düğümlenmişti.

— Teyzen ana yarısı olarak her şeyi zamanında düşünmekte oğul, - dedi Sumru. Biz dilemeye korksak da, o gereğini işleyivermekte. Nice dost insanlar arasında olduğunu görmek yüreğime sevinç doldurdu. İyiliklerini, haslıklarını bilmekteydim bir güzel. Sevgileriyle gönenmemiştim sencileyin. Şimdi gözüm ardında değil. Oğlumun garipliğine bin tanık gelse, gönlüm inanmaz. Gördüm ki atalanmış, analanmışsın burda. Bana da bir canyoldaşı kazandırmışsın. Bundan öte kente yolum düşende yüksünme bacımız, sevgimi, saygımı sunmak ödevim olacaktır.

— Canyoldaşı dedin, bacı kıldın Sumru Hatun. Olvarıp gelmek dileğinde, gönlümüzün de, kapımızın da ardına değin açıklığından kuşku mu duymaktasın ki, böyle sormaklığa gerek görmektesin. Buyur gel!.. Her zaman başımız üstünde yerin olduğunu da bill!..

Sofrayı toplamak nedeniyle yitiklere karıştı. Ana ve çocuklarını bilece oynaşmaya bırakıp, ovalanabildiğince oyalandı mutfakta. Sebze ayıkladı... Bulaşıkları yıkadı. Akşam yemeğinin suyunu vurdu. Dolandı, dolaştı... Çiçeklerini suladı... Kayraklarını yıkadı. Ötesinde yapılacak iş bulamayınca, usullacık sokuldu yeniden.

Sumru, olupbitenin ayrımında sevgiyle baktı Firdevs'e... Kalkıp boynuna sarıldı.

— Bacım olsa bacım, - dedi. - Öz bir bacım olsa, ettiğini etmeyebilirdi. Sağolasın... Bilesin ki, dağ yukarıda, has bir bacın senin özleminle tutuşacak bundan öte... Ve dahi yapabileceği bir buyruğun clanda, kıvranacak...

— Bacı bacıya hizmet gerektir bacım, - yanıtını verdi Firdevs. - Abdülhalim oğlum, Gafur'umdan ayırık değildir katımda. Ayrıklık göstermemiştir hiç bir zaman. Üstlendiği işini bir güzel işlemekte ve dahi ekesini kendinden hoşnut kılmaktadır. Ahi emmisinin hocasından edindiği de, yüzümüzü yerde bırakmadığı... Daha ne dileyebiliriz?

— Bundan ötesinde de usuyla sizi hoşnut kıllarsa, sevincim sonsuz olur, - dedi Sumru. - Oğlunuza güvenmekteyim. Hepimizi hoşnut kılacağına inanırım.

— Ben de Sumru bacı, - diye yanıtladı Firdevs kadın.

Sumru, Karayazıcı'nın atının yürüyüşünü kent sokaklarının taşlarında bile tanıdı. Hemen hazırlığa durdu. Abdülhalim, anasının sezinlemesine katıldı az sonra. Seyirtip çıktı evden. Doğruydu sezdikleri. Babası, kapının önünde dikilmekteydi. Varıp elini öptü. Karayazıcı ilkin başını okşadı oğlunun. Sonra kaşlarını çattı hafiften;

— Derse gitmedin mi?

— Teyzem izin aldı hocamdan. Akşama Gafur ekem tamamlatacak noksanımı.

— Ha o zaman iyi... Hadi söyle anana, yola düşme zamanıdır.

Abdülhalim'in haber vermesine kalmadı. Sumru, Hasan ve kızını ellerinden tutarak kapının önünde belirdi. Firdevs kadın, elinde bir tas suyla bacısını uğurlamaya koştu. Yeniden öpüştüler Abdülhalim'le... Karayazıcı'nın yedeklediği ata binip, Hasan'ı babasının, kızı kendisinin tergisine aldı Sumru... Kızını tutmak nedeniyle oğluna baka baka yola düştüler. Firdevs arkalarından döktüğü bir tas suyla, tezden kavuşma umudunu kabarttı Abdülhalim'in.

Gözalabildiğine uzanan ormanın içinde açılmış düzgün yollarda at koşturuyorlar. Göz açıp kapayınca yitiklere karışıyor kuru dal, çalı, çırpı toplayan eski giysili yoksul serfler... Orman içinde tahadan yapılmış yıkıldı yıkılacak evlerin önünde çocuklar koşturuyor. Aydın, şatonun zenginliğiyle, bunların yoksulluklarını karşılaştırmadan edemiyor. Her karşılaştırmada içinin derinlerinde bir acıma duygusu alazlanıyor. Töperlene töperlene beyninin hücrelerine tırmanıyor. Bütün bedeni, bütün derisi al al yanıyor. Yanıbaşında burnunun ucu kızarak sevinç örneği gibi atının üstünde dimdik duran Marie-Klére bakıyor. Bir hınçla, bir yakınlığın çatışmasında zıplıyor yüreği... İki yanlarından nal seslerine dikilen tavşanları, keklikleri, sülünleri kaçırtarak, ormanın ortasındaki gölün kıyısına varıyorlar. Atlarından inip, suyun kıyısındaki diz boyu çimenlerin üstüne oturuyorlar.

— Arkadaşlarımın tümü dostluğumuzu kıskanıyorlar, - diyor Marie-Klére...

— Arkadaşlarınızla da dostluğa çabalamaktayım elimden geldiğince, - diye yanıtlayan Aydın'ın utangaç yanaklarına bakıyor kız...

— Ben hepsinden yakın olmayı seviyorum. Kiskanmaları onurumu yüceltiyor. Sizi tanımak, düşlerimin gerçekleşmesi oldu. Reis babanızı ve üç bilgeyi tanıdığımda çok küçüktüm. Annem, kardeşim ve öteki tanıyanlar hep bir masal olarak anlattılar. Masal kahramanlarını tanıyamamaktan üzünçlüydüm. Küçüklüğümün anılarında her biri birer dev olarak kalmışlardı. Birlikte koşup oynamış, bana sizin masallarınızı anlatmışlardı. Ama silinip gitmekteydi anılar... Şimdi seni tanımak, geçmişin sevinciyle doldurdu içimi, - diye uzanarak elini tuttu Aydın'ın...

Aydın konukluk kurallarına ters düşmek korkusuyla, tutulan elini çekemedi. Sonra elinin üstünden bileğine, dirseğine ağın ince bir ılıkliğin, omuzunda ateş kestiğini duyarak kopmak isteğiyle tutuştu. Marie-Klére ince parmaklarını sıkıverdi kopma isteğini sezer sezmez. Aydın yumuk ellerini avuçlarının içinde tüketti. Ağır ağır döndüler. Gözleri, gözlerinin içinde tutuştu. Yüzleri gözpınarlarının derinlerindeki kaynaklardan yıkanmak amacıyla alabildiğine sokuldu birbirine... Kalın, etli, sıcak, ıslak, serin dudaklar, birbirinin üstünde eridi.

Üstüne abanan kızın nefeslerini ciğerlerinde duydu Aydın. Kollarının kunt sertliği içine tutuklayıverdi bir an. Ciğerlerinde buğulanan süt kokusuyla kendinden geçmeye ulaşırken, toparlandı. Kızın gözlerinde topaklanan düşkırıklığına aldırmadan koptu. Yeniden yanıbaşına, dizlerinin üstüne oturturken;

— Konukluk yasası önümüze engel çıkarmakta, - dedi. - Biz geçiciyiz dost güzel... Siz bütün bir yükü yüklenmeye hazır olamazsınız. Ardımızdan karışlanmayı dileyemeyiz.

— İnsan istemekteyse Aydın, - dedi ilk kez kız. - Sevmekteyse dolu dolu, engel tanımamalı... Korsanların tutulduğunda denizleri aştığını bilirdim. Demek ki, kendimi yeterince sevdiremedim...

— Sevgiğimden bağlarım elimi kolumu, - dedi Aydın. - Aramızda salt kaçamak olabilir. Bir baron kızıdır. Tutsaklamaya gücüm yetmez. Yetmemesinin nedeni kardeşin, babanın can bir yoldaşı Turgut Reis ve ustalarıdır... Bizde dosta aykırı bakmak yazılı değil... Ancak gereğince olur ise, iş değişir. Gereği de olanaksız bildiğimce... Belki baban sağolsa, göğüsler gereğini... Olmadığından, ananı güç durumunda bırakamayız. Kardeşinin önü açık... İşin içine din sorunu girdi mi, dostluğu da sevdayı da küçümseyebilirler...

— Alır gidersin beni burdan. Senin götürdüğünü kim bilecek?

— Biz bilmekteyiz, yetmez mi? Sonra alıp nereye gidebilirim? Sizin töreleriniz katı da bizimkiler hamur örneği yumuşak mı? Değil... Sevdaya sonsuz kapı açılır bizde... Biliriz, kapıp götürsek bağışlarız. Ne var ki, Turgut Baba gemilerinden atar. Kendi namusuna leke sürülmüşcesine hınçlanır bize... Ve dahi bir kez kaşını eğdi mi Akdeniz üzre yerimiz olamaz... Ya ustalarımız? On'ar daha işin başında üşenirler ki, gönüllerini almamız olanaksız...

— Deniz üstüne gitmemiz koşul değil ki Aydın... Biz de karaya kaçacağız!..

— Nereye? Yerimiz yok sevdiğim. Yerimiz olmayanda, sevdayı susturmalıyız. Ya da en azından yanlıştan korumalıyız. Doğrusu, bizim çekilip gitmemizdir. Dönende diyeceğiz ustalarımıza... Gayri Armand karındaşımız sağılmaya yüz tuttu... Bizim burada oyalanmamız gereksiz. Bir an önce varıp, yol-daşlarımıza katılmamız zorunlu.

— Benden kaçmaktasın öyle mi? Gereksiz... İstememekteysen beni, ne yapabilirim?

— Kaçmakta isem, kendimden kaçmaktayım billesin... Uygun biçimde birbirimizin olamayız. Ötesine dermanım kalmayabilir.

— Güçlüsün Aydın!.. Sandığımdan, varsaydığımından çok güçlüsün. Benim düşünmediklerimi kararlaştıracak ölçüde de bilgesin. Seni tanıdıktan sonra, dalımda kurumak yazılıysa, katlanırım. Belki zaman, birleşmemizi sağlayacak merhemi karar...

— Sanmamakta, ummamaktayım. Koç kaçımını da ne sana, ne kendime yakıştıramamaktayım. Bağışla... Korkum suç işlemekten değil. Seni incitmekten...

— Anladığımdan bağışlayamamaktayım kendimi ya!.. Bir serf kızı olsaydım. Dileseydin annemden beni, bağış olarak sunar, böylelikle oğlunun kurtarıcısına hizmet etmenin kıvancını da tadardı... Dediklerinin tümü doğru... Yeni oluşmakta bir devletin uyrukları, uyrukları da değil sahipleri olarak kuralları biz koyacağız. Kendi canımız yansa bile, ilkin uyan olmadık mı, işlemez kurallar, - dedi kendini toplayarak Marie-Klére...

— Soy, kişiye güç vermekte öyle ya!..

— Soy değil Aydın... İstenmediğini bilmek, - diye onurlu onurlu baktı, kız...

Aydın, içi üzüle üzüle doğruldu. Kaldırdı kızı. Atının üstüne yerleştiriverdi kuş gibi. Ormandan doğru şatonun anayoluna çıktılar. Çıktıkları anda da, tekerleklerini tıngırdatan bir arabayla karşılaştılar. Arabanın dört yanında ilerleyen atlı korucular, Kral II. Henry'nin forsunu taşıyorlardı. Marie-Klére hemen atından inerek eğildi... Araba yanibaşlarında durdu... Penceresinden uzanan pıruklu bir baş;

— Bicon Baronluğuna gitmekteyiz, - dedi...

— Baronluk topraklarındasınız efendim, - diye yanıtladı kız. - Ben, Baron'un kızı Marie-Klére'im... Hoşgeldiniz...

— Ben de doktor Pierre Ramus... Yüce Kralımız, Baron Bicon'un bakımı için görevlendirdiler... Saygıdeğer Baronumuzun genç olduğunu sanmaktaydım...

— Bağışlayın, - dedi Marie-Klére... - Babamın ölümüne bir türlü alışamadım.

— Oh, sizi üzmemek istemezdim, - dedi Doktor. - Haklısınız... Yaralı olan yeni Baronumuz.

— Size kurtarıcımız Aydın Reis'i tanıtmak isterim efendim. Kendilerinin çabası olmasa kardeşime kavuşmamız olanaksızdı...

— Yiğitlikleri anlatıldı dostlarımızın. Kralımıza haberi getiren ulak üç derya bilgesinin de şatonuzda olduğunu muştuladı... Kendileriyle konuşmak orıur kazandıracağından Baronumuzun yanına koşmayı görev saydık...

— Bilgemiz dört efendim, - dedi Marie-Klére... - Don Pedro hekim, yaraların sağıltilmasında inanılmaz şeyler yapılabileceğini kanıtladılar.

— Oh, bir insan daha ne isteyebilir? İzniniz olursa barones, tezcanlığımı bağışlamanızı dilerim...

— Hay hay efendim, biz de akşam gezintisinden şatoya dönmek üzereydik.

Tırıs a kalkan atlar, arabanın sallanmasına al dirmayan doktorla birlikte şatoya yöneldiler. Aydın, adamın ıvecenliğinden ustalarıyla doyulmaz söyleşilere dalmak umudunu çıkardı. Ünlerinin Paris'e değ in yayılmış olmasından kasıntılı, genç baronesin yanında at koşturmaya başladı...

«Ustalarımı gücendirmeden anlatabildi isem, mutlanırım,» diye düşündü. «Baştan eğittikleri iyi oldu. Demeselerdi, orda, göl başında kendimi kapıp koyuvermek işten değildi. Kız da yiğitmiş hani. Zamanında toplanmasını bildi. Yoksa, gitti gitti geldi içim. Demeselerdi ya dulunu bulacaksın ya sıla öz lemindekini, takılıp kalırdım Kalanda bağışlamazlardı beni. Solu usta öğrense şimdi, küser. O der ki her zaman, ananla bacın dışındaki kısmetin ise el den geleni orda komak kişinin kendi gönlüne azap vermesidir. O kadın ya da oğlan, sen er isen, erliğini sınamaya koşulusun. Ama, sanırım, bu kez o bile karşı çıkardı... Hani evli olsaydı. Ya da dul, tadına doyum olmazdı. Ama, dedikleri gibi, daha yeni höpürdemekte. Turgut Reis'in paralanmaları göstermekte ki, kendini baba yerine komakta. Olmadığı da belli değ il... Yok, bunu gizlemeyecek denli doğrudur reis babamız... Ustalarım da... Öyleyse, canbir karındaş saymaktaydı Baron'u... Evlad-ü ayalini kol kanat koruduklarına bakılır, bize geçtikleri öğütler düşünülürse!. İyi ettim. Kendimi tutmayı onlar öğretiler. Anlatırsam sevinirler bakarsın. Hem de, kız dürüstlüğüme inanç duydu. İsteseydim, sonunu getirmek işten değ il. Değ il ya, bunca genç ve dahi güzel kız içinde, bunca yoksun durmaktan da usandım. Varıp yapışacağım eteklerine. İzinleri-

ni dileyip, tutacağım kıyının yolunu... Daha Nice kıyılarında savaş sürmektedir. Katılır, öc alırız ki tutsaklardan, canımıza deysin.»

Şatonun önünde atından atladı. Barones'i tüğ gibi indiriverdi merdivenlerin başına. Seyisler atlara yapışırken, doktoru arabadan alıp, mermör basamaklara tırmandılar.

Ali Ağa, Paşasının buyruğu üzerine at çatlata-
rak, menzilleri, konakları aştı... Sekbanlarından ge-
rileyen, ilk menzilde kala kala, tek başına Üsküdar'a
ulaştı. Akşam karanlığına karşın saçtığı altın, ham-
lacıların iştahını kabarttığından, kıyıya bağlı sandal-
lardan birini yürüttü.

Topkapı Yenisarayının, kapıları kapanmaktay-
ken, Hünkâr İskeleyi yanından içeri girdi. Doğru, ha-
reme varma hazırlığındaki Sultan'ın eteğine yapışa-
rak yere kapaklandı. Koynundan dürülü mektubu çı-
karıp, uzattı Hakan'a...

Süleyman, dönüp tahtına kuruldu. Divan ağa-
larının dikilmelerine aldırmadan, mektubu okumaya
başladı. Okudukça, gözlerini kaldırıp kaldırıp Ali
Ağa'ya bakıyordu. Ağa, her cümlemin doğruluğuna
başıyla onay verdikçe, ak sakallarının altındaki so-
luk benzi kızarıyordu. Mektubu bitirdiğinde bakışla-
rından ürktü Ali Ağa. Kamburu daha bir arttı. Yor-
gunluğu dizlerinin titremesinde seyridi. Hakan'ın ba-
kışlarındaki öfkenin kendi üstünden aşip gitmesine
yakararak yeniden dikildi.

— Sipah Ağasının mührü olmasa, bühtandır
çerdim, - diye acılı acılı söylendi Hakan. - Mustafam,
yetkinliğine ve dahi yetişkinliğine tanıt aranmayacak
bir düzeydedir. Böyle bilisiz sözler ondan çıkamaz...
O ki, tahtımızın varisi, saltanatımızın geleceğidir...
Devlet içre düzenin ne olduğunu bilmek zorunda...
Bilmemekteyse öğretilir. Sefer üzre askere yanlış
düşünceler verilmesinin sonuçları nereye varır, bel-

ler bir iyice... Biz yine de kondurmak istemeyiz. Hele nişancı Ağa'yı çağrıl原因. Yazdıracağımız vardır; - diyerek arkasına yaslandı.

Ağalar birbirinin yüzüne baktılar. Akağa, buyruğu tezden iletmek amacıyla dışarı uğradığında, düşünceye daldı Hakan; «Gerektiğinden fazla yaşadığımızı durmaksızın başımıza kakarlar... Yaşadıkça, kendimize miras hakkından öte pay mı ayırdık? Aldığımızdan öte değil mi mülkümüz? Ne istemekteler? Türkmen beyiyle, Horasan erlerinin dediklerinden sonra bu söylenti, birbirini tamamlamakta bize kalırsa. Tezden tedbir alınmayanda, tahtımızın ayakları kemirilmekte ki, kendimizi yerde bulmaya hazır olmak gerek... Onca gerçek bilgeden bilgi sunduğumuz oğlumuz, kocalmışlığımızdan yararlanıp, tezcanlık göstermekteyse, egemenliğin verilivermediğini beller bir iyice... Umduklarını kursaklarında komak her zaman gücümüzde... Ne var ki, Bican Bey'in dediği gibi oyun çoğaldı. Biz oyundan arıkız bilirdik kendimizi. Bize bile oyun edilmekte olabilir... Söylentidir diye geçtik şimdiye. Söylentinin kaynağını aramaklığımız gerekmekte. Ararız. Tahta oturma umudu geciktikçe, tezcanlılık başışlanır. Ne var ki, tezcanlılığın ardına oyuncular yerleşeride, kargaşa alır başını gider... Korsika ve dahi Nice'in alınıp Henry'ye armağanlanmasıyla batıdan güvenimiz yerinde... Ferdinand amana geldi, Şarlken'den umudunu kesende. Britanyalı elçi yollamaya hazırlanmış çasıtlarımızın bildirdiklerine göre... Erdel'de azbiraz ortalığı karıştırmak gerek. Batı kendi içiyle uğraşmaktayken, biz de doğuya yöneliriz. Ve dahi, bize kötü örnek olan türkmen devletini bir iyice yıkıp, güvencelerini ellerinden alır isek, ötesinde başkalıdırıyı engelleriz. Bir kez kağansız kaldı mı türkmen,

eteğimizin ucunda toplanmaya koşuludur. En güçlüye sarılır kendi güvencesi bakımından. En güçlü de biz olduğumuza göre, tezden giderilmesi gerekeni gidermeliyiz. Öyle ise, İran seferini bahara bırakacağız. Kocalmadığımızı askerin ve dahi ahalinin gözlerine sokacağız ki, yerimizde gözü olanın gözünü oyabilelim.» Başını kaldırdığında, nişancı Ağa'nın diviti hokkası, rıhı rahlesiyle önünde dikilmekte olduğunu görüü. Başını sallayarak, diz çökmesini buyurdu;

— Benim Vezirim, - diye başladı yazmasını bekleye bekleye: - Duyduk ki, asker arasında yakışsız söylentiler dolaşmaktadır. Aksaray'dan ötesine geçmemekle isabetli tedbir kılmışsın. Yararlı bir iş yapılmak düşünüldüğünde, çeşitli engelle karşılaşmak kaçınılmaz. Her bir şeyin gereğince araştırılıp, kesin bir sonuca varılması zaman ister. Bu yüzden, kulu izinli kılıp, sipaha yol veresin. Sen ve dahi öteki vezirlerimiz, paşa ve beylerimiz, tez zamanda yanımızda bulunmak amacıyla yola çıkarsınız. Hizmetlerinizin devamı, yaramazlıkların giderilmesi buyruğumuzla, sizi ve yarar kullarımızı tanıya emanet ederiz...

Yazman, dudaklarıyla söylenenleri yineliye yineliye bitirdiğinde, parşömeni aldı. Sağ işaret parmağındaki tuğra'yı mürekkepli keçeye bastı. Sonra sözcüklerin altında fi, 959, diye ayı günü belirleyen tarihin altına bastı. Yazman rıh serperek parşömeni kuruttuktan sonra, tomarladı. Ortasına akıtılan balmumunun üstüne, divan mührünü bastırarak, mühimme defterine özetini geçirdi. İşini bitirdikten sonra, tomarı öpüp başına koyarak, Ali Ağa'ya uzattı...

Ali Ağa üç kez öpüp başına koyduktan sonra,

koynuna yerleştirdi buyruğu. Dinginliğe dönüşen yorgunluğunu çoktan unutmuşcasına dimdik çıktı divandan. Apsatı türkmen atıyla değiştirilen yorgun atını düşünmeden atlandı. Bostancıbaşının işaretizerine açılan kapıdan, Hünkâr İskelesi'ne vardı. Bu kez Hakan'ın ılağı olmanınstnlğn hemen gördü. İskelede bekleyen saltanat kayıklarından birine atıyla bindi. Çifte kürekler aynı anda suya girip çıkınca, sandal erişilmez bir hızla uçtu suyunstnde.

Ulak gider gitmez, kararını bir kez daha gözden geçiren Hakan, en doğrusunu yapmış olmanın kıvancıyla doğruldu. Yan kapıdan, Başhaseki daire-sine yöneldi. şamdancıbaşının, yanıbaşındaonn aydınlatacak biçimde tuttuğu dokuz kollu gümüş şamdanın işığında, tahta kapıya vardı. Kızlar ağası ayak seslerinden konuğunu tanımanın ıvecenliğiyle kapıyı açtı. Yerlere değin eğilerek, yol verdi...

Duvarlarında kristal fanuslarla parıldayan altın apiiklerin aydınlattığı halı döşeli koridorlardan yürüdüler. Bir el şakırtısına seyirtip yetişen civil civil cariyelerin okşayışlarında soyundu Süleyman. Yaşlı teninin buruşuklarıstnde dolanan, minyatür yumuğu genç ellerin oğuşlarında canlandı. Günün yorgunluğu oğmaların yelinde uçup gitti... Hamamın ılık buğusunda düşüncelerinden, yaşlılığından arındı. İpek ve atlas giysilerine bezendiğinde, sakalının aklığı bedeninin dinliğinden utandı. Sofraya yönelirken, kulaklarından yüreğinin zonklamasına akan bir ud sesiyle durakladı. Bir süre dinledikten sonra;

— Hurremim, - dedi mırıltıyla. - Canımızın sık-kınlığını yryşmzden mi sezmekte ki, yasakladığımız halde, fasılla karşılamakta bizi.

Ağalar, duymazlıkla duraklamalarını sürdürdüler. Nedense Hakan, Hürrem'den gelen her türlü aykırılığı bir geniş hoşgörülle karşılamaktaydı. Bu yüzden de başka zaman, dudaklarının kıpırtısına uzanan bütün kulaklar, haremde sağırılığa koşuluyorlardı. O duraklayınca, ağalar da dikilmelerini sürdürdüler. Süleyman, kapıyı aştığında kulaklarından yüreğine akan bu ılık güzelliğten yoksun kalacağını biliyordu. Hürrem hemen udunu bırakacak, kapaklanarak efendisini karşılayacaktı. Bir an bile kesmeye kıyamadığından öyle ayakta dinledi...

Ağalar, yasağın bozulduğunu anladılar. Hakan sesini çıkarmadığına göre yıllardır, fasıldan yoksun kalan harem tavanlarının yeniden coşkun ya da üzünçlü nağmelerin titreşimine yankı vereceğini düşündüler. Yarından tezi yok, mülkün en ünlü sazenceleri, tavana yakın bölmelerinde yer alırlardı. Kaç kez akıllarından geçirip öneremedikleri bir durumun, olgu olarak Sultan'a sunulması, Ağaları biraz daha bağladı Hürrem Sultan'a... Görevini en iyi biçimde yerine getiren hasekinin incelik ve bilisine beğeni duydular. Hiç bir kadının bunca uzun zaman avucunun içine alamadığı koca Hakan'ın sevgisine hak verdiler.

Bir duraklamada haseki dairesinin salonuna kayıverdi Hakan. Hürrem tam ağaların düşündüğü gibi udunu bir kıyıya koyup, kapaklandı. Efendisinin ayaklarını, eteğini öperek doğruldu. Ellerini tek tek dudaklarına götürdü. Sonra bağına sarılarak;

— Gelmeniz gecikende aslanım, - diye yakınmaya durdu. - Beni sevdiğiniz peşrevlerden ötesi oyalayamamakta. Ancak o zaman sizi yanımda sanabilmekteyim. Biliyorum, müziği yasakladınız. Yasa-

ğınıza ilkin benim uymam gerekli. Bağışınızın yüceliğine güvendiğimden kendimi tutamamaktayım.

— Bağışlayan sensin kadınım. Yanlış bir yasak koyduğumuzu öyle yerinde ve dahi zamanında hatırlattın ki, kaldırmaya karar verdik.

— Siz gerekeni her zaman gerektiğince yaparsınız efendim. Benimki yoksunluksa, sizinki buyuruculuğun gereği. Bilmekteyim çok yormaktalar sizi. Onca veziriniz, ulema ve dahi ümeranız çabalamakta. Ne var ki, kul efendisinden bilisiz bir iş tutamayacağından yine de her bir şeyi size danışmaktalar. Danışmaları da kaçınılmaz. Din ve dahi devlet yüce omuzlarınızın üstünde durmaktadır. Bütün dünyanın sorumunu üstlenmişsiniz. Salt bu sorum bile bir kişinin kaddini bükmeye yetmekteyken, bunca yıldır yüksünmeden taşımaktasınız. Kullarınız ve dahi bendeniz efendim, size her zaman borçluyuz. Borcumuzu hiç ödeyemeyeceğimizin bilincinde olduğumuzdan da yükünüzü azaltmak elimizden gelse, canımızı uğrunuza fedadan kaçınmayacağımızı bilirsiniz.

— Bilmekteyiz kadınım. Yorgunluğumuzu azaltmaya nice bir uğraştığını bilmekteyiz. Ve dahi ancak ağuş-u aşkında biraz nefeslenmekteyiz.

Oh efendim, sarılmasıyla göğsüne sokuldu Hakan'ın Hurrem. Kınalı ellerini ipek giysilerinin altından sarkık tene geçirdi. Dinginliğine ağır ağır coşku katarak, okşamaya durdu... Uzun yıllar vardı ki, Hurrem'in okşamaları zamanı parmaklarının ucuna dolayarak tenine yazıyordu Süleyman'ın...

Kucaklarcasına götürdüğü Hakan'ı divana uzattı Hurrem... Çaşnigirbaşı'nın özenle hazırladığı sofranın başına oturdular. Her yemekten önce kendisi

tadarak sundu görevli. Hürrem'in işareti üzerine, salonun dibinden giderek yükselen bir Baykara faslının nağmeleri avizelerde, tavanın kakmalarında, halıların renk ve desenlerinde dolandı. Süleyman yarı uzanmış, yarı soyunmuş durumda, bir yandan sunulanları yiyor, bir yandan da şarap niyetine Hürrem'in kızıl dudaklarını yudumluyordu.

Fasıl, sarayın kalın duvarlarında yankılanıp, kulaklarında yükseldiğinde, sofralar derlendi. Hürrem'in elleri, teninde iyice yoğunlaştı Süleyman'ın... Yaşlı beden, bir çınar görkemiyle ağır ağır dikildi. Sertleşti... Güçlendi... Sarkık deriler kabardı. İçleri doldu... Şişti. Ve Süleyman'ın çıplak kolları, Hürrem'in bayatlamayan çıplak tenine dolandı. Bir kısa an... Hemen anımsanıp, yitirilen bir küçük zaman diliminde vardığı kararı düşündü Hakan. Ve düşünmesiyle unutulması bir oldu. Sakallarının ucundan, saçlarının dibine ağa bildik bir alaz, ensesinden töperlenerek, kuyruk sokumuna doğru yol aldı... Divan yumuşadı. Hürrem hamurlaştı. Yatağan keskinliğiyle bilen Hakan, pembeye kesen bedeninin üstüne kapaklanırken, kalçalarının arasına giriverdi karısının.

*
**

Orhangazi vakfının mütevellisi, Gaybi'nin izini sürerek Gökdere Medresesine vardı. Hasan Çelebi'yi tanımanın kasıntısıyla kapıdan girdi. Doğru dersaneye yönelerek, hocanın dizi dibine çöktü;

— Bilinize, belleğinize sağlık efendim, - diye söze girdi. - Vakıf işleri için Bursa'ya sık sık inmekteyiz bilirsiniz. Her kezinde, namazımızı bir başka yerde kılmayı gelenek edinmişizdir. Geleneğimize şükür. Bu gün öğle namazından sonra sizin öğ-

renciniz olduğu apaçık bir molla dinledik. Ulucami'nin kubbeleri böyle bir sesi şimdiye duymadı desek yalancı çıkmayız. Nice bir kutluluktur ki, topluluğun yüreğine tanrı aşkı böyle sokula... Şimdiden kapınıza varırım efendim. Bizi kırmayacağınızdan umutlu olarak dönderirseniz, mutlanırsınız. Dileriz ki, mollamız bu ramazanı bizim ahalimizi aydınlatmakla geçirsinler. Ahalinin sunduğunca da, biz ödüllemek isteriz. Ne var ki, siz hocası, atasısınız. Belki verilmiş sözünüz, uygulanması gerekli düşünceniz vardır. Yok ise efendim... Şimdiye düşünülmediyse, kırmayın bizi. Bir kent ahalisinin ceddinize ve dahi bilinize borçlu kalacağını şimdiden belirtiriz. Hem de ödenmez bir borç. Neden derseniz, böylesini görmediler. Bilmemekteler. Kişinin yüreğine iman nice bir salınmakta anlamalılar. O bülbül şakımasının coşkusunda geçirmeliler ramazanı. Biliriz ki, sevapları katıyla olur. Olanda da, bizim borcumuz sonsuza uzar...

— Çok isterdik Mülayim Ağamız, - dedi Hasan Çelebi. - Buyurduğunuz gibi, mollamız yüce tanrının bahşeylediğini artırıp götürmede. Gönüllere sürur, ruhlara sükûn vermekte. Daha ilk dinleyenden, sürekli izleyenine herkesin ortak kanaatı böyle efendim. Böyle olanda da takdir buyrulur ki, söz vermek olasıdır. Neden derseniz, Yenicami müderrisleri hocalarımız, ramazanlığına istemekteler. Kirmasti'den duyanlar dilemekte... Mudanya, şimdiden gönüllü... İznik, Gemlik ve dahi Karacabey dilekçi... Neyleyeceğimizi biz de bilmemekteyiz. Her birine bir ramazan yollayalım desek, gelen yıla kalmaz, medresemizi bitirip, icazetini alacak. Belki kırklığa burda gider, belki yerine daha yakın olduğundan Amasya'ya... Bilememekteyiz. O yüzden biz de şaşkın durumdayız.

— Bir kez sesini ve dahi makamını duyan Çelebi efendimiz, ötesinde çöl susuzuna dönmekte. Size hak veririz. Bursa büyük kent. Ve dahi pek çok kentin merkezi. Geleni gideni bol. Elbette dinleyeni de bol olur. Bizim için sorun değil. Nereye verirsiniz, Ramazanı orda geçirmeyi kurarız. Ve dahi geçirmeye gücümüz yeter. Ama ondan asıl yararlanacak olan yoksuldur. O yüzden isteklenmekteyiz. Bursa'ya gelen de, ardınca giden de, bizim gibi hali vakti yerinde olandan oluşanda, anlamı ne...

— Bili varsıla nice bir gerekliyse Ağa efendim, - dedi Çelebi, - buyurduğunuz gibi yoksula da gereklidir. Biz de bunun için, kendimizce yollar aramaktayız. Cer önemli değil. Mollamız bunu düşünmemekte. Ama, yormaktan korkmasak, birer ikişer günlüğüne paylaştırmayı yeğ tutarız. Hem bütünüyle eyaleti öğrenir. Bakarsınız sevip kalır burda. Bursa'mız şenlenir. Hem de gerektiğinde yorgunluğun nice bir iş olduğunu anlar.

— Oh, - dedi mütevellî. - Öyle olanda bizi unutmazsınız değil mi efendimiz?

— Her bir yere önceden suhte çıkarıp, haberlemeyi kurarız. Ne dersiniz, böyle bir yol geçerli midir?

— Bir yerin gönenmesi, ötekilerin yoksun kalmasındansa efendim, her yerin az az gönenmesi, bütün eyaleti bayındır kılar. Sizden haber gelende, biz de köylere ve dahi dirliklere ulak salıp, iletiriz. Böylelikle, kentimizde bulunacağı günler herkesin yetişip dinlemesi sağlanmış olur.

— Evet... Önceden ayarlanabilirse, bizce de en iyi çözüm bu. Böylelikle Ulucami müderrisleri hocalarımızı da üşendirmemiş oluruz.

— Bu muştı bize yeter efendim. Şimdiden, hazırlığa duracağız ki, haberiniz yettiğinde, her bir şey yerli yerince işlensin.

— Biz de suhtemizle bir görüşeceğiz. Yüksünmez, din görevinin altından kalkabileceğine inancını berkitirse, tasanız olmasın. Tez zamanda gün belirleyip, bildiririz.

— Sağolun efendimiz. Bundan ötesini de istememekteyiz. Geciktirdik bağışlayın. Belki dersiniz vardı. Ancak, mollarınızı dinledikten öte, düşünemez olduk. Böyle bir bülbülü kentimizde düşlemekten, sizi alakoyacağımızı bile hesaplayamadık .

— Öğleden sonra dersimiz yok efendim, tasalanmayın. Suhtemiz o yüzden, Ulucami'ye varmış olacak. Ders olduğu zamanlar, burda mescitte kılar namazını.

— Bağışınızı da aldıktan öte, sağlık ve dahi esenlik içinde kalın efendim. İzninizle.

Mütevellinin coşkulu gidişine baktı Çelebi hoca... Başını salladı. Ellerini oğuşturdu. «Gaybi Molla, bunca zamandır sönmeye yüz tutar gibi olan medresemizin ışığını şavkıttı,» diye düşündü. «Suhteler arasında bilgi geçerlidir. Ahali arasında ses. Bilgi suhtemizi buraya çektiyse, sesi ahalinin gözlerini üstümüze çevirtmekte. Bu hem gelirimizi artırır, hem onurumuzu... Hay yaşayasın Davut Molla... Medrese öğretmenle ayakta durur bellendir. Öğrencinin de hasına kavuşulanda nice bir gelişme göstereceği ortada. Bunu da senle Gaybi ispatladınız.» Latasını derleyerek yerinden doğruldu.

Kapıyı uçıp baktığında suhtelerden kimseyi görmedi. Az sonra önünde bir gölge belirince, çağırdı. Davut'la karşılaşınca gülümsedi;

— Gel hele Davut Molla... Kimseyi ummamak-taydık. Seni bulduğumuz iyi oldu.

— Buyrunuz efendimiz. Bir buyruğunuz olmadı-ğından ben de çıkmaktaydım.

— Azbiraz eğleş öyleyse. Bilece varırız. Yolda konuşuruz gerekeni.

— Nice buyurursanız efendimiz, - diyerek ka-pının önünde dikildi Davut.

Hasan Çelebi, odasına bir göz attı. Gerekeni yaptığına inanarak, medreseden çıktı. Davut'la bir-likte Hüdavendigâr imaretine doğru yürümekteyken;

— Gaybi Mollamızın sesinin yankılarını bilmek-tesin mollam, - diye söze girdi. - Her bir yerden is-tekçisi vardır ramazana... İsteklere olur demek de, olmaz demek de güç. Yapılacak hizmet dinedir. İn-sanlar bili yerine duyuyu yeğledikçe, güzelin değe-ri kaçınılmaz. Sanki bili olanda biter mi deme... Bit-mez... Ama bilinin güzeli başkadır, duyununki baş-ka. O yüzden, salt ahali sesin güzelliğine kaptırır kendini. Kaptıranda bizim ödevimiz, böyle bir sesi daha inançlı kullar sağlamaya çalışmak. Eh, elimiz-den geleni ardımıza komamayı düşünürüz. Ne var ki, Gaybi Mollamızı yormaktan korkarız.

— Bildiğimizce Gaybi Molla dayanıklıdır efen-dimiz. Hele sizden buyruk alanda, gecesini gündü-züne katmaktan sakınmaz. O yüzden, buyurmaktay-sanız, gerektiğince yere varıp, okusun. Hiç yüksün-meden yerine getireceğinden kaygınız olmasın.

— Senin ve dahi öteki yoldaşlarının da yardı-mını Isteyeceğiz. Ayrıca düşüncemizi kendisiyle tar-tışacağız. Biz demekteyiz ki, bir hat çizelim. Şöyle, eyaletin bütün sancaklarını dolaşsın mollamız bir ay içinde. Böylelikle sizler de seyyara çıkmış olur-sunuz.

— Bu bizim için yepyeni bir olanak efendimiz. Şimdiye yerleşik ceri bilirdik. Ama, buyurduğunuz doğru. Gaybi Mollamız öyle bir şakımakta ki, her yerin yararlanması gerekir.

— Demek ki, yanlış düşünmedik bu konuda... Hazreti Peygamber işlerinizi meşveret üzre görün, buyurmuşlardır. Danışmakta yarar olduğu her an daha açık ortaya çıkmakta.

— Buyruklarınıza uymak bizim için bilgi ve dahi mutluluk kaynağı olmakta. Gölgenizde öğrendiklerimizi her daim uygulamada pişirmekteyiz efendimiz. Sanki ders görmemekte, şimdiden görev yapmaktayız.

— Ders görmekle göreve hazırlanmamakta mısınız? Şimdiden başlayıp sürdürmek, iki bakımdan yararlıdır. Bilimi seçecek olan, uygulamayı bilmeli. Uygulamayı seçecek olan, yolayırımını görmeli... Bakarsın, ağır geldikçe, bir aşağıdan alıp sürdürmeyi daha yararlı görür. Ötekine de yol açılır böylelikle.

— Haklısınız efendimiz. Salt imaretle, medrese arasında gidip gelmek yerine, ilerde yapacağımız işlerle bakacağımız davalar konusunda şimdiden bili sahibi olmak çok bir iyi... Gölgenizde, bilimde de, uygulamada da yaraşır yetişmekteyiz. Amacımız ve dahi bütün isteğimiz yüzünüzü yerde komamaktır.

— Biz bildiğimizce vermeye deviniriz mollam. Almayanın sorumlunu da yüklenerek. Bir suhte madem yirmiliği aşarak buraya gelebilmiştir. Gayrisine haydi haydi yürür. Meğer engel kendi elinde olma-ya... Sen var, yoldaşını bir yokla. Eğer yüksüneceğini sezinlemekteysen ilet ki, zora koşmayalım.

— Hiç zorlanmaz efendimiz. Şimdiden güvence veririm ki, buyruğunuz çok bir sevindirecektir Gaybi Mollamızı ve dahi borçlandıracaktır.

— Yine de bir konuşursan, içimiz rahat olur.

— Hay hay... Hemen konuşacak ve dahi yarın dersten önce sunacağım efendimiz.

— Sağol... Beklediğimiz bu idi, - diyerek çarşıya yöneldi Çelebi.

Davut, hocasını uğurladıktan sonra, hızla imarete ulaştı. Odanın kapısını ardına dayayıverdi bütün gücüyle. Suhteler zıplayıp kalktılar ne olduğunu bilemeyerek. Yanıbaşına vardı Gaybi'nin;

— Kısmetin ve dahi gölgende kısmetimiz açıldı mollam, - dedi... - Hoca efendimiz buyurdular ki, ramazanda bütün eyaleti sancak sancak dolaştıracamız Gaybi Mollayı... Bu ne demektir biliyor musun? Etek dolusu akça yığacağız demektir. Ve dahi bu akçaları bir yıl Bursa batakhanelerinde dolansak tüketemeyeceğiz demektir.

— Bence batakhaneye batıracağımıza, ana-atamıza yollasak. Kimbilir ne sevinirler, - dedi Gaybi. - En azından birer değerli armağan alıp sunduğumuzda, özlemimiz giderilir.

— Yahu Gaybi Molla, - diye atıldı Kasım. - Sen gerçekten bilimin sınırlarını zorlayacak bir kişi olacaksın. Bu konularda hiç alay bilmemektesin. Bırakıp geldiklerimiz dahi aklına gelmemekte. Gerçekten akça toplayabilirsek, Bursa Çekirgesindeki hanlara varır, konuklarız ki, deyme keyfine...

— Kötü demedik ki, - diye alındı Gaybi. - Bunca özlemin bir küçük ödülü alanda, daha bir güvence beklemezler mi bizi?..

— Bizden bekledikleri ödül uçmak oğul, - dedi Muslu. - Eh bilimde gereğince ilerlersek onu da tanrı verir. Biz bakalım bize, öyle değil mi yarenler?

— Öyle, - dedi Davut. - Bizden bişey beklemekteler. Lâkin yollamak da az sevindirmez onları

Bir düşün, mehayif teftişine çıkar gibiyiz suhteler. Bütün sancakları dolanmak ne demek. Herkesin bir ayda alacağını biz beher gün alacağız. Hasan Çelebi Hocamız, Gaybi Molla gibi bir cevheri bulanda işlemekte ki, Divriği dağındakiler hiç kalsın.

— Biz de gölgesinde gölgeban olmaktadır he mi? - Diye gerindi Kasım.

— Olduğumuz yetmemekte gibi, - diye azarlayarak baktı Muslu.

— Öyle ya!.. Yetmekte de artmakta da... Sağolsun mollamız. Azbiraz terleyecek ama!..

— Hocamız buyuranda terlemenin sözü olmaz. Varır, işleriz buyurduğunu...

Gençler ellerini oğuşturarak sevecen baktılar Gaybi'ye... Ramazan sonrasının tatlı düşleri yüzlerinde yayıldı. Gaybi, kollarını sıvayarak abdest almaya yönelirken, ardından baktılar uzun uzun;

— Böyle bir yoldaşımız olduğundan nice mutlansak az... Boşuna dememişler, bir yarar kulun yedi mahalleye sevabı vardır, - dedi Davut...

Karayazıcı Mehmet, soluk soluğa atından indi. Doğru Bey otağına dalarak, saygıyla dikildi. Davran Koca Bey'den önce başını kaldırıp yüzüne baktı. Yolun tozunu dere dere yarmış terinden, önemli bir haber olduğunu sezerek dikildi. Karayazıcı, Bey başını kaldırıncaya bekledikten sonra;

— Buyruğunuz üzerine Amantini'lerin saraciyesini Alaiye koyağına indirmiş dönmekteydik efendim, - diye söze girdi. - Hesap zamanı olduğundan kendim de varmıştım. İyi ki varmışım. Beydil! Yazıcısı Döne Fakih de beni aramaktaymış. Dedi ki, beyimiz

Süleyman Paşa'nın dileği vardır. Bican Beyimizle, Şaban'ın ilk cumasında Bozok konağında buluşmayı ister. Senin yükünü ve dahi hesabını gerekse ben alayım. Tezden haberi kendi ağzınla iletirsen, yetişmek kolaylaşır... Yükü indirmiş, Amantini çorbacıyı beklemekte idim. Akıllı bir yeğeni vardır ki, babası Adriyano çorbacı gibi yamandır. Meğer o da amcasını karşılamaya gelmiş. Hemen oturup, hesap kestik. Kervan daha handa iken, ben yola düşüp haberi ilettim. Defter yanımda Beyim... Hesapları bir kolağan etmeyi düşünürseniz buyruğunuza hazır olsun istedim.

Bey, gözlerini kırıştıtarak şöyle bir düşündü. Sonra eliyle istemez işareti yaparak doğruldu;

— Sen niceyse gerektiğince kayda geçmişsindir. Var dinlen. Biz hemen atlanıp yola düşer isek, kazandığın zamanı harcamış oluruz.

Karayazıcı görevini başarıyla bitirmenin kıvançıyla gülümsedi. Beyini selâmlayıp kendi obasının yolunu tutarken, ayaklandı Bey;

— Önemli bir iş olsa gerek. Bozok beylerinin de karara katılmasını gerektirecek bir değişiklik sezinlemese Süleyman Paşa büyüğümüz, böylesi haber yollamaz.

— Türkmen ulularını topladığına bakılır ise, devlet işi olsa gerek Beyim, - dedi Davran. - Dilemekte iseniz, Beyçemiz de bilece buyursunlar. Aydınlık düşüncelerinden yarar umulabilir.

— Beyçe yorgun Kocam, - dedi Bey. - Oğul vermenin yükünü üstünden atamadı. Şimdi yola sürersek yüksünmez. Ne var ki, daha kendini topladığını sanmamaktayız. Durduk yerde üşendirmeyelim. Var-sın dinlensin. Sonrasında her bir şeyi bir iyice anlatırız. Biliriz, nice bir benimsediğinizi. Ve dahi dev-

let işi olanda görsün, öğrensin dilersen. Sağolasın. Ama otağımızın her bir kocası, işlenmişlerin tümünü ezbere bilmektedir. Bizsiz de olsa, gerektiğinde gereğini yapmaktan geri durmazlar.

— Kuşkumuz olmadı gerekmekteyse her yükün altından kalkacaklarına Beyim. Bizim dememiz onca yorgunluktan öte, azbiraz soluklanır düşüncesini dile getirmektir. Siz devlet işiyle uğraşmaktayken, Bozoklu soydaşlarımızın otağında eğlenir, yeni dostlukların filiziyle yorgunluğundan sıyrılır düşüncesinde idik. Madem buyurmaktasınız, başımızda kalması onurumuz olur.

— Beyçemiz ve dahi ağulumuz sana teslim. Biz hemen yola çıkalım ki, zamanında menzilimize ulaşalım. Biz burda değilken, devşirme birlikleri gelebilir. Gelende erimiz olmadığı açık. Frenk diyarından dönen bulunmadığından, obalarımızın er çıkarılmasına zaman yok. Elimizdekiler ancak gerekli işlere koşulabilmekte.

— Gönüllü istendiğinde sakıncasız sunduk neyiz var ise Beyim... Bıyığına tarak geçmez taze canlarımızı bile Turgutça Paşa'nın katarına katıp, derya içre yolladık. Şimdi yeniden cenkçi düzmeye olanağımız yoktur. Bunu devlet de bir iyice bilmektedir niceyse. Bilmemekte ise, açıklamak ve dahi kanıtlamak görevimizdir.

— Karayazıcı'dan, genç Amantini'nin kimliğini, kişiliğini bir iyice öğrensin. Alberto çorbacı ticaret işlerini yeğeninün üstüne yıkıp, doğrudan imalâta mı girişmek hevesindedir bir öğrenilsin. Eğer öyle ise, Ahilerimizle konuşup, bir karara varmak gerek. Doğrudan imalâta geçende, getirdikleri, götürdüklerinden artık olabilir. Olur ise, bizimkiler ne düşünecekler?

— Hemen belleyip, varırız Evran Koca zaviyesine Beyim. Döndüğünüzde, her bir sorunun yanıtını hazırlamış oluruz.

— Beyçemize iyi bakın.

— Beyçemizin bize iyi bakacağından kuşkumuz olmadı. Boyumuz her zaman, dikkatli gözetiminden hoşnut. Geçen gün bacı erenler kendi aralarında konuşmaktaydılar. Ebe ninemizin yeri doldurulmaz belledik, dedi Seyran bacı... Meğer iyi yetişende, gelen gideni aratmamaktaymış. Her bir eksiğimizle kendi eksiğinden öte ilgilenmekte. Beyçe gözü ilgilenende de eksiğimiz anında giderilmekte... Bilmektesin Beyim, Seyran bacı kolay alkışçı olmadı hiç bir zaman. Obamız avratları içinde en zor beğeneni ve dahi doğruyu en açık biçimde belirtenidir... Arımız, argınımızdır. Onun ağzından bunları dedirtebilmek, oba insanların tam bağımlılığını kazanmakla mümkündür.

— Yola düşmekteyken kocam, içimizi sevinçle doldurmayı kurarsın. Diline sağlık. Duyduğumuza sevindik. Beyçemizin ulusumuz üstünde gerektiğinde hizmet görmesi mutluluğumuzu artırdı. Ulusumuzun da da Beyçemizin hizmetlerinde yardımcılığı unutulamaz.

— Hizmetin güçlüğü ve dahi ağırlığını bilinçle görende kişi Beyim, yapılması gerekeni hoşnutlukla yerine getirir. O yüzden, Beyçe ninemizin yetiştirdiği de, kendince bilili ve dahi bilinçli olacağından, ulusumuzun yazgısı aktır.

— Biz varıp, gönlünü alalım. Sen de yol hazırlığını gördürürsen!..

— Karayızıcı buyurmuştur Beyim. Yol hazırlığı tamam. Siz varıp, Beyçemizi hoşlayın, biz de hazırlığı bir gözden geçirelim.

Bey, otağın iç yanına geçmekteyken, Kamber Koca dışardaki deviniyi denetlemeye durdu. Karayazıcı çıkarken verdiği işaret tam zamanında yerine getirilmişti. Alkız eğlenmiş, yedeklenmiş, Bey korucuları atlarının üstünde dimdik nöbete girmişlerdi. Azık dengini yüklenen katırı da denetledikten sonra, yüzünde gülücüklerle, Beyini beklemeye durdu.

Uzanır bıraktığı Doyran'ın yanına varan Bey, çoktan kalktığını görerek durakladı. Gözleri otağın içini araştırdı. Dışarıya bakmak üzere davranırken, seyirtip yetti Doyran. Dingin, güzel ve dayanıklı dikildi Beyinin önünde;

— Hazırlığı görende seyirttim Beyim...

— Azbiraz oturalım sevdiğim, - diye ellerini yakaladı Bey. Yanyana oturduklarında; - Böyle dolanman doğru değil. Ebenin buyurduğunca yatakta kalman gerek. Sonra bir zedelenmeye neden olur isek, üzülürüz.

— Kendimi güçlü duyanda Beyim, boy işine koştuktan kalamam... Beyçe ninem buyururdu ki, hizmet sahibi, her dem hizmete koşulmayı bilmek gerek... Hastalık, sayrılık, hizmetten kalma gerekçesi olamaz. Öyle olanda, bırakmasını bilmeli adem dediğin. Safa ehlinin bilmediği budur. Hem canını uçmakta tutmak diler, hem tenini coşmakta... Bedelini ödemeye gelende de, işi üşendirmeye ve dahi zorbalığa vardırır ki, gayrisinde tepeleyip yitirmek koşuldur... Oysa biz, sevdamızın coşkusuyla yükümlendik adem hizmetini. Yükümlendikse, sevdamızın alazı sürüp götürmekte olmalı... Olmakta, yakınmamakta, sevinmekteyiz tersine. Sevincimizden de, dinginliğimiz tez, yorgunluğumuz az olmakta efendim.

— Bilmekteyiz kadınım. Bildiğimizden her za-

man ses etmemekteyiz. Ne var ki, analık, beyçeliğe üsttür. Oğul derdi, boy derdini aşanda, seni güçlü görmek gerek.

— Boyun derdi, oğulun derdinden ayırık değil ki Beyim... Bütünleşememekte isek buyurduğunuz doğru. Oysa boyumuz, oğulumuzun derdine nice bir sarılmakta ise, biz de boyumuzun derdine onca sarılmaklığa koşuluyuz. Koşulu olanda, azbiraz kotluk kovaltıyor isek, kendimize kovaltmaktayız.

— Eh, öyle ise, iznini dilemeye geldik. Beydili Süleyman Paşa, haber etmiş. Bozok konağında buluşma önermekte. Sanırsız, İstanbul'dan yeni haberler edindi. Bunları bilece değerlendirmeyi ve dahi gerekeni işlemeyi kurarlar. Olvarıp, yetmemiz gerek.

— Davran Koca'yı almamaktasınız. he mi Beyim! Nice olsa, her bir şeyi bellemiş sayılmayız. Gerktiğinde töreye uygun davranabilmek için kocaya gereksinimimiz vardır.

— Almamaktayız. Biz varanda kocalar gereksiz. Her dem yardımında olacaklarını bilesin.

— Bilmekteyim efendim. Onların eğitiminden pişe pişe çıkabildiğimde size yaraşır bir beyçe olacağıma da kuşum yok...

— Yaraşır olmasaydın kadını, yaraşmasaydın, beyçelikte işin neydi... Bunca yıl sonra bunu yinelemek doğru mu? Bilmekte, yüreğimizden fışkıran pınarın, hangi ırmağa karıştığını görmektesin. Yine de kuşkuda kaygıda isen, yazıklandırız.

— Yazıklanmak açısından demedim Beyim. Her geçen gün sevdanın ve dahi özlemimin daha bir arttığını belirtmeyi dilerdim. Becerememekte isem, bağışlayın.

— Sevdayı bağışlamak. Türkmen beyinin bile

yetkisinde olan iş değil kadını. Sevdaya hizmet etmektir görevimiz, - diyerek uzandı karısına. Sarıldılar. Uzun uzun kokladı. Göğsünde sıkı gövdesini. Kemiklerinin kütürtüsünü dinledi yüreği zonklayarak. - Hele varıp dönelim. Bunca özlemin sılasını nice bir çıkaracağımızı biliriz, - diyerek bıraktı. Döndü. Otağdan çıktı. Atının dizginini kavramış Davran Koca'dan çekip aldı dizgini. Zıplayıp bindi. Bekleyenlere bakarak, - Gidelim!.. - diye buyurdu...

Piérre Ramus, Don Pedro ile birlikte Armand'ın odasına girdi. Barones Bicon, gün günden iyileşen oğluya söyleşi pundudur diye, yaraların denetiminde bulunuyordu. Mutfaktan doldurduğu sıcak su sürahisini taşıyarak arkalarından yetişti. Don Pedro kaynak suyu Kütahya fayansı leğenin içine boşalttı. Torbasından çıkardığı bir parça tozu suya attıktan sonra, hem ellerini yıkadı, hem tozu eritti...

Armand, doktorunu başucunda bulunca gözlelerini açtı. Sevecen, borçlu ve umutlu baktıktan sonra;

— Bu gün çok daha iyi duyuyorum kendimi, - dedi.

— Öyle olması gerek Baronum, - diye hafif bir sesle konuştu Don Pedro. - Bakın size dost bir hekim getirdik. Piérre Ramus bilgeyle tanıştırırız.

— Geçmiş olsun Baronum, - diye selâm verdi Ramus. - Kralımız, yaralanmanızdan üzüldüler. Ancak, kalenin alınmasında gösterdiğiniz olağanüstü yiğitliğe de alkışlarını ve sevgilerini gösterdiler. Sizin gibi dostları olmaktan öğünüyorlar. Haber gelir

gelmez beni yola çıkardılar. Ama, görmekteyiz ki, bizim yapabileceklerimizden çok fazlası uygulanmış. Habercinin anlattığına göre, biz daha derin bir üzüncü yetişeceğimizi sanarak, yola çıkmıştık. Buraya gelende iş değişti. Sizi bunca kısa zamanda, rahat ve sağılmış göreceğimizi ummamaktaydık...

— Turgut Reis'in kalyonlarında yeryüzünün en bilge hekiminin bulunacağını bilmemeniz doğal, - dedi gülerek Baron. - Suç sizin değil. Bildirmekten sakınan ve dünyayı bundan yoksun kılanın.

— Dünyaya sunacak hüneri olan hiç durmaz Baronum, - dedi başını eğerek Don Pedro. - Olmayanda, ne gelir elden.

— Olmayanda, - diye yineledi Ramus. - Bir mucizeyle karşılaştığımızı şimdiden bilmekteyiz. Neyin olmasını beklemektesiniz ki?

— Yumurtanın, - dedi gülerek Don Pedro. - İçerideki kocalar buyururlar ki, tavuk bile yumurtasını doğururken gıdaklar... İnsanoğlu, yararlı olduğuna kesin güvenmedikçe gıdaklasın, olası...

— Demek ki o bilgiler, bilginin yumurtadan yararlı olduğunu bilmemektedir, - dedi Ramus öfkeyle. - Bilselerdi, böyle bir özdeyiş uğruna, sizi konuşmaktan engellemezlerdi.

Ramus'un öfkesine, Barones, Baron ve Don Pedro'nun kahkahalarla yanıt vermesi, şaşırttı Parisli doktoru. Öyle yüzlerine baktı kaldı. Don Pedro, daha çok üzmemek amacıyla kahkahasını keserek;

— Kişi bilgisini borçlu olanda, öğretmenine uymaya koşuludur değil mi efendim, - dedi.

Açıklama bekliyordu Ramus... Daha bir karıştı aklı. O bilgelerin, bu başarıyı gösteren doktora öğretmenlik yaptıklarını öğrenmek, daha bir afallat-

rı onu. Söyleyecek söz bulamadı. Don Pedro da uzatmanın gereksizliğiyle, ellerini silkeleyerek kurtuktan sonra, gözleriyle Barones'e örtüyü açmasını buyurdu.

Sargı bezlerini tek tek çıkarmaya durdu, yaraları yeniden tımarlamak amacıyla. Her bez açılıp, her yara göründükçe, Ramus'un sendelemesi arttı. Kendi kendine haç çıkararak mırıldanıyor;

— Olasız... Mümkün değil... Akıl almaz... Biliyetmez... Bu, bu!.. - Diye söyleniyordu.

Sonunda derin yaraların, onulmaz kırıkların bezleri de açılarda, dikildi doktor;

— Şimdi, şimdi anlamaktayım efendim, neden bunları yazmamaktasınız. - Diye patladı.

— Yazılmış olduklarından, - dinginliğiyle yanıt alınca, büsbütün afalladı.

— Yazılmış mı?

— Evet!.. Hem de çoktan... Biz kendi karanlığımızdan kurtulup bakabilsek, daha neler görürüz dostum. Mısır hekimliğinin, neşter kullanmakta ustalığını ilk okuduğumuzda, biz de sizin gibi şaşır-mıştık. Sonra Razi'yi ve Avicenne'yi elden geçirince, şaşkınlığın anlamsızlığını gördük. Arap ve Türk hekimleri, salt yakıyla yetinmemişler. Açıp bakmayı ve gerekli merhemi kullanmayı da bilmekteler.

— Ama din, - diye şaşkınlığını sürdürdü Ramus.

— Onu da, izniniz olursa, içerdeki bilgilerle tartışalım. Biz öyle aydınlandık.

— Oh! - Dedi Ramus. - Biz hasta sağıltmaya gelmiştik. Kendi hastalıklarımızdan kurtulacağımızı hiç düşünmemişiz...

Suskun, yaraların üstüne eğilerek, irinleri temizleyen, fitilleri değiştiren, sargı bezlerinden önce toz

ya da sulu merhem çalan Don Pedro'ya baktılar. Dudaklarını büzmüş, gözlerinin ve ellerinin tüm dikkatiyle, yaraların üstüne eğilmişti. Piérre Ramus, doktorluğun verdiği bir alışkanlıkla, Pedro'nun omuz başından yaptıklarını inceliyor. Her devinimle şaşkınlığı daha bir artıyordu. Biran önce bu bilgi denizinde yüzmek ıvecenliğı, kıpırtılarında apaçık. Pedro'nun aldirışsız uğraşması, Barones'in her isteneni bilgiyle sunuvermesi, içindeki kıpırtıyı daha da kışkırtıyor.

Oyuncak sabırsızlığındaki bir çocuk ıvecenliğı sonunda Pedro'nun bütün sargıları tazelemesiyle doruğuna ulaştı. Çıkardıklarını topladı Pedro. Ellerini leğende yıkadı yeniden. Bu kez uzatılan bir havluda kurularak, topladığı sargı bezlerini bohçaladı. Sızılarından arınmış, derin soluklarla yeniden uykuya dalan hastasına bir göz attıktan sonra, bohçayı koltuğunun altına sıkıştırarak, Barones'le birlikte mutfağı indi. Ateşin üstündeki su kazanını indirttikten sonra, alevlerin arasına atıverdi bezleri. Yanıncaya bekledi. Sonra başını kaldırarak;

— Eh, Baronumuz uyanıncaya işimiz bitti sayılır. Dedikleri gibi, yaralar sağılmaya yöneldi. Bundan ötesinde kendi gücüyle bile tümünün hakkından gelip, dimdik ayağı kalkar. Kalkar ya, sağı bacağı hafif aksamasına engel olamadık.

— Anladığım kadarıyla efendim, - dedi saygılı saygılı Ramus. - Diz ve kalça kemikleri dağılmış. Kangreni önlemek olanaksızdı. Pek pek bacağı kesmekle beden kurtulurdu. Üstelik beden de, ağır yaralar almış. Öldürücü diyememekteyim, sağılmış.

— Haklısınız. Kemikler parçalanmıştı. O yüzden, açıp yerleştirirken, tam oturtamadık. Kangren korkusu gerektiğince çalışmamıza engel olduğundan,

uzatamadık da... Çünkü biz gözetime aldığımızda, birkaç saat geçmişti.

— Siz ölüye can vermişsiniz efendim, - diye saygıyla baktı Ramus. - Baronumuz yaşadığı her anı size borçlu... Bütün yaptıklarınızı, salt Baron üstündeki deneylerinizi yazmanız, tıbbın gelişmesi için yeterli. İnanın, gördüklerimi anlatsam, bana kimse inanmaz.

— İnananlar bulunur. Türk doktorları da Arap doktorları da, bunları çoktandır yapmaktalar. Bizim eklediğimiz, derin yaranın sargıyla değil, neşterle bakıldıktan sonra yerince kapatılmasıdır. Çünkü içerde kopmuş, zedelenmiş, çürümüş ne varsa temizlemenin zorunlu olduğunu öğrendik. Öğrendiğimize borcumuzu ödeyebildikse, görevimizi yapmaktayız.

— Hangi görev yüce bilge!.. Siz tıbbı yepyeni bir atılım getirdiniz. Onu geliştirdiniz. Eğer öğretirseniz, borçluluğumuz sonsuz olur.

— Öğrenmek yeterli değildir ki... Uygulayabilmek gerek. Uygulamasız bilgi geçersizdir. İlk kez geçerlik kazandı öğrendiklerimiz. Ve bilmekteyiz, Turgut Reis'in kalyonu yerine bir başka otağda uygulamaya kalksak, başarı gösteremezdik.

— Haklısınız, - dedi birden Ramus. - Yaptıklarınız yasaktır. Hemen engizisyona gider ve yakılırdınız, tanrının işine karışıyorsunuz, diye... Oysa siz yaşamı kurtardınız. Peki, uyguladığınız yerde yasak değil mi?

— Uyguladığımız yerde bilimin her türüne, sonuna değin izin verilmekte dostum. İzin verildiğinden yeryüzünün en büyük gücü ellerinde bulunmakta. Deney de, başarısızlık da hoşgörülle ve hatta kışkırtmayla karşılanmakta. Bir buluş ya da geliş-

tirme düşündüğünüzü belirtmeniz yeter. Sonuç alın-
caya ya da düşkırıklığıyla siz vazgeçinceye destek
görürsünüz.

— Desenize bilim cennetinde bulunmaktasınız

— Bilgelerimize sorarsanız, yazık ki, öyle değil...

Kısıtlamalar başladığından yakınmaktaydılar. Bilimi
kalıplaştırma çabalarından söz ediyorlardı. Eh, etki
tepki kuralı... Onlar Avrupa'ya ilerlemeyi getirende,
biz de onlara gerilemeyi götürürüz. Götürürüz ki,
denge sağlansın ve güçlünün gücü kemirilsin.

Bezler iyice kül olduktan sonra ocağı karıştır-
dı Pedro. Kazanı yeniden yerleştirtti ateşin üstüne.
Ağır ağır, bilgelerin oturmakta olduğu salona yönel-
di.

*
**

Karayazıcı yol yorgunluğunu üstünden atar at-
maz, Davran Koca'nın karşısına dikildi. Bey'den al-
dığı buyruk uyarınca, hesabı dinleyen Davran Koca,
öneriyi aktardı. Yazıcı, oğul özleminin kışkırtmasıy-
la hemen doğruldu. Obasından Sumru kadını da
atlandırıp Kırşehirli hazırlığına durdu.

Sumru'nun kızı Şirin'le oynamakta olan Gökçe,
daha onlar atlanırken anasının eteğine sarıldı. Oyu-
nu yol boyunda da sürdürmek direnciyle, yapışınca,
Yazıcı'ya baktı Doyran. Beyçe buyruğunu hemen uy-
gulamaya duracağı belirince, izin verdi. Hasan'ın
altına, kocamış aygırlardan birini çektiler. Yazıcı,
Gökçe'yi terkisine alarak, Çiçekdağı'ndan koptular.

Gökçe, göçlerin dışında ilk kez böyle bir ge-
zlye çıkmanın sevinciyle kıpırdandı terkide. Yumuk
elleriyle Karayazıcı'nın cepkenine sarıldı bir iyice.
Yol boyunu inceleye inceleye, tepeleri, vadileri, köp-
rülerini aştılar...

Kente varır varmaz, onları Savran Ahi'nin evine bırakıp, sepici ocağına yöneldi Karayazıcı. Savran Ahi, koyaklardan indirdiği derileri sepmeye uğraşıyordu. Deposu sürekli isteklerle boşalmış, yeniden dolmaya durmuştu. Ahi gülec yüzüyle karşıladı konuğunu. Postunun üstüne yerleştiklerinde;

— Beyim buyurmuş ki, bu yılın genel hesabını bir de size duyuralım. Ve dahi buna göre bir sonuca varmak gerekmekteyse, toplantı yapıp, gerekli yerlere iletilsin.

— Beyimiz her zaman işlerimizin düzenli gitmesini dilemiş ve dahi sağlamıştır Yazıcı karındaş, - dedi Savran. - Bir aykırılık görmemiş olsa, seni yormazdı... Buyur.

— Hesap kesimine vardığımda bizim Venedikli Alberto yerine yeğeni Giovanni ile karşılaştım. Nedenini araştıranda, tam beyimin düşündüğü gibi, atelyeleri yazın da çalıştırmaya durduğunu öğrendim. Demekte ki genç Amantini, kuzeye mal verirlermiş. Anvers, Rotterdam, Brüksel ve dahi Mançester zenginleri, gayri sofralarında kristal kullanır olmuşlar. Bu yüzden işleri pek bir artmış Venedikli dostlarımızın. Yazın da orası için hazırlık tutmaya durmuşlar. Bundan öte pek gelemiyecek, dedi emisi için... Neden dersen, Mançesterli zenginler, Venedik ustalarını kandırmaya uğraşırlarmış. Bir ikisini götürebilirlerse, orda ocak açacaklarmış. Biz bunu akıl eylemedik. Onların işi onların, bizimki bizde yürüsün dedik. Görmektesin, yeni gelişen nice bir hınçla gelişmekte Ahim.

— Yitirdikleri zamanı kazanmaya dönükler bir Yazıcım, - dedi Savran. - Bir de bizim olduğumuz yerden başlamakta yenisi. Gördü ki, ordan oraya götürüp getirmek zahmetli ve dahi taşıma yüzünden

masraflı, yakında yaptırıp, ucuza kapatmayı ister. Akıllı olur yenisi. Eskinin deneyimini kullanmayı bilmekteyse.

— Tam da dediğiniz gibi... Bizim imtiyazımız yok demişler genç Amantini'ye... Nice bir kristal getirirseniz buraya, onca dokuma veririz karşılığında. Hem de ucuzdan. Ve dahi siz de imtiyazınızı kullanır, bunları Asya'ya sokarsanız, karşılıklı kazancımız olur. Eh, o da doldurup gelmiş gemisini. Doldurup gelmiş ya, bizim dokumalarımız yanında Manchesterlininki elek örneği... Pak alıcı bulamamış. Dilediğince kâr edemediğinden yakınmakta. Bundan ötesinde altın isterim, demekteydi. Mallarını kendileri kullansınlar. Ben de kıskırttım azbiraz. Altın elde ederse, buralarda iltizam alabileceğini söyledim. Belki böylelikle ayağını kuzeyden keseriz.

— Bu olası Yazıcım, - diye atıldı Savran. - Üreten satmaya koşuludur. Bizim fetihlerin altında azbiraz da bu yatmakta bilirsin. Şimdi sıra onlara gelmekte demek ki... Boş bulunur, üretimi böyle sürdürürsek, yakında kendi malımızın içinde boğarlar bizi. Neden dersen satacak yerimiz olmayanda, depoyu doldurmak batırır... O yüzden, hesap da var saydığımız gibi başabaş çıktıysa, bizim tezden tedbir almaklığımız gerekmekte...

— Mal hesabını demekteyseniz, taşımacılığımızdan bildiğimizce başabaş çıktı Ahim... Tam bu yurduğunuz gibi... Biz yollayandan da, isteyenden de alacaklı olduğumuzdan, bizimki sayılmaz elbet... Taşıma ayrı iş, mal ayrı... Biri üretim, biri aktarma... Ne var ki, gerekli kararların alınmasını istemiş Beyimiz. Sanırsız ne etmek gerektiğini siz bilmektesiniz. Ve dahi bizim görevimiz burda bitmektedir.

— Anlarız... Ayaklarınıza, başınıza ve dahi ağzınıza sağlık... Tam zamanında en sağlam haberi ulaştırdınız bize... Yarından sonra kurultayımız olacaktı. Kesin bilgilerle savlanmamız kararımızı kolaylar.

— Oh! Yararlı olduğuma sevindim Ahim... Az biraz hizmetim geçebildiyse...

— Geçmek nedir Yazıcım... Senin güvencen ve dahi yükümlenmen olmasa, bunca eyaletin bağlantısı ve dahi iş gücünün gelişmesi nice mümkün olacak?

— Kervancı yok değil Ahi baba!.. Türkmen oldukça kervancı bol... Bizimki hizmetten sayılmaz. Develerimiz gevenini ayaklarının çabasıyla çıkarmaktalarsa daha ne isteriz?

— Develerinizin ayaklarından çıkan salt kendi gevenleri değil Yazıcım... Bizim çoluk çocuğumuzun rızkı da onların taşımacılığına bağlı... Olvarıp götürmesen bunca yükü, kolay mı dünyanın dört bir yanına mal yollamak? Karanın ortasındayız. Ya varıp tümümüz deniz kıyılarına yerleşeceğiz, Venedik ve dahi Cenevizli örneği... Ya da, kendi mahallemizin isteğince iş tutacağız... Bizi dünyanın dört bir yanıla haberli kılan senin develerin tabanlarıdır ki, nice bir borçlu kalsak azdır.

— Develerim de bunu bilirmişcesine çabalamaktalar efendim. Bir artık taşımak amacıyla menzil kısmakta, yük artırmaktadırlar.

— İyi bakıldıklarından. Alkaevli Beyi, sizin gibi kocaları olduğuna nice bir sevinse az. Hem herşeyden zamanında bilgilenmekte hem de her malının güvencesiyle kıvanmakta...

— Asıl öyle bir beyimiz olduğundan biz gerektiğince çalışabilmekteyiz efendim. Bilirsiniz, yaşamı

güvende ve dahi geleceği güvencede olmasa, kendisi için debelenir insan. Oysa fütüvvet olsun, tarikat ve dahi marifetle hakikat olsun, toplum için çabaladığında değer kazanır. Neden dersen, toplumun güvencesinde bulur kişi kendi güvencesini de ondan. Öyleyse, yaptığımız, beyimizin gerçek güvencesinde ve dahi gölgesinde gerekenden az bile sayılır her zaman.

— Size az sayılsa da, bize elverir Yazıcıım. Çokluğunu bilmekte ve dahi borçluluğumuzun ödenmezliğiyle, gölgenize sığınmaktayız sıkıştığımızda. Olvarıp kurultayda buyurduklarınızı eğiteceğiz. Bahara kalmadan da, Ahi Babamızın başkanlığında genel Ahi kurulu toplanacak. Kendileri de istekte bulunduğundan, durumu bir iyice saptayıp, gerekli kararların alınması zamanıdır deriz. Bu arada kurul toplantısından sonra Beyimizin eteğine varmak kaçınılmaz olacak gibimize gelir. İzinleri olur ise!..

— Beyimizin kapısı her zaman, dosta da düşmana da açıktır bilmez misiniz. Niceyse düşman gelen de, aldığıın borcunda dostluğumuza sığınır inancındayız biz.

— Hepimiz öyle olduğumuzdan, biliriz anlamınr sözlerinin. Sağolasın. Eve varıp, Abdülhalim oğlumuzun nice bir başarılı okur-yazar olduğunu görmüşsünüzdür umarız.

— Göremedik. İlkın görevimizi yerine getirelim ki, sonra özlem gidermekliğe hak kazanalım düşüncesiyle davrandık. Ne var ki izninizi almadan hatunumuz, oğlumuz, kızımız ve dahi Gökçe kızı da yüklenip geldik. Bağışınıza sığınarak, yanınıza varmadan onları eve bıraktık. Umarız yanlış bir iş yapmadık.

— Oh! Karındaşlığımızın böylesine pekleşme-

sinden onur duyduğumuzu belirtmek yeterli mi bllmemekteyiz. Gökçe ninemizin torununu da bileceğctirecek içtenliğinize nice sevinsek azdır. Hemen varıp, yaraşır sofraya düzölmesine yardım edelim.

— Firdevs bacımızın gerekeni gerekenden fazlasıyla yapacağından kuşumuz olmadı. Boşuna hayıflanmaktasınız. Sumru kadın da bacısının yardımına çemrenecektir direktmesine komadan. Bağışınızın anlamını yeterince kavramak haddimiz olmasa da, karındaşlığımızın sevinciyle kıvanmayı çok görmezsiniz.

— Kıvanan, kıvandırana borçlu kalacakken nice bir sözler etmektesiniz ki, karındaşlığımızı başımıza çalmak gibi gelmekte...

— İzniniz olur ise biz bir de Ahi Hoca'nın eteğine yüz sürüp, tanıklığınızı ağızından duymak dileriz. Hem de Alaiye üstüne vardığımızda Venedikli'den aldığımız bir küçük sunuyu beğenisine armağanlayalım ki, gönlünü alabilelim.

— Türkmene bir tutam ot ver, sana bir kuzu çevirsin buyururlar. Şuncacık hizmetin bunca ödüllü tümümüzü utandırmakta bilmekte misin?

— Karındaş, karındaşın malına ortaktır biliriz Ahim. Nice bir söz ki, oğlumuzun eğitilmesinden öte bize karındaşlıklarını bağışlayanlardan sakıncamız olsun.

— Olmadığını bilmekte ve dahi her gün görmekteyiz ya... Yine de her kezinde içimiz bir ikircimle dolmakta. Dostluğumuzu gerektiğince gösterebilmekte miyiz, diye...

— Hoşnutluğumuzu belirtmeye söz yetmemek-teyse suç bizim değil... Tutkun suskun, yorgun durgun olur buyrulmuş. Yorgun olmadığımızı andiçeriz. Ne var ki tutkunluğumuz tanık istemese gerek. Ge-

rekse, ötesini belirlemek size düşer ve dahi bizi ne sayarsanız makbulümüz saymak üstümüze ödev...

— Öz bir karındaş saymaktayız ve dahi bağış-larsanız, can bir yoldaşlığınızla öğünürüz.

— İstemediğimizi vermek, ummadığımıza ka-vuşmak yazılı öyle ya... Sağolun...

Giovanni, atelyenin kapısından kürkler içinde girdi. Amcası ilkin tanıyamadı. Sonra işini bıraktı-ğı gibi, yeğenine sarılarak, bölmeye yöneldiler. Çı-raklardan biri şarap koştururken, yüzünü, gözlerini öptü Alberto;

— Gelmeyeceksin sanıyordum. Öyle uzadı ki yolculukların, annen bile söylenmeye başlamıştı. Dünya turuna çıkan gemiciler bile, bunca uzun yi-tiklere karışmamıştır. Bir aransa, bir sağlam haber öğrenilse olmaz mı, diyordu. Her gemiyle gelen mektubunu kendisine verdiğim halde, söz anlatmak-ta güçlük çekmeye başlamıştım. - Gerildi süzdü ye-ğenini. - Seni böyle görünce, doğunun zenginlikle-rine, batının parıltısını da kattığını anlayacak. Ve bundan sonraki gecikmelerinde, beni sıkıştırmaya-cak... - Sonra birden tüm haberleri iletmişcesine bardakları doldurup, tokuşturduktan sonra dikerken; - Eee!.. Anlat bakalım, neler yapmakta ve bize ne-ler önermektesin? - diye sözü değiştiriverdi.

— Olur şey değil amca, -diye söze girdi Gi-ovanni. - Hani, geleneklerimiz, yasalarımız ve alış-kanlıklarımız olmasa, atelyeyi kapatıp, Mançester, Anvers ya da Rotterdam'da yahud da Frank kral-lığının ülkelerinden birinde kuralım diyeceğim. Türk ahisinin ve Süleyman Amantana büyüğümüzün yer-

den göğе hakkı varmış. Oralarda ücretler öylesine düşük ki, kristallerimizi yarı fiyatına üretmemiz mümkün. Burdaki sermayemizin yarısını götürsek, üç katı ürün almamız işten değil... Sinyor Sebastiyân anlattığında da, tüccar olarak kendi gözlerimle gördüğümde de, böylesini bilmiyordum. Ne olsa insan yaşayarak öğreniyor. İşçilerin yoksulluğu ve yoksunluğu bir yana, çalışkanlıklarına diyecek yok. En ağır işlerde boğaz tokluğuna çalışmaktan mutlular... Bizim kölelerin boğaz maliyeti bile, onların işçilerinin birkaç katı... Osmanlı ahileri bizi kaliteli mal adına, ücret yüksekliğine koşullamışlar. Yaptığımızı, orda, getirdiğimizi burda satabilmek buna bağlı görünmüş. Oysa Kuzey ülkelerinde hiç de böyle değil... Ucuz üretimden ötürü, fiyatlar da ucuz... Göttürdüğümüz malları orda salt zenginler kullanabiliyorlar. Burda kısılıp kalırız böyle sürdürürsek. Bana iyice araştır buyruğunu verdiğinizden, kesin sonuçları sunuyorum. Oraya gidersek, ister doğrudan, ister ortak olarak, yitireceğimiz hiç bir şey yok... Tersine kazanacağız. Çünkü bizim yaptığımızı yapmaları olanaksız. Ama şimdilik. Yakında kendileri yapmaya başlarsa, ucuzluktan ötürü bizim oralara gidebilmemiz mümkün olmayacak. Çünkü rekabet edilemez... Benim ve Halep'teki büyüğümüzün düşüncesi, orda bir atelye kurmak... Eğer bunu yaparsak, ücretleri de fiyatları da belirleyen biz olacağız. Belki orda yatırım yapmak, şimdilik eski pazarlarımız açısından doğru değil. Öyleyse, daha çok üretim, biraz daha ucuza satmak kaydile, Mançesterli dostumuz Simpson'la ortaklık kurmaya hayır demezsiniz. Burdan götüreceğimiz birkaç köleyi orda özgür kılarsak, acemilere öğretmenlik ederler. Hem gerekirse biraz da para verimiz. Orda öyle ya-

piyorlar. Ama o kadar az veriyorlar ki, ancak bizim verdiğimiz ekmeğin yarısını alabilirler. Bunlar eğitilmiş olduğundan elbette yaşamaları sağlanacak. Oncasına acımasız davranamayız. Ama, oranın işçileri alışmışlar. Yeni bir atelyenin kurulması, ekmek ver-mese bile umut veriyor her birine... O yüzden de-rim ki, son derece elverişli koşullar var. Atelyeyi kurduğumuzun ertesi yıl, yatırımımızı geri alabiliriz. Ondan sonrasında daha da büyüterek, sağmal inek örneği durmaksızın gelir sağlarız.

— Anladığımız kadarıyla, senin aklın iyice yat-mış Giovanni... Söylediklerine bakılırsa bir iyice in-celemişsin. Kâr apaçık. Yalnız, onlar meclisi, bu tür isteklerle çok karşılaştığından, sürekli tartışmalar yapıyor. Ve bu tartışmalar genellikle olumsuz karar-larla sonuçlanıyor. Onlar meclisinin düşüncesi şu; bizi oralardan sürüp çıkaran tüccarlarının yaptık-larını, şimdi de üreticilerinin yapmayacağını nerden biliriz? Bir kez üretimi öğrenip, kendi ellerine geçir-diklerinde, kapıyı gösterirlerse, sonumuz ne olur? Çünkü, ilkten kendi gemileri yetersiz, tüccarları yok-sunken, oraların ticaret tekeli elimizde idi... Biraz kendilerini topladıklarında ilk kovulan bizler olduk, diyorlar... Geçmiş elli yılın deneyimi de dediklerini doğruluyor.

— Kendileri açısından haklılar amca... Dene-yimler bunu gösteriyor. Ama ne olursa olsun, bize gereksinimleri var. Bizim ordaki antrepolarımız, salt bulundukları bölgenin ticaretini elde tutmuyorlardı ki... Üretimi başka ülkelere de götürerek, üreticile-rin kârını sağlıyorlardı. Oysa bizden sonra, Türk pa-zarının tümünü yitirdiler. Bizim kolumuz gitti ordaki antrepolarımızla. Ama onların umutlarını da birlikte düşürdü Manş'ın sularına. Neden derseniz, Osman-

lı, dünyada tüketim gücü olan bütün pazarları egemenliğinin altında tutuyor. İspanyol yenedünyasının yerlileri, ota beslenip, yaprakla örtünüyorlar. Kuzeydeki İngiliz ve Fransız yenedünyaları ise, bir avuç insan. Tümünü toplasanız şimdilik bir büyük kenti doldurmazlar. Üstelik bunlar da, ya çiftçilik yapıyorlar orda, ya haydutluk... Büyük alanlar açıp, büyük üretimde bulunan İngiliz soyluları, ürettiklerini ülkelere getirdiklerinde, bizim getirdiklerimizden pahalıya satmak zorundalar. O açıdan bakıldığında, pazarları yeniden ele geçirme olanakları belirledi. Belki bu kez ticaret yoluyla değil... Ama bana öyle gelir ki, dağa sağlam olanaklarla... Üretim yoluyla. Orda üretip, orda satmak amacıyla olunca, pek kovalayamazlar. Çünkü, kendi insanları yoksun ve yoksul kalır biz gidersek. Oysa ticaret antrepolarımıza el koyarken, durum tersi idi... Kendi insanları kârlı çıkacaktı bu işten. Onlar meclisine bunu anlatabilirseniz, sanırım karşı çıkmazlar.

Durumu böyle alınca çıkamazlar. Olayı tüccar gözüyle değil, sanayici bilinciyle görmek gerek. Görünce de hak vermek zorunlu. Çünkü sen sorunun özünü görmüşsün. Ve bu öz, geçmiş deneyiminden ders almayı gerektiriyor. Dediğin gibi üretim bizim elimizde bulundukça, gereksinim sürecek. Sanırım bir tek şeye olmazlanırlar... Atelyelerimiz orda olunca, Venedik'in merkez olması ortadan kalkacak.

— Neden kalsın? Ucuz üretim dünyanın her yerinde geçerli. Bizde de, İspanya ve Osmanlı kentlerinde de ücretler indirilemeyecek ölçüde yüksek... Bir çırak Osmanlı'da iki akça alıyor. Venedik'te bir kalfa aynı paraya çalışıyor. İspanyol ustaları ise bizim kalfaların aldığına razı... Oysa Manchester, Rotterdam, Anvers ve hatta Lyon'da bir akçaya iste-

diğın ustayı tutarsın. Böylelikle bir usta yerine iki, bir kalfa yerine dört, bir işçi yerine altı kişi çalıştırmak mümkün. Aynı ücretle üretilecek malın çokluğunu düşünebiliyor musunuz? Böylelikle de hem biz, hem ortaklarımız kazanır... Hem de, gerektiğinde, taşıtma ücretlerinin azlığından yararlanabilirsek, bizim ve Osmanlının yoksullarına ucuz mal satarak, pazarımızı geliştiririz. Bu büyük kârdan Venedik te payını alır. Hem de eskisinden daha fazlasıyla...

— Peki ordaki atelyeler gelişip, buralara gereksinim duymadığı zaman ne olacak? Yine eskiden olduğunca yol görünmeyecek mi bize?

— Görünür mü, eğer atelyemizde zaman içinde Engürü, Bursa, Kütahya, Kayseri, Divriği, Keban ve Diyarbakir'deki ahi ocakları örneği, elli, yüz, ikiyüz, dört yüz kişilik büyük işçi grupları çalıştırabilirsek, ortaklığımızın sökülüp atılması kolay mı olur? Sanmam... Tıpkı kendi atelyeleri gibi. Onlardan bile daha öte davranmak zorundalar. Çünkü biz doğrudan adımızı vermemekteyiz. Ortaklık olacak. Ve büyüdükçe, gücümüz artacak...

— İşte Onlar Meclisi'ni düşündüren de bu oluyor. O zaman ticaret ulusal olmaktan çıkıp, başka ulusların yasalarına bağlı hale geliyor. Onlar Meclisi'ni en çok korkutan da bu oluyor benim bildiğim...

— Konuşun amca. Anlatın ki, zaten aynı durumda Venedik ticareti... Burdan çıkıp Osmanlı limanlarına girdiğimizde onların yasalarına bağlı olmuyor muyuz? Hatta bu yüzden son yıllara değin getirdiğimiz mal, götürdüğümüzden çok fazla tuttuğundan Batı'nın altınlarını oraya taşımıyor muyuz? Ancak son birkaç yıldır alacaklı çıkamasak bile, borçlu da çıkmadığımız açık değil mi? Şimdi biraz

da ucuz üretim sağlayıp, taşıtmayı da ucuza getirirsek, imtiyazlarımızla şimdiye taşınan altınların bir bölümünü geri almaz mıyız? Beni düşündüren bu. Venedik ancak böylelikle, dünyanın dört bir yanıyla ticaretini yeniden ele geçirebilir.

— Bize yepyeni bir umut getirdin Giovanni. Hemen Doj'la konuşacağım. Onlar Meclisi'nin ilk toplantısında seni dinleyelim. Anlattıkların akla yakın geliyor. Yitirdiğimiz pek çok şeyi yeniden ele geçirmenin yollarını gösteriyorsun gibi bir duygu var içimde. Üstelik dediğin gibi denemek bize bişey yitirtmez. Hele bir yıl içinde yatırımımızı çıkarmak olasılığı varsa... Hemen dener, olmazsa, elimizi eteğimizi çekeriz. Sen şimdi git, annenle konuş. Sinyora Amantini nasıl bir oğul yetiştirdiğini görüp gönen-sin. Ben de Doj hazretlerine gidiyorum, - diye kalktı. Ellerini oğuşturarak atelyeden çıktı.

Giovanni, kalfalar, birlikte büyüdüğü kölelerle sarmaş dolaş, selâmlaşmak amacıyla, ocakları alaz alaz yanan atelyeye girdi kürkünü çıkararak.

Mihrimah Sultan, sarayının haremine giren Rüstem Paşa'yı coşkuyla karşıladı. Onca zamandır kocası olan birinci Vezir, coşkunluğun alazında kaynadı bir an. Gövdesine sarılan dal kolların basıncında irkildi. Evlendiğinden bu yana böylesine sıcak bir sarılmayla karşılaşp karşılaşmadığını düşündü bir an. Ve o an içinde bütün düşüncelerinden sıyrıldı. Sarı dalgalı saçların kaftanı üstündeki ışıltılı oynasmlarını okşadı. Ak boynun eğilmişliğinde duru duru seğirmesi coşturuverdi Rüstem'i... Kucaklayıp kaldırdı karısını. Yüzünden, yüzünün ortasında bir

bal hokkası gibi kıpkızıl ışıldayan dudaklarından öptü sevecen sevecen...

İlk kez cariyelerin oğup, hazırlamalarına bırakmadı Mihrimah Sultan. Pir Padişah kızından umulmaz hünەرlerle soydu kocasını. Oğdu... Yıkadı... Giysilerini değıştirdi... Karnını doyurdu. Ve bütün bu işleri yaparken çevresinde kuşlar gibi cıvıladı durmaksızın;

— Validemiz Sultan hazretlerinin sevincini bilemezsiniz efendim, - diye başladı. Köpürttüğü kafasını duruladıktan sonra; - Güvencinin gün gibi yüreğine doğduğunu söyleyip, öğünüyordu. Paşa oğlum, bizi her açıdan koruyacağını ispatladı... Düşlerimi, tutkularımı ve siz yavrularım için istediğim herşeyi yapacak güç ve bilinçte olduğunu kuşkulamadım. Kuşkulananlara da, yüceliğini gösterdi. Efendimiz, haberini alır almaz ilkin inanmamış. Ama Valide Sultan'a kaygılarını, kuşkularını söylediğinde, sizin güvenilirliğinize kesin kanıtlar getirince, baharın, sefere kendisi çıkmaya karar kılmış. Sizi yoracaklar efendim. Ordunun onca işiyle oyalanıp, bunca yolu geldikten hemen sonra yeniden yollara düşmeye zorlayacaklar. Özleminizle yalnız kalacağız. Doğru yanımıza gelmekle ne iyi ettiniz. Devlet işi, babamızı özletirdi durmaksızın. Evlendik. Kocamızı, efendimizi özlemeye durduk. Çekilmez sanırdık. Çekmekteyiz. Sizin yüceliğiniz, görkeminiz ve dahi erkiniz gün günden gücünü kanıtladıkça, özlemimizi göğsümüzün kabarmasıyla gidermeyi öğrendik. Yaptığınız hizmeti ödemek mümkün mü bilememekteyiz?

— Sultanım, - dedi karısını yeniden kucaklayarak Rüstem. Yağlı ağızları, yemeklerin tadını bir kez de damaklarından emdi. - Sultanım... Sizin bir gü-

İüşünüz, gücümüz yettikçedünyayı tutuşturmaya bedeldir. Valide Sultanımızın beğenisine yaraşır olmak yaşam borcumuz. Efendimiz, devletini ve dahi kendi kerimesini bize bağışlamakla, hizmetimizin sürekli çoğalmasını buyurmuş oldular. Altından kalkabiliyor, sizin ve dahi Validemiz Sultan hazretlerinin gönüllerini hoş tutabiliyorsak, bundan öte mutluluk düşünmeyiz. Yeter ki kulluk ödevlerimizi yerine getirdiğimizi sizin sevgili dudaklarınızdan işitelim.

— Bizim tutkumuz sürekli efendim. Gözümü açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim dermiş türkmen avratı... Bizimki de ol hesaptır. Ne var ki, sizin üstün hizmetlerinizin değeri her yandan apaçık belirgin olanda, bize öğrenmek düşmektedir.

— Biz ne yapmaktaysak Sultan hatunumuz, sizin hoşnutluğunuz ve dahi devletimizin yararları adına yapmaktayız. Anadolu'da dolaşmakta iken, çok şeyler duyduk, çok şeyler öğrendik ve dahi öğrendiklerimizin sonuçlarını yol boyunda kaç kez tarttık. Babanız efendimizin katına çıktığımızda, bildiklerimiz, kararlarının nice bir isabet içre olduğunu bir kez daha kanıtlayacaktır. Validemiz Sultan hazretlerine duyurasınız ki, söylentiler, devletimizin içine kundağın sokulduğunu kanıtlayacak ölçüdedir. Ve biz, bunun üstesinden gelmekliğe gücümüzün yeteceği kanısındayız. Yeter ki gecikilmesin.

— Sultan Selim Ağabeyimiz bir kez tahta çıkabilse imiş efendim, sorunlarımızın tümü çözümünir devletimizin geleceği sağlam ellerde simgelenir imiş. Validemizin her zaman buyurdıkları böyledir. Biz devlet işlerini gölgenizde öğrendiğimizden, yumuşaklığına, usluluğuna ve dahi bize sevgisine tanıklık ederiz.

— Validemiz Sultan, kullarını en güç işlerde sı-

namak dileğindeler öyle ya!.. Sultan Mustafa kazan kaynatmakta ise, ateşini kendi yüreğinden tutuştur-
maya duracaktır. Ne var ki Fatih kanunnamesine
göre, ondan sonraki sıra Sultan Bayezit'tedir. Ve
dahi Sultan Bayezit'te, ana-ata bir karındaşıdır...
N'olaydı Sultan Selim tek olaydı... O zaman çözüm-
lenecek sorun da tek olurdu. Ve dahi bu işe türk-
meni bir kez bulaştırıp, çekerdik. Şemsi Paşa kul-
larının hizmeti büyüktür. Onun gayreti olmasa idi,
biz söylentileri iletmekte tereddüt ederdik. Hemen
davranıp tedbir belirlemesi, bizi hoşnut ettiğince,
hizmetimizi kolaylamıştır. Sunuya vardığımızdo, efen-
dimizden, beylerbeyiliğine atanmasını dileyeceğim.
Devletimize yaraşır kulların ödüllenişmesi zorunludur.

— Her bir şeyi düşündüğünüz apaçık efendim.
Bunca yorgunlukta, bir de biz yorup, zahmete ko-
mak istemeyiz. Elbette, buyurduklarınızın tümünü
Validemiz hazretlerine iletecek ve dahi gönül hoş-
luğunun yüceliğine yaraşır olmasına aracılık ede-
ceğiz. Şimdi dinlenin, yol yorgunluğundan sıyrılın
ki, yarın huzura vardığınızda her bir şeyi gerekti-
ğince düzenleyebilesiniz.

Sarıldı. Öptü kocasını. Onca zamandır unutul-
muş ne varsa tümünü yaşatmaya kararlı bir genç ca-
riye gibi işvelendi. Rüstem Paşa yorgunluğundan
ummadığı bir dinginlikle, okşanan, öpülen bedeninin
tüm parçalarının dirilip, dikildiğini duydı ağır ağır...
Mintanının üstünde titreşen genç gövdenin durulu-
ğuna ve diriliğine saldırdı bütün gücüyle.

Bozok Beyi Akyar Bey, kavalıdan kavala ula-
nıp, kulağına dökülen haber üzerine, atlandı. Yel
gibi uçan apsatı doru kırsağının üstünde, göz açıp

kapayıncaya tepeleri aştı... Konuklarını otağına yarı yolda karşıladı. Üçü birden at indiler. Üçü birden kollarını açtılar. Üçü birden kucaklaşıp, omuzlarını öptüler... Atları, soluklanmışcasına yanlarına gelerek kişnedi. Birbirlerini koklayarak eşindiler... Gülerek baktılar eğitilmiş atlarına. Gülerek atlandılar yeniden.

Yetişip, birbirleriyle hoşlaşan korucularını geride bırakarak, tırışta azbiraz uzaklaştılar. Akyar Bey, bir göz çevrimiyle adamlardan yeterince uzaklaştıklarını ölçer ölçmez Bican Bey'e dönerken dizgin kısıp adeta da yürüdü;

— Düşündüklerinizin tümü çıktı Bey karındaşım, - dedi. - Ordu Aksaray yazısında tutulmuşcasına durdu. Ve ondan ötesini bilmektesiniz. Pek kesin olmamakla birlikte savunduğunuz varsayımlar, şimdi ayan beyan ortada. Bunca eziyet ve dahi bunca harcama salt Sultan Mustafa'yı yitirmeye dönük...

— Hem de kanıtlayacak tanıtılarımız vardır, - diye atıldı Süleyman Paşa. - Bir iyice araştırttırdık bizim oraları. Bilirsiniz gelenektir Ordu-yu Humayun Engürü bozkırını sarkmaya durdu mu, bizim Gülek derbendinin Camız hergelelerine haber uçar. Topçeker camızlarımız ardında seyirten hergele çobanları, güçlkle her birini tutuklayıp yola ve dahi boyunduruğa vurup, balyemez toplarının çekimine koşar... Bu kez, ne bir haber gelmiştir Toros üstünden. Ne de camızlar derlenip, boyunduruğa vurulmuşlardır. Bu nice bir seferdir ki, Aksaray üstüne konan ordu, çoktan gelmesi gereken topçekerlerine haber salmamaktadır. Ve dahi camızlar kendi hergelelerinde, kendi gönüllerce yayılıp durmaktadırlar...

— Dahası da var Beylerim, - dedi Akyar Bey.

- Amasya yanına hiç bir sefer haberi yollanmamış. Nedense, Sinop ötesine giden ulak, yolda kazaya uğrayıp, yitiklere karışmış. Ve dahi Amasyalılar, çevre illerden nice bir zaman sonra öğrenmişler sefer hazırlığına durulduğunu.

— Bütün bunlar göstermektedir ki, - dedi Süleyman Paşa, - Bey oğlumuzun daha önce de buyurdukları üzre, kul en büyük saldırısına hazırlanmakta. Bir kez tahtı da eline geçirdi mi, gayrısında, bizim adımız hiç anılmayacak. O yüzden, iyi akıl ettik... Varıp eteğine, bir yoklayalım Sultan Mustafa'yı... Nice bir devletlidir, kendi gözlerimizle görüp, kendi sorularımızla sınavalım. Ondan ötesinde gerekmekteyse, buyruklarımızı anlatıp, tedbire zorlayalım. Ve dahi tedbirin gerektirdiği yardımı sunalım ki, gidişin hızını keselim. Gerçi deneyimlerimiz, bir kez posta çıkanın, postun gereğini yerine getirmeye koşulu olduğunu belirler... Divanı kuldan olan, kulun dilediğince koşullanır. Bu kaçınılmazdır. Cıngız yasası buyurur ki, çaşıt savını isbatlayıncaya, devlet görevlisinin dediğine inanılır. Öyle olanda, her bir örgütü yenllemedikçe, doğrultuyu değiştirmek olasıdır. Madem, post, görevlisinin sözüne göre karar kılacaktır, görevlinin niteliği önem kazanmaktadır. Turalım, Sultan Mustafa çok olumlu düşünmekte. Tahta gelende, düşüncelerini değiştirmeye yönelen de neyleriz? Beydili boyunun İran'daki kolundan gelen haberlere bakılırsa, Tahmasb, baskına uğradığından savunmakta. Bizimkilerin sefer gerekçesine bakılında, doğu kalelerine saldırdığı ve dahi Şariken'le uzlaşmaya yöneldiğinden ezilmesi gerekmektedir... Şimdi bu çelişkinin ortalık yerinde, neye karar eylersiniz? Cıngız yasasına uyarak, kendi boyumuzun dediklerine inanıp Beyoğlumuzun ayan ettiği

oyunu görürüz. Devletlinin dediklerine bakarak, bizim oyuna geldiğimize inanmak da var işin içinde...

— Paşa babamız doğru buyurmaktalar, - dedi Akyar Bey. - Haberler çelişik olanda, doğru için güvenç gerek. Güvenç de post eteğindeki divanın üyeleridir. Öyle olanda, bir oyun düzölmekte ise sen şah olarak neresinden bakacaksın? Çözöp dağıtmadıkça gerçeğı yakalamak mümkün mü? Baştan sonra değıştirmeye davransan, başkaldırıya nice bir dayanacaksın? Bir iyice ölçölöp tartılması gerek...

Bican, her zaman yaptığıınca hiç konuşmadan dinlemeyi sürdürüyordu. İki boy beyi de dinlediklerinin sonunda, sorunu apaçık ortaya koyacağından güvenli, düşöncelerini açıklamayı sürdürüyorlar.

— Biz, - diye konuştu Süleyman Paşa. - Şimdilik tez davranmanın oyuna gelmek olduğunu düşünürüz. Sultan Mustafa bütün bunları dağıtacak bir davranışta bulunur ise, hazırlanan tuzağı düşer. Düşende, umudumuzu tümenden yitiririz.

— Neden? - Diye atıldı Bozok Beyi. - Bizce tam zamanıdır. Osmanlı, oyunu kendi hazırladığından, dilediğı yerde, dilediğince oynanmasını düşünmekte. Oysa Şehzade üstüne varıp bozarsa oyunu, örküye düşer. O aralık biz de ardınca davranırsak, Bayezid-i Veli zamanındaki divan baskının bir örneğıyle, yeniden geriletiriz.

— Biz ondan öğrendik de, kul deneyim sahibi olmadı mı Bey babam, - dedi Akyar. - Oldu ki, bu kez salt divana tırmanmakla yetinmedi. Altını da doldurdu bir güzel. Başları alıp kestın sayalım. Yerine kimi getireceksin? Bunca türkmen içinde parmakla sayılır beylerbeyiliğı atanacak kıdemdeki paşalarımız. Elli yıldan artık döndürölen tezgâh hep bizi dokumuş da, sezinlemedik. Şimdi ayıldığımızda dönöp bakmaktayız ki, iş işten geçmiş..

— Orda bırakırsak dediğiniz doğru... Biz de ondan öğrendiğimizi uygular, hemen yayılırız. İlk zemet yasasını değiştiririz. Ardından kulu yeniden erliğe tutuklarız. Ondan ötesinde, düzeni yeniden türkmen yasaları üstüne kurdurup, işletiriz. Birinci vezirlik yirmidört boy beyinin has malı olur... Ahi baba yeniden vezir edilir. Onca üretken kitlenin kendi içinden seçtiği kişi, üretim düzenini merkezden bilinçli bir biçimde yürütür. Medrese, yargı ve dahi yönetim kendi temsilcisini seçer. Böylelikle altılı divan yeniden oluşur. Ancak o zaman, çürümeye başlayan postu kurtarmak mümkündür. Sultan Mustafa bunları istememekteymiş duyduğumuza göre. Hatta, devletin sürekliliği içinde bir soyun etkinliğinden yana bile görünmezmiş. Dermiş ki, soy yokluk çıkarabilir. Oysa, devlet simgesinin sürekli sağlam olması gerek. Olanda, yürür işler. Biz de öyle deriz. Kağan, soya olduğunca güce ve dahi biliye dayanmalı. Dayanmadı mı, nice bir oyunbaz olsa, boy post kurultayında yaraşğını oturtuverir.

— Nedense Bican Beyimiz hiç bir düşünce ileri sürmemekte, - dedi Akyar Bey. - Katılmakta ise, Beybabamızı mı doğrulamakta, bizi mi, açıklarsa seviniriz.

— Bağışlayın, - dedi Bican. - Sultan Mustafa üstüne duyduklarımızla yetinmeye koşuluyuz şu an. Olvarıp tartışmadan hakkında bir şey dememiz, bizim de eğitmenimiz olan hocalarından bir bölüğünün dedikleriyle yetinmeyi gerektirir. Oysa biz kesin bir karara varmak zorundayız. Aramızda varılacak karar, üç büyük ulusun beyleri olarak ortak davranmak. Bunu kararlaştırdık... Ötesinde görmeden ne desek yanılabiliriz. Şundan yanılabiliriz. Bazı davranışları öngörümüze uygun sayar, ötekilerin

de düzeleceğini bekleriz. Sonra Beybabamızın dediğince kuluyla koşullananda, yeni bir yanılmanın pençesinde kıvranırız. Dökülecek kan, yakılacak candan ötürü... Bizim yanlış algılamamız ya da anlamamız, bu kez de kendi ikrarımızla getirdiğimizle çelişkiye düşmemize neden olur. O yüzden deriz ki, olgörüp kesin bir kanıya varmadan, hiç bir öngöründe bulunmayalım. Neden derseniz, atalarımız öngöründe bulunup, sürekli ant vermişlerdir. Ve dahi antlarının yankısı tükenmeden sopa yemişlerdir de ondan, deriz.

İki Bey de suçüstü yakalanmış birer çocuk gibi kızardılar. İkisinin gözleri de atlarının yelelerinde birleşti. Bican, durumlarının güçlülüğünü kavrayarak, hemen sözü değiştirdi;

— Buyurduklarınız, kaçınılmaz eleştiriler. Ve dahi kulağımızda küpe olması gerekli. Ne var ki, öngörü geleceğe ve dahi ilerlemeye dönük olmaya koşuludur. Türkmen yasası, türkmen boyuna dayandığınızda geçerlidir. Kabul etmemiz gerekli ki, devlet bunca yerleşğin egemeni olanda, değişmeye koşulu... Türkmen yasasına göre, yerleşğin egemenliği yozmadır. Türkmen yerleşğin çapulcusudur. Vurur... Devşirir... Çekilir gider... Oysa biz burda bir yanda ahi örgütümüz, bir yanda yargımız, bir yanda suhtemizle, yerleşik bir düzenin gereklerine uymaya koşullandık. O zaman, türkmen yasasının özündeki olumlu yanı arayacak olur isek, sözün çoğunlukta olmasını kaçınılmaz sayarız. Ulusumuzda çoğunluk kesinlikle bizde olduğundan, egemenlik de, yasa da bizimle bilebilir. Oysa Kayı devletinde durum öyle değil... Tuna kaynağından, Fırat koyağına, Kırım bozkırından Afrika çölüne uzanan bunca yer üstündeki insanları ayırıştırsak, türkmen nice kalabi-

lir? Ya sürekli at üstünde, pusat elde olacağız. Ya da yerleşikliğın kurallarını uygulayacağız. Uygulayanda, kullaştırmak yerine türkmenleştirmek gerekti. O da, elimizde olanak varken. Şimdi, onca geniş hoşgörü içinde bıraktıklarımızı birden eritmeye kalkabilir miyiz? Biz istesek, onlar ister mi? Her bir yanda yangın tutuşturmak olası değil... Yerine, yitirdiğimizi toplamayı ummaktaysak, uzlaşmanın koşullarını aramaya koşuluyuz. Bakalım, Sultan Mustafa'nın düşünceleri nelerdir. Görelim. Tartışalım. Kararlaştıralım. Ötesinde gelecek olana hazırlanıp gelene hoşgeldin diyelim düşüncesi çıkmakta tartışmalarınızdan. Biz de bütün yüreğimizle katılırız önerilerinize... Katıldığımızdan burdayız ve dahi uygunluğundan davranıp koşturmaktayız...

Bambaşka bir öneri getirdiğini ve bir çırpıda ikisinin dediklerini de geriye dönüştürten kurtarıp, ileriye yöneltiverdiğini gördüler. Sevecen bakışları, hem onurlu hem utançtan arınmış olarak Bican'ın gözlerinde bütünleşti. Çok uzun yaşamının tüm deneyimlerini aktaran Beyçe Gökçe'nin anısına saygı duyular. Dediklerinin tümünü doğrulayan baş sallamalarla, atlarını oynastırdılar.

Beylerinin kıvanarak at sürmeye durduğunu gören türkmen korucuları, hemen tırısyla yaklaştılar. Akyar Bey, uzaktan beliren otağını göstererek;

— Konuklarımızı ağırlamaya bütün boyumuz seyirtmekte. Hoşgeldinize kavuşmak amacıyla nice bir devinmekteler bakın, - dedi.

Baktıktan hemen sonra Akyar Bey'in atına uyarak, eşkine kalktılar.

Salonun mermer tabanında gözalabildiğine uzanıp yatan ipek halının Çin motifleri gülümsedi.

Dar pencerelerden giren gün ışığı, gülücük gülücük duvarlardaki goblenlerde, mat resimlerde, geyik boy-nuzlarında, bronz apliklerde, görkemli büfede, ka-dife koltuklarda oynaştı. Ramus'la Pedro, Barones'-in yol göstericiliğinde girdiler.

Koltuklara uzanırcasına oturmuş olanlar topla-nıp, gelenleri karşıladılar. Çopur Buğa doğrudan Ra-mus'a bakarak;

— Hastamızı nasıl buldunuz bilge tabip? - di-ye sordu.

— Gördüklerim beni şaşırttı efendilerim, - de-di Ramus. - Bir mucizeyle karşılaştığımı söyledim. Tıb biliminin yasakları aştığında ulaştığı yer aklımı başımdan aldı desem yeri. Ama bu yapılanlar yapıl-masa ve bağnazlık sürdürülse, sevgili ve yiğit Ba-ronumuzun ölüm töreninin çoktan yapılacağına da kuş-kum yok.

— Düşüncede tabu olmaz, - diye söze girdi Ve-li. - Uygulamada olmadığı gibi... Kişiler ve topluluk-lar, bin yanlışa inanabilirler. Ne var ki, çatışma sü-reci başladığında yanlış da doğru da çatışır. Ve bu çatışmadan yepyeni bir doğru çıkar.

— Evet, - dedi Ramus. - Bunu Averoe'nin Kül-liyat'ında okumuştum. Aristo diyalektiği üstüne ça-lışırken, en sağlam yorumların bu büyük bilgeden geldiğini görüp bütün yapıtlarını incelemeye karar verdiğimde ezberlemiştim.

— İbn-i Rüşt yazık ki grekçe bilmemekteydi, - dedi Solu. - Bilse idi, arapça çevirilerin noksanlı-ğını görür ve dahi yorumlarını da değerlendirmele-rini de tam yapar idi... Sina ustamız bu konuda çok daha ileridir. Eski yunancayı çok iyi bildiğinden, Süryani çevirmenlerin yapıtlarıyla yetinmemiştir. Ve dahi bu yüzden, Aristo öğretmenimizi bir iyice zor-

lar. Der ki, diyalektiği bileşimin temeli olarak gören ustamız, nedense çözümlemelerinde yeterince üstünde durmamıştır. Dursa idi, özün bütünlüğünü sağlayan ögenin, çelişki olduğunu görecekti. Durmadığından olaya tek yanlı bakmış ve dahi yinelenmeyle, savaşım ve dahi bireşim kurallarını gerektiğince koyamamıştır. Sanırız, İbn-i Rüşt ustamız, bu notu görmediğinden salt çeviriyle yetinmiştir. Ve dahi bu yüzden bilim çok şey yitirmiştir. Ne var ki, herşeyi bir bilgeden beklemek yanlış. Yeniler, eski-leri derneştirip aştıklarında bir katkı getirirler. Yoksa, eskiyi bilmek ve dahi yinelemek, salt yanıl-samaktır. Biz buna direnmeye koşuluyuz. Yanılsamak, kalıplaşmayı ve dahi kalıplaşmak bağınazlığı getirir. Oysa bilim de sanat gibi bağınazlığı kırıp parçaladığında aşmaya yönelir. Yönelende değer taşı-maya başlar.

— İyi ama efendim, insan gereksinimleri ne olac-
cak? İnanmak doğal bir gereksinimdir. İnsanlarda
inanmayı yıkmak dilersiniz. Öyle olanda, yerine ne-
yi koyacaksınız?

— Yaşamayı, bilge tabip, - dedi Çopur. - İnan-
cın yerine yaşamak geçende, insan da güzel olur,
yaşamak da!.. Yoksa, aramak ve dahi bulmak neye
yarar. Kendiniz söylemektesiniz ki Pedro ustamız,
yasakları aşmış gitmiş. İnsan yaşamı söz konusu iken
hangi yasak ölümün nedeni olabilir? Katlanır mı
bilen kişi buna?. Bilmeyen umduğundan katlanır di-
yelim.

— İyi ama toplumun kendince isterleri vardır.
Bunlar bilimle daha doğrusu bilimin isterleriyle ça-
tışınca, uygulama alanı ortadan yitmez mi?

— Bilim alanını kendi yaratır. Bilenin başı pa-
hasına... Aynı bağınazlık her yerde yok mu belle-

mektesiniz? Ne güzel buyurmuştur Ebu Hanife, Hal-laç ustamız için... «Dinde açtığı gedik öylesine büyük idi ki, ancak başıyla kapatabilirdi...» Kendi fetvasını temizlemek amacıyla. Ama doğru buyuruyor. Bilonin bilmeyene borcu vardır deriz biz... Ve dahi bağınazlığı yererken Sina ustamız; Bir öküz var gökyüzünde, Ülker adında, - Biri dahi diyorlar ki, yerin altında, - Bırak söylenti, can gözünü aç da, - Nice eşekleri gör iki öküzün arasında... der... Hem de doğru der... Bilim ve dahi sanat, eşeklerin eşekliklerine uyacak değil... Tersine üstüne binip yürüyecek ki, gerçek yerine ulaşabilsin. Ancak bunu diyebildiğinde, gelişir, güçlenir ve dahi gerçeğe ulanır bilim...

— İyi ama bırakmazlar ki... Bin türlü tuzak kurulur bilene. Ve bilen bu tuzaklar içinde bilgisini aktarmaya koşulur. Alışkanlıklar ve inançlarla çatıştığında ne demek, denilmez. Yanlış ve aykırı konuşmakta diye yargılanıp, yitirilir, - dedi heyecanla Ramus.

— Bilgisi, araştırması, incelemesi, deneyimi ve dahi doğrulaması kesinse, - diye atıldı Veli, - tuzaklar aşılar. Neden dersiniz, doğru ergeç kendini kabul ettirir de ondan. Bunun ötesinde ne kalmakta, bağınazlığın, gelişmeyi yitirmesi mi? Eh, bu da üstünde durduğunuz diyalektik uyarınca, kaçınılmazdır. Ve dahi kaçınılmaz olan birşey daha vardır ki, yitiren, yitirdiğinden birşeyler alır. Ala ala yenilenir, değişir ve yitirdikçe güçleniyor sanılan, yıpranır... Yenilene yenilene yitirdiklerinin saviyla donanır... Ve dahi bir de bakılır ki, yitiren o başlangıçta değildir. Yiten yittiğince kalmamış.

— Ama öldürürler insanı efendim... Hem de işkence ederek öldürürler, - dedi dehşet içinde Ra-

mus. - Siz de bunu savlıyorsunuz zaten. Ölmek bi-
şey getirmez ki...

— Ölmek olası mı hey bilge tabip, - diye
alay etti Solu. - Ne buyurmuştur Sina ustamız; Yer
çekirdeğinden Satürn'e bütün gizleri gördüm. - Her
türhü hile pususunu önceden bildim, - Kalmadı önüm-
de ne bilgi ne bilim, - Yazık ki aşamadığım tek
engel var, ölüm!..

— Çok bir büyük bilge olmalı bu Sina usta,
- dedi Ramus. - Yazık ki duymamıştım...

— Duymuşsunuzdur belki de İhya'sını okumuş-
sunuzdur, - dedi Pedro.

— Evet... Avicenne'den söz ediyorsunuz. Biz-
de adlar değişik olduğundan.

— Biz de aslını söylemeyi borç saydığımızdan,
- dedi Çopur. - Bağışlayın. Pedro ustamızla tartışır-
casına dikkatsiz götürdük. O bizim dağınıklıklarımı-
za alıştığından, özünü çıkarıp özümlemeyi bilmek-
te.

— Oraya varmak için nice bir yol gerekmek-
te efendilerim, - dedi Ramus içtenlikle. - Bilgi sizde
bütünleşmiş. Bilen, karşısındakinin bilisizliğini ba-
ğışladığı oranda vericidir. Siz de öyle olduğunuz-
dan, bilisizliğimizi düşünmeksizin iletmektesiniz ge-
rekeni. Alabilene, özümleyebilene ne kutlu... Buyur-
duklarınızı düşündükçe, bilgenin bilgi önündeki cü-
celiğini görmekteyim. Gençlik coşkusunun tutkusuy-
la Aristo Diyalektiği üstüne bir tez hazırlamış ve ba-
sılmasını sağlamak amacıyla etmediğimi komamış-
tım. Şimdi şu tartışma ve az önce hastamızın be-
deninde gördüklerim kendimden utandırmakta be-
ni...

— Utanmak! O niye? - Azarıyla sevecen seve-
cen baktı Solu. Yazı kanıttır ve bilir misiniz bizim

Ülkemizde kutsaldır aynı zamanda... Bizim insanımız bir ekmeği, bir de yazıyı yerde komaz. Alır başından üstte bir yere yerleştirir. İkisini de nimet gördüğünden. Nice bir yanlışı, nice bir yozuk, nice bir bozuk olur olsun, yazı doğrunun başlangıcı sayılır. Söz de önemlidir elbet. Ne var ki, söz biliden bilince, dilekten belleğe geçerken değişebilir. Koşulları çok başkadır. Oysa yazı, okumasını bilene hep aynı kanıtı verir. Verende de, doğrulamak da, yalanlamak da kolaylaşır.

— Okumasını bilene demektesiniz ama efendim, - dedi Ramus. - Okumasını bilen onca çok değil. Olmayanda, etkinliği de sanıldığınca büyük olmasa gerek...

— Kim demiş, - dedi Çopur. - Bir yazıyı bir kişi okusa, o bir kişi gerektiğince değerlendirse, ondan uzayıp gidecek ağacı düşün. Yeter ki, okumasını bilen olsun Çolak yoldaşımızın buyurduğunca. Yoksa, hak verilecek savlar da vardır. Neden dersiniz, okumak da belli koşullara bağlıdır. Bir dize bazen aynı kişiye bile çok değişik anlamlar gösterebilir okuyanın içinde bulunduğu koşullara göre... Ve dahi o zaman yazanına ne mutludur deriz biz. Ne yazık değil... Bir yazı, çok anlam gösterebildiğinde zengindir. En doğrusunu en uygun koşullarda okuyan alır. Ötesinde de keçi boynuzu örneği, bir çuval odun yiyip bir parça şeker tadı kalır. Neyleyelim. Yazının da, sözün de yazgısı budur. Oysa deneyim bilge tabibim... Deneyim öyle değildir. So-muttur. Ve dahi herkese, aynı biçimde görünür. İşte Pedro ustamızın, bilime kattığı değer budur. So-yuttan sürdürölüp getirilen bilgileri deneyimde yu-ğurmuştur.

— Yuğrulanları derlemiş dememektesiniz öyle

mi? - diye söze atıldı Pedro. - Biz bir katkıda bulunmuş olsak tavuklar oranında aklımız yok mu? Elbette gıdakilardık efendilerim. Oysa, daha bir küçük katkıımız bile söz konusu değildir. Razi'nin ve dahi Kanunun'da Avicenne ustamızın Mısır tabiplerinden aktardıkları deneyim ve uygulama örneklerine ulaşabildik mi? Mısır hekimlerinin neşterle beyne girdiklerinden söz etmekte değil mi Sina ustamız?.. Bizim ettiğimiz nedir şimdilik? Bir türkmen şamanının kırık çıkıkta uyguladığı yöntemler!.. Daha yarayı yeni yeni işletebiliyoruz. Azbiraz büyüğünü nasıl kapatacağımızdan bilgimiz yok. Olsa, neşteri Mısırlılar gibi kullanmaktan geri kalır mıyız?

— Mevlâna Kemal Ahi'nin büyük çöl karıncası kullandığını görmüş idik, - dedi Veli... - Yaraya tutturduktan sonra ortasından kesivermekte idi... Ne var ki, deneyim içinde yaranın daha bir işlediği ve karınca bacaklarının olduğu yerde delikler kaldığını da kendisi söylemiş idi... Bilmemekteyiz işe yarar mı?

Barones, söyleşinin hiç aralıksız soluk soluğa sürmesinden sersem olmuştu. Başını bir yandan bir yana çevirmekle yetiniyor. Yüzündeki gülücük coşkun ama kendisi için anlamsız söz sağnağının altında giderek daha bir yayılıyordu. Birden doğruldu. Bilgeler tartışmaya dalınca, yemek zamanı geçiyordu... Ayaklarının ucuna basarak dışarı çıktı. Kâhyasına herşey hazırlanınca kendisine haber vermesini bildirerek, bıraktığı yerden yetişti söyleşiye. Çünkü Pedro, karınca kiskacının, gövdesi kesildikten sonra aynı biçimde kalıp kalmayacağını düşünmeye durmuştu. O dalar dalmaz da, ötekiler düşünceye saygıyla bekleştiler. Aydın bu suskuların niteliğini bildiğinden hemen arkasındaki geniş sehpa-

nın üstünde dizili duran sürahiyle gümüş bardakları kaptı. Herkese şarap sundu.

Pedro şarabını alırken başını kaldırdı;

— Denemek gerek ustalarım, - dedi dalgın dalgın. - İzniniz olur ise biz varalım çöle. Hemen devşirip bakalım. - Sonra hastasını anımsayarak güldü. - Bir şeyin ardına düşende hemen çözümlemeye davranıyoruz. Bir iyice kocadığımıza bundan iyi kanıt olmaz.

— Kocalık mı gençlik mi efendim, - diye atıldı Ramus.

— İkinci gençlik deriz kocalığa, - dedi alayla Çopur. - Hatta ikinci çocukluk. Pedro ustamız bunu anımsattı. Bizim yanılgılarımızı yüzümüze vurmamak amacıyla.

— Anlıyorum efendim, - dedi Ramus. - Demek ki, ustamız bizim değersiz yapıtımızı okumuşlar... Daha ne denli çalışmamız gerektiğini anlatmak amacıyla ocağınıza attılar ki, kendi kendimizi de eleştirebilelim...

— Sağolsun bilgilerimiz, - dedi Pedro. - Gölgelelerinde, La Raunée adıyla yayınladığınız Dialecticea partitiones yapıtınızı okuduk. Kendileriyle üstünde tartıştık. Sizde çok büyük yetenek gördüler. Yalnız, aktarmadan sıyrılıp, Averoe'yi olduğunca, Avicenne'yi ve Arabi'yi de okumak gerektiğini konuştuk. Arabî, Fusûs'unda; Avicenne'den, Averoe'ye geçen gelişim kuralını daha da genişletmiştir. Orda, «hiç bir şeyin gerçeği yokedilemez. Herşey, durmaksızın değişir ve yenilenir. Ve yaşamın yaşamsız sanılanlarda bile bulunduğu kesindir. Doğa, artmaz eksilmez bir varlıktır. Bunun özüne inebilmek için çelişkilerin milyonlarca kez yinelenmesini gözlemlemek gereklidir,» buyurur. Avicenne'nin Aristo'da eleştiriyle ye-

tindiği sorunu, o, çözüme yöneltir. Ve bu yöneltme içinde, ister soyut, ister somut deneyim olsun pek çok kez yinelenmesi gerektiğini öne sürer... Biruni başka bir örnek verir bize... Dönencelerin ve uzayın yapısının hesaplanmasında, durmaksızın geliştirir ve yineler rakamları. Böylelikle büyüttükten başka doğanın dengesindeki çelişik gizi önümüze serer. Ancak, bunları açık biçimde gösterebilen yine de Arabî olmuştur. Hatta denilebilir ki, Avicenne'nin Hidaye'sindeki soyutlamaları somuta indirgemıştır. Bağnazların tümünü ayağa kaldıracak ölçüde hem de. Korkmadan, yılmadan... Şimdi madem başladınız, geliştirmeye koşulusunuz. Geliştirirken de, diyalektiği kullanmaya zorunlusunuz. İşte bilgelerimizin ortaya koymak istedikleri buydu. Sanırsız, ulağa, Kral bir doktor yollamayı düşünürse, sizin gönderilmenizin önerilmesini fısıldamaları da bu yüzdendi...

— Oh!.. - Dedi Ramus. - Daha yaşlı ve usta bilinenler varken benim seçilmemin nedenini şimdi anlıyorum. Ve bilgelerimizin buyurdıkları üzere, yazının değerini de... Korkmadan yayınladığım o tezin, böylesine bir olanak yaratacağını bilmezdim. Hemen sarılacağım buyurduklarınıza. Ve geliştireceğim tezimi. Yılmadan, usanmadan yineleyeceğim çelişkiyi. Değişiklikleri ve bileşimleri araştırarak dönemeç noktalarını not edeceğim. Madem başkasına olmasa bile bana yararlı olabilmekte, yazıya önem vereceğim, - dedi her birine sevecenlikle bakarak.

Kâhya ayaklarının ucunda girdi. Barones'in kulağına eğilerek yemeğin hazır olduğunu bildirdi. Barones, tam başını kaldırıp, çağrılacağı sırada Pierre Ramus yeniden sürdürdü söyleşiyi;

— Bağışlayın, bir şeyi daha anlayamadım. Sargı bezlerini neden yaktınız?

— Avicenne, Şifa'sında hastalıkların pek çoğuna gözle görünmeyen yaratıkların neden olduğunu söyler. Ve bunlar, tenin çürüyen ya da dengesi bozulan yerlerinde yuvalanan cinler olduğunu anlatır. Sudan ve ateşten çok korkarlarmış. Hangisi kolaysa, onunla giderilmeli buyururlar. İbn-i Huseyim'in optiğini çok inceledik. Ne var ki, gözle görünmeyeni gösterecek bir gereç yapmayı beceremedik. Görüneni büyüten ve ayrıntılarını göstereni bilmekteyiz. Dahasına erişemediğimize göre, yarayı yıkayıp, sargı bezini yakmayı kararlaştırdık. Ne var ki, görünmeyeni görür kılacak optik yapıncaya hastalıkların özüne inmemiz kolay değil. Avicenne soyutta yakalasa bile, niteliği belirlemeyene karşı durmak şimdilik olası... Siz uğraşırsanız belki sonrakiler, geliştirir.

— İyi ama efendim, - dedi Ramus. - Az önce buyurdunuz ki, varolan yok olmaz. Eğer cin ya da başka şey, o gözle görünmeyenler de yok olmamakta ise, yakmak neyi değiştirir?

— O gözle görünmeyeni değiştirir. Kül varlığın değişik bir biçimi değil midir? Kötülükten artırıyor, yararlı bir biçime dönüştürüyorsa ateş, yok olmasa da geliştirmiş ve kendisiyle bileştirmiş olmuyor mu? Nasıl ki, kızarmış et çiğ et değildir... Ve dahi çiğ et, canlının bedenindeki değilse!..

— Çok güzel örneklediniz bilge doktorum, - diye dikildi Barones. - Yemek zamanının geçtiğini ve ev sahipliğimizin gereğini unuttuğumuzu onımsattınız. Buyrunuz, sofraya bizi beklemekte. Kızarmış etleri bir kez daha değiştirmekle neye döndüreceği-

mizi de söylerseniz biz de bir şeyler edinmiş oluruz.

— Değişen kızarmış et Baroness'im, - dedi Çopur. Sizin güzelliğinize dönüşmektedir.

*
**

İncili Köşk'ün pencerelerinden Marmara Iodosunun ak köpüklerini izleyen efendisinin ayaklarına kapandı Rüstem Paşa. Ağır ağır yerinden doğrulup sağ yanında dikildi Süleyman'ın. Hakan, büyük bir bağış olduğunu göstere göstere elini uzattı. Eğildi Birinci Vezir. Bağlılığının kanıtını dudaklarında mühürleyerek, efendisinin eline bastırdı.

— İsabet tedbir aldın Paşa oğlum, - diye övdü Padişah.

— Tedbir efendimizin, - diye eğildi Rüstem. - Biz her zaman olduğunca buyruklarını uygulamak onuruyla mücehhez bulunduk. Azarınızdan korkardık efendimiz. Aksaray üstüne varıncaya sezmediğimizden gücenirsiniz sanırdık. Ne var ki, oraya gidene asker arasında söz yok idi... İkrar ve dahi söz birliğince yürünür, sancaklardan, livalardan akın akın gelen, buyruğunuz altında toplanır idi. Birden yayılmaya durdu söylentiler. Kayseriye'ye varsa idik ne olacağını bilemediğimizden konaklamayı uzattık. Buyruğunuzu alanda da isabet tedbirin efendimizden geldiğine hükmeyleyerek, hemen uyduk. Toplarımız, tüfenklerimiz bir kısmı ve dahi biriktirilen gereçler kayda geçirilmiş, emirlere teslim edilmiştir. Bu serdarlık devlet hizmetine yaraşırlığımızı kanıtladı ise, kulluğumuzu yerine getirmenin kutuyla onurlanırız.

— Tasanız olmasın Paşa oğlum... Hoşnuduz.

Ve dahi isteğimizi gereğince yerine getirmenizden kıvanmaktayız. Şimdi divan toplantısının sonuçlarıyla birlikte bize serdarlığınızı anlatın...

— Turgutça Paşanız, Amiral de la Gerde'la birlikte, buyrulan yerleri almıştır efendimiz. Muştucusu olarak Frank kralının balyosu d'Aramont kapınızda beklemektedir. Ayrıca dileklerinin olduğunu belirtmekte. Çasıtlarımızdan ve dahi Turgutça Paşamızdan aldığımız bilgilere göre, haraç olarak vereceği üçyüz bin altınlık yıllık baçı borçlanmak istemekte. Çünkü İspanyol kralının ülkesinden olsun Cenevizlerden olsun, aliverdiğimiz yerler gerektiğinde vergiye güçlü değil imiş. Pek bir yoksul bırakılmış ahali. Buna, bizim leventlerin çapulu da eklenende, kralın biraz soluklanmak istemesi kaçınılmaz. Biz de bağışınızın sonsuzluğuna örnek olur düşüncesindeyiz. Frank kralı şimdilik nice bir güçlü olur ise, Şarlken'i onca oyalayarak, bizim doğu için rahat kalmamızı sağlar. Yok ise önceden buyurduğunuz üzere Erdel üstünde yeni bir çıbanbaşı yaratmamız gerekecek... Ne var ki, bizim tedbirlerimize karşılık tedbirler de oluşmakta. Tahmasb, Moskova Çarının Kafkaslara sarkmasını kışkırtmakta. Böylelikle, Kırım üstünden gelecek akını önleyeceğini düşünür. Bizim de Çar'a göz yummamız bağış olur. Tahmasb nice bir çağrılarsa, bizden çekindiğinden davranmamakta. Azbiraz sarksın ki, Hint yolunun kendine açılabilceği düşününe yaklaşsın. O zaman, İran kuzeyini kendiliğinden oyar. Ne var ki, Şeyh Safiüddin Erdebili'nin torunları, düzgün durmamakta kararlılar. Türkmen devleti kurdukları gerekçesiyle, içimizdeki türkmen oymaklarını kışkırtmaktalar. Bir yandan çevremizi kuşatmayı düşünüp, Şarlken'e el uzatırlarken, bir yandan içimizde dolap döndürmek-

teler. Daha devlete yenice sahip çıktığınız zamanlardakinin bir benzeri yaşanmakta efendimiz. Hatırlamaktasınız, zat-ı devletleri Engürüs üstüne varmaktayken, sakal öyküsü uydurup Süklün Koca ile Baba Zünnun'u ayaklandırdılar. Daha seferden dönmeyen de, ardı geldi. Toros yöresinde Domuzoğluy-la, Beyçe uç verdi... Ve en büyük tehlikeyi, yeni birinci veziriniz İbrahim Paşa büyük bir gayretle bastırdı... Kalender Halife'nin başkaldırısı... Nice bir güçlkle bastırıldığını bilmektesiniz. Soycak Hacı Bektaş-ı Veli'ye dayanan birinin, İran postu için ayaklanması nice bir acıdır. İran, üstüne gölge ettiği toprakların bir eyaleti mesabesinde. Ona devlet içinde hak tanınmıştır. Yedikleri nan-u nimet efendimizindir. Değerini bilmeyen cühelâ, bir mezhep delisinin ardına takılıp, efendimize başkaldırmaktadırlar.

Süleyman, geçmiş günlerin olaylarını şöyle bir gözünden geçirdi. İlk ikircimli bir kaygıya kapıldı. Sonra Bican Bey'in söylediklerini anımsadı. Söylenenler, Beyçe ebesinin söylediklerinden değişik değildi. Her başkaldırıdan sonra sefere çıkarken rastladığında, Süklün Koca'nın olsun, Baba Zinnun'un olsun, Kalender Halife'nin olsun başkaldırıya zorlandığını savlamıştı. Bican Bey ise daha da ötesini söyledi. Başkaldırının koşullarını ortaya kodu. İş, birinci vezirinin söylediğince basit değildi. Silkindi;

— Doğru demektesin vezirim. Olaylar tam da söylediğince oldu. Ama, altında yatanı başkaydı. Biz, Pirî lalamızın yerine İbrahim Paşanızı getiren-de, türkmen ilkin bunun ne anlama geldiğini kavramadı. Lalamız gerçekten kocamış idi... Emekliye ayrıldığını sandılar... Kul da Gedik Ahmet Paşa'nın yerini yeniden doldurmanın sevinciyle zulme sıvan-

di. Sivananda Paşa oğlum, türkmen başkaldırmaya koşuldu. Divanımız, başkaldırıların ardında İsmail ya da Tahmasb'ı görmekte kör davranmamalı. Deriz ki, devlet, bir yanlı bakarak yönetilmez. Bugün ikbalde olanın, yarın ne olacağı belirsiz. Değişimin zorunlu olduğunu kavramadın mı, directmeye koşulsun. Azbiraz da yestehleyen oldu mu, başkaldırı hazır durur... O yüzden, elbette bizden çekinenin de katkısı vardır başkaldırılarda. Bizim katkımız kadar mıdır, bilmek gerek...

— Haşa efendimiz... Zat-ı devletleri ve dahi kullarınız, her bir şey düzen içre, kullarınızın yararına yürüsün diye gecelerini gündüzlerine katmaktadırlar. Ne var ki, anlayışsızların şerrine uğramak söz konusu ise, devletimizin bunun üstesinden gelmesi görevdir. Bizim sunmak dilediğimiz de budur. Seferin İran üstüne olduğu anlaşılmakla, askerln yılgınlığını sağlamak hevesindeki şuursuz kişiler peydahlanmıştır. Devletli şehzademizin adını kullanarak, olmadık sözler etmişlerdir. Bunda dahli var mıdır? Varsa ölçüsü nedir? Varsaymak da, araştırmak da, bizim yetkimizin dışındadır. Efendimiz adına serdarlığa görevlendirilsek de, kul haddin bilmek yaraşır. Cennetmekân atanız Musa Çelebi de, Fatih Sultan Mehmet Han da, sultan tûvûne değen elleri ve dahi ölümüne sebep olan kelleleri kestirmişlerdir. Nice bir vezir olsak, kulluğumuzu biliriz... El sürenle, dil süren aynıdır. O yüzden, bizim edebileceğimiz söz ötesine geçemez. Ancak buyruklarınız ne yolda olur ise, gereğini yerine getirmek boynumuzun ve dahi kulluğumuzun borcudur. Sonunda, devletimizin yararı, devletlimizin gönül hoşluğu söz konusu ise ölüm şan verir...

— Sizden her zaman hoşnut kaldık Paşa oğlum, - diye yumuşadı yeniden Padişah.

Her oğlum deyişinde Rüstem Paşa biraz daha güçlendiğini ayırırçasına kendi bileklerini sıkıyordu. Paşa ya da vezirim dediğinde de sözünün neresinden incindiğini anlamaya çaba harcayarak, çarketmeyi biliyordu. Ve biliyordu ki, kıskırtmanın dozunu artırırrsa, suçun bir bölümünü kabullenen padişahın kaşlarını çatıvermesi, bunca gücünün bir anda yitmesine yeterdi. Bildiğinden, hem Hürrem Sultan'ın desteğindeki görevini sürdürmek, hem de güveni sürekli sağlamaya koşulu olmanın güçlüğünü çekiyordu. Ağzından çıkacak sözcükleri seçiyor. Çok zaman seçtiklerini beğenmeyerek son anda değiştiriyordu. İbrahim Paşa'nın sonunu hiç unutamıyordu. Ayas, Lütfü ve Süleyman Paşaların sonu mutluluktı. Görevden alınmışlar, ama öldürülmemişlerdi. Oysa İbrahim Paşa!.. Onu düşündükçe, kendi hazırladığı tuzağa kendisi düşmüşcesine tüyleri diken diken oluyordu. Yine de başladığı işi bitirmezse, bu sondan kurtulamıyacakmışcasına bir tutkuyla yeneden sarılıyordu. Bu nedenle de sürdürdü sözlerini;

— Aldığınız tedbirlere yenisini eklemek gerekli görülmedi efendimiz. Sizin kutsal vücudunuz sefere çıkanda, her türlü söylentinin anında kesileceği kesin. Ancak, buyurduğunuz tedbirleri gerektiğince denetledikten öte, yenilerini alıp almamak yüce buyruklarınızla uygulanacaktır. Bizim görüşümüz, ayyuka çıkan söylentinin söndürülmesi, kaynağın kurulmasıyla mümkündür, - Gözleri bütün gücüyle Süleyman'ın solgun yüzünü inceliyordu. Onun belli belirsiz titrediğini ve buruşur gibi olduğunu görünce hemen değiştirdi; - Bunun için de sizin serdarlığınız kaçınılmazdır. Buna karar kılmış olmanız, kullarınız ve dahi askeriniz için bayram, düşmanınız için karagündür efendimiz.

Kanunî, arada bir yüreğinin ortasına bir hançer gibi giriveren, tahttan indirilme korkusuyla, bunca görkemli bir yapıyı yönetmenin gücü arasında bo-
calıyordu. Rüstem, efendisini tanımanın bilinciyle, alabildiğine kıskırtıyor, korkutuyor ve gücünü ka-
nıtlayarak yönlendiriyordu öfkesini. İçinin yumruk gibi sıkıldığını duydu Süleyman. Tam, çağrılaysın Mustafa'yı, giderelim diyeceği an, Bican geldi göz-
lerinin önüne. Mustafa'dan da, öteki şehzadelerinden de gençti. Ama, söyledikleri... Kendisiyle çe-
leşme çoktan başını sallayacaktı. «Onlar, dedemizden bu yana devleti salt kulun ele geçirdiğini sanmaktalar. Oysa asıl ele geçiren biziz... Dede-
mize değin Evrenos'un, dedemizle birlikte Çandarlı'nın ve dahi bunların yanibaşındaki seçilmiş ve-
zirlerin gölgesinden söküle söküle alınan bu tahtı nice bir kendi malları sanmaktalar. Öyleydi doğrusu. Onların nineleri, ataları öğüt vermekte de, bi-
zimkiler boş mu durmakta? Koskoca Fatih Sultan atamız, Çandarlı'nın onayı olmadan sefer açama-
makta idi... Divanı kaldırdığına, kulun yükselmesini sağladığına ne iyi etti... Türkmen düzeni, daha da doğrusu türkmenin sultanı başka nice yıkılabilirdi? Egemenlik ortak istemez. Bilmemekter mi? Kulun ortaklığından n'olur? Bir Çandarlı'yı astırmaklığa, bütün türkmeni yanına almak zorunlu. Bir İbrahim ya da Rüstem'i yitirmek öyle mi? Elimi çırpıp, işaret vermem yeterli. Oysa daha babamız bile, Zembilli Efendinin izni olmaksızın tasarrufta bulunamamakta idi... Dedemiz, babamız ve dahi biz, adım adım türkmeni yenerek sahiplendik bu tahta. Şimdi geri, eskisine döñölsün olanaksız. Mustafa'mız bunu düşünmekte ve dahi böyle bir ortaklığa yanaşmakta ise, ilkin yanlışı göstermek zorunlu. Hele adem

yollayıp, ağzını bir yoklayalım.' Ondan ötesi ne gösterir görürüz. Rüstem, dilinin altında bir şeyler gevelediğine göre, bir bildiği var. Var ya, ona sormak yersiz. Kul efendisinin işine karışmaya alıştı mı, sonunu getirmeye sıvanır. Birinden kaptığımızı, birine yedirmek gereksiz. Şimdilik, bir türkmen paşası bulup görelim... Sahi, Şemsi Paşa, yarar kuldur. Hem de türkmendir. Germiyanlı... O yüzden bize gelen haber gerçektir. Öyle olmasa, kul ağzını bulaştırmaz şehzadeye... İyl!.. Onu yollar ve dahi yoklatırız bir iyice. Sefer sırasında da durumu bize bildirir.» Başını kaldırdı kendi içinde bir karara varınca;

— Azbiraz dinlendikten sonra Şemsi Paşa kulumuzu isteriz. Özel hizmetimiz vardır.

— Buyruğunuz dinlencedir efendimiz. Hemen yollanabilir, - diye eğildi. Efendisinin başka bir buyruğu olup olmadığına baktı eğilirken. Olmadığını görünce, eteğine uzandı. Hakan yeniden elini uzatarak, bir günde iki kez sevindirdi birinci vezirini.

Rüstem Paşa gözleri parlayarak çıktı köşkten. Divana yürüdü. Şemsi Paşa'ya beklemesini, hakanın ödüllendirmesinin olası olduğunu bildirmişti. Ellerini oğuşturarak divana vardı. Bildiğince, Şemsi Paşa tek başına beklemekteydi;

— Efendimiz, düşüncemizi doğruladılar karındaşım, - dedi. - Size özel hizmet bağışlamak dilerler. Ne olduğunu bilmemekteyiz. Ancak şu kadarını belirtelim ki, iyice kotarıldığında devletimiz, hizmetinizin büyüklüğü karşısında borçlu kalacaktır. Hem efendimizin görkemine güç katacaksınız, hem kendi değerinizin yüceliğini bir kez daha isbatlayacaksınız. Kapıları açacağınızı belirtmek, gönül borcumuzdur.

Şimsi Paşa yerlere değin eğilerek, yaşlılığından

umulmaz bir çeviklikle eteğini öptü Rüstem'in. Sonra efendisini daha çok bekletmemek amacıyla, İncili Köşk'e seyirtti.

Tozanlı suyunun nazlı nazlı akışını izlediler bir süre. Serkez köprüsünden hemen ötelindeki eski tahta köprünün oymalarını, Bayezit köprüsünün taş ve mermer karışımı aklığını göre göre geçtiler. Saray hasbahçesinin sarı külâhlı bahçıvanbaşısı, çevresine topladığı elli gök çakşırılı uşağıyla, çimeni ve çiçeği Yeşilırmağın durgun sularıyla yatıştırıyordu. Bir sevdalı gülücüğüyle, yeşil üstünde oynayan bin rengin coşkusunda saray kapısına vardılar.

Kapı Ağası, korucularıyla kapının önüne yığılan türkmen beylerini tanımaz gözlerle süzdü. Süleyman Paşa'nın sarığında Osmanlı tuğunu görür görmez, ellerini omuzlarına çapraştırıp, selâmladı. Bir bakışıyla kunt kapı iki yanından ardına değin açıldı. Ancak tepeden şöyle bir görüverdikleri hasbahçe, bütün görkemiyle gözlerinin önüne yayıldı.

Atlar, taş yolda, nallarının şakırtısını bırakarak yürüdüler. Kapı Ağası önlerinden sarayın merdivenlerine değin seyirtti. Orda atların dizginlerine yapışan köleler, Ağa'nın tavrını beklediler. Karşılıklı davranışından, hemen atları has tavlaya çekmek için sabırsızlandılar.

Beyler birbiri ardınca attan inip, korucuları kölelerin ardısına sekban divanhanesine gider bıraktılar. Kapıcı Ağa, avludaki şakırtıya uygun biçimde salınan haberle merdiven başına çıkan Lala Paşa'nın eteğine eğildi. Paşa, çağrılısıymış gibi karşıladı Türkmen Beylerini;

— Otağımız şenlendi paşam ve dahi beylerim!.. Sultanımız bunca şenliğin bir arada yürüyeceğini bil-seler, görkemli hazırlık buyururlardı.

— Hazırlıksız olduğuna daha bir sevindik Ab-di Paşa karındaşımız, - dedi Süleyman Paşa. - Biz dahi, hazırlıksız yola düştüğümüzden, sultanımızın bağışı altında kalmak korkusundan arındık.

— Siz ki, Anadolu içre üç büyük ulusun baş-kanlarısınız. Siz bağış altında kalasınız görülmüş değil. Otağımızı şenlendirmeniz, armağan bolluğuy-la boğulmamıza yeterli. - der demez eteğini topladı. Tezden içeri buyur ederek, yol verdi. Süleyman Pa-şa bildik adımlarla sarayın Divanhanesindeki türk-men halılarını çiğnemeye durdu. Tam büyük salona geçeceği sırada; - Efendimiz geldiğinizi gördüler. Si-zi burda, iç divanhane beklemekteler, - diye ye-niden yol gösterdi Abdi Paşa.

Korucular kapıları açınca, Mustafa türkmen sa-delighinin üstündeki mavi mavi ıslayan Sibiryâ kür-küyle parıldadı. Bican, giyim kuşumayla, duruşunu babasıyla karşılaştırdı hemen. Bundaki sadeliğin gi-zini araştırdı bir an. Dikilip, yanibaşında yer göster-mesiyle, gizin ne olduğunu çıkardı. Davranışları, kar-şısındakine göreymiş tümünün. Sultan Süleyman da, hemen aynı biçimde davranıp yer göstermişti. Ge-niş bir sedir üstüne yayılmış yumuşacık kürklerin üstüne oturdular. Lala Abdi Paşa, kullara hazırlık buyruğu vermeye giderken;

— Türkmen ulularını otağımızda görmek, gön-lümüzü armağana boğdu, - diye selâmladı Mustafa. - Hoş gelmişsiniz safalar getirmişsiniz.

— Buyruğunuzda olmak görevimizle, sizi hoş-

nut kılmak onurumuz asıl bizi armağanlar Şehzadem, - diye atıldı Süleyman Paşa. - Bağışlayın, tez yola çıkmaklığımız gerekti. Seyirttik ki, bildiklerimizden bilmedikleriniz, bildiklerinizden bilmediklerimiz olabilir. Olanda da, her bir yan doğrunun bir bölümünü görüp, yanlış değerlendirmeye varır. Oysa, şehzade olarak siz, türkmen ulusunun sorumlusu olarak da bizler, doğrunun kendini yakalamadan yorumlamaya yasağız.

— Bir ikircim duyar gibisiniz. Paşam, - dedi Mustafa. - Acep babamıza bir kötülük mü düşünölmekte?

— Kötölük devlete düşünölmekte bildiğimizce Şehzadem, - diye atıldı Akyar Bey!..

— Devlet kötölüklerden arıktır Bey karındaşı-mız, - sözleriyle atıldı Mustafa. - Devlet Eflâtun Bilge'nin buyurduğunca soyut bir kavramdır. İnsanların davranışlarıyla biçim ve dahi özünü bulur. Kişiler, kendi güçleri ve dahi çabaları içinde bozukluklar ya da yozluklar çerçevesinde iseler, devletin bir suçu olmasa gerek. Eğer ki, devleti salt bu amaçla yetiştirilmiş seçkinler yürütürse, buyurduğunuz bozukluklar ortadan kalkar. O zaman, herkesin sözü geçer, herkesin sorumluluğu olur ve dahi herkes çabasınca değerlendirilir. Biz böyle düşünmekteyiz.

— İyi düşünmektesiniz Şehzadem, - dedi Süleyman Paşa. - İyi düşünmektesiniz ya, devletin ve dahi soyun sürekliliği uygulamanın doğruluğuyla ölçölür.

— Süreklilikten kastınız salt devleti simgelemekse, doğru... Süreklilik koşul. Yeter gayri yeryüzünde boyların kurup yıktıkları devletler... Bir devlet, bütün insanları kendi gölgesi altında toplayıp, her bi-

rine yeterince vererek, gücü yettiğince alsa, soyun sürekliliğine gerek kalmaz. Devletin yükümlendiğince kim ki bunu sağlar, o seçilip başa gelir.

— Başa gelmeden sağlayacağını nerden bilirsiniz Şehzadem, - diye atıldı Süleyman. - Sağlamak uygulamayı gerektirir. Uygulamada bulunmamış kişinin niteliğini kestirmek olasıdır. Oysa kötüsü vardır ama, soyda iyisi daha bir çoktur. Çok olduğundan türkmen töresi gereğince soy yürüyüp gitmekte değil mi?

— Doğru dersin Paşa karındaşım. Sürüp gitmekte ama, yozduğundan çeken de çektiğiyle kalmakta değil mi? Oysa seçme gücü ulusun elinde olanda, kendine yaraşır olmayanı seçmemekte. Hem böylelikle atamız cennetmekân Fatih Sultan Mehmet Han'ın yasası da geçersiz kalmakta. Şehzadelerin daha tahta geçmeden birbiriyle uğraşması yerine, birbiriyle yarışması gelmekte ki, herkes bilgelikte atsuvar olsun.

— Anlarız. Siz seçimi de ayağı baş kılacak gibi değil, başa geçecek arasında düşünürsünüz, - diye gülümsedi rahatlamış bir biçimde Akyar Bey. - Haklısınız o zaman, karındaş kanıyla kirlenen eller olmayacağından, soyun da üremesi artacak.

— Böylelikle seçim daha geniş bir yarışma ortamında gerçekleşecek. Sanırız Eflâtun Bilge, bunu savlamakta. Zaten onun düşüncesinde seçkin ve dahi yetkin olmayan yer yok. Olmadığından onlar, kulluklarını bilip, ona göre davranacaklar. Tıpkı, atamız cennetmekân Fatih han dönemine değin olduğunca, - yorumuyla, her birinin gözlerine baktı Mustafa. Ne düşündüklerini anlamak amacıyla bir süre yutkundu. Lala Abdi Paşa hemen söze saracaklarını düşünüp, yalnızlıklarını uzattıkça, hoşnut hoşnut irdeledi her

birini. Şimdiye hiç ses çıkarmadan, salt dinlemekle yetinen Bican'a baktı, sonunda. Gözlerinin derinlerinde belli belirsiz bir hoşnutsuzluk sezince, kıskırttı; - Siz hiç konuşmuyorsunuz Bey karındaşım? Yoksa kurultayınıza seferde olmaktan ötürü gelemediğimizemi gücenirsiniz? Öyleyse bağışınızı dileriz.

— Şehzademizin yerine Hüsmen Baba pîrimiz gelende, gücenikliğin sözü mü olurmuş efendim? Kim ki yüreğinin dibinde böyle bir gölge taşır, ilkin Hüsmen Babamızın ermişliği çarpar. Ardından kendi kendisinden utanır ki, başını doğrultamaya... Biz dinlemeyi yeğleriz. Ve dahi görürüz ki, şehzademizin öykünmesi Eflâtun bilgenin tanımlarındadır.

— Doğru görürsünüz bey karındaşımız. Biz bununla öğünmekteyiz. Ve dahi bir gün tanrı babamızı bizden çok sevdiğini kanıtlayıp, göreve gelmemiz söz konusu olur ise, bunu uygulamak isteriz. İsteriz, neden dersenez, bizim düzenimizle bağdaşmaktadır da ondan.

— Böyle bir karara varanda, korkarız büyük bir kargaşaya neden olursunuz efendim, - diye kaldığı yerden sürdürdü Bican. - Neden dersenez, yerleşğin geriye dönmesi olasıdır da ondan... Buyurduğunuzu uygulamak için olanak var idi... Kullar, pençik oğlanı örneği türkmen yanında dağıtılıp, sürekli neferliğe ve dahi kulluğa koşulsa idiler... Türkmen töreleri de, Ahi yasaları da bunu yasakladı. Oysa Atina'da yasa olan buydu... Köleler çalışır efendiler de kendi aralarında seçkinlik yarışına dururlar idi... Bizde öyle değil... Ahilik yasası buyurur ki, çalışmayana ekmek yok... Türkmen için de baş koşul budur. Öyle olanda, kul çalışkanlığı ölçüsünde ağırdan devleti ele geçirmekte. Seçime girdiğinizde n'olacak? Ocak, küçümencik devşirdiği turnayı, devlet yönet-

mek amacıyla enderununda yetiştirmemekte mi? Soydan gelen yetişkinlik, yerini eğitimden gelene bırakmadı mı? Öyle olanda, siz neyi tersine döndürmeyi kurarsınız? Yürüyüp gideni daha bir pekiştirmekten öte yapacağınız ne olur? Yürüyüp gelenle yola çıkanda varacağınız yer, atalarınızın vardığından öte olmayacaktır. Hem de bize kalırsa yerleşikliğin kuralı bu olmak zorunludur. Neden derseniz, dönüp gelmek de, yüklenip varmak da ancak türkmenin yaşayışında kaldı. Ondan ötesi, kendi kasa-basının sınırlarını aşmadan ölen pek çok insandan oluşuyor devletimiz. Böyle olanda, siz derneşip, göçebilir misiniz? İsteseniz bile uygulama olanağı var mı bu isteğin? Bağışlayın şehzadem, biz sanmamaktayız. Sanmadığımızdan da, iyi niyet yerine size gerçeği öneririz.

— Nedir önerdiğiniz gerçek?

— Bir kez bu düzeni olduğunca ele almak gerekir. Neden derseniz, bu bizim değil, devletin düzenidir. Bizim düzenimiz kışın kışlak, baharda yazlak, yazın yaylak, güzün güzlek... Ve dahi işimiz bunların arasındaki yolun güvenliğini sağlamak. Gereksinimizi bulduğumuzdan almak, gereksinimlerini dile-yene satmak. Hatta almak ve dahi satmak bile bize yabancı... Değişmek durmaktayken, alıp satıma düzenimiz elvermez. Oysa, devletin düzeni, askeri zaimi, vakıfı tımarı, ahisi kadisiyle, elinizi uzattığınız yerden buyruğunuzu uygulatmaya döndük... Onca zaman varki biz bile, hizmetimizi akça ile görüp, gereksinimimizi altın ile karşılamaktayız. Demek ki, işin burasında bambaşka bir oluşumun gizi var. Neresinden bakarsanız, türkmen yasalarıyla oluşan düzenden bir değişik. Öyleyse, siz de ilkin buna uymaya koşulusunuz.

— Bizim de düşündüğümüz bu olmakta bey karındaşım, - diye atıldı Mustafa. - Bu koşula uyarak-tan her kitleye eşit hak ve dahi olanak sağlamak. Öyle yaptığımızda devlet, yine asıl sahibine döner, düşünmekteyiz.

— Devlet bizim devletimiz değil ki gayrı şehza-dem, bize dönebilsin... Devlet şimdi, kulluktan ge-len kişilerin devleti. Bunu durdurmak bile, onların yürümesine engel olur. Engel olunanda, haklısınız demelerini beklemek yanlış. Başkaldırı gelirse, der-neşiğin davranışıyla, düzenlinin gücünü bastırmak kolay olur mu? Soyutta buyurduklarınız pek güzel. İnançlarınızdan ötürü kutlarız. Ancak, siz posta geç-tiğinizde düşüncelerle değil, uygulamayla sınav ve-receksiniz. Ocak, yirmibinlikten yukarı zeametlerin en verimlilerini ele geçirdi. Ağalıktan paşalığa, par-makla sayacağınız azınlıkta güvenilir türkmen var. Ve dahi bunların buyruğundakiler de çok zaman kul... Üstelik, soyuttan bile baksanız, biz azınlığa düştük. Atalarımız Rum ve Sırbı, babanız Arabı dev-letin içine katanda, biz, Bulgar ve dahi Hun türk-menleri azınlıkta kalıverdik. Üstelik bu sonuncular Hazar örneği din değiştirip, erimeye de yüz tuttuk-larından yabanda saymak kaçınılmaz. Öyle olanda, bunca insan içinde, Anadolu ve dahi Rumelinin ya-macına sığınıp kalmış türkmenin sözü geçmemek doğal. Ancak efendi olarak yaşamızı geçirebilirdik. Onu da yitirdiğimizde, yeni düzene, yeniden düzen vermek kaçınılmaz. Bunun yapısını, dokusunu bir iyice gözlemleyip, gereklerini yerine getirmek, ay-nı süreci tersine doğru değil, kendi döngüsü içinde yüzüne doğru hızlandırarak işletmeyi gerektirir.

— Dur hele bey karındaşım, - dedi Mustafa. - Bir burasına değin seninle aynı biliyi, aynı düşünce-

yi paylaşmaktayız. Ancak, buyurduğun nice bir iş-
tir ki, duymuşluğumuz, bilmişliğimiz yoktur. Düzeni
olduğunca alıp, hızlandıranda, türkmene bir şey dü-
şermiş gibi savlamaktasın. Madem biz dediğince,
çoğunluğun efendisi olaraktan posta oturacağız,
eğer oturabilirsek, - dedi kuşkuyla çevresine göz gez-
direrek. - Onların çıkarına çalıştırmaya koşulu değil
miyiz?

— İş olduğunca alırsanız, öylesiniz. Ve dahi
kargaşadan yıldıkça öyle kalmaya koşulusunuz. Oy-
sa döngüyü hızlandıranda, onlar dahi yetmezlenir.
Kimin ki temeli vardır, hıza o yetişebilir. Yetişende
de, güçleneceğinden düzene o sahip çıkar. Biz özel-
likle kılıç ve dahi zenaat sahiplerinden umutluyuz.
Düzenin yozuğunu bilen, düzüğünü de göstermek zo-
rundadır. Biz bunu boyun borcu bellediğimizden, bi-
limizin yettiğince belirlemeye uğraşırız. Ve dahi iz-
ninize sığınarak, doğru bildiğimizi savlarız.

— İzniniz olmasa da, doğru bildiğinizi savla-
yacağınızdan kuşkumuz yok. Ve dahi siz konuşmak-
takyen, Horasan erleri hocalarımızın eğittiklerini du-
yar gibiyiz. Doğrusu sessizliğiniz bizi aldattı. Dedik
ki salt tanıklığa onur verdi beyimiz. Oysa görmekte-
yiz ki, buraya bilimi getirmektesiniz. Kutlandık. Kut-
landığımız ölçüde, aykırı bile gelse buyurduklarınız,
sürdürmenizi dileriz. Ve dahi sorarız ki, sözünü etti-
ğiniz hızlandırma bir nice olacaktır?

— Son beş yıldır gözlemlediğimiz, zaimler, salt
toprakla yetinmemekteler. Yakında, bizden öte mal
sahibi, tüccardan öte iş sahibi ve dahi sarraftan öte
tefeci kesilecekler... Bunu hızlandırmanın yolu, or-
taklarının önünü kesmekten geçer. Devletinizin gü-

cü, yaban tüccarının gücünden üstündür. Komşu devletlerin tümünün gücünden üstün olduğundan... Öyleyse, divandan başlayarak, zaimlere değin, dışarıyla ortaklık kurarak, devlet mülkünün, ürünü insanıyla sömürülmesindense, dışarıya açılarak, başka devlet mülkleri ve insanların sömürülmesinin daha kârlı olduğu anlatılabilir. Bunun için de, imtiyazların kaldırılması gerekir. Bir kez, kuyruğu kesilende, kendisi derneşip, oralara varacaktır. Ve dahi kuracağı ortaklıklar, oraların sömürülmesini sağlayacaktır. O zaman, yine eskiden olduğu gibi buraya salt altın akacaktır. Ve dahi akan altın, herkesi hoşnut edecektir. Kul kişiler tüccar olsalar dahi, ahi örgütüyle, tımar dirlikleri, yoksulluktan zenginliğe varacaklarından, yıkılmaz kaleler gibi ardınızda ve dahi devlet içinde sizin istediğiniz biçimde söz sahibi olarak ortaya çıkacaklardır.

— İyi ama, bizim mallarımızı almak istemezlerse!.. Her ulus ürettiğiyle yetinende, bu sizin dediğiniz olası, - diye yadsıdı Mustafa.

— Ulusların ilerisi, gerisi vardır efendim, - diye sürdürdü Bican. - Olanda, ilerisi gerisine göre daha iyi ve dahi elbette daha pahalı mal üretecektir. Daha düzenli bir üretim işleyişi kuracaktır. Hep önde olduğundan da, kendinden geri üretileni kendi gereksinimi içinde getirse bile ondan da çıkar sağlayacaktır. İşte örnek, bizim durumumuz. Ahi, nice bizden önceyse, bizden kârlı olduğundan devlet de, kendinden geri olandan kârlı olabilende ilerde olur.

— Biz bunları düşünmemiştik. Şimdi anlamaktayız, gerilemek olanaksız. Çapraşık bir çilenin, bir tek ip olmasına karşın, çözülmezliğini anımsatıyor, - dedi ışıldak gözlerle Mustafa. - Ve dahi biz bir ucundan çeke çeke, düğüme gelende, Iskender ci-

hangir örneği kılıcı vurup, düğümü keserekten çaynaşığı çözdüğümüzü sanmaktayız. - Yerinden doğruldu. Sarıldı Bican'a. - Bey karındaşım, nice bir sevinçliyiz sizinle tartıştığımıza... Tartışma dedik bağışlayın. Biz burda bilgilerimizle Aristo öğretmenimizin akademiyasını kurduğumuzu sandığımızdan, eşit biçimde tartışırız. Oysa, öğrenenin, öğretenle tartışması olmaz. İctik buyurduklarınızı. Ve dahi, hünlerin düğümü kesmekte değil, çaynaşığı çözmekte olduğunu bir iyice anladık. Orda kesende, ötekini atmaya koşuluyorsun. Oysa çok zaman attığın, kestiğinden çok fazla iş görür olmakta... Yanlışımız, çenemizden aktığından, çevremizde olumsuzluk yaratmakta demek... Ve dahi ulularımızın bunca yol tepmesinin altında, bize uyarı yatmakta...

— Uyarı değil Şehzadem, - dedi Bican. - Görmekteyiz ki, siz akademiyanızda devlet biçimlerini ve dahi gereklerini tartıştıkça, sorunu tam anlamayanlar düşmanlık ağı örmekteler. Ve dahi kendi çıkarlarının tutuşacağı korkusuyla, sizden kurtulmayı istemekteler. Bunda haklı olduklarını kabullenmemiz gerekli. Dünya çıkar üzre durur, biz kabullenmesek de... Öyle olanda, onların korunması kaçınılmaz. Bu kaçınılmazlık içinde, başka etkenler de bulunanda, hazırlık teze kotarılır. Kotarılanı yanlış bulduğumuzda önlemeye debelenmek, bizim töremiz. O yüzden geldik ve dahi, bundan ötesinde son derece dikkatli davranmanızı duyurmak diledik. Siz devletin geleceğisiniz. Ve dahi ancak yetkin elleriniz sağlamca kavrayabilir devletin dümenini... Sizden gayrısı ya kulun kulu olacaktır, ya tutkularının kulu... Oysa efendiye kulluk yaraşmaz. Yaraşmayacağından, sizden kurtulmak isteyenler çok yol aldılar. İbrahim Paşa'yı giderttikten, Hafsa ninemiz de uçmağına ka-

vuştuktan öte, sizi kanda boğmak dilerler. Sefere çıkarlar, topçeker camusları devşirtmezler. Aksaray'a varırlar, Diyarbekir ötesine sancak açtırmazlar. Duyduk ki, Amasya zaim ve dahi tımarlıları raslantıyla öğrenmişler seferi... Bunun altında hile sezeriz. Sezeriz ya, bir şeyi de iyi biliriz. Kul doğru-
dan size el kaldıramaz. Kılınıza bile dokunamaz Oğuz yasaınca... Dokunanın orda boynu vurulur ki, atalarınız bunu çok uygulamışlardır. Hatta, soyunuzdan gelenleri savaşta öldürenler bile öldürtülmüştür. Kuraldır. Bu yüzden, kul yanından güvenimiz tam. Sizi ancak bir savaşa zorlayıp, bozmakla yetinebilirler. Bu oyuna gelmeyecek denli tedbirli olduğunuzu görürüz. Lala Paşanız çok bir akıllı ve dahi öngörülü olmalı. Bunca zamandır, başbaşa konuşmaklığımızı sağlayabildi. Tedbiri iyi aldığını bizi karşılamasından da gördük. Amasya içre oyalanmadık. Lakin, üç ulus beyi at binende duyulmasın olmaz. Geldiğimizce gideriz. Gideriz ya, bizim bir önerimiz var. Yanınıza her birimiz en güvendiğimiz bahadırımızı vereceğiz, - diyerek durakladı. Birden kararlaştırmadıkları bir durumu ortaya atmaktan ikircikli öteki beylere baktı. Onaylandığını görür görmez de, sürdürdü. - Bunlar, sizin esenliğinizden sorumlu olacaklar. Sizden de bir dileğimiz var. Saltanat otağına varsanız, bunları yanibaşınızdan, kaftanınızın eteğinden ayırmayacaksınız. Dilsiz olmaları gerekmekteyse, dilsizdirler. Sağır olmaları gerekmekteyse, sağır. Tasanız olmasın. Denenmiş, sınanmış ve dahi her birinden yitlenerek çıkmışlardır. Bizim cangüvenliğimizin sorumlusu idiler. Bundan öteye, sizinkinden sorumlu olacaklar. Siz de sınıdığınızda göreceksiniz. Ve dahi, yanınızda olmakla, bizim adımıza davranmadıklarını anlayacaksınız. Salt korunmanın ustasıdır.

Ötesinde bilisiz, bilgisiz ve anlayışsız olmanın da ötesindedirler.

Mustafa durgunlaşıverdi. Üstüne çöken ölüm sessizliği bir süre ötekileri sardı. Türkmen beylerinin kendini yoklamaya ve kışkırtmaya geldiğini sanmıştı. O yüzden, konuşmak yerine konuşturmayı yeğlemişti. Bican, aklından geçenleri anlamışcasına olayı tam tersine çeviriverdi. Şimdi korkan ve bu korkusundan ötürü içindekilerin tümünü dışa vurmak isteyen kendisi. Bunca zamandır, suskun katlandığı ve beklediği tahtın altından kaymakta olduğunun bilincine yeni varıyormuşcasına irkildi. Bican'ın son sözlerindeki kesin güvence biraz irkiltti. Ne var ki, yanına verecekleri üç korucu, yine de beylerinin adamı olacaktı. «Olsunlar,» Benim kötülüğümü düşünselerdi, ya kışkırtırlar ya karşı yanla birleşirlerdi. Oysa tam tersine. Ne kışkırtmaktalar, ne yanlışımı yakalamaya sıvanmaktalar. Öğütlerinin yanına bir de güvence sunmaktalar. O üç adam, beylerinin olduğunca bizim de korucumuz olursa, yiti-receğimiz ne var?. Apaçığa yakın söyledik düşüncelerimizi. Türkmen devleti dedik, türkmen beyi olduklarından. Asıl düşündüğümüz ne türkmenin ne kulun devleti, bizim devletimiz, demedik. Demeyende, anlamaları da olanaksız. Hatta, bizim devletimiz olması gerektiğine kanıtları kendileri verdiler. Katılmadığımızı bile azbiraz belli ettik. Ne götürür adamları bizden? Saraya gidenden artık. Varasın üç çasıp da türkmenenden olsun. Ötekilerden daha iyi korurlar ya. «Başını dikti. Gözlerinde sevecen borçluluk ışıltılarıyla;

— Bizi bunca düşüneceğinizi ummazdık, - dedi. - Bağışınızı onurla kabulleniriz. Ve dahi buyurduğunuzca, Saltanat otağına dahi varsak, yanımızdan

ayırmayacağımıza söz veririz. Yeter ki, dayanıklılıklarını kötüye kullanmayalım.

— Her biri dayanıklılık konusunda çelikle yarışır Şehzadem, - dedi Süleyman Paşa. - Doğrusu buncasını biz de düşünmemiştik. Bican Beyimiz her bir şeyi bir çok yönlü düşünmekte ve dahi uygulamalarında pek bir güzel sonuçlara ulaşmakta usta... Kendisiyle her söyleşimizde, eskisinden çok zenginleşmiş olarak ayrılmaktayız.

— Düşündüklerimiz gerçekleşende, biz sürekli zenginleşmeyi dileriz. Ne var ki, çekiniriz önermekten, - diye hayıflandı Mustafa.

— İyi de olur Şehzadem, - diye atıldı Bican. - Uzaktan bakan ormanı yakından bakan ağacı görür... İzniniz olur ise biz gelecekte de, yanınıza varıp, düşündüğümüzce konuşmaktan ötesini dilememekteyiz.

— Türkmenin ulusu görevden kaçanda, sultanın çevresini kul almasın mümkün mü?

— Türkmenin ulusu hiç bir zaman görevden kaçmadı efendim, - dedi Akyar Bey. - kaçırmayı buyurmaktaysanız o başka... Türkmenin ulusu buyurmaya alışmıştır. Buyrulmak salt onurunu yaralamakla kalmaz, görevini gerektiğince yapmasını da engeller. O yüzden ancak eşitlik koşulları içinde iş görmesine izin tanınmalı.

— Tasanız olmasın. Savunduğumuz ve dahi istediğimiz budur, - diye güvence veren Mustafa her birine gülen gözlerle baktı.

— Biz buraya pazarlığa gelmedik efendim, - diye atıldı Bican. - Dileğimiz odur ki, ilkin sizin güvenliğinizi pekiştirelim. Bizden ne adına olursa olsun aykırı iş çıkmaz. Dayanamayıp, sağlığında başkaldırırsanız, bilesiniz ki, bizim hakanımız Süleyman

Han'dır. Buyurduğu an, bütün gücümüzle yanında saf tutarız. Tıpkı dedeniz zamanında olduğuunca... Ne var ki, uyrukluğumuz, sizin hakkınıza el uzatılınca da, buna karşı çıkmayı gerektirir. Bu yüzden geldik. Ve dahi sizi uyarıyoruz... Sakın olun, kalkışmayın. Amaçları bu olabilir. Yasaları, töreleri bilmekteler. Sizi en sağlam dayanaklarınızdan etmek amacıyla, başkaldırıya zorlar. Zorlandığınızda direnebilerseniz, oyunlarını bozarsınız. Bozanda, canınıza kasteylemeleri kaçınılmaz. İşte, biz bunu engellemek amacıyla, yanınıza üç bahadır katmayı düşündük. Her biri, kendi boyunun beyini korumakla görevlidir. Ve dahi bunun için yetiştirildiğinden ne öç, ne acı, ne ağı yanınıza yaklaşamaz. Salt size bağıdırlar. Salt sizin canınızdan sorumludurlar. Yeter ki, yanınızdan ayrılmamalarına izin verin ve dahi, posta geçinceye, onların koruma için alacakları her tedbirin uygunluğunu önceden bilin... Sizden istediğimiz tek ödün budur... Kabullendiğinizde türkmen yasası uyarınca görevimizi yapmış sayılırız. Kabul-lenmezseniz, yine yapmış sayılırız... Biz önerdik, siz yadsıdınız. Bundan öte sizden ne alkış bekleriz, ne sevgi, ne borç... Bir şeyin verilmesi gerekmekteyse, verebilir durumda olduğunuzda tartışır ve dahi karara bağlarız... Birşeyi, bir ödül karşılığında yapmak kulun işlevidir... Gerektiğı için yapmaksızın türkmenin töresi...

Kapının tıkırdamasıyla susuverdi Bican. Sözlerini bitirmiş olmanın dinginliğiyle, Mustafa'nın gözlerine baktı. Mustafa orda en küçük gölge görmenin kesin güveniyle sarsıldı. Kollarını uzattı. Bican'ın omuzlarından tutarak, kapıya baktı. Abdi Paşa, bu anı beklemekteymişçesine açılan kanatlarından, kaftarının eteğini savurta savurta girdi. Susku-

nun ortasında sarı çizmeleriyle sessizliği bozmaktan korkarcasına yürüdü. Mustafa'nın önünde yerlere değin eğildikten sonra;

— Şöleni büyük divanhanede hazırlamalarını buyurduk efendimiz, - dedi. - Hocalarınız, ozanlarınız, bilge ve dahi abdallarınızın tümü, beylerimizin onurlandırmasını kutlamaya hazır beklerler... Hüs-men Baba dahi geleceklerini bildirdiler... Umarız, çağrınızın konuklarınıza yaraşır olması buyruğunuzu eksiksiz yerine getirdik...

— Başında siz bulunanda kuşku duymayız... Sağolun lala, - diyerek kıpırdandı Mustafa.

Fırlayıp kalkan konuklarına yol göstererek, büyük divanhanedeki müzik, sanat ve bilim tartışmalarını açmaya yöneldi...

Armand, sabahın alaca yalnızlığına gözlerini açtı. Yatak odasının penceresine uzanan yaşlı ağacın yeşilliği arasından bir müzik doldurdu kulaklarını. Bir bülbül, coşkun bir şakımanın tutkusunda, şatonun uykusuyla alay ediyordu... Birden belleği çocukluğunun cıvıl cıvıllığına uzandı... Eski bir chanson'un dizelerine kapıldı;

— Sur la plus haute branche, le rossignol chantait, - Chante, rossignol, chante, toi qu'as le coeur tout gai...

Birden aklına geliveren dizelerin önünü, ardını aradı bir süre. Bulamayınca, sütninesinin çatlak, tarazlı sesiyle söylediği bütün şarkıları sıralamayı düşündü... Savaş, yaralarındaki sızılar, gördükleri bir anda silindi belleğinden. Ormanın açıklığındaki küçük köy alanı canlandı gözlerinde. Küçükmenliğinin

çoşkusuyla zıplayışları, önünde kocaman renkli şapkalarını çıkararak eğilen köy yaşlılarının saygın duruşları canlandı. İlk zamanlar nasıl da şaşmıştı onların küçücük bir çocuğa saygısına... Ve büyüdükçe nasıl da alışmıştı, efendiliğin gereklerine!..

İçinde, çocukluk günlerinin engellenmez itişiyile, doğruldu yatağından. Her devinimine şaşa şaşa ayaklarını sarkıttı. Kendinden korkarak, yüksek kar-yolasından indi... İpek halının üstünde terliklerini aradı. Yatağında olmanın alışkanlıklarına gülümse-di ardından. Terlikleri yoktu. Günlerdir kıpırdamadan yattığını anımsadı. Şimdiki davranışından sevinçli, yalın ayak doğruldu. Gövdesinin ağırlığını yavaş yavaş bacaklarına aktardı. Sağ eliyle tutunduğu yataktan dikkatle uzaklaştı. Kendini taşıyabiliyor olmanın kıvancı, belli belirsiz sancıları büsbütün unutturdu. Dikildi. Kendini dinledi. Sağ ayağında bir yere basmamışlık sezinleyince, yeniden inceledi. Bastığında, bedeninin eğrildiğini gördü. Yokladı. Üstüne bastıkça ince bir sızının beynine doğru tırmandığını ayırdı. Yine de directti... Halının üstünde bir iki adım attı. Nefes nefese bir yorgunluğun yılgınlığına düştü. Yeniden uzanmak isteğine güçlkle direndi. Adımlarını daha bir dikkatle atarak, kapıya yöneldi.

Her adımda biraz daha açıldığını sezinlemek, gücünü artırdı. Ağır kapı, parmaklarını zorladı. Açtı... Mermer koridora bastığında, tabanlarından ağan soğukluğu duydu. Aldırmadı. Mermer yumuşaklığında koridoru boydan boya yürüdü. Merdivenin başına geldiğinde trabzan başlığına tutundu. Mermerin serinliği avuçlarındaki yangınla çatıştı. Bir an durup, alnını da dayamak geçti içinden. Sonra, merdivenleri inebileceği konusundaki kuşkuyla durakladı. Yeniden dönüp, odasına gitmek üzereyken, koluna ya-

pişan bir elin basıncıyla durakladı. Baktığında Pedro'yu omuz başında gördü;

— Görmektesiniz efendim, - diyerek ellerine yapıştı kurtarıcısının. - Yürüyebilmekteyim. Ve kendimi yeniden doğmuş gibi sezmekteyim. - Sonra birden tuttuğu elieri dudaklarına götürdü .

Pedro, ağzına yaklaşıncaya değin, eski alışkanlığıyla bıraktı ellerini. Sonra birden toparlayıp kurtarıverdi.

— Gölgenizde çok şey öğrendik Baronum, - dedi, içtenlikle. - Asıl borçlu olan biziz.

Armand, gözlerinde kaşlarına değin büyüyüp yuvarlaklaşan şaşkınlığıyla baktı Pedro'ya. İçi boşalmışcasına yaslandı bu söz üstüne. İçtenliğinden kuşku duymak istedi ilkin. Sonra, kuşkusunun yersizliğine inanarak;

— Bağışlayın, anlamadık!.. - Dedi.

— Derin yaraya neşter kullanmamıştık şimdiye efendim, - diye açıkladı kısa kısa adımlar atarak, yatağa götürürken Pedro. - Çaresiz kalandayken, sizde denedik. Küçük kusurlarımız olmadı değil. Başka türlü yapamayacağımızdan, kusurları görmezliğe geldik. Şimdi anlıyoruz ki, bacağınızdaki ezilmiş kemikleri de bir düzene koyabilir ve bundan sonrasında aksamanızı engelleyebilirdik. Ne var ki, yitirecek zamanımız yoktu. Tezden her bir şeyi kapatmak zorunluydu. Bağışlayın!..

Armand, tutunarak yatağına uzanırken, geniş bir gülümsemeyle bağışlamışlıktan öte, ellerini yeniden tuttu Pedro'nun. İçtenlikle ikisini birden sıktı;

— Can bağışlayan, noksan sormaz efendim, - dedi. - Aynı durumda nicelerinin tanrıya sığınamadan öldüğünü çok gördük. Eğer şimdi kalkabiliyor,

yürüyebiliyor ve yaşayabiliyorsak, bunu size borçlu olduğumuz açık. Kurtarıcımızdan dahasını istemek insafsızlık olur. Varsın bacağımız biraz aksasın. Canımız sağ ya, sağolun!..

— Şimdi biraz dinlenseniz Baronum, - dedi üstünü örterken Pedro. - İlk kalkış sarsar insanı. Biraz dinlenin. Sonrasında daha uzun yürüyüşler yapmamız gerekecek.

Baron, doktorunun sözünü bitirmesini bekleyemedi. Gözleri kendiliğinden kapanarak, yüzünde sevinç gülücüğüyle uykuya daldı. Pedro bir süre hastasına baktı. Genç yapının nice bir kolaylıkla sağıldığını düşündü derin derin. Aydın'ın yaraları çoktan kapanmıştı. Aynı derinlikte olmadığından, hemen dikilivermiş, üçüncü yakılarda kapanmaya yüz tutmuştu. Armand ise, ancak toparlayabildi. Ve deneyimlerinin kesin başarısı, yüzünde gün ışığı gibi dolandı Pedro'nun. Yorganı Armand'ın omuzlarına değin çekti. Yüzündeki dingin gülücüğü gözlerinde taşıyarak, odasına yöneldi.

Kapıyı tutar tutmaz, Çopur Buğa eline yapıştı. Ses çıkarmadan birlikte girdiler. Pencerenin perdesini açtı Pedro. Gözlerindeki ışıltılarla oturdu;

— Gördüğümüz ve dahi duyduklarımız doğru he mi Pedro usta, - dedi Buğa... - Hastamız, kendi kendine yürümekliğe güç bulabilmekte!..

— Hemen sezeceğinizi bilmekteydim. Bir tıprıtı duyar duymaz fırladım. Demek ki, yetişemedim. Oysa bekliyordum. Bu günlerde doğrulup gezinmesi doğaldı. - Sonra birden albastı yüzüne. Utangaç utangaç başını salladı. - Sizin de, aynı şeyi beklediğinizi unuttum öyle ya!.. Eh, unutmayanın, unutanın borcu vardır... Bağışlayın!..

— Demek bulguların kesin ustam, - diye eline

yapıştı Buğa. - Bekliyorduk ama, kaygılanıyorduk da... Her geçen gün, kaygımızı artırıyor, umudumuzu söndürüyordu. Oysa bu sabah, kapısının tıkırdadığını duyduk. İlkın dedik ki, hizmetçilerden biri bakmaya gidiyor ola... Çünkü senin kapından ses gelmemişti. Sonra birden aydık... Yatan ademe gün gece olmaz. Kendini ne zaman güçlü sayarsa, hürp diye kalkıverir... Dikilip doğrulduk. Olgördük ki, tabip ustamız başarısıyla yerinde duramamakta. Şimdi düşündüğümüzü söylemenin zamanıdır. Madem bizden öte kimse sezinlemedi... Ve dahi madem yat-tığını yeterli bulmaktasın... Uyanır uyanmaz çağrılalım ve dahi son tımarını salonda görelim ki, herkesin parmağı ağzında kalsın...

— Biz göstermekliğe yapmadık ki yaptığımızı ustam, - dedi Pedro. - Görevdi üstümüze. Görevimizi yerine getirebildikse, Turgut Reis'e borcumuzu ödemiş oluruz.

— Dediğimiz de bu... Bundan öteye burda eğleşmemiz yanlış. Bizi bekleyen yaralı, bizden yardım uman savaşı vardır. Olvarıp, yanlarına erişelim ki, haklarını bağışlayalar. Yoksa, onlar orda kan içre ölüp, sancımaktayken yangelip yattığımızı düşünerek kargışlarlar. Parisli doktorumuz, akıllı bir ademe benzer. Hem de gerektiğinde inceler ve dahi düşünür ise, aradığını bulur. Bulanda engizisyona gider mi, bilmemekteyiz. Ne var ki hastanızın bundan ötesini bir güzel tımarlar gördüğümüz...

— Buyurmakta iseniz efendim, oyalanmak gereksiz. Anlaşılmakta ki, bulgularımız aynı... Aynı olanda da, kararımız daha bir kesinleşti. Dediğiniz üzre, çağırıp son tımarını yapalım ve dahi izin diyeyip, yerimize varalım.

— Baka Pedro usta, - dedi birden Buğa. - Bur-

da kalıp, bilgilerinizi ve dahi bulgularınızı daha bir iletmeyi kurmakta iseniz, özgürsünüz...

Daha sözünü bitirmeden atıldı Pedro;

— Ustalarımız da verdikleri sözden döner mi oldular? Ne konuşmuş idik vaktiyle... Pîr Ata otağına yönelindiğinde, birlikte gitme iznini koparmamış mıydık? Şimdi durup durmakta iken bu yestehlemenin anlamını çıkaramamaktayım.

— Kişi bazen bir şeyler yapmayı kurar bilgem, - dedi Buğa. - Gönlü ister de, akli engel olur. Ve dahi aradan zaman geçende, keşke deneseydim, der. Pişmanlık duyar...

— Biz gönlümüzün isteklerine kapılacak yaşı da, akli da gerilerde bıraktık sanırdık. Olmamışlığımızın yüzlenmesidir duyduğumuz sözler ki, halâ yeterince uğraşmadığımızı kanıtlar. Bizi silkelemek istemekteyseniz, derya ne güne durmakta bilge ustamız. Varır, korsunuz bir kalyonda... Forsalığımızda, yoksunluğunuzu çektirirsiniz.

— Eh, sonra demedi deme... Pişmanlık duyduğunda, kendini suçla. Neden dersin ikiletmeyeceğiz... Ola ki, bizden bıkkınlığından olurlanıverir ve dahi asıl o zaman yoksun kıldığın biz oluruz... Hadi hazırlan da, oyunumuzu düzelim. Ve dahi sevinçten uçuşanlara, bekledikleri muştuyu sunup, yola düşelim!..

Çavuşbaşı, enderun odalarını bir dolandı. Bunca zamandır, yeterince gözettiği civelekleri uyardı. Çavuşbaşı tarafından kaldırılmak, tümünü şaşırttı. Gözlerini oğuşturarak gördüklerinin doğruluğunu araştırdılar. Yanılmıyorlardı. Çavuşbaşı, çorbacılarına ya da koğuş kıdemlilerine buyurmak duruyorken, ken-

disi dolanıyordu bütün odaları... Hem de alışkın oldukları sertlikten uzak, birer baba okşayışıyla kaldırıyordu her birini. Ve odalarından çıkarken, alabildiğine yumuşamaya zorlanmış sesiyle;

— Tören giysilerini kuşanıp, orta meydanına öyle toplanın, - diye buyuruyordu.

Murat, Sefer'in gözlerine baktı. Sefer, Hüseyin'i aradı. Tümünün gözlerinde aynı bilisiz şaşkınlık ipilledi. Dayanamadı sonunda Murat;

— Bir değişiklik var yoldaşlar! Çavuşbaşı ağamız böyle okşadığına göre, dersimiz bitti ola!.. Bizi deftere geçirip, görev başına yollayacaklar ki, kurbanlık hazırlığındalar. Hadi davranın, yoksa kaşları çatılır ağamızın.

— Dediğin doğruysa, burayı bayağı özleyeceğim, - diye atıldı Hüseyin... - Bir iyice alışmış idik. Yazık ki, bıyığımız bitti, günümüz yetti...

— Neye hazırlanmakta isek, ona koşulacağız sonunda, - diye sürdürdü Sefer. - Yazıklanmak da, savsaklanmak da yazılı değil. Olvarıp, yerimizi alalım ki, sayım başladığında, ortamız tamam olsun.

Hızla giyindiler. Yepyeni silâhlarını kuşandılar. Birden büyüdüklerini, serpildiklerini ve yeniçeri gülbankindeki yiğitlerden biri oluverdiklerini sezdiler. Enderun Mehteri nöbeti vurmaktayken, odalarına son bir bakış bırakıp, alana seyirttiler.

Ardarda toplanan civelekler, ortaların tüm geldiğini kapatır hale gelince, Mehter nöbeti birden kesiliverdi. Çavuşbaşı ağa, çorbacıların ortalarından aldığı sayım sonuçlarını hoşnutlukla dinledi. Daha İstanbul minarelerinde ezanlar okunmadan, bir koca eğitim birliğini ayağa dikivermekten sevinçli, gözleri ışıladı.

Ağır ağır, yeniçeri düzenince ay biçiminde dizil-

miş öğrencilerinin ortasına yürüdü. Kalın parmaklarıyla bir süre bıyıklarını burduktan sonra;

— Baka yoldaşlar!.. - Diye söze girdi. Yoldaşlar sözcüğünün kulaklardan ağır ağır belleklere süzülmesini bekledi. İlk kez duydukları bu çağrıyla göğüslerinin demirci körüğü benzeri kabardığını gördükten sonra, sözlerini sürdürdü: - Bunda işiniz bitti. Her biriniz, bunca yıldır devletimize yaraşır birer kul olarak eğitildiniz, yetiştirildiniz, yetkinleştirildiniz... Her biriniz, sahip zaman efendimiz ve tanrının yerdeki gölgesi halifemiz Sultanımızın buyruğu uyarınca davranmaya koşuluyorsunuz. Bundan öte, öğrendiklerinizi uygulamak zamanıdır. Kim ki, öğrendiğini gerektiğince uygular efendimizin gönlünü hoşnut kılar. Ve dahi sahibinin hoşnutluğu, yüceliği ölçüsünde ödüllendirir kişiyi... Bundan öte, yaptığınız ve dahi hoş hizmetlerinizle, önünüzde bütün kapılar açılmakta. Yürüyene aşkolsun!.. Bilesiniz, ne unutulur yaptığınız, ne abartılır. Sizden öncekiler nice bir hizmet görüp, değer kazandılarsa, üstünüze düşen budur. Bizim beklediğimiz, gösterdiğimiz iyi uygulandığını bilmek... Sizin hoşnutluğunuz sahibinizin hoşnutluğuyla gönenmek. Ne işlemeniz gerektiği yeterince belletildi. Ve dahi kutlusunuz ki, ilk göreve çıkışta, size muştular verilmekte. Efendimizle bilece sefere varacaksınız. Ve dahi ilk hizmetinizi sefer içre, döğüş ortamında vereceksiniz. Bu bulunmaz bir yazıdır sizin adınıza. Bunu daha da iyiye çevirmek elinizde. Gayret sizden, yardım Allah'tan... Buyrun, gülbankimizi çekip, iskeleye inelim ve dahi Hakanımızdan önce ocağın içindeki yerimizi alalım ki, ilk günümüz asan başlasın...

Sevdiği şehzadesi Cihangir'i sağ yanına aldı. Atının üstünde dimdik duruşu, ak sakallarının al tındaki solgun yüzünü gizliyordu. Gülümsemesi, sakalların üstünde al al oynaşınca, yolun iki yanına dizilen İstanbul insanı, danışmentlerin yönetiminde alkış tutuyor, onların söylediklerini yineliyorlardı: «Aleyke avnullahi taâla!..»

Ayasofya ve sahn-ı saman medreselerinin danışmentlerinin yönettiği kalabalıkları aşar aşmaz, arapçanın yerini türkçe alıverdi. Ve ağızlar, aynı tümceyi bu kez bildik sözcüklerle yineledi; «Tanrı yardımcın olsun!..»

Denizi aşır, otağa varır varmaz, hazır bekleyen Ordu-yu Humayun'u yürüttü Sultan. Ve aralıksız yürüyüş, Maltepe, Tekfur Çayırı, Gekboze üstünden iki gün sürüp, Değirmendere'de iki günlük dinlenmeye dönüştü. Burdan davranıp, Çınarlı, İzmit, Kazıklı, Yaylacık, Dikili, İznik, Yanburcu konaklarında birer gecelik mollalarla, Yenişehir düzlüğünde ordugâh kuruldu. Yol yorgunluğunun giderilmesine değin kalınacağı, derin bir soluk gibi dolandı askerin arasında.

Yürüyüşe ara vermenin rahatlığındaki asker, karşılarında dalgalanan ak gök, kızıl sarı, bayrakların püfürtüsünde irkildi. Tezden dolanan haber, Kütahya valisi Şehzade Bayezit'in babasını karşılamaya geldiğini bildirdi. Asker, geleni geldiğince karşılamaya hazırlandı. Yüzler tozdan, giysiler kirden arındı... Ağalar, beyler, beylerbeyiler, Paşalar ve vezirler atbinip, sancak açtılar. Ortanca şehzadelelerine hoşgeldine koştular. İlk bağılıklarını bildirip, el öptüler. Sonra konuklarını yanlarına alıp, el öptürmeye koşturdular...

Şehzade varıp, babasının eteğine kapandı. Bun-

ca yolu ıvecen gelmesinin ödölünü de hemen aldı. Sultan, oğlunu İstanbul'u korumakla görevli kılıp, kendine vekil sayarak Edirne'ye atadı!.. Şehzade bir gün dinlenerek, Karesi üstünden karşıya geçmeye davrandı. Ordu, şehzadesini uğurlayıp, dinlencesine çekildi. Bir günlük daha moladan sonra, mehter vurdu, ordu yola koyuldu... Akbiyık, Ermenipazarı, Zincirlikuyu, Bozüyük, Çukurhisar üstünden, Eskişehir ovasına ulaştı... Sefer kethüdası, nişancı ve Hazine- nedar Ağaların gözetiminde, ova menzilinde yığılan savaş salmasını deftere geçirdi. Mekkarelere yüklerdi. Yeniçeri ağası, topçeker camusların Aksaray menzilinde bekletilmesi için Gülek ötesine ulaklar saldı.

Her menzilde, yeni bir derenin, suyuyla beslene beslene büyüyen ordu, Sakarya örneği Eskişehir'in Porsuk'unu yüklenerek, Akvıran'dan, Konya ovasına sarktı. Seyit Gazi, Kulapa ve Bayat üstünden, Bolvadin'e varıp, Manisa valisi, Şehzade Selim'in Saruhan askeriyle buluştu... Gediz yöresinden, Bozdağlardan devşirip getirdiği zeybek sekbanlarıyla, sancak açan şehzade, orduya yeni bir dinlenme, ağalara yeni bir eğlenme çıkardı... Ordu törene durdu, ağalar olvarıp el öptüler... Birlikte gelip, el öptüler... Sultan Süleyman, şehzadesinin el öpüşünden hoşnut, Cihangir'ıyle birlikte yanibaşında sefere katılmasını buyurdu... Selim, savaş sanatını ustasından öğrenmekten sevinçli, buyruğu babasının ellerine kapanarak karşıladı. Sonra başı dik, bir kanat komutanı olarak, ağalara, beylere, vezirlere bakıp, buyruk beklemeye başladı.

Törenler bitip şölenler sonuçlanınca, şehzadenin çerisiyle, sultanın çerisi bir arada ordugâh çözdüler. Söğütlüdere vadisinde yağmura tutulup zorluk

çektiler. Selâmı aleyk çayırında mekkare devşirmenin ardına düştüler. Yitirilenleri buldular. Yeniden yola koyuldular. İshaklı Akşehir'i, Argınözü Ilgın'ı, Saiteli Germeç Beli'ni geçip, Konya'da Kalabat çayırında durakladılar.

Toroslardan camuslar yetti. Eğiticilerinin zorlamalarıyla boyunduruğa alınıp, balyemez toplarına koşuldular. Karadeniz kıyısı, Amasya üstünden gelen Şehzade Mustafa'nın sancağı altında, Yeşilirmak örneği derneşti. Konya'dan kalkan Ordu'yu, karşılamak amacıyla, Akhöyük üstünde toplanmaya durdular.

Ordu, Kırkpınar'ı, Karacadağ'ı, Kabak, Düden, Ereğli'yi geçti... Akhöyük de denilen Kilimse ovasında yeniden ordugâh kurulup, karşılayıcılarına kavuştu. Törenleri şölenler, toyları düğünler izledi... Mehter vurdu güm güm!.. Sancakbeylerinin, Beylerbeylerinin, Paşaların, vezirlerin ve şehzadelerin kendi mehterleri, sultanınkiyle yarışa durdu... Kat kat çevganiler, saf saf nekkarezenler, ordu ordu neferler, bir ağızdan cenk havası vurup, bir ağızdan cenk türküsü okudular.

Ve Mustafa'nın eteğine varan paşalar, saygılarını, sevgilerini, bağlılıklarını bildirerek, elini öptüler... Birlikte yemek yediler, söylediler, eğleştiler... Ertesi sabah erkenden babasının yanına götürüp el öptürmek üzere, her biri kendi otağına çekilip, uykuya vardılar...

Sabah, müezzinlerin coşkun sesleriyle ağır ağır karanlığı ve uykuyu böldü... Ordugâhın her bir köşesinden birbirini yanıtlayan çağrıların kıpırtısı, ovanın yüzünü insan aydınlığıyla bezedi bir iyice... Paşalar derlenip hazırlandılar. Toplanıp şehzadelerin otağına vardılar. Mustafa'yı, Anka Kuşu'nun kanadı-

na alırcasına aralarına aldılar. Üç bahadırının hemen üç yanında dönenmesiyle, paşalardan koptu Mustafa... İki saf hâlinde yarılmış ordunun arasından, sürekli alkışlarla ağır ağır otağa vardılar. Sipahilerin «Tanrı bağışlasın,» naralarına, sekbanların «Devletimizin güneşi geçiyor,» bağırtiları eklendi. Önüne gelinceye suskun duran Yeniçeri ocağı, birden gök gürültüsü örneğı gülbank çekmeye durdu. Gülbank naralara karıştı, gümbürtü otağların süslü tuğlarından gökyüzüne ağıdı... Selim'in içi buruldu. Durmaksızın büyüğünün öykülerini dinleyen Cihangir, sevinçten kamburuna yaslandı. Gümbürtü yaklaştı, Süleyman tahtından kalkıp, iç otağı ayıran perdenin ardına geçti. Cihangir dlenmek isteyende elinden tuttu. Zorla sürükledi. Yan yana, otağı boş bırakıp, yumuşak minderlerin üstüne oturdular.

Paşalar, Vezirler, Beyler, otağa otuz adım kala durdular. Hepsi atlarından indiler. Ellerini göbeklerine kavuşturup, babasına kavuşma sabırsızlığındaki şehzadeyi bekletiler. Mustafa yere atladı. Karşılayan Bostancıbaşına gelenek olduğı üzere babasının armağanı yakut kakmalı kılıcını, dedesinin armağanı zebercet serpmeli hançerini uzattı. Hemen yanibaşında bitip, silâhlarından soyunuveren üç bahadıyla birkaç adım yürüdü.

Bostancıbaşı, yanibaşında yürümekte iken kulağına eğildi Şehzadenin;

— Efendimiz, - dedi. - Devletlimiz sizi yalnız görmeyi buyurdular!..

Mustafa durakladı. Kulağına fısıldananı duyan üç türkmen bahadırı, hemen şehzadeye yapıştilar. Gözlerinde, Mustafa'nın ilk kez gördüğü bir kurt ışıltısı, ırkiltti Şehzadeyi. Bunca zamandır canyoldaşlığına alıştığı insanların bakışlarındaki savunma

içgüdüleriyle irkildi. Birkaç adım daha attı... Bostancıbaşı yeniden kulağına eğilirken, birden durdu... Dikildi. Gözleriyle bahadırların yanından kopmalarını buyurdu. Bahadırlar directtiler. Bakışlarında olumsuzluk sezmenin hıncı yanıp söndü. Mustafa kesinlikle buyurunca durakladılar. O duraklamada sıyrılıp geçti Mustafa... Gücünü kendine ve Bostancıbaşı'ya kanıtlamanın dikilişiyle topuklarını basa basa yürüdü. Bahadırlar aynı anda birbirlerine bakıp, ardınca yürümek istediler. Ne var ki, otağ korucuları çoktan bir kale gibi önlerini kesivermişlerdi.

Mustafa, kendisine saygıyla yol veren korucuların arasından otağa girdi. Glrer girmez yanından uzaklaşan Bostancıbaşı'nın gözlerini aradı. Otağın boşluğunun nedenini öğrenme isteği, kapıdan berlye yürüyen dilsizlerin iri gövdelerinde eridi... İçinin derinlerinde yükselen bir direnç, bahadırların bakışlarındaki anlamda kesinleşti. Kendini babasının ayaklarına atmak amacıyla, iç otağa zıplayacakken, boğazına geçen bir kemendin tuzacağına tutuldu. Direnip dilsizi sürükleyerek, yeniden güç aldı. Perdeden doğru yürüyen dilsizlerle karşılaşınca, tüm gücünü ellerinde ve sesinde toplayıp bir yandan kendini kollarken, bir yandan bağırmaya durdu;

— Devletli babam, gör de bak neler işlenmekte!..

Sonra çevresinde toplaşveren dilsizlere saldırdı vargücüyle. Dokunulmazlığının etkisi tümünü yere serince, durakladı dilsizler. Bir şehzadeye el sürmenin korkusuyla, Mustafa'nın direnci, ellerinde ayaklarında titreme oldu. Kanunl, perdenin aralığından dilsizlerin üstüne saldığı ürkünç bakışlarıyla bile, derneşip davranmalarında etken olamadı dilsizlerin.

Mustafa, babasının bakışlarına döndü dimdik. Gözlerinde acının, kurtulma isteğinin ve yakarmasının donuklaşmasıyla, sert bakışları yumuşatmayı kurdu. Adım adım gerilemeye durdu. Hazır cellâtları devingensizken, askerin arasına atılma çabasına düştü. Dilsizler, elleri göbeklerinde kalakalmışlardı. Kanuni, başını perdeden uzattı.

— Bire koman! - Diye bağırdı boğuk boğuk...

Mustafa gerilemesini hızlandırdı babasının sesini duyunca. Gözlerinde bir kin yanıp söndü. Otağın kapısına iki adım kaldı. Bir kez dışarı çıksa, bir kez askerin arasına girebilse... Askeri bırak, bir kez bahadırlarının erişebileceği yere varabilse!.. Ardından Kapıcıbaşı Mahmut Ağa sinsice yaklaştı. Yayının girişini boynuna geçirdiğınleyn бүktü. Mustafa debelenip kurtuldu ilkin. Ama, gırtlakını boğan yay, sesini de, devinimini de birden durdurdu. Damarları şişti. Gözleri yuvalarından uğradı. Ağzındaki sözcük yarım kaldı. Elleri, ayakları titredi. Bedeni seğridi. Ve birdenbire boynu yumuşayıverdi...

Mahmut Ağa, mosmor kesilmiş şehzadenin ölüsünü, otağın içine attı. Bütün çatışmayı izlemiş olan Cihangir, otağdan deliler gibi fırlayıp, «İmdaat!..» sesleriyle orduya yönelirken, Bostancılar güçlükle tuttular. Mahmut Ağa, palasını çıkardığı gibi, elleri göbeklerinde donmuşcasına bekleyen dilsizleri parladı. Hemen ardından Sultanın önünde diz çökerek;

— Ferman efendimizin, - dedi. - Düşmanlarınızın ömrü bu kadar olsun!..

Süleyman, güçlükle tutulan Cihangir'i yanına çağırttı. Şehzade, duymuyor, görmüyor ve durmaksızın çırpınıyordu. Hekimler, nar şerbeti içinde afyon yutturmaya çalışırlarken, Mustafa'nın kapısı kullarını çeviren bostancılar, göz açıp kapayıncaya

tümünü kestiler. Üç bahadır, şehzadenin kendilerini bırakmasından sonra, çemberi yumruklarıyla yarmaya devindiler. Başaramadılar...

Sonunda, Cihangir yutturulan bir koca topak afyonun etkisiyle, derin bir uykuya daldı. Mustafa, boş otağda, kaldırıp götürülen yedi cellât ölüsünden de yoksun, yalnız ve mosmor bir soğuklukta uzanıyordu.

Sultanın bir işareti ile, cellâtların kanıyla ıslanmış otağ halısı, Mustafa'nın üstüne dürüldü... Dürüm, bostancıların çadırına götürüldü. Otağa yeni bir halı serildi. Sultan ilkin, Cihangir'in geri götürülmesini buyuracaktı. Sonra kendinden uzakta, pek çok söylentiye yaymasından çekindi. Çirkinliğine karşın, en sevdiği şehzadesini birlikte sürüklediğine pişman oldu bir an... «Mehmedimin yerine geçirmeseydim keşke.. Dayanıksızlığını bilmezdim.» Diye düşündü. «Oysa, şehzade kardeş kanıyla yunmaya gelir. Ya da kendi kanıyla. Madem devlete tırmanacaktır kişi, kana dayanıklı olmalı... Olmayanda, böyle karılar örneği ayılıp, bayılır,» düşüncesiyle irkildi. «İyi ya, bak taht uğruna nelere katlanmakta kişi. Kardeş kanıyla yunmak, kendi kanıyla boğulmaktan yeğdir biliriz. Üstelik, yasadır... Ne var ki, biz kendi oğlumuzun kanıyla yunduk şimdi. Bizden sonra tahtın sahibi olacağı yitirdik. Asıl incinmesi, ayılıp bayılması gereken biz iken!.. Sanki yüreğimiz dayanmakta mı? Onca zamandır, yapmamaya kendimizce andıçmedik mi? Bakışlarını gördük işte. Babasını devirmek isteyen, böyle mi gelir otağımıza... Kendine ten gibi yapışan türkmen korucularından bile koptu... Anlamalıydık içtenliğini... Anlamalıydık ya, tahtta korunmak vardır oğlumuz... Tahtı ve dahi kendini korumak. Olmadı mı, işte böyle yaklaş-

tığını sandığın an, taht da gider can da... Toparlan öyleyse Süleyman... Göster askere neyin söylentisini işlediğini... At önlerine önderlerinin boğulmuş ölüsünü... At ki, Süleyman tahtında kimsenin gözünün olamayacağını isbatla herkesel!..» Kararıyla dikildi yeniden. Benzinin solukluğu ala döndü. Yaptığını taht için yapmanın inancıyla, yerinden doğruldu. Ağır ağır yeniden döşenen otağ divanhane-sine yürüyerek, tahtına oturdu.

Sabah nöbetine kalkan bostancılar, omuzbaşlarında biten Bostancıbaşı'nın işaretleri üzerine, içinde Mustafa'nın ölüsü bulunan dürümü yüklendiler. Ordu, derin uykusunda iken omuzlayıp mehter alanına götürdüler. Dürümü yere bırakıp yuvarladıklarında, nerdeyse alanı kaplayan Çin halısının üstünde, kanlı bir çiçek gibi açtı Mustafa'nın ölüsü... Bostancıların gırtlığına bir yumruk yapıştı. Tükrüklerini yutamadılar. Zorlamaları hıçkırık oldu damaklarında. Yaşlı gözlerle bir süre ölüye baktılar. Bostancıbaşı'nın başını dikmesi üzerine toparlanıp, otağ çevresindeki görevlerine yöneldiler. Acılı, suskun ve dimdik silâhlarını yüklenip, kendilerini içlerindeki kaynaşmaya bıraktılar.

Ordugâh, mehter nöbetinin ardınca ağır ağır uyanmaya durdu. Gülbankin ardından sıralanan müezzin sesleri, uyanmayı kaynaşmaya döndürdü. Dere kıyısında dizelenenler, abdest almaya durdular. Kimi toplulukla, kimi kendi başına kıldı sabah namazını... Gün ağır ağır mehter alanının üstünde ağarmaya başladığında, yeniçeri, sipahi, sekban ve altıbölük halkıyla, cebecisi, alâtcısı, mekkarecisi,

tapçusu ve gönüllüleriyle arduunun bakışları iki göz haline geldi. Mehter alanında yayılmış halının üstünde yoğunlaşan gün ışığıyla kamaştı ilkin. Hemen ardından tek beden alup sarsıldı. Kaynaştı... İpinden kopmuşcasına dağıldı. Kimi ellerini yumruk etti göğsünü dövmeye, kimi parmaklarını tırnak etti saçını yolmaya davrandı.

— Şehzadeyi öldürttüler!.. Sözcükleri, iki kez yüzbin ağızdan, Akhöyük çayırının dört bir yanına sıvaştı... Ayrıştı sesler... Yankılandı, büyüdü... Uzun, kalın, bitimsiz bir kargış bulutu olup, ordugâhın üstünde toplandı. Yürüdü bulut... Çadırlardan otağlara ağır ağır kapandı. Yeniçeriler kazana doğru yürüdüler, kaldırmaklığa... Sipahiler at binip vuruşmaya hazırlandılar... Tepegöz gırtlğından çıkan acı bir ağıt, bütün kulaklarda zonkladı. Kaynaştı beyinlerde. Burgaçlaştı. Döndü döndü döndü... En onulmaz yerleri delip kanattı... Asker acısından kendini nereye vuracağını bilemedi. Kimi çekti hançerini yüreğine sapladı. Kimi kaldırdı kazanı, ters çevirip yere çaldı... Acı, bir hınç yumağı olarak, otağın çevresinde yoğunlaşan buluta doğru yürüdü.

Pala bıyıkların altında sımsıkı kapalı ağızlar sözcüklerin çıkışını engelliyordu. Ve engelledikçe, sözcükler beyinlerin içinde dönenen acıya uyumlu biçimde sancıyoriardı... «Alıverelim başını kocalmış padişahın... Şehzademizi neylediyse, biz de aynını eyleyelim... Suç padişahın değil. Onu yanıltanların. Kırk yaşındaki civana kıydıranların. Tez kurultay kurup, başlarını isteyelim,» bilinçaltı konuşması, gözden göze yayıldı. Otağın önünde toplananlar, akıllarına gelen bütün isimleri ardardına sıralayarak, kelle isteğinde buluştular...

Belleklerde dolanan adlar, yavaş yavaş bir dü-

zene girmeye başladı... O başlangıçla birlikte, okuma bilenlerin ellerinde, bilmeyenlerin dillerinde, bir şiir dolandı gümbür gümbür;

— Hatası gayri muayyen, günahı namalûm, - Zehi şehidi saidü, zehi şehi mazlum... - Bunun gibi işi kim gördü, kim işitti acep, - Ki oğluna kıya bir server-i Ömer meşrep... - Getirdi arkasını yire zâl-i devrüzaman, - Vücuduna sitem-i Rüstem ile erdi ziyan...

Kıpırdayan dudaklar, birbiri ardına sıralanan sözcüklerden öç alırcasına giderek birleşti. Rüstem Paşa ile, Kapıcıbaşı Zal Mahmut Ağa'nın kellelerinin alınmasında karara dönüştü...

Sultan otağının hemen yanındaki birinci Vezir otağının görevlileri, mehter alanındaki ölüyü ilk görenlerden olan Taşlıcalı Yahya Bey'in bir şeyler çiziktirdiğini görür görmez birini aldıklarınleyin, efendilerinin otağına seyirtmişlerdi. Rüstem; şiiri okur okumaz, rengi uçmuş, yüreğinde ölümün korkusu tortulanmış bir biçimde özel kullarıyla, padişah kullarının içiçe durdukları iç geçitten otağa sarktı.

Şiiri Sultan'ın önüne uzattı;

— Efendimiz, asker galeyan içinde kaynaşmakta. Bunun kelle istemeye dönüşeceği aşıkâr. Kulunuz, başını her dem yolunuza koymuştur. Dahlimiz yoktur ama, bağırtılar göstermektedir ki, bizim, Şemsi Paşa kulunuzun ve dahi Zal Mahmut Ağa'nızın kellelerini hemen istemektedirler. Dilemekteyseniz, bizim başımızı kendiniz alın. Dilemekteyseniz, böyle şiir adına şuursuz sözlerle asker kışkırtıcılarının boynunu vurdurun, - diye hıçkırdı. - Tez tedbir alınmayanda, kaynaşma öğleye varmaz harekete dönüşür. Ve bir kez de iki kere yüzbin asker harekete geçende korkarız taşkın gibi eline geleni üze, önüne ge-

lenl eze... Başımız size gerekli ise, tezden azlimizi buyurun... Ahmet Paşa kulunuz asker arasında sevilir. Ola ki, yatıştırmaya sebep olur... Mahmut kulunuzu da burdan uzaklaştırırsanız, ele gelmesi olasıdır...

Hakan'ın kararlı bakışları, sözlerini onaylayınca, Mühr-ü Humayun'u koynundan çıkarıp uzattı Rüstem. Süleyman, mührünü kendi eliyle aldı. Bostancıbaşı'nı çağırdı... Mührü uzattı;

— Mühr-ü Humayun'umuzu Ahmet Paşa kulumuza yaraşır gördük. Tez varıp bildiresin, - buyruğuna gerileyen Bostancıbaşı'na baktı bir süre. Bakışlarını Rüstem'e çevirdi. - Görürüz ki, başın üzre fitne döndürülür oğlum, - dedi. - Bir süre İstanbul'da dinlenesin. Hele sefer-i Humayunumuzu zaferle bitirelim, görelim ötesi ne gösterir...

Rüstem, kendini yere attı. İlk ayaklarını, eteklerini öptü efendisinin. Ardından yüzüne uzanan bakımlı ama buruşuk ve yüzüklerle kaplı ele bastırdı dudaklarını. Ummadığı bir bağışa kavuşmanın coşkusuyla, dizlerinin üstünde geriledi. Otağdan çıkar çıkmaz atlanıp, has kullarıyla birlikte, bilinmeyen bir yönden İstanbul'a uçtu...

Taşlıcalı Yahya'nın ağıtı, iki kez yüzbin ağızdan, aynı ilâhinin acılı birliğiyle söylenmeye başlandı. Adlar birbiri ardınca sıralandıkça, askerin istediği kelleler sıırttı... Şemsi Paşa, Zal Mahmut Ağa çoktan yitiklere karışmışlardı. Asker, otağdan da, paşa otağlarından da çıkışı engellediğini sanmaktayken, höyüğü aşanlar, deniz üstünden canlarını İstanbul'a atmaya seyirtiyorlardı.

Bostancıbaşı, Ahmet Paşa'nın ak sakallarına doğru uzattı mührü... Paşa ilkin görmezliğe geldi. Ardından ağır ağır;

— Bunca ağır sorumluluğun altına girmeye gücümüz yetmez, - dedi. - Söyleyin efendimize kulunu bağışlasınlar.

— Efendimiz sizi beklemekteler sultanım, - diye yanıtladı Bostancıbaşı. - Buyrunuz kendiniz söyleyiniz.

Ahmet Paşa, bir süre çevresindeki görevlilerine bakındı. Mustafa'nın geldiği oyuna mı getirilmek istendiğini düşündü bir an. Mührü yaşam güvencesi olarak eline aldı. Kabullendiğini belirtir öpüp başına koymayı unutmuş görünerek, öylece otağa yürüdü...

Hakan, tahtının üstünde, birinci vezirini beklemekteydi. Ahmet Paşa, mühr-ü humayunu parmaklarına iğrendiği bir şey sıvanmışcasına kendinden uzakta tutarak yaklaştı. Tahtın ayaklarına kapana-rak, sultanın eteğini öptü;

— Efendimiz, - diye dingin sesiyle konuşmaya durdu. - Ordu kaynaşmakta. Size, kendi geleceğini-zi kurban ettirdiler. Taşlıcalı Yahya kulunuz doğru söyler. Onun bütün söylediklerine askerin de tümü katılır. Böyle bir ortamda sorum yüklenmek olasıdır. Hem de habersiz olduğumuz ve dahi onaylamadığımız bir olguyla karşı karşıya kalınmış iken. Bunu düzenleyenler neyle gerekse temizlemeliler ki, devletin çığırından çıkan işleri yerine oturabilsin. Bu yüzden, bizi bağışlayın efendimiz.

— Başından sonuna sorumluluk da yükümlülük de bizimdir. Kul, Rüstem'e boşuna söz değildir. Ve dahi devlet görevlisi böyle zamanda görev yüklenir. Rüstem'i azlettik. Ve dahi canını bağışlayacağımıza söz verdik. Varıp, İstanbul'a gitmekte... Şimdi görev size düştüyse yerine getireceksiniz. Varın, tez divanı toplayıp, askeri yatıştırın.

— Bağışlayın efendimiz, biz mühr-ü humayunu iadeye geldik. Kabullenemeyiz... Yanlış işin sorumluluğunu yükümlenip, askeri yatıştırmak olası değildir. Biliriz, Rüstem Paşa kulunuz, devlet yönetiminde ustadırlar. Ve dahi kişi yıpratmada da deneyim ve dahi beceri sahibi olduğu katınızca açıktır. Bu yüzden onun sağlığında birinci vezirlik bize yaraşmaz.

— Birinci vezirimizi takdir ve dahi tayin yetkisini kimseye bağışlamadık Paşa, - dedi sert sert Süleyman. - Kendi ikrarımız üzre birinden almakta, bir başkasına vermekteyiz. Burda söz konusu olan şu ya da bu değil. Devletin gerekleridir. Buyuruyor ve dahi hemen göreve başlamanızı bekliyoruz.

İpek katmanların arasından süzölmeye başlayan asker uğultusu Süleyman'ı kaygılandırdı. Ahmet Paşa, mührü öyle uzatmış durmakta, bir türlü öpüp başına koyduktan sonra koynuna komamaktaydı.

— Şartınız varsa söyleyin, - diye directti Kanuni. - Asker iyice baştan çıkarılmadan duruma egemen olun. Yok ise, biz yeniden kanla bastırmasını biliriz. - Sonra tezden bakışlarını yıktı. Buyruğuna hazır bekleyen kapıcıbaşıya, - tez Taşlıcalı Yahya denilen sergerdeyi bulun. Getirin ki, nice bir sivaşmakta katımıza soralım...

— Divan sahibisiniz hakanım, - diye atıldı Ahmet Paşa... - Askerin gözbebeğini nahak yere giderdiniz. Şimdi bir de yüreğini söker alırsanız, gayrısında sizin bile tutabileceğinizden kaygılıyız. Kulunuza şart sormuştunuz. Biri ozanın bağışlanmasıdır. İkinci, eğer ikrarınız kesin ise, azletmeyeceğinize söz isteriz...

Uğultu, Sultan kulaklarında bile bir acının deşilmesi, bir irinin fışkırması etkisini yarattı. Giderek yakınlaştı. Giderek dayanılmaz bir hal aldı... Sultan

yüzünü buruşturdu. Ahmet Paşa'nın gözlerine baktı koyu koyu...

— Ozan ozana kızar, - dedi gülümseyerek. - Kendinden iyi yazdığını sezinlediğinde. Hoş kiskançlıktır. Taşlıcalı bağışıktır yüzünüz suyuna... Biz de gönüllü değildik... Buyurduğumuzca, kızarız bizden iyisini yazdığına. Kızarız ya, yitirmek yerine, aşmayı görev sayarız. O zaman ozanlığın gereği yerine getirilir... Asıl şartınıza gelende; işte size söz Paşa!.. Hiç bir koşul altında görevden alınmayacaksınız...

Ahmet Paşa, elindeki mührü dudaklarına götürdü. Üç kez öpüp başına koyduktan sonra, koynuna yerleştirdi. Hemen otağdan geri geri çıkarken Bostancıbaşı'na;

— Divan üyelerine haber iletilsin, - diye buyurdu. - Otağımızda toplanacağız...

Bostancıbaşı'nın seyirtmesiyle birlikte, Ahmet Paşa'nın vezirliği kabullenmediği hemen yayılmıştı orduya... Bir arada olan kızgın asker, paşanın davranışını hemen onayladı. İlkin, sorumlu tuttuklarını bulup parçalamaya seyirtenler oldu. Hiç birini, hiç bir yerde bulamamanın kızgınlığına, Ahmet Paşa'nın yiğit çıkışı su gibi geldi... Öfkeler, vezirler arasında kendileri gibi düşünenlerin bulunmasıyla, bir öndere kavuştu. Ahmet Paşa, hakan otağından dimdik atına binince, koşullarını kabul ettirdiğini anladılar. Ve kendilerine göre değerlendirmelerinde, bu koşulların başında Rüstem ve Şemsi Paşalarla, Zâl Mahmut Ağa'nın idamı geliyordu...

Az sonra, divan üyeleri, birer birer Ahmet Paşa'nın otağında toplanmaya durunca asker arasındak! kaynaşma da durulmaya başladı. Kesinlikle istemezlenen paşanın bir bildiği, bir aldığı olmasa,

görevi kabullenmezdi... Düzensi Rüstemi bulamalarının nedeni şimdi ortaya çıkıyordu. Kıydırdığı Şehzade ile öte dünyada hesaplaşmaya yollandığı apaçık...

Ahmet Paşa görevlilerinin asker arasında durmaksızın yaydığı söylenti, öğleye varmadan, hınç yumruğunu gevşetmeye başladı. Çatılar durmaksızın, yeni birinci vezirin doğruluğu ve yiğitliği üzerine öyküler anlatarak, ölçlerinin alındığına inandırdılar sonunda. Gerçekten de, suçluların ortalıktan yitivermesi, yorumlara olanak tanıyordu. Gün, ağır ağır höyüğün tepesinde dikilirken, şehzadenin gömü törenine daldılar. Ve bir şeyler yapmak, söylentilerin de etkisiyle alabildiğine uyuma dönüştürdü askeri. Tören biter bitmez, yürüyüş buyruğu, at binip yiten sipahlara aldırmaksızın yürümesini sağlayınca, Ahmet Paşa da, Hakan da, önemli bir dönemeci aşkıklarının bilincinde gülümsediler...

BEŞİNCİ BÖLÜM

6. 6.

1. *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* were determined by the method of Arar and Collins (1971).

4

Gökçe kardeşinin elinden tutarak tavlaya yöneldi. Badi badi yürümeye çalışan İnal, ablasının yanınca seyirtiyordu. Birlikte, tavla çitlerini aştılar. Atlar, ayaklarının dibinde dolanan çocuklara aldırmandan, sineklenmelerini sürdürdüler. Seyisbaşı Kara Topaç, bey çocuklarının çitten aşışına baktı ilkin. Sonra seyislerin seyirtmesine komadan, yanlarına ulaştı.

— Yine atlara dolanmaktasın Gökçe Beyçe, - dedi alaylı alaylı!..

— Dolanmaktayım evet Topaç emmi... İnal, az-biraz atbinmek dilemekte de!..

— İnal beyimiz atbinmekte tez davranmaz mı Beyçe hatun?

— Atbinmenin tezi mi olur bire emmi? Oynamaktaydık... Sıkıldık. Sorduk kendisine... Olurlandı... Öyle olmasa burda işimiz ne?

— Ananın haberi var mı buraya geldiğinden?

— Anam koşunmakta... Azbiraz dolansak n'olur?

— Hiç bişey olmaz da, yiğidimizi attan düşüründe, bize söz gelir.

— Atbinen düşmesin olmaz, demez misin her zaman emmi. Madem düşecektir, tez düşmeli ki bir dahi düşmemeyi bellesin.

— Demekteyiz yeri geldiğinde Gökçe kız!.. Demekteyiz ya, binici pek küçümen olanda, sözü bize gelir. Gel vazgel atlanmaktan. Var bak Alkız, kiş-

neyip seni çağrılmakta. Var bir gönlünü hoşnut et... Okşala sağrısını azbiraz.

— Ben Alkız'a binerlm iznin olursa... Bilmez misin, onun gönlü yarışınca hoş olur...

— Sana izin... Biniciliğine sözümüz yok... Ne var ki, İnal yiğite izin veremeyiz. Verende sorumlusu oluruz ki, sonra tümümüze söz gelir...

— Bak gördün mü, - dedi Gökçe elinden sıkı sıkı tuttuğu kardeşine. - Senin atbinmene emmimiz engel olmakta. Hadi var yanında oyalan. Ben azbiraz Alkız'la dolanayım.

İnal, ablasının elini salivermesine karşı diretti. Daha doğrusu düzgün konuşmadığından, tepinip ağlamasıyla, suratının ala kesip, burnundan gök sümüğünün akması bir oldu. Kara Topaç, çocuğun ağlaması karşısında neyleyeceğini şaşırdı ilkin. Sonra kucakladı İnal'ı...

— Demek ki, atbinmeye kesin kararlıyız öyle mi İnal Bey, - dedi. - Madem öyle, bilece binsek olur mu? Dizlerin sağrıya, ellerin dizgine yetişinceye izin ver bize... Sonra dilemekteysen, altına yürük atlar çekile ki, hangisine atlanacağına sen de şaşırasın.

Ağlamaktayken gülmeye duran İnal'ın değişimine şaşıtı Topaç... Alkız'ı eğerledi. Üzengileri düğümleyip kısalttı. Hemen ardından doru Pişdar'ı hazırladı. Atlandılar... Göksun yaylağında, bir yarış koptu. Göz açıp kapayınca, obaları aştılar. Yaylak yolundan koptular. Bin çiçeğin, bin renkle dokuğu yeşil bir halının üstünde uçarcasına otlağa yön tuttular... Yaylanın yeşiliyle yarışan pınarların mavilikleri yanı başlarından boran örneği aktı geçti... Toroslar yönünde bayır başına vardıklarında, uzaklardan bir-kervan göründü.

İlkin Gökçe diz bastı, dizgin kısıtı... Ardından kucağında İnal'la, Topaç... Kervana baktılar uzun uzun... Gözlerinin keskinliğinden kuşku duydular. Uzayıp giden katarın hiç bir yerinde develer görünmemekteydi. Bir ürkü geldi Gökçe'nin içine. Bakışlarında pek çok soruyu dönendirerek, Kara Topaç'a baktı... Topaç, gelenlerden bir şey çıkaramadığını belirtti omuz silkişleriyle. Ansız bir kararla üzengi basan Gökçe, yokuş aşağı kaymaya başladı. Hemen ardınca yürüyen Topaç ve İnal, dönemeci döndüklerinde yeniden durakladılar. Gelenlerin tümü atlıydı. Atlarının üstünde, gövdelerinin ortasında parılayan palalarıyla, akıllarına ilk gelen baskına yürüdükleri oldu. Hemen dizgin kırıp, dönmektelerken, durakladı Topaç. Alkız'ın yelesini kavradı Gökçe'yi durdurmak amacıyla. Yeniden dikkatle baktı gelenlere;

— Başlarında Alkaevli tuğu var, - dedi mırıltı halinde. Sonra birden canlanıverdi. - Bunlar derya leventleri ki, boyumuzun yüzünü ak edip dönmekteler. Tez varıp karşılayalım. Kamber Kocamız karşıya çıktığımızı bilende sevinir.

Gözalabildiğine atbinmek en çok İnal'ı sevindirdi. Şimdiye, obalar yöresinde ter soğutan atlardan başkasına bindirilmemişti. Topaç'ın kucağında da olsa, yarışan atın hızı, sevinç kıkırtılarıyla tıslamasına neden oluyordu. Yeniden dizgin boşaltıp seyirtmeleri coşturdu onu... Yumuk elleriyle dizginliğe sarıldı. Gerilen sırtı Topaç'ın yumuşak karnına gömüldü sanki. Kendini güvende duymanın coşkusuyla ayaklarıyla kaltak saçaklarına vurdu. Pişdar, binicisinden başkasının devinimiyle huylandı. Topaç'ın usta diz basmalarıyla yeniden sakinleşip eşindi. Gökçe yan gözüyle Topaç'tan izin alınca, yeniden yarışa durdular.

Kamber, yayla yönünden kopup gelen atlara baktı bildik bildik. Belleğinin derinlerinden, bilincine sıçradı Alkız'ın yay gibi gerilip, toprağa yatarcasına uzanmaları. Binicisini araştırdı belleğinde. Bulamadı. Ardından Pişdar'la, Topaç'ı tanıdı... Alkız'a binebilecekleri düşündü içinden. Kendini zorlamaktayken, binicilerin burunları önüne gelip, duruverdiklerini sezdi ilkin. Sonra gördü Topaç'ın yanındakileri. Gökçe'yi bir bakışta bildi. Atından indi. Kucaklayıp bağrına bastı kızı!..

— Gökçe kızımız, Gökçe ninemizden kalır olmasa gerek. At binişine bakanda, ağulumuzun atalarımızla olduğunu sanmaktayız... Seni birden bildik... Topaç yoldaşımızın kucağındaki yiğit bebe kim ola?

— Karındaşım İnal'dır, - dedi Gökçe, Topaç'a bırakmadan.

Topaç çoktan inmiş, Kamber'in atının dizginine yapışarak, İnal'ı bir başına eyerde bırakmıştı. Kamber, alıcı gözle süzdü İnal'ı... Küçümenliğinden umulmaz bir diklikle eyerde duruyor, dizginle oynuyordu. Pişdar, binicisiz durmaya alışkın alışkın, kıpırtısız beklemekte.

Kara Topaç, yedeklerine yükledikleri şişkin heybelerle, duraksayan Kervanı daha çok oyalamak amacıyla, yürümeye durdu. Kamber hemen dizginini kasıp;

— Atlan, - diye buyurdu. - İki yıldan artık uzağız obamıza. Özlemimiz burnumuzda sızıdır. Gayrisine dayanağımız kalmadı. Tezden varalım ki, kavuşalım cananlarımıza...

Topaç ikiletmeden atlandı. İnal, eski güvenini duymanın kıvancıyla, adetada yürüyen atın yavaşlığından sıkıldı. Sıkılır sıkılmaz da, ayaklarını sallat-

arak koşturmaya devindi. Kamber Koca oğlanın tezcanlığına baktı bir an... Sonra bir gözü Gökçe'nin üstünde, Topaç'a buyurdu :

— Siz varıp haberleyin derseniz... Gökçe kız bize öncülük eder he mi?

— Kocalara öncülük bize mi kalmış... Bilece olmayı başlarsanız, ne isteriz...

Topaç topuk basıp uçmaktayken, Gökçe'nin sözleri levent yiğitbaşılarının kulaklarında çınlamaya dönüştü. Her biri ötekinin gözlerinde, bir eski tanıdığı bulmanın kıvancıyla, savaş anılarını unuttular bir an... Kendi çocukları da böyle büyüdü, böyle söz yetiştirir olduysa, yılların özlemini bir anda gidermek mümkün olur umuduna sardılar. Nerdeyse kundak bebesi bırakıp gittikleri Gökçe kız böyle serpilir, yanıt bulur hale geldiyse, oyun bebesi bıraktıkları, atbinip, yarak kullanmaya başlamışlardır ki, türkmenin bereketi ortaya çıka...

Özlemin abarttığı her şey gibi, kendi obalarının içini de belleklerinin en coşkun renkleriyle bezeyerek, ilerlediler. Dönemeçte yiten Topaç'ı daha ağula ulaştırmadan yaylağın başında kopan tozla irkildiler...

Bir koca bulut, yamaçtan üstlerine doğru sarkıp yetmekte idi... Gözleri yayla yolunda, atlarının hızını biraz daha artırarak, buluta doğru seyirttiler... Kamber Koca savaşlar sırasında yitenleri anımsadı birden. Aklında ad ad geçirmekte iken, karşılayıcılar arasında yakınlarıyla yüzyüze gelmenin güçlüğünü düşündü. «Keşke,» dedi kendi kendine. «Keşke haber salmayaydım da, herkes gerçekte kendi obasında karşılaşırdı.» Sonra leventbaşı olarak tümüne hesap vermesi gerektiğinin bilincine vardı

«Heybe dolusu altın iyi hoş da,» diye mırıldandı. «Olvarıp, acılı bildirimde bulunmak olmasa...»

Karşılıyıcılar, kervanın çevresinde oynaşmaya durdular. Yakınlarını sağ esen bulanlar, boyunlarına sarılıp, omuzlarını yepeşlerken, yolladıklarının dönüşsüzlüğünü anlayanlar küskün küskün baktılar Kamber Koca'ya... Dönmeyenlerin sorumlusu oymuşcasına bakışlara durmaksızın büyüyen kamburıyla yanıt verdi Kamber... Sonunda yayla yolunun yokuşuna sığınmak isteğiyle, Gökçe kızın atını okşadı...

— Biz varıp Bey babana saygın duralım mı? - Diye sordu. Gökçe'nin baş sallamasını neden sayarak da, Alkız'ın kıcını şaplaklarken, üzengi bastı... - Hadi öyleyse..

Kervanın yöresinde oynaşanlar da, küskün duranlar da, Kamber Koca'nın seyirtip kaçmasını beklermişcesine canlandılar. Oynaşanlar daha bir yaklaştılar birbirlerine. Küskünler daha bir umutsuz bakındılar. Sonra oynaşanların coşkusu, küskünleri çemberledi. Yazgı birliğinin yitirmişliğiyle, kazanmışlığını hemen paylaşmaya hazır içtenliği, coşkuda buluşturdu insanları. Gelebilenleri, gelemeyenlerin yakınları da kucaklayıp, okşamaya durdu birden. Yolcularını görmeyecek olmanın bilinci, sarılan kollarda, öpen dudaklarda ışıladı bir zaman... Kimse kimseye bir şey anlatma gereği duymadan sarıla koklaşa yaylak yolunda ilerlediler.

Kamber Koca, yedeğini yetenlerde bırakmanın rahatlığıyla otağın önüne vardı. Topaç seyirtip atını soğuturken, Bey'in yanına girdi. Kamber Koca'yı karşısında gören Bican, hemen ayaklandı. Kollarını bütün genişliğiyle açarak, ilkin kucakladı. Sonra saygın bir sevecenlikle omuzlarından öptü. Boy ko-

calarının kendiliğinden çağrılanmışcasına toplanmasını beklediler bir an. Tümü, postun çevresinde bağdaş kurup oturanda;

— Uzun yoldan gelirsiniz, - dedi Bey. - Dinlenmek dilediğinizdeyseniz, yormayalım.

— Otağımıza kavuşmak, boyumuzla bilece olmak tüm yorgunlukları unutturduğundan, bağışlasanız, yükümüzü indirmeyi kurarız, - diye yanıtladı gülerek Kamber.

— Siz bilirsiniz, - sözcükleri birer buyruk gibi çinladı fısıldanmalarına karşın.

Kamber, bağdaşını düzeltti;

— Sık sık haberlerimizi almış olmalısınız Beyim... Yiğitlerimiz, boyumuzun ününe yaraşır cenk eylediler. Ölenimiz adını lekelemeden şehit, kalanımız ününe ün katarak gazi oldu. Deriz ki, Alkaevli boyu bir kez daha sınavdan başarıyla çıktı. Tanığımız Turgutça Paşamızla, Frank amirali de Lagard Paşa'dır. Her biri, alkışlamaktan geri durmadılar... Payımıza düşen yüzelli bin duka çapul, yedekte sunulmayı beklemekte. Erlerimizin tutsak satışından paylarına düşen yirmişer, otuzar altın bu hesaba katılmamıştır. Buyruğunuz üzre biz, Korsika adası ile çevre kıyılarını alıp, Frank beyine armağanladık. On da durmadık sonra. Yeterince çapul işledikten öte, Trablus üstüne vardık. Pîrlerimiz hakan fermanıyla, alındığında Turgutça Paşamızın Tunus Beylerbeyisi olacağını bildirdiklerinden, yetmişken bunu da temizlemeyi adınıza yaraşır saydık. Seleste kalesi muhkem bir yer olduğundan çok zorlandık Beyim... Deriz ki, bundan ötesinde çektiğimiz zahmetin sözünü etmek bile yersiz. Nice bir sarp yerdir anlatılmaz. Sonunda pîrlerimizin kurduğu bir tuzak işgörüp kaleyi düşürdüğümüzde, onca zamandır cenk-

eylemenin parsasını topladık. Yedibinden artık müs-lümanı tutsak eyleyip, onulmaz işe koşmuşlar. He-men tümü, ölüm anından yaşamaya kavuştular ki, boyumuza salt bunların ettiği alkış yeterli. Yeterli ya, değer mi bilmemekteyiz? Turgutça Paşamızın pişman ağlayışlarına, bizim de gözyaşlarımız katıldı dersek, bilmeyiz durumu anlatmaya yeterli olur mu? Onca diretilmesine karşın, eski dostları bir Baron'un hasta bekçiliğinden savuşup yeten pîrlerimizin üçünü de, Seleste pususunda yitirdik...

— Ne? - Dedi birden Bey. - Üçünü de mi?

— Yazık ki, üçünü de, - diye hıçkırdı Kamber Koca. - Bilmektesiniz birbirlerinden yaşamda kopmamışlar idi... Ölümde kopmalarının olasızlığı böylece ortaya çıktı. Yanyana düşmüşler idi... Birer adım arayla. Turgut Paşa kalita kaldırdı ölüleri için... Öyle dilemişler. Karada dahi ölür isek deryaya gömün, buyurmuşlar... Bunca türkmen ne ise Beyim, bir bilge forsa var ki, onun ağlayışları, toprağı da, deryayı da inletti... Meğer, bu kavga bitende, birlikte Pîr Ata dergâhına varmayı kararlaştırmışlar imiş. Don Pedro bilge, çok bir büyük hekim Beyim... Denilmekte ki, yeryüzünde bir eşi daha bulunmaz. Turgutça Paşa'dan dilemiş... Bizimle bilece gelip, ötesinde yardımınızla Saylan Abdal'ımıza varmak ister. Onların canbir yoldaşı olduğundan umar ki, Pîr Atanın eteğine gölgesinde yüz sürer. Horasan'a varana yardım sözü verdik adınıza. Bağışlanır umarız...

— Bilgeye yardım boyumuzun görevi Kocam, - dedi Bey. - Gerekeni yapmışsınız. Bağış ne, alkışımız bilecedir ki, öteki boylardan önce kapmanın ustalığına şaştık.

— Beyimizin Saylan Kocadan elli olduğu bilinmekte ya efendim, - dedi Kamber. - İlkin bizden di-

ledi. Hemen olurlandık. Ne var ki, Bicon Baronu'nu ölümden çekip alan hekimi, vermez ummaktaydık Turgutça Reis'in... Eteğine varıp da, dileğini der demez, haberimiz var idi... Tuttuksa, belki vazgeçiririz umudundan, diye dile geldi koca reis baba... Meğer onlar bu dünyada tuz ekmeklerinin tükendiğini bilir imişler ki, böyle bir dileği öne sürmekteymişler. Şimdi sorumluluklarının altına girmiş bulunmaktayız. Bir de sizinkine girip, suçumuzu artıramayız. Bağışıklık hüccetiniz çoktan hazır. Daha ilk forsalık yılınızın yazında, bizden almışlar idi... Deyende bir şaşırırsın Don Pedro... Hiç bir zaman dememişler. Deneylerine zararı olur, düşüncelerini karıştırır sanarak... Sanmalarıda doğru Beyim... Bunu duyduğunda sangı bengi oldu ki bilgemiz, dizüstü çöküp, pîr talibi örneği dövünmeye durdu. Bizi yetiştirmek amacıyla, bunca iyilik edenler, düşüncelerimizin düzeni bozulmasın için, direncimizi sürdürmeyi de ayarlamış he mi? Diyor, başka söz etmiyordu. Sonunda, bilece gelmekliğe karar verdi. Pek yaşlıca olduğundan, dura dinlene geldik. Bilmekteydik ki, bizim iki gün gecikmemiz, ona safa verecektir. Yüksünmedi... Sekiz at yükü tutan kitaplarını okuya okuya, yürüdü... Onca yıl deryaya alışanın, at yorgunluğuna dayanıksız kalacağını sanırdık. Yanılmışız. Pîrlerimizin öğrencisi, onlardan artık olmakta ki...

Bey, Kamber Koca sözünü bitirinceye bekledi. Sonra yerinden doğruldu. Kocaları dikilir bırakarak otağdan uğrarken;

— İzninizle, - dedi. - Biz varıp bilgeyi karşılayalım... Kamber Kocamızın her türlü safayı sağladığından güvenliyiz. Varıp saygımızı bildirelim ki, görevimiz yerine gelsin, - dedikten sonra fırladı. Koca-

ların atlanmasına komadan, terini soğutan Alkız'a atladı. Alkız, binicisinin atlamasıyla, yel örneği fırladı.

Vardı, kervanın başına otuz adım kala atından atladı. O iner inmez bütün Alkaevli insanı da hürp diye yere bastı. Seyirtip atını tuttular Bøylelerinin. Bican, tanıdık yüzlerin üstünden sevgiyle kaydırđı gözlerini. Bilge'yi hemen buldu... Ağır ağır yaklaştı. Bu kargaşa arasında ne olup bittiğini anlayamadan elinde kitap kalakalan Pedro'nun atının dizginlerini tuttu...

Ardısıra yeten, önüsıra giden, karşılayan, ağır-layan herkesin Bican'ın önünde başkırđığını görünce, yüzüne albastı... Solgun, sarıya dönük derisi alaz alaz ışıladı. Davranıp atından inmek isterken, kitabı kaydı. Kitabı kaptı Bican. Uzattı. Sonra dizini tuttu yaşlı bilgenin;

— Bize bu onuru bağışlayın Bilge Pedro, - dedi. - Bağışlarsanız bilesiniz ki, Çopur Buğa, Kör Veli ve dahi Çolak Solu ustalarımızın ruhlarını hoşnut kılarsınız.

Ustalarının adını duyanda afalladı Pedro. Birden yoldaşı olanlar da içinde, bir koca yaylak insanının saygın kalışından ürperdi. Okumaktan ve güneşin bol ışığından kızarmış gözlerini çevresinde gezdirdi. İnsanı hayvanı, dağı taşı saygın bir tapınmanın suskun tutkusunda görünce, zıplayıp indi attan;

— Ustalarım, ülkelerinde bilgiye gerektiğince saygı gösterilmediğinden söz ederlerdi zaman zaman. Ama her kezinde de ayırırlardı... Türkmen ayırır, diye... Şimdi anlamaktayız Beyim, - dedi saygın eğilirken. - Türkmen onca bilgeyi nasıl yetiştirebilmekte şimdi kavramaktayız. Bir koca ulus başı,

yarı yolda bilisiz bir öğrenciyi böyle karşılamakta ise, kimbilir gerçek bilgelerin görkemi, güveni ve dahi yaşamı nice güzel olur. Elbette bilgiye böyle önem verilen yerde topraktan bilgi fışkırır... Sizi geç tanıdığımızdan ötürü özürlüyüz. Ancak, yiğitlerin tümü atinip, dikilince neye uğradığımızı bilemedik. Bağışlayın, bizim doğup yaşadığımız yerlerde bilgi ölümüne tutsak... Bilen, bildiğini bilmeyenden gizlemek zorunda. Sizde ise tersine, bilmeyen dahi bilmediğini apaçık söyleyebilmekte. Öyle olanda, alışmamışlık yanılttı ve yanılsa koştuyorsa bizi suçsuzuz!..

— Ustalarımız sizi anlattılar bize. İstanbul'da bulduğumuzda, bilinizi, bilginizi ve dahi eşsizliğinizi belirttiler. Bilenin tanımı bize yeterlidir efendim. Onurlandırmanıza nice borçluyuz anlatamayız. Uluşumuz ve biz, sizinle gönenmekten sevinçliyiz. Kamber Kocamız bildirdi ki, tezden Horasan üstüne gitmeyi kurarmışsınız. Otağımızın şölenini bunca kısa kesmez, bilece kalmayı kabullenirseniz, ustalarımızın bağışından aydınlanırsınız. Yok, dileğiniz gitme üzerineyse, buyruğunuza bütün boyumuzun hazır durduğunu bilesiniz. Buyrunuz efendim, - diyerek yaylak yolunu gösterdi.

Boy, gördüğü olayın etkisinde dondu. Bican yürüdü... Pedro yürüdü... Atlar eşindi. Çocuklar koştu... Ama Alkaevli boyu, kocası genciyle olduğu yerde dimdik, karşılıklı saygının coşkusunda kalakaldı... Beyle Bilge biraz ilerledikten sonra devindiler. Çözülen bir buzdağının selleşmesi örneği ağır ağır başlayan yürüyüş, kervanın ucuna değin kabarak, coşmaya hazır ilerledi.

Mihrimah, oyma bronzdan, altın kaplı, serpme taş kakmalı karyolasının üstünde pembe ipek geceliğinin içinde apak uzandı. Rüstem Bursa kadifesinden gecelik entarisiyle, bir koca divan büyüklüğündeki odanın içinde dolanıyordu. Yumuşak mestlerinin yün İsfahan halılarında sessiz dolanmaları, sönük kandilin büyüttüğü gölgesiyle, ürkünç bir dev gibi uzayıp kısalıyor karısının üstünde. Mihrimah uzun uzun baktı kocasına. Yüzündeki özlem, baktıkça gülümsemeye dönüştü;

— Bilmektesin aslanım, - dedi sonunda. - Validemiz Sultan bir kez söz verdi mi, onu gerçek saymak gerek... Ne demişti sefer dönüşü? Unutmadın değil mi?

— Sultanım, sultanım efendim, - diye sokuldu Rüstem. Kınalı sakalı devin gölgesinden çıktı. Uzadı. Mihrimah'ın ak gerdanını gıdıkladı bir an. - Bilmekteyim. Validemiz Sultan efendimiz, verdikleri sözü her zaman tutmuşlardır. Ancak bu kez kolay olmadığını birlikte gördük. Biliyorsunuz, iki yıldan artık, Ahmet Paşa yerimizi gasbetmiş, oturmakta. Biz devletin düzenini sarsmaya yönelmiş birinin katlini sağladıkça, hizmetimiz hor görülmemeli...

— Haşa! Validemiz Sultan öylesine borçludur ki, anlata anlata bitirememekteler. Takdir buyurursunuz, efendimizin sözleri sağlam olmaya koşulu. Nice bir diredilse ve dahi işlense de, azletmeyeceğine yemin verdiklerinden dönememekteler.

— Dönememeleri tabii sultanım. Tahtta oturan güvenilmez olsun yaraşmaz. Ama bize reva mı? Bunca hizmetin karşılığı böyle mi olmalı? Sizin zevciniz bulunmasak, yüzümüze bakılmayacak. Böyle olacağına, boynumuz vurulsun yeğ!..

— Aman efendim, tövbe deyin. Siz olmayanda

bizim halimiz nica olur. Siz ki, devletimizin, ve da-
hi ondan da öncel Validemiz Sultanla, bizim mutlu-
luğumuzsunuz. Göz açıp gördüğümüz, gönül verip
sevdiğimiz erimizsiniz. Sizin kılınıza hata geleceği-
ne, bin Ahmet Paşa feda olsun... Hem o kadarla
bitmekte mi iş? Bayezit ağabeyimiz hak istemek-
te imiş. Cihangir kardeşimizin başına geleni bilmek-
tesiniz. Mustafa'nın ölümü çocuğu helâk eyledi. Af-
yon topağı yuttura yuttura onu da öldürdüler. Ne
talihsiz insanlar ki bir karındaşımız zehirlenmek-
te, biri gözümüzün önünde delirip, afyonla öldürül-
mekte.. Bir başkası, saltanat davasına kalkışmak
düşüncesinde... Validemiz Sultan hazretleriyle, si-
zin düşünceleriniz nerdeyse düşe dönecek... Yok!..
Buna izin verilemez. Vermez bildiğimizce Hurrem
Sultan. Vermeyeceğinin işaretleri de ayandır.

Birden durakladı Rüstem. Dolanmaları dondu.
Ağır ağır karısından yana döndü. Yaklaştı. Yeniden
sokuldu. Elini uzattı ak bedeni okşamaya. Durdu;

— İşaretler mi buyurdunuz Sultanım? Biz hiç
bir şey görememekteyiz... Bilmekteyiz ki, uzlet kö-
şesinde çürümeye terkeylendik. Efendimiz bizden
yüz çevirdi. Çevirtmeyi başardılar. Neden derseniz,
kaba türkmenin beyleri haber salmışlar. Burdaki Ahi
Baba ile Bektaşî şeyhi dahi efendimizin eteğine yüz
sürüp, Mustafa'nın başkaldırmayı düşünmediğini ve
dahi iftiraya kurban edildiğini söylerler imiş. Efendi-
miz Arnavut Ahmet Paşa'ya bunların doğruluk dere-
cesini sorduğunda, mırın kırın eder, bizi suçlaya-
cak davranışlarda bulunur imiş!.. Bize gelen haber-
ler de, Valide Sultan efendimizin görkemli gölgeleri
olmasa, çoktan başımızın alınacağını göstermekte!..

— İnanmayın aslanım. Bizim zevcimiz oldukça,
başınız dokunulmazdır.

— Cennetmekân Pargalı İbrahim Paşa da öyle sanmaktaydı Sultanım. Bilmektesiniz, bir gece başını alıverdiler.

— Sizinki dokunulmaz bilin... Enişte başka, oğul yarısı damat başka... Efendimizin her bir şeyi gözden çıkarmış olması gerek ki, size kötülük gelebilsin. Biz buna izin vermeyiz. Hoşnutluğumuz ve dahi mutluluğumuz sonsuzdur. Hem, validemiz Sultan buyurmaktalar ki, azbiraz daha sabırlı olmak gerek... Ebusuut efendi hazretleriyle konuşmuşlar. Önüne bir örnek atmışlar. Demişler ki, kölelerimizden birine söz vermiş bulunduk. Ve dahi sözümüzü geri alamadığımızdan, memnun olmadığımız halde, yerinden edemiyoruz. Çaresiz kaldık. Bir yol bulunur mu? Ebusuut efendi hazretleri, nice bir kitap karıştırdıktan sonra, yer, kişiyle kaim ise, kişiyi gideriniz. Sözünüzü de tutmuş, yeri de boşaltmış olursunuz, buyurmuş... Tam önümüzde bir yol açılmışken, siz umutsuzluğa kapılmaktasınız. Unutun aslanım. Bilin ki, Valide Sultan efendimiz, durmaksızın yol aramakta...

— Efendim!.. Sultanım, - diye karısının üstüne kapaklandı Rüstem. - Validemiz Sultan hazretlerinin kutlu ağızlarından mı duydunuz bunu? Sahi mi söylediler? Yoksa amaçları bizi avutmak mı?

— Mümkün mü aslanım? Bizi avutmakla, zaman yitirmek bir değil mi? Ya tanrı korusun düşmanlarımız bu zamandan yararlanıp, siz aslanıma bir iş eylerlerse!.. Avuntu nereye varır? Arnavut Ahmet Paşa, yerinize oturduğuyla kalacak bilesiniz. Ve dahi yine bilesiniz ki, düşündüklerimiz ancak siz aslanımın birinci vezirlik mührüyle donanmasıyla mümkün olur. Onun dışındaki bir çözüm, hem yapılanları yarım, hem de başta validemiz, hepimizi gü-

venceden yoksun bırakır ki, buna izin verilmez.

— Oh!.. İçimizi soğutur, sabrımızı yeniden kazandırabilirsiniz. Valide Sultan efendimizin kutlu ağızlarından güvence getirirsiniz, - diyerek ağır ağır karısını okşamaya başladı. Pembe ipeklinin içindeki ak beden, okşandıkça, kumaşın rengiyle donandı. Teninin alaz alazlığını sunan karısıyla tutuşunca iştahı arttı Rüstem'in. Sarıldı karısına. Bronz karyolanın oymaları, işlemeleri kandil ışığında oynaştı. Yün halılar, ince bir diş gıcirtısını yuttular. - Bu yoksul kul, muştunuzu nasıl ödeyebilir ki?

Okşayışların hızında iyice mayşıyan Mihrimah, teninde seyriyen alazın coşkusunda bacaklarını ayırırken;

— Bizi mutlu kılarak, - diye yanıtladı Rüstem'i.

Rüstem buyruğu bekliyormuşcasına, karısının apış arasına sokuldu. Elleri, bedeni alazla yandığı halde, beyninin derinlerinde, düşüncelerini sürdürüyordu; «Akılsız Arnavut... Sen söz almakla, mührü koynunda tutarım mı sanırsın? Gör bak bizde ne oyunlar var... Ölü tene, birinci vezirlik mührü can katmaz ki!.. Azilsizlik sözü almakla, kendi fermanını kendin imzaladın. Şimdi buna nice pişman olsan azdır. Rüstem'i yılar, bir kıyıya çekiliverir mi sanmaktasın? Mümkün mü bu? Bir kez, egemenliğin tadını alan, ondan hürp diye vazgeçiversin olası mı? Değil Paşam!.. Bilesin ki, her türlü dolabı çevirmek üstümüze görev... Biz sana iyilik ettik. Çekilirken, önerdik. Oysa sen, köhneliğinden utanmadan, bize oyun etmeye sıvanırsın öyle mi? Azilsizlik sözü de neyin nesi olmakta? Baktın asker yatıştı, tez varıp, mührü vermek varken, postunda rahat mı kalırsın sanırsın? Yok akılsızım... Bileceksin ki, Rüstem öyle bir adım gerilemekle, duruvermez... Tezden daha

güçlü atlamak amacıyla gerileriz biz... Ve dahi atladığımızda, altında kalanın vay haline!..» Derken, sürdüremediğini sezinledi düşüncelerini. Bedenindeki dirilik, kalçalarındaki sertlik ve belleğinin derinlerindeki çoğalma isteği, bir selin önünde alıp götürdü düşüncelerini. Herşeyi, herşeyi unuttu. Sıkılı dişleri gevşedi. Sakallarının arasında hışırdayan kariesinin iniltilerini, damaklarında emdi... Mihrimah'ın ince bir çığlığa dönüşen çalkalanmasının hızında, eridi, karmaştı, çoğaldı...

Amasya'ya varır varmaz, Gaybi'nin elini yakaladı Davut. Pirler tekkesinin yolunu tutarken;

— İlkın Hüsmeu Baba'ya varalım, - dedi. - İkiniz de birbirinizi sözle tanıyorsunuz. Hem, karşılaşmış olursunuz. Hem de bir düşüncesini sorarız.

— Deminden beri ben de aynı şeyi düşünmekteydim, - diye yürüdü Gaybi. - Olvarıp, elini öpersek, hoşnut kılarız. Hem de öğütlerinin işe yaradığını görüp, sevinir.

— Benim asıl amacım o değil... Çelebi Hocaımızın sözleri midemi bulandırdı. Bakalım, Hüsmeu Baba, başka bir yorum getirebilecek mi?

— Sanmamaktayım... Hoca efendimizin sözleri pek açık idi... Buyurdu ki, yeni yasanın etkisi burarlarda hemen görölmekte. Belki oralara ulaşamamıştır. Olvarıp bakın. Ola ki, kendinize yeni bir kapı açmakta daha elverişli görürsünüz.

— Oysa bir ara İstanbul'a varmayı kurardık biz... Yazgıda geri dönmek yazılı imiş.

— Neden varmayalım. Elliliği bitirdikten sonra, bir de Sahn-ı Saman'da pekleşmek dilemekteysek,

almazlanamazlar. Hele Hüsmen Baba'ya varıp, bir araştıralım da işin aslını. Sonrasında, karar vermeye yıllarımız olacak.

Söyleşe söyleşe, tekkeye vardılar. Hüsmen Baba'nın yanına girdiklerinde, bildik bildik baktı Baba;

— Davut Mollamızı pek öğdüğü Gaybi yoldaşıyla tekkemizde ağırlamak bize onur verir. Hoşsefa getirmişsiniz erenler, - diye karşılayarak yanında yer gösterdi.

Karşısına varıp diz çöktüler. Baba, bir süre sessiz baktı ikisine de. Sonra, araştırmacı gözleri, yüzlerinde, gözlerinde dolanarak;

— Otuzluğu bitirmenin iznini mi kullanırsınız? Yoksa kırklığa Hüsamiye ya da Yörgüç Paşa'ya mı geldiniz? - Diye soruverdi.

— Yazılmaya geldik Baba hazretleri, - diye atıldı Davut. - Hocamız buyurdular ki, Hakan, bundan öte kişizade çocuklarının tezden sınava sokulup, icazet almasını buyurdu. Kişizadelerin büyük çoğunluğu da, büyük kentlerde oturup, zeamet ve haslarını naip eliyle işlettiklerinden, çocukları büyük merkezlerde bulunur. Sizin önünüzü kaparlar. Oysa, Anadolu içre gittikçe, kişizade azaldığından, yol açmak kolaylanır. Varıp, kendi eyaletinizde bitirin medreseleri...

— İstanbul ve dahi Bursa'da pişen buralarda düşmesin olmaz mollalarımız, - dedi Hüsmen Baba... - Hele de yasa bozuksa, ilkin buralarda yozar. Ondan ötesinde, dışlının dışına göre düzülür gayrı... İstanbul ve dahi Bursa ya da Edirne, ne olsa Hakan otağıdır. Çevresindekilerin çekişmesinden yol bulup sıvışmak olası. Buralarda kişizade büsbütün can yakıcı olabilir.

— Biz umutla yola çıkmış idik Babam, - diye atıldı Davut. - Siz umudumuzu kırarsınız. Olvarıp yeniden Bursa'ya mı kapağı atsak?

— Yok!.. Gereksiz!.. Hocanız yine de doğruyu düşünmüş bize kalırsa. Oralarda hiç umut yok ki, buralarda aramaklığa salar bizi. Ararsınız ve dahi bulursunuz da... Buyurdukları doğru... Burda nice bir can yakıcı olsalar da, azlıktırlar. Azlıklarından, her bir yere yetişemezler. Siz bu boşluğu dolduranda, kaybolmak zorundalar. O yüzden, Yörgüç Paşa iyidir. Müderrisi Cuma efendi gerçek bir bilgedir. Verdiğini alabilerseniz alkışımız üstünüze olur. Geç kalmışsanız Hüsamiye'ye varırsınız. Oranın müderrisi Mehmet efendiye gelince, - dedi gülerek. - Zorlu hocadır. Zoru şurdan belli ki, bizi onurlandırdığınızı duysa, sizi daha yazılmadan kovalar.

— Neden ama Babam! - Dedi Davut. - Siz ki bunca iyilik ettiniz. Buraya varabildikse temelinde sizin öğütleriniz yatmakta!..

— Tövbe dahlimiz yoktur, - diye atıldı Baba! - Öğüt vermek haddimiz değildir. Biz salt sizin içinizdeki cevheri gözünüze sunarız. Görürsünüz, alkış, göremezsiniz yine alkış. Kargış bizden irak olsun... O yüzden, nereye ki vardınız kendi emeğinizle vardınız bilesiniz. Bir gün sıra özlemiyle tutuştunuz diye, hep öyle gidecek değil!.. Kim tutuşmaz ki, olma nedeni doğduğu yerde durmaktaysa.

— İşte o özlem değil mi çok şeyi engelleyen efendim, - diye söze girdi Gaybi. - Önemli olan o anda bir destekle, silkinip karabasandan kurtulmak değil mi?

— Silkinip kurtulmak isteyen kendi yükünü kendi atar oğul... İstemeyene de ne destek kâr eyler, ne dayak. Bizim demek istediğimiz budur. Siz oku-

maklığa kendi düşüncenizde ikrar vermiş idiniz. Ananızı atanızı özlemeyesiniz olası!.. Şuncacık yiğitler, olkopup ayrıldıkları ata ocağını düşünmez olurlar mı? Elbette düşünecekler. Düşünecekler ya, görevleriyle istekleri de çatışacak. Orda, görevin üstlüğü-nü anlayanda, isteğin direncini de kıriverecekler bir güzel. Sizde de böyle olanda, Hüsmen yoksulun katkısını nerde aramaktasınız? Arasanız da bulabilir misiniz?

— Buluruz efendim, - diye directti Gaybi. - Tam çatışma noktasında, ne yana ağdırmamız gerektiğini siz gösterdiniz bize. Yürüyebildik ve dahi sizi hoşnut kılabilirdikse kendimizi mutlu sayarız.

— Mutlanan biziz. Değer bilen insanların, değer bilmeyi sürdürmeleridir tek dileğimiz. Yanılgılar, yanlışlar ve dahi yoz uygulamalarla umutları kırılmayanlara alkış... Bilesiniz ki, yasalar da gelip geçicidir. Bugün önünüzü kapamakta sandıklarınızın, yarın açtıklarını görüp şaşarsınız. Önemli olan, daha sonuna gelmeden, sonunu getirmemek.

— Haklısınız efendim, - dedi Davut. - Biz de bu yüzden, yerimize ve dahi size yakın olmayı kurduk. Sağolsun Gaybi Molla, daha büyük kentlere gidebilecekken bizi kırmadı, Bilece geldik. Bilece varacağız Mehmet Efendi hocamıza.

— Sevindik. Sevincimizden yoldan geldiğinizi, aç, yorgun olduğunuzu unuttuk bağışlayın.

— Sizinle olanda aç yorgun kalınması mümkün mü Babam, - dedi Davut. - Karnımız tak, sırtımız pek. Yolda menzil konak oyalandık. Hemen kaydımızı yaptırıp, köylerimize varacağız. Azbiraz dinlenip, semirelim isteriz. Bir buyruğunuz var ise!..

— Buyruk konuğun oğullarım. Bağışınıza alkış. Hele buyrun. Varıp bir lokmalanalım. Sonrasında bi-

ze Bursa'yı, derslerinizi, bilgili hocalarınızın öğrettiklerini anlatır, bilinizden pay almamızı sağlarsınız.

— Haddimiz olmadı efendim, - dedi Gaybi. - Suhte, eğitmenini bilir. Bilmeye koşuludur. Kalkıp, öğrendiklerimizin azlığıyla sizi sıkmaya utanırız.

— Ondan utanırız ya efendim, - diye Gaybi'den kaptığı sözü sürdürdü Davut; - Sesimize güvencemiz tam. Buyurmakta iseniz, Gaybi Mollamız, Yunus Emremizden, Genci Abdal ile Hatayi'mizden pek güzel nefesler ve dahi düvazlar söylemektedirler!..

— Bakın buna seviniriz. Hem de salt biz değil, bütün dostlarımız bilece olmaklığa can atarlar. Eğer mollamız bağışlayacak iseler, akşam yemeğinden sonra katında olmak tümünü kutlu kılar.

— Siz buyurmaktaysanız efendim, - diye boynunu büktü Gaybi.

Hüsmen Baba, güzel bir sesten, güzel söylenmiş nefeslerle dervişlerini sevindireceğinden hoşnut doğrularak, yemekhane olarak kullanılan bölüme yöneldi. İki suhte de ister istemez ardına takılarak, hankah kapısından çıktılar.

Nassi başını kaldırdığında, d'Aramont'la karşılaşıncaya yerinden fırladı. Işıl ışıl gözlerle karşıladı konuğunu. Elini sıktı. d'Aramont, getirdiği haberden hoşnut olmayacağı düşüncesiyle, karşılamamanın içtenliğinden sıkıldı. Yer gösterdi Nassi...

— Ziyaretiniz, dostluğunuza kabul buyurduğunuza işaret efendimiz, - dedi saygınlıkla. - Buraya değin yorulmanıza borçluyuz.

— Sizinle konuşmak her zaman içimizi aydınlatıyor Mösyö, - diye hafif eğildi d'Aramont. Aklındakileri nasıl söyleyeceğini evirip çevirirken; - Kaç

kez gelmek istedik. Ne var ki, oluşumlar bizi sürekli görevde tuttuğundan dostluklarımıza zaman ayıramamakta idik.

— Biliyoruz efendimiz, - dedi içtenliğini sürdürerek Nassi. - Rodos şövalyelerini kurtarmanın o denli kolay olacağını da sanmıyoruz.

— Kurtarmak olanaksız Mösyö, - diye açıldı Elçi. - Bizim düşündüğümüz zamanı ertelemek. Bilir misiniz kendimizi bir doktor gibi görmeye başladık. Ölümle pençeleşen hastasının başında, kazanacağı her anı kendince başarı sayan talihsiz bir doktor...

— Yazık ki, durum tam buyurduğunuz gibi efendimiz... Akdeniz içinde kendinden gayrı bir denetim gücü istememekte Osmanlı. Sanırsınız bunda da haklı. Neden derseniz, nasılsa Okyanus denetimini elinden kaçırdı. Ne var ki Okyanus, Akdeniz olmazsa pek işe yaramaz. Akdeniz'i elinde tutan, belirleyiciliğini sürdürecektir. Saint-Jean şövalyeleri, orda bir çıban başı... Rodos alınanda, Malta'ya sığındılar. Bilesiniz ki, yakında ordan da sürülecekler. Turgut Reis'e Tunus Beylerbeyiliği neden verildi? Afrika'dan şövalyelerin ayağını bütünüyle kesmek amacıyla.

— İyi ama, Akdeniz'i ellerinde tutması, Kuzeydeki gelişmeleri engellememekte! İngilizlerle Felemenkliler, durmaksızın ilerlemekteler. Biz de bunlara karşı savaşabilecek güce henüz sahip değiliz...

— Olacaksınız efendimiz. Olamazsanız uzlaşacaksınız. Osmanlı, olayı tek yanlı almamakta. Sizinle Şarlıken'i zayıflatırken, kuzeyle sizi güçlendirmenin yollarını arıyor. Bilmem, bilir misiniz? İngiltere Kraliçesi elçiler gönderecekmiş. Saray, kabule hazırlanmakta. Yakında burda olacaklar. Onlara da biraz kapı açacak ki, Kralınız, önceki davranışında bulunamaya!..

— Önceki!.. Üçlü anlaşmayı mı kastediyorsunuz? Ama şimdi bizim dayancımız ve güvencemiz saray. Bize güvenmemekte mi?

— Kendinden gayrı kimseye ve hiç bir ulusa güvenmemekte. Fransa'yı neden destekliyorlar? Felemenkilerin para ticaretine girişini neden engellemiyorlar? Ve İngilizleri neden çağırıyorlar? Bir iyice düşünmeniz gerek efendim. Öğrendiğime göre, Ferdinand'ın yüzüne gülerken, Erdel üstünde oyunlar çevirmekteler. Siz sanmaktasınız ki, bazı şeyleri engelliyorsunuz... Tersine, sizin çabalarınız şövalyelerin Osmanlı gemilerine dokunmaması yüzünden, onları güçlendiriyor. Ama, başkasını da yapamazsınız. Dokundukları gün, Malta'dan da sürüp atacaklardır. Trablus'tan nasıl atıverdilerse...

— Anlıyoruz. Gerçekten sizinle konuşmak çok yararlı oluyor. Bizim düşünmediğimiz yanlarını da söylüyorsunuz olayların. Sanırsız saraya da öyle yapıyorsunuz?

— Akıllandık efendimiz, - dedi Nassi. - Eskiden düşünce söylemek yerine haber veriyorduk. Üç derya bilgisi tepemize binince, işin doğrusunu bulduk. Çatıtlık küçük görevlinin işi... Oysa biliriz, dost acı söyler. Biz de bildiğimizi açık ve acı söylemekten çekinmiyoruz. Çekinmeyende, dostluk kazanıyoruz. Düşmanlık değil.

— Çok bir iyi ediyorsunuz Mösyö... Hep borçlu ayrılıyorum yanınızdan.

— Eh, para işi yapanlar alacaklı olmayı severler efendimiz, - dedi gülerek Nassi. - Alacaklı kalmayı sevmeseler de, faiz yürüdükçe, buna da pek ses çıkarmazlar. Çünkü bizim gelir kaynağımız da paranın gölgesidir. Kendisi değil... Güneş ne kadar uzaktan vurur, gölge ne kadar büyürse, sevinçimiz o kadar artar...

Bir süre dondu d'Aramont. Nassi, vereceği haberi önceden biliyor olmalıydı ki, sözlerini böylesine üstüne düşürüyordu. Oysa, bilmesi olanaksız. Kurye, kimseyle ilişki kuramaz. Kendisi de bilemez getirdiğinin anlamını. Öyleyse, sarayda adamı var Nassi'nin. Ürküyle baktı. Osmanlı devletinin gücü kadar etkin olmalı bu para deposu... Olmalı ki, söyleyeceklerinin yanıtını önceden verebiliyor.

Nassi, d'Aramont'un aklından geçenleri gözlerinin içinde izledi bir an. Bildiğini belirttiği halde, kesin hale getirmek amacıyla bekledi. Duyduklarının doğrulanıp doğrulanmayacağını araştırdı gözlerinde. Çok beklemesine kalmadan;

— Efendimden buyruk aldım, - diye söze girdi d'Aramont. - Ölü Kralımızın özel işlerine bulaşmak istemediklerini bildiriyorlar. Bunun beni ne kadar üzdüğünü anlatamam. Tam dostluğumuzun sağlamlığını kanıtlama olanağı bulacağımı sandığım bir konuda efendimizin beni yapayalnız bırakması doğrusu sıkıcı.

— Bunu belirttiniz ya efendimiz, sağolun. Doğrusu ben sizi burda pazarlıkçı olarak görmekten üzülürdüm. Madem, siz de bana hak vermektedir, kişisel dostluğumuzun pekişmesi iznini bağışladınız demektir. Sağolun. Ötekine gelince, tasalanmayınız, ben sorunu çözümlemesini bilirim.

— Bana darılmadığınıza çok sevindim dostum... Bu zamanda, «elçiye zeval olmaz» diyemekteyiz. Güçlü olan, elçinin dokunulmazlığını tanımamakta da özgür oluyor. Siz tanıdığınıza göre, dostluğunuzu kazandığımızdan sevinçliyiz.

Nassi, ellerini çırpı. Uşağının koşturduğu papalık mahzenlerinden çıkma hasır örülü şarap şişesiyle, kristal bardakları lâle boyarken;

— İzin verdiniz madem, dostluğumuzu bir kez daha kutlayalım, - dedi.

*
**

Gaybi, gölün kıyısında bağdaş kurdu. Gözlerini, ince yelin hışırtısında salınan sazların dalgasında dolandırdı bir süre. Yeşillikleri, gök ve su maviliğiyle aydınlandığından, mora çalıyordu. Ustlerinden suya daldırdı bakışlarını. Samsun üstünden, laz kalitasına bindiği günden bu güne geçenleri yaşadı o dinlenme anında. Gün, ardından gölgesini kaparak, ağır ağır suya belediğinde doğruldu. Akşama rastlatmak amacıyla, evlerinin yolunu tuttu...

Beklenmeyen konuğun sevinci hemen evin dışına taşı. Anasının coşkun hıçkırıkları, babasının sevecen okşayışları, kardeşlerinin beğeni dolu konuşmalarıyla doluverdi yöresi. Sofra hazırlığındaki kadın, kaşıkları eksik koyuyor, ekmeği yanlışı diliyor, sahanları birbirine karıştırıyordu.

Sofrada konuşmamak töresini bozdular. Kıyı kıyı bakışlar, koyu koyu gülüşlerle ağızları ve yürekleri dolu dolu, bir iki söz ettiler. Ettikleri sözlerin anlamlarını tam kavramadan, yanıtların uygunluğuna aldırmadan, kıkırdaştılar. Anası sofrayı toplamak-tayken, kuşağından çıkardığı keseyi babasına uzattı Gaybi;

— Ders ders üstüne yığıldı, - dedi. - Olgelip özlem gidermekliğe zaman bulamadık. Ne var ki, bunca süredir yüzünüzü yerde komamak amacıyla didindik babam. Koyup gitmemizi bağışladınızsa, mutluluğumuz sonsuz olur.

— İlk yıllar, zor geldi oğlum, - dedi Çömlekçi Ahi. - Alışmak güçtür. Alışanda da güçlüğü yaşı-

mak buyurmuşlar. Sonunda hak vermeye durduk Eskiden bizim çömleklerimizle, bir, Çin yarıştı. Bu zenaatın çıkış yeri olduğundan. Ama gördük ki, İran seferinden bu yana, ta Britanya uzaklığından rakiplerimiz uzanır oldular. Daha iyi mi diyeceksin? Değil... Ucuz... Ve dahi birkaç yıldır, ucuz iyiyi kovmaya başladı. - Sonra birden elini yakmışcasına keseyi tartıp geri verdi. - Burdan bişey yollayamadık ki, geleni almaya hakkımız olsun. Var bildiğince harcan...

— Harcandığının üstü babam, - dedi. - Bildiğimce harcamaktan artanı bu. Biz daha yolun başındayız. Başında olanda, süregidecek birikim. Siz buyrun. Amasya üstünden dahasına daha kolay yeteriz.

— Yakınmamız genel anlamdaydı oğlum, - dedi Ahi! - Şimdilik ekmeğimizi kurtarmak zor değil. Ama anlarınız ki önümüzde zor günler var.

— Bir adam noksan çalıştırttık size babam, - diye bilgiyle directti Gaybi. - Bunun açığını kapatamayız hiç bir zaman. Ancak suhtelik de öyle yabana atılır iş değil. Şimdilik zora karşı gelemesek de, katkımızdan çekinmemek gerek.

Kesenin üstünden sezinledi altın sıcaklığını Ahi... Parmakları sevecenlikle sıkışırken, yüreği istemezlikle gümbürdedi. Gaybi'nin direnciyle keseyi kuşağına soktu. Anası sofrayı toplayıp gelinceye ayaklandılar. Kadının acılı ve sorgulu bakışlarıyla karşılaştıklarında, Gaybi babasından önce atıldı;

— Camiye değin varalım. Karahafız Hocamıza görünelim ki, geldiğimizi başkasından duyup üşenmeyel..

Başını sallamakla yetindi kadın. Kocasıyla oğlunun bir görevi aynı anda anımsamalarından hoş-

nut, ellerini kavuşturdu. Buncacık ayrılık bile alıştı-
ğını sandığı yoksunluğu yeniden kanatıvermişti. Da-
yancıyla, dayanıksızlığı çatıştı. Gözlerinde telli ba-
kışlar balkıdı. Tez varıp geleceklerinden güvenli,
odanın içinde oynayanlara döndü.

Karahafız, camiden girmekteyken gördü Gay-
bi'yi!.. İlkın yaban yaban baktı. Ardından sevecen-
likle kucaklayıp omuzlarından öptü;

— Gaybi Molla, - dedi içtenlikle. - İrfan Hoca
efendimiz senden sonra haber saldı.. Hoşnutluğunu
ve dahi yetişmekteki başarını bildirdi. Bizi kutlu kıl-
dın. Dileriz tanrı da senin yolunu açık eylesin....

— Size ve dahi atamıza verdiğimiz sözü doğ-
rulamaya uğraştık efendim, - diye yanıtladı Gaybi.
- İrfan Hoca efendimiz, hiç bir zaman bize söyleme-
di buyurduklarınızı. Sevindik ve dahi yeniden güç
aldık.

— Kolay çıkarmış gibi yeni öğrencilerimiz var
ise size benzer, yollamamızı istemekte hocamız. Ya-
zık ki, her zaman raslanmaz... Kırklığa yazdırdın mı?

— Evet!.. Amasya'da okumamızı buyurdu Gök-
dere'deki hocamız Hasan Çelebi... Korgan'lı bir yol-
daşımızla birlikte geldik. Kayıtlarımızı yaptırdıktan
sonra, zamanımız var idi. Özlem giderelim, esenli-
ğimizi bildirelim için izin aldık.

— Çok bir iyi etmişsiniz. Hoşsefa getirmişsiniz.
Doğrusu gelir gelmez uğramaklığınız bizi sevindirdi.
- derken ezan okunmaya başlanınca kapıya yönel-
di. - Sabah namazında yerimizi alırsanız, bizi gönen-
dirirsiniz.

— Yerinizi almak olası değil efendim, - diye
atıldı Gaybi. - İzniniz olur ise müezzinliğiniz bizi gö-
nendirir.

Ahi, oğlunun hocasıyla bilgece konuşmasından

hoşnut, hiç ağzını açmadan bakıyordu. Karahafız başını olmaz anlamında kaldırırken, gözlerinde olurlanmasını dileyen bir ışık yanıp söndüğünü gördü. Yeniden başını salladı hoca.

— Dilemekteysen, buyurduğun gibi olsun.

Namaza durdular. Bitirdiklerinde tanıyanların oluşturduğu halkanın içinde kaldılar. Çevrelerini alanların tümü, Bursa üstünden daha da çok İstanbul üstünden haberler sormaktaydı. Gaybi, soru sağnağının altında bir süre bakındı. Sonra ağır ağır, gördüklerini, duyduklarını, yaşadıklarını anlatmaya durdu. Baba oğul, analarınızın özlemle beklediğini neden sonra ayırdılar. Doğrulup kalktılar.

Akağa divanhanesinde bağdaş kurmuş, dimdik düşüncelerine dalmış Rüstem Paşa'nın yanına girdi. Ayaklarının ucuna basarak tıptırtısını halılara emdirdi. Üç adıma değin sokulduktan sonra gölgesine başını kaldıran efendisine;

— Sarraf Josef Nassi eteğinize yüz sürmek diler efendimiz, - diye fısıldadı.

Rüstem eski bir dostun konukluğuyla sevinmişcesine kaşlarını kaldırdı. Yüzüne eğitilmiş bir gülücük yapıştırarak, kehribar tesbihini oynattı;

— Tez alın!..

Ağa yeniden ayaklarının üstünde uçtu. Kapıya vardı. Ardına değin açarak Nassi'yi paşanın yanına aldı. Daha kapının başında yerlere değin eğile kalca yürüdü sarraf... Paşanın yanına geldiğinde eteğine sarılarak üç kez öptü. Yanıbaşında gösterilen yere diz çöktü.

— Tam bizi unuttuğunu sanmaktayken, dostlu-

ğunu göstermektesin karındaşımız, - diye hoşladı Rüstem...

— Sizi unutmak mümkün mü efendimiz, - diye atıldı Nassi. - Yaşamımızı borçlu olduğumuz insanı unutmak, insanlığımıza yaraşmaz. Sık gelmemekte isek, rahatsız etmekten çekindiğimizden bilesiniz. Bize her zaman kapınızı açtınız. Gönlümüze her zaman yüce güveninizi bağışladınız. Bu borç, yaşadıkça ödenmez efendimiz. Ne var ki, sizi durmadan rahatsız etme hakkını da vermez. Buyurmadığınız sürece, ancak özleminiz yeter olduğunda eteğinize yüz sürmek onurlandırır.

Rüstem tam ağzını açıp, dostluk üstüne konuşacaktı ki, Hazinedar ağası ayaklarının ucunda kuğunun dibine yaklaşarak bir şeyler fısıldadı. Sonra yine geldiği gibi perdelere karışıp yitti. Rüstem, gözlerinde ıslıl ıslıl bir sevecenlikle;

— Düşkünlüğümüzde belli oldu dostlarımız, - dedi. - Kim çıkarının ardında koşar, kim gerçekten bağlıdır bir iyice belirginleşti. Bir gün yeniden görev düşerse, bunu unutmayacağız. Unutmayacak ve dahi gerektiğince ders almanın gereğini yapacağız. Zor zamanımızda bize el vermekten sakınmayanlar, zorlu zamanımızda ellerinin dopdolu olduğunu görecekler. Düşkünlük kişi içindir Nassi karındaş... Bizde anlatırlar ki, ademin biri aptal uşağına sormuş bir gün, Allah ne yapar? Uşağın yanıtı; Merdiven yapar, olmuş... Kimini indirir, kimini bindirir... Adem pek alayla gülmüş uşağının dediğine. Sonra gün gelmiş, adem düşmüş, uşak görkemli bir posta kurulmuş. Karşılaşmışlar... Ne var ki, bu kez ikisinde de gülecek hal yokmuş. Biri bilge, biri düşkün...

— Siz hiç bir zaman düşkün olmadınız efendi-

miz. Olmazsınız da... Devlet, bilgili başınız, güçlü omuzlarınız üstünde durmaktadır. Hakanımız sizden yoksun kalmayı düşünüyor, düşünmekten öte kabullenebiliyor olsalardı, ne divandaki yeriniz, ne de çok uzun olmasını dilediğimiz yaşamınız kalır idi... Bunlar olmadığına göre gereksinimleri açık. Bazı küçük sıkışıklıkların, sizi böyle karamsarlığa salması gereksiz. Kullarınız ve dahi kulluğunuzu bağışladıklarınız, sizin bir bakışınızla canlarını vermeye hazır. Elbette devlet işinden zaman kalanda, din işine düşmek kolay değil... İskele ardında Sinan ustamızın unutulmaz yapıtlarından biri olacağına kuşku duymadığımız camiye başlatmanız elbette bazı güçlükler getirecek. Ne var ki, sizin yüceliğinizdeki efendilerimizin tek sıkıntıları altın olsun... Nice bir yahudi olsak da, tapınak sevabı insanlar arasında ortaktır. Ucundan azbirazını bağışlamanız, bizi kutlu kılar, diye düşündük.

— Çok bir iyi düşünmüşsünüz. Ne var ki, gerçekte paraya pek sıkıntımız yok idi...

— Elbette... Rüstem Paşa efendimizin bizim gibi sarraf parçalarına gereksinimi, salt altınlarını saydırmak için olur. Ne var ki, ben sizden çok Sinan ustamıza yardım etmeyi düşündüm, bağışlarsanız efendimiz. Hakanımız, eskisaray bahçesinde buyurdıkları caminin bir an önce bitirilmesini istemişler. Sizin yapının önünden geçmekteyken, koyu koyu düşünür gördüm. Varıp araştırdığımda, azbiraz işçisini çoğaltırsa hem size utançlı olmaktan, hem hakanımız efendimiz hazretlerinin buyruğunu savsamaktan kurtulacağını belirtti... Düşündüm ki, hesabın sıkıştığı anlar olabilir. Efendimiz onurları yüzünden buyruklarını bizden esirgerler. Ben öncelik alıp, buyruklarına hazır olduğumu göstereyim ki, kulluğu-

mun gereğini yerine getireyim...

— Kulluk mu bellersin yaptığını Nassi karında-
şım... Biz dostluk ve dahi karındaşıktan öte biliriz.
Sinan Mimarbaşı, olmadık yapılar kurmakta. Bize
kuracağı yapının çizimini getirdiğinde doğrusu bu-
rulmuş idik. Gün günden oluşup oturdukça, bak-
maya doyamamaktayız... Görkemlinin aynı zamanda
büyük olması gerektiğini sanır idik. Nice bir sanat-
tır ki yapıcılık, küçüğe görkem çok daha bir zor.
Ve dahi ustamız bunun üstesinden gelmekte oldu-
ğunu kanıtlar bir güzel. Doğrusu nice bir alkışlasak
az...

— Her bişey öyle değil midir efendimiz? Ata-
larımız buyurmuşlar ki; «Hesabı en küçüğünde tut-
tur. Büyüğü bulmak kolay...»

— Otuz bin altın getirmişsin Hazinedarımıza!..
Hesaptan söz ettiğine göre, ödeme koşullarını da
bildiresin ki, içimiz rahat ola!..

— Yoksul Nassi, Rüstem Paşa efendisine ko-
şul söylesin yaraşmaz efendimiz. Efendi kuluna bağ
bağışlamakta, kul efendisinden salkımı sakınsın ola-
sız. Ben, kulluğumu gerektiği gibi kanıtlayabildim-
se, koşulum yerine geldi demektir.

— Hoşnutluğumuzu anlatmak mümkün değil.
Ne diyebiliriz!.. Senin gibi bir dosta sahip olmak,
yeterince borçlu kalmayı gerektirir, desek yanılma-
yız sanırsınız.

— Borçlu kalan dostunuz olanda efendimiz. Biz
ayağınıza yüz sürmekle bağışların en büyüğüne
ulaşmaktayız. Kabul buyurmayacaksınız diye öylesi-
ne korkuyorduk ki!..

— Bir dostumuz ve dahi karındaşımız iyilik et-
meyi düşünsün de, altında kalalım bize yaraşmaz.
Sağolun... Bizi daha ağır koşullar altına soktunuz.

Olsun!.. Ödendğinde, umarız siz de sevinir ve dahi hakkınızı helâl edersiniz.

— Aman efendimiz, üstümüzdeki gölgenizin hakkını ödeyebilmekten aciz kullarınıza yeni borçlar yüklemeyiniz. Dileğim odur ki, efendiliğinizi bizden esirgemeyiniz.

— Bundan tasanız olmasın karındaşım. Ve dahi karındaşlık hakkının gereklerini uygulamak bize düşecektir.

Don Pedro, konuk obasının kalın gölgesine bağdaş kurmuş elindeki kitabı okumakta idi. Gökçe, İnal'ı kucaklayıp tısıldayarak sokuldu. Bir süre okumasına baktı. İnal, yanına varıp, dizine sürününce başını kaldırdı Don Pedro. Saçlarını okşadı sarışın, mavi gözlü oğlanın. Gökçe'nin kıvr kıvr örüklenmiş saçlarında dolandırdı kalın parmaklarını;

— Masal dinlemeye alışkınsın öyle ya Gökçe kız, - dedi. - Ne iyi etmişiz de yanımıza almışız doktor karındaşımızın kitaplarını. Bizi de senin ölçünde hoşnut kılmakta, Rabelais bilgenin yazdıkları...

— Yine okuyacak mısın? - Diye sürtünmesini sürdürdü Gökçe. - Devler ordusunun masalını, bizim de çok sevdik.

— Siz istedikten öte, sözü mü olur. Gargantua dev neler yapmakta, sizin Yeniçeri ocağına özenerek nasıl bir ordu kurmakta, imaretleriniz örneğinden yola çıkarak aaları nasıl doyurmakta, bellemelisiniz. Biriniz bey, biriniz beyçe olacaksınız... Şimdiden pek çok doğu bilgisini masal olarak içmişsinizdir. Süt nineleriniz, K e l i l e ve D i m n e 'yi kimbilir kaç kez anlatmıştır. Buna bir de bizim ora insanların öykünmeleriyle, özenmelerini ekle-

yelim ki, bilimin de sanatın da ulanıp giden bir zincir olduğu bilinsin. Ve bu biliyi bize bağışlayanların ruhları hoşnut olsun...

İnal yaşından umulmaz bir bakışla gözlerini ağzına dikmişti Pedro'nun. Ama, ikisinin de söylediklerinden hiç bir şey anlamadığını neden sonra sezindi Bilge... Öyle yüzlerine bakakaldı. Suskunun arasına yeni ve kara bir gölge girince irkildi. Kara şapkalı, kara cüpbeli yaşlı adamı araştırdı belleğinde. Bulamayınca bakındı. Bakındığı anda Gökçe'nin varıp, adamın eteğine sarıldığını ayırdı;

— Hoşsafa getirmişsiniz Gregor Baba, - diyordu Gökçe...

— Biz ev sahibiyiz Gökçe Sultan, - diye gürledi Gregor Baba. - Hoşsafa getiren ustamızdır ki, zamanında yetişip eteğine yüzümüzü süremedik, bağışlasın, - diye önünde eğildi Pedro'nun.

Pedro zıplayıp kalktı. Baba Gregor adını Kamber Koca'dan duyduğunu ve üçlünün dostu Saylan Abdal'ın yoldaşı olduğunu anımsadı birden. Saygıyla eğildi;

— Yanılmıyorsak, erenlerin yakın dostu Gregor Bilge ile tanıyoruz. Usta çırağına saygın durunca, çırac neylesin?

— Biz bilgiye susuzuz Bilgem, - dedi Gregor. - Duyduk ki, doğuyla batıyı bütünlemiş, karmaştırmış, bileştirmişsiniz... Çopur, Kır ve dahi Çolak ustalarımızın can bir yoldaşı, kafa bir bilgideşi imişsiniz. Bırakınız yoldaşlık ve dahi bilgideşliği... Onlara yamaklık etmiş olsanız, onların yanında bir gün bulunmuş olsanız aydınlanmanız ve dahi aydınlatmanız için yeterlidir. Bağışlayın... Bir yoksul dostumuzun ölüsü bizi beklemekte idi... Mevlâna'nın buyurduğunca tanrı beklemekteyken, ölünün sözü

mü edilir demeyiniz? O da yoksulluğu içinde tanrıyı taşımakta bulunduğundan!..

— Bağış dileyecek biziz. Sizi tezden anımsayıp otağınıza varmak durmaktayken, burda oturup kalmamız yanlış.

— Hiç değil... Ne zamandır gözümüzde tütenleri yeniden görmekliğe neden oldunuz. Size iki kez borçluyuz. Bir gül yüzünüzü bağışladığınızdan bir özlemimizi gidermekliğe yol açtığınızdan. - Sonra birden okşaladığı Gökçe'ye döndü. - Yayla sana yarmakta ha Gökçe Beyçe... Kısa zamanda serpilip büyümektesin. Vay seninle yarışacak yiğitin haline. Hele bir de eğitimi Davran Koca'dan almakta isen...

— Hele, «güneş güneşi görende, yıldızı kim umursar,» buyurmuşlar, - diyerek yanlarına sokuldu Bey. Yakaladı omuzlarından öptü Gregor Baba'yı. - Elbette, iki mıknaşın çekimi, birbirine dönük olacak. Ve dahi arayanla, aranan tezden birbirine kavuşacak. Biz unutulmuşuz ne gam!.. Gregor Babamız otağımıza onur vermekteler ve dahi doyulmaz söyleşileriyle bizleri aydınlatmaya yetmekteler he mi? Ayaklarınıza sağlık...

O sözünü bitirmeden Doyran seyirtti. Elindeki kırmızı taslarını birer birer uzattı. Baba Gregor, beğeniyle süzdü Doyran'ı;

— Kımızından tattınızsa Beyçe ninemizi aratmadığına tanıklık ederiz. Can özünü bir iyice sunmakta ki beyçe kızımız, nice alkışlasak azdır.

— Can özü dost ağzındadır efendimiz. Hoşgörüp, hoş yudumlamayı bildiğinden. Yoksa bizim Beyçe ninemize yetişmekliğimiz de olasıdır, yanına yaklaşabilmemiz de...

— Size tanıklık ederiz ki Gregor Peder, - dedi Pedro... - Her adımımızla bilgi yolunun derinlikleri-

ne doğru ulanacağımızı ummamaktaydık. Biz sanmaktaydık ki, ustalarımızın yitikliğiyle, yeryüzünde bilginin kaynağı kurumuştur...

— Kurumuştur da, - diye atıldı Gregor. - Bilgi onlardan bize miras kalanda, onları aşırıtabilmekteyssek kurumalığına tanıklık ederiz.

— Haklısınız. Yine de diretmemi bağışlayınız. Onlardan ötede olanları görüp eğitilmek coşturdu bizi. O yüzden anlamaktayız ki, doğuya ulaşıp Pîr Süleyman Ata postuna yüz sürerek, Yesevi ocağından tutuşanda, çok daha açık bilgiler edineceğiz... Güvencimiz her geçen gün kararımızı bilemektedir.

— Biz de deriz ki, siz gerçekten Pîr Ata ocağından çıkan kıvılcımı görüp izledi ve dahi üç pîrden el alıp, bunu bileştirebildiyseniz, almaya değil, vermeye gitmektesiniz. Yakanızı elimizden kurtarmaklığa uğraşmayınız. «Yük indirile indirile artar...»

— Bindirile bindirile oluşmuşsa ama, - dedi Pedro. - Bize yüklediler. Ve dahi yüklediklerini götürebilmekte isek, mutlu oluruz. Noksanını tamamlamaya giden, noksanından verende yanlışa sardırır. Oysa tamamlamak kararımız olduğundan eteğinize yapışmak asıl bize borçtur...

Beyçe nineden kalan alışkanlıkla, duraklaya duraklaya yudumladıkları kımızları, damaklarında dolandı. Gözlerinde ıslak ışıltılarla, durmaksızın birbirinden noksan olduğunu söyleyen bilgelere bakıyorlardı. Kişinin bilgi denizinde eridiğinde nasıl denizle bütünlendiğini ama yine de damlalığının ayırımında olduğunu görmek, Doyran'ı da, Bican'ı da, çevrelerine toplanan kocaları da ağlatmaktaydı. Tümünü birden dizçöküp oturdular. Boyun işi biteni yörelerini almaya durdu. Bir halka oluştu iki bilgenin yöresinde. Inal Gregor'un, Gökçe Pedro'nun kucaklarına

oturdular. Birbirleriyle tanışan bilgiler, sınamış olmanın kıvancıyla, ıslıl ıslıl sevginin çemberinde sarıldılar.

Pörsümüş teni ağır ağır oğdu Hurrem. Harem divanhanesinin tavanlarından üstlerine dökülen Hüseyin Baykara faslanın noğmeleri, ılık bir bahar yağmuru gibi ürpertti tenini Süleyman'ın. Ürperdikçe canlılığı ortaya çıktı sanki. Hurrem, oğuşturmalarını sıklaştırdı. Sarkan deriler, ürpertilerle birlikte toplandı. Çıplak beden, inceliğinden umulmaz bir sertliğin dirilişiyle gerildi.

Ayak parmaklarını öpmeye başladı Hurrem. Bileklerinden yukarı doğru sığazladı dudaklarını. Diz kapaklarında, oyluklarında dolandı uzun uzun. Süleyman ayaklarının ısındığını ayırdı. Kalçalarında, karnında, göğsünde gezinen alaz dudakların okşamasıyla teninin serinliğinden koptu. Bir ısı, başından aşağı döküldü bu kez... Boğazı kurudu. Dili damağına yapıştı. Tükrüğünü kalınlaştı. Çenesi sıkıldı ilkin. Ağzı, sakallarının arasında çakı ağzı gibi açıldı. Gövdesinin üstüne bütün ağırlığını vererek uzanan Hurrem'e uzandı kolları. Kollarından, yüreğine yuvarlanan bir zonklamamanın tutkusunda devindi. Hurrem, sevinçle sürdürdü okşamalarını. Yaşlı bedeninin bir çınar gibi ağır ağır doğrulduğunu sezmenin bilinciyle, dingin dudaklarını kaydırды. Omuzlarını, göğsünü, kollarının altını yaladı. Katmerleşmiş etlerinin arasında, koyulmuş, yitmiş meme uçlarını buldu Süleyman'ın. Dişledi. İnce bir sızının, unutulmuş bir şeyleri anımsatan dürtüsüyle soludu Sultan.

Soluğunu kaptı Hurrem. Ağzında ılık ılık taşıyarak, kalçalarına götürdü. Yumuşak kaslarının ara-

sından yuvarladı sıcak sıcak... Yuvarlanan, apışını dolandı. Bir çevrenin hızıyla döndü, döndü, döndü... Elleri kendiliğinden devindi Süleyman'ın... Kolları gençlik günlerinin kasılmasıyla uzandı. Hürrem'in, gövdesini aradı. Bacaklarının arasında başını yakaladı. İnce bir silkinişle kurtuldu kadın. Apışında duyduğu alazın ısıısı arttı. Yanmaya başladı. Dirildiğini, dikildiğini, şiştiğini bildi. Koltuk altlarından yakalayıp, kendine çekerken, karısının usta ellerinin apışında dolandığını ve yangının arttığını sezinledi. Yüreğinin atışı hızlandı. Upuzunluğunda salt kollarının kıpırdanmasına izin veren Hürrem, çalkalanarak gövdesine sürttü. Kütür kütür bedeni, kocasının gözlerinde yandı ıslıl ıslıl...

Marmara İodosunda küçük bir sandala uzanmışçasına bedenini yalpaladığını duydu Süleyman. Devingensizliğinde, düşlerinin dalga dalga büyüdüğünü, üstüne kapandığını, bir sarsılmaz umut gibi her bir yanında dolandığını gördü. Dirildi... Yalıdı... Sarsıntıların ortasında köpük köpük yumuşadı. Hürrem, görevinin ustası seyrimleriyle yaptığından hoşnut ıkıldadı. İkiltısı dişlerinin arasından boğazının derinlerine doğru akıp çoğaldı. Bedenini kendi kendinden hoşnutlukla çalkalayarak kapaklandı kocasının üstüne. Derin bir uykuya daldığının bilincinde olmaksızın soluk soluğa dişlerini sıktı. Sonra yanına kayarak kıvrandı. Ellerini yumruk etti. Dişlerinin arasına soktu yumruğunu. Kemirdi... Kendini ayarlayamamış olmanın yoksunluğuyla hıçkırdı... Pörsümüş bedenin bütün çizgilerini gördü. Ağır ağır yükselen yürek atışlarının birden dururcasına yavaşlamasının öcünü kendinden alıyormuşçasına, elleriyle bedenini okşadı. Tenini, göğüslerini, kalçalarını çimdikleyerek, parmağını apışına uzattı...

Yüreğinin kabardığını, gövdesindeki kendi parmak izlerinin sızladığını, kalçalarının yandığını duydu. Parmağı hızlandı. Efendisinin genç bedeni diri diri yüklendi üstüne. Ağzındaki yumruğu daha bir dişledi. Kalçalarının seyridiğini, içinin alaz alaz parmak ucuna döküldüğünü sandı. Beyninin derinliklerinden birikmiş irinlerinin tümünü deşmişçesine fışkıran bir selin sarsıntısında derin bir kuyuya düştü.

Gözlerini açtığında dirseğinin üstüne kaykılmış, saçlarını okşayan kocasının bağış dileyen gözleriyle karşılaştı.

— Hurrem'im, - dedi Süleyman.- Yeryüzünü avuçlarımızın içinde tutmaktayız. Kullarımız, toprağımızla mülkümüzün bir eşi yok. Herkes bizim görkemimize özenir... Ve dahi buyruklarımız üzre herkes bizi anladığını sanır. Ne var ki, bu yeryüzünde bizi anlayan, isteklerimizi demeden yerine getiren ve dahi bizi gerçekten sevdiğine inandığımız bir sen varsın!.. Nice talihli bir insanız ki, sana sahibiz!..

— Kul efendisine sevdıyla bağlıysa aslanım, - dedi Hurrem. - Yüreğinde geçeni, yüreğinde duyar. Sizi üzdüklerini, canınızı sıktıklarını ve dahi bağışlanmaz diklikle isteklerinizin önüne geçmeyi kurduklarını bilmez miyiz? Bilmesek bile sezmez miyiz? Aslanımızın görkemli başının lokması kursağındaki kölelerinin beceriksizlikleriyle ağrıdığı, ellerimize hemen ayan olur... Daha yanımıza geldiğinizde sıkıntılarınız, dertleriniz gövdemizi alev alev yakar, diyerek doğruldu. Sultanın başını çıplak kalçalarının üstüne koyarak yele örneği saçlarını okşamaya durdu. - Onlar kendi çıkarlarından gayrısını düşünmezler. Bizim çıkarımız sizsiniz. Aslanımın tırnak ucu kadar canını sıkın, bizim yüreğimizi söküp almakta,

bilmez miyiz? Ve dahi bildiğimizden, paralanmaz mıyız dinginliğinize? - Hadi uyuyun!.. Bunca sıkıntının üstüne uyku ilâttır.

— Doğru buyurursun kadınım... Sıkıntılarımızın avuçlarında eridiğini sezinleriz. Ve dahi arınırız yanında. Bitmeyen bir tutkunun cennetinde kendimizden geçmek her bir şeyi bir an için unutturur. Ne var ki, uyumak mümkünsüz!..

— Aslanım, - diye okşamasını sürdürdü Hurrem. - Sizin için mümkünsüz olan şey yok! Siz ki, yeryüzünde krallar yaratıp, voyvodolar üreten, selâmınızla yoksulu zengin, buyruğunuzla varlıklıyı yok eden bir sahip zamansınız. Sizin için sıkıntı, dert, üzüntü ve dahi uykusuzluk olmamalı... Canınızı sıkan neyse yollayın kullarınızı temizlesinler... Kişi kimse buyurun, bir dahi aykırı davranmamayı bilsin.

— Bizi sıkan ne kuldur, ne ülke kadınım, - diye dertlendi Süleyman. - Dediğin gibi, buyruğumuz ya da selâmımız, bunların hakkından gelmeye yeterli. Bizi sıkan, yine biziz. Verdiğimiz söz canımızı sıkmakta. Neden dersen, biz bize iyilik de edememekteyiz, kötülük de!.. Bizim dışımızdakiler söz konusu olsa, kolay!.. Bize neleyeceğiz?

— Haklısınız aslanım!.. Sahipkiran, kendine hükmetsin doğru değil... Bir söz verildiyse uymak yazılı. Sahib-i zaman, sözüne güvenilirmedi mi, buyruğundaki hünerbazlara benzer. Oysa herkesin, hepimizin en büyük dayanağıdır efendimizin güvenilirliği... Öyle olanda, sözlerinizin sizi bağlaması kaçınılmaz.

— Gördün mü, sen her zaman bir çare bulurdun dertlerimizle!.. Bu kez sen de çaresiz kalmaktasın!.. Kalanda, sıkıntımız azalsın olasız...

— Çaresizlik sizden kaçır efendim, - dedi gülümseyerek Hürrem. - Çaresizlikleri yok eden dünya egemeni, çaresiz kalsın, inanılmaz. Yalnız sözden dönmek, hele bu söz aslanımın ağzından verildiyse, dönmek düşünülmez... Bilmekte misiniz efendimiz... Kullarınız ve bunların başında Hürrem cariyeniz de, size yaraşır olmak amacıyla davranmakta her zaman. Ya söz vermemek için ağzını açmamakta, ya da verildiği sözü eksiksiz yerine getirmekte. Siz yanılmaktan arıksınız. Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi olarak, her buyruğunuz ayet örneği yanlıştır ve dahi haktır... Biz ki kuluz, yanılmakta ve dahi yanlış söz vermekteyiz. Öyleyken bile, sözümüzü yerine getirmekliğe çırpınmaktayız. Ne var ki, yanıldığımız zaman da öylesine canımız sıkılmakta ki, sizcileyin kıvrınmaktayız. Neyse ki, müftünüz ve dahi bilgelerinizin başı Ebusuud Efendi hazretleri gibi bir bilgine sahip bulunmak, gerçekten akyazı!.. Umman gibi bilisi, rahmet örneği bulusu var... Geçenlerde cariyelerimden birine verdiğim sözden beni öyle kurtardı ki, borcum hiç bir şekilde ödemesi değil...

Birden sustu Hürrem. Avuçlarının altındaki başın irkilip, gözlerini aradığını bile bile harem köşelerinde gezdirdi gözlerini. Elleri okşamayı sürdürdü. Ne anlatacağını unutmuşcasına, suskun, bekledi. Dayanamadı Süleyman;

— Anlat, - dedi, - Anlat nasıl kurtardı?

Yükünü karısının omuzlarına aktarmışcasına dincelip, oturdu. Tavanın sedef, altın ve yakut kakmalarında dolanan alaz gözleri bakışlarına çevirdi, avuçlarıyla suratını kavrayarak. Hürrem, sözü nerede bıraktığını ansızdan anımsamışcasına;

— Kalfalarımın biri, efendimizin huzurunu kaçırarak davranışlarda bulunmaya başlamıştı. Birkaç

kez kulağını çektiirmek istedim. Ağalarımız aracılığıyla tevbihte bulundurdum. Dokunulmazlığından emin olunca, terslemiş devletin yüce görevlilerini... Derdimi müftü hazretlerine anlattığımda, bu duruma kendimin yol açtığını da açıkladım. Ola ki, o yüce kişinin öğütleri fayda vere!.. Bize buyurdular ki efendimiz; söz diriye geçerlidir!..»

Süleyman, ağzının içine yaklaşmış olan karısını bağına bastırdı. Kendi kendine çözemediği bir sorunun yanıtını, böyle bir dinginliğin üstünde almanın kıvancıyla soluklandı... Hurrem, ciğerlerde değil, kulağının içinde çingırdayan soluğun anlamını bilmenin coşkusuyla, sımsıkı sarıldı efendisine.

Sunguroğlu Sabit sipahi, Korgun sokaklarında vurulmuşcasına yürüdü. Atını hana bıraktıktan sonra, eli kuşağında, sarraf Yeşua'nın gediğine girdi. Yeşua, gözlerinde donuk bakışlarla karşıladı Sabit sipahiyi... Bakışlarının derininde, şimdiden yadsı-maya hazır bir kıvılcım parıldadı. Daha kıvılcım göz kapaklarına yansımadan atıldı Sabit;

— İyi günler olsun çorbacı!..

— İyi günler üstünüze olsun Sabit Ağa!.. Hoş geldiniz.

— Hoş gördük!.. Kente inmişken, katınıza varıp, borcumuzun bir bölümünü temizleyelim diye düşündük...

Gözlerindeki ışıltı birden söndü sarraf'ın. Bir soru işaretine dönüştü. Sonra soru işareti, ağzında değişerek;

— Acelesi yoktu ki Aşam!.. Keşke alacağımız sizde olsa!..

— Belki sizin için yoktur Sarraf Efendi! Ama, borçlu borcunu ödemeye koşulu. Elimiz ısınır ısınmaz postekinin altını dolduralım ki, yeniden gelmekliğe yüzümüz olsun.

— Daha ürün alınmadı Ağam! Öyleyken!..

— Oğlum izne gelmiş Yeşua Efendi. Gelirken de, biriktirdiğini atasının hizmetine sunmayı kurmuş. Biz de biran önce borcumuzu kapatalım diledik.

— Öyle ya, unutmuştuk. Demek ki mollamız, cere çıkar yetişkinliğe erişti.

— Eh, yakında kırklığa başlıyor çorbacısı!.. On-
dan ötede danişmentliğe soyunur ki, yükünü hafif-
lete!..

— Hayırlı evlat yetiştirmişsin ha Sabit Ağa!.. Oğul dediğin kötü günde elden tutmadı mı, koyuver yakasını... Doğrusu tam zamanında okutmuşsun!

— Zamanına rasladı çorbacı... Tam zamanına rasladı. Buyurduğun gibi, elimizden tutuverdi köhneliğimizde. - Sonra birden sarraf'ın burulduğunu sezişcesine yutkundu. Durakladı. Gözlerinin içine baktı. - Allah razı olsun, sen de yardımımıza koştun, dileğimiz olduğunda. Geçen yıl, seferden eli boş dö-
nende, yüksünmedin.

— Bir sen değildin ki Sabit Ağa!.. Pek çok müş-
terimiz, boynu bükük kaldı. Sefere gittiğinden, tımar-
lılarının eksikliği üründe belirdi. Bol çapul olmayan-
da noksanı tamamlamak olası!.. Eh, biz bir günlük
iş görmemekteyiz burda. Birbirimize sürekli gerek-
liyiz. Sıkışık olmasanız, biz yaşayamayız. Sıkışık iken
yardım etmeyen, bollukta avucunu yalar buyurmuş-
lar.

— Batıya sefer eylendiğinde böyle olmamak-
taydı. Yerleşğin çapulu elverirdi her zaman. İran
üstüne gittiğimizde durum değişti. Türkmen, yükü-

nü kaldırıp göçtü. Kentler bir hakandan ötekine vi-
reyle geçti. Bize de yol boyunca cebimizdekini ye-
mek düştü. Şimdi şunu sunayım da, borcumuzdan
düşüver. Ola ki, gelen yıla da ürün iyi derlenir. Tü-
münü sildirir, alnımızı yerden kaldırırız.

— Böyle söz istemem Ağa!.. Senin gibi müşte-
rim ve dahi borçlum olsun dedim az önce. Vereme-
mekte isen, olasızlıktan ertelendiğini bilmemekte mi-
yim? Bir sözün yeterli benim için. Ötesinde aklına
bir aykırı düşünce gelirse, vebâlim boynunadır.

— Sağol çorbacı, - diyerek keseyi uzattı Sa-
bit. - Senden bu iyiliği gördüğümü hiç unutmayaca-
ğız. Ve dahi gerektiğinde yeniden eteğine yüz sü-
receğiz. Neden dersen, bunca yaş yaşadık, borçla-
nacağımız aklımıza gelmedi hiç bir zaman. Gül gibi
geçinip gitmekte idik. Son yıllarda ne olduğunu kes-
tirememekteyiz!.. Öyle olanda, kişi dosta dayanır
buyurmuşlar.

— Ne zaman istersen Ağam!.. Ne kadar ister-
sen buyur... Verebilmekteysem, sözü olmaz.

— Sağolasın, - diyerek doğruldu. Keseyi tartıp,
içindeki altınları ayırmaya duran Sarrafa baktı bir
an. Yapılan işten utanırcasına kapıya yöneldi. - Gay-
ri yeniden kente indiğimizde uğrarız... Şimdilik sağlı-
cakla kal!..

— Bekleyip, hesabını bir görseydin!..

— Gerekmemekte...

Kamber Koca, atının dizginini hiç bırakmadığı
Don Pedro'yu, Amasya girişinde, Pirlar tekkesine in-
dirdi. Hüsmen Baba, sabahtan bu yana kapının önün-
de yol gözlemekte idi. Daha karşıdan gelenleri gö-

rür görmez yerinden doğruldu. Don Pedro, gelenin Hüsmen Baba olduğunu görür görmez atından atladı. Birbirlerine üç adım yaklaşıncı, ellerini omuzlarına çaprazlayıp, eğilerek selâmladılar.

Elele tekkeden içeri girerlerken, dervişler pîrlerinin kerametine bir kez daha inandılar. Hiç haberi olmaksızın sabahtan bu yana yol gözlemesinin anlamını şimdi kavramışlardı... Türkmen ulusu Kamber Koca'nın seyislik ettiği bir yaşlı can, olsa olsa büyük bir bilge olabilirdi.

Kıvançla ellerini oğuşturup, tavla babasından, aşçı babaya dönerlerken, yaşlı bilge ile Hüsmen baba, ardları sıra yürümekte olan Kamber Koca ile post odasına girdiler.

— Karşılıklı oturduklarında;

— Adını az çok duyduk, - dedi Pedro. - Horasan'a varmadan otağınızdan geçip, eteğinize yüz sürmeyi diledik.

— Asıl dileyen de, öğünen de biz olduk, - diye karşılıdı Hüsmen Baba. - Üryan, bezzaza donanmaya koşardı. Erzurum üstünde tutup, göneniriz diye kurduk.

— Uğramadan geçilmesi mümkün mü? Anadolu'dan el almadan Horasan'a varılmış, olası mı? Kişi noksanından arınıp gitmeli Babam!.. Sarınıp gidece, arık varsın düşünülmez.

— «Pervane ateşe koşmaktaysa, ko yansın», buyrulur... «Ateşin işi yakmak, pervaneninki yanmaktır... Bileşkeyi kül sanır bilisizler... Sevda olduğunu bilense kutsar... Neden dersin ne güzeldir yanacağını bile bile ateşe koşmak...»

— Amaç kül olmaksa pîrim!.. Neden sakınmalı... Kimi döne döne varır, kimi yana yana!.. Biz ki, dön-

meyecek denli yaşlı, yanmayacak denli yaş isek, susuzluğumuzu gidermeye pınar gerekmez mi?

— Yesevî dergâhı, susuza pınar, pervaneye ateş, geceye güneştir!.. İçene kut, yanana mut, dönene umuttur... Yolcuya han, yoksula güman, yoksuna can olur... Biliriz ki, biliyi sarınıp gidene uçmak örneği mekân olur... Bu yüzden her yıl kaç kere yüzbin kişi varıp dönmektedir de, nice bir az kişi konup kalmaktadır. Gönül kalmanızı umar, akıl bilece gitmeyi!.. Ne var ki, göç yasak, konak savsaktır.

— Bize tersi buyruldu Babam!.. Buyruldu ya, almaktan sakınan, vermeye kıskanır denilmiştir. Biz ne sakındık, ne kıskandık... İzninizi alıncaya deryanızdan yararlanmak borç oldu. Bağışınız gönen-cimizdir.

— Sunan adaktan hoş, alan verenden boş ise, borçlu borcunu bilse yeter...

— Çekirdek meyvelenmiş, dolabımız bostana çalışırsa, gülistanda bezenmek yazımız olmaz mı? Kim kime el vermekte, kim kime baş eğmekte? Yükümüzün noksanını sarınmadan, bir nice yola girilmekte? Girmeyiz ve dahi varmayız bilesiniz.

— Ve indirdiğiniz, kaldırdığınızdan artık olanda, nice bir güzel kokar gülünüz, nice bir hoş öter bülbülünüz!.. Sadi ozan oligelip koklasa, kulak verip dinlese bir nice coşar?

— Coştüğümüzca efendim!.. - Dedi Pedro... - Bağışladığınızca!..

— Coşana alkış, coşturana alkış, alana alkış, verene alkış, - diye kıpırdandı Hüsmen Baba...

O kıpırdanır kıpırdanmaz da, çözülmez gizemin coşkusuna dalan canlar birden uyandılar. Başlarının derinlerinde çözülmemiş sorular, yüreklerinin

kökünde uçvermemiş coşkularla cem sofrasını hazırlamaya durdular.

Göz açıp kapanıncaya, kurulan sofranın çevresinde derneştiler. Hüsmen Baba, buyruğunu bekleyenlere göz gezdirdikten sonra;

— Bismişah!.. Allah Allah!.. - Diye gülbanke başladı...

Üsküdar iskelesinde saltanat kayığından inen Bostancıbaşı, ışıl ışıl yanmakta olan Rüstem Paşa sarayına yöneldi. Kapıda bekleyen sekbanlar, Ağa'nın çatık kaşlarına hemen selâm dürdular. Yüzünden hiç bir şey belli olmayan baş görevli, selâmdan selâma aktarılarak, divanhaneye ulaştırıldı.

Gecelik entarisinin üstüne geçirdiği ermin kürküyle divanhaneye gelen Paşa, Bostancıbaşı'nın gözlerinden yanıt alamayacağını bile bile yüzüne baktı. İlk ağızda çevresini kolaçan etti. Ağa'nın yalnızlığını görünce, içi rahatladı. Belli belirsiz yutkundu. Bakışlarına eski sertliğini vererek, yeniden baktı Bostancıbaşı'nın yüzüne. Ağa yerlere değin eğildi ilkin. Sonra koynundan çıkardığı yakut üstüne padişah tuğrasının işlendiği küçük yüzüğü üç kez öpüp başına koyduktan sonra uzattı;

— Devletli efendimiz hazretleri, mühr-ü humayunlarını yollayıp, birinci vezirliği görevini üstlenmenizi buyurdular!..

Rüstem, derinden bir soluk bıraktı kendini tutamarak. İki yılı aşan bir süredir özlemiyle tuttuğu küçücük keseyi kavradı. Kaşları açıldı. Bakışlarında konağının kandilleri aktı ışıl ışıl. Kınalı sakalları ayrıştı sanki. Yüzünün allığı bu ayrışma-

nın altından gülümsedi. Mührü dudaklarına götürüp üç kez öpüp başına koyduktan sonra koynuna sokarken birden anımsamışcasına başını dikti;

— Ahmet Paşa hazretleri dürüst bir vezir idiler. Tedbirleri yerinde, bağlılığı yüksek, yiğitliği ölçsüz bir yarar yoldaş bilirdik kendilerini. Görevimizi üstlendiği zaman sevindik. Umarız görevini üstlenmemizden sıkıntıya düşmezler!..

— Ahmet Paşa ne üzülebilir devletlim, - diye yanıtladı Bostancıbaşı, - ne sevinebilir bundan öte. Bilmektesiniz ki, efendimizin sevgisi de, gazabı da uludur. Ahmet Paşa, divan toplantısının hemen ardından saray hamamında boğduruldu!..

Bostancıbaşı'nın yüzünde kıl oynamaksızın, anlattığı olay, hazırlıklı olmasına karşın ürpertti Rüstem'i... Sesinin yankısı kulaklarından belleğine soğuk soğuk akarken; «Kul ömrü efendi fermanıyla süreli,» diye düşündü. «Bunca uğraşıp, kotardık. Sonunda kendi sonumuzu görmüşçesine irkildik yine de!.. Efendimiz, daha buyruğu dudaklarından çıkmadan uygulatacak güçte olduğunu anımsatıyor olmalı bize... Ve dahi ayağımızı denk almazsak, başımıza aynı işin geleceği kuşkusuz. Nice güç bir işe koşulduk. Pişmanlık duymadan directmek zorundayız, yazık!.. Biz başkalarını yiyemediğimizde, bizi hemen yiyecekleri açık. Öyleyse, duraksamak gereksiz. Yerimizi alırken, işten alınmama koşulunu ileri sürmeseydi. Bilmeliydi ki, efendimize koşul sürmek haddimiz değil. Bizim ardımızda, Valide Sultan hazretleri var iken bile directememekteyiz. Bizden görmeli, öğrenmeliydi!.. Buyurur seyirtiriz buyruğuna, buyurur durur, bekleriz. Sen bunu bilemedin Ahmet Paşa. Ve dahi bilemediğinden, makamını cen-

net eyledin. Hadi var hoşça git.» Kendi kendisiyle bir kısa an hesaplaşmanın dinçliğiyle dikildi. Az önce Ahmet Paşa'nın sıcaklığıyla koynunu yakan mührün, sıcaklığı Bostancıbaşı'nın teninden aldığını ayırtırdı. Gövdesinin üstünde değirmen taşı ağırlığıyla duran küçücük yüzük, birden hafifledi. Taşıyamıyacağını sandığı anda, yıllarca taşıdığını düşünerek güçlendi.

— Bize buyrukları var mı efendimizin?

— Yarın erkenden sizinle konuşmayı buyurmaktalar devletlim, - diye yeniden eğildi Bostancıbaşı. Yaklaşıp, eteğini üç kez öptü Rüstem Paşa'nın. Dimdik karşısında durmaktayken, nerdeyse dizlerinin üstünde gerilemeye durdu.

«İşte devlet ve dahi devletlinin gücü,» diye gülümsedi Rüstem. Durmaksızın gerileyen adamın ardından yetişti. Sırtındaki kürkünü çıkarıp, sırtına geçirdi. Gecelik entarisiyle kaldığını düşünmeden, öyle dikildi. «Nasıl da sırtımızda ne olduğunu görme-yecektir. Devletin gücü buna yeter. Gözlerini, Pa-dişah'ın vekilinin üstünde de dolaştırması yasak. Bostancıbaşı Ağa bunu bilir. Bildiğinden biz mührü koynumuza koyduğumuz anda, yiyecekmiş gibi bakan gözleri, kendi çizmelerinin ucuna düşüverdi. Gayrı bundan ötesi, Ahmet Paşa'nın âkıbetinden kurtulmak amacıyla efendimizin buyruklarına uymak ve dahi Valide Sultan aracılığıyla uyulması kolay buyruklar verdirmeyi sağlamak. Tez varıp, muştuyu zevcemiz Sultan hazretlerine duyuralım ki, gönülleri kırılmasın. Emeklerinin ve dahi emeklerimizin boşa gitmediğini görüp, dikilen tohumların tuttuğunu anlasın.» Sevinciyle, harem yolunu tuttu.

Rüstem Paşa'yı ilk kez konağının içinde gece-

lik entarisiyle dolaşıyor gören gece görevlileri, şaşkın şaşkın ardından baktılar. Her biri başlarını sallarken, Bostancıbaşı'nın gelip gittiğini bilenler, yüzlerinde geniş gülücüklerle, durumuna hak verdiler. Kişi yitirdiğini bulunca, bunca sevinirdi.

Eteklerini uçuşturarak girdi harem kapısından. Mihrimah Sultan, kolunu efendisinin boş sıcaklığına uzatmış, mışıl mışıl uyumakta idi... Omuzlarından aşağı dökülen bir okşayışla ağır ağır uyandı. Gözlerinde korku karışımı bir ikircimle Rüstem'e baktı. Gözlerinin derinlerinde, ancak kendisinin ayırdığı bir sevinç ışıltısı görünce, bağdaş kurup oturdu kuştüyü yatağın içinde;

— Efendimiz, sonunda mühr-ü hümayununu hakkı olana verdi mi?

— Verdi sultanım, - dedi Rüstem, okşarken. - Verdi... Ve dahi bizi düşündüğümüz geleceği kurmakta yükümlü kıldı... Bundan ötesine validemiz ve siz sultanlarıma borcumuzu ödemek kalmakta. Tezden davranacağız. Daha yarın, Efendimizin ayağına yüz sürüp, bağışlarını aldıktan sonra, Ahmet Paşanın dolapçılığından bezip görevden aldığı Lala Mustafa Paşa ile görüşeceğiz. Ona güvenimiz tamdır. Sultan Selim efendimizin yanında bulunması, düşüncelerimizin uygulanması bakımından çok yararlı olacaktır.

— Siz bizim güvencemizsiniz efendim, - dedi yumuşak yumuşak Mihrimah! - Onca zamandır ne yapacağınızı çok bir iyi düşünmüşsünüzdür. Şimdi uygulamak mümkün olanda, hiç bir şeyi eksik koymayacağınıza her zaman inandık.

— Güveninize yaraşır olduğumuzu kısa zaman-

da göreceksiniz sultanım, - dedi Rüstem. Yaşlılığın-
dan umulmayacak bir güçle sarıldı karısına.

Mihrimah, kemiklerinin kütürdediğini duya du-
ya sokuldu Rüstem'in kıllı gövdesine. Uykusu açılı-
verdi gövdenin ter kokusunu içine çektiğinde. Kol-
ları uzandı. Kolları küt bir çınarı andıran Rüstem'in
gövdesine dolandı. Konakta kandiller birer birer sö-
nerken, kuştüyü yatak teklesen gövdelerinin altında
ılık ılık dalgalandı.

Giovanni, geminin Venedik'te duraklamasından yararlanarak, amcasının atelyesine koştu. Alberto, salt mektuplarda görmeye alıştığı yeğenini karşısında bulunca sevinęle kollarını açtı. Kucaklaştılar. Hemen özel bölmeye yöneldiler;

— Böyle birden gelişin şaşırttı, - diye söze girdi Alberto. - Bir aksilik mi oldu?

— Yok amca!.. Tersine, işlerde ummadığımız gelişmeler başgösterdi. Denildiğine göre, İngiliz çukaları iyice yaygınlaşmış Asya'da... Bütün beyler, sancakbeyleri ve paşalar, özellikle kendi kapı kullarına çuka giydiriyorlarmış. Elbette Ankara sofu giydirecek değiller... Ucuz bulunca, durmaksızın sipariş vermişler. Balyos, Bursa, İstanbul, Engürü ve Alaiye ajanlarından aldığı haberleri bir mektupla bana bildirdi. Bütün bir yılın birikimini bu işe yatırdım. Üç gemi dolusu renkli ve desenli çuka kapattım. Ortağım da ellerini oğuşturmakta. Eğer tümünü, dilediğimiz fiattan satabilirse, başka bir şey düşünüyorum.

— Tam istediğim gibi oldun Giovanni... Atelyeyi bırakırken gözüm arkada kalmayacak. Bu tarafta koştuğuna bakılırsa, orda işler pek iyi değil?

— Tersine efendim. Sürekli gelişme içindeyiz. Artık ortağım işçileri çalıştırmasını biliyor. Burdan götürdüğüm ustalar da, ona yardım etmekte yarışıyorlar. Sizin öğütleriniz üzere, potayı söndürmeden götürüyoruz. Öyle olunca, bütün adanın ve Anvers'in gereksinimini yarı sezonda karşılamamız iş-

ten değil. Daha evlerde cam kullanılmaya yeni başlandı. Ama görseniz, bizim Venedik tarihinde okuduklarımıza benzer işler olmakta. Bir bakıyorsunuz, pek beğenmeyip işe almadığınız bir adam, bir zaman sonra karşınıza alıcı olarak geliyor. Ekmeğini zor çıkartır diye dşndğnze şaşıyorsunuz. Bunun yanında, işçilerin durumu, daha önce de anlattığımдан değişik değil. İnsana yle geliyor ki, sanki gittikçe küçülüyor, zayıflıyor ve yaşlanıyorlar. Hem de daha otuzuna varmadan. Bir gün bakıyorsunuz, öksürmeye başlamışlar.

— ylesini fazla durdurma atelyende Giovanni. Sonra tümü birden hastalanır, potan söner. Aman dikkat et... Kendisini koruyamayan, sana zarar verir.

— İngiliz ortağım da aynı düşüncede. Birinin biraz öksürmeye başlamasıyla yanında bitmesi bir oluyor. Baktı ksrk sürekli, o an hesabını kesip, atıyor sokağa. Kaç kez engel olmayı düşündüm. Sokağa atılan, daha kolay ölmeye koşulu. Sonra işin gereği beni engelledi. Buyurduğunuz gibi, bütün atelyeyi sarabilir hastalık. Ve önüne geçilmezse, kaç işçinin ekmeğini engeller potanın bir kez snmesi...

— Doğru düşünmüşsün. nemli olan potanın yanmasıdır. Demek, işler yolunda. Öyleyse kendin gitmeye neden gerek duydun?

— Ben de bunu anlatacaktım. Biliyorsunuz, Mançester'de yn fiatları yükseldi. Özellikle Asya pazarları ukalara aılalı, denilebilir ki, ordaki fiatlarla yarışacak hale geldi. Yine de dokunmuş bez çok ucuz. Sinyor Sebastijan bizim oralara çıktığında, uğradı. Konuşurken, İspanyol kentlerinde ynn çok pahalı olduğunu söyledi. Mançester'den alıp g-

türmeyi kuruyordu. Yalnız, İngiliz kontlarının çoğu aynı zamanda dokumacı olduklarından, pek alış-veriş yapamadı. O zaman, benim aklıma başka bir şey geldi. Asya'da koyun fiatları, bütün dünyadan ucuz.

— Öyle deme!.. Son on yılda nerdeyse yarı yarıya arttı. Her yıl, bir akçeden fazla zam geliyor. Geçen yıl, bir koyunu kırkbeş akçeye alabiliyorduk. Bu yıl kırkaltıya alırsak ne iyi? Öpüp de başımıza koruz. O fiatlar da, Alkaevli boyuyla çok uzun zamandır sürekli alış-veriş etmemizin yüzünden. Yoksa, başkalarına ve özellikle korsan alıcılara daha da pahalı. Nerdeyse bir koyunu bir filoriye verecekler.

— Vermeleri de doğal... Mançesterliler, bir koyunu bir filoriye veriyorlar. Beni de davrandıran bu oldu. Bu mevsim, koyunların kırılma zamanı değil. Ordan yünlü alsak... Burda ya da gemide yünlerini bir güzel kırsak... Geçerken İspanyol kentlerine yününü satsak? İtalya'ya da koyunları kasaplık olarak verirsek, sanırım kârlı bir iş yaparız... Giderken de çuka dolduracağım için, donatacağımız gemiler, hiç bir zaman boş kalmaz.

— Kalmaz ya, senin bu işten böyle büyük bir kâr sağlayacağını sanmam. Bir kez, kırkım zamanı değilse çıkaracağın yün, umduğunu bulmaz. ikincisi, çuka götürüp, koyun getirmek iyi... Ancak, İtalya ya da İspanya'dan Mançester'e ne götüreceksin? Onca yolu ve zamanı boş geçirirse gemici, aykırı düşünmez mi?

— Doğru, - dedi Giovanni? - Çok doğru söylediniz. Bunu da Sinyor Sebastiyân düşündü. Koyunları Napoli, bilemediniz Pisa'da satarsam, Cenova'dan kadife dolduracağım. Mançester henüz ne Engürü sofı ayarında çuka dokuyabiliyor, ne Cenova

kadifesinin benzerini yapabiliyor. Hatta karaya girebilsek, Lyon ipeklisini de düşündük. Böylelikle bütün Avrupa ile Asya'yı bir ağ biçiminde örelim istiyoruz. Ortağım bu konuda çok destekçi. Biliyorsunuz, henüz onlar doğrudan ilişkiye giremiyorlar. Biz Sinyor Sebastiyân'la, bu boşluğu doldurmayı düşündük. Cam işi iyi gidince, yeni yeni ortaklıklar için başvurular çoğaldı. Biraz güven duyabilsem, işleri alabildiğine geliştirmek işten değil.

— Güvenin yanına güvensizliği de koyacaksın Giovanni, - dedi coşkuyla amca. - Senin öğüde gereksinmen olacağını sanmam. Nerdeyse, kasaplığı da kendin yapıp, getirdiğin koyunların derisini tabaklayacaksın. Öylelikle, bir kâr daha bindireceksin...

— Neden olmasın, - dedi Giovanni gözleri parlayarak. - Kıyı kıyı gidiyoruz. Tabaklamak yerine, tabaklanmışını getiririm kâr varsa. İtalyan kentleri, birbirleri, İspanyol ve Franklarla boğuşmaktan sürü beslemeye de, deri tabaklamaya da olanak bulamamaktalar. Veririz hazır tabaklanmış deriyi kâr varsa. Yükleniriz ordan gidebilecek bir şeyler bulursak...

— Bulursun, boşalan yeri ayakkabı ile doldurursan, Asya'da yeni bir modanın öncüsü olursun. Olursun da, bütün bunları yaparken, atelyenin durumu ne olacak?

— Atelye kendi kendine çalışacak kadar büyüdü amca... Başında bulunmam gereksiz. Hatta sakıncalı bile. Neden dersen, ortağım işçilerin gırtlığına çöreklenildiğinde, benim yüreğime bir acı saplanıyor. Burda, birlikte büyümenin verdiği bir alışkanlık olsa gerek. Dayanamıyorum. O yüzden de çok zaman dışarılarda dolanıyorum. Bu zamanı değerlendirmek doğru değil mi?

— Asya cennetini tadan, zaman zaman susamasın olmaz. Ama gerçekten iyi işletebildiğinde, çok verimli bir iş alanına sahip olursun. Tam emme basma tulumba örneği, yolu biraz uzatarak, kârı çoğaltırsın. Doğrusu seninle ne kadar öğünsem az!..

— Sizden öğrendiklerimi uygulayabiliyorsam ne mutlu...

— Benden öğrendiklerini mi, senden öğrendiklerimi ben uygulayabilsem, burdaki atelyemiz de birkaç katı büyür...

— Büyümeli amca... Büyütmekten korkmamak gerektiğini öğrendim ben Mançester’de...

— Şimdi anladığım sen benden, Bican Beye bir dilekçe istiyorsun.

— Başka tanıdığın var mı?

— Tanıdık çok da, biz başkasından aldığımızda, kızdırmaz mıyız türkmeni? Sonra sıkıştığımız bir zamanda yoklanırsa, canımız yanar. O yüzden ilkin o olmazlansın. Olmazlanırsa, sen büyük toprakları yaylak haline getirmiş yeni zaimlere gidersin. Hatta sen gitme. Stavro yeterince yaşlandı. Çağır Ala-ıye’ye! Kimin adına iş yaptığını bildirmeden, ticaret dolabı kurdurt. O alsın, sana satsın... Eğer düzenli sefer olanağı bulabilirsen böylesi daha iyi... Ailemize bunca uzun zamandır yaptığı hizmetleri böylelikle ödemiş oluruz. Yeni pazar, yeni beylerin işta-hını kabartacağından, kırkbeş, kırkaltı akçelik koyunları, kırka bile alabilirsin. O zaman, koyun başına on akçeden altı koyunda bir de bir altın kazanmış olursun ki, hiç de fena değil.

— Verdiğiniz öğüt için sağolun. Hemen doğru İskenderun’a gideceğim öyleyse. Stavro benim adıma koyun devşirinceye, ben de dinlenirim buyurdunuz gibi Asya cennetinde. Sonra gemileri doldu-

rup, yeniden yola... Ve Mançester'e varır varmaz Thames tezgâhlarına yepyeni üç gemi donattırırım.

— Gemileri sana verirler mi?

— Orda herşeyi almak mümkün amca!.. Galiba Venedik'in duraklamasında biraz da bu tekelciliğin suçu var. Orda, gemi de alabilirsin, atelye de kurabilirsin. Yeter ki, cebinde biraz para bulunsun.

— Sevindim. Durmaksızın gelişen bir iş kurman beni gerçekten coşturdu.

— Sağolun. Şimdi izniniz olursa biraz da anneye uğrayayım. Gemi sabaha yola çıkacak.

— İyi öyleyse... Akşama bizde şölen var. Aneni de al, gel.

— Olur. Sağolun!..

Rüstem Paşa, hamiacılarına parmağıyla Haliç yönünü gösterdiğinden, sırtarak kürek çekmeyi sürdürdüler. Üsküdar'dan, konağından aldıkları efendilerini, doğru Topkapı Yenisarayına götürme alışkanlığı kaç zamandır yitirilmişti. Nalburlar çarşısının önünde kıyıya yanaştıklarında, Sinan'ın ustalığına bir kez daha şaşıldılar. Cami duvarları arayan gözleri, kemerli bir çarşıyla karşılaşıncı, efendilerinin yüzünde kilitlendi. Rüstem, maketini önceden gördüğü yapıtının, yarısı bitmişcesine sevindi. Sinan, yine kendinden beklenen bir ustalık göstermişti. Haliç çukurunun karanlığında, koca koca kapanların arasında yitip gideceğini umduğu camisini düşleyebilirdi Paşa!.. Çarşı, şimdiden kapanların kurşur: tavanlarına doğru tırmanmıştı... Bunun üstünde yükselecek kalem minareler, sadeliğin ve görkemin anıtları olarak dikileceklerdi.

Rüstem düşündü, Sinan'ın yapıtını bitirerek karaya ayak bastığında Nassi'yle karşılaştı. Nassi, yerlere değin eğilerek, eteğine uzandığında, büyük bir bağışta bulunup, elini uzattı. Birden dikildi Yosef;

— Efendimiz, - dedi. - Güzel İstanbul'a, bulunmaz bir yapıt kazandırılıyorsunuz.

— Sağol dostum, - diye yanıtladı Paşa. - Katkılarınızı unutmuş değiliz.

— Sözü olmaz efendimiz. Sizin görkeminize hizmet, ancak onur kazandırır.

— Gelin. Gidip Mimarbaşı ağamızla bir konuşalım da, yüreğimiz açılsın.

— Ustalarla söyleşmek efendimiz, her zaman kişiyi hoşnut kılar. Sinan Mimarbaşı, doğuyla batıyı birleştirmiştir. Bizim Endülüs bile böylesini görmemişti. Orda, kuzeyin kuntluğu ile, güneyin alazı top top düşer insanın üstüne. Gırnata Elhamrası dillerdedir. Ama belli ki, Batılı gelip Sinan ustanın yaptıklarını görmemekte. Görmediğinden de, zaman zaman bizi zora koşmaktalar ya!..

— Seni zora mı koşmaktalar? Biz ki, dostumuzun borcu altında bulunmaktayken, zorluktan söz edilsin, yakışksız. Çözülmesini istediğin bir zorluk var ise, tez bildiresin. Bilesin ki, gücümüz, gücünle bilebilir.

— Bundan kuşku duysaydım efendimiz, eteğinize böyle varmazdım. Bilmektesiniz, sizin buyruğunuz üzerine, Frank Beyi François'ya yüzelli bin altın borç vermiştim. Borcun vadesi geldiğinde yüce Bey sizlere ömür. Şimdi varisi Hanri Bey, özel borç olduğunu ileri sürüp, ödemekten kaçınmakta.

— Vade doldu demiştin değil mi? Bunun özel borcu mu olur? Taht nice bir özel ise, orda otura-

nın sözü de onca özeldir. Birini alıp, birini vermemek olmaz.

— O bizim anlayışımız efendimiz. Yazık ki Frank Beyi aynı görüşte değiller.

— Eh, değillerse, biz de onu görüşümüze getiririz. Tez bize bir başvuruda bulunun. Senetlerin birer sureti ile, ödenmediğini bildiren belgenizi de bilece getirin. Ödenmesini sağlamak, bizden olsun.

— Devletli efendimiz, bilmekteyiz ki, sizin önerilerinizle genişleyen Frank toprakları üstünde hükümler kuran Hanri Bey, yine sizin gölgenizde saltanat sürmektedir. Bizim yüzümüzden devletimizin çıkarlarına bir zarar gelecek işel..

— Devletin çıkarları ile, senin çıkarların birbirinden ayırık değil ki Nassi karındaşımız. Devlet, senin ticaretini sağlayabildiğinde var... Tasalanma. Tez başvur, biz de İskenderiye ve dahi Iskenderun limanlarındaki gemilerine el koyalım. Bakalım o zaman da ödememezlik edip, bizim sarrafımızı sıkıntıya koyabilir mi?

— Yüce efendimiz, sizin desteğiniz ve dahi yardımınız olduğu sürece, sırtımızın yere gelmeyeceği açık. Bendeniz, mutlaka bir çare bulacağınız inancıyla, buyurduklarınızı hazırlamış, katınıza öyle yüz sürmeyi gerekli görmüş idim.

— İyi etmişsiniz. Verin, gereğini yerine getirelim, - diyerek elini uzattı Paşa...

Nassi, koynundan çıkardığı birkaç parça kâğıdı Birinci Vezirin uzanan eline tutuşturdu. Yanıbaşında elleri yenlerinin içinde beklemekte olan çavuşbaşıya aktardı kâğıtları Rüstem;

— Divanda bize hatırlatırsın, - dedikten sonra Nassi'yi de yanına alarak, camisinin yapımında kaynaşan insanların arasına doğru yürüdü.

İnal, zıplayıp aştı tavra çitini... Alkız'ın genç tayı Boran, sahibinin zıplayışlarına uyararak tepindi ilkin. Sonra duru sesiyle kişneyerek eşinmeye durdu. İnal, biniciliğini kendine isbatlamak dileğindeymişcesine zıpladı Boran'ın üstüne. Yelesini kavradığı anda, boran örneği döndüler tavlının içinde. Hız alıp, çitin üstünden aşiverdiler. Bayırın başında ince bir toz koptu ilkin. Dertop Boran'ın ardısıra yürüdü...

Gökçe kız, kardeşinin ok örneği seyirtip gitmesine baktı bir an. Üç eteğini şalvarının üstüne top-layarak çiti aştı. Dorak'a sıçramasıyla, Karavaş İsa'nın açtığı kapıdan fırlaması bir oldu. Abdülhalim dikilip kalmıştı. Baktı Karavaş'ın gözlerine... İsa, delikanlının bakışlarındaki isteğin alazıyla sarsıldı. İlk izin vermemeyi düşünürken, yumuşadı bir iyice. Eliyle yetiştirdiği tayların en hızlılarından biri olan doru Tırman'ı gösterdi;

— Tez yetiş, - dedi. - Ola ki başlarına bir yaramazlık gelir. Atları bizden sorarlar.

Sözünü Abdülhalim'in ardından tamamladı. Tırman, az önce yol alan taylara yetişme ivercenliğiyle, bayır aşağı bir top bulut gibi sarkan tozların arısında yitivermişti. Başını sallayarak, çit kapısının yanındaki akasyaya dayandı.

Boran, gözlerini çevirip her bakışında kendi tozunu görmekteyken, kulaklarında zonklayan toynak sesleriyle huylandı. Başını kastı... Gözlerini devirdi. Atının huylanmasıdan etkilendi İnal. Dönüp ardına baktığında, Gökçe'nin Dorak'ıyla yaklaştığını gördü. Yeniden baktığında Abdülhalim'in Gökçe'nin tozuna girmeye savaştığını sezince durakladı. Boran, yelesinde dolanan elin hızında gevşedi. Uzanmışlığı toplandı. Adımları kısaldı. Ve ardındaki toz

bulutunda Dorak'ın başı göründü. Yan yana dört nalı gevşeterek uçtular bir süre. Tozları bütünleşti. Hemen arkalarından dağılıp gelen toz bulutu ile bileştiler. Üç atın başı da aynı düzeyde uzandı. Yan yana geldiklerinden yelelerdeki parmakları, sağrılarıdaki dizleri yumuşadı. Yumuşamasıyla, Boran, Dorak ve Tırman, her zamanki oynaşlarına dalıverdiler.

Atlar, boyunları havayı delmek amacıyla oklaşmış, kuyrukları gökyüzüyle kucaklaşırcasına dımdık, üstlerindeki binicilerin çevik hafifliğinden güç alarak, yere yapışırçasına koşmaya durdular. Arkalarından kalkan toz bulutu, kışlak bayırının tepesine asılarak, ilerleyişlerini bir ip yumağı gibi çekti yukarılara...

Yelin kamçısı suratlarında şaklayarak, saçlarını dağıttı... Hız, al al olan yanaklarını yakmaya başladı. Yanan yerlerinde dolanan yel, daha bir alıştırdı tenlerini. Gözleri, kısıldı. Dudakları inceldi. Dişleri şakaklarını zonklattı sımsıkı... Birbirleriyle yarışan atlara bıraktılar bir süre kendilerini. Biraz sonra, yarışın hızına katıldılar. Üç tay da, birbirini bir türlü geçememenin her günkü oynaşıyla uçuyorlardı. Her biri binicilik hünerini gösterme zamanının geldiği kanısıyla devindiler. Dizleri daha bir sıkılarak, atlarının üstüne uzandılar. Başları ve dizleriyle yön tutturup, ağırlıklarını alabildiğine yeğneltiler. Taylar, daha bir güvenle koşturmaya başladı.

Kışlak bayırının hemen altından başlayan ova göz alabildiğine uzanıyor. Anızlar, sazlıklar, tümsekler üstünde birer zıplama ile geçiveren atların hızıyla düzleşiyordu. Üç tay da kendi hızlarının kıvançında, dümdüz ettikleri engebelerin üstünde yaylanıyorlar. Ve binicilerinin devinilerine uyarak, birbir-

lerinden kopmak amacıyla alabildiğine geriyorlardı bacaklarını.

Ovanın düzlüğünde kopamayacaklarını anlayan atlar, yeniden Çiçekdağı'nın yamaçlarına yöneldiler. Üçü de, güçlerinin bilincindeymişcesine, taşların, kayaların, çitlerin üstünden sekerek, aynı hızın atılımında koşuyorlar. Ve üç binici, bütün hünerleriyle, birbirlerini aşmak amacındalar.

İnal, beklediğine pişman. Abdülhalim, bir türlü yürüyemediğinden öfkeli... Gökçe, iki yanında atbaşı seyirtenleri kolaçan etmekten bitkin... Yine de hiç biri yarışı bırakma niyetinde değil... Sarp yamacın başına geldiklerinden, kendilerini iyice sağrıya vererek yeğneldiler. Atlar, üstlerindeki binicilerin bir yerlerde kaldığını sandılar ilkin. Yelelerinde okşayışlarını duyunca, yamaca doğru vurdular. Ova aşağıya seyirtirken, dimdik duran kuyrukları ağır ağır düşmeye başladı... Yokuş, soluklarını hızlandırarak seslendirdi. Tam, kışlakta oba yolunun ağzında, fuçusunu başından çeken Gökçe, ilkin Boran'ın gözlerine doğru tuttu. Boran, birden kararı veren bakışlarıyla geriledi. Ardından fuçuyu yelde tutup uzanarak, Tırman'ı geriletti. Ve o boşluktan yararlanan Dorak, bir at boyu öne fırladı. Bir kez öne geçtiğinde artık tutulmasının olası olmadığını biniciler de, atlar da biliyorlardı. Ama, çite varıncaya, yine de sıkıştırdılar. Karavaş İsa, kapıyı ardına değin açarak bekledi yarışçıları. Gökçe tümünden önce atladı atından. İnal, öfkeyle sokuldu ablasına;

— Kaçmaktayken bekledik seni. Hile var mıydı?

— Yarış hiledir, - dedi gülerek Gökçe!.. - Madem atbindik. Geçene alkış.

— İyi ama, hüner atta olmalı, - sözleriyle so-

kuldu Abdülhalim. - Binici hileye kaçanda, kazanmış sayılmamalı.

— Sen de mi Inal'a katılmaktasın? - diye ucuzladı Gökçe. - Karayazıcıoğlunu doğruya söz koşar bilirdik. Meğer geçilmenin hıncı, onu da yanıltırmış, he mi?

— Geçilme, at gücüyle olmalı. Ciritte değiliz ki, hile kurup, pusu basılsın. Yol üzre eşit gitmekteydik. Fuçumuz olmayanda, gerilemişsek ucuzlamak mı gerek?

— Ben sizi ucuzlamadım, - dedi Gökçe. - Yarıştık ve dahi ben geçtim. Dilerseniz varıp kocalara soralım. Her kezinde demezler mi, yarışta geçmek önemlidir.

— Derler ya, hiç biri de hileye izin vermez. Sen kancıklık etmekteisin, - diye bağırdı Inal. - Etmesen, ben çoktan varmıştım tavlaya!..

— Varan atından ineli hanidir, - dedi Gökçe. - Sen varmayı kurarsın halâ... Bir düşün babam ne buyurmuştu... Alkız'ın tayına binen, ustalığına tanık getirmeli.

— Bindik işte. Hem de seninie bile yarıştık. Son anda pusuya düşmeseydik, geçmiştik de.

— Geçemedik ama, - dedi birden yön değiştirerek Abdülhalim. Gökçe'nin ucuzlayan bakışlarının birden beğeniye dönüvermesinden hoşnut, - Gökçe kızı geçecek binici de, Borak'ı aşacak at da yok ise, niye hayıflanalım.

— Ha şöyle, - dedi gülerek Gökçe. - Yenildiğini kabullenene alkışımız var.

— Düzden yenseydin, - diye omuzlarını silkeleyip, dudaklarını büzüştürerek yürüdü Inal. Durmaksızın ablasına geçilmeyi bir türlü içine sindiremediğini belirtti kaçıyla.

— Ben olsun geçilmeliydim, - dedi Abdülhalim.
- Tümünden geride kalınca çok kızdı.

— Geçmeyi nice bir belleyecek Yazıcıağlu? Geçilmeyen, geçe mi bilirmiş? Ko, kendini eğitsin bir iyice. Öğrensün ki, yarış verilmez. Almayı bilmek gerek.

— Gökçe kızın hızıyla başetmek kolay değil, - sevecenliğiyle güldü Abdülhalim. - Kutluyuz ki, eğitimcimiz yaman.

— Baka ağa, - dedi Gökçe. - Altımdan kaçarak beni oyuna getireceğini ummaktaysan, boşa hizmet etmekteisin. Babam buyurur ki, binici atına dürüst olmalı. Kazanmak istemekteyse, kazanmasını sağlamalı ki, dostluğundan güven duysa... Oyle heveslenme... İşte at, işte meydan. Geç ki, geçilmenin tadını gölgende alalım.

— Belli olmaz. Yarış bu... Bakarsın geçmişiz. Ve dahi sana, benliğimizi benimsetmişiz.

— Benliğine diyeceği bulunan bizi karşısında bulur. Yeter ki, benliğimizi hoşgör.

— Yarışta eşitiz. Beyçelik dostluğa engel değil. Tezden yılmak hiç birimize yazılmadı.

— Duymak istediğim buydu benim. Gökçe Beycemizin bağışına yaraşır olmak mutluluk.

— Yiğide yaraşmak düşer. Düşüğünü bilene ne iyi... Hadi varıp, İnal'ın gönlünü alalım. Akşama kararır yoksa, - diyerek yürüdü Gökçe.

Abdülhalim, Karavaş İsa'dan izin aldıktan sonra, ardına düştü. Obaların arasında İnal'ı aramaya çıktılar.

D'Aramont, Nassi'nin dolabına girdiğinde, akşam olmak üzereydi. Gözlerinde kocaman şaşkınlık-

larla, adımlarını açtı. Kendisini eski dostluğunun sıcaklığıyla karşılayan sarrafın önünde eğildi;

— Bağışlayın, - dedi... - Kendimi diplomat bilirim. Ancak, sizin düzenlediğiniz işler karşısında öğrenmem gereken çok şey olduğuna inandım.

— Bendeniz küçük bir tacir olarak efendimiz, - diye özveriyi gösterdi Yosef'e...

— Bana kalırsa, dünyaya düzen verenlerin yerinde olmanız gerekli. Efendimden buyruk aldım, - diye hemen söze girdi. - Borçlarını ödemediğinden Asya limanlarındaki gemilerimizin tümüne el konulmuş. Buyurmaktalar ki, sizin izniniz olmadan yüklü gemiler limanlardan çıkamamakta. Ve her gün, size ödenecek faizin kat be kat fazlasını yatak ve liman resmi olarak ödemekteler. Tezden bir anlaşmaya varıp, gemilerin serbest bırakılmasını sağla... Anlayacağınız efendim, Fransa Hükümdarı, önünüzde boynunu uzatmış bulunuyorlar. Bıçak mı istersiniz, yoksa balta mı, tamamen isteğinize bağlı...

— Efendimiz, - diye eğildi Nassi. - Biliyorsunuz ki, bendeniz salt para ticareti yaparak geçinmekteyim. Öyle buyurduğunuz gibi asma kesme işlerine hiç aklım ermez. Hem size bir şey söyleyeyim mi, ben bifteğl bile kanlı yiyemem. Korkarım...

D'Aramont'un kahkahası, yüksek, oymalı tavanlarda yankılandı bir süre. Sonra gözlerini kırparak;

— Anladım, - dedi. - Kandan korktuğunuza göre, Osmanlı usulü uygulayacaksınız. Bir iyice boğacaksınız efendimizi.

— Hayır hayır!.. Lütfen böyle sözler etmeyin. Biz saygıdeğer hükümdarınız cennetmekân François ile önceden anlaşmıştık. Ödemede meydana gelecek gecikmeler, ana paranın tümü üzerinden faizlendirilip, yeni ödemeye sayılmayacak idi...

— Çok ağır bir bedel değil mi efendim?

— Bilemem. Anlaşma, iki tarafın da elinde. O zaman, saygıdeğer hükümdarınız, zamanında ödeneceğinden güven duymaktalardı ki, bu koşulu kabul buyurdular.

— Zamanında ödeneceğinden mi, mutlaka gereksinim duyduklarına olan güvenleri mi?

— Gereksinimi olmayan borç alır mı? Ve dahi alan zamanında vermezse, bizim halimiz nice olur? Elbette ondan kazanacağımızı geciktirene yüklemeye koşuluyuz. Siz de iyi bilirsiniz ki efendimiz, eğer ticaretin bu yolunu tutacak olur iseniz, başka çareniz yoktur. Eğer bir yol gösterebilmekteyseniz, buyrunuz, sizinle birlikte iyiliğe kotaralım, sorunu.

— Ben, elçilik görevimi yerine getirdiğim kanısındayım. Şimdi izniniz olursa dostluk görevimi de yerine getirmeliyim. Söz aramızda sizi haklı buluyorum. Biraz bankacılık yaptığımdan, kendimi sizin yerinize rahatlıkla koyabilirim. Ve anlaşmalardaki hükümlerin uygulanmasını sağlamak amacıyla, borçlunun ödeyememesini isterim.

— Ödeyememesini isteyen yok efendimiz, - diye atıldı Nassi... - Ödenirse, biz o parayı başka bir yere, örneğin bir iltizama yatırıp, daha fazlasını kazanır idik. Nerdeyse iki yıldır savsanmakta. Savsanınca da, bizim düşündüğümüz yatırımlar gecikmekte.

— Bendeniz de bunu belirtmek istemiştim, - dedi ilk kez d'Aramont. - Bu koşullar altında sizden özel bir dileğim olabilir. Tümünü birden istemeyin.

— O zaman bendeniz de, tüm gemilerin bırakılmasını isteyemem. Çünkü devlete dilekçeyle başvurup hüküm çıkarttım. Ödendikçe, gemiler bırakılır.

— Bunun ödemeyi çabuklaştırmaktan başka ne anlamı olabilir ki efendim?

— Olamaz... Haklısınız. Ancak, sanırız, siz efendinize durumu bildirirken, böyle bir olanağın bulunduğundan haberli değildiniz.

D'Aramont, Nassi'nin gözlerinde yanıp sönen, güvenin karşısında ezilmekten başka yol bulamadı. Sarayı böylesine kesin bir biçimde etkileyebileceğini düşünmediği doğrudur. Doğrudur ya, Rüstem Paşa'nın Birinci Vezir olur olmaz böyle bir karar alabileceğini de kestirememişti hiç bir zaman. Nassi ile, Rüstem arasındaki ilişkilerin derinliğini ilk kez sezinlemenin utancıyla yere baktı. «Ben, bendeniz dedikten sonra, bizli konuşması doğal,» diye geçirdi aklından. «Şimdi üstün olan ol.. Ve bunu incelikle belirtecek denli de usta bir diplomat bu sarraf. Bir koca devleti pusuya düşürmenin kıvancıyla yetinir başkası olsa. İşini çok iyi bilmekte. Ve doğrusunu ararsam, bana çok iyi bir ders vermekte...»

— Değildim efendim, - dedi içtenlikle Nassi'ye bakarak. - Haberli olsaydım, ne yapın, edin, mutlaka ödeyin diye yazardım. Ödenmesini istemekteler, diye değil.

— Zararı yok. Şimdi ödemek isteyen efendiniz olduğuna göre, koşulları tartışmak görevini dostluğuyla kıvandığım size vermişse, yine de önemli bir gelişmede bulunulmuş demektir. Siz bir yol görmekte iseniz, ben de kolaylık göstermeyi, ama sizin dostluğunuza verdiğim değeri isbatlıyacak bir biçimde isterim.

Yeniden ben diye konuşması, D'Aramont'un beğenisini daha bir artırdı. «Bu yahudi, beni satın almaya çalışıyor,» düşüncesiyle irkildi. «Başka çaremiz de olmadığına göre, dediklerine uymak zorun-

lu. Ama, madem satınalmakta bu kadar ıvecen, değeriıi öğreneyim hiç olmadı.»

— Siz ancak gemilerimiz üstündeki ambargo-yu kaldırırsanız, ödeme olanaklarının daha da kolaylaşacağını bilirsiniz, - dedi düşünceli düşünceli.

Nassi, D'Aramont'un gözlerinde yanıp sönen ışıklardan, sözü nereye vıdıracağını çoktan kestirmişti. Ondan önde olduğunu belirlemek amacıyla;

— Bakın efendim, - dedi. - Önceden bir ara bankacılık yaptığınızı söylemişsiniz. Biliyorsunuz... Osmanlı, eğer tutuklamamışsa, bir elçinin üç yıldan fazla kalmasını istemez. Sizin de süreniz yakında doluyor. Döndüğünüzde, böyle bir yerde elçilik yaptıktan sonra, kendi adınıza iş tutmak yeğdir, diyebilirsiniz. O zaman, Paris'te kuracağınız bir bankanın ortakları arasında sayabilirsem kendimi, sevirim.

— Sizin gibi bir ortağa sahip olmak, bankama güç verir efendim. Ve güç, güveni kolaylıkla sağlar. Bunu önceden bilebilseydim...

— Bilmeniz gerekiydi. Neyse öğrendiniz. Eğer bağışlarsanız, pay senetlerinin dilediğiniz kadarını almaya hazırım.

— Bana ne bırakmayı düşünmektesiniz efendimiz? - dedi eğilerek D'Aaramont. Ortaklığına yaraşır olduğunu kanıtlamayı düşünmüştü bir an. Ve biliyordu ki, Nassi'ye ortak olmak, Henri'ye başbakan olmaktan çok daha kârlıdır...

— Yüzde yirmibeş!.. Hem de ilk sermayemizin Kralınızdan alınacak paralarla oluşmasına, bilmem, katılır mısınız?

— Siz buyurduktan sonra efendimiz, - dedi Büyükelçi - Ben hemen dönüp, koşulların yerine ge-

tirilmesi karşılığında gemilerimizin bırakılacaklarını bildireyim.

— Hayır... Faizini de hesaplayıp, üçe bölelim. Nasılsa elimizde hüccet var. Gerekmekte ise, yeniden el koydururuz. Gerekeceğini sanmamaktayım. Orda, sizin gibi işbilir bir dostumun izleyeceği işlemler, zamanında çözümlenir. Ve biz bu sermayeye, karşılıklı ticarî akışın gelirlerini de eklersek, yitirdiğimiz faizleri yeniden kazanabiliriz.

— Elbette efendimiz. Görevim sona erer ermez, buyurduğunuz gibi yapacağımdan kuşkunuz olmasın. Yeter ki, efendimizden buyruk gelsin.

— Buyruk gelir mi bilmem. Ama, yakında sizin Saint-Jean şövalyeleri üstüne sefer eyleneceğini bilirim. Yanlarında bulunursanız, mümkün olduğunca fazla can kurtarır, belki virayı bile sağlarsınız. Çünkü bildiğimizce, Magnus Magister Philippe Villiers de l'Isle - Adam'ın işi zor olacak. Çünkü, zaman zaman, kaynakları frank olmakla birlikte, bunu unuttukları açık. Osmanlı artık Akdeniz egemenliğinde kesinlikle ortak istememekte. Bunu başarabilir mi? Orası ayrı. Ama istemediği ve dahi katlanamayacağı açık. Kim kaldı ortak olarak? Bir tek «Büyük Üstadın» şövalyeleri... Onları da ayıkladıktan sonra, kendi korsanlarından başkası gemi vuramaz. Onu yasaklamakta. Korsan reislerinin tümü, şimdiden mansıp alıp, paşalığa ya da ağalığa soyundular... Osmanlı donanmasından daha güçlü bir donanma yapılamadıkça, korsanlık sona erdi bildiğimiz. Ve bildiğimizden, ticaret alabildiğine düzenli hale gelecek. Siz, şövalyelerin hiç olmazsa başlarını kurtarmak amacıyla sefere katılır, ondan sonrasında da, kendi işimizle uğraşmayı yeğlerseniz, biz ortaklığı şimdiden kurabiliriz.

— Hay hay efendimiz, - dedi D'Aramont. - Ben şimdi hükümdarıma, ödemenin üç taksitte, düzenli bir biçimde yapılması kaydıyle, gemilerin serbest bırakılacağını bildirebilir miyim?

Elbette... Gittiğinizde de bana ödemek üzere parayı alırsınız... Sonra benden gelen bir kuryenin, bankanıza yatırılmasını istediğini bildireceksiniz. Böylelikle, istifa öncesinde bir sorun çıkması engellenir.

— Doğru buyurdunuz. Sefer hazırlığını da bildirirsem, katılma buyruğu kendiliğinden gelir efendimiz. Paris'e varır varmaz da, buyurduğunuz gibi, bankayı kurar, anlaşmayı size gönderirim.

— Ben bir anlaşma hazırlamıştım aziz dostum, - dedi Yasef. - Dilerseniz inceleyin. Yola çıkmadan, kuruluş işlemlerinin tümünü bitirmiş oluruz.

D'Aramont'un şaşkın bakışları arasında, masasının gözünden çift kopya düzenlenmiş, cilâlı parşömen kâğıtları çıkardı. Birini ayırarak D'Aromont'un önüne sürdükten sonra, ellerini çırttı. Giren uşağa;

— Bize şampanya getir, - diye buyurduktan sonra, hemen anlaşmayı incelemeye koyulan büyükeliyi süzdü hoşnutlukla.

*
**

Ders ya da tören olmamasına karşın, fıtyanın tümü Saraçlar zaviyesinde toplandılar. Ahi Kethüdası, kendinden izinsiz toplandıklarını oğlundan öğrendi. Namazdan çıkıp evine gidecekken, oğlunun zaviyeye sapması üzerine, gözlerindeki soru işaretinin, «Fıtyan kendi arasında toplanmakta,» yanıtı duraklattı onu... Üstlerine varmayı kurdu bir an. Son-

ra bundan vazgeçerek, «Tartışmak, çalışmaktan iyidir,» düşüncesiyle başını sallayarak evine yollandı.

Fıtyan, dolaylı izin almanın rahatlığıyla, zaviye-yi doldurmuştu. Sonunda Savran Ahi'nin, başa çıkmayı bekleyen kalfası Dilâver;

— Yoldaşlarımızın tümü toplandığına göre, herkesin düşüncesini açıklama zamanı geldi, - diye toplantıyı açtı.

Sepiçi kalfalarından Muslihiddin, çevresine baktı. Töreler gereğince başkandan söz almaksızın konuşmak yasak olduğundan, yutkundu. Dilâver, yutkunmanın anlamını hemen kavradığından;

— Ahiliğe adım atmadığımız hemen belli, - dedi gülerek. - Toplantıyı başkansız açtık. Hemen bir seçim yapıp, bir yoldaşımızı görevlendirelim ki, söz sırası belirlensin.

— Yiğitbaşımız sensin, - dedi bunun üzerine Muslihiddin. - Başkanlık da en çok sana yaraşır. İçimizde, başa çıkmaya, en yakın bulunan da sen olduğuna göre, başka adayımız yoktur. Dileriz ki, hizmetini sürdüresin.

— Başa çıkma yakınlığı, hizmet içre kendi yanımızı çektirir korkusundayız. Bu yüzden, bir başkasının başkanlığında daha düzgün yürür tartışmalarımız... İzniniz olursa bizi bağışlayın ve dahi belirteceğiniz adaya oy verip, başlayalım.

— İznimiz yoktur, - sözcükleri, birbirinden yankılanarak zaviyenin içini doldurdu.

Muslihiddin, elini sertçe kaldırarak;

— Oylama bitti. Yiğitbaşımız Dilâver kalfanın başkanlığında tartışmalar açıldı, - diye kestirip attı. Sonra, başını sallayarak, - Konuşmaklığa izin dilemekteyiz, - dedi.

Dilâver, karşılaştığı kesin kararın gevşemesin-

de Ahi Baba örneği elini kıpırdattı. Muslihiddin diz çöktüğü yerden;

— Ustalarımızın, bizi kendilerinden, oğullarından ayırmaksızın yetiştirdiğine tanıklık ederiz. Bütün, yüreğimizle onaylarız ki, şimdiye değin, bizim yetişmemiz, zenaatlarımızı ilerletmemiz için ellerinden gelenleri ardlarına komamışlardır. Okutmuşlar, eğitmişler, belletmişlerdir. Fütüvvet kurallarını öğrendikse, gölgelerinde... İş becerir duruma geldikse, hoşgörülerinde... Kendimize güvenmekte isek, güvenlerinden... İmdi bunca yükün altında iken, toplaşıp tartışmanın anlamı ne, denilmemelí... Anlamaktayız... Son üç yıldan bu yana, babalarımız, atalarımız ve dahi ustalarımız, durmadan köhneyen ocak, dolap ve dahi gediklerinin sancısındadırlar. On yıl öncesine değin, salt bizim ürettiklerimizi yükleyip götüren yaban tüccarı, gayri bizimkilerin karşısında daha ucuza mal getirmeye başlamıştır... Yük yük filori ve dahi duka altını getirmektelerken, şimdi tersi olmaktadır. Hint ve dahi İsfahan ipeklilerinin dahi karşılığında ya mest, ya cebe ya yarak göndermekte olan ahilerimiz, şimdi bu gelirden de yoksun kalmışlardır. Ordu, gereksinmesinin tümünü bizden karşılamakta idi... Zengin kapılarının kulları, bizden giyinir, bizden donanır idi... Gayri yeni zenginler, kendileri salt Hintten, İrandan kuşanmakta... Kullarını da, Mançester ya da Lyon kumaşları, İtalyan mestleri, Trablus kuşakları, Felemenk gümüşleriyle donatmaktalar. Maraş'ın tokmak örneği sağlam tülbentlerinin yerini, Musul'un çürük ot ipeği almakta... Bunca kısa sürede, bunca gelişme, gediklerimizi sarsmakta... Hak vermemek elde değil... Çıraklığımızda, sabahdan akşama yeni yeni siparişleri karşılamak uğraşında iken, şimdi bazı zamanla-

rimizin boş geçmesi, düşündürücü... Onca direnme-ye karşın, fiatları bir düzeyde tutmak olası... Ustalarımız, son elli yılda, bir arşın bezin, üç akçeden, beş akçeye çıkmasından hoşnut. Bir çift çizme aynı süre içinde, yirmibeş akçeden, otuza çıkmış... On yılda bir, bir akçelik artış, fütüvvet kurallarına uygun... İyi hoş... Ne var ki, aynı süre içinde bizim ücretlerimizde hiç artış olmadı... Yapı işlerinde çalışan yoldaşlarımız, bizim çıraklığımızdan bu yana, son on yıl içinde, iki akçeden artık artış sağladılar. Bizde elli yıldır, haftalıklar hep aynı kaldı... Her bir şey artmaktayken, ücretlerimizin aynı kalması, yine de çekilir. Neden derseniz, kalfalık sürecine, ev sorumundan uzağız... Bakıcılarımız, ustalarımız, babalarımız... Aldığımız yanımıza kâr kalmakta. Ahi sandığının payından ötesi, başa çıktığımız zamanın sermayesi olarak birikmekte idi... Oysa şimdi düşlerimiz de elimizden alınmakta. Ahi Kurultayı, her düzeyde bir yıl fazla çalışma kuralını kabullenecek imiş!.. Böyle olanda, bizim gedik açmamız, yamalıktan başa çıkma sürecine dört yıl ertelenmekte. Dört yıldaki akçe yitiğimizi saymayalım. Fıtyan, gedige varıncaya akçe ummaz. Ne var ki, gedik düşü elimizden alındı mı, buna razı gelemeyiz. Gelmememiz gerek. Bir kurul seçelim aramızdan. Varıp, ustalarımıza duyursunlar ki, ertelemeye bilece karşıyız. Ve dahi diretirlerse, bilece davranmaya koşulu- yuz.

Muslihiddin Kalfa'nın, kendi içlerindeki dillendirdiğini gördüler. Başları önlerinde, düşünceye durdular. Dilâver Kalfa, çevresine bakındı. Kimseden ses gelmediğini görünce, gözlerini kırptırdı.

— Yoldaşımız her bir şeyi çok bir güzel belirt-tiler. Ancak, bilmektesiniz, Ahi kurultayının kararla-

rı, her bir şey dört bir yanından ölçölüp biçildikten sonra alınır. Ve dahi, doğruya en yakın olan biçimde töreleşir. - Gafur'un kıpırdandığını görünce hemen sözünü kesip, elini kıpırdattı. - Buyrun, bir şey mi diyecektiniz?

— Evet yolatam, - diye söze girdi Gafur. - İzniniz olur ise, bazı şeylerin töreleşemeyeceğini belirtmeyi dileriz. Neden derseniz, fütüvvet yasalarına aykırı olan, töre haline getirilemez. Ahi kurultayı, fiatların artış oranlarını düzenleyebilir. Ya da artırma kurallarını saptayabilir. Ücretler konusunda oynayabilir... Mal alıp, satımında önerilerde bulunabilir. Ancak, fütüvvet yasamalarında değişiklik yapamaz. Ahi Evran'dan bu yana töredir ki, her bir derecede iki yıl kalına... Başa çıkmak, ustanın kararına kalmıştır. Üç yıl da olabilir, olanaklara, sermayeye ve dahi ustalık yetisine göre beş yıl da!.. Meğer ki, kişinin değersizliği saptana ve dahi işgörmesi yasaklana... Bunun dışında, alt derecelere dokunulması hiç bir biçimde bağışlanmaz... Anlaşılan o ki, ustalarımızın bunu göze almasında asıl etken, başa çıkmada yığılıp kalmamızı engellemek. Dört yıllık bir zaman kazanarak, toplanma yerine, yayılmamızı sağlamak.

— Gafur Kalfa doğru buyurmakta, - diye söze girdi demirci Saffet! - Niceyse başa çıkma ustanın, bu nedenle de örgütün yetkisine bırakılmış. Ahiler toplaşp, yeterli değil diyende, kimsenin söz düşürmek hakkı kalmaya!.. Madem öyledir, bunun yayılması da iyidir, deriz. Deriz ya, bunun da bir bedeli olmak gerek...

— İyi ama, Gafur kalfamızın da buyurdukları gibi, üstte yığılıp kalınma söz konusu olduğunda, belirli kurallarla engellemek mümkün. Kurallar yok

ise, bir kısa zaman gecikmenin sonunda yine de hakkı tanımak zorundalar. Oysa bir kez töre oldu mu, yol açılır. Yol açılarda da, Muslihiddin Kalfamızın çok bir güzel anlattığı sarsıntı arttıkça, süre uzamaları da artar, - dedi kuyumcu Celâleddin. - Bizce burada asıl karşı çıkılması gereken, Gafur kalfamızın da buyurdukları gibi, fütüvvet yasaklarındaki değişikliktir. Akçe hesabını sonra yaparız. Ve dahi gerekmedikçe, bunu da kararlaştırırız. İlkin, yasaların değiştirilmesine razı mıyız? Bedeli ne olur ise olsun, buna katlanacak mıyız? Bu konuda bir karara varalım. Sonrasında, ücreti tartışırız.

Dilâver Kalfa, yeniden başgösteren sessizliğin anlamını kavramaya çalıştı bir süre. Fıtyan toplantısı, başladığı yere dönüyordu. Ücret artırımını mı önem kazanacak, kuralların değişmezliği mi, henüz belli değil. Ancak sessizlik, ilkin değişikliğin önlenmesinden yana yoğunlaşmakta.

— Gafur kalfa yoldaşımız buyurdular ki sözlerinin sonunda, başa çıkma sürecinde yığılmayı engellemek dilerler. Niceyse başa çıkma yetkileri tam, - dedi Muslihiddin. - Celâleddin karındaşımız da, her şeye karşın bir yerde hakkımızı tanımak zorunluluğundan söz etti. Diretir ve dahi haklı olduğumuzu isbatlarsak, örgüt karşı duramaz. Yasaya uymaya koşuludurlar. Pek pek sınav açarlar. Gözetirler, denetirler... Sonunda eyvallah, derler. Başa çıkmaya değin birer yıl erteleme yasallaşırsa, bunun orda bir nice artacağını kestirmek olası... O yüzden biz Gafur karındaşıma katılmakla birlikte, yine de ücret sorununun tartışılmasını öneririz. Böylece, son bir yılın ücretlerini öyle ağırlaştırırız ki, uzatmak olanaksız kılınsın, deriz.

— Akçe yasayı kazanır yoldaşlarım, - dedi Ga-

fur. - Bir yıl için verecekleri fazlalık, bize fütüvvet yasalarının değişebilirliğini kabul ettirir. Bir kez de bu yol açıldı mı gerisi kendiliğinden gelir. N'ola!.. Vereceklerini sandık bile karşılar... Niceyse bizden edinilen, sandığı doldurmaya yeter... Biz deriz ki, aslolan bu değil... Aslolan, yasalardır. Onların değişmezliğidir... O yüzden ilkin karar kılalım!.. Yasalar değişmeli mi değişmemeli mi? Bir sonuca varalım... Gerisini gerekmedikçe sonra tartışırız... Ve dahi ne karar kılarısak kılalım, bunu komşu illerin fityanına da duyuralım ki, ağızbirliği, elbirliği olan-da, ustalarımıza üst gelebilelim!..

— Evet, - diye fityan kalabalığını süzdü Dilâver. Suskunluğu oya çevirmek amacıyla, her birinin yüzüne baktı. Ses gelmeyince; - Herkes aydınlandı sanırız, - diye sürdürdü sözlerini. - Şimdi Gafur karındaşımızın önerisini oylarınıza sunuyoruz. Fütüvvet yasalarının değişmesini isteyenler!.. - Kıpırtısızlığı süzdü uzun uzun. - İstemeyenler!.. - Saymasına gerek kalmadan bütün ellerin kalktığını bildi. Başını kaldırdı; - Oybirligiyle istenmemiştir. Öyleyse, ikrarımızı Ahi Kethüdasına bildirmek üzere bir kurul seçelim... Adaylar belirlensin!.. - Her dal kendi kalfalarından birini öne sürmeye durdu... Sepicilerden Musa, Saraçlardan Gafur, Mesçilerden Bekir, Cebecilerden Zakir, Demircilerden Yakup, Dökmecilerden Sakıp, Bakırcılardan Hurşit, Boyacılar- dan Cavit, Nakkaşlardan Sabit, Mutaflardan Cemşit, Bezazlardan İrfan, Yazmacılardan Şakir, Simkeşlerden Tahir, Çömlekçilerden Kamer, Tahtacılar- dan Cafer, Oymacılar- dan Muzaffer, Kakmacılardan Cabir, Kuyumculardan Ali, Kasaplardan Osman, Kebapçılardan Dünder kalfalar, ilk sırayı alınca durdurdu; - İl kethüdasına yollayacağız kurulu, - dedi. - Bize so-

rarsanız üç kişi yeterli. Onaylıyorsanız, oylayalım...
- Kitle baş salladı. Adayları tek tek oylamadan, ilk belirlenenleri oya sunmak dileğiyle; - Baştan üçünü oylarınıza sunuyoruz! Kabul edenler, - diyerek oybirliğini sağlayıverdi. - Oylama kesinleştiğine göre, toplantımızı kapıyoruz... Bundan ötesini tartışmak şimdi gereksiz. Gerekirse, yeniden derneşip söyleşiriz. Ve dahi gereğini o zaman kararlaştırırız...

Ses gelmeyince, postekisinin ucunu dürerek, doğrudu. Fıtyan, kararlı bakışlarla birbirini süzmekle yetindi yalnız. Çözölüp doğrudular...

Kıydan' aldıkları atlar Safed tepesine sardıklarında yıkıldılar. Akkâ'dan bu yana geçtikleri çöl, hayvanları bitirmişti. Mahmut Çavuş'la, Murat, buyruk gereği at çatlatırcasına yürüdüklerinden, sağrıları köpük içindeki hayvanlara acılı acılı baktılar. İkisi de aynı anda zıplayıp kurtuldular. Kuşaklarındaki tüfenkleri çıkardılar. Fitillerini ateşleyip, uzanan hayvanların başlarına tuttular.

Üstüste iki poflamanın ardından, iki kişneme titreyerek yamaçlara ağdı. Atları öyle koşumlarıyla bırakarak, tepe yukarı yürüdüler. Tere bulandıklarında, kale göründü... Akşam karanlığı ağır ağır çöker, kale kapıları yavaş yavaş kapanırken, içeri girdiler. Önlerine ilk gelen dizdar neferiyle, doğruca paşa sarayına yöneldiler. Kapının önünde silâhlarını almak isteyen kethüda, pala bıyıklarının sertleşivermesiyle geriledi. Sonra arkaları sıra gelmelerini buyurduğu gözcülerle, divanhanenin kapısına yöneldi.

Paşa sofrasını kurdurmuş, sıkıntılarının bastığı zamanda, eğlenceyle gönlünü avutmaya hazırlanı-

yordu. İki saray görevlisini karşısında görünce, birden soldu. Yüzü allak bullak, oldukları gibi yanına girenlere baktı. Gözlerinde korkunun dalgalarıyla, çevresine bakındı. Kethüdası ve gözcülerinin hazır beklediklerini görerek biraz serinledi. Yüzünün solgunluğunu sakallarının ve değişmeyen sesinin boğukluğunda gizleyerek, konuklarının yüzlerine baktı;

— Buyrunuz ağalar, - dedi. - Uzaktan geldiniz, umarız hayır haber getirdiniz.

İkisi de, dudakları sımsıkı kapalı, beklediler. Mahmut, ne kadar beklerlerse beklesinler, gözcüleriyle, kethüdanın kıpırdamayacağını anlayınca;

— Mahremdir Paşa hazretleri, - dedi.

Az önce yüzü umutla yanmaya başlayan Paşa ağzı açık baktı ikisine de... Sonra bakışları Kethüda'ya döndü. Salt bir kişinin bile koynunda Padişah fermanı taşımaktaysa varıp kelle aldığını bilmenin kaygısıyla, yutkundu. Sanki bir bölükle gelseler durum değişecekmişçesine acılı acılı baktı. Kethüda, Paşasının sorusunu anlamışçasına omuzlarını silerek, yalnız olduklarını belirtti. Sonunda bir karara varmak gerektiğini düşünen Paşa, başıyla çıkın işaretini verdi.

Kethüda, gözcüleri korucuları ve kapıcıyı ardına takarak çıktıktan hemen sonra, Mahmut Çavuşla, Murat dizüstü çöktüler;

— Size Sokollu Mehmet Paşa efendimizin selâmı var, - dedi Mahmut.

Paşa bütün kaygılarından arınıverdi. Yüzü güldü. Kollarını açarak Mahmut'u, kucakladı. Bir elini Murat'a uzattı. Eğilip öptü Murat.

— Ne buyurmakta vezir paşamız, - diye sevecenlikle sırtını yepeşledi Mustafa Paşa!

— Bizi özel olarak gönderdiler. Yalnız size du-

·yurmamızı buyurdular. O yüzden yüreğinize kaygı saldıksa, bağışlama dileriz. Yolda atlarımız çatladı. Vurmak zorunda kaldık. Az dahi gecikse idik, kaleye giremiyecektik, - Diye bağıra bağıra anlattı Mahmut. Murat onun gereksiz konuşmalarını izleyerek, çevreden dinlenip dinlenmediklerini denetledikten sonra, usullacık dürttü. Yoldaşından işareti alan Mahmut, birden söze girdi: - Buyurmaktalar ki efendimiz, Rüstem Paşa'dan sizin sürgünün sona erdirilmesini dilemişlerdir. Paşa, ardılı olmanızdan çekindiğinden, ilkin naza çekmiştir. Ancak, ağır bir koşulla üçüncü vezir paşamızın dileğini yerine getirmeye razı olmuşlardır. Bu da sizin Şehzade Sultanımız Selim'in lalalığını kabullenmenizdir...

Paşa sakallarını sığazladı kaldı. Daha çocukluğunda Bayezit'e lalalık ettiğini bilmezmişçesine, onu Selim'e sürmek, bütün geçmişini yadsımasına neden olacak bir davranıştı. Buna karşın, her türlü geçitten uzak bu dağ başından kurtulmak adına bütün koşullara önceden râzı idi... Bir kez, merkeze yeniden dönebilse, çevireceği dolaplarla, değerini kanıtlar, vazgeçilmez adam olduğunu bir kez daha ispatlardı. Mahmut, düşüncelerini daha fazla yürütmesine olanak vermeden, sözü bıraktığı yerden sürdürdü;

— Yine buyurmaktalar ki, Sultanımız efendimiz hazretleri, Şehzademiz Sultan Bayezit'ten hoşnut değildirler. Öldürülen Şehzade Mustafa örneği davranışlarından kaygı duymaktadırlar. Lala Paşamız, Sultan Selim'i gerektiğince eğitebilirlerse, gelecekte bütün yoksunluklarının acısını çıkartacaklardır.

Gözleri ısılayıverdi Mustafa Paşa'nın. Köylüsü Mehmet Paşa, tam bunaldığı anda elinden tutuvermişti. Nasıl bir insan olduğunu tümüne kanıtlamak

için bundan daha iyi bir olanak ele geçiremezdi. El-
lerini çırpıttı. Kethüdası içeri girerken;

— Azbiraz dinlenelim, - dedi. - Bu gün yeterince yorulduk.

Kethüda efendisinin sevinçli halinden iyi haberler aldığını anlayarak, kapıya yöneldi.

— Bizi coşturdunuz, - dedi güvenli güvenli Paşa. - Vezir efendilerimizin esenlik haberleri, yüreğimizi serinletti. Azbiraz dinlenin. Yorgunluğunuzu bir iyice atın. Ve dahi yola düşüp, iletin ki Mehmet Paşa efendimize, kulları, buyruklarına uymayı onur sayar! Bize nice bir güvenmektelerse, aynı güven ve dahi teslimiyetle buyruklarında olduğumuzu bilsinler. Verdikleri her görevin üstesinden gelmeyi, efendilerimize verilmiş namus sözü sayarız.

Mahmut Çavuşla, Murat'ın ayaklandığını görünce kollarından tuttu. Mahmut;

— Tez varıp haberinizi iletmemiz gerekiyor efendimiz, - dedi. - Atanmanız nice bir erken çıkarsa, hizmetimiz onca bir geçerli olur!..

— Bu gece vaktinde mi?

— İzniniz olur ise, sağlamca bir at sabaha kıyıya atar bizi. Akkâ önünden bir gemiye bindik mi, hafta dolmadan ordayız. İnşallah-u taâlâ atanma buyruğunuzla bilece dönüp, o zaman dinlenmek dileriz.

— Hizmetinizden hoşnuduz. Hoşnutluğumuzu belirtmeden gitmeniz olmaz. Madem, diretilmekte, nefer oğlumuz atlansın. Divan öncesinde paşamıza yetişir. Biz de hazırlık görelim. Mehmet Paşa efendimiz, kotarmadığı bir işin haberini salmaz. Murat oğlumuz döner dönmez bilece yola çıkarız. Hele bir lokmalanalım.

Mahmut'un Sokollu'ya bağlılığını bildiğinden,

yanında tutmanın yararlı olduğuna karar verdiğini anladılar. Birbirlerine bakışlarıyla, hemen karara vardılar. Mahmut, Paşa'nın korkusuna hak verdiğini belirtir bir bakışla;

— Murat yoldaşımız yolları bir iyice bilmekte. Biz yol hazırlığında yardımcı olur isek kutlanırsınız. Ve dahi bilece varırız.

Cariyeler Musul ipeklilerinin içinde hışıldayan diri tenleriyle sofraya hazırlığı için salona girdiklerinde, her türlü konuşmayı bitmiş buldular.

Giovanni, Stavro adına açtıkları işyerinin kapısından girdi. Gümrük emininin hemen ötesinde yaptırdıkları tahta iskele, bir dil gibi denize uzanıyordu. Pencereden, iskeleyi, denizi, gemilerini görebilecek bir biçimde oturduktan sonra;

— Şimdiye böyle bir durum olmamış idi, - diye söze girdi Stavro. - Bağışlayın, sizi çağırtmak zorunda kaldım.

— İş büyüyünce bazılarının nazlanması kaçınılmaz Stavro. Bizden aldıkları altınları tefecilikte ürettince, elbette daha güçlü olurlar. Onlara ancak ortaklığımız sürdüğünde çıkarlarının devamlı olacağını anlatmışsındır umarız!..

— Anlattık efendimiz. Ne var ki, koyunları almış akçeden aşağıya vermiyorlar. Bu ansız yükselişin doğru olmadığını, siparişlerimizin bir yıl önceden verildiğini ve sürekli bir akış sağlandığını anlatamadım bir türlü. Alaiye'de, hakan sarayını kısıktandırır bir konak yaptırdı İstemi Çavuş. Dirlik sahiplerine verdiği paraların karşılığında tümünün topraklarına el koydu. Tımarlıları da kapısına bekçi

tuttu. Ardında on onbeş silâhlı adamla geziyor. Sürülerinin başındakiler, topraklarını bekleyenler de cabası. Bütün bunların ücretlerini sürekli zamla çıkarıyor. Daha ötelere koyun getirteceğimi söylediğimde güldü efendimiz. Topraklarından geçiş izni vermeyecekmiş. Daha ötelere sürmeye kalksak, koyunun yitireceği et, aynı sonucu doğurur. Bir kez de kendiniz konuşursanız, belki durum değişir. Yoksa, Alkaevli Beyi ile anlaşmamız gerek. Kazdağı yöresindeki koyunlarından bizi besleyebilir.

— Dediğin iyi de, o yanlarda durum değişik mi? Eğer yeni zaimler, toprakları böyle ele geçirip, birbirine bakarak aynı fiatları istemektelerse, yapabileceğimiz pek bir şey yok. Ya fiatlarını kabul edeceğiz. Ya da almaktan vazgeçip, malın yığılmasını sağlayacağız. Bunu da tek başımıza yapamayız. Onlar birlik olsaktalarsa, bizim de birlikte davranmamız kaçınılmaz. O yüzden, tanıdıklarımızla konuştuk. Ötekiler de nerdeyse burada toplanırlar. Tezden karar almamız gerekli. Bakalım o zaman neleyecekler?

— Bendeniz bunu düşünmemiştim efendimiz. Bir yıl, koyun satamazlarsa, bizim fiatlarımıza uymak zorunda kalırlar. Neden derseniz, onlar kıyılarda olmanın üstünlüğüyle, türkmeni iç tüketimde yalnız bıraktılar. Şimdi kendi aralarında kapışırırlar ki, büyük kentlerin et gereksinmesi karşılanabilsin.

— Bizim de düşündüğümüz bu!... Sürü para getirdiğinden tarlaları otlağa döndürdüler. Dediğin gibi, toprağını yitirenleri de çobanlığa zorladılar. Böylelikle, bize gereksinimleri kaçınılmaz. Getirdiğimiz malları neden tezden tüketmekteyiz? Yoksullaşan dirlik sahipleri, iyi yerine ucuza döndüğünden. Şimdi bunlar da aylıklarını karşılayamaz duruma düşer-

ler ise, dilediğimiz gibi fiat belirlemek olanağına kavuşuruz.

— Şimdi anlamaktayım nice uzak görüşlü olduğunuzu efendimiz. Neden şimdiye değin her fiat artışlarında sesiniz çıkmadı, çok bir iyi görmekteyim. Böylelikle içerde de fiatları yükselttiniz. Ama, aynı şekilde maliyetleri de yükseldi. Türkmenin hemen hemen bir boğaz tokluğuna baktırdığı koyunlarının yerine, yeni sürü sahiplerinin paralı adamları geldi. Üstelik tümü de silâhlı... Onlara ücretlerini bir tamam ödemek zorundalar. Artırdıkça, iştahları kabarmaktaydı. Şimdi iştahlarını kursaklarında komanın zamanı gelmiş olsa gerek.

— Tam dediğin gibi Stavro... Şimdi, fiatları biz belirleyeceğiz. Ne var ki, bir başımıza üstesinden gelemeyiz bunun. Venedik Dojluğu bizimle birlikte... Mançester ve dahi Felemekli tüccarlar adına biz karar vermekteyiz. Bir tek Cenovalılar aykırı çekebilirler. O zaman da düşündüğümüz uygulama bozulur.

— Cenovalılar, kârın ucunu gördüklerinde aykırı davranmazlar efendimiz. Yeter ki, sizin uzakgörüşünüzden pay çıkarmasını bilsinler.

— Bizden deneyimli olduklarına kuşku yok Stavro... Bakalım, varıp konuşalım Konsoloslarıyla. Toplasın tüccarlarını. Birlikte bir sonuca varalım. Varamazsak, yapacağımız çok şey var. Onların uygulanması amacıyla, hemen davranalım.

— Sinyor Alberto, buğday işinden yakınmaktalardı efendimiz. Alış-verişi daha çok Rumeli bölgesine kaydırmalarını bildirmiştim. Anadolu, salt yaylağa kesti nerdeyse. O yüzden, gerektiğince buğday sağlamak hemen hemen olası.

— Kaydırdı. Hem zamandan, hem fiattan ka-

zaniyoruz böylelikle. Kumaş işi nasıl gidiyor?

— Gölgenizde efendimiz, hangi işi tutsak yürümekte. Her yıl, bedesten tüccarı kapımızda daha bir ivenessizlikle beklemekte. Her yıl siparişlerinin oranı artıyor. Hani şu koyun işi çıkmasaydı, birkaç gemi daha donatılsa iyi olur, diyecektim.

— Donatırız. Taşıma için gemi gerekli oldukça, kaçınmak anlamsız. Sen eğer bu yıl koyun alımından vazgeçersek, araştır bakalım, hammadde olarak neler götürebiliriz? Göller bölgesine bir uzan. Hamit'in Keçiborlu'sundan küherçile yükleyebilir miyiz bir bak. Duyduğuma göre Nassi'nin iltizamına verilmiş. Ester Keira bankamızın temsilcisi. Bir yoklasın Nassi'yi... Birkaç gemi yükleyebilirse, dilediği yerden ödemedede bulunuruz.

— Ester Keira efendimize yazayım mı, gidip kendim mi konuşayım efendimiz?

— Kendin konuşsan iyi olur. Yazışmalar Osmanlı'nın eline geçerse, önlem alır.

— Başüstüne... Bu işin sonucu belli olur olmaz, gider konuşurum.

.

— Bizi size lala etmelerinin nedeni Sultanım, - diye söze başladı Mustafa Paşa. - Üstümüzden kuşkunuzu eksik etmemeniz. Ve dahi bu yüzden sizin de sürekli ikircim içinde kalmanız, bizim de... Böylelikle birbirimize güvenimizi yitirdiğimizde, ikimizin de gırtlığına sarılmak amacındalar... Saray fırkalarını bilirsiniz. Taşraya tümümüz birliğiz. Ama, kendi aramızda hizipleşmeden kurtulamadık. Bizi doğru sözlü, doğru davranışlı ve dahi devletimize çok büyük hizmetler gören Ahmet Paşa cennetmekânın ademi bilirler. Bildikleri de doğrudur, size yalan olmaz... Kursağımızda lokması, üstümüzde hakkı durmaktadır. Bunca nan-ü nimete nankörlük eder isek, asıl o zaman güvenilmezliğimiz ayan olur. Ve dahi Paşa efendimiz zamanında, karındaşınızın lalası olmaklığımız yüzünden, başımıza olmadık iş gelmiş bulunmaktadır. Şimdi aramıza ikircim sokup, bizi düşman eylediklerinde, kazançları büyük olacaktır. Bu yüzden deriz ki, bizden kuşkunuz ve dahi kaygınız var ise, gidermekliğe olanak tanıyın. Yok ise, sözlerimize kulak verin. İmdi, bize güvenmez, dediklerimizde hile arar iseniz, olacak, şimdiye olandan ayırimlı değildir. Karındaşınız, büyüklüğünün hakkıyla, sizi ted'ip ederek, tahtın tek varisi haline gelecektir. Tersisi olanda, onu iyi tanımaklığımızdan yararlanarak, sizin kazanmaklığınıza kelle koruz. Yalnız, uzun, acılı ve dahi sinir dayanıklılığı isteyen bir yola çıkacağımızı önceden söylememize izin verin. Bunun için de, tanındığınızın tersi olmaya ko-

şulusunuz. Size mey-ü işret içre, akılı noksan, bilgisi yetersiz bir aciz gözüyle bakmaktalar. Yetişkinliğinizden kuşkumuz yok. Ne var ki, oğlan çekip, cariye emmek ve dahi mey yudumlayıp, Baykara faslı düzenlemek bir adayın işi değildir. Bir kez posta oturulduktan öte, her bir şey buyruğunuzda olacaktır. Ve dahi İstanbul saraylarının duvarları, olan biteni gizleyecek ölçüde kalındır. Buralardaki ise, hiçkırmanız, ahalinin en sağırı duyacak denli zayıf... O yüzden hemen söz olmakta ve dahi bu söz, sizin geleceğinizi yaralamakta...

— Ya neyleyelim lala, - diye yakındı Selim. - Buyurduğunuz gibi, taht karındaşıımızın hakkı... Bilgelige de gücümüz yetmemekte... Bir var ki, canımız pazara sürülmüş bulunmakta. Karındaşıımız posta oturduğunda, dünyanın dört bir yanına muştucular gider iken bize cellâtlar gelecek. Bu yüzden, önümüzde nice bir gün bulunduğunu bilmekteyiz. Her gün, kötüsüne hazırlıklı olmak amacıyla, tükenmeyi yeğlemekteyiz. Mustafa ağabeyimiz sağ iken bir umudumuz var idi. Bize daha çocukluğumuzda söz vermişler idi... Tahta geçtiklerinde, her bir işi danışma üzerine kuracaklar, bizi de tıpkı Orhan Atamız örneği, yanibaşlarında bulunduracaklar idi... Onu yedik. Ondan ötede, Bayezit ağabeyimizin acımasızlığını da biliriz bir iyice. Ve dahi onların acımasızlığı karşısında, biz de kendimize acımaz oldu isek, suç mu işleriz.

— Bir suçunuz var Sultanım. Bilmektesiniz ki, taht oğul birden artık ise sunulan bir nimet değildir. Kendi soyunuzda, kurultay kararı ile posta oturmak kalktığından bu yana geçen taht kavgalarına bir bakın. Daha dün kadar yakın, dedeniz tahtı zor ile ele geçirmedi mi? Sizin gibi küçük karındaşı idi...

Ve dahi hakkı bulunmamaktaydı taht üzere... Sultan Korkut ve dahi Sultan Ahmet tez davransa idiler, belki de, tahtın sahibi değişik olacak idi... Amma, belki üstünde durmak yanlış... Dedeniz cennetmekân Selim Han, tümünden tez davranıp, taht uğruna kavga vermeyi bildiğinden sahiplendi... Babanız, efendimiz Süleyman Han, tek oğuldu niceyse. Ve dahi nişlese, tahtın sahibi idi.. Sizin de ölümüne yakındığınız Sultan Mustafa'yı alalım... Taht uğruna babasından medet bekleyeceğine, kendi gücünden yellense idi, belki de sözünü uyguluyor olur idi... Öyleyse efendimiz, tahta varıncaya madem ki kanda yıkanmak gerekmekte, yıkandığınız kan sizinki olmamalı. Neden derseniz, sizinki olanda boğulursunuz. Bir dönüp bakın tarihi Osmaniye... Dönüp bakmanız bile gerekmez. Sır kâtibimiz, Âli efendi, yetkin bir tarih meraklısıdır. Size yorumlarıyla bilece, kendi soyunuzun tarihini anlattığında görürsünüz ki, ceddinizin tümü, ya baş almıştır taht için ya da baş vermiştir. Bizim diyeceğimiz, taht ikisine de değer... Buyurmaktasınız ki, umudumuz olmadığından meye dalar, işrete düşer ve dahi her günümüzü sefahat içre geçirip, gözümüz ardımızda kalmasın isteriz. Bu yaraşmaz bir Padişaha... Giderken dahi, gittiğimize pişman etmeye koşulusunuz. Çünkü siz, kulun umudusunuz efendimiz. Siz umudunuzu yitirende, kul perişan olur. O yüzden, daha da öteye gittiğimizde bağışlayın. Siz umudu yaratmaya koşulusunuz. Kulu başka türlü ayakta tutmanız olası.

— İyi hoş dersin ya lala, biz cihangir yetişmedik. Cennetmekân Cihangir'den önce son, olduğumuzdan umudumuz baştan yıkıldı. Mehmet ağabeyimiz öldüğünde bile umutlanamadık. Önümüzde,

Mustafa ve dahi Bayezit ağabeylerimiz var idi... Şimdi siz, bize cihangirlik önerirsiniz...

— Âli efendi yanımızda olmalıydı ki, - diye gülmüsedî Mustafa Paşa. - Tarih bilen, cihangirlerin bir baş, bir kılıç olduğunu da bilir, efendimiz. Yeryüzünü bir baştan ötekine çiğnemiş cihangirlerin hangi biri, bir kavi erden öte güç sahibi olabilmiştir? Cennetmekân Timur Han'ın, babanıza öğütlerini Cezeri'nin notlarından bulup çıkarmış bizim Âli efendimiz. Demekteymiş ki Timurlenk, erlik başka, başbuğluk başka... Başbuğ oldur kim, her erinin bileğinde kendi gücünü yaşatır... Buyurduğunuz gibi, bir var, cihangirliğe kendiliğinden hazırlanılır. Bir var ki, cihan tahtının üstüne oturulup, hükmedilir. Bunun yolu da ikidir. Ya zorla alırsınız, dedenizin yaptığı gibi... Ya zoru zorluya kullandırır, ele geçirirsiniz...

— Biz ikisinde de kendimizi yeterli saymamaktayız Lala... Buyurduklarınıza aklımız yatmakta. Ne var ki, ne hileye dolanabiliriz yeterince, ne zorbalıktan nasibimiz var...

— Siz efendimiz, Osmanoğlusunuz... Daha doğuştan, peygamber mührüyle damgalanmış kürek kemiğiniz. Nedir yapacağınız? Sizi nice bir tanımaktalarsa, tersini isbatlamak... Mey düşkününü bilinmektesiniz. Azbiraz ayırık duracaksınız... Oğlan çeker denilmekte... Oğlan çekmeden, adem olmuş mu var? Pek sevdiğiniz gulamlar ile, gizlice sevişirsiniz... Sultana cariye mübah zaten... Ne kaldı? Bize yetki verip, ötesinde babanıza sığınmak mı? Zaten sığınmasanız, yaşamanız olasız...

— Her bir sözünüz akla yatkındır Lala... Demektesiniz ki, bu yola baş komakla bir şey yitirecek değilsiniz. Tersine yitirmeye koşulduğunuz başınız-

la birlikte, bir dünya egemenliğini de bilece kazanacaksınız... Neden duralım? Madem yitireceğimiz şey yoktur. Bir gün sonra, bir gün önce hesabına oturmak yaraşır mı kişiye... Buyrunuz, tam yetkilisiniz. Bundan öte ne buyurursanız, adımıza işlenecektir. Ve dahi ötesinde başarır isek, bu devleti dediğinizce siz yöneteceksiniz...

— Devlet sizindir efendimiz. Biz kuluz... Ve dahi ancak efendimiz buyurduğunda elimiz erer, gücümüz yeter. Sizden, soyunuzdan öteye nice bir acımasız, nice bir egemen olur isek olalım, size karşı boynumuz kıldan incedir. Hiç birimiz, tahta oturmaklığa sıvanamayız. Biz ancak tahtın ayakları olur, hakanımızı sırtımızda taşırız. İşte, cennetmekân atanızdan bu yana kurulan düzen budur. Öncesinde, türkmen uluları toplaşıp hakanı da, soyu da değiştirmekte kendilerini özgür sayarlardı idi... Ceddiniz, bunun önüne geçmek ve dahi sizi tahtın tek sahibi kılmak amacıyla, türkmen ulularının her birine bir ölkelik mansıp verip, çevresinden uzaklaştırdı. Deriz ki, tahtınız kula dayanarak, türkmenin elinden alındı. Ve dahi kul size dayanarak var... Siz olmadınız mı, biz göçeriz. Gücümüz de, egemenliğimiz de sizinle bilece sürmekte. Bakmayın, kendi aramızda bölünüp, kavgaya tutuştuğumuza... Rüstem Paşa efendimiz, bizi Ahmet Paşa'nın yandaşıyız diye hırpalamaya davranmakta. Biz Sultan Bayezit yanlısı olduğundan ona oyun kurmak isteriz. Ama, soyunuzdan bir efendimiz olmadı mı, tezden birbirimizin üstüne varıp, yeni bir efendi gelene kırarız bire kadar. Devleti ayakta tutmaklığa ancak sizin varlığınız gerek. Biz bu varlığın altındaki temeller, direkler, saçaklar olabiliriz. Ve lâkin, her kubbeyi tutan bir kilittaşı vardır. Bir de kubbenin ağırlığını

ayaklara dağıtan yastık taşları... Killt taşı birdir Sul-tanım... Yastık taşı ayak adedince... Soyunuz, dev-letin kilittaşdır dediğimiz. Biz ise, olsa olsa yastık taşı olabiliriz. Olmamız sağlandığından. Dememiz odur ki, altımızda ayak, üstümüzde kubbe olmadı mı, bizim neye yarayacağımız bilinmez... Bilinme-yende de, gücümüz yok demektir. Oysa, bunca za-mandır, devletin bütün damarlarında bizim kanımız dolanmakta. Nereye bir göz atsanız varız. Varız ya, devşirildiğimiz yerlere ya da gözümüzü açıp gördüğümüz efendilere göre varız yine de... Diyelim, ze-ametlerin çoğu bizim elimizde... Yerleşebilmekte mi-yiz? Bizden sonrası olacak belki, bizden öncesi var mı? Öncekiler için böyle değildi. Adem, ceddini sı-ralayanda, Asya'nın göbeğine dayanmakta sakınca görmezdi... Biz altımızı eşelesek, dal dal ayrılmış uluslar ve dahi dinlere ulaşır. Ne var ki, her birimiz ancak sizin eteğinize tutunarak ve dahi dinimizin gereklerini yerine getirerek var olduğumuzu bilmek-teyiz. Hazreti Peygamber de, vahy inmeden önce müşrikti... Cümle ashab-ı kiram, cümle türkmen ulusu da dine gelmeden, dine göre yabandı... Kişiyi aslıyla ölçen türkmendir. Oysa devlet-i Osmani, yüz yıldan bu yana, kişiyi hizmetiyle ölçmektedir. Ölç-tüğünden de size yaraşır olmayı görev saymakta-yız. Ve dahi bu yüzden deriz ki, hemen davranaca-ğız. Bazı davranışlarımız, size kuşku vermesi için şimdiden izninizi almayı dileriz. Yanınızda karında-şınızın ademi gibi olacağız. Ve böylelikle onun gü-venini kazanarak, aykırı davranmasını sağlayacağız. Bunun uygulanmasında izniniz gerekli. Siz olmazla-nır iseniz, bizim yapacağımız hiç bir şey yok.

— Dedik ki az önce, tam yetkilisiniz. Bize ni-ceyse yitirdiğimizden fazlasını yitirtemezsiniz. Ama

bir de mayanız tutarsa, uğruna herşeyin degeceği tahtı kazanmak olası. Varın, bildiğinizce işlenin. Hatta bize haber vermeniz bile gereksiz. Yalnız, bir nice davranmamız gerektiğini bildirin yeter...

— Karındaşınıza name yazıp, sizi kınayacak hatta hakkınızda kov sokacağız.

— Gerekli görülmekeyse!..

— Sağolunuz efendimiz. Yaraşır kul olduğumuza isbatladığımızda, bağışlayacağınızdan güvenimiz tam. Şimdi izniniz olur ise zaman yitirmeden davranalım.

— Buyrunuz...

Germiyanoğlu sarayının çinili selâmlığında, havuz başına bağdaş kuran Bayezit, önünde eğilen Murat'a elini uzattı;

— Lalamız işine sağ esen sarılmış olsa gerek. - Mektubu aldı. Kullarına bakarak, - Tez dinlendirin, - diye buyurdu.

Murat geri geri giderken, mektubu açtı. Suyun şarılısına kaynayıp giden mırıltılarla, okumaya başladı;

— Devletli sultanım efendim, - diye başlıyordu Lalasının mektubu. - Safed'den Manisa'ya gelmekte iken, otağınıza uğramış ve dahi yanınızda kalmaklığımız konusundaki buyruğunuza, padişah fermanına gerektiğince uymanın hayrınıza olduğunu belirtmiş idik. Şimdi hizmetimizi sunmanın zamanı gelmiştir. Gözlerimizle görmeden, sizin buyurduklarınıza tam inanmadıksa, bağışlayın. Azını bile söylemişsiniz. Hüseyin Baykara faslı, sabah ezanının yerine kaim olmuştur. İşret sofrası, sabah çorbası niyetine

kurulur. Ve dahi çevresindekilerin tümü, dinimiz, başımızdakinin dinidir diyerekten şarap tasına sabahın alacasında sarılmaktalar. Ne idükleri belirsiz gulamlar, nazlı cariyeler örneği Sultanın kucağından inmemekte, nimetten de ar edilmeksizin sofraya başında livataya sıvanılmaktadır. Neye uğradığımızı şaşırdık desek yeridir. Oğlanlardan güç ve dahi zaman kalır ise, dudağı boyalı cariyeler ile cilveleşilmekte... Sonra da, sızmış bedeni, çırılçıplak gulam ve dahi cariyeler eliyle yatağına götürülmektedir. Böyle bir devletlinin taht-ı saltanata aday olması, bizi üzdüğünden öte, düşündürdü. Ve dahi sizin gibi bir civanmerdin, neden davranıp, nasihat yoluyla bu aykırı durumları önlemediğine şaştık. Umarız, sizin öğütleriniz, karındaşınızı azbiraz kendisine getirecektir. Nice bir sert davranır iseniz, onca sarsılacağı kuşkusuz. Yok ise İstanbul bendegânını bilmektesiniz. Onlar babanız gibi bir büyük hükümdardan sonra, kendi dişlerine yatkın geleni istemektedir. Ve dahi sizin hakkınızı yemekte bir an gecikmezler... Eğer gerekli davranışlarda bulunmaz ve dahi işret erbabını şimdiden yitirmezseniz, korkarız, devlet bir ayyaşın eliyle, kirlenecektir... Biz burda, buyruklarınızı yerine getirmeye hazır beklemekteyiz. Namemizi getiren, Murat çavuş, has ademlerimizdendir. Sağ kolumuz Mahmut Ağa'nın kullarındandır. Kendisine gerek söz, gerek yazı ile buyruğunuzu bildirdiğinizde, bizden başkasının görmeyeceğine inanabilirsiniz... Kulumuz ve dahi lalanız Mustafa Paşa...

Gözleri parıldadı. Yazılanları bir kez daha inceledi. Lalasının yazmanı Gelibolulu Mustafa Âli efendinin yazısını hemen tanıdı. Kendisine de talik ders verdiğiinden, usta çırak ilişkileriyle, okşadı düzgün

yazıyı. Ustasına özenen bir davranışla, rahlesini önüne çekti. İlkın kardeşine bir mektup yazdı;

«Soylu karındaşıml!..» diye başlıyordu mektup.

«Sen ki, üstünde devletimizin yüce sahibi efendimiz, Sultan Süleyman Han'ın şehzadeliğı sanını taşımaktasın. Sabah akşam işrette, gece gündüz livata ve dahi zinada olmak yaraşır mı? Tezden kendine gelesin. Olmadı, yaraşmaz hallerinin cezasını vermekliğı yeteceğimizi bilesin. İşret içre olan, devlet üzre olamaz. Eğer o yolu seçmekte isen, çengiliğı özenip, nedimliğı sıvanırsın. Yok, padişahlık hakkı gütmekte isen, tezden kendine gelip, iyş-ü işretten el çekesin ki, bizim de gönlümüze sevinç do-la!..»

Yazdıklarından hoşnut, altını üstünü süsledi mektubunun. Sonra, bir başka parşömen çekerek, lalasına yazmaya başladı;

«Lala Paşa!..

Bildiğimizi görüp tanıklığınız bizi daha bir sevindirdi. Devlet, böyle yaramazlıklar üzre durmaz. Babamız efendimiz buyururlar ki, devlete zarar veren gözümüz olsa, çıkarıp atmakta duraksamayız. Biz de o soyun oğuluyuz. Denilenden şaşmaz, aykırı davranan karındaşımız olsa bağışlamayız. Şehzadeye yaraşır olsa, sızdığı bir zamanda basıp, başını keseriz. Ancak eşkiya davranışı bizden ıraktır. Kendisine bu mektupla birlikte bir öğüt yollamaktayız. Buyruğumuzu yerine getirmez ise, başına geleceğı bir de siz söyleyiniz... Ola ki, elini eteğini işretten çeker. Bilsin ki, biz hakkımızı kimseye kaptırmamakta kararlıyız. Ve siz de bilesiniz ki, öğütleriniz ışığımız olmaktadır. Tezden tedbir alıp neyleyeceğimizi bildirir iseniz, ona göre davranılacağından kuşkunuz olmaya!..»

O işini bitirinceye karnını doyurup, sırtını pekleyen Murat, mühürler basılır basılmaz, önünde eğildi. Bayezit, lalasının seçtiği adamların ustalığından sevinçli mektupları uzattı. Hazinedarı yetişip, avucunu dolduruverdi Murat'ın. Ağır keseyi kuşağına atarken, altın gıdıklamasıyla yandı parmakları. Hemen döndü. Altına çekilen apsata doru atın üstüne sıçradı. Soğukoluktan Nif dağının eteklerini izleyerek, Sart yoluna çıktı. Bozdağ eteklerinden bir süre at koşturduktan sonra, menzillerde oyalanmaksızın dağa vurdu. Türkmen çobanlarının azıklarına ortak ola ola, Kütahya yolunu tuttu...

Süleyman önüne sunulan mektupları gün ışığına doğru tutarak inceledi. Nişancısı Mehmet Çelebi, yanıbaşında mektupların kendisine aktarılmasını beklemekteydi. Öyle bekledi kaldı. Sultan her bir mektubu ince ince okuduktan sonra, başını sallıyor. Her satırda kederli bir yüz ile sakallarını yoluyordu. Sonunda başını kaldırdı. Akağalarla, Nişancı Mehmet Çelebi, buyruğuna hazır dikildiler.

Sessiz tahtından doğruldu. İki yanından süzülerek, tam ellerinin bulunduğu yerde birleşen ışıklar da, sanki onunla birlikte doğruldular. Ağalar geniş divanhanenin bir ucundan ötekine gidip gelmekte olan Padişah'a şaşkın şaşkın baktılar. Ardısıra yürüyüp dolanmak mı, oldukları yerde kıpırtısız beklemek mi gerektiğini kestirememenin ikircimiyle kıpırtısız kaldılar. Sonunda Hakan yeniden varıp, tahtına oturdu. Dalgın düşünceleriyle bir süre başbaşa kalmak isteğiyle, eliyle çıkın işareti yaptı. Tümü, birbiri ardınca gitmekteyken, Mehmet Çelebi'yi dur-

durdu. Duraklayan ağalara bir bakışı yetti. Kapılar, çıkanların arkalarından kapandığında, uzakta eğilip kalmış olan nişancı çelebisini yanına çağırdı.

— Kişi ömrüne vade biçememekte Çelebi, - dedi. - Hele yakın gel. Gel de oğullarımız ne ile uğraşırlar bir gör...

Çelebi, kuş adımlarıyla sokuldu. Efendisinin işareti üzerine yanına başına vardı. Kanuni, mektupları Çelebi'ye uzatarak;

— Bak bakalım, bu el yazılarını tanımakta mısın?

Mehmet Çelebi, bakar bakmaz hiç duraksamaksızın yanıtladı Hakanı;

— Biri, şu üstteki şehzadeniz Sultan Selim Han hazretlerinin... Öteki de Bayezit Han efendimize ait!..

— Evet yanıldım, - diye mektupları geri çekti Süleyman. - Bayezit, karındaşına etmedik söz bırakmamakta. Hatta valilik sınırlarını aşıp, tecavüze bile kalkışmakta imiş. Selim, ağabeyini bize havale etmekte. Uysallığını bilirdik. Bunca akıllı olduğundan kuşkumuz vardı. Görmekteyiz ki, ağabeyinden usludur. Tezden bir öğüt yazalım Bayezit'e... Bildirelim ki, karındaşına ettiğine razı değiliz. Eğer kendi yerinde yasaya uygun davranıp durmazsa, sonunun kötü olacağını, böyle hakanın sağlığında kardeşler arasında aykırı davranışlara izin verilmeyeceğini bildirelim. Bakalım öğüdümüz nice bir iş görür. Sizi bunun için alakoyduk. İstedik ki, oğullarımızın yanlışı saray ağzında sakız olmasın. Tezden yazıp, mühimmeye kendi elinizle geçiresiniz ki, çelebileriniz ağızlarına dolamasınlar.

— Çelebilerimizin hadlerine düşmedi efendimiz, - diye eğildi Mehmet Çelebi. - İçlerinden biri aykırı

davrananda, başına geleceği çok bir iyi bilmekte-
ler. Biz yine de kendimiz kayda geçer, defterin boş
bırakılan sayfalarından birine yazarız ki, kimsenin
haberi olmaya.

— Bizi üzdüklerini bilmez bu çocuklar... Her
geçen gün sabırları azalmakta anlaşılan. Neyleyelim
ki, bir kez yaşamayı yükümlenen sonuna değin sü-
rüklemeye koşulu. Hakan olsak ne!.. Bu tanrı ka-
nunundan kendimizi ayırmamız mümkün değil...

Mehmet Çelebi, Hakanın ağzına bakıyordu. Gö-
revi onun düşüncelerini kâğıda aktarmak olduğun-
dan, birden susuvermesiyle irkildi. Belleğine geçir-
diklerini yineleyerek;

— Sizin tanrı buyruğuna benzer öğütleriniz, tez
zamanda doğru yolu gösterir efendimiz, kulunuz he-
men yazıp yüce görüşünüze sunarım, - diyerek ge-
riledi.

Tam kapıdan çıkmaktayken, yeniden uyardı onu
Süleyman;

— Olabildiğince şedit olsun. Bu bizim oğulla-
rımız, yumuşak sözden anlamamakta yarışırlar. Bil-
sin ki, sözümüzü tutmadığında, kendine zarar vere-
cektir.

— Başüstüne efendimiz, - diyerek geriledi Çe-
lebi.

Yörgüç Paşa imareti mütevellisi, kuşağından
kuzuluk anahtarını çıkararak kapıya uzandığında
yanında bitti Gaybi;

— Hücredeşimiz Davut Molla dışardadır... İz-
niniz olur ise azbiraz daha bekleyelim.

— Yatsı kılınalı hanidir Gaybi Molla, - dedi Mü-

tevelli. - Gelecek olan, şimdide burda bulunmalıydı. Bundan ötesine beklememiz doğru olmaz.

— Gelmeyecek bulunsa, en azından bir haber uçururdu efendim. Habersiz kaldığımıza göre izninizle sığınarak azbiraz daha gecikecektir.

— İyi ya, bilmektesiniz ki, bizim iznimiz yatsı namazı sonrasına geçerlidir. Ondan ötesinde kural-ları bozmak olur ki, göz yumarsak bir dahi üstesinden gelemeyiz.

— Babası ile buluşacaklardı efendim, - yakarı-sıyla directti Gaybi. - Eğer sizin için sakınca yok ise, biz bekleriz yoldaşımızı. Ve dahi geldiğinde bir güzel kilitleriz kapıyı. Tasalanmayın.

— Sabah, ezandan önce açmayı da kabulle-nirsen, diyeceğimiz yok!..

— Buyurmakta iseniz, sabaha değin açık bırak-ır ve dahi başında bekleriz bir yaramazlık olmasın için.

Gaybi'nin verdiği sözü tutacağından güvenli olan Mütevelli, kuzuluk anahtarını eline tutuşturarak, dışarı çıktı. Gaybi, arkadaşının gecikmesinden kendisi sorumluymuşcasına, kapının ardındaki taş-lığa oturdu. Mütevelli bölmesinin dış oyuğundaki kandilin ışığı, dalgalanarak gözlerinde yansiyordu. Bir zaman oturduktan sonra, boş kalırsa uyuyaca-ğı kaygısıyla doğruldu. Bir kitap alır, kandile yakın durursa, daha kolay zaman öldüreceği kanısıyla doğruluyordu ki, Davut'un kuzuluktan geçtiğini gör-dü.

Hemen kapıya varıp, kuzuluğu kilitledi. Davut'un kolundan çekiştirerek, ayaklarının uçlarına basa basa hücrelerine vardılar. Taş hücrelerin kalın du-varları her türlü sesi olduğu yerde bıraktığından gü-venli, çıkıştı Gaybi;

— Geciktin! Zamanında yetişemesem, Mütevel-
li kapıyı kilitleyip gidecekti.

— İzni tam almış olsam, hiç gelmeyecektim,
- diye sertlendi Davut. - Haber veremediğimden sü-
rüklandım...

Arkadaşının yüzünün solgunluğunu o zaman
ayırırdı Gaybi. Dikkatle baktı. Gözlerinin yorgunluğu
kara halkalar gibi çöreklenmişti çukurlarının çevre-
sinde.

— Hasta mısın? - kaygısıyla sokuldu Davut'a...

— Babamın durumu kötü Gaybi, - dedi Davut
acılı acılı... - Bir avuç dirliği kaç kez kazanacağını
şaşırmış zavallı... Bilmektesin. Dirlik defterinden
çıkarıldın diye topraklarına el komuşlardı. Bunun
yanlışlığını ispatlayıp, geri aldı. Aldı ya, bu kez de
tefeci yakasına sarılmış. Meğer, yahudi, yeni zaim-
lerin uşağı imiş. Altını onlardan alır faizi bizimkiler-
den. Sonradan iş kötüye varanda aracıyı ortadan
kaldırırvermişler. Gündelik faiz ister olmuşlar Gaybi
Molla... Hocalarımız bize, faiz'in haram olduğunu öğ-
retmedeler. Babamız, gündelik faize para yetiştire-
memekten toprağını kaptırmakla karşı karşıya...
Biz ki bilim edinmekte ve dahi doğrunun, eğrinin bi-
lincine ulaştırılmaktayız. Bize denilmekte ki, haram-
dan öte, yardıma giren işlerde, «muamele-i şeriy-
ye» uygulanmalı. Ve dahi buna göre, onu onbir, en
fazla onu onbirbuçuk alınması gerekmez mi? Sen
düşün ki, bizim ora rihaburluğuna soyunan yeniçeri
ağaları, yüz akçenin bir aylığını otuz akçeden ri-
baya vermekteler imiş... Aklın kesmekte mi Gaybi
Molla!.. Yasanın din dışında da olsa, ticaret gereği
buyruğu, yıllık yüzde onbeşi aşmamakta. Bir de sı-
kışmış ademin kabullendiğine bak. Yılda yüzde üç-
yüzaltmış riba!.. Bu nice bir soygun olmalı ki, faiz-

den öte karındaşım. Kaç kez yahudiden, yüzde ona faiz almış babam. Ürün zamanı da bir güzel ödemiş. Şimdi ödeyememekte. Ve her yıl, toprağından bir bölüğünü, tefeci yeniçerinin buyruğına vermekte.

— Tasalanma Davut Molla, - dedi Gaybi. - Öğrenebildin mi borcu bir nice olmuş?

— Biz bunca okumuşluğumuzda hesabı yitiririz bire Gaybi!.. Bir de Sunguroğlu babamızı düşün ki, parmağında mührü, buyruğunda yazıcısı olmasa, bizim namemizi okuyamaz, neylesin. Bilmemekte elbet. Daha doğrusu duyduğundan akli şaşmış ki, altınla ödenesi değil diye tutturmakta.

— Hele beri bak. Korgan burdan onca uzak değil. Dilemekteysen bilece varıp, dönelim. Hem ya sa korkusu salarız tefecinin yüreğine, hem bir iyice öğrenir, bir yoluna koyarız.

— Nice koyarız? Bizim durumumuz, babamızdan kalır mı? Dördüncü yıldır ki, danışmentlikte çakıldık kaldık. Mukataa yazmanlığı bile açılmamakta bizim için. Altımız doldukça, hücrelerimizdeki yatak artmakta. Mırıltı, ayak kokusu ve dahi horlama da... Ama, bize de varın, şurda görev açıldı tez işe başlayın diyen yok. Bir nice öderiz borcu? Üstelik ödesek ne? Babamızın iznine sığınarak el konulmuş topraklarda reaya kalmamış. Çiftçi topraksız kaldı mı, ekmeksiz kalır. Her biri çiftini bozup, yeniçeri mültezimlerin yanında silâhşorluğa durmuş... Toprakta kalanları da ayartmaya sıvanırlarmış. Ağa köpekliğinin, tımarlı çiftçiliğinden iyi olduğunu yayıp, azbiraz ele gelenleri sürüyüp götürmekte imişler. Bu durumda, tutalım kırdık sardık bir yol ödedik borcu. Ve dahi kurtardık toprağı... Bir nice işleyip, ertesi yıla dayanacaksın? Görürüz ki, her bir yandan sökülmeekte her bir şey!..

— Hemen kaygılanma. Anlarım. Babanın durumu pek üzmüş seni. Üzmüş ya, gölgende bunca bilgi edindik. Salt bilgi de değil edindiğimiz. Azbiraz kuşağımız da doldu. Çömlekoğullarının merdanesi dönmekte şimdi. Hiç birinin, hiç bir yardıma gereksinimi olacağını sanmamaktayız. Bunca zamandır, cerlerden biriktirdiğimiz ne var ise, tutuştur babanın avucuna. Gün olur düzelir her bir şey. Ve dahi düzeldiğinde, kuruşuna değin ödeneceğinden kuşku-muz yok.

— Bir ara ben de düşündüm bunu. Düşündüm ya, babamın anlattıklarını dinleyince, unutmaya karar kıldım. Neden dersen, işlenmeyen toprak yük-tür. Bir kez nadasa kesti mi, yeniden borçlanmaya koşulusun. Ve dahi her borç, bir sonrakini doğur-maya hazır... Başolmaz ki bu... Diyelim şimdi yet-tik. Sonrasında?

— Hele şimdiyi kurtaralım karındaşım, - dedi Gaybi. - Gel inat etme... Gitmediyse, varıp babamı bulalım. Gittiyse biz de ardınca gidelim. Gidelim ki, bunca okumanın bir yararı olduğunu görelim.

Davut, kendi kendine hesaba durdu. Gaybi, epeyce bir zamandır Lâdik'e gitmemişti. Acaba habersiz altın göndermiş olamaz mı? Yine de direndi içinden. Ödenemeyecek borç, yeni bir utanç kapısı aç-masın düşüncesiyle, başını salladı. Gaybi, omuzunu sıkarak diretince, başını eğdi Davut...

— Benden de umudu kesince, atlanıp yola düştü zavallı, - dedi.

— Öyleyse sabah erkenden mütevelliden izin alıp, biz de atlanırsınız.

— Bir yararımız olur mu sanmaktasın? - umu-duyla arkadaşının gözlerine baktı. Ordan, kıvılcım kıvılcım çitirdayan sevincin tutkusuyla sarsıldı bir

an. - Neden olmasın, sen sıvandıktan öte, hakkından gelmeyeceğin iş mi var? - Diyerek diriliverdi.

Mahmut Ağa ile Murat Çavuş, Zincirlikuyu menzilinin hemen ötesinde, Bozüyük yolunun kıyısında pusuya girdiler. Çamlıbel eteklerinin çam yeşili, kervan yolunun kıyıcığında ıslıl ıslıl akan dereyi yakutluyordu. Gözleri, yolda, fısıltıyla konuşuyorlar;

— Şimdi bir iyice anlamaktasın kulluğun niteliğini öyle ya Murat Çavuş, - dedi Mahmut. - Binici-sine göre eşinen at olacaksın. Ve dahi üstüne yüklenen bir iyice yapacaksın ki, göze girip, yükselesin.

— Doğru buyurursunuz efendim. Neden devleti bize yüklemekteler bir iyice anlamaktayım. Kendileri buyuracak, biz işleyeceğiz. Oysa türkmen kuralı kurultay kararına dayanmayı zorunlu kılar. Açıklık olan yerde de, dolap döndürülmez.

— Sende çok yetenek görürüm Murat Çavuş. Sağ kolum olmaklığa bu yüzden eriştin. Biz, bize teslim edileni ilerletmeye koşuluyoruz. Bilmelisin ki, devlete sahiplenmek, başı öne sürmekle mümkündür. Ve dahi yine bilesin ki, dolap açığa çıkanda, büyük baş, kendini kurtarmaklığa, bizi diyet verir.

— Gölgenizde çok şey öğrendim efendimiz. Bağlılığım ve dahi borcum buyruğunuza her an kellemi diyet kılar. Enderun'da edindiklerimle kalsa idim, yönetimin gıllığışından habersiz olacaktım. Oysa şu son birkaç yılın olayları, gerektiğinde taht sahibinin bile nice bir belirleneceğini gösterdi. Ne var ki, bin yutkunup, bir konuşacaksın. Bir vurup, bine böleceksin.

— Yaşa be Murat Çavuş... Şu işi esenlikle bitirdiğimizde, önümüzde yollar açılacaktır. Lala Paşamız ya da bizim asıl efendimiz, Sokollu Uzun Mehmet Paşamız bir kez birinci vezirliğe tırmandı mı, ötesinde devlet bizim elimizdedir. Bir ayyaşı nice bir yöneteceklerini iyi bilirler. Bak, her bir şey Bayezit'ten yana görünmekte iken, vezir paşamızın bir parmak oynaması, bizim seyirtip işgörmemiz sonucu, iş nereye vardı.

— Anladım ki efendimiz, oyunu iyi oynamak gerekmede. Ancak o zaman tuttuğun fırkaya yarar sağlayabilirsin. Yoksa, altında kalmak işten değil.

— Öyle olduğundan bunca kan dökülmekte ya oğul, - dedi Mahmut Ağa. - Baksana, her birimiz, bir yere ulaştığımızda, bıyığımıza değin kana bulanıp ulaşmaktayız. Ne var ki, egemenlik kula da efendiye de sunulmamakta. Herkes, canını ortaya koyup almaya koşulu. Ve dahi oyun içinde oyunu bir iyice görüp, bozmaya zorunlu. Olmadı mı, Zaloğlu Rüstem olsan, kendi oyununla sırtüstü yıkılman işten değil...

— Zaloğlu Rüstem mi, Opukoviç oğlu Rüstem mi? - Diye kıkırdadı Murat.

— Öylesini karıştırmayacaksın Murat Çavuş!.. Karıştırdın mı, her birimizin altından neler çıkar. Ne var ki, ocağın yüz yıla yakın zamandır kotarıp, avucumuza tuttuğu değişim, bizimle ya tamamlanır ya batar. Türkmen bir kez daha egemen oldu mu, bundan öte yapacağı ilk iş ocağı kaldırmaktır bilesin. Ne var ki, buna izin vermeye bizim dermanımız yetmez... Daha Efendimizin saltanatının başında yüz kırkbin olan tımarlı, şimdi ikiyüzbinin üstünde... Türkmenin elindeki yüzbin ya var, ya yok... Şimdi şu işimizi başardık, geri kalanını da temizleyebildik

mi, devletle birlikte, toprak da bize geçer ki gayrisinde işler dilediğimizce yürür. Ondan ötesinde her bir şey elimize geçecek demektir. Şimdiye değin bize efendilik edenler, birden kulumuz olacaklar.

— Birden mi, yüz yıllık bir aşamanın ağır ağır yürümesi sonucu mu?

— Zamanı dilediğince koyabilirsin. Yaşayan için sonuç önemlidir Murat Çavuş. Şamarı kimin yediğini düşünmez insan oğlu... Suratının ne zaman acıdığını hesaba kor...

— Haklısınız efendimiz... Bu yüzden de, bizim şamarı iyi vurmamız... - Derken birden susuverdi Murat. Yolu dinledi. - Gelen var, - diye değiştirdi konuyu.

Mahmut, kulağını toprağa vererek dinledi. Yüzünde bir gülümseme yayıldı. Kırpiklerini kırıştırarak alaca karanlığa baktı bir süre;

— Yanlış duymamaktaysam, çavuşbaşı tek başına yola çıkmış. Bu işimizi kolaylar.

— Şöyle bir sağlamca vuruşma olmalıydı ki, tadını çıkaralım...

— Nice bir kavgacı oğlansın bire Murat, - diye sırtını sığazladı Mahmut. - Tebriz üstünde vuruşmanı görür görmez gözüm tutmuştu seni. O yandan bu güne sürekli sınadım. Hem düşünmekte, hem dövüşmektesin gerektiğince. Böylesi bizim ocakta güç bulunur bilmekte misin? İstenmediğinden ama... Efendilerimize düşünen baş değil, işleyen el gerektiğinden, yeterince geliştirmezler yetenekleri. Körletirler tersine. Körü körüne bir bağlılıkla yetinirler. Arada senin gibiler çıkanda da, devletin gelecekteki sahipleri olarak yürürler. Göreyim seni, beni utandıрма... - Sustu. Murat'ın kolunu kavradı. Dörtnala yaklaşan bir atın nal sesleri kulaklarında çınladı.

- Hazırlan, - diye buyurdu. - Bir vuruşta işini bitirmelisin.

Murat, pusunun içinde avını bekleyen bir kurt gibi hazırlandı. Bacaklarını büzdü. Yaylandı üstünde. Binici, tam önlerine geldiğinde hızla atıldı. Çavuşbaşı neye uğradığını bilemeyerek atıyla birlikte devrildi. Üstünde bütün ağırlığıyla değirmen taşı gibi çöreklenen Murat hançeriyle gövdesini oyuverdi adamın. Daha kanı şorlamadan, koynundaki Padişah tuğralı mektubu çekip aldı. Derneşip doğrulmaya uğraşan atı dizgininden kavradı Mahmut. İki eliyle yüreğini kavrayarak yerine oturmaya uğraşan çavuşbaşının acılı gözlerini görmemek amacıyla bakışlarını çevirdiler. Yolda ayak sesleri belirince, adımı kollarından kavrayıp, kuytuya çektiler. Atının üstüne atarak, çamların arasında yitkilere karıştılar.

Kazdıkları bir çukura gömdüler ölüyü. Mektubun üstündeki tuğrayı inceledi Mahmut. Yüzünde başlamış olmanın kивancıyla, parşömenin ucunu kıvrıtarak, yandan başlığını buldu. Bayezit'te giden padişah buyruğu olduğundan güven duyunca koynuna soktu...

— Atın koşumlarını da gömsek iyi olur, - dedi... Yolda bir büyük yilkı görür isek saliveririz. Öldürülmeyecek denli güzel bir at. Bir müslüman harasına girsin hiç olmadı. Biz götürür isek, bir gün ortaya çıkar. Has tavladan geldiği belli...

— Bence bunu da temizlesek iyi olur, - dedi Murat. - Madem iz bırakmamaya koşuluyuz, bir yere gömeriz!..

— Tüfenk sesi çevreden duyulursa, kuşku uyarır. Bıçak da gerektiğinde iş görmeyebilir. O yüzden, yolda bir yilkıya salmak en iyisi...

— Doğru buyurdunuz.

Çamların arasına bağladıkları kendi atlarını çözdüler. Lala Mustafa Paşa'nın nasıl sevineceğini kura kura Domaniç eteklerini izleyerek Manisa yoluna düştüler.

*
* *

Rüstem, divanı kapadıktan sonra, arz için Süleyman'ın yanına girdiğinde, Mahmut'un geri geri çıktığını gördü. Padişah'ın gözüne geldiğinden adım adım ilerlemesini sürdürdü. Tahtın iki yanında dü-rülmüş bir bohça ile, bükülmüş mektuplara baktı gözucuyla. Sultanın üç adım önüne, ipek İsfahan halısının göbeğine değin yürüdü. Eğildi... Uzandı... Eteğini üç kez öperek başına götürdü. Dikilip, divanda varılan kararları sunacaktı ki, hakan, yanındaki mektuplardan birini alarak, nişancı Mehmet Çelebi'ye uzattıktan sonra, boğuk, solgun sesiyle;

— Oku, - diye buyurdu.

Rüstem hemen ellerini kucaklayarak birinci vezir yerine geçip ayakta durdu... Nişancı, verilen mektubun mührünü söktü. Parmaklarının ucunda dürüğünü açtı. Düzgün okumak amacıyla, gözucuyla bir süzdükten sonra;

— Halife-i rûy-i zemin, sahibi mülk-i emin, devletli, kudretli, adaletli babam efendim hazretlerinin hak-i pâ'ine sunulur ki, ağabeyimiz Sultan Bayezit'in ettikleri gayrı tahammül mülkünü yıkacak rad-delere gelmiştir... Size verdiğimiz söz üzere kendimizi zorlamaktayız. Bize gelen belâ, saadetli efendimiz hazretlerinin bir işaretiyle defe müncer olacağından, itaat üzere durup, size sığınırız. Ne var ki, doğrudan size sataşmalarına dayancımız yetmemekte... Vilâyetimize ettiği tecavüzleri, zarardide reayamızın acılarını dindirecek tazminatla defetmekteyiz. İlişikteki dilekçelerde görüleceği üzere, ağdaları ve

dahi çavuşbaşılırları, gereksiz yere köylerimizi basıp, avarız devşirmekte, mehayiş teftişı uydurmakta ve dahi olmadık biçimlerde salma komaktadırlar. Hadi, bunlar bizim aramızda olan tecavüzlerdir. Ve dahi tembihiniz üzre, olvarıp bir kavgaya neden olmak-tansa, yakınmaları tazmin görevimizdir. Yeter ki, re-ayamız üzöncünden sıyrıla... Ve dahi güvencemiz, babamız efendimiz hazretleri, gerekli buyrultusu ile karındaşımızı yola getire... Ancak umudumuzu yi-tirmek derekesinde olduğumuzu takdir buyurursunuz. Çünkü, sizden gelen buyrultuları alır almaz, - Meh-met Çelebi'nin gözleri sözcüklerin üstünden kaydı. Sonra suratı kıpkırmızı olarak, mektubu Padişah'a uzattı. - Sonrasını efendimiz, belki kendiniz okumak buyururdunuz...

Süleyman, örkünç bakışlarıyla, gözlerinde me-rak kıvılcımları balkıyan ağalarına bir göz attıktan sonra, umulmayan bir sertlikle buyurdu;

— Oku!..

Çelebi, istemediğı bir gize ortak olurcasına kı-zarmış bir yüzle, sakallarını titreterek okumasını sürdürdü;

— Halâ gebermeyecek bu koca köşek!.. Sinni-ni düşünmeden, kocalmışlığını hesaba katmadan oturduğu yerde dünyaya nizamât vermeye kalkışı-yor... Herşeyden önce çişini tutabilsin, gibi halt-ı kelâm eyleyerek, buyrultularınızı ateşe atmakta sa-kınca görmediğini öğrenmekteyim. İnanınız efendi-miz, bunları devletin sahibi, devletinde olan her bir şeyi bilmelidir düsturuna uyarak yazmak zorunda kaldım. Bağışınızı diler, size sürölmek istenen leke-nin temizlenmesinde emr-ü fermanınızı beklediğimi arzederim. Çünkü, bu sözler, kendi başına sarfedil-miş değildir. Bilili bilisiz, uslu ussuz, veli deli her

türlü ademin ortasında söylenmekte ve dahi oralar-
dan bizim kulaklarımıza değin gelerek yüzümüzün
kızarmasına neden olmaktadır. Doğru değildir dü-
şüncesiyle kendimizi bir zaman avutmak istedikse
de, bize yazdıklarına bakınca, fazla yalanlayamadık.
Gayri size sığınmak ve kötülüğün hakkından gelin-
mesini size havale etmekten başka çaremiz kal-
mamıştır. Karındaşıımızın şaşkınlığını ve dahi yakı-
şıksız davranışlarını giderip, üstümüze sürülmek is-
tenen lekeyi temizlemek emreylendiğinde, tez hak-
kından geleceğimiz derkârdır... Baki hizmet, saygı
ve dahi kulluk arzımıza izin verilmesini yüce hoşgö-
rünüzden dileriz, pederimiz devletli, adaletli, kud-
retli efendimiz hazretleri...

Mehmet Çelebi, bir karabasandan sıyrılmışçası-
na başını kaldırdı. Yüzünün kızarıklığı sürmektey-
di. Akağalar, gözlerini görkemli salonun boşlukları-
na kaydırarak Sultan'ın öfkeli bakışlarından sıyrılmayı kurdular. Rüstem, sırtıtmamak için kendini güç-
tuttu. Hakan'ın bakışlarını suratında duyar duymaz,
kasları gerildi. Dişleri sıkıldı. Gözlerinde efendisinin
her buyruğuna hazır bir içten bakışın donukluğuyla
dikildi.

— Bir fâninin kendi dölünden gelenler, ömrünü
tamamlamasını bekleyememekteler. Hani haksız da
sayılmasalar gerek. Konacakları mirasın nice bir
sorumluluk istediğini bir bilseler, heveslenmezler. Ne
var ki, kişi başına gelmeden bilmediğinden, bekle-
meleri gerektiğini anlatacak birer öğüt kurulu ha-
zırlansın. Üçüncü vezirimiz Mehmet Paşa'nın, Se-
lim'e, dördüncü vezirimiz Pertev Paşa'nın Bayezit'e
varması makbulümüz olur. Akliyerer ademlerdir. Ka-
rındaş kavgası istemediğimizi ve dahi gereksizliği-
ni anlatırlar. Bunun yanında yerlerinin değiştirilme-

si belki aralarının düzelmesini sağlar. Selim'i Kon-ya, Bayezit'i Asmasya'ya yollayalım. Vezirlerimiz da-hi bilece varsınlar ki, arada bir gürültü çıkmasını engellesinler. Nice tez davranır isek, onca hayırlı sonuç alırız.

Birinci vezir, divanda alınan kararları unuttu. Sultan, soracaklarını erteledi... Nişancı Mehmet Çe-lebi, fermanların yazılıp, kaydedilmesi amacıyla he-men divan yazmanlarının dairesine uğradı... Rüs-tem, yeniden kapaklanıp, üç kez eteğini öptü efen-disinin. Geri geri arzodasından çıktı.

Murat, Yellice tepelerinde ava çıkmış olan şeh-zadenin ardından yetişmek amacıyla, Hıdırlık tepe-sini aştı. Meşeden çama doğru yükselen ormanın derinliklerinde, Felent pınarlarının açıklığında, ota-ğını buldu. Şehzade, kuştüyü minderlerin üstünde bağdaş kurmuş, dinlenmekteydi. Murat'ı görür gör-mez el ederek yanına çağırdı. Varıp, üç kez eteğini öptükten sonra;

— Efendimiz, - dedi Murat. - Lala Paşa, size ağızdan haber yolladı. Mahrem olduğundan, bağı-şınıza sığınırım.

Bayezit bir el işaretiyle ağalarını, sekbanları-nı, gözcü, gulam ve cariyelerini otağından çıkardı. Murat, başbaşa olduklarını denetledikten sonra;

— Paşa efendimiz saygılarını sunmaktalar, - diye başladı. - Yazık ki, Saray'da size karşı olan fırka, bütün çabalara karşın üst gelmiş bulunmak-ta imiş... Lala Paşa, üzünçlerini söylemeye söz bu-lamamaktalar. Son darbeleri yakında belirecek imiş. Saraydaki ademlerinden edindiği bilgilere göre, Rüs-tem Paşa ve dahi yandaşları, sizin tahta gelerek,

egemenliklerine son vermenizden ürktüklerinden, ayyaş karındaşınızın yanına geçmiş bulunmaktalar imiş... Bu yüzden, her ne ki işlersiniz, Hakan'a kö-tü gösterip, Selim Han'ın üstünlüğünü öve öve, so-nunda Sultanımız efendimiz hazretlerini de bir yan-lış ise sürüklemişler. Pertev Paşa başkanlığında bir kurul size öğütçü gelip, yeni atandığınız Amasya'-ya götürmeye gelecekler imiş!..

— Amasya'ya!.. Peki karındaşımız nereye atan-makta?

— Konya'ya efendimiz. Ve dahi Lala Paşamız da sizin düşündüklerinizi düşündüler... Bilmektesi-niz, Konya'ya göre Amasya çok daha uzak. Böyle-likle emr-i hak vaki olduğunda, karındaşınızın on menzilden ziyade yakın olması sağlanmış bulunmak-ta.

— Gitmeyiz, - diye doğruldu Bayezit. - Tezden name yazar, babamızdan yerimizin değiştirilmesini, daha yakın bir vilâyet verilmesini isteriz. Ve dahi bu arada düzenlenen oyunu bir iyice anlatır, gerek-se, Pertev Paşa'yı geri yollarız.

— Lala Paşamız da aynı düşünmekteler efen-dimiz. Bilmektesiniz, Pertev Paşa, dördüncü vezir-liğe, Paşamızın divan hakkını gaspederek, Rüstem Paşa'nın desteğiyle getirilmiştir. Ustalığa bakın ki, sizin yanınıza kendi ademini yerleştirerek, davranış-larınızı bir iyice denetlemeyi de düşünmekte. Bu yüzden, nice bir tez davranılırsa, onca iyi olacağını belirtmekte. Paşa efendimiz. Demekteler ki, sa-ray fırkası baştan sona kula dayanmaktadır. Kula güvenilmeye bir eyleme kalkışıldığında. Yerine bun-ca zamandır dirlik yitirmiş tımarlı ile, danışmentlik-te takılmış suhte ve dahi, başa çıkamayan ahi fıtya-nından yararlanılır ise, daha bir güven içinde olu-

nur. Neden denilirse buyurdular kul karşınızdakilerin adamıdır. Çünkü sizi zorla götürmeye kararlı görünmekte imiş. Bir kez de Amasya'ya attıktan öte, kendi işlerini yürütecekleri açık buyrulmakta. Bu yüzden davranıldığında, biz de içinde olmak üzere kula fazla güvenilmeye... Bunun yerine, Anadolu sipahlarıyla, yiğitlerinden bir ordu düzülür ise, cenk olunduğunda başarı kesin buluna!..

— Anlamaktayız. Lala Paşamız, her bir şeyi gerektiğince düşünmüşler. İmdi biz Pertev paşayı bekleyeceğiz. Gelende, bir iyice ağız arayıp, hakkımızda döndürülen dolapları öğreneceğiz. Ondan ötesinde, ilkin babamıza name yazıp, haksızlığı anlatacağız. Diretilirse, karındaşımızı gidermekten öte yapabileceğimiz bir şey yok. Bir kez tek kalır isek, saray fırkasını ayağımıza düşürürüz. Ondan ötesinde de edeceğimizi biz bildiririz. Bildiğimizden, diretildiğinde, asker yazacağız. Dirlik vaadedeceğiz. Ve dahi, bozulan düzeni yeniden kuracağımıza inandıracacağız. Lala Paşamız karındaşımızın yanında bize her zaman olduğunca yardım edecek. Böylelikle, üst geldiğimizde, düzenin bozuğunu birlikte onaracağız. Sizin ve dahi Mahmut Ağa yoldaşınızın hakkını ödeyemeyiz. Bizim için nice bir yorgunluklara katlanmakta, nice bir işler döndürmektесiniz. E!bet her bir borcun ödenme zamanı vardır. Ve dahi hakani borcun, hakani ödenmesi olduğunu da isbatlamak bize düşmektedir.

— Biz ödevimizi ve dahi Paşa efendimizle size bağlılığımızın gereklerini yerine getirebilmekte isek efendimiz, kendimizi mutlu ve dahi ödülllenmiş sayarız. Kul, efendisine hizmete koşuludur. Nice bir güzel işlerse işini, onca bir yerine getirir ödevini.

Bayezit, yapılacak işlere karar vermenin rahat-

lığıyla ellerini çırpı. Gelen kapıcıbaşısına;

— Murat oğlumuzu donatın, - diye buyurdu.

— Efendimiz, - diye atıldı Murat. - Bendeniz buraya gizli ödevle geldim. Donatılmış olmak kuşku uyandırabilir. İzninize sığınarak, buyruğunuzdan vazgeçilmesini dilerim.

— Donatın, - diye buyurdu Bayezit. - Ama kürk ile değil. Altınla donatın. Oğlumuz, pek güzel haberler iletmiştir.

Kapıcıbaşı etek öperek gerileyen Murat'ı doğru Hazinesdar'ın yanına götürdü.

Mihrimah, saray kayığıyla doğru Hünkâr İskeleyesine geçerek, Harem'e girdi... Hürrem, ayaklarındaki sızıları ova ova kızını kucakladıktan sonra;

— Sana her zaman söyledik, - dedi. - Rüstemiz, üstlendiği işi sonuna getirmekte çok bir usta. Devletimizin bekasını bir o sağlayabilirdi.

— Demek ki, biz ne biliyorsak Valide Sultan hazretlerinin sayesinde. Ve dahi ne yapabiliyorsak yardımları olmaksızın, sonuca ulaşmamız mümkünsüz.

— Damadımız, oğullarımızdan çok güvendiğimiz paşamız bir işe kalkışmakta da, biz geri mi durmaktayız. Elbet elimizden geleni yapmaya koşuluyoruz. Yavrum, ne işlemekte isek, sizin mutluluğunuzun tam kılmak için davranmaktayız. Biz mutlu yaşadık. Efendimizin kapısına geldiğimizden bu yana, uzun seferlerin dışında yüreğimiz hep coşkuyla doldu... Yeryüzünü avuçlarının içinde tutan bir sahipkiran, başını dizimize kodu. Ayali olduk... Yüce kişiliğinden mayalandık. Ve dahi en uygununun varis

olmasında elimizden geleni ardımıza komadık. Öğrendiğimize göre, Bayezit, gitmezlenmiş Amasya'ya... Kütahya'da kalmak ya da daha yakın bir yere verilmek dileğinde imiş... Denilmekte ki, türkmen beyleriyle ilişki kurmuş. Sekban yazıp, dirlik sunarmış... Bunların annacında Selim'imiz güç durumda kalmaz mı?

— Paşamız bunu düşündüler efendimiz, - diye güldü Mihrimah. - Pederimiz efendimize bu gün Yosef Nassi'yi takdim kılacaklardı. Onun aracılığıyla ağabeyimize biraz para yollayıp, ulufeli yazmasını sağlayacaklar. Ester de Nassi ile görüşmüş. Nice bir istenmekte ise vermeye hazır olduğunu bildirmiş. Paşamız, yüzelli bin duka altın yollar ise, Bayezit Ağabeyimizin hakkından gelinceye besleyeceği orduya yeteceğini söylerler. Ayrıca, diretecek olur ise Bayezit Ağabeyimiz, merkezden de kul göndereceklerini bildirdiler. Bize öyle gelir ki, bu işin sonu göründü. Yeter ki, Pertev Paşa, Bayezit Ağabeyimizi kandırıp, baba öğüdüne uydursun. Bir tek bundan kuşkulu idi Paşamız...

— Kuşkulu idiyse, neden yolladı? Bir gerekçe uydurup, akli başında bir paşa sevkedilmez miydi? Keşke haberimiz olsa idi...

— Babamız, kendiliğinden buyurmuş. O an hana karşı çıkmak yanlış olurdu dediler efendim. Bir küçük kaygı gölgesi, bunca dokunmuş bezin bozulğunu ortaya seriverir... Kesinlikle bilinmeli ki, efendimiz, yapılanın doğruluğuna inandıkları sürece bizim gücümüz var. Bir kez kuşkuya kapıldılar mı, o an işimiz bitiktir. Çünkü, hiç birimizin efendimize dayanmaktan öte gücümüz yok...

— Kim demiş? - dedi öfkeyle Hurrem. - Biz kimiz a benim yavrum? Söyle paşana, bu kötü düşün-

celeri silsin aklından. Bir başımıza olsak, salt efendimize dayansak, bir yürek hoşluğuna bunca iş ettirilir mi? Rüstem, hakanımızı sevdasının tutsağı bir budala ozan mı sanmakta? Eğer öyle ise, söyle aklını başına tezden devşirsin. Demektedir ki, efendimiz, dünyanın egemenidir. Moskva knezliğine bundan sonra kimin geleceğini bildiğince, Britanya tahtında kim oturacak, İran hükümdarlığına kim gelmeli, Şarlken'e varis olacak kişi nice olmalı bilmekte... Bunları bilen adem, kendi yanibaşında işleneni bilmesin mümkün mü? Bilelim ki, öyle gerektiğinden ses çıkarmamaktadır. Ve dahi bizim tek başımıza olmadığımızdan böyledir bu... Ardımızda bunca ulema, ümera ve dahi asker var. Denilebilir ki, tahtın üç ayağı bizim ardımızdakilerden oluşmakta. Ve dahi bunlar, Fatih Sultan Mehmet Han'dan bu yana, bunu oluşturmaktalar. Efendimiz izin vermiyor olsa, bizim haddimize mi düşmekte kalkıp saray dolabı çevirmek? Bunu kafandan sil yavrum. Herkes de silsin...

— İyi ama efendimiz, ahali arasında her türlü olumsuzluğun nedeni olarak siz gösterilmektesiniz... Biz gösterilmektediriz... Denilmekte ki, bütün olanların sorumlusu Hürrem Sultan ile, Mihrimah ve dahi zevci Rüstem Paşa'dır...

— Ahali elbette bir sorumlu arayacak. Kimse Hakan'da kusur bulamaz ki yavrum... Hakan, kusurağın mustağni, hatadan münezzehtir... Tanrının yerdeki gölgesi kullara iyilik etmeye hüküm verir. Kötülük doğmakta ise, hakanın yakın çevresinden oluşmaktadır. Şükür ki, biz yakın çevresindeyiz... Ve dahi şükür ki, efendimizin yanılmazlığına, bizim yanılığlarımız tanıklık etmektedir.

— Ne var ki, bize düşman olmaktadır. Bizi kötülemekteler...

— Elbette, işin içyüzünü bilmediklerinden. Devleti bir kişinin iki dudağı arasındaki tasarruf hakkıyla yürüyüveren bir küheylan at sanmaktalar. Bilseler ki nice bir çapraşık dengeler üstünde durmaktadır, böyle konuşmaz idiler... Rüstem olsun, sen ve dahi biz olalım, Hakan'ın kurmak istediğı düzene, Sultan Fatih'ten bu yana yürüyen oluşuma ters bir işte bulunsak, durabilir miyiz? O an ifna etmezler mi bizi? Bir düşün ne buyurmakta her zaman baban. Hem de bizim yanımızda... «Gözümüz devlete zarargir olsa, kendi parmağımızla söküp atarız...» Bu sözü diyen yüce kişi, şuncacık yüreğinden başka sunacağı değeri olmayan bir kocalmış Hurrem'i mi tutar yanıbaşında, yoksa bir baltalık boynu olan Rüstem'i mi? Elbette ahali de, siz de onun devlet üstüne doyulmaz söyleşilerinden uzak olduğunuzdan gerektiğince tanımamaktasınız. Dilerdik ki, şu işler sona erdikten sonra, Selim'e verilecek öğütleri ıhtesiniz. O zaman bir iyice anlardınız, bizim kişi olarak hiç, ama güç olarak hep olduğumuzu. Ve dahi o zaman bu söylentileri yükümlenmek gerektiğini de... Neden derseniz, bizden bildikleri sürece Hakan bizi korur. Temelinde kendi düşüncelerinin yürütücüsü olduğumuzdan. Yaptıklarını da, yapacaklarını da en mahrem biz bildiğimizden. Buna yarar ademleri tutup, yaramazları harcamaya koşulu olduğumuzdan... Ama, kendisinden bilinende, durum değişir. Onunla bilece bizi de yıkarlar güçleri yetmekteyse... Vardığında bunları Rüstem'e bir güzel anlat kızım. Ne büyümseyelim kendimizi, ne de küçümseyelim. Biz hepimiz, birer oyuncağız devletin elinde... Yoksa, hepimiz bilmeliyiz ki, bir Hurrem gittiğinde teni taze, gülü gonce bin Hurrem gelir... Bir Rüstem'in yerini doldurmaya hazır beş vezir bek-

lemektedir. Ve dahi ocağı kaldırıverse hakan, yenisini bir yıl geçmeden kurar... Ne var ki bunların tümü yenidir. Ve dahi bizim ölçümüzde mahrem olmaları için, bizim bilimiz, bilincimiz ve dahi yakınlığımızda olmaları gerek. Bizden iyi anlamaları, bizden iyi sorumluluk yüklenebilmeleri zorunlu. Yeni, bunu becerir mi, düşünmek gerek... Becerene değin, maşalı-ğı yürütecek kullar olarak biz seçilmişiz. Ve dahi, kötülükleri yüklenmek karşılığında, yakınlığımızı sürdürmekteyiz. Hiç aklımızdan çıkmaması gereken de, bizden iyisi geldiğinde, buruşturulup atılvereceğimizeyizdir. Nice bir vezir, nice bir sultan canlı girip, cansız çıktı bu saraydan... Nice bin kişinin kanyıla örüldü bu duvarlar. Şimdi bir bilisizin gelip yıkmasına kimse izin veremez. Veremediği sürece de bizim saltanatımız sürer. Anladın mı bir iyice yavrum... Biz egemenliğin kötü yüzüyüz. Kimse Hakanı sıvanamadığından. Ve dahi yazısıyz tuğranın... İşlevimizi yerine getirdiğimiz sürece!.. Olmadı mı, siliverirler. Ne sevda masalı kalır, ne kan bağı... Baba oğlunu boğdurmakta saltanat uğruna... Oğul babaya karşı durmakta şimdi içinde yaşadığımız gibi. Böyle bir durumda, kulun sözü mü olurmuş?!

— Siz de bizim dediklerimize gelmekte değıl misiniz sultanım?

— Gelmemekteyiz. Gücümüzü belirlemekteyiz yalnız. Ardımızda sağlamca oturmuş bir düzen olmasa sözümüz olmaz. Olanda da, bilesin ki, yerimizin doldurulacağı kesinleşmedikçe, kılıma hata gelmez.

— Şimdi anlamaktayım efendimiz. Biz pek çok şeyi kendi gücümüzden sanmaktayız. Bizi yanıltan buydu... Açıkladınız ki, gerekli olanı işlediğimizden

tutunmaktayız... Paşam bunu bilmemekte idi sanırsak!..

— Bilmekte yavrum. Bilmemekte olsa idi, Mustafa badiresinden onu kimse kurtaramaz idi. Kendini temizlemek isteyen Hakan, Rüstem'in kanıyla yıkanmış gam mı? Olmadığından, önerisine uyup Ahmet Paşa'yı donattı. Sonra da, işi bittiğinde, gücünü bitiriverdi...

— Hiç bir zaman anlatmadı idi validemiz?

— Bizim anlatmamızı istediğinden olsa gerek. Devletli, devletin gizini vermemeye koşuludur. Sen sanmakta mısın ki, Mustafa kurulu düzeni bozmaya devinmese, bizim oyunumuz kâr ederdi. Bir düşün dedenin gelişini. Hakkı mıydı, haddi miydi? Bayezit-i Veli, kurulu düzene dokunmasa, Korkut Sultan izinden gitmeye hazırlanmasa, Selim Han bir nice varırdı Yeniçeri ile saraya? Bir nice diyebilirdi ki, taht benim hakkımdır? Mümkün müydü? Düşüneceksin!.. Her bir şeyin açıkça söylenmesi gereksiz... Kırım Girayının kızı Mâh-i Devran, Hakan'ın aklından geçenleri bizim kadar kolaylıkla anlayabilse idi, bizden önce de sonra da Hakan yatağından geçen yüzlerce cariyeden biri olmaz mı idik biz? Olurduk ve dahi adımız, ünümüz unutulmuş olurdu ki, kimse anımsamaya...

— Ama siz nikâh kıydırdınız. Osmanlı töresini yıktınız.

— Ah güzel kızımız, - diye gülümsedi Hurrem. - Osmanoğlu, yıkılmazlığına ve dahi karısını kaptırma tehlikesine maruz olmadığına inanmasa idi, töresini mi değiştirirdi? Şimdi bilmekte ki, hiç kimse otağına yanaşamaz ve dahi Timur'un ettiğini edemez... Dünyaya bir kez daha gücünü ve dahi haşmetini kanıtlayacağı için bizimle nikâhlandı. Devlet

işinde sevdanın da, nefretin de yeri yoktur. Her bir söz gerektiğinden söylenir. Her bir iş zorunluluktan yapılır. Kim ki bunun dışına çıkar, giderilir. Şükre-delim ki, bunu bilen az ademiz. Ve dahi o yüzden bize gereksinilir. Yoksa, gayrısını düşünmek bile tüy-lerimizi ürpertmeye yeterlidir.

Birlikte Konya'ya varıp, Paşa Sarayı'nın selâm-lığında halvete girdiklerinde ilk sözü Mustafa Paşa açtı;

— Sultanım, öyle görünmekte ki, bunca itaat ve gayret üzere olmanız, efendimizin gönlünü hoş-nut kılmıştır. Karındaşınız, tayin edildiği yere gitme-mek için, adem toplamakta... Duyulduğuna göre, tı-marlılara zeamet, sekbanlara tımar, serseri ve dahi eşkıya takımına ulufe dağıtmakta imiş. Bunun ne hazırlığı olduğu açık. Biz deriz ki, sizin itaat üzere olduğunuzu gösterecek yeni bir davranışta bulu-nasınız. Bildiğimizce İsmihan Sultan hazretleri, bu-lûğ yaşına erişmiş bulunmaktalar. Katınızda, diva-nın en değerli vezirlerinden Mehmet Paşamız bu-lunmakta. Buyruğa uyduktan öte, size öğütçü gele-ne en değerli armağanı verip, düğün üzere olduğu-nuzu göstermenin tam zamanıdır. Konya, gelişinizle başka türlü gönenemeyeceği gibi, görkeminizin yü-celiğiyle de tanışmaya teşnedir.

Sokollu, gözlerinde sevince sarmalanmış şaş-kınlıkla Mustafa Paşa'ya baktı. Ardından bakışlarını Selim'e çevirdiğinde, yüzündeki gülücükle gevşedi.

— Çok bir doğru buyurdunuz lala, - dedi Se-lim. - Her bakımdan akla yatkın ve dahi ustaca bir iş olur. Üstelik pek sevdiğimiz vezirimiz Mehmet

Paşa'nın damadımız olması, kızımızın mutluluğu bakımından da geçerli bir gerekçedir... Tezden imamımız çağrılısın.

— Acele etmeyiniz efendimiz, - dedi Sokollu. - Lala Paşa efendimiz buyurdular ki, görkemli bir düğünle, bütün Konya'nın sevincini bilece derleyelim. Buyruğunuz olur ise, nikâh, düğünden sonra kıyıla...

— Doğru, - dedi Selim. - Sizin gibi danışmentlere sahip olan Hakan'ın nice güçlü olacağına inancımız her geçen gün artmaktadır...

— Bağışınız, kulluk borcumuzun ödenmezliğini artırmaktadır efendimiz, - dedi Lala Paşa. - Siz efendimizin buyruklarına uyararak, düğün işiyle uğraşmaktayken, karındaşınızın asker toplaması, devlete karşı davranması demektir. Bundan ötesini biliriz ki, Efendimiz hazretleri bizzat tedbir alıp, bizzat karşı duracaklardır.

— Bizim istediğimiz de bu değil mi idi Lala? - Sorusuyla gözlerinde sevinçle baktı Selim. - Bir kez babamızın karşısında olanın, gayrı iflâh etmesi mümkün mü? Doğrusu tahta vardığımızda, kime, neden ve nice borçlu olduğumuzu hiç unutmayacağız.

— Taht her türlü borcu ödemeye kaadirdir efendimiz, - diye söze girdi Sokollu. - Kul efendisinin iyiliğine koşuludur. Buyurduklarınız gerçekleştiğinde, bizim görevimizi yapmaktan öte ödülümüz olmaz. Ve dahi olmamalıdır da... Devletin gereği ne ise onu işleyeceksiniz. İşlediğinizde, kulunuzla, karıştınızı kendiniz değerlendirecek ve dahi kimine ödül, kimine ceza vereceksiniz, O zaman, anlamak da azımsamak da kimsenin haddi olmaya... Olanda, size yani devlete karşı çıkmış bulunur. Devlete karşı çıkanın hakkından gelmek de devletin birinci öde-

vidir. Kul neyler? Hizmetinden hoşnut kılmaya deviniz, tümü bu. Varlığıyla, yaşamıyla efendisinin buyruğundadır. Ne gerektiğinden ileri gidebilir. Ne kendiliğinden gerileyebilir. Ödülünüz de, cezanız da, kul için bağıştır. Tümünü kabullenmeye zorunludur. Bu zorunluluk üzre durur devlet. Ve dahi bu bağıdır kulla efendisini bağlayan. Bunun bir kez ötesine geçilende, gerisinde ne olacağı hesaplanamaz. Hesapsız iş de devletliye yakışmaz efendimiz. Neden derseniz, kulun kusuru cerimesi ölçüsündedir. Devletli'nin kusuru, devleti ölçüsünde...

— Öyleyse, kararımız daha bir kesinleşti. Lala, - diye Mustafa Paşa'ya döndü. - Tez buyruk verilsin. Kızımızın ve dahi güveyimizin mutluluğuyla kıvanmak dileriz. Öyle bir düğün kurulmalı ki, Karaman'da da, Selçukluda da görülmemiş olsun....

— Hemen devletlim. Tez ve dahi kesin karar vermek ancak size özgüdür. Hemen varıp, hazırlığa durmalarını kendi ağızımızla buyuracağız ki, mutluluğuyla, nice bir mutlandığımızı Paşa karındaşımıza bir iyice gösterelim.

— Mutluluk efendimizin. Biz buyruğunu yerine getirmekteyiz. Sizin buyruğunuzu da Paşa Efendimiz, - diyerek eğildi Sokollu. Üçünün arasında kurulan kesin antlaşmayı onaylarcasına. - Yolunuza kurban olmaktadır bizim asıl mutluluğumuz.

Lala Paşa, Sibiryâ tilkisinin mavi yanar döne-ri kürkünü savurta savurta kapıcıbaşıyla, hazine-
dar'a hazırlık buyruğunu vermeye gittl...

Hekimbaşı İsa Çelebi, uzun ahi börkünü düşü-
recekmişcesine başını eğerek, arzodasına yürüdü.

Aklında binbir düşünce dönerek, adımlarını alabil-
diğine ağır atıyordu. Zaten sekseni aşan yaşının
yavaşlığında iken, bir de vereceği haberin basıncı-
yla, içindeki ürküyü durduramamakta. «İşte bitti...
Biteceğini herkes bilmekte. Bilmekte idi ya, bir so-
rumlu aranması kaçınılmaz... Oysa, yeryüzünün ku-
ralı bu... Kişi dünyaya geldiği gün, bir gün yitirmiş
olmakta. «İster can ol, ister canan, sonunda top-
raktır sana kanan,» buyurmuşlar. Yine de insan güç
kabullenmekte... Bir de bizi bilseler. Yenileceğini
önceden görerek güleş tutulur mu? Tutulmakta mes-
leğimizde. Görmektesin ki, Tûba Ağacındaki kandi-
li tükenmiş... Gayrı salt fitilde kalmış ışık... O da
an be an zayıflayıp sönmekte. Kendi yağından can-
landıracaksın. Bili, bilim, büyü, yakı, elinden ne ge-
elir ise davranıp kotaracaksın. Kotaramadın mı, bir-
den kuşkuya düşer insanlar. Ağrılarını, sızılarını, ek-
sik ve dahi noksanlarını giderdiğinde sana borçlu
bakanlar, Azrail'in tırpanı senin elindeymiş de, sen
yüklenip götürmüşcesine düşman kesilirler... Oysa,
biz, Lokman'ın dahi ölüme çare bulduğuna inanma-
maktayız. Süleymaniye Tıbbiyesinde, öğrencilerimi-
ze böyle sözler etmekteyiz. Ancak, bir kez bulunsa
idi çare, bunca kolay unutulur mu idi? Ve dahi ça-
reyi bulan kendi başına sürmez mi idi ki, işte ta-
nığı, biz ölmemekteyiz diye karşımızda dursun...
Yok İsa Ahi!.. Bunca ilerledi bilim... Duyduğumuza
göre, Horasan erlerinin yetiştirdikleri bir Batılı bil-
ge, yaraya neşter vurmakta, damar kesip, yozmuş
dokuyu çıkarmakta imiş... Keşke bir gelip gösterse
idi... Yok, göstermediğine iyi etti... Yapamadığımız-
dan başına sıçrayıp, adamı suçlar idik... Batılı pa-
pazlar öyle etmekte. Bakarsınız, yakı bunda diye
gözdeliğe sıvanır, biz de bunca yaşamızda bir kıyıya

atılırız korkusuyla, izin bile vermezdik...» Başını salladı. Kendi kendine güldü. Arz odasıyla Harem'in arası uzadıkça seviniyormuşcasına adımlarını daha da kısalttı. «Bir Çelebi hekim,» diye sürdürdü düşüncesini gülümseyerek. «Sen Ahi Çelebi'nin öğrencisisin... Öğrenmede yasaklama var mı? Yapabilir misin bunu? Her zaman, merakın hasedini yenmedi mi? Senden önde olan, sana da yararlı değil mi? Bunu bilmemekte misin? Ve dahi bu yüzden değil mi öğrencilerine sürekli, bilimden korkmamak gerektiğini öğretmen. Medrese müderrislerine dönmez misin o zaman? Hasan Ahi Çelebi ile bilece neden kurdurdun bu medreseyi? Ötekilerin bağnazlığı elinden bilimin bir bölümünü olsun çekip koparabilmek amacıyla değil mi? Hikmet müderrisliğine tezden Molla Lütfi'yi isteyip, gelmeyende öğrencisi İzak'lıktan İshak'lığa dönen bilgeyi kapatan kim idi? Şimdi durup, yenilginin üstüne bunca karamsar olmanın anlamı mı var? Hadi vargit. Ve dahi eğit ki, bilim, ölümü yenecek güce erişmedi...» Birden güçlendiğini ayırdı.

Başı biraz doğruldu. Uzun ahi börtü, doğrulan bir minare örneği kalktı. Arz odasının kapısını karşısında görünce, kendini zorladı. Yüzüne üzünçlü bir görünüm vererek, önü sıra açılan kapıları izleye izleye Hakan'ın yanına girdi. Girer girmez de, eteğine kapaklanarak;

— Allah size uzun ömürler versin Efendimiz, dedi. - Valide Sultan Hazretleri, az önce temiz ruhlarını, ölüm meleğine teslim eylediler.

Akağalar, nedimler, nişancılar, bostancılar, donmuşcasına Sultan Süleyman'a baktılar. Bir küçük kıvılcımla patlamaya hazır barut yığını örneği kümelenip kaldılar. Arzodasının en büyük özelliği ses-

sizliği idi... Ama Şimdiki susku, elle tutulacak bir yoğunlukla bastırdı omuzlarından. Tümü birden ağır ağır çoğalan bir yükün altındaymıŐcasına kamburlaŐtılar. Sultan'ın, buruŐmuŐ derisi, seyrekleŐmiŐ ak sakalları, baltacı zülüfü benzeri kalın kaşları tel tel ayrıldı. Kavuğu büyüdü, uzadı, genişledi... Bir an, bütün arzodasını kapladı. Sonra ağır ağır Hekimbaşı Mevlâna İsa Çelebi'ye doğru düştü;

— Hurrem öldü ha!..

Donup kalanlar, yeniden taş kesildiler. Hakan'ın sesinde bir küçük titreŐim, her zamankine göre bir fazla ton bulunmaması, dođadıŐı saymaya hazırlandıkları bir olayı, bu üç sözcükle doğa içine sokuvermesi, gırtlaklarına birer tıkaç gibi tıkanıdı. Neyleyeceklerini bilemeksizin, dimdik, devinisiz, davranısız öyle kaldılar.

Süleyman; «Biz senden önce gitmeyegöreydik Hurrem,» diye düşündü. «O zaman bizim hesabımızı senden sorarlar idi... Safiye gelinimiz de kaynanasından kalır değil. Değil ya, son oyunu oynayanların tümü birden çekilmeli alandan... Çekilmeyi bilmemektelerse, çekmesini bilen, zamanı değerlendirmeli... Acıyı acıyla giderir imiş eski Yunan... Acıyı tatlıyla gideren ise Şaman... Biz ne oyuz gayrı, ne öteki... O yüzden, ardımızda başı yenecek kiŐı bırakmayacağız... Senin gidişin, sırayı Rüstem'e getirdi demek!.. Kızımız döğünecek azbiraz. Ne var ki, devletin gereği bu... Sırası gelen gitmesini bilmeye koşulu... Bizim de sıramız geldiğinde, yürüyüp varacağız... Nekris, sana ettiğince, bize etmemekte mi? Hele Selim'in kalıcılığı kesinleŐsin. Devredilenin ne olduğunu ve dahi devredeceğinin ne olması gerektiğini bir anlatalım ona... Ötesini getirmek kolay... HekimbaŐımız, bir nice usta olsa da,

bizden çok yaşlı. Başkasına da pek güvenememek
teyiz. Öğrencileri var. Övmekte. Övmekte ya, yinc
de ondan vazgelememekteyiz... Bakalım, hangimiz
önce gidecek?» Birden başını salladı... Durgunluk,
devinisizlik sona eriverdi. Donanlara can geldi. Doğ-
rulup dikildi Hakan. «Saçma düşünmenin zamanı
değil. Değil ya, bunalımın yakısı da saçma... Kişi
kendini derleyivermekte hemen. Bunca eğitimli mi-
yiz biz? Bunca koşulu muyuz? Ne acı duymaya, ne
sevinç gösterisine hakımız yok mu? Onca sevdiği-
miz, onca kötülüğü yüklediğimiz insan, incecik ölü-
vermekte de, biz duygulanma hakkına sahip bulun-
mamaktayız. İşte, devlet bu... Kişinin yüreğini çe-
kip alarak, oraya salt kendi kuru, iğrenç ve dahi
ayıplı çarkını koyan!.. Başkasıyla oynadık, başkası-
nı korkolçak tasviri yerine koduk demektediriz. Asıl
tasvir biziz de, ötekiler bizim suretimizi oynamakta
idiler he mi? Ve dahi biz bunu bilmekteyken, bilece
gömmeye koşuluyuz. Yazık... Onlar bilmekte olsa-
lardı, en azından söylerler idi... Onlar, bizden daha
adem idiler... Kul idiler, köle idiler ama, hiç bir za-
man bizim tutsaklığımızda olmadılar... Doğrulup
kalkmak, kendimizi devşirmek gerek. Hadi bakalım,
kocalmış Padişah... Davran...»

Bir delikanlı çevikliğiyle kalkıverdi tahtından.
Ağalarının tümünü kendi deviniminin hızına kata-
rak;

— Varıp bakalım ciğerparemize, - dedi...

Düğün hazırlıklarını anlatan Hazine-dar'ı can
kulağı ile dinlemektelerken, Kapıcıbaşı, ardında Sa-
ray Kapıcıbaşı Zal Mahmut Paşa üç adım kala-

rak eğilip, eteğini öptükten sonra doğrularak;

— Pederiniz, cihan hâkimi efendimiz hazretleri, selâm ve sevgileriyle birlikte, başsağlığı dileklerini de gönderdiler efendimiz, - dedi. Durakladı. Yutkundu. Bir an şaşkınlıklarına baktıktan sonra, sürdürdü; - Valideniz, Hurrem Haseki Sultan efendimiz, cemâziyelahtırın onüçüncü günü dâr-ı bekaya intikal eylemişlerdir. Efendimiz üzgündürler. Bu üzüntülerine, bir de karındaşınızın, buyruklardan çıkarak, sancak açması eklenmiş bulunmakta. Bu yüzden size ve dahi danışmanınız paşalara eğitmektedirler ki, bir çatışma söz konusu olduğunda, Konya'dan öteye geçilmemeli... Kendileri de Üsküdar'da otağ-ı humayun kurulmasını buyurmuş bulunmaktalar. Ancak, bundan ayrı olarak, size yeterince destek olmaya karar kılmışlardır. Bu yüzden, karındaşınızın kandıracağı türkmen sergerdesini zapt-u rapta alacak, türkmen paşaları görevlendirilmiştir. Anadolu Beylerbeyisi Cenabi Ahmet Paşa, Vezir Paşamızın buyruğunda, Lala Paşamız ile birlikte merkezinizi oluşturacaklardır. Vezir Paşamıza, dört silâhdar bölüğü, dört cebeci bölüğü ile üçbin ocaklı ve dahi Dergâh-ı Âli çavuşları ile kırk balyemez top ve dahi kırk darbzen topçu ardımızca gelmekte. Sizin buyruğunuza Konya sahrasında toplaşmak üzere, eski lalanız Geylan Ali Paşa Zülkadiriye askeriyle, Ramazanoğlu Pîri Paşa Adana askeriyle, Karaman Beylerbeyisi Solak Ferhat Paşa eyaleti askeriyle, hazır bekleyecekler. Efendimiz buyurdular ki, emr-ü komuta Mehmet Paşamızın buyruğunda olur ise, Lala Paşamızın da gönlünü hoşnut kılar... Bir dahi buyurmaktalar ki, zinhar dirlik vaadedilmeye... Karındaşınız bunu yeterince yaptığından efendimizi karşısına almış bulundular. Size bugün ya-

rın yüzotuzbin duka altını gelecek. Yosef Nassi'nin karındaşı gemi ile yola çıktı. Ester Keira'nın katkısını Alaiye'deki ademinden alacak imiş... Bununla ulufeli yazmanızı buyurmaktalar. Ciğerimize köz düştüğü günlerde, bir kez dahi bizi üzmesinler, olvarıp aralarındaki işi Karaman ovasında çözümlesinler, buyruldu. Karındaşınıza da, hem davranışlarını kınayan hem de, Konya ovasından öteye geçmeyi yasaklayan ferman, şu zamanlarda varsa gerek... Ayrıca, ferman-ı humayunlarını da sözlerini aktardıktan sonra sunmamızı buyurduklarından bağışlanmamızı dileyerek, kulluğumuzu bildiririz efendimiz...

Selim, Zal Mahmut'un sözlerini kıvanarak dinledi. Daha ilk tümcelerle, Hakan'ın kendi yanında ağırlığını koyduğunu görmüştü. Bundan ötesinde sığınmayı iyi becerirse, yenilse bile, buyrukları uyguladığından yenildiğini ileri sürmesi kolay. Üstelik, bunca yaman serdarı yanıbaşına verip, türkmen beylerinin en büyüklerini de destekçi katınca, Bayezit'in ordusunu bozmak hiç... «Ah, diye düşündü. Şu validemizin ölümü olmasa idi, bir cülus düğününü, kızımızınkine katıp, bilece yapmaz mıydık?...» Birden aklına gelenle irkildi;

— Lala, - dedi. - Biz habersizliğimizde düğün hazırlığına girişmiş idik. Damat Paşamızın başına sığınarak, düğünün ertelenmesini buyurun. Nikâhı hemen kıyıp, Konya sahrasına öyle varalım, - diyerek, başsağlığı dileklerini üzgün bir suratla dinleye dinleye hareme yöneldi...

Yaylaktan otağa, otlaktan koyağa eklenip gelen kaval sesleri, Göksun'u kaynaştırdı. Doyran, obasının önünde ilk rastladığı yiğitlerden birine;

— Tez atlanıp varasın... Kesebildiklerince koyun yollasınlar, - diye buyurduktan sonra ocak başında eğleşen kocaların yanına vardı: - Koca kazanları çıkartsak ola? Ordu gelmekte ise, utançlı kalmayalım.

— Hele buyrun Beyçemiz, - dedi Seyran Bacı!.. - Biz ocakları harlatıp, hazırlığı düzeriz. Alkaevli boyu, orduya bile utançlı kalmadı hiç bir zaman. Tasalanmayın.

Doyran, otağın ardındaki beylik kilerine yürümekteyken, yeni yetmelerin en güçlüleri ardısıra seyirttiler. Kaval sesleri, bir menzillik yolda olduklarını duyurduğunda, kazanlar kaynamakta, tandırlarda kızaran odunlar, etleri cazırdatmaya başlamış bulunmaktaydı. Doyran, ocaktan tandıra, siniden sofraya, obadan otağa seyirterek hazırlıkları denetlemekte, çevresinde dolananlara buyruk üstüne buyruk yağdırmaktaydı.

Sonunda her bir şeyin hazır olduğu inancıyla, beyçelik giysilerini kuşanmaya girdiğinde, Bican'ın gözlerine baktı;

— Osmanlı bütün görkemiyle konağımıza gelmekte beyim... Umarız sizi utandıracak bir yanlışlık olmadan, konukluklarını hoşça geçiririz.

— Eskiden kadınıym... Bizim çocukluğumuzda, Alkaevli konağı Hakan uğrundan eksik kalmazdı. Seferde varırken konuklardı Hakan, dönerken bulur gelirdi bizi... Kocalarımız, hazırlıklı ve dahi eğitilmiş idiler. Şimdi unuttular ise, suç onlarda değil. Bizi unuttular. Üstelik gelen aday olsa da henüz hakan değil. Nice bir kocalmış olursa olsun, Süleyman Şah, başımızı tutmakta... Ne var ki, biz kaygılanmadık. El vurduğun güle, dil vurduğun bülbüle dönmekte.

Bundan güvenimiz tam olanda, tasamız olsun yakışksız...

— Bunca yıl geçti Beyim!.. Bir an olsun güvendirmedi beni... Ne zaman başım sıkışıp ayağına yüz sürmeye davransam, başımı göğsünde buldum. Nice kutlu bir kadın imişim ki, Osmanlı'ya bir oğul kaptırmakla, bunca ödüllendim.

— Kutlu olan kutlu kılar kadını. Sen ki, nineimizin ödülüsün. Sen ki ödüllüğünü hep sürdürdün. Salt sıkışan olmadın ki, sıkıştığımızda ninemizden alamadığımız nice bir miras varsa önümüze dök-tün... Baba Gregor dahi senin bilin karşısında saygın durdu... Pedro bilgeye günlerce seni övdü... Biz nice bir adam olalım ki, güzelliğinden gözlerimiz kamaşıp, bilgeliğine saygımızı sunamayalım...

— Utandırmayın beni beyim. Neysem ve dahi nice görünmekteysem, aynanız olduğumdan öyle. Alkaevli boyunun yüce beyi kişiyi utandırmak dile-diğinde donatır ki, borcunun altından kalkılmaya...

— Borçlu olan, borç mu verebilirmiş? Hadi kendi kendimizle kavgaya zorlama bizi... Kavallar, konuklarımızın yaklaştığını duyurmakta. Biz de karşıcı çıkarıp, ağırlayalım, - dedikten sonra, otağın ortasında dikilmekte olan kocalara yürüdü: - Inal'ı yanınıza alıp karşılayın gelenleri, - diye buyurdu.

Türkmen yiğitleri, apsata atlarının üstünde yay-ladan koptular. Onlar yayla yolundan inmeye durduklarında, haber kavalları, konuk sevincine durdu birden... Bican Bey bir süre, karşılıklı ilerleyenlerin kavuşma anını kolladı kulaklarındaki nağmelerden. Sonra yüzünde bir gülücükle, türkmen kocalarını çevresine ay gibi oturtup;

— Onca yıl sonra Osmanlı tahtının mirascısı

otağımızı şenlendirecek... Hele bilece varıp karşılasak iyi olur...

Beylerini ikiletmediler. Hemen ardına geçip durdular. Yaylanın başına doğru adım adım yürüdüler... Şehzade Selim, yanında paşalarıyla yaylanın başında görüldüğünde, durakladı. Bican'ın üç adım öne çıkarak kendisini hoşlamaya varışından etkilendi. Türkmen paşalarının davranıp attan inmeye durduklarını sezince, tümünden önce davrandı... Yetişen türkmen seyisleri atların dizginlerini kavrarken, adım adım sokuldu. Kollarını açarak kucakladı Bican'ı;

— Beyimiz bunca gelip zahmet buyurdular...
- Diyerek omuzlarından öptü.

— Şehzademizin verdiği onuru taşımaklığa ancak hazırlandık efendim...

— Sizi sağ esen bulmak mutlandırdı bizi...

— Konukluğunuzdan mutlandık efendim. Buyurunuz... - İşaretiyle yol gösterdi...

Tümü bir arada harmanlandılar bir an... Türkmen paşaları, şehzadeyi izleyerek kucakladılar Bican'ı... Sokollu, Lala Mustafa ve Ferhat Paşa'lar, gördüklerini yinelediler. Birlikte, otağa doğru yürüdüler...

İbrik, leğen, peşkir koşturuldu. Temizlenip kurulan onca bin kişi, yuvarlak bakır sinilerin, derin kulplu karavanaların başına çörekledi. Türkmen görkeminin, sultan bağışından kalır olmadığı onaylandı geçirtili doygunluklarda...

Ve otağda, türkmen güzelleri buğulu nar şerbetlerini dolandırmaktayken, sözü açtı Selim;

— İstemediğimiz şeylere zorlandık Bey karındaşımız. Yazık ki ardınca yetişemedik. Pederimiz efendimiz hazretleri, ikinci bir Cem olayı istememekte idi!

— İstememekte idiler ama, kaçınılmazın önünde de duramadılar, - diye tamamladı Lala Mustafa. - Yazık, kaçırmayacaktık...

— İmdi bütün iş, Şah Tahmasb'ın devletimize karşı davranışına kaldı, - diye söze girdi Sokollu... - Karındaşı Elkas Mirza bize sığındığında, götürüp bir kalenin beyliğiyle teslim eylemiş idik. Diretecek olurlar ise, yeniden İran'a sefer eylemeye zorunlu kalırız... Oysa Nahcivan andlaşmasından bu yana bizim niyetimiz yeniden batıya varmak idi... Doğuda ve dahi kendi içimizde uğraşmalarımızdan yararlanan Şariken, Erdel'de iş karıştırmaya çabalamakta. Bizim onayımız olmaksızın voyvoda atanmayacağına bildiğinden, bizi oldu-bittiyle karşı karşıya bırakacak tertipler düzüyor. Sözde yapılacak bir seçimle, bütün eyaletin ayrılıklarını birleştirmeyi kurmakta. Bunu zor bozar gibimize gelir. O yüzden, Şah hazretlerinin yanlış bir dayanışta bulunması ordu-yu humayunu kendi üstüne çeker...

— Size borçlu saymaktalarsa kendilerini, - dedi Bican. - Borçlarını, borçlandığınca öderler. Türkmen borçlu kalsın istemez. İstemediğinden, Bey Paşalarımızın da bileceği üzere, - diyerek türkmen paşalarını gösterdi. - Sizin yaptığınızca geri verecektir. Hiç kabullenmemek diye bir durum olamaz Paşa hazretleri... Konuk gelen, başımız üstünde yer bulur. Bize bile gelseydi, bire değin kırmanız gerekecekti...

— Siz devletin uyruğusunuz, - diye parladı Mustafa Paşa. - Hakan buyruğuna karşı gelmez, kabul-lenmezsiniz önceden.

— Devletin uyruğuyuz... Hakan buyruğuna da karşı gelmeyiz. Ama kabulleniriz efendim, - diye yanıtladı Bey. - Konuk kutsaldır bizde. Sözümüz, tö-

remiz ve dahi kanımız ölçüsünde. Ne var ki, her bir şeyin töreye uygun yolu bulunur istenende. Hakkını yitirmişin, canını kurtarmasını hoşgörürüz yine de... Bazılarının olmanın da, ölmenin de zamanını bilmesi gerektiğine inansak bile, hoşgörümüz, zayıftan yana olurdu...

— Zayıf değildi, - dedi Selim. - Yüzbine yaklaşıp askeri var idi...

— Ve dahi o askerin çoğunun beyleri ile devletin yasal sahibi sizden yana idi, - diye gülümse-di Bican. - Türkmen yasasına göre tek başına Hakanımız bile karşısında olsaydı, bizim yer değiştirmemize neden olur idi... Bu koşullar altında hakkını yitirenin canını kurtarmasına gücenemeyiz.

— İyi ama devlete karşı çıkan, başını pazara sürmüş değil midir? Sürmüş ise, yarıda koyup kaçmak yazılı mı?

— Dedeniz cennetmekân Selim Han da öyle etmemiş miydi? Üstelik kendiliğinden başkaldırmış ve dahi kendiliğinden yola girmiş idi. Öyleyken, bozulanda Kırım'a değin varmadı mı? Sonra ordan dolanıp gelmedi mi kulla anlaşarak? Oysa Sultan Bayezit, yola kendi çıkmış değil...

— Ne demek istemektesiniz? - Diye atıldı Mustafa Paşa!..

— İstememekte, demekteyiz Paşam, - dedi sesini yükseltmeden Bey. - Sultan Bayezit'in aklından geçmekte miydi başkaldırıp, taht kavgasında sıvanmak. Geçirildi ve dahi zorlandı mı? Ne var ki, bunda kusur aramak yanlış... Yeni yasaların yerleştirilebilmesi için, size yer ve dahi zaman gerekli idi... Şimdi yirmibin işe yarar ademin Sultan Bayezit ile bilece İran'a geçtiği söylenmekte. Yirmibin bahadır silâhşör, Şah'ın ordusuna katılанда, Mehmet Pa-

şamızın dediği sefer nice bir düzenlenebilir? Bize kalır ise, bu bozgunu burda kalana yüklemeye koşulusunuz. Dirlik yasası, yargı, hüccet, bir türlü oturtulamamakta idi... Gayri, pek çok kişinin bulaşıklığı öne sürölüp, yerinden edilmek kolaylandı... Onca tuvana yiğit, iş diye dönenmekte idi... Kendiliğinden çekilip gittiler bir yere... Bu boşluk, size öyle olanaklar kazandırdı ki, biz olsak Sultan Bayezit'i orda kor, burdaki mansıp kavgasına sıvanır idik. Neden derseniz, burayı sağlamca tutamaz iseniz, ordan geleni engellemek güç olur...

— İşe bulaşmış gibi konuşmaktasınız, - diye tane tane konuştu Sokollu!..

— İşe bulaşsa idik, belki de karşılaşma onunu başka yerlerde tadar idik Paşam, - dedi gülerrek Bican...

Sokollu da, Mustafa ve Ferhat Paşa ile Selim de, irkilip söylenenleri özümsemeye çalışırken;

— Beyimiz doğru buyurmaktalar, - diye söze girdi Piri Paşa : - Alkaevli Boyu cenk davulu döğende yirmibin bahadır yiğiti tek başına çıkarıverir. Ve dahi bunların her biri bir orduya bedeldirler... İspatı da geçtiğimiz yılların cenklerinde görölmüştür. Korsika adası ile, Trablus'u onların yiğitliklerine borçlu olduğumuz hiç unutulmaz. O yüzden, kesinleriz ki, Türkmen bu işe bulaşmadı. Bulaşsa idi, durum değişik olur idi... Ne var ki, biz hepimiz, verdiğimiz ikrar üzre durmaktayız. Ve dahi ikrarımızı bozsa bozsa, savunma zorluğu bozar.

Paşalar, birbirlerine kenetleniveren türkmen beylerine baktılar bir an. Söyleyeceklerini şaşırdılar. Selim, tümünden önce kendini toplayarak;

— Biz de bunu bildiğimizden, otağınıza varıp,

öğütlerinizden yararlanmayı diledik ya Beyim, - diye gülümsedi.

— Öğüde gereksinen öğüt sunsun olası mı şehzadem... Ancak bildiğimizce, üstüne varıldıkça Tahmasb karındaşınızı vermezlenmeye koşulu. Sınırı pekçe tutup, pazarlığa açık olunur ise, biliriz ki, böyle silâhlı bir güçten kendileri de rahatsız olacaklardır. Yeter ki savunma zorunluğunu duymasınlar. Duyduklarında ortak davranmaya koşulu oldukları açık. Bu arada siz de beklemeye koşulusunuz. Düşündüğünüz yasaları hemen uygulamaya girişir ve dahi duruma bir öç havası verir iseniz, bütün Anadolu'yu karşınıza alırsınız. Bir kez Anadolu'ya kök salan, ötesinde kesinkes egemen olur bilirsiniz. Çünkü ötesinde egemen olan eski sancak beylerinin torunlarıdır ki, bütünleşme kolay gerçekleşir.

Sokollu içten bir saygıyla eğildi Bican'ın önünde;

— Beyim, - dedi. - Beyim bağışlayınız. Söyledikleriniz, bizim de bilmediğimiz gizleri açmakta. Di-van üyesi, Veziriz. Ne var ki, buyurduklarınızın düzeni, bizi de şaşırtmakta. Buyurur musunuz kimin adına konuşmaktasınız?

— İlkın boyumuz adına Paşam, - dedi Bican. - Sonra türkmen adına... En son da Anadolu ahalisi adına. Dilerseniz, hepsini bir kıyıya koyun. Kendi adımıza konuşmak daha bir sağlam olur, diyelim.

— Peki o zaman, karşı aldığınız da biz olmak-tayız öyle mi?

— Siz!.. Birkaç paşa, birkaç çeri olsa idiniz sözünüz mü olurdu Vezir Paşa!.. Siz yeni düzensiniz. İstemedен koşulduğunuz yere sahiplenmekte iseniz, suç sizde değil... H a k a n l a r ı m ı z , devleti bizim elimizden almaya sıvandıysa, suç kendilerinin de

değil. Egemenlik ortak istememekte. Bizden aldığında ne oldu? Devletin ayaklara gereksinimi olduğundan, ayakları değiştirdi. Orda, sizi suçlu tutmak, sizi karşıya almak neyi değiştirir? Görmekteyiz ki, yaşamın akışkanlığı içinde her bir şey değişime uğramakta. Biz, gayrı devletin de bizim olmadığını bilerek konuşmaktayız. Ama siz, sizin sanmaktaysanız yanılırsınız. Belirtmek istediğimiz de bu... Ve dahi bu yanılığında öç almaya kalkışır iseniz, o zaman devletin de mülkün de asıl sahibini annacınızda kalkışmış görürsünüz ki, izninizle asıl dikkat edilmesi gerekeni gözden kaçırsınız, demekteyiz.

— Sağolun Beyim, - dedi yeniden içtenlikle Sokollu... - Öğütleriniz ışığımız olacaktır. Buyurdukla-rınızı hiç unutmayacağız. Ve dahi eteğine yüz sürdüğümüzde Hakanımıza ileteceğimizden kuşkunuz olmasın.

— Biz kendilerine iletmiştik ama, - dedi, Bey. - Görmekteyiz ki, bazı şeyleri durdurmak olası... Yorgunluğunuz üzre başınızı ağrıtmayalım. Hele dinlenin... Noksanımız olur ise tamamlamaya uğraşırız.

Selim, Vezir Paşasının birden dikkat kesilmesinden uyanmış, her sözü içercesine dinliyordu. Şimdiye kendisine öğretilenlerin bir başka yüzünü görmesi, dinginliğini artırıvermişti. Bican'ı zorlamak amacıyla kıpırdanırken, ötekilerin kalkıştığını görünce doğruldu. Her biri için hazırlanan otağlara yöneldiklerinde;

— Bundan öte sık sık görüşmekliğimiz gerek Bey karındaşımlar, - dedi. - Devletimizin görüşlerinizle gereksinimi vardır.

— Hakan buyurur, uyruk yerine getirir Şehza-

dem... Hele herkes kısmetine ulaş!..

Türkmen Paşaları, divan paşalarıyla şehzadeyi uğurladıktan sonra, oturmalarını sürdürdüler. Bican, her birine yatağını gösterdikten sonra dönerken, otağların çevresinde dolaşan genç irisi yeniçeri çavuşunu gördü. Duraksadı. Gözlerine baktığında, bildik bildik gülümsedi. Otağa yöneldiğini görünce, ardından gitmeye dayanılmaz bir istek duydu. Sonra olduğu yerde dikildi. Tam bey otağına yaklaştığında, bahadırların engellediklerini görerek, işaret etti. Onlar gölgeleşirken, türkmen beylerinin yanına döndü. Daha yerine varmadan;

— Sağolasın Bey karındaşımız, - dedi Piri Paşa. - Nice zamandır demek isteyip de diyemediklerimizi belirttiniz. Ağzınıza lâyük... Bir iyi ders verdiğiniz ki şehzademize. Geylan Ali Beyimiz, bunca lallığında veremediklerini söylemekteydiler.

— Bizi bilisiz yerine komamalarına neden olur ise seviniriz. İş ki, içtenliğimize inanabilsinler. Ve dahi, dünyaya nizamât verirlerken, dünyanın da kendilerine nizamât vermekte olduğunu iyice kavrasınlar. Ondan ötesi kolay. Elbet uzlaşmanın bir yolu bulunur.

Beyler başlarını sallarken, Doyran, elinde gümüş tepsiyle göründü. Bican, bakışlarında erinçle karşıladı karısını. Kırmızı taslarını ağızlarında parıldattılar. Doyran, boşalan tasları yeniden doldurmaya davrandı. Bey sesini çıkarmadan ardından baktı karısının. Öteki beyler, Beyçe nineyi anmaktarken, bir işaretiyle yanına sokuluveren Davran Koca'ya;

— Biri kırmızı tulumunu alıp yetsin, - diye fısıltıyla buyurdu.

Davran Koca, beyin buyruğunu anlamaksızın

kendisi doğruldu. Otağın i yanına geçtiğinde, di-
kilip kaldı... Bıyıklarını balta kesmez bir yeniçeri,
Doyran Beye'ye sarılmış durmaktaydı. Elinde pa-
rıldayan palası kalktığı anda, kolu dondu;

— Anam, - diyordu yeniçeri...

— Oğlum... Bunca yıl sonra yeniden kavuşmak
olası mı? Hem de burda, yaylamızdo... Bunca tu-
vana yiğitle, - diyordu Doyran.

Sonra birden büyük bir utançla donup kalmış
Davran'ı gördü. Yüzündeki ana gülümsemesiyle, Pe-
der Gregor'un tüm ikonlarından daha güzel bir yu-
muşaklığı kaynaştırdığı sesi, kulaklarında çınladı
Davran Koca'nın;

— Oğlumu bilmekte misiniz? Hani bize yüzük
yollamış idi... Birbirimizi tanımaklığa.. Hiç gerekme-
di kocamız... Kokusundan bilir koyun kuzusunu der-
diniz de, koyunluğa heveslenmediğimizden inanmaz
idik... Nice bir doğru imiş... Daha yanımıza geldi-
đinde kokusundan tanıyıverdik yavrumuzu...

Davran, koca yeniçerinin gözlerini ıslak ıslak
duydu bakışlarında. Yakıştıramadığını dşnmektey-
ken, burnunun aktığını ayırınca, bakışlarını indirdi.
Ellerinin tersiyle gözlerini kuruladı. Palasını soka-
cak yer bulamadı bir süre. Sonra boğuk, hırıltılı ve
sümüklü bir sesle;

— Beyimiz, kımız tulumunu buyurmaktalar,
- diyebildi.

Gaybi, hücrenin ortasına bağdaş kurmuş, kubbenin deliğinden gelen ışığa kitabını ayarladıktan sonra okumaya dalmıştı. Kapının ağır ağır açıldığını duymadı. Rahlesinin üstüne bir başın gölgesi düşünce, gözlerini kaldırdı. Karanlıkta kalan kafayı ilkin çıkaramadı. Sonra birden Sunguroğlu Sabit Sipahi'nin gözlerini tanıyarak doğruldu;

— Hele Sipah emmimiz!.. Bunca yolu tepip gelmekte de, bir haber salmadan aklımızı başımızdan almakta. Hele buyrun. Oturun. Bir soluklanın. Durun size bir tas su, bir lokma yiyecek koşturayım. Davut Mollamızın babası, emmimiz yetmekte... Kabulde kusur gösterir isek karındaşımız gücenir...

Söz sağnağından sakınırcasına kollarını kaldırdı Sabit. Sakallarına değin kara halkalara belenmiş yorgun gözleriyle sevecen sevecen baktı;

— Oğlumuzun can bir karındaşı, Gaybi Mollamız bizi unutmamış .he mi? Bunca borç altında yığıp gittikten sonra gelmekliğe dermanımız olmamak gerekirdi ya!.. Kişi çaresiz kalanda, çare ummakta bağışık...

— Hele bir oturun efendim. Bir soluklanın. Çaresiz dert olmaz buyurmuş eskilerimiz. Doğru bize gelmeniz, sevincimizi sonsuz kılmakta...

Adam bağdaş kurarken, çevresine bakındı. Davut'u bulamadığını yeni ayırıyormuşcasına soru dolu bakışlarla süzdü Gaybi'yi;

— Davut yok m'ola?

— Size name göndermekliğe çarşıya inmiş idi...

Bir kervan bulursa, erincinizden kaygılandığını, haber beklediğini bildirecekti...

— Yavrum, - dedi gözleri dolu dolu Sabit Sipahi... - Bizim bir iyice köhnediğimizden bilili, sık sık sormadan duramamakta. Kendi derdi yetmemekte gibi, tümümüzün acısını da sarınıp yüklenmeye devinmekte.

— Bağışlayın, emmi!.. Yoksa bir yaramazlık mı oldu? Eğer öyle ise birden duyurmayalım karındaşımıza. Bize demekte bir sakınca görmekteyseniz, o başka?

— Hiç bir sakınca görmemekteyiz oğul... Siz ki, onca yol teptiniz. Kadı önünde davamızı görüp, beratımızı kazandınız. Onunla da yetinmeyip, nice bir borcumuz var ise temizlediniz. Tohumluğumuzu yeniden sağlayıp, bizi bizimle bıraktınız ki, yük olmaklığa gerek kalmasın. Ne var ki, siz çekilip gidece, biz yalnız kaldık... Onca zamandır uğrun uğrun işleyen yara, birden irinlendi sanki... Toprağımızda reaya, çevremizde işe yarar adam kalmamış. Adım adım ilerleyen ocaklı zaim, kimini sekban yazmış kapısına... Kimi çiftbozup yollara düşmüş ki, deryadan umut beklemeye durmuş... Bir başımıza nice bir toprak sürer bir nice ekeriz? Yine de denedik gücümüzün yettiğinde. Size utançlı olmamak amacıyla pulluk tutabileni, tohum sepeleyini tarlaya sürdük... Ve dahi, tamamını olmasa da, bir büyük bölümünü ektik toprağımızın. Ekmez olsaydık mı desek, bunca köhnemişliğimize mi yansak bilememekteyiz.

— Ekine ziyan mı verdiler emmi? - diye soru verdi Gaybi... - Çevre köylerdeki danışmentlerin sürekli yakınmalarını dile getirdiğini sezmeden. Söyler söylemez de, adamın gözlerinin parıldamasından,

yanılmadığını anladı. - Zarar büyük mü? - Diye sürdürdü.

— Salt mal olsaydı oğlum, - diye döğündü ilkin Sabit Sipahi. Ardından yağlığını çıkarıp burnunu sildi. Gözleri buğu buğu; - Salt mal olsaydı, sözünü etmeye değmezdi... Bir gece koyun sürmüşler. Nice bir başak var ise toptan kemirtmişler. Çekirge ordusu inse, böylesi olmaz... Can yitiği, mal yitiğini unutturuvermekte. Galib'i vurmuşlar güzel yavrum...

— Öyleyse demleri heder emmi, tasalanmak gerekmez. Varır dava açarız ve dahi başlarından ayaklarına sorumludan hesap sorarız.

— Hesabı soruldu ve dahi bir güzel verildi benim güzel oğlum, - diye hıçkırdı Sipahi. Başını omuzlarının arasına gömdü. Yumruklarını dizlerine bastırduğında, parmak sokumlarının mosmor kesildiğini sezmeden, sürdürdü; - Kendi palasının üstüne düştü diye bir nice tanık bulup, bir nice rüşvetle salıverildiler. Amaçlarının öcalmak olduğunu anlamadık. Biz yitirdiğimiz toprakları dava yoluyla yeniden edinerek, öteki sipahilere örneklik ettik ya!.. Bunun öcünü almaktalar. Böylelikle, ettikleri yanlarına kalsın istemekteler. Küçük oğlumu gömer gömmez yola düştüm. Geldim ki, sizden bir akıl alıp, bir derman bulayım...

— Çok bir iyi ettin emmi... Galib karındaşımız yiğit bir dirlik sahibi olur idi... Yazık. Nice oyuna getirdiler bilememekteyiz. Bir başına pek çok kişinin hakkından gelecek gücü var bilirdik.

— Öyle yetiştirildiğinden. Gelirdi de Gaybi Molla oğlum... Bir başına bir bölükle savaşmaya eğitilmiştir. Ne var ki, kalleşliği bilmezdi. Ardınca gelip bağladıktan sonra kendi palasıyla kıyılmayı um-

mazdı... Sonra da kadı annacına çıkıp, pala üşürmeye davrandı, ayağı sürçüp üstüne düştü diyen yalancıların nice bir alçak olduğundan habersizdi. Ve dahi üstüne üstlük, bir adem bilemedir bir bölükle savaşılabılır. Ardından basan, fazla ise neylesin? Pare pare her paresinden kan şorlatmaktan öte ne yapabilsin?

— Tanrı toprağını nurla donatsın emmi!.. Bağışla yararı deştik. Yine bağışına sığınarak bir dilekte bulunsak, bizi kırmayacağını umabilir miyiz?

— Sen diledikten öte mollam, canım yoluna kurban. Buyur!..

— Demekteyiz ki, bunu Davut karındaşımız duymaya!.. Duyanda nice bir hançerleneceği açık. Bizim yüreğimiz kanamakta deminden beri ve dahi yerimizde durasımız kalmamakta. Duyar ise, kendi başına bir iş edip, bir kez daha acıya boğar bizi... Demektesiniz ki, yeni zaim'in ademi çok!.. Kaç kişidir? Nerde eğleşir, bize aktarmanızda sakınca var mı? Yoksa, deyin hele, sekbanı, sarıcası silâhlı ademi nicedir?

— Yarıdan çoğu hristiyan olan kırktan artık sekbanı, serdar olduğundan subaşıları da içinde otuza yakın sarıcası vardır. Yalnız, çobanlarının her biri de yaman silâhşör olduğundan, toptan yüz ademi olduğunu düşünmek yeğdir. Bildiğiniz üzere, subaşılardan çoğu köylerde, reayayı topraklarından kaçırtmaya zorlamaktadırlar... Altıbölük halkının iki ağası, Korgan'ın bucaklarında tefecilik etmekte. Zaimlerinden aldıkları altını yine ona götürmekte...

— Bunlar yüzün içinde mi emmi, dışında mı?

— Bir avuçluk kasabada ordu besleyecek değil oğul. Tümü bu işte...

— Öyleyse siz bu işi bana bırakın. Davut ka-

riendaşımıza haber vermeden, aynı dertten yakının başka yoldaşlarımız ile bir çaresine bakarız... Yeter ki, bize Galib karındaşımız için verilen hücceti bağışlayın.

Sabit Sipahi, koynundan çıkardığı yazılı kâğıdı Gaybi'ye uzattı. Sonra birden içini boşaltmışcasına sallanıp kaldı. Gaybi seyirtip, şadırvandan tası doldurdu. Serin suyu dudaklarının iki kıyısından akıta akıta içti Sipahi... Yeniden hıçkırdı;

— Buraya gelirken bir amacım var idi... Şimdi her bir şeyimi yitirdim.

— Hiç bir şeyini yitirmedin emmi. Haklısın... Pek bir acı vermişler sana... Ama, şimdi, oyalanmadan dirliğine varsan iyi olur. Böylelikle, Davut karındaşımızı savunma olanağı verirsin bize... Gerekmekteyse seni gelir, köyünde buluruz.

— Gerekli olanı sen işleyeceksin söz mü yavrum? Buyurduğun gibi, küçüğünü yitirdim. Davut'um tek tutamağım kaldı. Onu da elden çıkarırsam, yaşamının anlamı kalmayacak.

— Bize güvenmekteyseniz, ötesini düşünmeyin. Ve dahi görünmeyin Davut Mollaya...

— İyi ki görünmeden seninle konuştum yavrum. Aklımı yitirmiştim sanki. Bunca savaş gördüm. Bunca adam öldürdüm, hiç böyle olmamıştım. Hem oğlumu, hem oğulumu yitirince, nedenini düşünmeden yollara düştüm. Yarıda pişmanlık duydum. Varıp, bire değin kırmalı, ondan öte sizin bilinize sığınmalıydım diye düşündüm. Sonra, kocalmışlığımdan korkmuş olsam gerek kendimi burda buldum. Gayri korktuğumu söylemekten bile korkmayacak denli toplandım yavrum. Haklısın. Davut duymamalı. Ve dahi bir şey yapılabilecek ise, sen isini ya-

parsın. Kuşkum yok... Kaygılarımdan sıyrıldım bir iyice...

— Güvencinden ötürü sağol emmi. Yakında, bizden haberi alırsınız. Şimdi tezden yola düşseniz iyi olur. Davut öğrenirse burda olduğunuzu, konuşmak diler. Siz de anlatmadan geçiştiremezsiniz... - Birden durakladı. - Atınız azığınız tükenmiştir. - Kuşağından çıkardığı bir keseyi zorla kuşağına soktu Sipahi'nin. - Yenileyesiniz ki, nice bir sağlam olduğunuzu, sizi bitik bekleyenlere ispatlayasınız.

Sabit Ağa, hıçkıra hıçkıra doğruldu. Imaretin kapısından çıktı... O gider gitmez ayaklandı Gaybi!.. Dişlerini birbirine kenetleyerek, hücreleri dolanmaya durdu.

Kâmil Çavuş'un sarıca Sekbanbaşı Murtaza Ağa, çalımla Yeşua'nın dolabına girdi. Yeşua, Ağayı görür görmez yerinden fırladı. Elleri kucağında, yerlere değin eğilerek karşıladı konuğunu...

— Hoş gelmişsiniz Ağa efendimiz... Saşalar getirmişsiniz. Uğurlu ayağınız, dolabımızın bereketini artırmıştır... Çavuş paşamızın bir buyruğı m'ola?

— İyi bildin çorbacı, - dedi, Ağa... - Efendimiz buyurmaktalar ki, hesaplaşma zamanı geldi. Neden dersiniz, Yosef Nassi efendimiz haber saldılar. Sivas gümüşlerinin mültezimliğini alacaklar imiş... Bu yüzden de tezden altın gerekmekte. Nice bir toplanmış ise, efendimizin katında toplanıp, merkeze yollanacak...

— Daha ürün zamanı olmadığından, fazla toplanmış sayılmaz efendimiz, - dedi Yeşua... - Azbiraz

daha beklenilse, maksada daha yakın bir miktar toplamak olası idi...

— Zaten tümünü istememekteler. İltizam peyini sunduktan öte, ürün sonunu bekleyecekler. Ne var ise derleyip, tezden iletisin buyruldu.

— Hemen ağa hazretleri, - diyerek demir sandığını açtı Yeşua... İçinden çıkardığı kalın sahtiyan ciltli defteri açtı. - Size mi sunulacak ne varsa?

— Hayır. Biz haberciyiz... Efendimiz buyurmaktalar ki, Niksar'a değin zahmet buyrula... Öteki sarraflarla bilece, üstümüze düşeni denk getirmek gerekebilir. Ona göre, zorlanacak olanları kararlaştıracaksınız. Zora gelende de, bize havale edeceksiniz.

— Anlaşıldı efendimiz. Hemen yarın yola düşeriz.

— Çok bir anlayışlı ademsiniz çorbacı. Sağ olun... Götürebileceğinizi yanınıza alır iseniz, efendimizin gönlünü de hoşnut edersiniz.

— Efendimiz, velinimetimizdir ağa hazretleri... Biz kendi yağımızla kalsa idik, anca boğazımızı beslerdik. Hem de, yasa gereği yıllık yüzde on, onbeş üzerinden. Oysa efendimizin sayesinde, kendi kazancımız da alabildiğine arttı. Biz de kentlerdeki gibi, aylığını yüzde otuza yükselttik borcun... Hem daha çok ademe yardım eyledik, hem daha çok kazandık. Elbette borcumuzu ödemek dileriz. Biz zamanında ödemez isek, kendileri de zamanında yerine getiremezler sözlerini. Nassi efendimiz, bir kez çizerse adımızı, bilece çukura düşeriz ki, çıkışımız olmaya.

— Öyleyse bize izin... Daha uğrayacağımız yerler, denetleyeceğimiz köyler vardır. Bazıları söze ve dahi yola gelmemekte imiş. Azbiraz canlarını ya-

kalım ki, bize karşı durmak bir nice iştir anlasınlar... Sabaha hazır olacağınıza göre, dört sekban yeter mi koruculuğa? Yeter ise burda bırakalım. Yetmez ise, yol kavşağında Aybastı sarrafıyla buluşturalım ki, gönlünüz rahat, yolunuz kolay olsun...

— Kişi size dayananda efendilerim, işinin esen gitmemesi olası değil... Dört silâhşör yeterlidir. Bil-mektesiniz, köylümüz nice bir öfkelenirse de, borcu-na ve dahi alacaklısına saygındır. Bir zarar gele-ceğini sanmamaktayız. Ne var ki, yine de gövde gösterisi sonrasında kolaylık görmemizi sağlar...

— Oldu... Yanımızdakilerden dördünü Talip Ağa'nın hanında bırakırız. Sabah alacasında dolabın önünde buluşur, yola düşersiniz. Gayri, onların ge-celemesini sağlarsanız, seviniriz. Kendileri davran-maya kalmasınlar. Onca zaman uğraşıp, kemiğe alıştırdık. Ete dış vuranda, huyları değişir. Ya biz-den çok istemeye kalkışırlar. Ya gerektiğinden ar-tık boğarlar köylüyü.

— Anladık efendimiz, - dedi Yeşua... - Siz de kalıp bir lokmalansa, bir yudumlansa idiniz daha bir sevinirdik.

— Biz gece de yolda yürümeye koşuluyuz çor-bacım... Kursağımızdan lokmanız eksik değil ki... Bu kez olmadı, gelecek gelişimizde, borcunuzu anım-satırız.

Yeşua daha adam sözünü bitirip, dolaptan çık-madan, kuşağından kopardığı bir kese kuruşu, Mur-taza'nın kuşağına aktarıverdi. Sekbanbaşı, kalın bı-yıklarının altında parıldayan ak dişleriyle, palasını savurta savurta yürüdü...

O gider gitmez, defterin üstüne kapaklanarak, Kelkit zaiminin işletmeye verdiği altınların faizini hesaplamaya durdu Yeşua...

Başını kaldırdığında akşam karanlığının adım adım indiğini sezdi. Hemen Talip ahinin hanına yöneldi dolabını kapadıktan sonra. Cebindeki kuruşları şingirdatarak, handa beklemekte olan sekbanları ardına taktı. Birlikte kebabçılar çarşısına girdiler. Kebabçı ahisine konukları olduğunu belirttikten sonra, evinin yolunu tuttu...

Kalınçorak ve Eğroluk tepelerinin arasında uzanıp giden Ekşidere koyağının ağzında, Çengelibel'in hemen ötesinde topladı yoldaşlarını Gaybi:

— Bütün bu yörenin kanını emenler, önümüzden geçip gidecekler yoldaşlar, - dedi. - Davut Molla karındaşımız, Amasya yönündeki zaimlerin haksızlıklarıyla uğraşacak. Öyle kararlaştırdık. Babasının canını yakanlarla da uğraşmak bize düşmekte. Oyalanmak olmamalı... Bizi ak sarık, kara lata görende, direnir bakarsın zalimin ademleri... Acıdık mı, işimiz bitik. Bir kez köteği yersek, ötesinde hiç bir yaptığımızın değeri kalmazlanır. O yüzden, tetik durup, pekçe vurmaya koşuluyuz.

Gün alacası, Canik dağlarının başında yanıp sönmekteyken, Kanlıpınar üstünden doğru, nal sesleri ulanmaya başladı. Suhteler, yirmi kişilik bir bölük olduklarına bakmaksızın, korkunun titremesine daldılar. Çeneleri takırdıyor, dizleri höpürdüyordu. Latalarına sarınıp, palalarına el attılar.

Gaybi, her birinin omuzunu sığazlayarak, çamların ardına bir iyice gizledi... Niksar'a giden yol, önlerinde bozbulanık bir dere örneği kıvrımlanmaktaydı. Az önce çamlardan en ulusunun tepesine çıkardıkları Suhraverdi, susku uyarısına uyarak, ko-

zalakları düşürdü. Gaybi başını kaldırıp yoldaşına baktı;

— Gelme teler mi?

— Gelme teler... On adem saymaktayım... Se-kizi sekban, ikisi külâhlı sarraf...

— İyi!.. Tam beklediğimiz gibi. Dilersen in de, bize katıl.

Suhraverdi daldan dala kaymaya başladı. Nal sesleri de onu izlercesine daha yakından duyuldu. Gaybi son bir kez denetledi yoldaşlarını. Önceden hazırladıkları kalın sopalarını latalarının altında sık-tılar. Elleri kaşındı. Gözlerinde ürkünün yerini coş-kunun baskımları aldı. Tadına doyulmaz bir oyu-nun hazırlığı içinde, bakışlarını yolun kıvrımına dik-tiler.

Gaybi, çok iyi bir yer seçti diye düşündüler. Çamların hemen bittiği yerde, kıvrım kıvrım iki koca kaya vardı. Bunun üstünde durarak, geçenleri so-palasalar, iki kişi, bir bölüğü altetmeye yeterdi. Dö-nemece iyice girdiklerinde zıplayıp ortaya çıkacak-lardı. Bu kararla bekledikçe, coşkuları arttı. Nal ses-leri yaklaştıkça, coşkunun yerini yeniden ürkü al-maya başladı. Gelenler deneyimli silâhşörlerdi... Ya beceremezlerse... Ya tutulur, öldürülürlerse!.. Gaybi, yoldaşlarının korkusunu kendi içinde duy-muşcasına yineledi;

— Zora gelen, dağa vuracak. Sonra Izel üs-tünde buluşuruz. Tamam mı? Hiç canınızı tehlike-ye atmayın. İlk vuruşta ihtıramaz isek, zaten kav-gayı uzatmak anlamsız. O yüzden, biz kayaya çık-a-cak olanlar, hemen yarısını çökertmeliyiz ilk ağız-da. Suhraverdi, sen de yanına Çömçe Bali'yi al... Ka-yaların ardından yola yakın dur. Ola ki, atlar ürküp

kaçmaya durur. İşimizi bitirmeden kimseyi kaçtırmayalım.

— Oldu, - diye yanıtladı Suhraverdi. Sopasını kavraya kavraya Çömçe Bali'yi de sürükleyerek kalın kayaların ardında yitti.

— Sen de Durali, Koca Osman'la karşıda pusuya gir... Geri kalanlar, hemen ardını kesecek yolların. Gayrısını temizlemek bize kaldı, - diyerek yanında hazır bekleyen Durgunoğlu'nun omuzunu okşadı... - Tamam mı?

Birer sıçrayışta dağıldı suhteler. Her biri kendine verilen ödevi yerine getirmek kaygısıyla, gözleri yolun başında, kulakları nal sesinde, elleri sopalarının sapında, belleklerinde durmaksızın yinelenen ayetlerle, dikildiler.

Az sonra, tam ortalarına aldıkları iki sarrafla, sekiz sekban sükün ettiler... Dördü önde, dördü arkada ilerlemekteydiler. Kayaların yanına yaklaştılar. Gaybi'nin sıçrayıp verdiği işaretle birlikte, dört kütürtü duyuldu. Öndeki sekbanların dördü de;

— Yandım anam, - çığlıklarıyla atlarının üstünden yere yuvarlandılar.

Yeşua ve Nubar çorbacılar, kaynaşan atların arasından sıyrılıp kaçmayı kurdular. Aynı anda dizgin kısıp, aynı anda üzengi bastılar. Atlar birden ok gibi fırladı... Gaybi, aldırıışsız, arkadan gelip gerileyen sekbanların üstüne atladı sopasıyla. Ötekiler de onu izleyince, sekbanlar ürküyle ellerini kaldırıp, durdular.

Bir çırpıda atlarından alaşağı edilen sekbanlar, bağlanıp, soyuldu. Az sonra Suhraverdi'yle Çömçe Bali, kafalarından kanlar akan Nubar'la, Yeşua'yi itekleye itekleye getirdiler. Dizginlerinden kavradıkları atları, Gaybi'nin önüne çektiler. Gaybi, bir iyi-

ce soyulup bağlanan sekbanlarla sarraflara baktı uzun uzun. Bir çırpıda yolun üstüne yığılan silâh ve içi para dolu heybeleri süzdü...

— Amma soygun vurmuşlar, - diye gülümsedi. - Her biri bir köyü yüklenip götürmekte bu eşkiyanın. Devşirin yoldaşlar. Bunları da bir sıra halinde birbirine bağlayın... Akşama Izel'e varamazlar ise, işleri dumandır ...

Kafasını oğuşturarak davranmaya hazırlanan yerdeki sekbanları da bağlayıp, hepsini bir ipin ucuna dizdiler. Ne olduklarını bilemeyen insanların şaşkınlığıyla, birden uysallaşıveren görevliler, aynı ipin ucuna dizilmiş bir katar örneği, Izel yolunda koşmaya başladılar.

Gaybi, palaları bellerine taktı. Sekbanlardan ele geçirdikleri keselerin tümünü heybelerden birinin gözüne boşalttıktan sonra;

— Durmayalım yoldaşlar, - dedi. - Yol nerdeyse ışıır. Işıyanda da, yolcularla karşılaşmak olası. Tezden ormana dalalım ki, işimizin sonunu hayırla bağlayalım.

— Yolcular gelirse, onları da vururuz, - diye yanıladı Suhraverdi. Yaptığı işin tadının damağında kaldığını belirte belirte dudaklarını şaklattı.

— Unutmayın, - dedi Gaybi. - Her geçeni vuracak olur isek, soyduklarımızdan ayırımımız kalmaz. Biz hak yoluna çıktık bu işe... Şimdi varıp, kendimize bir bölük ayırdıktan ötesini köylülere dağıtalım.

— Dağıtalım mı? - Diye dikildi Koca Osman... - Amma iş, onlar duruverip kaptırsınlar, biz aliverip dağıtalım. Öyle yağma yok. Madem canı biz pazara sürdük, biz paylaşalım.

— Ayrılık çıkarma şimdi, - dedi Suhraverdi.

- Hele varıp, bir koyağa gizlenelim. Ötesini orda konuşuruz. Yol ortasında yığılıp kalmanın anlamı yok..

Bu söz üzerine tümü birden yerde yığılanların üstüne üşüştiler. Bir çırpıda, yoldaki kan izlerini tozlayıp, kayaların yanından orman içine doğru ağıp gittiler.

*
* *

Imaret hücresinde toplastıklarında, Davut'un yüzüne baktı Gaybi;

— Asıl soyguncuyu kaçırmışsınız he mi?

— Sorma Gaybi Molla!.. Az dahi Hüdabende yoldaşımızı yitirecektik... At ürküp seyirtince, heybeye yapışmış bizimki. Ardınca varıp, sal diye bağırmasak, bilece sürüklenmekte... Sürüklenmesi de bir yana... Türkmen at sürüklemesine ilâçlıdır. Ne var ki, sarraf can havliyle kamçısını indirmekte ki bizimkinin her bir yanını, şahrem şahrem kabartmasına. Neyse ki, canını güçlkle kurtardık. Sarraf da canını kurtardı elbet... Varıp, Amasya'ya girdi...

— Neyse geçmiş olsun. Bundan ötesinde yola ip gerelim... Kaçanı tezden devirip yakalamaklığa yardım eder. Hem de bölüklerimizi pekçe tutup, eğitelim.

— Bundan sonrası olacak mı sanmaktasın Gaybi Molla?

— Ya ne sanmaktasın?

— Kötülük edenin, kötülükle karşılaşacağını kanıtladık biz bu davranışımızla. Bundan ötesinde elleri varabilir mi?

Gaybi gözlerini kısarak Davut'a baktı. Tam ağzını açıp, konuşacaktı ki hücrelerinden içeri, bir baş uzandı. Omuzlarına değin dökülen taraz taraz saç, uzun çıplak bedeninin bir yanında kopuz, bir yanın-

da pala sarkan, belindeki kalın deri kemerden sonra buruşuk gri çakşırını yellendiren, kıl abasının genişliğine bir dünyayı sarmışcasına aldırıışsız gövdesini kapıdan güçlükle geçiren Abdal;

— Davut Molla ile görüşmek dilerdik, - diyerek sokuldu.

Davut, yaban yaban baktı Abdal'a. Tanımadığını gösteren bir davranışla;

— Buyrun, - dedi... - Davut benim...

— Ya Gaybi Molla? - Diye soran gözlerini hücrede ba da  kurmuş suhtelerin üstünde gezdirdi Abdal! - O da burda mıdır?

— Burdayız, buyrun, - diye yanıtladı Gaybi.

— Bizi Hüsmen Baba pîrimiz ısmarladı. Amasya ve Rum eyaletlerinde bir iyice soyguncuya kesen ocaklının hakkından gelenleri tanımak diledi imizde, sizin adlarınızı verdi. Eğer onlar da tanımamaktalarsa, bunların cin-peri  rne i gökten inip, g  e  ekildiklerine h kmeylemek gerekir, buyurdular.

— Doğru da buyurmu lar. Biz de aramızda topla ıp, bir nice i ler olduğunu düşünmekte, tartı makta idik. Çok gezen ademlerden olarak, siz dahi bilmemekte iseniz, gayrısına bizim aklımız ermez... - Dedi Gaybi. - Oysa, bize denilene göre bilicilik tekenin i leri arasında sayılmakta idi...

— Yeti kinli inize tanıklık etmişlerdi pîrimiz, - dedi Abdal. - Yıldızelinden kopup gelmekteyiz. Yoksulun ahını çıkarana alkış sunacak idik. Bununla birlikte, gördüklerimizi, duyduklarımızı ve dahi ardı sıra ekilip çoğaltılan kötülük tohumlarını anlatmayı kurardık. Madem siz de bilmemektesiniz!..

Abdal'ın birden susuvermesiyle birbirlerine baktılar. Hüsmen Baba, tehlikeli bir kişiyi onlara g ndermezdi. İlkin onun adını vermesinden güven

duyup, davranmaları gerekirken, işi yokuşa sürdüklerinden sürdürmeye karar kıldılar bakışlarıyla. Abdal, akıllarından geçeni, bakışlarından okumanın kıvancıyla bakındı. Davut, son sözünü alıp sürdürdü yabancının;

— Biz kötülüğe kötülük edenin, iyilik tohumu saçtığını sanırdık. Desek ki, ardları sıra yeniden acı dökülmekte öyle mi?

— Boş yakalandığı kanısında zalim sekbanları. Tezden çift bozan nice bir reaya var ise sarıcaya, sekbanı yazdılar... Daha bir çok, daha bir acımasız yüklendiler köylere... Eskiden her hane bir sekbanı bakmaya koşulurken, şimdi iki, üç oldular. Korktuklarından, köylünün karısı-kızıyla, olmadı oğluyla bilece sarılıp yatmaktalar ki, bunun altından nice bir kötülük çıkacağını söylemek yersiz... Olvarıp, bir kez zalimi vuran, işini bitirdi sanmakta avunsun... Zalim, zulmünü artırmaya çanak tutulduğu kanısında...

— Doğrusu bunu düşünmemiştik, - dedi Davut. - Bir kez adalet dışı davrananın, öce sıvanacağını bilmezdik. Bildiğimiz, cezasını bulmanın suçluluğuyla, adalet içre davranması gerektiği idi... Yanılmı-şız demek!..

— Hey mollam, - dedi Abdal. - Sizin buyurduğunuz ilk kez adaletsizlik edene derstir... Başından soygunla kurulan iş, sonunda soygunsuz kalsın yazılı mı? Nice bir yarım eğitilmekte ki size her bir şey, ucundan tutanda akıp gitsin?

— Biliriz acılısınız, - dedi Gaybi. - Biz de acılıyız... Acımızın üstüne köz komak bili sahibine yaraşır mı?

— Biz biliden uzağız erenler, - dedi Abdal. - Gördüğümüzü ve dahi yaşadığımızı aktarırız. İyi-

lik perileri bir günlük sevindirik kılıp, göğе çekilende, yeryüzünün haşeratı bindi ki köylünün ümüğüne, kan ağlayan, nereye döneceğini bilememekte...

— İyilik perileri, iyilik işlemeye koşuludurlar bildiğimiz, - dedi yeniden Gaybi. - Kötüye akılları ermemekte ise, suç onların değil. Ne var ki, madem tanrı buyruğundan çıkmakta kötü, tanrı cezasını vermekten geri durmaz.

— İt kemiğе alıştıysa mollalar, yalamasın olasız, - dedi Abdal. - Daha bir zulümle sardılar ahâlinin başına... Hem de hristiyan çiftbozandan kurdukları sekban bölüklerini müslüman, müslümanlardan kurduklarını da hristiyan reayanın başına dikmecesine... Bir nice işsiz ve dahi aşsız var imiş mülkümüzde biz de yeni anladık. Birden kabariverdi sekbanların da sarıcaların da sayısı... Teftiş üstüne teftiş, salma üstüne salma ve dahi, faiz üstüne faiz bindirmekteler. Periler defterlerini götürende, herkesi borçlu sayıp, akçe devşirmekteler. Verme-yenin kızını almaktalar tutsak niyetine... Kızsız olan, oğulunu kaptırmakta ağlaşa ağlaşa... Yeyip yattıkları evin oğlanlarıyla, kızlarıyla işrete bulaşmaktalar gecenin bir zamanında. Gerekçeleri de, kendilerini korumak olmakta... Şuncacık bebeleri, çüklerinin ucuna takanda, nice bir kalkanlık edilebilir, bunu da anlayan bulunmamakta... Bir vurulduğunda, pîr vurulup, dünyaya nizamât verdiğini sananlara yuf çekmekte yoksul... Neden derseniz, eskiden buncasına bulaşmamaktalardı... Var ise akçemizi, yok ise lokmamızı almaktalardı... Oysa şimdi, ciğerparelerimizle işret eylemekte, onurumuz ve dahi namusumuzla oynanmakta demekteler. Bizi sevindirige karanlar, böyle olsun istemese, yeniden ardçı çıkar, zulmün araçlarına izin vermezdi... Demek

ki, kötüye çağrı çıkarmaklığa dolaşırlar imiş. Bilseydik, getirdiklerini başlarına çalar her birini köy dışına kovalardık... İşte, iyilik sanmaktayken kemlik buna denir... Onca tuvana bahadırını savaşta yitirmiş, yitiremediği de Bayezit Sultan'ın ardınca çekip İran'a gitmiş köylü, yoksunluğunun üstüne bir de yoksulluğunun acısını çekmeye koşulandı, sığınacak yer aramakta. Sizin diyeceklerinizi biz de dedik... Madem bir kez kötünün hakkından gelinebileceği ispatlanmış. Sonrasında neden davranılmı-sın? Davranmaya yiğit gerek buyrulanda, dilimiz tutula yazdı... Bunca döğüşün sonunda köyler yiğitsiz, ocaklar bebesiz kalmaya koşulmuş. Daha geçen yıl, bir nice tuvanasını elden kaçırmış köylü... Sizin her biriniz de, bıyığını bitirip, yılını yetirdiği halde, medrese hücrelerine tıklılı kalmışsınız. Hakan hiç gün yitirmemekte... Daha Bayezit İran'a varmadan, suhte yasasında değişiklik yapılp, tümünüz döne döne okumaya koşuldunuz. O yüzden başınız dönüp, yüreğiniz sıkışmakta ise, köylünün elinden tutun.

— Köylü elini vermemekte ise, bizim yapacağımız n'ola? - Dedi Gaybi!..

— Elini verende kolunu alamamakta köylü... O öyle de, başkası değişik mi? Sizin durumunuz daha bir kötü... Bunca emek, bunca bilgi, bir hüccet karşılığında elinizden alınivermekte... Onların babası yeniçeri, sizinki ahi ya da sipahsa suç sizde mi? Değil!.. Değil ya, anlatmanız olası. Bizim bildiklerinizi yinelememiz de anlamsız. Hadi kalın sağlıcakla. Diyeceğimizi dedik, sizi haberli kıldık. Ötesinde karışmak da, sarışmak da haddimiz olmaya... Yalnız bizim oralara yolunuz düşende, bulun tekkemizi... Yıldızeli tekkesi, Çamlıbel yeliyle mis gibi kokar.

Varıp geldiğinizde Pîr Sultan Abdal'ı arayın... Ve dahi Hüsmen Baba Pîrimizden korkmamakta iseniz, bizden hiç korkmayın...

— Can candan korkar mı pîrim? - Dedi Gaybi...
- Yolumuz düşende, eteğinize yüz sürmek boynumuza borç. Yeter ki, yüzümüz yerde, başımız darda olmaya...

— Yüzünüz yerde, başınız darda da olsa, bizim makbulümüzdür... Neden derseniz, insanoğlu olduğunuza tanıklık ederiz. Biz etmesek, Anadolu ereni Hüsmen Baba pîrimiz yuyup yıkamaktadır ki, buyruğu boyumuzdan yüce...

— Sağolun... Uyarılarınız, çağrılarınız boynumuza borç. Dilerdik ki, eğleşin. Sizden alacağımız vardır. Madem çağrılmaktasınız, otağınızda almaklığa canattığımız biline...

— Biline ki, salt bizim tekkemiz değil... Canlara yardımı kuran herkese, bütün tekkeler açıktır. Bizim dediğimiz, taliplerimiz, babalarımız ve dahi yoldaşlarımız, sizinle bilece olmaktan mut duyarlar... Yeter ki, çağrımız geçerli sayılsın... Yeter ki, can yakana yaktığı can bağışlanmaya...

— Öç alan, öçle karşılaşır Pîrim, - dedi Davut.
- Tasanız olmasın.

— Biz deriz ki, yalnız olmadıklarını bile iyilik eden. Ahali ses edememekte hatta iyilikçilerinden yakınmakta ise, güçsüzlüğünden... Yoksa, derneşip dikilse, öncüye de, periye de gereksinimi olmaya... Dikilebilse ama... Suyu somurulmuş nar pörsüğünün yeri kavga olamaz. Olamayanda, yapabilene aşkolsun... - Bağdaşını çözdüğünde, hücrenin içi doldu sandılar. Kapıya yöneldi ağır adımlardı. Döndü, yenden süzdü tümünü. - Kalın sağlıcakla... Erenlerin alkışı ardınızda... Yoksulun sevinci önünüzde... Ye-

ter ki dermeyi bilin, - diyerek geldiği gibi çıktı gitti...

Gaybi, az önce direnmeye davranan yoldaşlarının yüzlerine baktı tek tek;

— Pîr Sultan Abdal, önümüzde bir ışık yakıp yitti... Işığı izleyecek miyiz? Yoksa vargücümüzle üfleyip, söndürecek miyiz, karar sizin...

Kararlı bakışların bir anda, yeniden kavgaya girme coşkusuyla titrediğini gördü. Yüzü yayıldı. Bakışlarının dikliği sevecenliğe dönüştü Gaybi'nin!..

Kâmil Çavuş, sakız örtülü kuştüyü minderlerin üstüne uzanmıştı. Yeni konağının geniş divanhanesi, usta nakkaşların bezemeleriyle iç açıcı, gönül alıcı renklerini gözlerinde ısılatıyor. Her baktığında ayrı bir güzelliğin kıvancıyla kirpiklerini kırıştırıyordu. Canlıymış gibi duran çiçekleri, uzanıp okşayacağı yaprakları ve her an devşirilecek goncalarıyla, alabildiğine yükselip, genişleyen tavanına... Oymalarının inceliğinde, binbir biçimi, bir biçimin içinde eritmiş oymalı alınlıklara baka baka ellerini çırpıttı...

«Sonunda, oğlanı Bağdat'a kethüda göndertebildiğimize göre, bunu kutlamak gerek. İşlerimize ket vurmasalardı, varıp, bu yanlara atanmasını da sağlar idik... Ne var ki, şimdi, yitirdiğimizi devşirmeye koşuluyuz. Tezden, Nassi efendimizden altın getirtip, sarraflarımıza, onların aracılığıyla da ahalie dağıtmasa idik, suhteler düzenimize kesat vereceklerdi. Bizimle uğraşılmayacağını herkes anladı. Görsünler bakalım, onlar bir alanda, bin almak nice imiş... Yüz kuruşun aylığını otuzdan vermekte.

idik. Şimdi, kırka çıkarıp, vurduklarını bir yılda geri alırız. Onlar, verdiklerini aldık sanmaktalar. İş ortaya çıkmasın, kadının önünde bir de soygunculuktan ceza görmesinler için saklamaktalar suhtelerin dağıttıklarını. Olsun... Bizim sekbanlarımız, boş oturmakta değil... Lokmalarına el uzatmaktalar. Bir yıl geçmeden, tümü kapımızda köpeğe döner... Ötesinde de biz biliriz yapacağımızı. Hele, toplananlarla, fazladan getirdiğimizi bir ödeyelim... Ödemeye vardığımızda da, götürebildiğimizle oğlanın, Niksar kadılığına atanmasını bir sağlayalım. Sonrasında, akıllarını başlarına devşirtmek pek bir kolay... Bir ikisinin demini heder eylettik mi, ötekiler can korkusundan tıkılıp kalır hücrelerine. Gerekirse onları da yazıcılık işlerinde kullanırız ilerde... Yeter ki, uysal davransınlar... İlk öfkelerinden korkuyla vazgeçsinler... İki-üçünü sallandırdık mı, bunu sağlarız. Bunun için de, kocalmış Yakup Molla'nın yerine, oğlumuzu getirmek gerek...» Düşüncelerinin sevinciyle ellerini çırpıttı...

Daha kendi avuçlarının yankısını dinlemekteyken, su şarılısına benzer nağmelerin serpintisine daldı... Sivas tutsak pazarından aldırıldığı Gürcü cariyeler, kuluçka güvercinler örneği çevresinde dolanmaya başladılar. Tar, def ve ud seslerine karışan, diri ten hıştırları, uçarcasına ilerleyen ayak tıptırları, iyice coşturdu Kâmil Çavuş'u!.. Gözdesi Mahpeyker'in, cepkenini çekip aldı sırtından... Pembe teni ince beyaz ipeğin altından fışkırdı çizgi çizgi... Genç kadın, efendisinin bakışlarında büyüyen iştaha hazırlandı sanki... Göğsünde dimdik kıpırdanan memeleri, ince çakşırın altında sarı sarı ışılayan ayvatüyleriyle soyulmuş bir muz gibi durdu... Müziğin ağır ağır yükselişine uyarak, başlayan bir

Gürcü türküsü, yüreğine bir bıçak gibi girdi Çavuşun... İrkildi. Coşkusunu yakalamak amacıyla kollarını uzattı... Mahpeyker, olmuş bir meyve örneği kollarının arasına düştü. Okşadı, kokladı... Bağına bastırarak türküye kulak verdi... Çocukluğunun bütün yoksunlukları canlandı belleğinde... Kafkas dağlarının dik yamaçlarında, keçilerle yarışırçasına durduğu çobanlık. İlk gençliğinin peri düşleri... Boynuna sarılan deniz kızı güzellikleri... Ve baskında tutulması... Astrahan'dan, Bahçesaray'a, ordan İstanbul'a getirilerek saraya sunulması. Ocakta sünnet... Serdarlığa uzanan yolun sonunda, zaimlik... Kışla evlerinden, kent konağına taşınma... Karısının ölümü... Ve çevresinde dolanan güvercinlerin, kuluçkaya hazırlanırçasına gıdaklamaları... Kucağında devinen, tenini efendisinin çıplak bağına sürtmeye davranan, yumuk elleriyle derisini oğalayan Mahpeyker... Daha elini uzattığında, onun gibi niceleri... Düşlerinin derininde bile rastlamadığı güzelliklerin ortasında, okşayışları hızlandı. Mahpeyker, hoşlandığı üzre, hafif kıpırdanmalarla, yavaş yavaş soydu efendisini... Her parçayı çıkarışında bir yudum şarap sundu, bir öpücükle kuruladı dudaklarını... Cepkenini, mintanını, Bursa ibrişiminden gömleğini çıkarıp, yaslandığında, ipeğin kaygan yumuşaklığıyla ürperdi Kâmil Çavuş... Parmaklarının gücü, ellerinin devinimi iyice arttı... Entarisiyle, şalvarını ipincecik tutturan kuşağını açtı Mahpeyker'in... Kuşak çözüldükçe ipek yumuşadı, ten pembeliğini artırdı. Bir utanç gibi pespembe ortaya çıktığında, hışırdayan ipeğin dökülüp, derneşmesine daldı bir an gözleri... Yaşlı efendisinin kucağında, devinmelerini artırdı Mahpeyker... Gövdesinin sürtünmesinde, ılık tenin ağır ağır alaza kestiğini sezinledi... Usta elle-

ri, kulunç başlarında dolandı. Parmakların okşayışlarıyla, Gürcü türküsünün sevecen isteğinde eridi bir an Çavuş... Gözlerini yumdu... «Dilediğim, düşlediğim her şeyim var... Bir de şu çomak soğanlar olmasa idi... Madem arandılar... Görsünler bizdeki gücü,» düşüncesiyle kanırttı cariyesinin tenini... Bir kısa iniltiyi dişlerinin sıkılmasında eritti Mahpeyker... Efendisinden işaret almanın hızıyla, her bir yanında şehvetin diriliğini uyandırmaya koyuldu.

Konağın altı arşını aşkın kalın duvarları, bir bahçıvan, bir cümle kapısıyla bölünüyordu. Kesme taştan, üstü kaygan mermerle örtülü duvarların aşıl-mazlığına karar verdi Gaybi. Hana döndüğünde, arkadaşlarıyla fısıll fısıll konuştuktan sonra, gece karanlığını beklediler.

Dolaplar, gedikler, ocaklar birbiri ardınca kapandı. Hancı kuzuluğu ardınca çekip gittikten sonra, sokağı kolladı Gaybi. Kimsesizliğinden kesin güven duyuncaya oyalandı. Sonra uzanmış, uyuyormuşçasına duran arkadaşlarının en ucundaki Çömcebalı'yi dürttü. Onun doğrulması üzerine;

— Ben gidiyorum. Tek tek ardımca gelin, - dedikten sonra kuzuluktan dışarı sızdı...

Kâmil Çavuş'un yeni, ak taşları henüz gülümsemekte olan konağının kapısına geldi. Ardınca süzülüp gelen gölgeleri bir iyice saydıktan sonra, tümünün duvara yapışmalarını işaret etti. Kapıyı tıklattı...

Her zaman gözcülükte kalan sekbanlardan biri, kuzuluğu, aralayarak;

— Kimi aramaktasın? - Diye sordu.

— Kâmil Çavuş efendimiz burda mı oturmakta-talar?

— Oturmaktasalarsa n'olacak?

— Bağdat kadı kethüdalarından Sarıca Fahred-din yoldaşımız selâm eylediler... Kendilerine veril-mesi gereken bir namemiz vardır. Yolda kervanımız uğruya basıldı. Geciktik. Yarın da yola düşeceğiz. Şimdi namemizi verip, görevimizi yerine getirmek dilerdik.

Sekban boş bulundu. Kuzuluğu açtı. Dışarısını denetlemeye gerek görmeden;

— Benimle gelir isen efendimize ulaşırın, - di-yerek duraladı bir an.

Durakladığı anda da kuzuluktan kayan Gaybi, sekbanın ağzına yapışarak, yumruğunu kulak tozu-na indirdi. Birden pörsüyüveren görevli, dizlerinin üstüne çöküp, yere yuvarlandı. Yuvarlanırken, müm-kün olduğunca ses çıkarmasın için tuttu Gaybi. Son-ra eliyle duvara yapışıp beklemekte olan yoldaşla-rına işaret verdi.

Bir göz açıp kapayıncaya konak bahçesine sa-ğıldılar. Biri sekbanın yerini alırken Suhraverdi he-men sekban koğuşlarıyla, yanındaki tavlaya yönel-di. İlk tavlanın arka kapısını kapatıp, kalın sopa-sını demir halkalara geçirdi. Ordan Sekban koğu-şunun tavlaya açılan kapısını bağladı tavla zincir-lerinden biriyle. Tavlanın kapısını dıştan örttü. Hal-kalarını birbirine kilitledi sırtarak.

Gaybi, ardına taktığı Durali ve Koca Osman'la, konak girişinde bitti. Selâmlık bölümüyle, haremi birbirinden ayıran ince koridorun kapılarını tuttur-du Osman'a... Sonra müziği izleyerek selâmlık sa-fasının sürüldüğü yeri buldu. Kapıyı açmadan, Suh-raverdi'yle, merdiven kapağını kapatmaya uğraşan Çömcebalî'nin yanına gelmesini bekledi. Sonra se-lâmlık kapısını ardına değin dayayarak, dikildi.

Kâmil Çavuş, coşkusunun doruğunda ilkin neye.

uğradığını bilmedi. Kollarının arasında bir gonce gibi açan Mahpeyker'in diriliğine öylesine dalmış, yavaş yavaş uyanan bedeninin alazıyla öylesine coşmuştu ki, kapının ardına değin açılması bile uyarmadı onu. Birden müzik kesildi. Kendi yüreğinin gümbürtüsüyle sürdürdü nağmelerin yankısını. Ancak, Mahpeyker, korkulu bir çığlıkla kollarından kurtulup, pespembe, sabah çiğiyle bezenmiş bir çiçek gibi dikilince, boş kollarının arasına baktı ilkin. Sonra kapıya... Ve palasının ısıltılarını Mahpeyker'in buğulu teninde gezdiren Gaybi'yi gördü. Zıplayıp doğruldu. Uçkuru çözülmüş çakşırı, ayak bileklerine dökülünce, iki elinin biriyle apışını, biriyle kalçasını kapattı. Gözlerindeki korku büyüdü, büyüdü, büyüdü... Adım adım yaklaşan Gaybi'nin boyunca yükselince, dizleri çözöldü. Çöktü olduğu yere... Bağrı-şıp, tarını, defini, udunu alan cariyeleri birer birer bileklerinden kavrayıp, halının üstüne çökertti Çömçe... Öyle, cırılçıplak ve dimdik duran Mahpeyker'in boynu bükük bir anıt gibi duruşuna baktı yalınarak. Gaybi, palasının keskin ucunu, Kâmil Çavuş'un gırtlığına dayadı;

— Cariyeleri götürün, - dedi yoldaşlarına...

Çömçe, Suhraverdi'ye baktı. Sonra kızları kollarından kavrayarak, genç bedeninin tutuşmalarında sarsıla sarsıla, kapının dışına sürükledi. Suhraverdi, parmaklarının yandığını duydu Mahpeyker'e dokunduğunda. Gözleri buğulandı. Dili, ağzının içinde pelteleşti. Tükrüğü damaklarına sıvaştı yoğun yoğun... Kapıyı ardından çeker çekmez, Mahpeyker'e çörekledi.

Osman, palasını harem kapısının kulpları arasına geçirerek, uçkurunu çözdü. Çömçe, sırtını duvara dayadığı cariyenin üstüne abandı...

Gaybi, palasının ucunu oynatarak;

— Öç almaya sıvanırsın he mi? - diye sordu.
- Bizim öcümüzün nice bir alınacağını hesaplama-
dan, yoksulun ümüğüne çökersin öyle mi? Şimdi
vaktidir Kâmil Çavuş... Ölümlerden ölüm beğen ba-
kalım...

— Bağışlayın efendimiz, diye kapaklandı Ça-
vuş... Onca savaş görmenin kurnazlığıyla dizlerinin
üstünde sürüklendi. Canımı bağışlayın. Yaraşmaz
kişiye güçsüzü hırpalamak...

— Yaraşmaz da, senin ettiğin nedir?

— Biz de buyruğa uyarız efendimiz. Üstümüz
böyle buyurmasa, nişleyebiliriz? Haddimiz mi yasa-
lara karşı durmak...

— Üstün sana, yoksulu bitireceksin mi demek-
te? Faizi, ona ondört vereceksin, hem de bunu ay-
lık hesaplayacaksın diye ferman mı geldi? Gözleri-
ni dönderme öyle... Annacındakini kandırırım san-
maktaysan, bir sokumluk canın olduğunu unutma...

— Haşa efendimiz. Kandırmak ne haddimize...
Bilmektesiniz, biz işletmeye verdiğimiz altını, Sarraf-
başı Nassi'den almaktayız. Bizden, aylığına onüç is-
temekteyse neyleyelim... Bir de bize kalmış çok
mu görülmekte...

— Bizi şaşırtmacaya salacağını sanmaktaysan
aldanmaktasın, - dedi Gaybi... - Tezden davran da,
aç bakalım sandığını...

— Sandık boş efendimiz. Onca sefer çapulun-
dan biriktirdiğimizle bu konağı yaptırdık. Nassi haz-
retlerinin paralarını da reayaya dağıttığımızdan, san-
dığımız bomboş...

— Görürüz. Yeri gelsin bakalım, - diyerek bi-
raz daha oynattı palasını.

Hafif çizilen boğazından kan gelmeye durdu.

Kâmil Çavuş kendi kanını görür görmez gözleri yeniden büyüdü. Ellerin üstünde sürünerek, köşeye ulaştı. Yeniden acılı acılı baktı Gaybi'nin gözlerine.

Gaybi, yan gözle uçkurunu bağlayarak giren Suhraverdi'ye baktı. Yalanmasını sürdürürcesine gülümsüyor, kalın dudaklarını kıvançla geri yordu. Çavuş, derneşip gelen suhtenin durumundan, dışarda olanları anladı. Dikilip sıyırmak amacıyla davrandığında, palanın keskin yanının omuzunu bastırırverdiğini gördü. Şorlayan kaniyle birlikte bir ıktı salıvererek, yeniden çörekledi.

— Öldürmeyin! - Dedi... - Neyim varsa sizin olsun, yeter ki canımı bağışlayın.

— Öyleyse sandığını aç ve dahi neyin varsa dök ortaya, - diye gürledi Gaybi...

Korkan yeniçeri çavuşu, bir çavlan gibi dökülen sesle, daha bir devindi. Gözleri daha bir büyüyerek, önünde durduğu perdeyi kaldırdı. Hemen ardından beliren demir sandığa uzandı eli... Gaybi, davranışlarını kaçırmaksızın, bir adım geriledi. Suhraverdi, seyirtip, kuşağının arasından anahtarı buldu. Omuzundan itekleyerek çavuşu yere yıktı. Sandığın kilidini yokladı, değiştirdiği anahtarlarla. Sonunda açtı... Açar açmaz da, en üstte duran tüfengi kavradı. Barutu doldurulmuş, fitili takılmış biçimde duran tüfengin namlusunu göğsüne çevirdi. Kavakmağını çıkardı. Kavi tutuşturdu. Üfledi... Ateşi fitile doğru götürmekteyken;

— Dinim hakkı için kullanmayacaktım, - diye inledi Çavuş. - Bağışlayın...

Helâya gitmeye davranan sekbanlardan biri, kapıların kilitlendiğini sezinleyince, yüklendi. Güm-bürtüden ötekiler de davrandılar. Konağın alt katından gürültüler gelmeye başlayanda, Suhraverdi he-

men ahır kapısının önüne giderek, tufengi doğrulttu. Gaybi, ardında biten Osman'a yükledi heybe dolu su altını.

Bir yandan çıplaklığını gizlemeye uğraşırken, bir yandan canını kurtarmaya devinen Kâmil Çavuş'a baktı gözlerinin tüm sertliğiyle;

— Bundan öte soygunculuğu sürdürürsen, başışlanmayacağını bilesin, - diyerek, bağladı elini ayağını...

Hızla hana vardılar. Hızla atlandılar. Dış kale kapısında beklemekte olan Duralinin yanına vardılar. Kapıyı açan Durali, yedekledikleri ata atlayarak, arkalarına düştü.

Ancak kapıları kırarak tutsaklıktan kurtulan sekbanlar, şaşkın şaşkın bakındılar. Mahpeyker, gözlerinde doyunluğun kıvılcımı, teninde boşalmanın titreşimleriyle, bileklerini oğarak, efendisinin yanına koştu. Hemen iplerini çözdü. Giydirdi göz açıp kapayıncaya... Onun ardından, elleri arkalarına bağlı öteki cariyeleri çözmeye giderken, Sekbanbaşı Murtaza Ağa'nın, merdivenleri ikişer ikişer tırmanarak yukarı çıktığını gördü.

Selâmlık kapısından girdiğinde, Kâmil Çavuş, boğazını, omuzunu oğuşturuyor. Durmaksızın tepinerek, korkuyu öfkeye dönüştürüyordu;

— Haramzadeler... Yediğiniz içtiğiniz gözünüzze, dizinize dursun... Leş gibi yatmaktan, namusumuzu korumaya zaman bulamamaktasınız. Tezden defterinizi düreceğiz... Tezden her birinizi yataklıkla suçlayıp, kadılığa vereceğiz...

Murtaza Ağa yerlere değin eğilerek;

— Haklısınız efendimiz, - dedi. - Yüzbin kez eğittik kapıda gözcü duranlara. Bilmediğiniz birini içeri sokmayın. Ne var ki, onu da yıkmışlar. Nice

becerdiler? Bilememekteyiz. Şeytan bunlar efendimiz. Kafasında yumruk büyüklüğünde bir şişle yatmakta. Kendine gelende soruşturacağız. Ve dahi, suçu var ise hem sizin nimetinizden mahrum kalacak. Hem de kendi elimizle teslim eyleyeceğiz kadılık divanına...

— Gitti!.. Varımız yoğunuz gitti... Nice bir altınım var ise kaptı alçaklar. Bunun öcünü almak gerek. Tez atlanın. Tez varıp, hanları dolanarak yakalayın tümünü. Niceyse kale kapıları kapalı. Niksarlı olduklarını sanmamaktayız. Durmayın!..

Murtaza Ağa, yanına aldığı altı sekbanla, sabaha değin bütün hanları dolandı. Devşirdiği bekâr uşaklarının tümünü Çavuş konağında toplayarak, titrete titrete sabah aydınlığıyla birlikte, kadı divanının önüne çıkardı.

Niksar kadısı Yakup Efendi, karşısına hırsızlık ve baskıncılıkla suçlanarak getirilenlere şöyle bir baktı. Sonra Murtaza'ya;

— Siz bunları bilmekte, tanımakta mısınız? - diye sordu.

— Bizi kapamışlardı efendimiz, - diye eğildi Murtaza... - Kimseyi göremedik. Yalnız efendimiz, dizdar Kâmil Çavuş hazretleri, hanlardakilerin toplanıp, katınıza getirilmesini, ve dahi suçluların cezalandırılmasını buyurdular da...

— Kendileri neredeler?

— Konaktalar!..

— Kendilerinden başka tanık var mı?

— Bir de cariyeler görmüşler efendimiz. Lâkin çok korktuklarından, tariflerine pek inanılası değil... Ama, bunların tümü, kimliklerini, soylarını gerektiğince söyleyemediler..

Kadı'nın, kendilerine baktıklarını gören devşirme sanıklar, bayunlarını bükerek;

— Biz suçsuzuz efendimiz!..

— Uyumaktayken, sarsıp kaldırdılar!..

— Erincimizi kaçırdıktan gayrı, konakta dövdüler!..

— Haksız yere katınıza sürüklediler!..

Diyerek, birbirlerini tamamlayan mırıltılar, bir anda divanı kapladı. Tam Kadı, Kâmil Çavuş'un çağrılmasını buyuracağı sırada, yuvarlanarak geldi Dizdar!..

— Efendimiz bağışlayın, - diye divana durdu. - Bunlar gece konağımızı basıp, bizi yaraladılar. Yaralarımızı tımar eyleyip, öyle seyirttik.

— Bunlar mı? - Diye sert sert sordu Kadı...

— Bunlara benziyorlardı efendimiz. Lâkin, sırtlarında lata, ellerinde pala var idi...

— Bir iyice bakın, içlerinde tanıdığınız var mıdır?

Kâmil Çavuş, tek tek önlerinde durarak baktı devşirme sanıklara.

— Benzemekteler efendimiz. Tümü genç. Tümü'nün giysisi bizi basanlarınkine uygun. Ne var ki, latasız ve dahi palasızlar...

— Biz de bunu düşündüğümüzden, hancılarını çağırıldık. Aseslerimiz ve dahi muhızlılarımız nerde ise gelirler. Azbiraz bekleyelim.

Sözünü bitirmeye kalmadı. Nalbant Ahi'si Kadir Bali ile, Sabri usta sükün ettiler. Kadir Bali, kendi konuklarını görür görmez;

— Nice bir zamandır hanımızda kalmaktalar, - diye tanıklık etti. - Hiç bir aykırı işlerini görmedik. Sabah geldiğimizde, baskına uğramış gibi bulduk hanımızı... Kapı kırılmış, her bir yan araştırılmış

idi... Kapının dıştan kilitli olduğuna bile bakmamışlar. Zararımızı saptayıp, katınıza başvuracak idik... Muhzır Ağa gelende, her bir şey anlaşıldı. Biz de, hanımızı basanlardan davacıyız efendimiz...

Kadı'nın, yayvan gülümsemesinden ikircimlendi Murtaza... Kâmil Çavuş, davanın kendine karşı yürümeye durduğunu hemen sezinledi.

— Bir yanlışlık olsa gerek efendimiz, - diye alttan aldı. - Sekbanlarımız hemen ardları sıra atlandılar. İz sürerekten baskın verdiler. Ancak, biz de pek benzetememekteyiz.

— Baka Çavuş,- diye sertlendi bu kez Kadı. - Bunca ademi uykusundan kaldırıp devşirtmekte, kent içinde bizden habersiz, kolluk görevine çıkartmaktasın kapın kulunu... Kadir Bali ile Sabri Ahi'lerin hanlarını bastırmakta, kırdırıp döktürmekte. Sonra karşımıza geçip, benzememekteler diye tanıklığa durmaktasın. Benzeyip, benzemediklerine bakmadan mı dövdürdün her birini bu yoksulun?

— Dövülmüş olmaları mümkünsüz efendimiz. Devşirilirken direnmiş olsalar gerek.

— Direnende haksız mı? Varıp uykusunda sangı bengi etmekte. Siz ademleri... Ödleri yarılrsa ya da can havliyle kalkıp, kıyama dursalar sorumlusu kim? Koca kentte adaleti yerine getirmekliğe bir başınıza siz mi soyunmaktasınız? Dişe diş mi bu devletin işi!.. Öyle mi yürütölmekte bellemektesiniz?

— Ama efendimiz, biz soyulduk. Hanemizde nice bir akçemiz ve dahi altınımız var ise alıp gittiler. Ve dahi konağımızı basıp, namusumuzu pay-i mâl ettiler!..

— Bunu, bunca ademin günahına girdikten sonra mı düşünmekte. Siz? Divan ne güne durmakta?

Bilmemekte misiniz ki, ihkak-ı hak, şer'an yasaktır? Neden varıp gelmediniz katımıza? Neden bildirmediniz yakınmanızı? Ve dahi bizden istemediniz gerekli olanı?..

— Bağışlayın efendimiz. Bir şaşkınlıktır ettik, - diye iyice yumuşadı Dizdar.

— Biz değil, uykusunu böldüğünüz bu suçsuzlar bağışlasın sizi... - Derken birden kesti. Kadri Bali'yle Sabri ustaya dönerek; - Zararınız nedir, belirlediniz mi?

— Bizimki kırılan kapının onarımı, samana karıştırılan yem ve dahi bir iki kırık dökükle, otuz akçeyi bulur efendimiz, - dedi Kadir Bali...

— Bizimki de bir o kadar!... - Diye tamamladı Sabri usta...

— Siz ne gibi işlerde çalışmakta idiniz? - diye sanıklara sordu Kadı.

— Yapı işlerinde, - diye yanıtladı biri...

Ötekiler de yanıtı onayladılar. Hancılara bakarak, doğruladıktan sonra;

— Birer altın hancı ahilerine, beşer akça da, bu suçsuz insanlara ödeyeceksiniz ki, sizi bağışlalar. Her birine, zararının iki katı hüccet biçtik... İlk kez böyle davrandığınızdan. Bir dahi yinelenir ise, ayrıca hane basmaktan, erinç bozmaktan ve dahi kendini devlet görevlisinin yerine komaktan bütün ademlerinle birlikte tutuklar, cezanı da çok yükseltiriz. İmdi hüccet yazıla ve dahi cerimesiyle birlikte ceza hemen ödene... - Diyerek, şer'îye sicilinin üstüne kapaklanan kethüdasına baktı Kadı...

Kâmil Çavuş, kuşağından çıkardığı dört altını defterin kıyısına bıraktı. Hücceti eline aldı. Yerlere değin eğilerek Kadı'yı selâmladıktan sonra, dışlerini sıkarak, dışarı uğradı. Kethüda, cerimeleri dağıtmak-

tayken, Murtaza'nın kolunu sıktı, Kâmil Çavuş...

— Bunlar bize düşman Sekbanbaşı... Bunlar bizden öç almaktalar... Soyguncunun yerine, soyulanı cezalandırmak bir nice iştir, göstermemiz gerek. Tezden atlanalım ve dahi İstanbul'un yolunu tutup, durumu bir güzel anlatalım... - Diyerek konağına doğru seyirtmeye başladı.

Françesko Kronulu, geceyi Sultan Selim imaretinde geçirdikten sonra, kervansarayın kapısı açılır açılmaz yola düştü. Kervanlar ardısıra yük sarınıp yürüyene, Yazid ırmağını, Tavra çayını aştı. Kemerli köprülerin üstünde, atının nal sesi kulaklarında zonkladı... Gün doğmak üzereyken, Barid kapısının önüne vardı. Kale kapıları ağır ağır açılmaktayken, Süleyman Amantana'nın dolabına vardı. Oğlu İsa ile karşılaşınca afalladı.

— Bağışlayınız, bendeniz Süleyman Amantana efendimizi aramakta idim. Yanlış gelmiş olamam. Burasını gösterdiler.

— Yanlış gelmediniz, - dedi İsa... - Babam hasta!..

— Hasta mı? Eyvah!.. - Duraladı birden. Yere baktı. - Şey, geçmiş olsun, - diye düzeltti. - Mutlaka kendisiyle görüşmek gerekmektedir.

— Görüşmekte bir sakınca yok efendim. Çok yaşlandığından, zaman zaman yatmaya zorlanıyor. Sizi tanımakta ve dahi beklemekte mi?

— Beklemekte olduğunu sanmamaktayım efendimiz. Tanıdığına, daha doğrusu efendimi tanıdığına kesin gözüyle bakabilirsiniz.

— Efendiniz!..

— Prens Nassi... Nakşe dükası ve dahi sarraf-başı!..

— Bildik... Sizi tezden babamıza götürelim. Anlaşılın önemli bir iş.

— Bizi ancak önemli işlerde kullanır efendimiz...

İsa, Françesko'nun kasılmasına baktı bir an. Başını salladı. Yüzünde bir gülümseme ile, önündeki defteri kapadı. Mümkün olduğunca tez davranarak, demir sandığa yerleştirdi. Kocaman, demir kapılar için kullanılan anahtarı çıkardı. Sandığı kilitledi. Anahtarı kuşağının arasına sokarken, doğruldu.

— Buyrunuz... Eve kadar zahmet edeceksiniz.

— İstanbul'dan buraya geliriz efendimiz. Zahmetin sözü mü olur?

Başını salladı İsa... Yan yana yürümeye başladılar. Sokakları, Nur-al-Din kulesini, İpek hanını geçtiler. Nur-al-Din dâr-ul hadisinden, sağa sapaarak, ak badanalı, geniş duvarlı, düz tavanlı evlerin arasındaki sokaklara girdiler. Birden yükselen kalın duvarların ortasındaki küçücük kapıya yanaştı İsa. Çevirdi tokmağını. İçerden bir çingirak sesiyle, kapının açılması aynı anda duyuldu. İlk aralanan üstü yuvarlak kapı, İsa'nın yürüyüşüne uygun biçimde ardına değin açıldı. Kollarını, koltuk altlarına kavuşturarak eğilen, kırmızı kuşaklı, kırmızı cepkenli, mor ipek mintanlı zenci köle, arkalarından kapıyı kapatarak, adımiadı.

İsa, yol göstererek, Françesko'yu, babasının odasına götürdü. Önce kendisi girdi içeri. Françesko, ellerini cüppesinin yenlerine sokarak beklemekteyken, kapıyı açarak buyur etti. Birlikte girdiler. Eğildi Kronulu... Yerden şövalye selâmıyla doğrulurken;

— Geçmiş olsun efendimiz, - dedi. - Sizi rahatsız etmek istemezdim. Ancak uzaktan gelmekteyim. Ve efendimizin sizin görüşlerinize ve dahi önerilerinize çok gereksinimi var.

— Zararı yok efendim, - dedi soluk sesiyle Süleyman. - Hoşgeldiniz. Hemen geldiğinize de pek iyi ettiniz. Buyrun oturun. - Sonra kapıdan çıkmaya yönelen oğlunu durdurdu. - Sen de bizimle kal. Bu işin izlenmesi uzun sürebilir.

İsa, şaşkın şaşkın baktı babasının yüzüne. Adam ilk kez geliyordu buraya. Efendisinin adını duymuşluğu vardı. Ama, hiç bir zaman, hiç bir yerde babasının ortak iş tuttuğunu sezmemiş, görmemişti. Bildik bildik kalmasını istemesi, neyin nesi olmakta düşüncesiyle, şaşkınlığını aktardı babasına. Süleyman gülümseyerek;

— Her bir şeyi izlemeye koşulusun oğlum, - dedi. - Her bir şeyi yeterince izleyip, bilgilendiğin zaman, dünyanın sanıldığından küçük olduğunu da görürsün. Bir kez de bunu gördün mü, işleri de insanları da yönetmek kolaylaşır...

İsa da Kronulu'nun yanına oturdu. Bir cariyeye şerbet koşturdu. Françesko, şerbetini yudumladıktan sonra;

— Efendimiz, - diye söze girdi. - Efendim, bildiğiniz üzere Nakşe dukalığını aldı. Bendenizi de orda görevli kıldı. Ancak, sizin yardımınıza gereksinimi var... Adayı, şimdilik bir basamak olarak kullanmak niyetindeler. Asıl düşüncelerini size bildirmekle görevliyim. Düşünmekteler ki, Nakşe küçük bir yerdir. Ama, Kıbrıs öyle değil... Eğer orasını Osmanlılara aldırabilirse, düşlerinin gerçekleşmesine bir adım daha yaklaşmış olacaklar. Biliyorsunuz, Kıbrıs, uzanan burnuyla, Mev'ut Toprakların kapı

komşusu... Atalarımız da, Sûr ve Sayda'dan yola çıktıklarında ilk durak olarak orayı benimsemişlerdi. Ama Romalılarla, ardıları, Kittim'imizi değiştirdiler. Olsun... Yeniden geliştirmek bizim üstümüze görev. Bir kez orasını merkez edindikten sonra, eski topraklarımıza yerleşmek eskisi kadar zor olmayacak, demekteler. Şimdiye bu düşle yaşadılar efendimiz. İlk adım atıldı. Sonrasına da güvenleri arttı böylece...

— Anlamaktayım, - dedi Süleyman. - Nassi karındaşımız, Portekiz'den buraya adım adım sokulmayı kurmakta idi... Şimdi, işini kolaylamış görünmekte. Ancak, Kıbrıs'ın alınması o denli kolay değil. Bize öyle gelir ki, Sultan'ın bütün dengeleri hesapladıktan sonra, kendisinin karar vermesi gereken bir iş... Neden derseniz, Mizrahi Ahi'nin bildirdiğine göre, Ahi'ler yakınmaya durmuşlar. Adaların verimli olmadığını, tersine devlet sancağını diktikçe, ticaret yollarının ve dahi olanaklarının daha da azaldığını söylerler imiş...

— Şimdi ahilerin sözü geçmemekte ki efendimiz.

— Geçmemekte ama, paranın sözü her zaman geçerlidir Françesko... Ahilerin yerine ticarete soyunan yeni yetmeler de yakında, aynı savı ileri sürmeye başlarlar. Sonuç aynı ise, kişilerin değişmesi anlam taşımaz. O zaman, Sultan böyle bir işe kalkışır mı?

— İşte benim asıl bildirmek istediğim de bu efendimiz, - dedi çevresine bakınarak Françesko. - Efendim, Safo aracılığıyla, Sultan Selim'in yakınları arasına girdiler... Şehzade Bayezit'in, satın alınıp öldürülmesinde, Şah Tahmasb'a verilen altının hemen hemen tümü bizim dolaptan çıktı. Hele Şeh-

zadenin verdiği yüzbin altını olduğu gibi efendim verdi. Hem de hiç blr bono almaksızın. O yüzden, ilişkileri çok iyi. Ve bir kez tahta geçtikten sonra, efendimin kışkırtmasına yatacağı kesin gibi...

— Doğru... Safo'yu unutmuştuk. Efendinin bekleme yeteneğini de... Doğrusu iyi düşünmüş. Şimdi bizden istediğı nedir?

— Sizden istediğı efendim, şimdiden bazı tüccar gemilerinin Kıbrıs'a uğramasını sağlamanız. Böylelikle, gelirini yüksek göstermek olanağını bulacaklar.

— Peki Venedik buna razı gelir mi? Daha biz davranmadan Doj, yasağı bastırır...

— O yüzden size başvuruyoruz ya efendimiz. Sizin önerileriniz, Venedik uyruğu kişilerce yerine getirilirse, Kittim'in geliri artar. Böylelikle iştah kabartıcılığı da...

— Ya sonrasında yasak koyarlarsa?

— Sonrasında yasağı kırmak bize düşüyor efendimiz. Şimdi örnek vermeye yarasın da...

— Peki biz elimizden geleni yaparız. Bunun karşılığında, asıl uğrakçılara bir pay düşünölmekte mi?

— Evet efendimiz. Efendimiz buyurdu ki, oraya uğrayacak her tüccara dilediğinizce borç yazabileceksiniz. Sizin gereksinmeleriniz, tarafımızdan karşılanacak. Bunun için de, bendenize bir açık bono verildi. Yüzbin altına kadar, dilediğinizce kullanabileceksiniz.

— Biz elimizden geleni yaparız Françesko... Düş yalnız efendinin değil. Ancak, bağlantı kurulurken, sağlam gerekçeler de oluşturulmalı. Nakşe, yol üstünde... Orası ikinci durak mı olacak? Yoksa, istenen salt Kittim limanları mı?

— Nakşe önemli değil efendimiz. Biz oraya geçici gözüyle bakmaktayız. Şarap üretmekliğe birkaç usta yerleştirdik. Bunların bağ bozumunda yardımına diye insan yollayacağız. Böylelikle, küçük bir koloni oluşturacağız. Ama, yerleşmemeleri için de elimizden geleni yapacağız. Asıl yurt, kutsal topraklarımız. Ya da Kittim olacak. Ordan buraya geçmek zor değil. Ama, zamanı konusunda hiç bir varsayım ileri sürülmedi.

— Anlaşıldı. Bonoyu oğluma verin. Karşılığında bir şey istenmekte mi?

— Hayır efendimiz. Hira ustamızın torunundan istenen yalnız destek ve düşüncelerimizin olumlu olduğunu gösterir onaydır...

— Düşünceler yerinde, - dedi Süleyman. - Uygulama için aynı sabırla beklenirse, bir gün kutsal topraklarımızda, vadedilen biçimde toplanırız... Bunca yüzyıl beklemiştir... İlk kez, bize ait bir yer olmakta. Bir küçük ada, bir banamlık duka... Ama, kovulmuş ve dahi ezilmişliğimizin kırılmasıdır bu. Umuttur daha doğrusu. Ve madem bir kez umut vardır. Gerçekleşmeye yönelindi demektir. - Diyerek doğruldu Süleyman. Canlanmış, gençleşmiş. Neredyse, düşün ardınca yürüyüp gidivermişcesine kollarını açmıştı. - Belki bononuz kullanılmayacak bile... Ama düşününüz bize geçti... Duyduğumuz, Sultan Selim şaraba düşkün imiş. Şimdiden, azbiraz Kıbrıs şarabı ile sulayalım düşlerimizi. Ötesinde, bir sözümüz var efendine... Parasının tümünü İstanbul'da tutmasın... Osmanlı yasaları, darda kalan hakana, varsıla saldırma hakkını verir. Nice bir yerleşip, yasalar çıkarsalar da, bunu böylece bilmeli ve dahi düşlerimize harcanacak altınları, bir çırpıda kaptırmamalı.

— Bunu kendilerine daha önceden de buyurmuşsunuz efendimiz. Haber vermemi söylediler... Belli bir toplamın üstündekini sürekli değişik yerlere aşırırmaktalar. Paris'te eski elçi D'Aramont ile kurdukları banka, Fransa'nın öteki kentlerinde de yayılmakta... Şimdi İngiltere'ye de el atmaya düşünmekte. Felemenk ya da Avusturya'ya da ulaşabilirlerse, bir iyice dağıtmış olacaklar. Hem denge bakımından, hem işlerin birbirine bağlanması bakımından, bunun yollarını araştırmaktalar.

— Edirne'de, Nuh Ağa vardır. Yeniçeri çavuşluğundan gelir ama, kısa zamanda büyük bir yetenek olarak ortaya çıktı. Viyana ve dahi Anvers ile iş tutar. Elbette bizimle de... Onun Viyana aracısıyla ortaklıkta yarar var deriz. Ustelik o da bizdendir. Rozilerden olur... Sağlam bir adam biliriz. Bizden Nuh Ağa'ya, ondan da Rozi oğlu Isak'a selâm götürülür ise, sanmaktayız ki, amaca ulaşılır...

— Sağolunuz efendimiz. Bunca işi, bunza zamanda bitereceğimi bilmezdim. Bunlardan biri için bile biz aylarca uğraşır, bir sonuç alamayız çok zaman.

— Adamıyla alış-veriş yapmadığınızdan olacak. Ama bizimle öyle değil. Az önce dedik ki oğlumuza, her bir şeyi izlediğinde, dünyanın onca büyük olmadığını görürsün. Siz de bilirsiniz bunu. Bilmeniz gerek en azından. Pek çok şeyi düzene soktuğunuza bakılırsa, öyle olmalı... Bize gelince, bundan öte, Sûr ve dahi Sayda topraklarında mümkün olduğunca yer tutabilmek amacıyla, Canpulatoğlu'nun önerisini kabulleneceğiz. Kaç zamandır hazinedarlığını vermeyi istemekte. Böylelikle, gerektiğinde Nassi dolabıyla bağlantı kurulur. Ve dahi özel dirlikleri olduğundan o bölge üstündeki yerlerin kapatılmaması sağlanır.

— Tamam efendimiz. Demek ki, efendim, Canputatoğullarını destekleyecek orda...

— Biz de eteklerini tutarız. Böylelikle, kutsal topraklarımız, hazır lokma gibi düşlerimizin bekçiliğini yapar. - Ellerini çırpıtı. - Artık bunca olumlu görüşmeden sonra, bir yemeği hakettik. Şöyle görkemli bir şölen sofrası kurduralım...

— Baba, - dedi, deminden beri hiç karışmadan dinleyen İsa. - Biliyorsunuz doktor size perhiz verdi. Şölen sofrası sonraya kalsa da olur...

— Olmaz oğlum... Bundan ötesinde ölünebilir bile... İlk kez bir yahudi kontluğu kurulmakta. Hem de Akdeniz'in ortasında bir yerde. Yol kavşağında... Bu ne demektir bilmekte misin sen? Papa engel olmasaydı, daha küçük bir adaya razı idik... Engel oldu da n'oldu? Bu Yosef, gerçekten prensliğe yaraşır bir genç çıktı... Adım adım ilerleyerek, dinlerin yasağını kırdı. Kolay değil... Hristiyanlık da, Müslümanlık da bize karşıdır. İkisi de koğulmuşluğumuzu kutsar... Şimdi, Osmanlı'nın en büyük hakanlarından biri bu yasağı kırdığına, ondan sonrakine de şimdiden elimiz ve dahi ayağımız bulunduğu göre, ölmenin zamanıdır. - Deminden beri coşkun konuşmasını bekleyen cariyesine baktı. - Tez ol kızım. Bize öyle bir sofraya donat ki, hurma şarabının süzmesi bile bulunsun...

— Ama efendimiz doktorunuz gelecek az sonra, - diye saygıyla eğildi cariyeye...

— Sait, - diye bağırdı Süleyman. Zenci, daha sesinin yankısı bitmeden girdi. Selâmladı. - Doktorumuz gelecek imiş... Gelir gelmez kıcına tekme vur ve dahi içeri alma. - Sonra cariyeye baktı. - Hadi, Sait'in tekmesini yemek istememekteysen, sen de sofrayı kur.

Galata'da, Saint-George hanının Nassi dolabında yerlere kapaklandı Kâmil Çavuş. Nassi, yaban yaban baktı adama ilkin. Sonra, anılarını yoklayarak, güçlkle bulup çıkardı kimliğini. Başını kaldırır kaldırmaz;

— Niksar'dan gelirsiniz he mi Çavuş karındaş?
- Diye yokladı.

— Evet efendimiz, - doğrulmasıyla deri koltuğa oturdu Kâmil Çavuş. - Durumu bir de kendi ağzımdan aktarırsam, efendimizin gönlüne kesin kanıt getiririm diye düşündüm.

— Hoşgeldiniz. Çok bir iyi ettiniz.

— Bildiğiniz gibi efendimiz, suhte tayfası, cin tayfasını aşmış bulunmakta. Eskiden salt köyleri basmaktalardı. Ordaki sebkanlarımızı, naip ve dahi nakiplerimizi hırpalayıp, yoldaki sarrafları soymakla yetinirlerdi. Ne var ki, gayrı bir iyice azıtmış bulunmaktalar. Ogelip, kentleri bile basmaktlar. Konağımız azbiraz kent kıyısında olduğundan, biz de basına uğradık. Buyruğunuz üzere, Rum eyaletinde Kevork sarrafa götürmek üzere derlediğimiz nice bir altın var ise çekip aldılar. Namusumuzu ayaklar altında ezdikleri yetmemekte gibi, malımızı da soydular. Kadiya vardığımızda, bazı işsiz güçsüz sergerdeyi rahatsız ettiğimizden cezaya uğradık. San ki soyulan değil de, soyguncuymuşuzcasına hakaret ettiler. Bütün bunlar göstermekte ki efendimiz, birbirleriyle bağlantılıdırlar. Kadılar, bizden öç almak adına, adaleti bir yana koymuş bulunmaktalar. Çaresiz kaldığımızda, durumu size sunmaktan öte bir şey düşünemedik.

— Eyvah, - dedi üzünçlü üzünçlü Nassi. - Kevork karındaşımız, Sivas gümüş iltizamını alacak

idi... Noksan kaldıysa, güçlükle karşılaşması olasıdır. Keşke haberimiz olsaydı.

— Biz bunu bildiğimizden, bonolarımız karşılığı borca girip, henüz soyguna uğramamış yoldaşlarımızdan, verilmesi gerekeni sağladık efendimiz. Ne var ki, bir ademimiz bile soyulursa bundan öte, size borcumuzu zamanında ödeme olanağından yoksun kalırız.

— Oh!.. İltizam alındı ise, ötesini kolaylarız. Siz buyrun, bizde kalın... Karşı yakaya vardığınızda, yaban davranabilirler. Konağımız konuk ağırlamaya alışkındır.

— Sağolun efendimiz. Biz velinimetimiz Ferhat Paşa'nın dairelerine varacağız. Bir de kendilerine anlatalım ki, tezden bu işe çare aranmasına sıvansınlar. Yok ise, kısa zamanda anadolu içindeki zaimlerin ve dahi tüccarların tümü, elindekini avucundakini kaptırıp, hiç bir ödevini yapamaz duruma düşecekler.

— Haklısınız. Her yerden aldığımız haberler bunu doğrulamakta. Tezden çaresine bakılmak gerekli.

— Yalnız, doğu eyaletlerinden bir gemi dolusu zaim ve dahi tüccar idik efendimiz. Belki yarın, eteğinize gelip, bağışınızı dileycekler. Ben ilkin size geldiğimden  nc y m. Onlar ilkin kendi paşalarına varıp, uyarmayı dilediler.

— Siz çok bir iyi ettiniz  avuş, - dedi Nassi... - Bu eşkıyalığın önüne her yandan birden geçilmesi... Öyleyse, yarın teşrif buyurun.  tekilerle birlikte, yapılması gerekeni kararlaştırıp, davranalım.

— Sağolunuz efendimiz. Azarınıza hazır bekledik.

— Azara gerek yok ki... Canı yananı bir kez

daha yakmak, bizim işimiz değil. Tersine, size yapabileceğimiz yardımı düşünmekteyiz. Kışkırtılmış ademlerin soyduğu bir kişiye yardım, geleceğimizin koşullarından biridir. Tasalanmayınız ve dahi bu işin üstesinden gelinme yollarını araştırınız, yeter.

Kâmil Çavuş, yığılırcasına oturduğu koltuktan canlanarak kalktı. Yerlere değin selâmlar vere vere geriledi... Dincelmiş, çaresizliğinden kurtulmuştu sanki. Yol boyunca, gemideki öteki zaimlerle konuşmalarını aklından geçirerek, atlandı; «Bizden iyisini bilenler var demek. Sarraf Nassi'nin, çok bir yukardan destek gördüğünü belirtmekte haklıdır. Kaç ke-re yüzbin altını gitti denilmekte, kılını kıpırdatmamakta adem. Bir bildiği, bir güvendiği olmasa, bizim gibi yerlere yatıp, dövünmesi gerekmez mi? Gerekeceğine göre, çıkaracağından emin olmalı...»

Nassi, Kâmil Çavuş'un gittiğine güven duyar duymaz, arka kapıdan çıktı. Hazırlanan atına bakmaksızın, yüklendiği bir heybe ile, kıyıya indi. İskeleye buyruğunu beklemekte olan kayığına atladı. Hamlacılar, efendilerini kayıkta görür görmez, küreklere asıldılar... Üsküdar iskelesini aşarak, Rüstem Paşa sarayının iskelesine yanaştılar. Kapıcı, Nassi'yi görür görmez selâma durdu. Denize değin inen çiçek tarhlarının arasında dolana dolana saraya değin çıktılar. Paşa'ya çoktan haber verildiğinden selâmlığa alındı Nassi...

Postun üstünde bağdaş kuran Paşa, sevecen gözlerle karşıladı Sarraf'ı;

— Kendinizi özletmeden, cemalinizi göstermektesiniz Çorbacı, - dedi yanına oturturken. - Biz de haber salmayı düşünmekteydik.

— Efendimiz, buyruklarınız başımız üstüne olan da, rahatsızlık vermekten çekinmeyiz. Siz devletin

sorumunu omuzlamış, kargaşa ile uğraşmaktayken, biz gelip, işinizin arasına bağışladığınız dostluğun gereksizliğini sokmak dilemezdik.

— Ne biçim sözler etmekteisin Çorbacı!... Siz bizim, kötü günümüzde dostluk eden nâdir kişilerdensiniz. Size açık olmayacak da gönlümüz, man-sıp ardındakilere mi açılacak?

— Devletlinin işi devleti yönetmek olanda efendimiz, yerine göre dosta, yerine göre iş sahiplerine bağış sunması kaçınılmaz. Bizimki salt dostluk ve dahi hizmetkârlıktır. Oysa devlet görevi yükümlenenler, sizin aydınlığınıza çok muhtaç bulunmaktalar.

— Demek ki, bu geliş iş gelişi öyle mi? Biz de özleme dayanamayıp gelindi sınısıyla sevinmekteydik. Neyleyelim. Eski ve dahi içten dostlarımız da, işle seviyi birbirine karıştırmaya başladılarsa, bize de isteklerini gidermek düşmekte öyle ya!..

-- Haşa efendimiz. Bilmekteyiz ki, sizin çalışmadığınız zaman yoktur. O, yüzden, sık sık katınıza varıp, hoşgörünüzü kötüye kullanmaktan sakınırsınız.

— Sakınmayın Yosef karındaş. Konağımıza kimsenin uğramadığı zamanlarda, en sık gelen sizsiniz. Hem de satacak malımız yok iken kuşağı dolu gelen tek kişiydiniz. Şimdi, bize yanaşan bolalınca, ayağını kesene güvenimiz hep tam olmuştur. Olmaya da devam edecektir. Buyrunuz, dilediğiniz ne ise çekinmeden belirtiniz.

— Efendimiz, eyalet merkezlerindekiilerden sonra, sancak merkezlerindeki ajanlarımız da sükun etmeye durdular. Medrese suhtesi, ahaliye haksızlık edildiği gerekçesi ile, dirliklerini basmakta ademlerini öldürmekte ve dahi altınlarını soymakta imişler. Köylü, tımarlı eskileri ve dahi ahiyan, borçlarını ödeyeceklerine, suhte ile ortak, tüccarı soydur-

maktalar. Bu durum sürececek olur ise, hem onların elde ettikleri gelir kapısı kapanacak, hem de destek yoluyla bizim sağladıklarımız sona erecektir. Bunun çaresine de ancak efendimiz gibi her tedbiri zamanında düşünen yüce devletimiz bulabilirler...

— Bu söylediklerini bize, yazı ile yineletebilir misiniz?

— Zaimlerin çoğu İstanbul'da bulunmaktalar efendimiz. Dilemekte iseniz kapınıza gönderelim. Diler iseniz, divana varıp, yakınmalarını ağızdan ve dahi mühürlerini basaraktan belirtsinler.

— Öyleyse, haftaya ayak divanına nice bir adam yollar isen, tümünün yakınmasını bir dilekçe halinde efendimize sunarız. Gayrısını kendileri kararlaştırıp, gerekeni buyururlar. Tasanız olmasın...

— Size güvenen tasalansın, olası mı efendimiz. Kaygının gölgesi bile yanımızdan geçemez. Zeljenica üzerinde bir köprü ismarladığınızı duydum. Sevabınızın yordakçısı olmayı bağışlamıştınız bana... Hazinedarınıza beşbin duka sunsam, ortaklığı mı hoş görür müsünüz?

— Her hayrımızda ödenmez borç altında bırakıyorsunuz bizi Çorbacı... Hem de tam, hayra harcanacağı niteliğini düşünmekte iken... Bağışınıza bereket... Tezden köprü harcamasına gönderilmesini buyuracağız.

— Oh, sağolun efendimiz. Tanrı, ömrünüzü ve dahi hayratınızı bol etsin...

Giovanni, Sivas kuyumcularından, işlenmişlinin bedelini vererek devşirdiği gümüş külçelerini, ünlü Sivas ak bezleri ve halılarının arasına yerleştirerek,

yola koyuldu. Felemenk kuyumcularının istediğince gümüşü sağlamanın kıvancıyla, yüzü gülücük gülücük idi... Sarraf Kevork, işlenmiş bedeliyle, Sivas kuyumcularından aldığı külçeleri, oldukları gibi Giovanni'ye aktarmıştı. Yosef Nassi'nin isteği olmasa, bunun olanaksız bir davranış olduğunu da ekleyerek.

«Gümüş yasağını alabildiğine kosun bakalım devletiniz,» diye düşündü Giovanni. «Sanki önceleri de buğday yasağını koyup, tutturabilmekte miydi? Tutturabildiğinde bize değil, devletlere diz çöktürmekteydi ya, sonu n'oldu... Koyunculara dayadığımız yüksek fiatlar, bütün tarlaların yaylak olmasına neden oldu... Öylelikle, şimdi yasak koysanız ne? Buğdayınız ve arpanız olmadıktan öte... Frank tarlaları ise, bütün Avrupa'nın gereksinimini karşılayacak ölçüde serpilip gelişmekte. Hem de sizin bekçiliğinizde... Sıra gümüşte öyle mi? Yasakmış... Bundan önce, temincilerin dilediklerince alıp gittiğini, bize gelince yasaklamak, yeni bir iş olsa gerek... Atalarımız buğday yasağını bir nice kırdılarsa, biz de gümüş yasağını bir onca kırarız. Kırdık da işte. Bütün sorun, bu malı Alaiye iskelemize atmakta. Ötesinde seyreyle, neler olmakta... Çok sıkışırsak, iskelede teslim alırız. Getirmek satıcının boynuna borç olsun... Duka ya da filori bizde nasılsa... Ve bizim elimizi öpmeye koşulu yoksullaşan ahi...» Düşünceyle ardısıra, top top bezi yüklenmiş yürümekte olan kervana baktı kıvanarak. Kafasından bir hesap yaptı. «Bunların tümünü götürebildiğimde, bana kalan, Nassi ve aracılara ödediğimden fazla!» Ellerini oğuşturarak, uzayıp giden yola daldı bir süre. Sonra, Bozok'lu kervancısı Deli Duran'ı süzdü...

«İyi ki, Kevork sarraf'a güvenleri var. Yoksa,

bizim eski kervancımız dibini eşerdi bu işin... Mehmet Ağa, Stavro'ya söylemiş zaten. Gillığışlı işlerde bizi kullanmaya kalkmasın efendin... Hem beceremeyiz. Hem beyimize hesap veremeyiz... Şuna bak, devlete hesap vermekten daha mı güç beyine hesap vermek? N'olmuş, gerekirse onu da yemleriz. Olmazmış... Stavro, «bunların kellesini kesersin efendim,» demişti. «Yine de törelerine aykırı bir iş ettiremezsin. Buyruğu bir beylerinden alırlar. Ve o buyruğunu bir başkasına aktardığını buyurmadıkça, kimsenin buyruğunu dinlemezler, Ölmezler mi? Elbet bunlar da insan. Ne var ki, ölürken can yakmadan da gitmezler... Orasına bakılırsa bunlar insan değil... Düpedüz birer araç. Şu, eşeklerin ardında sürünüp gelen kocaman develer gibi katardan birer hayvan!.. Ama, güçlerine erişmek de bu yüzden olasız...» Laf... İşte, biz onları bıraktığımızda, bir başkasını bulmamakta mıyız? Hem de aynı soydan değiller mi? Bozoklu imiş... Olsunlar... «Birden eliyle alnını oğuşturdu.» Öyleyse, asıl uyarı burda somutlanıyor. Kervancımız hiç bir şeyden haberli olmamalı... Olmamalı ya, Kevork'un aracılık etmesinden kuşkulanırlarsa!.. «Başını salladı ardına doğru.» Anlatmıştı kuşkulanamamalarının nedenini... Ulaş'ta oturan türkmen ulusu Köçini'nin payını bu yıl, Akyar Bey adına Kevork ödemiş... O yüzden de, bütün türkmen ona borçlu sayıyor kendini. Zamanında altın yetişmediğinden mi? Köçininin gereksinim duyduğundan mı kimse bilememekte. Olsun... Bu da bizim işimize yaradı bir güzel...»

Düşüncelerinin kıvancında atını itekledi biraz. At adetadan eşkine doğru kaykılırken, Ulaş yolunun üstünde gölgeler belirdi. Giovanni, çevresini alıveren tüfenkli ve kılıçlı otuzdan artık insan karşısın-

da neye uğradığını bilemedi. Kervan kolcuları kılıç
üşürmeye davrandıklarında, birer tüfenk kurşunuy-
la yere serildiler. Beynine doğrultulan bir tüfengin
namlusunda kollarını kaldırarak bağırdı Giovanni!..

— Durun... Teslim!.. Ateş etmeyin. Canımı ba-
ğışlayın.

— Davran öyleyse Venedikli, - buyruğuyla ar-
kadaşlarından ayrıldı Davut. - Canını kurtarmak is-
teyen, kıpırdamasın.

Kervan bezirgânından buyruk alan kolcular, pa-
lalarını yere bırakıverdiler. Kervancı Deli Duran, be-
zirgânın tez teslim olmasından utançlı, bakındı çev-
resine. Davut yanına vararak;

— Deli Ağa, - dedi. - Bezirgân teslim olanda
sana vuruşmak yaraşmaz. Hele palanı bırak ki, işi-
miz yolunda yürüsün.

Daha bir öfkeleni Duran. Kendine saldırılmış-
casına dönmek diledi. Giovanni, tümünü öldürmek
amacıyla neden aradıklarını sezdi birden bire. Ker-
vancısının yanına vararak, kolundan tuttu;

— Teslim, olana el kaldırmak yakışsız, - dedi.
- Buyrun, mal sizin. Canımızı bırakın.

Davut, kervanın çevresini almış, ellerindeki tü-
fenkleri her bir kolcunun kafasına ayarlamış yoldaş-
larının gözüne baktı. Doğrusu, Giovanni'nin davra-
nışı hiç işine gelmiyordu. bir an; «Gaybi molla bur-
da olsa neylerdi?» diye düşündü. Sonra, oyuna gel-
memeye kararlı bezirgânla birlikte kimseyi öldüreme-
yeceği güveniyle;

— Hele şuraya kümelenin bakalım, - dedi. - Ney-
leyeceğimize sonra karar kılalım. Sonra bekleyen
yoldaşlarından bazılarına; - Yağmalayın, - buyruğunu
verdi.

Develeri ihtirmaya bile gerek görmeden, kumaş

toplarını çözü çözüverdiler. Her birinin içinde lup diye kucaklarına düşen gümüş külçeleri bir kıyıya yığdılar. Davut topuğuna basa basa Deli Duran'ın önüne vardı;

— Akyar Bey, davranıp bezirgânlarla bilece kaçakçıya mı kesti Duran emmi?

— Sözüünü bil, - diye kükredi Duran. - Beyimizin aykırı işte dahli yoktur.

— Yoktur da, bunca külçe gümüş neyin nesi-dir?

— Biz yük taşırız. Yükle bilece, götürücünün günahını da taşımakta olduğumuzu bilmeye şaman değiliz ki...

— Değilsiniz ama, oyuna gelmemekliğe koşulu değil misiniz? Bunca yıldır hiç yükünü taşımadığınız ademin malını yüklenende sormak yok mu, hırlı mı, hırsız mı diye?

— Bizi yükleyen, Kevork Sarraftır... Ona da güvenimiz ve dahi inancımız sonsuzdur.

— İşte sonsuz inancınızın sonu... Gayrısını anlatmaya dermanınız ola mı bilir bakalım? Olabilirse, anlattıklarınızı duyarız, - diyerek, buyruğunu beklemekte olanlara döndü. Saçılan bezlere baktı bir süre. Birkaç halı ayırıp, - gümüşleri bunlara denkleyerek, Duran emminin birkaç devesini ödünç alalım, - derken durakladı. - Ya da daha iyi, biz atlarını alıp, heybelere dolduralım... Koyaklardan birinde bırakırız atlarınızı. Sonra alırsınız, - alayıyla, külçeleri devşiren yoldaşlarının işlerini bitirmesini bekledi.

Heybelere doldurdukları külçelerle zorlanan atların sırtında, yol kıyısındaki ormana dalıp yittiler.

Onlar yiter gitmez, börkünü öfkeyle çıkarıp, yere çalan Deli Duran, kanlı gözlerle baktı Giovan-ni'ye;

— Kime kızacağımızı bilememekteyiz çorbacı, - dedi. - Senin gizli gümüş kaçırmama mı, basılıp, elimizi kolumuzu bağlamana mı?

— Gümüşler kaçak değil idi Yazıcı Kervancıbaşı, - diye yaltaklandı Giovanni. - Her bir külçe, iltizamdan hakkı olan kuyumculara işlenmiş bedeli verilip hüccetle alınmış idi. Bizim gizlememiz, bir soygundan kaçınmaklığa tedbirdi, yazık... Elinizi kolunuzu bağlamaya gelende, buna zorunlu idik. Unutmayın ki, biz yola çıkan ilk kervanız. Zağzağ menzilden ardımızca gelen bir nice daha kervan var. Olanda, bizi öldürmeye zorunlu idiler. Canımızı kurtardığımıza sevinmek durmaktayken, öfkelemek neyin nesi...

— İyi ama, şuncacık suhtenin önünde rezilliğimiz n'olacak?

— Böyle zamanda, canı kurtarmak her bir şeye değer Duran Ağa!.. Siz benim buyruğumu yerine getirdiniz. Her bakımdan aklarım, tasalanmayın. Şimdi ölülerimizle, mallarımızı toplayalım. Ve dahi siz onları Alaiye'ye antrepomuza götürürken, bendeniz de varıp Sivas'a, olmazsa İstanbul balyosumuza durumunu anlatayım ki, zararımız karşılsın... Hadi, oylanmayalım...

*
**

Arz odasında dikilen Rüstem, kaşlarını çatarak;

— Divana yakınmacılar gelmiştir efendimiz, - diye söze başladı. - Karaman, Konya, İçel Niğde, Kırşehir, Aksaray, Akşehir, Bursa, Kütahya, Muğla, Hamit, Alaiye, Teke, Adana, Tarsus, Cebele, Maraş, Malatya, Sis, Ayıntap, Malatya, Amasya, Çorum,

Arapkir, Canik ve dahi Sivas sancaklarıyla, illerinden pek çok adem, kapımızda şekvacıdır. Feryat vü figanını anlatmaya dil yetmez. Kiminin dirliği basılıp, sürüleri dağıtılmış... Kiminin evinde evlad-u ayalı pay-mâl edilmiş... Kiminin nice bir akçesi var işe elinden alınmış. Kiminin oğlu çekilip işrete dalınmış... Ve dahi bu arada Venedik Balyosu Domenico Trevisano katımıza gelerek, Ulaş - Zağzağ arasında, Venedik asıllı, Mançesterli üretici ve dahi tüccar Giovanni Amantini'nin soyulduğunu, kervancılarından ikisinin öldürüldüğünü, canlarını güç ile kurtardıklarını anlatmış bulunmakta... Yolladığımız ve dahi mehayiş teftişinden dönen Dergâh-ı Âli çavuşlarınız, kadıların, ve dahi ehl-i örf'ün, el altından bu suhteyanı desteklediğini tesbit etmiş bulunmaktalar. Her bir yakınmacının davası ile, çavuşbaşılarınızın teftiş tezkereleri burdadır, - diye divan nişancısına baktı. Nişancı, kucağındaki bükülü kâğıtların tümünü dizlerinin üstünde ilerleyerek, Padişah'ın ayak ucuna koyuncaya bekledi. - Buyrunuz, tümünü bilgilerinize sunulmak üzere devşirttim. Üstelik, teftiş tezkirelerinden göreceğiniz üzere, iş bununla da bitmemekte. Diyarbekir, Trabzon, Pasin, Hınıs, Batum, Şavşat, Çemişgezek, Oltu, Aydın, Menteşe, Karasi, Biga, Kangırı, Bolu, Kastamonu, Hüdavendigâr, Kocaeli, Sultanönü ve dahi Sığla, Sinop gibi, nerde medrese var ise, orda önüne geçilmez işler olağelmektedir. Bursada, hamamdan çıkan iki hatunu, hücrelerine kapayıp, çıpladıktan sonra sabaha değin işret edenler vardır. Can korkusundan, cıbil çıkıp seyirtmeseler, öğrenilmeyecek... Tezden tedbir gerekmemekte efendimiz... Birbirinden ulak varışından daha tez haberlenip birbiriyle yarışmakta suhteler. Bunun karşılığında da, sizin yasalarınız gereği zaimlik eden

dizdarlarınız, kadılara başvurmaktan öte davranmamaktalar. Hatta Niksar dizdarınız evini soyunları yakalayıp, Kadı Yakup Molla'nın önüne götürdüğünde, ahaliyi uykusundan ve dahi işinden edersin deyip, akçe cezasına mahkûm edilmiştir. Bunun üzerine dilemektedirler ki, aykırı davrananın demlerinin heder olduğu açıklanmalı... Bu yapıldığında, her biri kendini korumaklığa destek bulmuş ve dahi devletin yasalarına karşı gelenlerin, cezası verilmiş olacaktır. Elbette en doğrusunu siz düşünürsünüz. Ve dahi elbette ferman siz efendimiz hazretlerinin dir...

Süleyman, eli sakalını sıgazlayarak, ses çıkarmadan birinci vezirini dinlemekte idi. Gözlerinin önüne sıralanan dehşet ortamını aklına yerleştirmek istemezmişcesine suratını buruşturdu. Yaşlı göz kapakları güçlkle deviniyorcasına inip kalktı...

— Sancakbeylerimiz bunun üstesinden gelmeye neden davranmazlar da, bunca şevka ayyuka çıkarılır? Suhte taifesi, bir şamarlık can taşımakta. Buyruğumuzu işlemeye görevli olanlar buyruğumuzdan çıksın yazılı mı?

— Efendimiz, bilmektesiniz, kişizadelerin tezdən sınava sokulup, kendilerine yaraşır mansıplara yerleştirilmesini buyurmuş idiniz. Her daim olduğunca bu mesel üzerine de Müfti Ebbussud efendi hazretlerinden fetva alınmış idi... Yazık ki, kadılar ve dahi müderrisin bir bölüğü, ya yasanızı anlamamış ya da karşı durma şuursuzluğuna kapılmıştır. Bu yüzden de suhteyi kışkırtan müderrisler olduğu gibi, kargaşadan yararlanan eski kadı, sancakbeyi, dirlik sahibi ve dahi paşalar da bulunduğu öğrenilmiştir. Genç suhteler, yığılıp kalma korkusu içinde bu kışkırtmalara uymuşlar, birinin davranışı tez zamanda

bütün Anadolu illerinde, büyük bir kargaşanın baş-
vermesine neden olmuştur. Hemen tedbir alınmaz ise
korkarız kargaşanın önü alınmaya!..

— Tedbir gerek de, nice bir tedbir?

— Şimdilik demlerinin heder olduğu bildirilir,
bunun yanında kefilsiz suhtenin medreselere de,
imaretlere de alınmaması buyrulur ise, sanırız aykı-
rı giden beş onunun başı vurulanda, ötekiler bir du-
rur ve dahi geriler kargaşa. O zamana, sancakbey-
leriniz de, yerlerine dönmüş olacaklarından, düzen-
lik yeniden gelir.

— Beş on kişinin asılması ile duracağından gü-
venli iseniz, tezden yazalım. Tutup yollasınlar. Ya-
hut yerlerinde yargılayıp, durumu bildirsinler.

— Az önce de sundum ki efendimiz, kadılarınız
yazık ki, suhteyi cezalandırmaya yanaşmamakta,
sanki onların yaptıklarına alkış tutmaktadırlar.

— Oyle olanda bildirilsin, kadılar azledilip, yer-
lerine yenileri getirilsin.

— İsabet buyurdunuz efendimiz. Ancak takdir
edilir ki, bu zaman ister. Kadıların teftişi, bir nice
olsa şer'an güç iş... Değiştirmesi de öyle... Bunun
yerine, kargaşayı durdurmaklığa kesin davranmak
gerek... Kan dökenin, kanı dökülmeli ki, devletin şa-
kaya gelmediği bir iyice anlaşıla...

Bir an düşündü Süleyman. Bakışlarının ince çiz-
gileriyle süzdü vezirini. Başını kaldırdı. Nişancı Meh-
met Çelebi'ye baktı anlamlı anlamlı;

— Buyrula, - dedi. - Kazalarımızdaki suhte ta-
kımı ve dahi öteki fesat erbabı harekete geçerek,
reayaya zulmetmekte imişler. Bundan öte, bütün ka-
za kadılarına buyrulur ki, bu ferman çavuşbaşımız
Cafer Ağa ile elinize geçtiğinden başlayarak, güven-
lik işleriyle kendileri ilgilenip, eşkiya suhte yahut öte-

ki fesatçılardan, kim olur ise olsun, ele getirip, demi heder kılınmalı. Bununla beraber, reaya ve dahi yolculara zarar vermekten sakınılsın. Gerekmekte ise il erleri eşkıyanın üstüne sürülsün. Başka bir yol var ise o uygulansın. Ve dahi sonuç bize bildirilsin...

Venedik aynası örneği dupduru suyun başına çörekledi Abdülhalim. Bacaklarını ayırıp oturdu. Başını dizlerinin arasına alarak, kendini seyretmeye koyuldu. Suyun yüzündeki suratı kıpırtısız, donuk ve anlamsızdı. Başının ateş gibi yandığını sezdi. Elini alınına götürdü. Parmaklarının ucunda tutuşan belirsizlikle irkildi. Kendi suratının anlamsızlığına kızarak, elini suya soktu. Kırışan suda, görünümü dalgalandı. Yüzü, gözleri, kirpikleri, kaşları, saçları uzayıp kısaldı. Dağılıp toplandı. Su yeniden durgunluğuna kavuştuğunda, yüzü de eski biçimini aldı.

Suyun derinlerinden bir yüz çizgilendi. Kumların, çakılların üstünde dalgalanıp duruldu. İki göz, gözlerinin içinde oklaştı. Alaz dudakların ışıltısı, suyun balkımasıyla yarıştı bir an. Düşlerinin gerçekliğiyle gözlerin derinine eğildi Abdülhalim. Sırtında bir ürpertiyle doğruldu. Başını çevirdiğinde, düşüyle gerçeği karıştırdı;

— Gökçe güzel, - sözcükleri ince bir soluk gibi döküldü ağzından. - İn ya da cin değilsin he mi? Sen sen misin?

— Ne inim Karayazıcıoğlu, ne cin... Ben de senin gibi insan oğluyum!..

— Oh! İnanılmaz buna... Kendimden bile gizlemeye çalıştığım gizim, ayan olsun!..

— Giz yabana Abdülhalim yiğit... Yaban saymaktaysan bizi, gizinden utan.

— Utanmaktayım zaten. Yaraşırılığımdan güvenli olmadığımдан. Güvenli olsam... Olabilsem.

— Güven başkasının arkalaması değildir ki hey yiğit. Sınamanın sonucunda edinilen bir güçtür. Sınamadan, denemeden kim, neye, neden güvenebilirsin?

— Kendimden kuşkuym olmadı hiç bir zaman. Olsa, sınavdan korkana yazık... Ne var ki, annacındaki türkmen kavurdu örneği boğazına düğümlenmekteyse, ötesine gitmek olası.

— Hele hele!.. Kendini sınamadan, başkasını sınava koşana bakın!.. Kişi gücendirilmekten yılandan, gücenmeye koşulu. Sen ki, bunca yer gezip, bunca bili sahibisin yazıcı oğlu!.. Sana yaraşmakta mı, su kıyısında cin beklemek.

— Cin beklememekteyim, cin çarpsın. Beklediğim peridir. Ve dahi su kıyısında dolanır ola ummaktaydım. Çalaba borçluyum ki, Oğuz örneği su perisiyle söyleşmeyi bağışladı.

— Az önce dedik ki, in de cin de değiliz. Sen insandan kaçıp, düşe sarılmaya heveslenmekteysen, ademoğlu neylesin?

— Düş dileğimce yürümekte Gökçe güzel... İnsan yüreğini eritmekte. Buncacık cana, bunca acıyı yüklemek doğru mu? Ko, kıvılcımlanan kendince tutuşsun.

— Ve dahi tutuştursun he mi? Su koyaklarında, ağaç koğuklarında yoksunlukla korku üretilir. Oysa insanda üreyen sevinçtir, sevdadır biliriz. Bildiğimizden acırız ya haline. De hele Abdülhalim yazıcı... Sakınma kendinden kendini. Ayan olsun ki, soruna yanıt, yarana yakı bulunsun.

— Tabip, yakı yerine neşter çalmakta ise, yarının onması olası mı?

— Bilmemekte misin bilge tabip Don Pedro ne buyurmuştu vaktiyle... Yakıların en iyisi neşterdir. Ten zedelenir, doku çürür. Çalarsın neşteri, beden çürüğün yerine sağlamını üretir... Sen şimdi yaralı olmaktan mı hoşlanırsın, yarayı sağiltmaktan mı?

— Bilgeyle bilgi yarışı yanlış. Bizim haddim olmayan da bu iş!.. Bilen, bildiğinden sakınır iken, talep isteğinden çekinmesin yazılı mı?

— Sunmasını bilmeyen sahip mi çıkabilirmiş? Biz ki Bican Beyle Doyran Hatun kızıyız... Biz ki, boyumuza yakı borçluyuz. Elimizde olanı sunmayalım yaraşmaz.

— Elinizde olanı dileyen kim Bey kızı? Ya olmayan istenmekteyse?

— Olmayanı veremeyen tümnden defterimizden silik... Der ki anamız, vermeyi bilen, isteneni sunandır. Artığı eksiği olur... Hamı çürümüşü bulunur... Murat odur ki, alan da veren ölçüsünde güzel olma-ya koşuludur.

— İşte bizi çekindiren, gocunduran da budur... Ya değmez isek!.. Ya bilmez isek!..

— Onu da kantarı doğru olan tartar bire Yazıcıoğlu!.. Yeter ki, kuyumcuya kömür, kömürcüye elmas indirmeyesin... Sen yükünden güvenli, ahi ustalığından kuşkusuz ise, değer kolay bilinir.

— Ahinin ustalığından kaygımız olmadı hiç bir zaman... Biz, yükün yanlışlığından kuşku duyar ve dahi çekiniriz.

— Eh, o zaman da, hiç bir miyar ve dahi kantarın ayarı tutamaz... Çözüm arayan ilkin yükünü doğrultmaya koşulu... Kömüre nakış, elmasa dikiş tutmaz buyurmuşlar. Ve dahi yine buyurmuşlar ki,

pazara varan pazar eylemeyi, seyrana varan nazar eylemeyi bilmeli... Bilmemekteyse, alıcı da, verici de neylesin? Sen hele aç bohçanı bakalım... Dök yükünü ortaya... Yarar mı, zarar mı ondan öte bilenebilsin.

— Bilimi öne sürmeye kalksam Gökçe güzel, bilinin yanında hiç... Dilimle hüner eylemeye kalkışsam, dilinden çok geride... Bir tek yüreğimi çıkarıp serebilirim önüne... Ne var ki aradığımda onu da yerinde bulamamaktaysam, suç bende mi?

— Bulacaksın ve dahi çıkarıp koyacaksın ki, ne yazıldığı görünüp, ne istediği anlaşılsın. Davran koca yiğit... Yürek ortaya gelsin...

— Yüreğim, yüreğinde eriyip yittiyse, bana yüklenmek yazılı mı?

— Yazılı ki, hem de nasıl? Sevda dokumaktasın bire Abdülhalim Akı!.. Sevda dokumaktasın da, altına üstüne bir bakmamakta mısın? Görmemekte misin ki, dilin dilimde şakımakta... Bilin, bilimde okumakta... Ve dahi yüreğin yüreğimde dokumakta alazını... Sen dahi bunu anlamamakta isen, nice bir boşa debelensen hak değil mi?

— Debelenen kulundur Gökçe Kız!.. Yazılanı silmek, bilinmeyi bilmek, görünmeyi görmek buyurursun!.. Sen becerebildiğinden, herkes becerir sanırsın... Korkut Ata boylamalı, Gülçiçek soylamalı suna, buncacık yoksulun yüreği, yüreğinde yansıtmakta ise kime dinletebilirim ki, açıklayayım...

— Yoksul kim, yoksulu varsıl kılan kim ayırmakta mısın Yazıcı?

— Seçimi yapanın gücünü ayırmaktayım... Bir de, yüreğimi yüreğinden ayırıp bakabilsem. Bana benim değil, onun yanıt verdiğini bilebilsem...

— Bunun yolu yordamı yazılı değil mi türkmen

yasasında?.. Sinamaya da, sinanmaya da yasak mı kondu ki, bilili bilisizden, yürekli yüreksizden öç almaya sıvansın... Kişi ozan da olsa, kopuzunun teline bir nice vurmakta ise, ciridimin cidasına da bir öylece vuracak... Topuk basıp atına bir nice binmek-teyse, atımın önünde bir öylece inecek... Avlanacağız, avı üretecek... Güleşeceğiz, yiğit avratını yenecek... Dilemekte ve dahi kendini meydan okumak-lığa hazır bulmaktaysan, işte at, işte avrat yiğit... De davran bakalım ki, elin, dilin ve dahi belin bir nice işlemekte?

Ellerini uzattı Abdülhalim... Ellerini avuçlarının içinde ısıttı Gökçe... Bakışlarında, bin evrenin nakış-larını işleye işleye birbirlerine sokuldular. Alınları-nın alazını birbirlerine aktararak, beyinlerinin fokur-tusunu bileştirdiler;

— Madem yarışı açtın, - diye fısıldadı Abdülha-lim. - Umudu tepene yuf... Sana yenilmek de yen-mek ölçüsünde mutluluktur güzelim... Varıp hemen at binelim... Bir görkemli av düzelim... Ve dahi di-lediğin yerde, dilediğince güleşelim...

— Ha şöyle yazıcıoğlu, - dedi gülerek Gökçe. - Silkelen ve dahi davran azbiraz.

Dergâh-ı âli Çavuşbaşı Cafer Ağa'yı yerlere yatarak uğurlayan Niksar dizdarı Kâmil Çavuş, doğ-ru konağına at koşturdu. Murtaza, efendisinin mer-divenlere seyirtmesiyle birlikte, ardınca çıktı. Selâm-lığa girer girmez, çevresine bakındı Kâmil Çavuş... Ellerini oğuşturarak, baktı kethüdasına;

— Emeklerimiz boşa gitmedi Murtaza, - dedi. - İzin bizden, gayret sizden şimdi. Efendimiz, dilek-lerimizi karşıladı. Az önce kaleden uğurladığım ça-

vuşbaşı, kadı Yakup Molla'ya, buyruğu getirdi. Suhte'nin demi heder... Öcümüzün alınması zamanıdır. Durmayalım. Kadı, koğulmuş dirlik sahipleriyle toplanıp, önümüzü kesmeden, biz yapacağımızı yapmalıyız. İstanbul'da öyle kararlaştırıldı. Tezden adem devşir. İl erleri örneği davranacak ve dahi varıp, medreseleri basacaksın... Bir iyice öğrendin mi, durum nedir?

— Efendimiz, - diye yanıtladı Murtaza. - Bilmektesiniz, Amasya ile aramızda, Hakale köyünün medreseleri vardır. Sanki biri yetmezmiş gibi, Muhyittin efendi dahi bir tane yaptırmış bulunmaktalar. Zaten iki medrese olandan bu yana, başımız dertte... Salma devşirmeye gitsek, suhte karşımıza dikilir. Yasal değildir diye köylüyü kışkırtır... Senetlerin zamanıdır diye varsak, evlerde oturmaya hakkınız yok, köy odasında konukların derler. Bizce kesindir ki, sarraflarınızı soyan da, evinizi basan da o medreselerde okuyan suhtelerdir. Varıp, bir ikisinin canını yakanda, durulur ortalık.

— Düşündüğümüz bu. Lâkin, baskından kimse'nin haberi olmamalı. Vurduğunda, örnek diye gösterilmeli ki, ötesinde gücümüz kanıtılsın.

— Anlamaktayım efendimiz. Tasalanmayınız. Olvarıp, iki medreseyi de yıkmak boynumuza borçtur... Zaten, sekbanlarımız, basılmanın hıncıyla kıvrınmaktadırlar. Şimdi önlerini açtık mı, seyreyleyin nice bir iş ederler...

— Bizce, medrese baskınında, müslüman sekban kullanmayasın. Ne olsa, dine saygındırlar. Suhte el vurup, kamet almaya kalkışanda, namaza dururlar ki, oyuna geliriz.

— Doğru buyurdunuz efendimiz. Hristiyan leventlerimiz de bir o kadar vardır. Tasalanmayın. Niksar

üstünden devşire devşire Hakale'ye varırız. Ordan ötesinde izninizle, öcümüzü komaz bir güzel alırız.

— Göreyim seni kethüdam... Becerdiniz mi, her birinize birer altın ödül ki, dokunulmadık dukalardır her biri...

— Biz görevimizi yapacağız efendimiz. Gölgenizde öcümüzü alacağız. Ancak ödülü duyanın da ağzı sulanacaktır ki, vurduğu yerden kan çıkarmacasına...

— Birkaçını mutlak heder edin. Hazır Hakan fermanı da elimizde... Görelim sizi. Eşkiya'nın hakkından bir nice gelinir, ispatlayın.

— Başüstüne efendimiz. Tez haberlerimizi alır, gönlünüzü erinç içinde tutarsınız, - Diyerek iç kapıdan, sekban koğuşlarına indi Murtaza...

Murtaza, Kelkit çayı vadisinden Hakele köyüne doğru ilerlemekte. Çayın kıyısındaki tümseklerden birine çıktığında, beri yanda ince pencerelerin sarı sarı yandığını gördü. Atlarının üstünde, elleri palalarında bekleşmekte olan sekbanlarına baktı... Yan yana oturmuş birer kümbet örneği taş yapıları denetledi... Tümseği aştıklarında, onların da, karanlığa gömüldüklerini ayırdı.

Ellerini oğuşturarak, «uykuda bastıracağız suh-
teyi,» diye düşündü. «Onların bizi bastığınca... Bak nice bir doğranmakta kişi... Akılların başlarına getirecek bir oyun etmeliyiz ki, ötesinde rahat olalım efendimizin umduğunca.» Atını hızlandırdı. Sekbanları da ardına takıldılar hemen. Uzaktan uzağa köpek sesleri duyunca, gülümsedi. «Bu yana köprü yok ki... It suyu görende durur ve dahi öte yanda ürür. Dilediklerince ürüsünler. Biz bir kez uykuda bastık mı, ötesi kolay,» diye geçirerek, doğru medreselerin yan yana kuruldukları koyağa yöneldi.

Suhraverdi, Aybastı dönüşü gecikmişliğine kıızıyordu. Prama çiftliğinde coşkuyla geçirdiği saatleri düşünmeye durdu. «Kimbilir nicedir ersizdi konna,» diye düşündü «Bizi konuklamaya teşne oluşundan hiç bir şey anlamamıştık. Anlayamazdık da... Anadolu toprağının eri avratı konukseverlikte birbirleriyle yarışmazlar mı her zaman? Bu da öyledir sandık. Meğer niyeti başka imiş... Molla efendi diye diye bizi ağıla kapadı. Atımıza yem, bize yiyecek ve dahi gönül hoşluğu verene borç... Durup kızmanın

yeri mi? Karanlığa kaldıksa, bizi kapacak değiller. Hamdolsun, tufengimiz iyi, palamız keskin... Doğuşe doğuşe, bileğimizi de güçlendirdik bir lyice... Daha ne isteriz. Karşımıza çıkacak bizden zorluysa, tanrı kelâmına çökeriz ki, durup dinlemeye koşulu... Ötesinde ne olabilir? Hiç... Az ilerde Hakale var... Daha çayın berisinde yanyana kurulu iki medrese. Hangisinin camını çalsak, kapıyı açarlar bize... Suhte suhteyi arkaalamaya koşulu. Azbiraz az uyuruz. Uyuruz ya... Hem de biz değil, aynı zamanda hatun da bir rahat uyur. Nice dönenmekteydi yoksul... Kalçalarının arasına tüm badenimizi sıkıştırıp, içine gömmeyi kurardı. Yazık, sızmışlığında koyup, yürüdük... Keşke geceyi orda geçirseydik... Bir gün gecikmek, zararımıza olmaz niceyse... Sınava sokup, icazet, icazet aldık diye mansıp verecek değiller a... Ah şu Gaybl molla... Geceleri, tekke ve dahi imaret dışında konaklamayın dememiş olsaydı...»

Durmadan alıp verdiği düşüncelerinin arasında, keltik vadisinde uzanıp gelen nal sesleriyle durakladı; «Bu yörenin avratlarının tümü hovarda olsa gerek... Şuraya bak, Bizden başkaları da var vadinin içinde, Eh, hani haksız da değiller... Sefere gitmemekteyse erler, çift bozup leventliğe soyunmaktalar. Başka köylerde, başka avratların tadını alanda da, koyverip, gelmezlenmekteler. Yeter mi yılda bir iki çimmek genç kişiye? Yetmez... Yetmezse, boy-nuzunu yaldızlatır ki bir güzel, deyme keyfine... Kimbilir, Amasya'ya varana daha bir nice av tutacağız? Yaşasın bire!.. Zaim konağı basarsın, körpe piliç tutarsın... Köy yerine varırsın, kızışmış avratla güleşirsin... Doğrusu, devlet bize mansıp verse, carlye satınalmaklığa bir nice uğraşır idik... Oysa şimdi, boş avratın tümü bizim... Böylesi daha bir iyi..» Ses-

ler yeniden içini bulandırdı. Atının yelesini tuttu... Uzun süre çevresini dinledi. «Yok Suhraverdi Molla,» diye kendini düzeltti. «Bunlar, Baykara faslından değil, bir uğursuz işten gelmekte ya da varmaktalar. Hele bir kolaçan eyle bakalım.»

Murtaza ve sekbanları, dere kıyısınca ilerlemelerini sürdürdüler. Medreselerin kunt gölgeleri karanlığın içinde daha koyu bir biçimde belirdikçe, yürüyüşünü yavaşlattı Murtaza. Ötekiler de hemen ket-hüdalarına uydular...

Arkaları sıra ilerlemekte olan Suhraverdi, tümünün devinisini izledikten sonra kesin bir kaniya vardı; «Bunlar baskıncı bize kalırsa... Hele basacakları yeri bir kollayalım da, ötesinde varıp, yoldaşları çağrılmak ve dahi basanı basmak boynumuza borç olsun,» düşüncesiyle yeniden yürüttü atını. Önündekiler nasıl kollayarak ilerlemektelerse, o da aynı biçimde yürüdü.

Medrese açıklığına geldiklerinde, dağılıp sarmaya durduklarını anlar anlamaz; «Aboovv!..» diye bağıracakken kendini güçlkle tuttu. «Bunlar bizi aramaktalar anlaşılın. Ve dahi biz sanıp, yirmilik medrese bebelerini hırpalayacaklar. Allahtan, medreselerin kapıları kapalı olsa bari... Eğer değilse, bir iyice can yakar bunlar. Yakar ya, atımız yürük. Şuradan Tekke'yi aştık mı, biz bunların tepesine ineriz bir güzelce... Yeter ki, sabaha dayansın bebeler,» der demez, atının başını çevirdi. Gözleri açılıvermiş, yorgunluğundan eser kalmamıştı.

At zorlanarak, Hakale tepesine yöneldi. Her tepeyi çıkışta bir başka tepeyle karşılaşa karşılaşa, zorladı atını Suhraverdi.

Murtaza, iki medreseyi de çemberinin içine al-

diktan sonra, yardımcılığına seçtiği Apostol'la, Yet-vart'ı çağırdı;

— İlkin bir kovuk arayalım, - dedi. - Bulamaz isek, pencereleri zorlayalım.

İkisi de, kethûdanın dediklerine baş kırıp, çemberdekilere yöneldiler. Kapıları, kuzuluklarını zorladılar ses çıkarmadan. Suhtelerin, arkadan dayakladıkları belli oluyordu. Tam pencereleri zorlayacakları sırada, aklına bir şey geldi Murtaza'nın... Durdurdu, omuzlarını dikerek yan yan pencereye yönelenleri.

— Daha uygunu var... İkişer kişiyi duvardan atalım. Pek yüksek sayılmaz duvarlar. Bize kapıları içerden açsınlar.

Medreselerin dört bir yanını kolağan etmenin güveniyle, baş salladılar. Hemen, omuzdan omuza tırmanıp, duvarın üstüne çıkardıkları, avluya atladılar. Kasım Bey medresesinin kapısı, menteşelerinin üstünde döndü. Ardına dayanıverdi. Muhyittin medresesi avlusuna atlayanlar ise kan ter içinde uğraşlarını sürdürüyorlardı. Kapının tırkazları yandan olmalı. İçerden de kilitlendiğinden, bir türlü iki kanadı birden açmak olası değil... Murtaza iki kapıyı da açmadan, davranmayı istemiyor. İlk anda işlerini bitiremezlerse, ne olacağını kestiremediğinden, kapının yanına varıp;

— Ne durmaktasınız? - diye haykırdı.

Haykırmasıyla, pişman olması bir oldu. Ne var ki, iki medresenin suhtesi de korkuyla yataklarından doğruldular. Dışarı uğrayan bir ikisi, hemen haykırışı bastırdı;

— Baskın var... Tez hücrelere. Kapıları dayaklayın!..

Murtaza, bir an boş bulunmanın öfkesiyle, kapıyı yumrukladı. Yanındakileri Kasım Bey Medresesi-

ne yollarken, ayırdığı birkaç kişiyle birlikte, duvardan ip attı. İçerdekiler ipleri tuttular. Suhte, ilkin kendini güvene alma kaygısından, avludakileri unutmuştu. Hücre kapıları birbiri ardınca, dayaklandı.

Duvara tırmanan Murtaza, kapıların dayaklandığından güvenli, bakındı. Sonra birden, ipin ucunu tutarak aşağıdakilere;

— Tırmanın, - dedi. - İlkin ötekilerin işini bitirelim. Sonra buraya geliriz.

Kapının önüne atladıklarında, Yetvart yanında dikildi;

— Kethüda ağa, ya burdakiler yoldaşlarına yardıma gelirler ise?

— Tasalanma... Kapının önüne gözcü koyacağız. Biz tümümüz, ötekine yükleninceye burdakileri tutarlar. Hadi, iki kişi bırak da, bilece yürü...

Bir türlü kapıyı açamayan iki sekban, dışarda gözcü bırakırlarken;

— Kimseyi kaçırmayın, - dedi. - Kaçmak isteyen de vurun.

Seyirterek Murtaza'ya yetişti. Birlikte Kasım Bey Medresesinin avlusuna girdiler. Tümü birden sayvana açılan kapılara üşüşen sekbanların umutsuz umutsuz çırpınmalarını gördü Murtaza... Kapıların sağlamlığı karşısında çaresiz, bakınıyorlardı. Birden, avlunun gerisindeki yedek dayaklardan birini kaptı. Koçbaşı gibi kullanarak, hücre kapılarını zorlamaya başladılar.

Gerinip gerinip vurdukları kapılar, büyük bir dirençle karşı koyuyorlardı koçbaşına. Menteshelerinln, ağaçlarının sağlamlığı, üçer kişiyle yüklendikleri koçbaşının her vuruşunda, tümünü yıkacak ölçüde geri tepmesiyle karşılanıyordu. Sonunda, beşer altışar kişi birden yüklenmeye başladılar. Gerilip, koşarak

geliyorlar ve güm diye kapıya vuruyorlardı. Her vuruş, kapıları sarsıyor, gümbürtüsüyle birlikte, içerden bağırışlar geliyordu...

Kollarına basan yorgunluk, her birinin öfkesini daha bir artırdığından, vuruşlar daha bir sertleşti... Ağır ağır iç avlunun karanlığı aralanmaya başladı. Murtaza ve sekbanları, son bir çabayla, kapıya saldırdılar. Birden ardına değin devriliveren kapının boşluğunda hız alamayıp, yere yuvarlandılar.

Kapının ardında ak donlarıyla bekleşmekte olan suhte, kovanı basılmış arı oğlu gibi haykırarak, dışarı fırladı. Toparlanıp, palasını sıyıran sekban, can havliyle kaçmakta olan delikanlıların ardınca koştu. İçerde, donup kalmış iki suhte yakaladı Murtaza... Gözlerini, korkunun bozuyla kaplı, gözbebeklerinde duyunca, palasını savurdu... Öyle gözleri korkuyla açık, omuzlarından aşağı kayıverdi birinin kafası. Başını çevirerek, ötekinin gövdesini yardı... İki büküm çöküverdi suhte... Hücrenin içinde kaç kişi olduğunu düşünmeden, araştırdı. Sonra, avludan derre boyunca bağırarak koşmaya başlayanların ardınca gidenlere baktı. Bir kez başarmış olmanın yorgunluğunu duydu bedeninde. Herşeyden vazgeçip, at binmelerini buyurmamak için kendini zorladı. Yeniden yapıştı koç başının ucundan.

Onu gören soluk soluğa birkaç sekban da yapıştılar. Birlikte yeniden vurmaya hazırlanırken, nal seslerinin çağılısında irkildi Murtaza... Aydınlanan Tekke tepelerine baktı... Az önce uğrattığını sandığı arı oğlu at binip, lata savurarak üstüne gelmekte idi...

Doğrulup bağırdı sesinin bütün gücüyle;

— Sekbanlar... Tez at binin...

Çevresindeki birkaçı hemen atlarına seyirttiler.

Ama, suhtelerin ardınca koşanlardan ses yoktu... Muhyittin Medresesinin önündekileri de atlanmış buldu oraya vardığında. Onlar, gelenleri Murtaza'dan önce görmüşler, dizleri ve çenelerinin titreyişiyle, çoktan atlanmışlardı. Bir an durakladı. Yetvart'la Apostol'a baktı;

— Tez gittikleri yönde yoldaşlarımızı arayalım, - diye buyurdu.

Aynı anda, kulaklarında çağıldayan sesleri, Hakale tepesinin başında koptu. Sekbanlar, yoldaşlarını unutarak atlarını mahmuzladılar. Atlar, acıyla kişneyip, vadiye doğru atıldılar...

Medrese boşluğuyla, vadi gölgeğine girmek üzerelerken, Amasya suhtesi arkalarında bitti. Gaybi, sekbanların kaçıştıklarını görür görmez haykırdı;

— Geriden gelenler medreselere baksın. Biz ardılarına düşüyoruz...

Atlarının hızını kesmeden, vadiye daldılar. Önlerinde alabildiğine kaçanların ardına düştüler. Bu arada Suhraverdi, çevre söğütlüklerden duyduğu bağrışlara yetişmek amacıyla, bir bölük ayırıp, dağıldı... Ağaçlıklardan çıkar çıkmaz, doncek kaçışan öğrencilerin ardında pala sallayarak, yetişmeye uğraşan sekbanları gördüler.

Atlıları ilkin kendi yoldaşları sanan sekbanlar, durumu sezdiklerinde geç kalmışlardı. Direnmek için bile zamanları olmadığından, her biri bir köşeye yıkıldı kanlar içinde. Suhraverdi, çevrede daha olup olmadığını araştırarak, Gaybi'nin ardına düştü. Bir kısa anın bile, korkuyla kaçanı ne kadar ilerlettiğini o zaman anladı... Atını durmaksızın mahmuzladığı halde bir türlü önünden gidenleri görememekteydi. Ardına dönüp baktığında, kervanlaşan yoldaşlarının

yetişmeye uğraştığını gördü. Coşkuyula dikildi atının üstünde. Palasını ışıl ışıl sallayarak;

— Yettik bire! - Diye naralandı. - Yettik... Hele bekleyin!..

Davran koca, bir eliyle psteki sakalını, bir eliyle kalın ban sopasını kavramış tin tin, yaylaktaki banları denetlemeye gidiyordu. Yol dönemecinde, kopuzu omuzunda kabağı belinde ozanı görünce durakladı. Eskisi gibi çok uzakları alamayan gözlerinin giriş alanına girmesini bekledi yabancının. Sonra birden irkildi. Sopasını omuzuna yaslayarak, iki eliyle birden sakalını sığazladı güleç güleç... Yabancı yanına geldiğinde kollarını açtı;

— Hele de Haydar canımıza!.. Yıldızeli postuna Pir Sultan olup oturduğundan bu yana bizi unuttu bellemekte idik!.. Yollara da, yolcuya da alkış olsun, unutulmamışız...

— Siz Abdalın amcasısınız Sultanım, - diye yumuşacak yanıtladı Pir Sultan. - Anadolu piri Hüsmen Babamızı da yitirdikten öte, yüz döneceğimiz kim kaldı?

— PİR yitende ocak snsn olası mı Abdalım, - diye alay etti Davran Koca! - Yesevi pirimiz erağı tutuşturalıdan bu yana yanıp gelmemekte mi?

— Yanıp gelmekte, hem de yakıp gelmekte efendim... Gvencimiz bozulduğunda yolunuza düşmemiz de bu yüzden değil mi?

— Düzen yozmuş PİR Sultan!.. Yozanda, herkes kendini kurtarmaklığa davranır olurmuş.

— Ya herkesi kurtarmaya zorunlu olan neylermiş pirlm? Annacında durup baka mı bilirmiş? Yok!

Biz bunu bellemedik. Ve dahi inandık ki, her dem biri vardır.

— Yanlış inandırmışlar sana sultan... Herdem kurtulmaya, herkesin kendi borcu vardır. Bunu bilmemekte ise, hep başkalarından medet ummaklıkla geçirir yaşamını. Ve dahi sürekli düş kırıklığına uğrar. Oysa insan yaşamaklığa gelmiştir. Yaşamak da öyle bir döl, bir rahim sunulmamakta insan olana... Her dem söke söke alınmadı mı, tadı mı olabilirmiş ki?

— Anlamaktayım efendim, - diye durakladı Pir Sultan. - Türkmen ulusundan da çıkar kalmamış ulusuna öyle mi?

— Kim dedi? Biz kuralı söyleriz bire Pir Sultan!.. Sen ünün dört bir yana yayıldı, her koyakta, dergâhta, bârgâhta, otağda ve dahi obada nefeslerin söylenir diye, her bir dediğin hemen yerine getirilecek mi beklemektesin?

— Biz söylemekte isek, yoksulun dâvasıyla, doğrunun nefesini söylemeye çabalarız. Bizden öncekiler nicesini söylemiş biliriz... Bizimki de onlara bir halka ise daha ne isteriz...

— Doğru buyurdun türkmen abdalı... Uzayıp gelen zincirinin, ulanıp gidecek ucuna bir halka seninki. Ve dahi bilesin ki, çok bir usta demircinin taktığı bir bakla... Öyle olanda uzanıp gitmeye hak kazanır. Seninle bilece nice bir ozan, nice bir Abdal var... Yunus'ta bir nice var ise... Bilesin ki, ulanıp geleni, ulanıp gitmeye yaraşır kılmaz isen, oncasınca unutulmaya dönersin...

— Bu bilgiyi verene alkış pîrim. Sizden öğüt alan, işini yarım kosun mümkün mü? Biz, dilimiz döndüğünce, buyurduklarınızı yerine getirmeye ça-

balanız. Gayrısında bellek toplumdan, dillek ozan-
dan buyurmamışlar mı?

— Buyurmuşlar... Hem de çok bir güzel buyur-
muşlar. Tek tek insanlar, anımsamak istemedikleri-
ni tez unuturlar Abdalım... Ne var ki, toplumlar, bir
kalıtım gibi sürdürüp gider iyiyi de kötüyü de... Unut-
masın, yeniden kendini aynı yanlışa atmasın için...

— Biz de bunu anlatmaya gelmedik miydi Be-
yimize? Ve dahi daha yaylağa varmadan yanıtımızı
alıp, dönmeye koşulmadık mı?

— Hele hele!.. Türkmen yaylasına varan, türk-
men beyine konuk olmadan sıvışsın yazılı mı? Va-
rıp yüz sürelim Beyimizin eteğine... Ola ki, bizim
de bilmediğimizi anlatmak dileğindedir... Ola ki, yo-
zuğun cücüklenmesinde bir katkısı vardır da, biz
bilmemekteyiz. Hele davran bakalım.

— Sen bilmeyende, bey bilsin mümkün mü pi-
rim? Onca tarikat ve dahi fütüvvet ehli senin bir
sözüne âyet değeri biçmekteyken!..

— Biz doğaçtan söyleriz bire Abdal... Bize eği-
tileni aktarırız. Ama, Bey de ozan gibidir. Eğitileni
geliştirip aktarmaya koşulu. O yüzden, bizden ko-
lay anlaşsınız onunla. Bizim eğittiğimiz durağan
ise, onun diyeceği akışkandır bilesin. Neden dersin,
o yönetmenin gereklerine de koşulmuştur da ondan..
Biz şükürler olsun, bundan arıyız...

— Yine uyarınla gönendirdin bizi Pîrim... Buy-
runuz, dediğinize uyalım.

Bey bu kararlarını beklemekteymişçesine Do-
rak'ın üstünden yanlarına iniverdi. Sanki uçarak
gelmişti. Sanki kulak verip, adının geçmesini bekle-
mişti. Pîr Sultan irkildi. Davran Koca, kalın sakalla-
rını okşadı kıvançla. Abdal'ı kucakladı Bey. Omuzla-
rından öptü... Sırtını sığazladı bir iki;

— Yıldızeli Pîri otağımızı gönendirmekte. Gelişini neye borçlu olursak olalım, kutluyoruz. Hoş geldiler, safa getirdiler!..

— Hoşgördük Beyim!.. Daha yüzünüzü görende aydınlandık... Yayla havası ciğerimizde tütende ulularımızın yanına varmak boynumuza borç dedik. Hem öğüt alırız. Hem gördüklerimizi anlatırız.

— Bize bili getiren, canımızı götürse alkış... Varıp oturalım. Öğrenelim eğitimimizden neylememiz gerektiğini...

— Öğrenecek, öğretmeye koşuldu mu, işlerin yozmasına şaşmamak gerek öyle ya pîrim, - diyerek Davran Kocaya baktı Abdal.

— Öğretirken de öğrenilmez mi Pîrim, - diye Davran'dan önce atıldı Bey.

— Öyle ya, az önce uyarılmıştık, - diye hayıflandı Pîr Sultan. - Biz tekkeye fazla alıştık efendilerim. Pîrimiz elini ve dahi postunu sırtımıza yükleyip gideli, dediğimizin üstüne yoktur alışkanlığına vardık, demek. Buraya gelmek, her yandan yararlı oldu. Az önce, pîrimizin azarıyla derneştik. Şimdi de beyimiz eleştirmekte!..

— Kim? Biz mi? Biz ancak öğrenmeye koşuyoruz. Öğretmek haddimiz de yetkimiz de olmadı. Öyle bir söz dedikse bağışlayın...

Şaşkına dönen, kendine dönmeli... Bağışlayan kim, bağışlanacak kim? Davran Koca pîrimiz, bizi öyle bir yere çaldı ki Beyim, size bile sığınmayı unuttuk öyle ya!

— Haksızsınız! Davran Kocamız, hiç bir zaman, hiç bir yerde gerekli olandan ötesini dememiştir de, yapmamıştır da!.. Ulusumuz dimdik ayakta durmakta ise, ninemizden de ve dahi Saylan pîrimizden aldığını, aldığınca sürdürdüğünden böyledir bu...

— Biz de bunu söyledik Beyim, - diye sevecen söze girdi Davran. - Bizim bilimiz durağan, yöneteninki akışkandır, dedik. Çare aramaktaysan, var eteğine yüz sür...

— Yöneten, senden ulanmamaktaysa, doğruya mı varabilir miş ki Kocam, - dedi birini bir koluna, ötekini öteki koluna takan Bey!... - Varıp obamızı şenlendirelim ki, boyumuz sevince karsın...

Birlikte yamacı tırmandılar. Daha yolun başında atını salıverdi Bey, Dorak, eğitilmiş olmanın gösterisinde, kasıla kasıla doğru tavlaya yöneldi. Bey'le, Davran Koca'nın arasında Pîr Sultan'ı görenler, saygın bel büküşlerle selâmladılar üçünü de...

Boyun obalarının arasından geçerek, otağa vardılar. Doyran, tepsinin üstüne çoktan kırmızı taslarını dizelemişti. Onları gören kocalar da, tek tek bulundukları işleri bırakıp, otağa yöneldiler. Bey varıp, Pîr Sultan'ı postuna oturtmaya davrandı. Öteki direnip, Davran ve Kamber kocaların arasına diz çöktü. Doyran hemen tasları dolaştırdı. Can suyundan üçer yudum içip, birbirlerinin gözlerine baktılar. Pîr Sultan, sonunda bütün gözlerin ağzında kenetlendiğini görünce, tasını bağdaşının yanına sürdü;

— Ülkenin dört bir yanında yangın tutuşturduklar Beyim, - diye söze girişti. - Bu yeni kişizadeler, topraklara el komakla yetinmediler. Tefecilerden, tefeyle para alıp, daha bir fazlasıyla yoksula dağıtmaya durdular. Onu onbirbuçuktan aldıklarını, onu onüçten aylığına kiraya verir oldular. Elbette aradan bir yıl geçtiğinde kimse borcunu ödeyememekte. Borcu bırakın, faizini ödemek olanağından yoksun bulunmakta. Bir iki yıl geçti mi, halleri duman... Toprak elden gitti, çoluk çocuk aç ki, anlatılamaz. Bununla yetinmemekteler elbet... Faizin dinen ha-

ram olduğunu ve dahi kadı annacına çıktıklarında, senetlerin bozulacağını bilmekteler. Sat-u bazar etmekteler. Bende şu değerde bez ya da tuz vardır, alır mısın demekteler. Böylelikle, on yıllık bezini ya da tuzunu elinden almaktalar yoksulun. Anlaşılan nice bir çürüğe oturduklarını onlar da görürler. Göründe, bir de yolsuzluklarını kadı hüccetiyle pekiştirmeyi kurarlar. Öyle olanda, dirliğin sahipliğini hüccete bağlayacaklar. Ne var ki, kadılar, nice bir sofu soyu olsalar da, kitaba bakmaya koşulular. Kitap bunu vermediğinden, karşı durmaktalar. İşte o zaman, ademler yolsuzluktan vazgeleceklerine, kadıyı değiştirmeye sıvanırlar. Sıvananda, medreseli ayaklandı. Ayaklanması görev... Ondört - onbeş yıldır göz, diz ve dahi dirsek çürütmüş onca tuvana suhte, bıyığı bitmemiş kişizâde ardında mansıp beklemeye durunca neylesin? Derneşip, tahtı ters çevirmeyi istese hakkı. Oncasını istemezlendiler yine... Varıp, pek uca çıkmış olanları bir iki sarsalayalım, yoksulun yanında yer tutalım dediler. Kadılar ve dahi sancakbeyleri ile, türkmen dirlik sahiplerinin tümü, yapılanlara alkış çekti. Ama, bu kez de il erleri kurulup, suhtenin demine heder buyruk çıkartmışlar. Kendi aralarında il erleri gibi sekban tutup. medreselerin üstüne varmaktalar. Duyduk ki, Niksar sancağının Hakale köyündeki iki yirmilik medreseyi basmışlar. Hiç bir şeyden habersiz, iki genç suhteyi öldürmüşler. Baskını gören Yörgüç Paşa suhtelerinden Suhraverdi, tezden yoldaşlarına haber uçurmuş...Amasya'da, Küçükağa, Mehmet Paşa, Bayezit Paşa, Hüsamîye, Yörgüç Paşa ve dahi Bayezit-i Veli medreselerinde nice bir suhte var ise, çarşığı basıp, demircilerden yarak, cebecilerden tirkeş, ok yay ve dahi mızrak devşirip, atlanmışlar. Tezden çı-

kardıkları ulaklarla, Havza'dan Firuz Ağa, Safranbolu'dan Süleyman Paşa, Vize'den Sultan, Merzifon'dan Çelebi Mehmet, Kastamonu'dan İsmail Bey, Atabeg Gazi suhteleri, bölük bölük Niksar üstüne uçmaya varmışlar. Bunu duyan canlarımız ve dahi babalarımız da, aba altına pala saklayıp, bir bir suhteye karışmaklığa duranda, biz geri bakalım, olası idi... Vardık gördük. Niksar'ı basıp, sekbanların ket-hüdasını ve dahi Yeniçeri Dizdarı Kâmil Çavuş'u bir güzel öldürmüşler. Ne var ki, bütün Anadoludaki zaim, tüccar ve dahi tefeciye ders olmuş bu... Hemen bir araya gelip, il erleri adı altında özel birlikler kurmuşlar. Her bir yanda suhte avına girişmişler Beyim... Onlar kıyıda köşede tek başlarına yakaladıkları suhteyi, demi hederdir, şurda soyguna, burda oğlan çekmeye, filanca yerde avretle işrete dalmaya suçlayıp, gidermekteler... Bunun annacında suhte neylesin? Yalnız gezmeye korkar olanda, bölükler halinde gezmekte. Ve dahi elbette kalabalık yerde, çeşitli kusurlar da olmakta. Bizim gibi bir uzun tarikat, ahiyan gibi geçmişlerinde sağlamca bir fütüvvet erki olmadığından, iş kargaşaya dönüşmek üzere... Neden dersiniz, onların böyle bildiklerince davranışı düzene konulmadı mı, yakında, birbirinden keskin bölüklerin, birbirleriyle vuruşmasına döner iş. Duyduğumuz ve dahi bazı yerlerde gözlerimizle görüp taşra çıkardığımız bazı şeyler kuşkumuza hak verdirmekte. Levendin ve dahi çift bozan reayanın bazısı da öğrencilerin arasına sızmakta, hatta başlarına geçenleri de bulunmakta Kayseriye ötesinde. Bunların kime ve dahi nice hizmet ettiklerini bilememekteyiz. Vuralım, kıralımdan öte söz bilmemekteler. Genç kişilerdir. Ve dahi bir kez amaçsız vurup kırmaya döndüler mi, bunca emek, bunca bilimle ye-

tişenleri usta haramiliğe sivanır görürüz ki, biz bile hakkından gelemeyelim. Ya da hakkından gelmeye sivanıp, biz oğullarımızı kiralım... Sanırsız oynanmak istenen budur. Niceyse, ne görgüleri, ne bilileri örgütlü savaşıma yetkin değil. Yiğitlik yarışına girdiklerinde, onca biliyi şeytanlık yoluna döktüler mi, kırmadan oturtmak olası görünmez. Öyle olanda, biz bizi kırmaktayken, bunlar faizi kaymaklandırıp, tümümüzün ölüsüne gömüt bırakmazlar ki, dönüp baktığımızda neyleyeceğimizi bilemeyelim. Doğrusu bu il erleri bizi çok pirelendirdi... Kim varacak il erliğine? Ya bizim canlarımız, ya sizin bahadırlarınız, ya ahilerin fıtyanı!.. Eee!.. Sonra? Geride bizi sağlamca tutacak kim kalacak? Bunlar birbiriyle harmanlaşıp güleşe duranda, Edirne Kırkpınarında, birbirini öldüren kırk pehlivan örneği, bitirinceye kırarlarsa karşıdan bakan sahiplenmeyecek mi geride kalanı? Düşün beyim. Düşün ve dahi bir nice çare bulmakta isen buyur ki, yol yakınken onu işleyelim. Yoksa bilirsin, iyiye diye başlayan iş, kötüye varanda, yangın tümümüzün eteğini tutuşturur ki, üstesinden gelemeyelim. Gayri biz yükü üstümüzden attık. Yüklülenilmesi gereken ne ise buyurmak, Alkaevli beyine düşmekte. Buyursun, işleyelim, - diyerek sustu. Yutkundu. Tasından üç yudum daha kımız alarak, dalgın dalgın çevresine bakındı.

— Eh, - dedi Davran Koca!.. - Ninemiz bu günleri bilmekte ve dahi hazırlıklı olmak gerektiğini söylemekteydi her zaman... Daha Sultan Süleyman'ın, atası cennetmekân Fatih döneminde, bir sağlamca tutulması gerektiğine inandı. O yüzden, biz Bozoklularla olsun, Kalender Çelebi'yle olsun ortak devinirken, yakamızdan tuttu... Varın yiğitliğinizi kendinize isbatlayın, dedi... Boyun yaşamaya gereksini-

mi var. Yaşamak da üremekle olur. Tükenmekle değil... Az adem seçin. Desteğinizi gösterin. Ve dahi tek can kırdırmamaya bakın... Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Germiyanlının bir bölüğü çekip gitti Anadolu topraklarından. Biz de çekip gidelim istenmekte. Sakın oyuna gelmeyelim. Çekip gidecek idiysek, niye geldik? Niye kökleştik? Asya tümümüze yetse idi, kök salar mıydı Horasan erleri burda? Kök salmaya zorlar mıydı? Demek ki dönüş yok. Bu yurdun başına ne gelmekteyse bilece katlanacağız, bu yurmuş idi... Biz de onun ellisi olarak deriz ki, bu yurt bizim. Başına ne gelmekte ise bizim başımıza yağmakta. Ve dahi kırımsa kırım, yıkımsa yıkım ortak karşılamaya koşuluyoruz.

— Koşuluyoruz ya, - diye atıldı Kamber Koca! - Bizi bize kırdırmak düşündeyse neyleriz? Bir tutarız kendimizi. Bir dururuz durduğumuz yerde. Sonra? İşte Pîrimiz eğittiler. Reayadan ve dahi sekban sarıcasıyla yeni kişizade uyruklarından adem karışmaya başlamış suhtenin içine... Olgelip, bize hürlerse neyleriz?

— Karışmayan kaldı mı? - diye atıldı Doçyan, sanki söz kendisine gelmekteymiş gibi. - Karışmaktan karışmaya ayırım olmak gerek. Kimi iyilik için kimi kötülük. Ancak, reaya leventlerini de kötülememek gerek... Biz nice bir karışıp, mayalandıksa bu yurttan, onlar da böyle karışmaların sonucu... Aslında işi doğru tutmalı... Yeni zenginlere uyruk olmahtalarsa, zaten uyrukluktan ayrı mı duruyorlar? Değil... Onlar için değişen ne? Eski dirlik sahibi, ülkeler boyu soyguna götürmekteydi... Yeni dirlik sahibi hemen öteki köye yolluyor... Üstelik, ülkeler boyu giderken, annacında asker bulması olası idi, köyden köye vardığında kendi gibi yoksulu... Hangisini

soymak daha kolay? Bir efendi değiştirmeyle, bunca kolaylık var ise, sekbanı sarıcası yanlışta değil... Anladığımız o kendi ekmeğinin kavgasını vermekte... Ve dahi efendisi nereye sürmekte ise, oraya varıp yanmakta fırıncı küreği gibi...

— Ecemiz doğru buyurur, - diye yeniden söze girdi Pir Sultan. - Hak söyler üstelik. Ve dahi Gökçe ninemiz gibi söyler. O da, işin gizini çekip sürüverirdi önümüze... Tam burasından almak gerek bizce... Efendilik yarışına girenlerin yoksulu kullanması gelenek. Ve dahi Beyçemizin bakışından alınanda, yoksul karşıtımız değil...

— Yoksul, kendi efendiliğinin yarışını verinceye değil elbet. O yüzden hörleyip kırsanız ne, - dedi yeniden Doyran. - Biz kök saldık buraya da, o öksüz mü? Aslı aranırsa, önceki efendisi de sonraki de yaban ona... Birine alışmaktayken, ötekinin gelmesi neyi değiştirir? Bizce hiç!.. Hiç olanda da, yeniyle birleşip, eskiye sıvanmaktaysa, geçmişin azbiraz öcünü almak diye görmemeliyiz. Bunda, azbiraz dağdan gelenin bağdakini kovmayı bir kural olsa gerek...

— Beyçemiz, bize çok eski bir öcün varlığını mı söylemek diler, - diye sordu Kamber.

— Tersine, - diye atıldı Doyran. - Öçler unutuldu. Ve dahi kaynaşma gerçekteşti. Başka dağlardan gelen, bağdakiini kovmakta demektedir. Ve dahi o yüzden öç aramak yerine, işin aslını aramayı önermektedir...

Bican'ın kıvılcımlanan bakışlarında, bir şeyler sezdi. Tartışma kesin bir sonuca varmadan Bican'ın ağzını açıp tek sözcük söylemeyeceğini bile bile, yine de umutlandılar. Umutları boşuna gitti. Gözlerinde sonsuz bir sevecenlik ve beğeniyle ka-

risına bakıyordu. Ve bu bakışları işleyenlerin gözle-
rinde de, Gökçe Beyçe'ye bakan ışıltılar vardı. Sey-
ran Bacı, eskilerden bir sav dinlemeye hazırlanarak;

— Doyran Beyçe, - dedi. - Amacın bizi hınç-
maksa, buyur. Ancak eğit ki, bilimiz, bilinle bilenip,
aydınlansın. Demek istediğin nedir? Deminden beri
izlemekteyiz. Ve dahi görmekteyiz ki, sen bize ni-
nemizin aydınlığını yansıtmaktasın. Hem de olduğun-
ca değil... Öylesini tümümüz beceririz. Olması ge-
rektiğinde götürmektesin savını. Hele ilet bakalım.
İlet ki, kararımız aydınlık olsun!.. Nedir işin aslı?

— Az önce söyledik Bacı nine, - dedi Doyran.
- Kaynaşan biziz... Bizimle koynaşmak yerine, kul-
luğunu efendiliğe çevirmek dileyen pençik oğlanlı-
ğından gelen!.. Onca ademi devşirip, eline silâh ver-
mektesin. Sonra da güçlü olduğunu fısıldaya fısıl-
daya eski ortaklarını kötölemektesin. Ve dahi hak-
kından geldiği gün, hakkı olarak bir dünyayı öner-
mektesin... Neyler kul? Başını diker ve dahi ege-
menliğinin tadını tadanda, seni de bilece sürükleyip
önüne katar... Katarken de, neyi hazır bulmakta
ise yutar bir güzel... Hazır olan ne vardı, senin yum-
ruğunu ensesinden ayırmadığın reaya mı? Kapar
alır... Ümera mı, çıkartır bir yasa, postuna kanuve-
rir... Tekkenle, ocağını alır, başına çalarsın ki, başın
dik durabilmekte mi? Dediğimiz bu... Bunu önleme-
nin yolu, işin aslına dönüp, başından sürdürmek
olsa gerek... Aklımızın erebildiği de bu!..

— Biz ucundan tutmaktaydık işin, - dedi suç-
lu suçlu Pir Sultan. - Beyçemiz kaynağından suvarı-
verdi tümümüzü... Şimdi anlamaktayım Davran Pî-
rimizin azarını... Ve dahi şimdi kavramaktayım beyi-
mizin eleştirisini... Bundan öte, yoksulun yanında

olacağız. Olacağız ya, hangi yoksulun... Ölenin mi, öldürenin mi?

— İkisi de yoksul ise, ilkin birbirini kırmasını engellemek gerek değil mi bire Abdal Koca, - dedi Doyran. - Karşı karşıya olana, işin gizini anlatıp, yanyana getirmek değil mi? Onca sözün, bunca sa-
zın buna yetmemekte ise, biz yoksula yer mi kala! İşte dediğimiz, yeni egemen, egemenliğinin pekiş-
mesine sıvanır yıllardan beri. Ve dahi işin ucuna var-
mak üzeredir. Tez davranıp, uslu yürünmez ise kı-
vırdığınca kıvırıp, kuruluverir devletinizin üstüne...

— O devlet başına çalınmaz m'ola? - Diye sor-
maktan kendini alamadı Kamber Koca...

— Çalınanda, sizinki de tuz buz olmaz mı? - Di-
ye yanıtladı Doyran.

Bir susku kapladı otağın içini... Can havliyle, herşey olup bitmişcesine kırmız taslarına sarıldılar. Üçer yudum içtiler. Gözleri, umutlu bir geleceğin na-
kışlanması amacıyla Beylerinin ağzına dikildi.

Bican Bey yudumladığı tası, dizinin dibine bı-
rakırken;

— Duyduk ki, - dedi Seyran Bacı'nın gözlerine bakarak; - Yazıcımız Mehmet Koca'nın oğlu Abdül-
halim, Gökçe Kız'la yarışıp güleşmiş ve dahi üste
gelmiştir. İkkırcım ayının birinci günü toy düğün ey-
lemek isteriz. Her bir yana okucular yollana... Ve
dahi türkmen beylerine duyurula ki, örtmek ayının
son haftasında beklenmekteler. İlkin biz, Osmanlı
gelmeden bir toplaşıp, karara varalım. Osmanlı'nın
düşünü açıklık kazanmış ve dahi Beyçemizin aydın
bilisi, kocalarımız ve dahi Abdallarımızın önerisi ile
ne yapılmak gerektiği açıklanmıştır. Hatunumuzun
buyurduğunca, bizi sürmek mi, yoksa uyrukluğa ra-
zı getirmek mi dilemekte, şimdilik açık değilse de,

bu yurdun bizim yurdumuz olduğu kesin. Devşirme, nice bir vurduğunda kaçır sanırsa, yanılmakta... Kim sanırsa yanılmakta. Öyleyse bunun böyle olduğunu kanıtlamamız gerek. İlkın biz, türkmen beyleri, düğün öncesi bir kurultay toplayalım. Ahi Baba ile Şeyh Mehmet Efendi ve dahi Bektaş Çelebiye gidecek ulaklar da, erken gelmelerini dilesinler. Gelebırlirse... Gelemezlerse, niçeyse Evran Ocağı da, Anadolu Piri de onurlandıracaktır bizi... Onlar, sürüp çıkarmaya devinirlerse, biz yerleşip köklenmeye sıvanalım... Öylelikle, kursağında koruz isteğini ve dahi, o devletini çürütüp yıktığında, biz yeni süren bir filiz örneğı çiçeklenir, meyveleniriz yeniden. Bunun için de, ulaşamayacağı koyaklarda, erişemeyeceğı yaylaklarla, zaten kılıç üzere malımız olan yerleri seçelim... Ahi örgütü ustalarını, tekke örgütü babalarını katsın yanımıza... Sürülerimiz yine yaylasın. Erlerimiz ve dahi bahadırlarımız yine göcsün yaylakdan kışlağı... Ama, menzil konak, bizim köylerimizden geçsinler. Hem korunma, hem kapanma açısından gerekeni bu... Böylelikle, türkmeni yolcu sanan, hanına konakladığında şaşsın... Sonra da onurlandırır ise ilkin Sultan Selim'e, onurlandırmaz ise, olvarıp Hakana durumu anlatalım. Hem yerleşelim, hem de yerleştirelim ki, kendi düzenlerine bile aykırıdır soygun... Neden dersiniz, soygunu ortadan kaldırmaklığı dönük olur yerleşmenin kuralı... Büsbütün artırmaklığı değil... Öyle olanda, vurup kaçmanın suçu ne? Gelirsin, vurursun ve dahi ne ki, birikmiş, altından saf, gümüşten has, erden genç, avrattan güzel, maldan iyi, melâlden elverişli, kapar dönersin. Oysa yerleştin mi, üretime dönük olmaya koşulusun. Birikimi sen sağlayacaksın. Ve dahi senden güçlüsü gelir ise kaptıracak ya da di-

reneceksin ki kapmasın... Hatunumuz bir doğruca, kocalarımız bir güzelce buyurmuşlardır. Anlattığımızda bir duraklatsak bile bizim yerleşmemize zaman kazandırırız. Sonrasında, çürüyen, dökülüp tükenir, biz yeniden dikiliriz. Pîr Sultanımıza alkış ki, tam zamanında uyardı bizi. Ve dahi bundan ötesinde olacak, salt yoksula desteklik etmektir. Baktı ki, derinmeye durmakta, azbiraz da biz yardım edeceğiz. Baktık, boyun eğip, tükenmeye razı gelmekte, onu tüketip, yerini alacağız... Ama bilece, ayrılıksız... - Yeniden tasını kavradı. Çevresindekilerin de kendini izlemesini bekledikten sonra, yudumladı. Her birinin onaylayarak kımızını içtiğini denetledikten sonra; - İmdi ulaklar dört bir yana seğırtsinler... Gökçe kızla, Abdülhalim oğlana muştı verilsin... Tezden yaraşır hazırlık görülsün...

Bican Bey, hakanın yanından çıktıktan hemen sonra arzodasına girdi Rüstem Paşa. Süleyman, gözlerinde parıltılarla eteğinden doğrulan birinci vezirine baktı;

— Kargaşanın önlenmesi nedenlerini sorduğumuzda, Bican Bey küffar üzre sefer önerdi benim vezirim!.. Akla yatkın buluruz... Uzunca bir zamandır seferden uzak kaldık... Bir büyük döğüş, yerliden oynayan her bir şeyi yerleştirir. Hem üretimi artırır, hem tüketimi gerektiğince karşılayacağından, toplumu rahatlatır, demekteler. Düşünmeye değer bulduğumuzdan, aktarırız. Hele bir ardını, önünü hesaplayıp, karar kılın!..

— Zaten divan-ı hümayunumuz da, bir seferin gerekliliğinde birleşmiş idi... Ancak görmekteyiz ki, türkmen Tahmasb'ı korumakta kararlı görünmekte.

Geçen seferinizde, deryaya levent saldıkları nede- niyle seferden kaçmışlar idi... Şimdi de, şahlarının ardımızda dilediğince at oynatmasını sağlamak ama- cıyla, bizi batıya sürmek dilerler... Siz bunca zaman uğraşıp, oturttuğunuz düzeni kemirmek isteyenle- re izin vermezsiniz efendimiz... Turgutça Paşa'ya beylerbeyilik, korsan reislerine beylik bağışlamanız bile yeterli olmamakta... Mansıptan yoksun kaldığı ya da gelirini beğenmediği için türkmen aklıyla, der- ya üstünde yeniden korsanlar belirmekte... Aydın Reis, on parçadan artık gemi ile, Akdeniz kıyılarını vurmakta... Sinan Paşa kulunuz ne zaman kovala- maya çıksa, sığınacak bir yer bulmakta... Gemileri yakıldığında, hemen yenilerini donatabilmekte. Yay- lak yolları üstünde köyler kurup ya da kurulmuş ve dahi örenleşmiş köylere konup, yerleşmekteler. Ora- lara ne fermanınız, ne hükmünüz varabilmekte... Sancak beylerinizi bırakın, beylerbeyileriniz dahi, izinsiz girememekteler... Bunlar devlet içre devlet olmaya sıvanırlar efendimiz. Yıkıcılıklarını sarayını- zın içine değin sokacaklarını sanmaktalar. Yanılmak- talar. Tahmasb, yeniden kendini güçlü görüp, doğu kalelerinize saldırmakta... Nice bir dizdarınız, nice bir şerdarınız öldürüldü... Tez üstüne varıp, gereken ders verilmeyende, ardımızı açık bırakıp, batıya yö- nelir isek, korkarız yerleşmeye duran türkmenle bu- luşup, bütün Anadolu'yu elden alır. Bizce, ilkin do- ğuya sefer eyleneceği. Türkmen şahı bir iyice ıhtırıl- malı ve dahi türkmenin doğudan umudu kesilmeli... Ondan öte buyurmaktaysanız, tez hazırlık görülüp, batıya varılır. Ve dahi, okyanusa değin bütün Av- rupa sancağınızın altına alınır!..

— Ya, - dedi Sultan. - Demek divanımız böyle düşünmekte. Sizin önerileriniz de böyle.

— Biz efendimizin sağlık ve dahi saadeti uğru-
na çalışmaya koşuluyuz Sultanım... Bundan artık
düşüncemiz olamaz. Neden derseniz, sizden öte bağ-
lılığımız olmadığından... Oysa, düşmanlarımız öyle
değil. Her birinin bir dalda takıntısı vardır. Ve dahi
bu takıntıların adına, efendimizin kararlarını etkile-
meye uğraşmaları doğaldır...

— Düşüneceğiz, - dedi Süleyman. - Düşünmemiz
gerek...

— Nice buyrulur ise efendimiz. Biz buyrultuları
hazırlatmış idik... Şimdilik beklesin. Aydın ve dahi
kesin kararınız gereği uygulamır her bir şey...

— Demek ki, divan batı yerine doğuya sefer
eyienmesi kanısında!..

— Ferman efendimizin. Divan, buyrukları uygu-
lamaya yükümlü. Ancak, ardımızdaki tehlikeyi ezme-
den davranılması sakıncalı görülmekte efendimiz.

— Anlaşıldı, - diye izin verdi Sultan.

Rüstem, yeniden eteğine kapanarak öptükten
sonra, gerileyerek çıktı hakanın katından. Divana
yöneldiğinde, alnındaki terleri sildi. «Nice bir etkin
olabilmekte şu türkmen beyi,» diye düşündü. «Tez
çağrılıyıp, bir görüşmek gerek... Başının ardında
gizleneni ancak o zaman görebiliriz. Sanırsız, küçüm-
semekle yanlış davrandık. Daha ilk gelişinin ardın-
dan, tutup konuşturmamız gerekir idi... Biz aldırma-
dık. Ve dahi niceyse üst geleceğimize güvendik.
Ama, ne zaman hakanın yanına varıp dönse, bizim
yeniden tedbir düşünmemiz zorunlu oldu... Tezden
kırıp, gidermemiz gerek bunu. Bir kez daha yönel-
tebilirsek doğuya... Bir kez daha kaçaklığa zorlaya-
bilirsek tümünü... Ondan ötesinde başkaldırmaya
can bırakmayız...» Atlandı... Topkapı sarayının boh-
çasından ağır ağır Hünkâr iskelesine inerek, kona-
ğına yollandı...

Veziri çıkar çıkmaz, arzodasının penceresinden izlemeye durdu Hakan. Ulu çınarların arasından kıvrıla kıvrıla iskeleye giderken; «Azbiraz mola vermek gerek Rüstem,» diye düşündü. «Azbiraz duraklayıp, ordan yola çıkmak gerek... Uzun yaşadık ama değişimi kabullendirecek denli uzun değil... Azbiraz duraklar isek, yeniden atılmaya zaman kazanırız. Türkmen'i kararlı gördük. Biz duraksamaz isek, onlar davranacak... Davrananda, ne olacağını sen bilmezsin... Ama, geçmişimiz açıklamakta... Dedemiz dahi, onca satveti içinde çekinmekte ve dahi kollamakta idi türkmeni... Her sefer sırasında varıp Beyçe Gökçe ile kurultay kurmayı alışkanlık edinmiş idi... Şimdi yerine geçen de ondan kalır değil gördüğümüz... Ve dahi, adımımızı hesapsız atar isek, çoban kollayan kurt örneği bekledikleri anlaşılmakta... Anadolu ve dahi Rumeli kocalarının sözünü almamış olsa, böyle dikilmezdi Bican Bey... Demek ki, biz de hesabımızı iyi görmek zorundayız...»

Karara varmış olmanın erinciyle kamburu düzeldi. Döndü... Başını kaldırdığında, Akağa Sefer'in iri gövdesiyle karşılaştı;

— Mahmut Paşa'yı çağırın, - diye buyurdu.

Akağa, kürkünü uçuşturarak kapıdan uğradı... Daha yerine oturuncaya Mahmut, eteğine kapaklandı. Başını dikti Hakan. Akağaya gözleriyle çıkmalarını buyurdu. Sefer Ağa, arzodasının çeşmelerini aç aça geriledi. Çıktığında, Mahmut'la, hakan-dan başka kimse yoktu geniş salonda...

Süleyman, okşayan gözlerle kalkmasına yardım etti Mahmut'un;

— Yanına güvenilir adem al... Devlet işi işleyeceksin. Var... Vezirimiz Rüstem Paşa'nın kaddini bük... - Sonra durakladı. Çevresine bakındı. - Ölü-

mü nekristan olmalı, - diye buyurdu. - Ayyuka çıkmasında sakınca vardır...

Giovanni, ilkkez girdi Nassi'nin dolabına. Karşılıklı koltuklara oturduklarında şampanyaları açtırdı Yosef;

— Ortaklığımızdan çok hoşnuduz Sinyor Aman-tini... Soygunda canınızı kurtarmanız bize büyük erinç verdi. Doğrusu çok akıllıca davranmışsınız. Efendimiz, hemen gerekli tedbirleri aldılar. Gümüşler gitti ama, bunu yapanlardan da öcümüz alındı. Bundan sonrasında çok daha yararlı işler yapacağımızdan kuşkumuz yok...

— Efendim, - dedi Giovanni. - Biraz daha dayanırsak, Anadolu'nun bütün ticaretini de ele geçirmemiz işten değil. Yeter ki, batı bir süre daha erinç içinde bulunsun... Savaştan uzak kalsın. Tam oluşma sürecinde sanayi. Eğer bir kez yıpranırsa, Anadolu ahalisinin durumuna düşeriz. O zaman, eskiye dönülür ki, zararımızın altından kalkılması olası... Bizim işyerlerimiz, sizin bankalarınız filâs eder. Bir on yıl daha böyle sürdürürsek, sizin faizler yükse-lir... Bizim getirdiğimiz mallar çeşitlenir. Ve almaya koşullanır Asyalı... Henüz onlar ayırımında değiller işin... Gedikleri hâlâ çalışmakta ise, artan nüfusun gereksinmesini karşıladığından. Bir de yeni zenginlerin, iyidir diye kendilerine yerli, kullarına yabancı malı almalarından. Ama, yabancı malının yerliden iyi olduğunu anlamalarına az kaldı. Bunu da sağladık mı, Anadolu ahisi eskiciliğe katlanır ki, bizim kârımızı hesaplamak olası hale gelir...

— Onlar da bunun ayırımındalar sinyor, - dedi

Nassi. - Hakana savaş önermişler. Hem de batıya sefer eylemesi gerektiğini anlatacaklarmış. Eğer buna kalkışırsa, hem asker hem para vermeye hazır olduklarını bildirmişler. Türkmen Beyi Bican, tümünün adına bugün Sultan'la görüşmekte imiş... Rüstem Paşa efendimiz de, hemen divanı toplayıp, sefer kararı alacaktı... Ancak, batıya değil, doğuya sefer eylemesini istemekte... Bu bize, otuzbin altına patladı... Elbette tümü cebimizden çıkacak değil... Balyosunuz sinyor Domenico Treviseno, Avusturya Balyos'u Busbecq, Fransa balyosu de Codiynac beşerbin paylaşmayı kabullendiler. Üstünü tüccarlarla, biz tamamlayacağız...

— Elbette tamamlayacağız efendimiz, - dedi Giovanni... - Kaz gelecek yerden tavuğu esirgemek, tüccarlığın birinci kuralı.

— Öyleyse oyalanmayalım, - diye doğruldu Nassi - Hemen varıp efendimize, tümümüzün dileklerini sunalım ki, kendisini yalnız sanmasınlar.

— Efendimizin yalnız olacaklarını sanmamaktayız efendimiz, - dedi Giovanni. - Yalnız biz tüccar değil, bütün devletler de ardında... Dilemektersen, Şarlken bile istedikleri gibi bir anlaşmaya yanaşırlar. Çünkü, öyle bir savaş makinasının üstüne varmasının ne demek olduğunu biliyorlar. Şimdi bizim, savaş üretimi yapmaya dermanımız yok... Ancak bir zaman daha tüccar malı ürettiğimizde ve bunları dilediğimiz gibi satabildiğimizde ötekine hazırlıklı oluruz. Savaş demek, sınırların ve kıyıların kapatılması demek. Oysa biz depolarımızı doldurduk. Burdan götüreceklerimize ise para yetiştirmek kolay değil... Bir kez çökertirse bizi Anadolu Ahisi, bir daha belimizi doğrultmamız olası. Bir savaş, onları zengin, bizi yoksul kılar efendimiz. Ne edip eylemeli, savaşı

önlemeliyiz. Dahası, varsın azbiraz yararlansın Anadolu ahisi... Doğuya kaydırıp, bütün Avrupa ve Anadolu'yu güvenlik içinde tutmaya koşuluyoruz.

— Bilmekteyiz sinyor... Bildiğimizden, elimizden geleni ardımıza komamaktayız. Ancak, tümünün birleşip, karşımızda tutum takınacaklarını ve özellikle sefer kararı çıkacağı bir zamanda bunu yapmaları, hesaplarımızı altüst etti... Belki daha da gerekecek altın... Gerekse, bilsek, hemen öderiz. Anlarınız ki, yandaşlarımızın bize güveni vardır.

— Güvenmeye zorunluyuz efendimiz, - dedi Giovanni. - Bunun ne demek olduğunu bilirsiniz siz... Zorunlu olununca, sonuna değin ortak davranılacak demektir. Dilemekteyseniz, hemen balyosumuza gideyim... Venedik Bankasındaki hesabınıza gerekli olan yatırılınsın. Yeter ki, bunun önüne geçilsin.

— Birkez divan karar verirse, - diye başını salladı Nassi. - Hükümdar bile olmazlanırken düşünmek zorundadır... Bu devlet kurulduğundan bu yana ülkeyi divan yönetmekte.. Hükümdar da, vezirler de sözcüdürler... Eski divan olsa, sızmamız ve dahi isteklerimizi geçirmemiz daha bir güçtü... Çünkü orda, çıkarlar temsil edilmekte idi... Birinci vezirle askeri, ikinci ümerayı, üçüncü ulemayı, dördüncü ahileri tutar idi... Böylelikle bütün sınıfların ortak çıkarı çakıştığında karar kesinleşir ve uygulanır idi... Şimdi, divanın tümü değişti... Bir tek çıkar söz konusu uzun zamandan beri... Altın!.. Altının hazırını bulunca da, aramaya gitmeleri anlamsız... O yüzden gerekirse fazlasını vermeye hazır olmalıyız.

— Hazırız... Siz hemen varıp, duyurun. Bir akilik sözkonusu olursa, bedelini ödeyelim.

— Bakarsın, çok az da olsa zaman zaman başını diker Hükümdar. Öyle bir zamandır. Ve öyle za-

manlarda, baskının her yandan birden yürümesi gerekebilir. Umarım, gereksizdir. Umarım, biz boşuna üzülmüş oluruz. Varıp gideyim efendimizin yanına. Öğreneyim ki, zamanında tedbir almaya davranmış olalım...

Givanni'yi öyle oturur bırakarak, Galata iskelesine yürüdü...

Birinci Vezir, Kalın Ali Paşa, elindeki defteri Nişancı Mehmet Çelebi'ye aktardıktan sonra dikildi;

— Buyruğunuz üzere, cennetmekân Rüstem Paşa hazretlerinin terekesi çıkarıldı efendimiz. Devlet hazinesine aktarılmasını ferman eylediğinizden, her bir şeyin ayrıntısı yazdırıldı. Bunlardan düzenlenen bir özet toplam da, hemen sunulmak ve dahi yüce efendimizi fazla yormamak amacıyla, birinci sayfaya geçirilip, nazar-ı şahanenize sunuldu...

Süleyman, vezirinin konuşması biter bitmez nişancıya;

— Özeti oku, - diye buyurdu.

Mehmet Çelebi, yaşlılığında artırdığı hımhım bir sesle, defterde yazanları okumaya başladı;

— Sekizi Ferhat Paşa, onu Karahisarî, ikisi şeyh Hamdullah yazması ve dahi yüzotuzu altın kaplamalı-yüzü gümüş ciltli, ikisi Bihzat nakışlı sekizbin Kur'an... Her bir sayfası nakışlı, tezhipli ve dahi altın varak üstüne kendi yazması, zebercet serpme ciltli Osmanlı tarihi... Beşbin, sahtiyan ciltli değişik kitap... Beşbin sırmalı hil'at... Binyüz altın işlemeli başlık... İkibindokuz yüz aba ve dahi yün kumaş... Yüzotuz altın üzengi... İkibin zırh... Bin yük külçe ve ham gümüş... Sekizyüzaltmış kabze altın işlen-

miş kılınç... Binbeşyüz gümüşlü tolga... Bin gümüş topuz... Altıyüz gümüş eğer... Beşyüz altın işlenmiş eğer... Otuzüç tane çok değerli mücevher... Seksen bin dülbent... Anadolu ve dahi Rumelide bin çiftlik... Bursada dörtyüz yetmişaltı ipek tezgâhı... Çeşitli yerlerde dörtyüz yetmişaltı çarklı değirmen... Clis-sa'da altı büyük havuzlu tuzla... Yüzyetmiş köle... İkibindokuzyüz at... Binyüzaltmış yularlı deve... Yediyüzseksenbin değerli para olmak üzere toplam yüzonüç kere yüzbin duka altını eder ki, bu özet toplamda, vakıflar, camiler, medrese, mescid, köşkü-rü ve dahi imaretlerle, çeşmeler yazılı değildir. On-lar, hayrını yaptırana işlete vesselâm!.. Sözcükleri bitirir bitirmez, başını kaldırdı Mehmet Çelebi.

Sultan, dinlediklerinden pek hoşnut değilmişçe-sine başını salladı;

— İkide bir bize rüşvet aldığından yakınırı-lar idi... İyi ki fazla üstünde durmamışız.. Biz varlığının daha fazla olduğunu sanır idik...

— Aldığında da, karşısındakini üzmeden alır idi efendimiz. O yüzden, bunca hizmetinde fazlası ol-mamıştır. Hattâ hatırlatırız, bir keresinde, Erzurum Beylerbeyisi cennetmekân Musa Paşa, at bahası di-yerek beşbin altın göndermişti di, Erzurum'un üç-binden ziyadesine tahammülü yoktur diye, ikibini iade etmişlerdi.

— Bildiğimiz, her bir gelir kaynağını alabildi-ğine işletmesini beceren adam idi... Umarız onun dolu bıraktığı hazineyi, siz daha bir artırıp, arat-mazsınız selefimizi...

— Bağışınıza sığınırım efendimiz, - diye eğil-di Semir Ali Paşa... - Cennetmekân selefimizin di-rayetine erişmek güçtür. Biz para işlerinde fazla ta-mahkâr davranmamakla suçluyuz. Bunca zamandır,

has gelirimizden öte akar sahibi de olamadık. İzniniz olur ise hazineye, Rüstem Paşa'nın devşirdiğidir yazısını yazıp, defterdar hazretlerine öyle teslim eyleyelim ki, eksiltmeye...

Süleyman, birinci vezirinin hazine sorumluluğunu kendi üstünden, efendisinin omuzlarına ativerdiğini görerek gözlerini kırıştırdı. Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme belirtisi ışılandı.

— Baka vezirim, - dedi. - Mühr-ü hümayunu elinde tutan, hazineden sorumlu olmasın, yazılmadı. Ağır gelmekte ise, sorumluluğu bilesin... Tezden gelir kaynaklarını teftiş edip ona göre hazırlık göresin ki gönlümüz rahat ede...

— Ferman efendimizindir. Buyrulanda yapılmasın olası... Siz ki tanrının yeryüzündeki gölgesi ve dahi dünyanın egemenisiniz. Elbette kulun direnişi boyunca olur ...

— Umarız Divan yalnız Rüstem Paşa'nın terekisiyle uğraşmadı.

— Uğraşmadı efendimiz. Aynı zamanda buyruklarınız doğrultusunda, sefer hazırlıklarını gördü. Ancak, hemen bu yıl askerin alabildiğine Rumeline toplanmasını olanaksız gördük. Onun yerine, Saint-Jean şövalyelerinin çok bir azıttıkları ve dahi kıyılarımızda bile tüccar gemilerilerini vurdukları anlaşıldığından, bir ada seferi düzenlenmesinde yarar bulundu... Yeni Derya kaptanınız Piyale Paşa, tersanelerinizin ürettiği gemileri kudretinize yaraşır bir seferde sınamak dilemekteler. Turgutça Paşa ile, veziriniz Mustafa Paşa'yı da yanlarına verdiğimizde, türkmen de levent tedarik eyleyecek... Böylelikle, biz sefer hazırlığı içreyken, derya üstünde bir şaşırtmaca düzüp, mühr-ü hümayununuzu bir kez daha Akdenize basmak dileriz.

— Tez sefer eyleyeceklerse, Turgutça ile bir görüşölsün. Metrisleri, menzilleri, ada ve dahi kalelerin yapısını avucunun içi gibi bilmektedir. Sakın, buyruğundan dışarı çıkılmasın. Derya kocası ne derse, aynen uyulsun ki, zafer sağlansın. Ada seferi bir güç iştir. Ancak ustası ve dahi yiğiti üstesinden gelebilir. Bu yüzden, levendin türkmenden devşirilmesi çok iyi... Turgutça onları bilir, onlar Turgutça'yı... Göreyim paşalarımı, sakın kahramanlığa özenip, Turgutça'dan haber gelmedikçe yelken basmasınlar.

— Ferman efendimizin... Tezden Turgutça Paşa'ya yazarız efendimiz. Hazırlık düzüp, aynı zamanda Malta önünde bulunsun ki, öğütleriyle adanın alınmasına yardımcı olsun...

— Siz de sefer hazırlığını sıkı tutasınız... Nemçeli, Macar diyarında işler karıştırır imiş... Budin Beylerbeyisi Arslan Paşa'nın bir dileği olduğu söylenmiş idi...

— Evet efendimiz. Vardır. Eğre kal'ası fethinin başka zamana bırakılması, onları şımartmıştır. Ayrıca buyurduğunuz gibi Erdel Beyi Simon da Ferdinand'ın saldırılarından yakınmaktadır. Erdel kal'alarından Sakmar ve dahi Toğay'ın Nemçeli'ye teslim olması, yüreğini yakmıştır. Bizim de sefer hazırlığı için zaman koymamız bu yüzden efendimiz. Bilmektesiniz, Nemçeli tüfenk kullanmaktadır. Ve dahi bizim çerimiz, tüfenk önünde duramamakta... Dileriz ki, cebe ahilerimiz tüfenk yapsınlar. Hiç olmaz ise on-onbeş ortayı donatalım...

— Zaman verildi. Hazırlığınızı tezce görün. Ahalî nişlemekte?

— Bendeniz de bunu arzeyeleyecektim efendimiz!.. Her bir yandan gelen dilekçilerle kadılarınızın

arzları göstermektedir ki, yolsuz işler sıklaşmış bulunmakta. Ve dahi bağışınıza sığınarak belirtelim, suhtenin başkaldırısını haklı gösterecek kötülükler almış yürümüş haldedir... Ferman buyurursanız, ahaliyi korumaklığa bir adaletname çıkarıla efendimiz. Belki böylelikle şu sefer hazırlığında yolsuzluğun azbiraz önü alınır. Ve dahi sefer içre, yeterli ganimet devşirildiğinde, yakınmalar sona erdirilir...

— Yazıla, - diye buyurur buyurmaz, Nişancı Mehmet Çelebi, parşömeni hazırladı. - Hemen yazıla, - yinelemesiyle, beklemeye durdu Hakan.

Nişancı az önceki konuşmaları, dudaklarını kıpırdatarak yineleye yineleye, yazmaya başladı; «Şimdiki zamanda mutlu devletimizde duyuldu ki, taht-ı hükümetimizde, subaşıdan ve sipahiden ve voyvodalardan ve naiplerden ve vilâyetler ahalisinden kudretli olan kimesneler yoksulun kızlarını velilerinin rızası olmadan zorla istedikleri kimesnelere nikâh ettirip ve avretlerini boşatıp muratları olduğuna evlendirip ve bazı çok edepsiz kimesneler dahi bazılarının dâvasını satın alıp, yanlarınca bir nice yalancı tanık alıp yalan ve hileye saparak onunla geçinmekte, yoksula saldırarak hakkın hak sahibine ulaşmasını engellemekte ve bu yolla nice kimesnelerin hakkı zâyi olmakta... İmdi bir vilâyete sancakbeyi ve kadı nasbolunmaktan murat zalimlerin zulmünü reaya üzerinden defetmeye kararlı olup adalet-i hümayunum zamanında reaya ve berâyâ âsudehal olmaktadır... Şer'i şerife aykırı iş olması sizin dikkatsizliğinizdendir... Buyurdum ki, hükm-ü şerifim varıcak taht-ı hükümetimizde olan kent ve kasabalarda ve pazarlarda ve bütün insan yaşayan yerlerde ilân ve tenbih ve yasağ ettirip subaşıdan ve sipahiden ve beylerbeyi ve sancakbeyi adlarından ve naibden ve

vilâyet ahalisinden bir kişi bile velilerinin rızası olma-
dan kimesnenin kızını evermeye ve nikâhlısını ayır-
maya kalkışmayıp ve davada ilişkisi olmayan kötü-
leri dahi kimsenin davasına karıştırmayıp anın gibi
kötü ve yolsuzlukla ünlenip el davasını satınalıp ya-
lan ve ifтира ve yalancı tanıklık edenleri gereğı gibi
engelleyip kovalayıp ve bunlarla yetinmeyen zalimleri
ele getirip üzerlerine yazılı bulunan dirlikleri yazıp
sipahi olanı hapsedip ismi ve resmi ile arzedip sipahi
olmayanla kayıt ve tutuklayarak eşiğime gönderesin.
Amma bahanesiz ve günahsız olanlara gönöl almak
için ve suçsuz kimselerin durumunu bildirmekten
sakınıp şer'i şerife ve ulu emirlere aykırı olarak ki-
mesneye zulüm ve haksızlıktan sakınıp ve bu emr-i
hümayunumun suretini taht-ı hükümetinizde olan
mahkemelerde sicil defterlerine yazdırıp daima için-
dekilere göre işlemde bulunup aykırı davranılmasına
izin vermekten sakınasın... Bu hususlar sonra sen-
den gizlice denetlenip görölür... Sonra herhangi bir
taht-ı hükümetinde zalimler tayfasının yukarıda ol-
duğu üzere zulüm ve düşmanlıkları olsa asla özü-
nüz makbul olmayıp mansıbınız alınmakla konulma-
yıp şiddetli azab ile siyaset olunursunuz... Ona gö-
re aklınızda bulunsun ve taht-ı hükümetinizden bir
kaziye veya dirlik ve terakki ve cihat için arz gön-
derilmeli olduğunuzda arzların sonunda tarihini ya-
zıp bitirerek eşiğime tarihsiz arz göndermeyesiniz
ki makbulüm değildir bilmiş olasınız ve bu hükm-ü
hümayunun varıp ulaştığını yazıp bildiresiniz... Şöy-
le bilesiniz ki...» Tarihini atıp bitirdiğinde, Hakan'ın
yüzüne baktı. Her sözcüğü işlemiş olmanın kıvan-
cıyla gözlerini kırıştırdı Süleyman;

— Tam buyurduğumuz gibi oldu. Tez bütün beylik,
beylerbeyilik ve dahi kadılıklara yollayasınız. Yollan-

diğini da deftere yazasınız, - buyruğuyla kıpırdandı.

Nişancı, hemen çoğaltıp tuğralamak amacıyla, divan nişancılarının yanına seyirtti. Birinci Vezir dimdik, buyruğunun yerine getirildiğini bekleyen sultanın yanında, ellerini oğuşturmayı güçlkle engellerek dikiliyordu.

Mehmet Çelebi, çevresine topladığı öteki yazıcılarla, fermanın üstüne, beylerin, adları ve beyliklerini yazıp, mühürledikten sonra, bir kucak buyruyla geri döndü. Kapıcıbaşına teslim edildikten sonra, Sultan'ın eli oynadı... Birinci Vezir geri geri çıktı. Ardından görevliler at binip, Anadolu'nun dört bir yanına Adalet fermanını ulaştırmaya davrandılar...

— Turgutça babayı bağırta bağırta öldürdüler Beyim, - diye dikildi Kamber Koca! - Cennetmekân pîrlerim, devletlinin derya kaptanları ile, deniz çalkalananda, midesi kabaran köşekler diye çağırırdı da, üstünde durmazdım... Sidik yarışında üstlerine yoktur inanın. Ama tedbir ve dahi görüş yeteneğinden de tümünden yoksundurlar. Bunlar savaş içre yetişmiş cenk erleri değil... Oyun ve dahi dolap kûrarak vezir olmuş köhne ademlerdir ki, nice bir anlatmaya dursam dilim yetmemekte... Sizin de buyduğunuz üzre, Hakan buyruğu var idi sözde... Turgutça baba beklenecek, ondan öte ada fethedilecek idi... Bunlar kendilerinin ne yaman derya eri olduğunu isbatlamaya sıvandılar. Oysa, Turgutça Paşa korsan reislerinden Aydın ile haber yollamış idi... Tam hazırlık düzememiş, kendisinin birkaç zaman beklenmesini dilemekte imiş.... Bunu punt sandılar efendim... O gelinceye biz adayı alırız dediler.

Derya içre, deryayı bilmeyen balıklar örneği olduklarını gösterdiler. Varıp çıktık... Döğüşe durduk. Kırılırız bire kırılırız. Nedenini kimse bilmeye... Derken Turgutça Reis sökün etti ki, ağzı köpürmekte. Neden derseniz beyim, biz hem yanlış yerde karaya çıkmışız. Hem yanlış metris tutup, yanlış döğüş düzeni kurmuşuz... Bağırmakta ki, azbiraz önce küçüklerini bırakın, Ararat örneği dağları bile biz yarattık diye dolanmakta olan saray paşaları kaçacak delik aramaktalar. Turgutça baba, her bir yanlışlarını şamar örneği suratlarına çarptıkça sendelemekte, renkten renge girip, bağış dilemeye durmaktalar. Onca ademin, onca gerecin acınmasına duran reis baba, öç almak zorunluğuyla yanlışla katlandı. Madem birkez başladınız, sürdürmeye koşuluyuz dedi... Ve dahi bir er örneği, bizimle bilece cenge durdu. Anlatılası değil... Ak sakalı, yanık teninin üstünde, Göksun buzulu gibi yalpalamakta... Onca yaşından umulmaz bir dinçlikle tümümüzden önde seyirtmekte... Kimsenin varıp ulaşamayacağı kayaların üstünde oğlak cilvesiyle dolanmakta ki, parmağımız ağızımızda kalmakta... Bizim parmağımızı bırak beyim... Niceyse levendiyiz reis babamızın... Saray paşaları dahi dönenmekteler ki saygın saygın, neylediklerinin bilincine yeni varmaktalar... Derken bir top güllesi... Kayalardan sağlam Turgutça'mızı alıp da götürmez mi? Başınız sağolsun beyim... Parçasını toplayıp bir bir deryaya savurttuktan öte oralarda duramadım bağışla... Onca levendimizi koyup, Aydın Reis'le bilece vurduk Akdeniz kıyılarına... Öcümü komam demekte Aydın Reis... Ben bu şövalyelere yaşamayı haram etmedikçe, Turgutça babama borcumu ödeyemem. Bilmektesin beyim, ben de ödeyemeyecek borç altındayım... İznin olur ise, varıp

deryaya açılacağım... Aydın Reis'le bilece, korsanlığa sıvanacağız yeniden. Derya kocasız olmamakta anlaşılan... Ve dahi görünen o ki, sizin uyarınız hakanı küffar üzre sefere yatırdı. Yerleşenimiz yerleşti... Bahadırlarımız kışlakla yaylak yolunu bellediler. Her bir köyümüzde yeterince kocamız var... Bir Kamber'in eksikliği düğünü şenliksiz komaz... Turgutça'yı yutan derya, haddine düştü ise bizi de yutsun ki yanına varalım... Amma öcümüzü koruyup alalım ki, adımız reisimize yaraşır olmakla anılsın. Siz izin vermez iseniz adım atamayız bilirsiniz. Ne var ki, Aydın reis, Kazdağı koyaklarındaki oğalarımızdandır. Yaban sayılmaz. Madem dilemekte, gelecek için leventlerimize bir kapının açık bulunması gerek... İzniniz var mı?

Bey, üç kezdir izin isteyen Kamber Koca'nın acısına katıldı bir an... Gerekliliğini öne sürmeden, unutturmayı denemek istedi;

— Dediğin gibi kocam, hakan hazırlık üzre... Küffar üstüne oldu mu, bizde dilemediğince er var... Yeter ki, yolu batıya yönelsin... O zaman ök alınsa daha bir güzel olmaz mı? Derya üstünde bir adaya sığınmış Saint-Jean şövalyeleri, Akdeniz üzre hristiyanlığın bayrağını dikebilen son yiğitler... Ko oldukları yerde kalsınlar. Bir ada onca Akdenizi kaptırmış olana ne yazabilir? Biz varıp, yukardan ümüğünü sıkanda, adanın canı tezden çıkmaz mı?

— Çıkar ya beyim, bizim öcümüz çıkmaz... Biz doğrudan Maltalı'yı vurmak dileriz. Siz efendisini döğeceksiniz... Elbette bey beyi döğende, uşak uşağa sırnaşır. Koyun biz vuralım derya üstüne... Dileriz olumlu haberlerimizi alır, onca saraylı paşanın beceremediğini biz muştularız...

— Kamber koca bunca directtiğinde canımızı

almaya hak kazanır. Canını vermek dilemekteyso karışmak haddimiz mi?

— Elbette haddin beyim. Biz uyruğuz, siz bey-siniz... Canımızı korumak da sana düşmekte. Ne var ki, bizim canımız Turgutça'nınkinden değerli değil... Onunkinin gittiği yerde, bizimki pula satılmaz... Tasalanmayın, biz de ucuza vermeye niyetli değiliz.

— Yanına yeni levent alacaksın. Onları eğitip, yetiştireceksin. Bellesinler derya hünerini. Ve dahi gerektiğinde yetişip, fors çekebilsinler...

— Anlarım beyim... Cenge izin var, ölmekliğe yok he mi? Varsın leventleriniz de bilece olsun... Biz ölümün, korkanı da korkmayanı da bulduğunu çok gördük...

— Gördünse, boyumuzun sorumunu taşıdığını unutmayacaksın. Ve mümkün olduğunca çok leventi derya üstünde tutacaksın. Osmanlı öce set çekemez. Bu da bize yarar...

— Sağolun Beyim... Boşuna yol tepmediğimden güvenli idim...

— Sen de sağol ki, bizi aydınlatmaya yoruldun. Üstümüze düşen başka iş var ise!..

— Levendi verdiğinizde, hazineyi verdiniz Beyim... Biz gemi çeker götürürüz çalabın desteğiyle... Hem de urganı, topuyla donatılmış olanını...

— Varın sağlıcakla, gelin esenlikle... Alkışımız bu!..

*
** *

Edirne sarayında inler bulduğu babasının yanına sokuldu Selim. İlk eteğini, sonra elini öptü. Gözlerinde üzünc doluluğuyla baktı gözlerine. Süleyman'ın gözlerini bulmak kolay olmadı. İrkildi şehzade... Güçlkle gözkapaklarını kaldırdı Hakan. Eliyle yanını gösterdi. Oturttu;

— Baka oğlum, - dedi. - Karşıdan gören sanır ki, mutlak yetke biziz!.. Ol dediğimiz olur, öl dediğimiz ölür... Başına gelende sen de göreceksin. İlk işin, Nişancı dairesinde saklanan mühimme defterlerini okumak olsun. Orda, devletin neyin üstünde, nice durduğunu ve dahi hangi güçlerin birbirine denkleştirilmesiyle yönetildiğini görürsün. Ve dahi gördüğünde, asıl kulun kendin olduğunu anlarsın bir iyice... Bir de bizden işit ki, «Muhibbi» liğe sığınıp sığınıp nice bir şiir yazdığımızı anlayasın... Bu yaşamızda, vezirlerimizin, kadılarımızın, hatta küçücük toprakları yöneten dirlik sahiplerimizin çoktan emekliye ayrıldıkları bir zamanda, biz at binip, kılıç kuşanmaya zorlanmaktayız... Neden? Çünkü biz!.. Osmanogulları, en görkemli ve dahi en güçlü devletin sahibiyiz. It sahibi bile bakımı, doyumu, yaşamıyla ilgilenmeye yoşuludur. Oysa, bizim buyruğumuzda, çeşitli ulustan, çeşitli dil ve dahi dinden onyüzbinlerce insan var... Bunun yanında bütün dünyayı avuçlarımızın içinde tutmaktayız... Sana ilk öğüdüm, ozanları ve dahi bilginleri sevmen olacak... Bilginler, yönetimde, yapmak istediklerini kitabına uydururlar... Ozanlar ise, düzenimizin direğini dikip durmaktalar... Bilmektesin ki, devletimiz türkmen devleti olarak işe koyuldu... Bir dünya devletine dönüştüğünde, bütün ulusları ortak bir potada eritmek zorunlu oldu. Herkes kendi dilini konuşmakta ise, bu olanaksız. Ya da herkesi bir dinin bayrağı altında toplamak gerekli... Ne kuruluş döneminde olasıydı bu, ne şimdi uygulamaya girebiliriz. Biz, «dinde zorlama yoktur», kuralına uyduk. Ne var ki, herkese ortak bir dil sunmaya da koyulduk. İşte ozanların işlevi burda... Dinde olmayan zorlama, dilde hiç olamazdı. Hazret-i Muhammed'in, müslüman satınalma-

şı gibi biz de ozan satınaldık... Ve dahi onlara ba-
ğışladığımız her altın, dilde bir sözcük olarak parıl-
dadı... Senin de aklında olsun... Dinsiz ulus olur, dil-
sizi olmaz... Osmanlı ulusu kurulacak ise, dil ile ku-
rulacak. Ve dahi dili de, zorlamayla değil, akılda ko-
lay kalan dizelerle kurduğunda tutturabilirsin. Bunu
birinci ödev bil... Sonrasında, vezirlerin, beylerin
sana yardım eylerler... Damadın ve dahi birinci ve-
zirimiz Mehmet Paşa'yı yerinde tut... Devlete ya-
rar ademdir. Rüstem'den açık, ondan tedbirli ve
dahi ustadır. Neden dersen, onun yetiştirmesidir ve
dahi ne uğruna harcandığını bilir... Lalan Mustafa
Paşa birinci vezir olmaklığa teşnedir. Sakın ol...
İkinci vezir Pertev, tedbir söylemekliğe yamandır
da, iş görmezlikte azbiraz ağırdır... Üçüncü vezir
Ferhat Paşa'yı sen de tanımaktasın... Dördüncü ve-
zir Ahmet Paşa güvenilir ademdir. Sıkıştığında baş-
vur... Kızilahmetli Mustafa, türkmenin bize en yakı-
nıdır... Sözlerimi bir iyice dinle!.. Ola ki bir dahi gö-
rüşemeyelim. Nekris bacaklarımızı, nefes darlığı göğ-
sümüzü sıkıştırmakta. Yaşlılık belimizi zaten büktü...
Dinlenmek duruyorken, neden sefer eylemekteyiz
deme!.. Eylemeye koşulu olduğumuzdan. Bayezit
işinde Tahmasb'a söz verdik. Rüstem bu sözü boz-
maya sıvandığından yitirmek zorunda kaldık. Bur-
da oturanın, ne duygularına, ne bilgilerine uyarak
davranmaya hakkı vardır. Burada oturan, gereklere
göre davranır. Canımız kadar sevdiğimizi paralamak
gerektiğinde, duraksadık mı, oyuncaklarımız bizim-
le oynar, bilmiş olalım... Biz bu düzeni, türkmen ko-
calarının elinden kurtarıırken, başkalarına verelim
diye sıvanmadık. Her kitlenin kendi gücü oranında
basıncı olacaktır. Ancak, kitlerin annasına kitleyi
koydun mu, o güç senin bilincinde ve dahi ne yapıl-

ması gerektiği sorusunun yanıtında belirecektir. Ne elin titreyecek, ne dilin duraksayacak. Ettiğinden pişmanlık duymak da yazılı değildir. Neden dersen, her buyruk verişinde, pişman olamayacak kadar zamanı aştın demektir... O yüzden, dangıl dungulluğuna bakma, türkmenle söyleş... Uymasan da ayarsın. Neden dersen, onlar devlete uyrukturlar ve dahi gerektiğinde yeniden devlet kurarlar. Bil ki, son sığınak onlardır. O yüzden de, izinsiz geldiler, bağışsız dediler deme... Dinle. Söylet... Ve dahi, kendince doğru bulmaktaysan, uygulat denileni... Kırmayı kurmaktaysan, öyle ustaca et ki bunu, sezinlediğinde, kendi istediğini sansın...

Soluğunun solmasıyla, durakladı. Selim, derin derin nefeslenen babasına baktı. Düşündü bir an. Sürdürmesini bekledi. Bir şey söyleceğini anlamışcasına gözlerinin içine bakınca da;

— Bu sefer örneğinde olduğu gibi mi? - Diye soruverdi...

— Bu sefer örneğinde olduğu gibi, - diye onayladı Süleyman. - Olgelip, küffar üzre seferin, kargaşayı yatıştıracaklarını söylediler... Gerçekti... Mansıp yoksunları, kimi medrese hücrelerinde, kimi altı-bölük halkına yazılıp bey konaklarında, kimi ahi fityanı arasına karışıp, zaviyelerde ve dahi kimi de tekkelerde kaynaşmaktaydılar... Nice bir ölü bahasına da olsa, azbiraz yer alınıp, yeni mansıplar dağıtıldı mı, bir kez daha başını kaldırıncaya, zaman kazanırlar. O yüzden yeniçeriye tüfenkle donattık... Türkmen erlerini kılıçla... Onları öne sürüp, kırdırdıktan öte, kalanı küffarın işini bitirende, aralarında yaşayanı da mansıpladık mı, buyruğumuza uyarlar... Ele gelir yirmi bine yakın adem Konya Cemberbağlarında sizin kavgada gitti... Suhte kavgasında

da sekban ve dahi leventten çok adam öldü. Şimdi bu savaş da, bir o kadarını götüründe, herkes halinden hoşnut kalmaya koşulu... Koşulu oldu mu, biz de onların dişine kemik vermeye koşuluyuz demektir... İkinci öğüt ve dahi kural da bu... Üçüncüsü ise oğlum, çaşıtlarına iyi kulak vereceksin. Erdel Boğdan, Nemçe, Frank, İspanyol ve dahi Cermen ile Britanyalı neylemekte gözleyeceksin. Moskva knezini, İran şahını, Hint denizinde dolanan Portakallıyı ve dahi bağımsız islâm emirliklerinin tümünde sen belirleyici olacaksın. Olmadın mı, seni belirler bilesin. Bu dünya, atanın buyurduğunca, iki hükümdara yetmeyecek kadar küçüktür. Ya sen hükmederseksin aklınla... Ya sana hükmedecekler akıllarıyla... O yüzden, her bir şeyi kendi mihengine vuracak ve dahi öz çıkarınla karşılaştıracaksın. Kâr gördün mü, dost da, yar da, can-u canan da sınanmaya hazır olmalı... Biz, Avrupa bütünlenmesin diye, Frank devletini, Kırım Girayları bağımsızlık sevdasına düşmesin için Moskva knezliğini kurdurduk. Sen başın ağrıyacağını sezdin mi, kurdur daha birkaç devlet... Bak ki birbirlerinin yerinde gözleri olsun... Bunun da en kestirme yolu, ırkların çeşitli oldukları bölgeleri seçmektir. Her biri diğerinin gırtlığına sarılacağından, sen belirleyiciliğini sürdürürsün. Türkmen, «gidemediğin yer senin değildir», buyurur... Biz bunu değiştirdik; «Yönettiğimiz yer bizimdir», diyoruz. Nereyi yönetebilmekte isen, orası senindir unutma. Ve dahi bil ki, buyruğun geçmezlenmekte, oyunun geri tepmekte ise, direktmek anlamsız. Neden dersen, başka yere sıçratırsın olayı. Öyle bir yıkıntı bırakmalısın ki ardınca, ötekiler yılsın... Atalarımız da yıldı üstüne kurmuşlardır devleti, biz de öyle yürüttük. Sana sevgi üstüne yürü-

tülen devlet örneği verilerse inanma... Öylesi ancak herkesin eşit olduğu yerde, cennette bulunur... Devlet, yıldı üstünde durur... Kul yılmalı, dost yılmalı, düşman yılmalı... Ancak o zaman ettiğinde sinip, buyruğunda seyirtirler. Unutma, dünyanın altın anahtarı senin elinde. Hristiyanların tek sancak altında bütünleşmesine izin verme... Baktın yaklaşılmaktalar, birinin önüne azbiraz altın serp... Pazar aç, imtiyaz ver, siparişte bulun!.. Hemen senden yana dönecektir... - Yeniden nefeslendi. Çaşnigirbaşının koşturduğu nar şerbetlerini yudumladılar kesik kesik. - Yoldan geldin. Gelir gelmez çağrıldık. Tez dinlen, tez yerine var ve dahi bir sağlamca tut Anadolu'yu... Umarız, zafer muştusuyla yeniden çağrılıp, söyleşmek kismet olur... Olmaz ise, devletin güvenli ellerde bulunduğunu bil... Kul, biz olmadan parmağını kıpırdatmaz. O olmadan, biz yine bişeyler yapabiliriz... Yeniden başlama gücümüz var ise!.. Olup olmadığını ölçmek de, hem de her gün ölçmek de senin üstüne görev...

Bayezit, şaşkın şaşkın baktı babasına... Allak bullak olmuştu kafası... Yıllardır yöneticilik yaptığını ve bunun gizini öğrendiğini sanırdı... Babasının anlattıklarıyla önünde yepyeni bir evrenin açıldığını sezinledi. Bambaşka bir sarhoşluğun tadını yudumladı nar şerbetinde. Gözlerini kanlı kanlı babasına dikti... Bunca kanın, bunca ölümün nedenini bir anda kavramışçasına başı dikildi. Yumuşayan bedenini babasının kucağına atıp, kaçmak istedi bir an... Sonra yüklenmeye koşulduğunu görerek, ürperdi. Elleri kapandı Süleyman'ın... Kuru, buruşuk, ama güçlü parmakların her an gırtlığını sıkmasından kurtulurcasına soluklanarak, kendine hazırlanan daireye yöneldi.

Askere güç katmak için yürüdü bedenlere doğru... Açılan gedikten bir an önce geçerek, kalenin dayancını kırmak istiyordu. Efendisi, otağında boy-lu boyunca uzanmış, Hekimbaşı Sinan'ın gözetimin-de, solukları hafiflemişti. Sokollu, götüreceği bir muştuyla ölüye can vereceğinden güvenliydi. «Zi-getvar düşmeli,» diye düşünüyordu. «Zigetvar'ı dü-şürürsek, Eğri'de bana oynadıkları oyunun öcünü bir iyice alırız. Daha Rumeli Beylerbeyliğimiz zama-nında bizimle uğraşmaya durdu bu Nemçeli... Şim-di ders verme sırası bizde... Bir kez ihtirdik mi, Sul-tan yatağında rahat olabilir...»

— Koman yiğitlerim, - diye palasını sıyrarak, seyirtti. Gediğe vardığında, yeniden haykırdı. - Urun yiğitlerim... Din-ü devlet, sizden gayret beklemek-te... Koman!..

Birinci vezirin sırtlarından itercesine seyirtme-si, askere can verdi sanki. Kale bedenlerinden üst-lerine yağın mermilere aldırışsız, ilerlediler. Göğüs-leri kan içinde, dişleri kenetli ve ellerinde ışıldak örneği palalarıyla saldırdılar. Sokollu, bedeninde bir çarpmayla yıkıldı. Üstüne düşen gövdenin iriliği al-tında ezildi bir an... Uzun bacaklarıyla, mücevvezesi üstündeki bedenden taşıtı. Ne olduğunu araştırmaya kalmadan, yanibaşlarına düşen bir gülle, kocaman bir çukur açtı... Altalta içine yuvarlandıklarında, yü-zü gözü toprağa belenmişti birinci Vezir'in.

Ondan önce davranıp, kürkünün tozlarını silke-lemeye uğraşın kurtarıcısına baktı sevecenlikle... Bildik ablak çehresini araştırdı belleğinde. Sonra birden, omuzunu kavrayarak;

— Hüseyin Paşa!.. - Diye haykırdı. - Nice bir borçlu kılmaktasın bizi...

— Siz devletin direğisiniz efendimiz. Bin Ağa'nın canı, bir parmağınıza kurban...

— Paşa, dedik, - diye diklendi Sokollu... - Serdar vekilini kurtaranın ağalığı mı olur imiş... Hemen akşamına hüccetini vereceğiz. Hele yardım eyle de, otağımıza varalım.

Hüseyin, hafif aksayan Sokollu'yu kucaklarcasına geriye taşıdı. Otağına götürdükten sonra, ayağını yokladı. Acıyla irkildiğini görerek;

— Varıp, Hekimbaşını çağrılایayım efendimiz, - diyerek fırladı otağdan...

Sinan Çelebi, yüzündeki üzücü, karabasının dan sıyrılmanın sevinciyle değiştirmeye davranarak, Hüseyin'in ardına düştü. Sokollu'nun ayağına yapıştığında, gözleriyle yalnız kalmak istediğini belirtince, Sokollu, ağalarını dışarı çıkardı. Hüseyin de arkalarısıra çıkarken;

— Sen kal. Diyeceklerimiz bitmedi, - dedikten sonra, Sinan Çelebi'ye. - Buyur... yad değil... O olmasa, şimdi ölmüştük!..

— İşte o zaman, ordu bozulmuştu ki efendim, - diye döküldü Sinan Çelebi. - Önünü kimse alamaya ve dahi, devletin sonu gele...

— Hayırdır, - diye ikircimlenerek kaşlarını kaldırdı Sokollu.

— Yanınıza gelmek için nice bir bahane uyduracağımızı bilemezdik efendimiz, - diye sözü gevelemeyi sürdürdü Sinan Çelebi. Sonunda; - Demek ki Allah, devletin daim olmasını istemekte... Efendimiz, azbiraz önce sizlere ömür... Dar-u bekaya intikal eylemiş bulunmaktalar. Bir neferin gayretine borçluyuz, sizi ve dahi devleti...

— Ne? - dedi Sokollu. - Kimsenin haberi var mı?

— Uyumakta olduklarını söyleyerek ayrıldım yanlarından. Kimsenin rahatsız etmemesini de tembihledim efendim. Cafer Ağa, kapısında beklemekte... Cebrâil gelse içeri salacağını sanmamaktayız...

— Öyleyse biz varalım, - diye doğruldu Sokollu. Ayağının üstüne basmasıyla kıvrınması bir oldu.

Sinan Çelebi, ayağını yakılamayı sürdürdükten sonra, bir hap yutturdu;

— Devletlim. Azbiraz soluklanın. Biz varıp, nöbete girelim.

— Olmaz. Soluklanacak zaman mıdır? Bir boş-boğaz bozguna neden olur ise, nice bir tutulur bu oldu? Tez varıp tedbir görelim. Ve dahi Cafer Ağa'dan yardım dileyelim.

— Siz bilirsiniz ama, ağzı sıkı adem olduğuna tanıklık ederiz.

— Biz de ederiz, - dedi Sokollu. - Ama, söyleme·diyen olmayanda neylesin? Bağlılığı ölçülmez. Acısından dayanamaz ise, işimiz bitik. Tam da kalenin muştusunu verecek hale gelmiş idik. Yazık... - Sonra birden başını dikti. - Şimdi yazıklanacak zaman değil. Devlet bizden gayret beklemekte. Hüseyin Paşa, - dedi sözünü unutmadığını vurgulayarak. Kolunu uzattı. - Hele desteğini sürdür bakalım. Otağ-ı hümayun'a varmamız gerek.

Hüseyin, baston örneği sokuldu Sokollu'ya. Koca vezir, ayağında hiç bir şey yokmuşcasına yürüdü, yüzünü buruşturmasına karşın. Hakan'ın otağına vardıklarında, Hüseyin'i kapıya dikti;

— Cebrail geçmeyecek Paşa, - dedi. - İşimiz bitende biz haber veririz. - Sonra Cafer Ağa'yı da çekiştirerek, içeri girdiler. Başucuna vardığında dizüstü çöktü; - Efendimiz, - diye hıçkırdı. - Size muştı getirmek dilerdik. Yetişemedik. Şimdi hüznümüzü

unutmaya koşuluyuz. Cafer kuluna Allahtan sabır dileriz. Bize yarıdakçılık edecek. Hekimbaşı Sinan Bilgemiz ise, devletinizin görkemiyle durmasını sağlamış bulunmaktalar. Kendilerine nice hayır dua etsek azdır. - Sonra birden doğruldu. - İmdi, tedbir gerek kocalar, - dedi. - Durumu bilen dört kişiyiz. Başkası öğrenmeden, sorunu çözümlemeye koşuluyuz... Siz çelebi hekimbaşı, cesedi tahnit edin. Biz de Cafer Ağa ile gerekli olacakları düşünelim... - Hekimbaşını bırakarak, Cafer Ağa'yı kıyıya çekti. - Deriz ki, hizmete dilsizleri verelim. Güvenilir ademlerdir. En azından söyleyemezler... Siz, zaman zaman efendimizin hattını taklit ederek buyrultular yazın... Yakın ademlerinizden biri, Sultan Selim'e yetişsin... Tezden haber iletip, çağırılalım.

— Hasan Çavuş, sınanmış ulaktır efendimiz, - dedi gözlerinden akan yaşları yumruğunun tersiyle silerek Cafer Ağa... - Ondan artık bir de kendimizi biliriz. Ne var ki burda gerekli olduğumuzdan, tezkirenizi buyrunuz, tez yollayalım.

Sokollu yeni padişahı kutlayan ve tezelden Zigetvar'a yetişmesini dileyen mektubunu yazarken, Cafer Ağa dışarı çıktı. Ardında Hasan Çavuş'la, arz odası olarak döşenen yere girdiğinde, mektubu hazırlayan koca vezir de dışarı çıkmıştı...

İlkin eline bütün yetkilere sahip bulunduğunu bildiren bir belge verdi. Sonra, mektubu tutuşturarak;

— Kulun güvenilirliği zor zamanda sınanır Çavuş, - diye söze girdi. - Ölümü aşip varacaksın. Ödülünü de cezayı da hızın tâyin edecek... Yolda belde, tozda, çamurda, konakta menzilde durmak yok... Biliriz çok bir uzun yol gideceksin... İşte her türlü yetkiyle donattık seni... Atını çatlat, satın alamazsan,

sür götür... Ama oyalanma... - Sonra kuşağından bir kese çıkardı. Uzattı. - Bunu da gerektiğinde kullanırsın. Şimdi namemizi, Şehzade Sultan Selim han hazretlerine, Kütahya'ya ertir görelim...

Hasan Çavuş, keseyi kuşağına, mektubu konyuna soktuğı an, gözden yitti...

Baba Gregor'un ölüm törenine vardığında, Kayseri kadısı Mustafa Âli efendi'nin de orda olduğunu gördü Bican... Yanına sokuldu;

— Başımız sağolsun, - dedi acılı acılı. - Çok bir bilge kişiydi... Ninemizin haldaşı, Saylan kocamızın yoldaşı, bizim de öğretçümüz idi... Yitirmenin acısını onarmamız olasız.

— Doğru buyurdunuz beyim, - dedi Âli efendi. - Bize çok yararı olmuş idi... Tarih yazdığımızı öğrenende, yanımızdan ayrılmadı... «Baka efendi», derdi sık sık, «her horoz kendi çeşnisine göre öter... Şimdi sen de, yazacağını iyi düşün... Her bir şeyin nedenleri derindedir. Kişi gördüğünü yazdığında, görebildiğini yazmış demektir. Ve dahi insan gözü, bilisi, belleğiyle bütünleşmeyince, kördür... Gördüğünü sanır... Tarih yazmaya sıvanan, ilkin Herodot, sonra da Ibn-i Haldun'u okumaya koşuludur. Biri görüp duyduğunu, biri araştırıp öğrendiğini yazmayı öğretir. Aralarındaki ayırım, duygu ile bilimdir. Ve dahi biri tanık ise öteki yargıçtır. Okuyana da yargı gereklidir. Neden dersen, tanık kendince anlatır. Yargıç anlatılanlardan yararlanarak hükme varır. Olgunun altındakini görmeli kişi... Görmedi mi nişancılıktan öteye gitmez... Hakan buyurdu ki, filânca paşa etti ki, buna karşılık kadı bilmem kim efendi hükme vardı ki, der geçer. Ve dahi bunu, bir gerçek sanır... Oysa iş, bütün bu denilen ve dahi edilenlerin gizini bulup çıkarmaktadır. Bunun için de olguya bakarken, kendini dışlayasakcın. Görünen mi, gösterilmek

istenen mi, gördüğün mü, gördüğünü sandığın mı
mı bir iyice araştıracaksın. O zaman belki derinlere
gitmek zorunda kalacaksın Haldun usta gibi... Ama
ortaya koyduğun da vekayiname ya da sicil olma-
yacak... Tarih olacak... Bak nice bir yaşanmakta...
Toplumun düzeni değişmeye duranda, kim kimin ya-
nında neden yandaşığa sıvanmakta? Bileceksin.
Yoksa, kadılığından görmüşsündür ki, yalancı tanık,
gerçek tanıktan düzgün konuşabilmekte. Yarına ya-
lancı tanık olmakla, bugünü kurtarabilirsin. Ne var
ki yazı bağışlamasıdır. Söz unutulur. Yazı okunur.
Okunanda da, her gün bir kez daha suçlanırsın. Ya-
zan kişi, aynı zamanda yapan kişidir. Dağıtıp, tozu-
tup, bileştirendir... Bunu becerebileceksen, yaz...
Beceremediğine aklın kesti mi, ko hakanın mansı-
bını da, vezirin ödülünü de... Sen geçtiğinde onlar
da geçer... Ama yazdığın!.. Yazdığın sana bir sorum-
luluk yükler ki, nice bir korksan hakkın...» O gün-
den bu yana, yazamamaktayım inanır mısın Beyim?
Oysa kolay yazardım. Lala Mustafa Paşa'nın yanın-
da nişancı idim... Ya ağzından, ya gördüklerimle pek
çok olayı kaleme aldım. Sahipkıran bilirdim Paşa-
mı... Sonra Gregor Baba'nın dediklerini bir düşün-
düm... Bu koca yapı içinde koca Hakan Süleyman
Hanın bile bir oyuncak olduğunu gördüm... Gördü-
ğümünden beri de, hepsini suçlayıp kurtalmaya dön-
düm. Bunun yanlışlığı da ortada... Nedenini göster-
meden, suçlamak da övmek de yanlış... Tutukluğu-
mun nedenini öğrenmeye gelmiş idim. Ölüsüyle kar-
şılaştım. Ne var ki, sizden söz ederken, işin gizini
bilenler arasında sayardı. Şimdi görmekteyim, yetip
gelmenizden. Bana anlatır mısın, nedir olup biten?

— Anlatacak olan sizsiniz bire Kadı... Biz dağ
başında türkmen, neyi nerden bileceğiz? Hakan buy-

ruk verir, ulus güç, yerine getirmeye sıvanırız durmaksızın...

— İyi beyim, iyi de, Hakanın sefere çıkmasını sağlayanlardan biri olduğunuzu duydum... Bir Zigetvar'dan ötesine gidilemedi... Gidileceği umudunda mıydınız ki, zorladınız?..

— Değirmenciler, «su güçlüyse bendi berkit, bent zayıfsa suyu akıt,» derler bilge efendim. Şöyle bir baktığında sözün anlamı bir... Ha bendi berkitmişsin, ha suyu akıtmışsın. Oysa bir düşünelim... Bendi berkitmeye zamanın yok ise, suyu akıtmaya koşulu değil misin... Koşulu olanda neyleyebilirsin? Ya bendi yıktıracaksın suya... Ya gerektiğinden fazla biriktirip, boşuna emek harcayacaksın... Toplumların gücü belirler savaşı... Baktın ki, devlet bendin, toplum suyuna dayanıksız, berkitinceye akıtırsın... Hakan bunu bilmekteydi. Bildiğinden, niceyse akıtacaktı suyu. Akıtacaktı ya, ne yana? İşte önemli sorun bu... Bir katkımız oldu ise, belki işin burasında oldu... Yoksa, haddimiz değil kimseye yol göstermek de, yön vermek de...

— Anlıyorum efendim.. Şimdi anlıyorum... Siz bir bahane oldunuz.

— Elbette... Eğer efendinizle, şehzade Bayezit çatışması gerektiğince kan dökebilseydi, on yıldan artık sefere çıkmayan hakan, son deminde yola düşerek, canını tehlikeye mi atardı bilmemektesiniz? Ama, ahali işin gizini bilmekte. Bir iyice dinlerseniz, siz de görürsünüz bir iyice... Saltanat kavgasının tepede tepişmek olduğunun bilincinde... Onca cönk ve dahi vaade karşın, bunca eyaletten, bunca insandan toplanabilen ne? Otuz bin kişi mi? Bir Malta kavgasında otuzbin kişi yitirdik biz... Bayezit ya da Sultan Selim birinden biri, haklılığını ahaliye kabul

ettirip, gerektiğince direnebilseydi, bir nlce can gl-
derdi düşünmekte misiniz? Ahali karışmadı bu işe...
Her zaman, yirml otuz bin kişilik ordular kurulur...
Yeter ki, ademe o gününden iyi gün sağlayacağını
bildir. Ve dahi bir kısmını ispatla... Yani ya tarlhcı
Kadımız, azbiraz altın dağıt, yalnız şu birkaç eyalet-
ten yanına otuz-kırk bin levendi toplayıver... Öyle
olduğunda da, umudun ardına düşenin canı tatlı-
dır. Vururken pek kıvrılır da, vurulmaya durdu mu,
tabanı yağlayıp bozulur... İşte Bayezit'in sonunda
görüldü... İki günden artık dayanamadı... Dayana-
mazdı. Ne var ki, bildiğimiz hakan, dayanır umdu...
Onca zamandır taht kavgasına hazırlanan, bunca
çürük çıksın, anlaşılmaz... Oysa, kendisi cöngü vur-
durup, sefer eylediğinde, yalnız Anadolu'dan ikiyüz
bin er toplayıverdi... Neden? Ahali cengi istiyor,
kavgadan kaçıyor da ondan... Onca zaman, sizin
efendilerinizin düzenleyip, kotardıkları kavga, sonun-
da birkaç bin kişinin ölümüyle birkaç şehzadenin
boğulması ve dahi Şah Tahmasb'a azbiraz altın,
daha da önemlisi barış güvencesi sağlayarak çö-
zümlendi... Çözümlendi ya, birkez umudun ardına
düşenleri doyurmak gerekli... Nice doyurursun?..
Ademler Bayezit ordusuna katıldılarsa, ya ellerinden
alınan mansıplarını yeniden kazanmak ya da man-
sıp koparmaklığa katıldılar. Sultan Selim yanına va-
rırken de öyle değil mi? N'oldu? Daha dün sayılacak
yakınlıkta olvarıp İstanbul'da divanı basmadılar mı?
Hakan cülûs bahşişini mi yetiştirsin, divanı basan
sekizbinden artık kişiye mansıp mı? Bir kez ite kemi-
ği gösterdin mi, vermek zorundasın Kadı hazretle-
ri... Verememekte isen ya ısırılacaksın, ya ısıracak-
sın... Ey, sen çobanlığa sıvandınsa, ne ısırmaya,
ne de ısırtmaya izin verebilirsin... O zaman, kur-

dun içine salacaksın sürüyü ki, ölen ölsün, kalan sağ-
lara sahip olabilesin... İşte işin gizi, eğer giz ise...
Oysa, tarih bilen kişi, tarihe baktığında, her bir şe-
yin, bir yanın çıkarı üstüne oynandığını görür...

— Görür de, bunca ademin ölmesinde kimin
çıkarı var?

— Şöyle bir kısıdan sayalım mı? Pek çok dir-
lik boşaldı Âli Kadı efendimiz!.. Savaşta yararlık
gösterenler, bu dirliklere atandı... Yine de boş ka-
lanı var... N'oldu? Dirlik kavgası bitti şimdilik... Az-
biraz da olsa yer alındı... Suhtenin boş gezeni zaten
sancak altında savaşa gitti... İşgöreni de bu yerlere
atandığında, kavganın neden çıktığı unutulur. Yeni
boşalanlara yeni ademler gelinceye, kişizadeleri di-
vana yerleştirmek kolay... Dönüp bakacak olana,
hani danişmendin dense, sesi çıkamaz...

— Öyledir de, bir türlü durmamakta yakınma-
lar, bunu nice bir yorumlarsınız?

— Bazılarının eli gerektiğinden fazla kana bu-
landıysa kadı hazretleri... Onu kendi kanında temiz-
lemekten öte çare olmamakta... Bir kez tattı mı ay-
kırının tadını, doğrunun çeşnisini alamaz kişi... Eh,
onun da yolu bulundu... Selim Han, gelir gelmez iler-
leri örgütünün kurulup, suhte aykırılıklarının gide-
rilmesini buyurdu. Tez zamanda bunun da üstesin-
den gelinir...

— Yani demektesiniz ki, her bir şey sonuçta,
yeni düzenin yandaşlarına yaradı. Peki başka yarar-
lanan yok mu bundan?

— Eğer varıp Beç'i alsaydık... Tuna'yı baştan so-
na denetimimiz altında tutabilse, bunu bir de Ren'-
le bağlasaydık Kadım, bundan herkes yararlanırdı...
Şimdilik Ahiler de yalandı azbiraz... Depolarındaki
malları tükettiler. Fıtyanın yiğitleri öldüğünden, ge-

dik isteklisi azaldı. Gazi dönenlerin de kuşağı dolu. Düğüne derneğe sıvanacaklar. Zaten o yüzden alabildiğine azalmadı mı son birkaç yıldır olaylar? Şimdi yeniden körüklenmek ve dahi dışardan beslenmek yerine, içerden semirmek dilenmekte ise, yeniden başlayacağından kimsenin kuşkusu olmaya...

— Beyim, - dedi canlanarak Âli Efendi... - Beyim bağışlayın. Bunca öngörü sahibi olduğunuz halde, neden katıldınız olayların içine? Madem biliyordunuz ki, nasılsa size dönmeyecek çıkarın ucu, neden bunca koşundunuz savaş için?

— Unutuyorsunuz' Kadı hazretleri... Biz de bir ulusun başındayız. Ve dahi durgunluk bizim de suyumuzu bendi aşacak denli güçlendirmekte...

Âli efendi ağzı açık bakakaldı Bican Beye... Ne diyeceğini, ne söyleyeceğini bilemedi. Ve daha önce budala türkler diye yazdığı yazıların karasından utandı...

Gregor babanın dindaşları bir ağızdan ilâhiye başladıklarından, açık ağzıyla katılıyor havasını uyandırdı bir süre. Sonra gözlerinde bitmez bir beğeniyle Bican Beye baktı!..

Françesko, Süleyman'ın konağına girdi... Sait, hemen önüne düşerek efendisinin yanına götürdü... Süleyman, iyice kocamanın fersizleştirdiği gözlerini Françesko Kronulu'ya dikti. Sonra belleğinin derinlerinden resmini bulup çıkardı;

— Nassi oğlumuz bizi düşlerimize kavuşturma işini sürdürmekte mi?

— Bunun için rahatsız etmekteyim efendimiz, diye eğildi Françesko. - Manchester'den bu yana do-

lanıp gelmekteyim. Efendimiz, artık öç saatinın geldiğini belirtmekte. Bilmem biliyor musunuz, Sultan Selim efendimiz hazretleri, efendimizi has nedimleri arasına aldılar. Hemen hemen her gün saraya girip çıkmaktalar. Bunun bir işareti olarak da, Teberiyeye gölü kıyısındaki geniş toprakları efendimize bağışladılar. Nakşe ile, onların arasında bir Kıbrıs kaldı...

— Evet bunu anlatmıştın... Malta bozgunundan sonra, Osmanlı'ya ada aldırma zor olsa gerek. Korkarız, bu karara varmaları olasız...

— Hayır efendimiz... Karara varılması onca olasız değil... Derya kaptanı Piyale Paşa, daha tahta çıkış sırasında Sakız'ın anahtarlarını armağan etti efendimize... Şimdilik önümüzde birinci vezir ile bir de müfti Ebussuud efendi bulunmakta... Birinci Vezir, efendimizi çok sevdiği halde, avrupalılara bir sözü mü vardır ne, bir türlü Kıbrıs işine yanaşmamakta... Ama eğer Ebussuud efendiyi kendimizden yana çevirebilirsek, kararın alınması kolay... Çünkü müftinin etkinliği açık. Padişah efendimiz, o zaman direnmesini kırabilir Sokollu paşamızın...

— İyi düşündü mü oğlumuz? Papa, ortalığı velleveye verir ise, yaptığımız yeniden yüzümüze gözümüze bulaşmasın. Yahudi kaç kez umudun ucuna yapıştığında yoksun kalmıştır. Yine yoksun kalırsa, çok uzun zaman toparlanamaz. Bizce tez davranmak iyi değil... Şimdilik Nakşe'ye basamak olarak kullanıp, Teberiyeye kıyılarını bayındır kılsak, çok daha iyi olur. Neden dersiniz, Papa'nın korosuna, korkarız bağnaz softalar da katılır. Ve dahi bize dinlerinde tananmayan yaşamak hakkını yitirmeye uğraşırlar.

— Her bir şey hesaplandı efendimiz. Bir kez Kıbrıs alınır ise, Nakşe'den vazgeçilecek... Her yıl

kırkbin duka vermekte efendimiz. Bunu yüzbine çıkardıklarında, Kıbrıs Osmanlı'nın gözünde altın yumurtlayan tavuk olur.

— Yavrum, - dedi güngörmüşlükle Süleyman. - Osmanlı tavuğu yumurtlatmasını bilir. Şimdi dünyanın egemeni o... Hiç ummadığın yerden, hiç ummadığın biçimde altın devşirmekte. Hint okyanusunda dolanan Portekizlinin bile üstüne varmakta. Şimdi durup dururken, yılda yüzbin duka için, bir ada almaya kalkışmasının bir nedeni olmak gerekli.

— Elbette var efendimiz, - diye atıldı Francesko. - Şimdiye hiç bu kadar yakın olmadık sultana. Ve bu yakınlıktan gerektiğince yararlanmak konusunda böylesi bir örgütlenmeye gitmedik. Akşam, yatağına vardığında, bizim düşlerimizle dinlenmekte Osmanlı Sultanı... Sabah arzodasına girdiğinde, efendimizin Akdenizin kilidi olarak sunduğu Kıbrıs'ın alınması gereğiyle karşılaşmakta... Ve asıl önemlisi, bunca uzun yılın çilesini dindirmek bize müyesser olacaksa, kendimizi mutlu sayarız, demekte.

— Sınamak istemesinler bizi Francesko? Kulduğumuzdan kaygı duyup, bir incelemeye kalkışmasınlar. Öyle olanda, bilesin ki, tümümüz, tümüyle ellerindeyiz. Kendi ademine bunca acımasız olanın, İspanya kralına göz kırpıp, Papa'nın engizisyonuna özenivermesi işten değil... Bir bakın çevrenize: Neler dönmekte. Ve dahi altın yumurtlayan tavuklar bir nice gırtlanmakta... Karındaşın, karındaşı öldürmesi ya da öldürtmesi değil. Birkaç kişi sonunda. Medrese olan yerlerden söz etmekteyim ben... Onca suhteyi bir yere doldurup, her türlü umutlarını ellerinden aldıktan öte, onları, yine onların köylüsü, karındaşı olanlara kıydırmakta bir güzel... Bunun sonucunda onlar da davranıp, işi büyötmekteler. De-

memiz o değil... İyİ düşünmeli yola çıkarken... Sınayıp, kendinden yana olmadığını anladığında, ege-menliğin acıması yoktur. Başını içkiden, kıcını iş-retten kaldıramaz sandığın bir nice adem, dimdik karşında duruverir... Tavuk kesilirken dayanama-yıp, başını öte yana çeviren, kurban bayramında kendi koyununu başkasına kestiren bir nice yufka yüreklinin insan ölürken bir nice kıvrandığına şaşar-sın... O yüzden size derim ki, bir iyice yoklayın al-tını... Ve bir iyice çekin kendinizi kıyıya... Ortaya çıkar, bir de Osmanlı'ya kestirerseniz yahudiyi, kor-karız kökümüz kuruya... Sığınacağımız yer kalmadı mı yeryüzünde, umudumuz da, düşümüz de elden gider... Neden dersen, onun suhtesinin de, altı bö-lük halkının da eli bir güzel silâh tutmakta. Bizde o da yok...

— Bizde silâh tutanı satınalacak altın var ama efendimiz. Bunu verdik mi, silâh tutanların tümü buy-ruğumuza boyun eğmekteler. Yalnız efendimizin Anadolu'daki ajanlarının silâhlı adamlarının sayısı, on-onbeş bini bulur...

— Sanmakta mısın ki, aydan aya aldıklarını bir çırpıda elde edeceklerini anladıklarında, bir gün durdururlar efendilerini. Yeter ki, azbiraz koltuk kovaltılsın.

— Anlaşıyor ki efendimiz, siz kampanyaya ka-tılmamak isteğindedesiniz!..

— Nerden çıkardın?

— Fazla kuşkulusunuz da!..

— Fazla yaşlı olduğumuzdan ve dahi çok şey gördüğümüzden oğlum... Yoksa, bunca zamandır efendin sayesinde biz de sarraflık ederiz. Canpulat-oğlu'nun hazinedarıyız. Ve dahi bütün Suriyenin ge-liri bizim kasalarımızda toplanır. Bunları bire bir

Kürt beylerine verip, yılı dolmadan üretiriz. Size verdiğimiz söz mü olur? Biz paradan başka şey de istenmekte sandığımızdan konuşuruz. Salt para ise hemen verelim.

— Şimdilik öyle efendimiz. Ebussuud Efendi, savaş fetvası için ellibin duka istemekte. Ötekilere de bir o kadar verilmesi gerektiğinden, yüzbini tamamlamak zorundayız.

— Bizim payımız ne olmakta?

— Onbin!..

— Oldu!.. - Ellerini çırttı Süleyman. Yetişen cariye parşömenlerle, divitini gösterdi. Rahlenin üstünde, kâğıda şifreli bir şeyler yazıp uzattı. - Geçerken oğlumuzdan aliver!

— Başüstüne efendimiz, - diye eğilerek geriledi Françesko...

Doyran parmağını küçük Koçu'nun dudaklarında gezdirdi. Hemen ağzı açılınca gülümseyerek;

— Sen de yaşamanın anlamını kavramaktasın he mi bebem!.. Sen de bilmektesin, neyin nereden geldiğini he mi? Yanılmaktasın!.. Her ağzına gelen süt vermez ki... Bir anadır sütlü memesini yavrusunun ağzına tikiştiriveren. Yaban kandırıp aldatmaya dönüktür bilesin. Bilmektesin de he mi? O yüzden sesin çıkmaz aldanmışlığına...

Bir yandan yepeşledi. Bir yandan bütün gövdesiyle dönerek salladı torununu... Koçu, onca beklemesine karşı memesinden yoksun kalınca, birden feryadı bastı. Ürküverdi Doyran. Hemen yepeşlemeye durduğu bebeği, anasına doğru uzattı;

— Hele hele, kızdırdık çömçe türkmeni... Ye-

tiş kızım... Gökçe, tez eriş de kurtar bizi bu zorbanın elinden... Amanın, yıkacak ortalığı... Kız Gökçe!.. Neredesin?

Gökçe ellerini kurularak kaptı bebesini. Hemen dolu bir fildişi sürahi örneği gövdesini yarıp çıkan sütlü memesi, Koçu'nun ağzında devindi. Birden gırtlığına dolan ılık sütle, sesi ıkıltıya dönüşüverdi bebeğin...

— İşte bu!.. Aferin benim aslan oğluma... - Diye ayağını öptü Doyran. - Bilmektesin he mi yavrum. Ağlayacaksın. Herkesten çok ağlayacaksın ki, herkesten çok sana baksınlar... Yoksa bil ki, yeryüzünün kurdu kuşu senden almaya koşar da, birinin akına vermek gelmez.

Gökçe, bir yandan emiş emiş sağılan sütünün dinginliği, öte yandan anasının bilici sözleriyle, gözleri ışılayarak bakıyordu. Doyran kızının bakışlarındaki doyumlu mutluluğu görünce, kıvandı;

— Abdülhalim oğlum iyi yetiştirilmiştir Gökçe kız, - dedi. - Alkaevli soyu, mutsuzluğa alışkın değil... Öylesine yenilivermez. Dizginliğinden anlamaktayım ki kızım, arada bırakıp sefere çıkmasına karşın hoşnutsun erinden!..

— Kentleşmemizi isteyen siz olmadınız mı ana? Kasım Bey boyumuzun ulularından. Divriği Beyliğini, Abdülhalim'in subaşılığıyla kabullendi. Bey Babam da bunu istemedi mi? Dilese sancakbeyliğini almaz mı damadına... Hele yetişsin demekte. Demek ki daha yetişkinliğinden güvenli değil.

— Türkmende nereye varılmak gerekliyse kişinin kendinin varması yazılı değil mi kızım? Bir tek bey soyu ayrıktır bundan. Ve dahi Abdülhalim oğlumuz bir yerde sıkılmakta ise boyumuzun kocalığı ve dahi yazıcılığı hazır beklemekte değil mi? Baba-

sı yeterince kocadı. Gayri otağımızdan ayrılmayıp, bilisiyle aydınlatmaz mı boyumuzu? Ya da dilemek-te ise varıp köylerimizden birine konamaz mı dile-diğince? Ama kişinin kendi kazandığı yenenlerin en tatlısıdır. Kasım Bey yabancımız değil... Dilemektey-sen, kethüdalığına alıp, köylere sıkça yollamasın...

— Sakın ana, Abdülhalim de istemez bunu... Bilir töreyi ve dahi buyurduğun gibi kendi yolduğu otu, kendi dişiyle ezmeyi diler.

— Bilmekteydim kızımın seçiminde yanılmaya-cağını. Nice bir mutluyum.

— Mutlu olan hepimiziz... Baksana, bey ba-bam, yanından ayrılmaklığa izin vermekte sana. Ne-den? Mutlu olduğundan. Oysa öyle olmasa, adım attırmaz... Çağırtır bizi, oturtur yanına ki, gözü üs-tümüzden ırak olmaya...

— Yok tazem, - dedi başını sallayarak Doyran. Er otunu kendi yolup yemeye koşulu da, avrat ayırık mı? Ne babandan, ne bizden umma böyle bir göze-tim... Sen de mutluluğunu kurmaya koşulusun. Ge-rekmekteyse savaşı, dilediğince yola getirirsin. Yok-sa bir kez altetti diye, Bican Bey kızını hep yenilir mi sanmakta Abdülhalim Subaşı!..

— Sanmamakta anam... Hiç bir yakınmam, hiç bir dileğim yoktur Çalaba alkış!..

— Olsa da kolunu yen, başını börk içinde kır-mayı bilir ya türkmen, bizimki de söz işte. Torunum ağlamaya durdu mu, birden elim ayağıma dolan-makta. Sanki onca bebeyi ben çekip almamaktayım ana karnından. Ve dahi sanki tümü susup, dinlemek-te bizim dediklerimizi... Kocamaktayız Gökçe kız!.. Kocamakta ve dahi unutmaktayız bazı şeyleri anla-şılan... Hey Gökçe ninemiz!.. Kimbilir bir nice alaya otururdun bizi böyle görsen... Senin yaşadığının ya-

risına bile yarı ömrümüz durmaktayken kocalmak-
tan söz edenlere bir nice gülerdin. Gel de gül ba-
kalım. Kişinin kendi torunu başka m'ola? Başka ya!..
Beyimiz de senin torunun torunu değil miydi? Bir ni-
ce titredin üstüne? Ama o bey olacaktı. Azbiraz da
beyliğin üstüne titremek ödevinden değil miydi? De-
ğildi!.. Şimdi anlamaktayız.

Gökçe, Keçu'yu doyurmuş, altına bakmaya dav-
ranan anasına komadan, kundağını sarıvermişti. Dal-
dan dala konuşmalarını bir ninni gibi dinledikçe, şa-
şırdı;

— Ne olmakta anam, - dedi. - Babamı çok mu
özledin? Daha dün bir bu gün iki!..

— Yok özlemedim de, şaşırdım anlaşılan kı-
zım... Bunca yerleşiklikten sonra, bunca göçebe-
lik. Ve dahi yeniden yerleşikliğe davranınca, şaşı-
dım ola...

— Uzaktan da geldin. Yorgunluğunu alama-
mışsan, suç torununda... Gece bağıranda uykundan
sıçradığını görmemekte miyim sanıyorsun? Çiçek-
dağı nerde, Divriği nerde!.. Bunca yol, hem de oya-
lanmadan... Torun sevdasına seyirtip gelinince, el-
bette yorgunluğunu kolay alamaz kişi...

— Yakındır baban da görünür doru atının üs-
tünde. Demedi deme!.. Torununun doğduğunu, sağ
esen olduğunu bildi mi, atlanır. Kimse tutamaz onu
Çiçekdağında.

— Hele de oğlan olduğunu öğrenende!..

— Oğlan kız ayırmadı ki Gökçem!.. Hiç bir za-
man ayırmadı. Inan, kız olduğuna daha bir sevindi.
Belki beklediğinden. Beyçe ninemiz, naber vermiş
idi... Kıza adımı koyun, dedi gitmeden önce. Belki
de o yüzden. Ama, Inal karındaşın doğduğuna se-
ninkinden fazla sevinmedi inan. Töre, oğul yoksa

beyçe istemekte diye sıkılmaktaysan, o başka!..

— Benim beyçeliğim bu ana, - dedi Gökçe. - Varayım da bezlerini yıkayayım... Bez bırakmamakta. Yakında onca güzel halı dokuyan anam, bez dokumaya durursa şaşmayacağız.

— Sözü mü olur. Yeter ki tezgâhının düzenini tutmayı göster. Bilmektesin biz bu yerleşik tezgâhlarını pek işletememekteyiz.

— Inanılası değil anam!.. Sen ki, onca yıl yerleşiktin. Onca güzel dokur, onca güzel işlermişsin. Şimdi bu sözü ağzından duymak bir nice iştir?

— Ben yerleşikliğimde yaşamıyordum ki yavrum, - diye boynunu büktü Doyran. - Ot bir nice yaşar? Taş bir nice vardır?.. Öyle idim... Bilisiz, bilinçsiz ve dahi düşünüsüz... Oysa, adınla yaşa, ninen, aklıma bilinç koydu... Baban yüreğime seveda... Düşündüm, gördüm, yaşadım ve dahi öğrendim. Bunca yükü bir kuşca beyinle, bir serçe yüreğe yükleyende öncesi kalır mı? Öncesini sil. Ne ki bilmekte isem unuttum. Ne ki görmekteyim dört elle sarıldım ki, yaşamın da, sevdanın da doruğunda uçuşabileyim... Ve dahi Çalaba borç, kutluyum. Bir de yitirdiğime sahiplenebilse idim...

— Yitirdiğine sahip değil misin anam? Haberini almakta, aynı yerde bulunmaktan kıvanmamakta mısın?

— Haberini almaktayım kızım... Aynı yerde bulunduğumuza bir inanabilsem...

— Diliniz aynı, dininiz aynı ve dahi uyrukluğunuz bir...

— Bir yerimiz ayrı... Bir de onu bütünleyebilse idik...- İrkildi birden. Sirtında dolanan iki gözün ağırlığıyla ürperdi. Başını çevirdiğinde, kızı da başını kaldırdı.

Ayaklandı birden Gökçe... Ne zamandır bilinmez, kendilerini seyreyleyen Abdülhalim'e gülümsemi.

İri bir tesbih gibi dizelenmiş elmasların ortasında, som altından bir mühür kazınmıştı. Raşel'in ak gerdanına taktı kolyeyi Yosef... Ortadaki mührü kaldırdı. Altın şamdanı kavradığı gibi yaklaştırmak, yazıları okumasına yardım etti;

— Kıbrıs Prensi, Yosef... - Döndü. Birden kollarını kocasının boynuna sardı. - Safo Sultanın söyledikleri bu muydu? Birden kavrayamamıştım. Demek Kıbrısın alınmasına karar çıktı ha!.. Oh, Yosef, Yosef... Yahudi ulusu sana nasıl borçlu kalacak... İkinci Süleyman, ikinci Musa, ikinci İbrahim olacaksın... Yeniden kurucu... Nasıl nasıl sevinmekteyim...

— Çok zorladı Sokollu Paşa!.. Ama altın, onun zorlamasını bile yendi... Ebussuud efendi de bizden yana geçince, tek başına kaldı. Efendimiz, divanı katında toplayınca, işi bitti. Savaş kararı alınacağını bile bile bin dereden su getirmiş. Hattâ, duyduklarımız doğru ise, efendimiz azarlamış koca veziri... Damadı olmasaydı, diyorlar. İsmihan Sultan'ın mutluluğunu yıkmaktan çekinmeseydiler, oracıkta başı gitmişti Sokollu Paşa'nın... Baş gitmedi belki, gücü gitti... Kaç zamandır, ikinci padişah gözüyle görülen birinci Vezirin, onca güçlü olmadığı ortaya çıkmıştı.

— Bunu bizden bilmesin Yosef? Biliyorsun, bizi efendilerimize tanıtan kendileridir.

— Bizimle birlikte olmayı sürdürseydi, altına boğardık onu Raşel... O fazla verene gitti bildiğimiz.

Bizim verdiklerimiz, Topkapıyla, Ibrahim Paşa sarayı arasındaki o saraya yeter miydi? Ibrahim Paşa'nın görkemli olduğu söylenirmiş... Sarayından enderun kurulacak denli görkemli olduğunu biz de biliriz. Ne var ki, Sokollu'nunkinin yanında o bile sönük kalır. Topkapı yenisarayı ile yarışmakta bize kalırsa... Bunun için de kişilerin gücü yetmez elbet. Büyük devletlerin altın hazinelerine gerek var.

— Öyle olsaydı, annem ya da sen çoktan duyardınız Yosef... Belki gerçekten Kıbrıs'ın alınmasını tehlikeli görmekte?

— Hadi canım. Bu dönemde kim verdiği rüşvetle öğünmekte... Durum ortada... Bir birinci vezirlik hasıyla o saray yaptırılır mı? Aldığını nice bir ustaca almış olmalı ki, hükümdar çaşıtları bizimkilerin ağzına bakmaktayken, kulaklarımız sağır oldu... Yeniden sıkılamamış, yeniden düzenlememiz gerek haberalma örgütümüzü. Bundan sonra merkezi Kıbrıs olur... Öyle bir yer ki, topraklarımızla, Akdeniz'i birbirine bağlayacak. Ve birinde sıkışırsak, ötekinde genişleyebileceğiz...

— Ama Koca vezirin öfkesini üstümüze çektiysek, bunun altından nasıl kalkacağız Yosef? Bunu düşündün mü?

— Böyle bir durum doğacak olursa koca Vezir bizim öcümüzden nasıl kurtulacak onu düşünsün. Unutuyorsun ki Raşel, Osmanlı Padişahları bile bize borçlu...

— Ama borçlarını silmek için, sarraflarını öldürdükleri de biliniyor...

Birden korkuyla sarsıldı Nassi. Karısının gözlerinde eritmek istedi korkusunu. Başını salladı. Düşünceli düşünceli, kendini kandırmaya çalışan bir sesle;

— Ben de sana bunu anlatmaya çalışıyordum. Biz açıktan görünmedik ki hiç bir zaman... Ya Safo sultan istedi bunu, ya da divan üyeleri. İsteyenleri destekledik evet. Ama Koca vezire de hiç bir zaman saygısızlık etmedik. Bak bunu iyi düşündün. Saray bitti... İçine yerleşirken, bazı gereksinimleri olabilir. Amantini'ye yazayım... Gemilerinden birine halis Cenova kadifesi doldurup göndersin. Böylelikle koca vezirin de gönlünü alırız:

— Çok bir iyi edersin Yosef, - diye yeniden sarıldı kocasına Raşel... Sonra ikisi yanyana boğaza doğru döndüler.

Kuruçeşme sırtındaki konaklarından, firuze bir ırmak örneği akıp giden boğaza daldırdılar bakışlarını... Boğaz, akışıyla, Marmara'yı, Ege'yi, Akdeniz'i aştı... Vardı Kıbrıs kıyılarında dolaşmaya durdu...

Kapucubaşı, yanısıra yürüyerek, divanhaneye yönlendirdi Hüseyin Paşa'yı. Yeni sarayın görkemi altında omuzlarının çöktüğünü sandı Hüseyin. Ağalıktan, birden gözdeliğe sıçramanın sevincine, böyle bir yaşamın öykünmesi karıştı. İlerde yapacaklarını düşündü kapıcıbaşının adımlarını izledi.

Sokollu'nun katına sokuluverince, dizüstü çöktü. Sürünerek varıp eteğini öptü. Burnunun ucunda beliren eli kavradı. Öptü... Sirtında uzun parmakların sığazlamasını sezince başını kaldırdı. Ağır ağır doğrularak, Paşa'nın dizinin dibine oturdu.

— Aklımızda olmayanı başımıza getirdiler Paşa oğlum, - diye söze girdi Sokollu. - İstemediğimiz kararları alıp, uygulamasını üstümüze yıktılar... Meğer altının parıltısı, doğrunun gücünden üstün imiş...

Bir kez ağzını bulaştıran, daha demekten geri kalmamaya koşulmakta. Ve dahi bu günün kârını, yarının zararından yeğ tutanlar çoğunlukta. Önleriz, engelleriz sanmamız boş... Başımıza gelende anladık... Anladık ya, geç kaldık... Şimdiye her bir sözü müze, iyi düşünülüp iyi söylendiğinden güvenen efendimiz, rüşvet dolabının tozundakilere uydu. Kıbrıs'ın fethi kararlaştırıldı. Nice bir karşı olsak da, kazanılmasına koşulmaktan başka çaremiz kalmadı.

— Madem karşısınız efendimiz, bırakınız karar kılan kotarsın!..

— Birkez posta tırmanan bıraksın yazılı değil Paşa oğlum... Neyi önermektesin? Madem koşulduk ilkten, bu dolabı çevirmeye mecburuz. Bunun için de, yalnışlığını bile bile destekleyeceğiz. Ola ki zafer müyesser ola!.. O zaman, yanlışı doğrudur... Yok ise, hezimetin sorumlusu, başta bulunan olur... Neden dersen, biz düzenin sağlamca yürümesinden sorumluyuz. Oyun dolap, her bir işin üstesinden gelemedik mi, anlamımız kalmaz. Elbette ayrılıklar, aykırılıklar olacaktır. Ortada, devlet edinmek gibi bir ödül durmaktayken, kişinin sıvanması kaçınılmaz... Diyeceksin ki, hiç birimiz hakan olamayız... Devlet, Osmanoğlunun öz malı... Ama yönetmek de bizim... İşte kavga işin burasında verilmekte. Yanlıştaki olsun, doğrudaki olsun, bizi tökezletmeye koşulu altımızdaki de karşıımızdaki de... Biz de, bütün bunların üstesinden gelmeye mecburuz. Turalım, biz kenar durduk, yenildiler... Ne denir? Birinci Vezir, desteğini esirgemese kazanılırdı... Turalım bizsiz kazandılar? N'ola? Bizim postta kalmamızın gerekçesi tükenir... Yani Paşa oğlum, işin neresinden bak-san, bu işi kotarmaya debeleneceğiz... Ve dahi yoremizde bulanık hava bekleyen kurtların ağzından,

kellemizi de, düzenimizi de çekip alacağız bir güzel.

— Yanlış koşulan da, daha bir zor değil mi durum efendimiz?

— Yanlışın doğrusu karşısında değil, içindedir oğul... Bulup çıkarmak vazifemiz... Nedeni açık. Hepimiz faniyiz... Yerimize bilisizin gelmesinden, usta dolapçının gelmesi yeğ... Yoksa, elimizden tümüyle kapmaya düşman hazır... Ayağımız bir yol sürçse, türkmen tümümüzü silip süpürmeye beklemekte. O yüzden, sağlam tedbir alıp, ince hesaba oturacağız. Ve dahi bu yüzden, seni Habeşe Beylerbeyi yollayacağız!..

— Kulunuz, buyruğunuza ölmeye hazır efendimiz. Nerde, ne zaman karar vermek elinizde.

— Bunu bildiğimizden, Kızıldeniz'in ağzına seni dikeriz. Umman yakasında Şarlken forsunu pekçe kırasın... Portakallı, Felemenk ayırmayasın. Ne ki devşirilmekte, bir tamamca Süveyş ağzına yığasın ki, çölü aşdırtmak kolaylansın... Umduğumuz gibi çıkarsa, sefer üze türkmen nice bir levendi var ise döker. Irkına bağlılığı, devletine bağlılığından üst olduğundan İran yönüne sefer eylense kaçınır da, küffar üze olanda seyirtir. O yüzden, bütün bir Umman bölgesini sağlam ellerde tutmak gerek. Sudan ve dahi Yemen, Habeş eyaletinin gözünün altındadır. Orası sağlamca duranda, Mısır ile Suriye, Basra ile Tahmasb da kendini kollamaya koşulu... Türkmen'in kendine kızdığını bilmekte. O çekilip, derya yüzüne çıkanda iş karıştırmaya kalkışırsa, kendi oyununa gelir. İşte senin asıl vazifen. Körfezi bir iyice tutasın ki, senden habersiz bir kuş geçmeye... Şarlken, tüccar kılığında elçi yollamayı başardı mı, bizim rahatımız kaçır. Kaçmaması senin diraye-

tine bağılı...

— Körfezden tasanız olmasın efendimiz.

— Olsa idi, seni yollamaz idik... Göreyim seni Paşa oğlum... Hele şu işten zafer müyesser olarak çıkalım, dolapçıların dolabını kırmak da boynumuza borçtur.

— Allah doğrunun yardımcısıdır velinimetim efendimiz... Göreceksiniz, her iş istediğiniz gibi yürüyecek...

Venedik Doj'u Antonio Gritti, Giovanni'yi görkemli mermer sarayın çalışma odasında kabul etti... Giovanni ilk kez girdiği odanın büyüklüğüyle irkildi. Daha kapıdan baktığında masanın genişliği alabildiğine arttı. Maunun ak mermerler üstündeki donukluğunda ışılayan usta ressam renkleri gözlerinde yanıp tutuştu. Masanın ardındaki yüksek koltukta, olduğundan ufak görünen Gritti'nin önüne yürüdü. Dizinin üstünde yaylanarak selâm verdi. Şapkasının tavus tüyleri, masanın ayakları arasına uzanan İsfahan halısının çiçeklerine sürünüp geçti.

Gritti, selâmını bitiren Giovanni'ye elini uzattı. Eli yetişmeyince yerinden doğruldu. Uzandı... Elini sıktıktan sonra, karşısındaki koltuğa oturttu;

— Osmanlı gerçekten bütün gücüyle yükleniyse yapabileceğimiz çok az şey var demektir. Bunların başında da, onlara zaferlerini pahalıya satmak geliyor. Bunun için Venedik donanması elinden geleni yapacak Sinyor Amantini. Ne var ki, bundan sonrasında önemli adımlar atabilmeliyiz. Malta'ya yüklendiklerinde kendi aralarındaki çekişmeden yararlandık. Eğer Turgut'u bekleyip, onun yönetiminde yürüselerdi, korkarım Saint-Jean şövalyeleri büsbü-

tün yurtsuz kalacaklardı. Belki orayı alsalardı, biz Kıbrıs'ı kurtarırdık. Alamayınca, tam yumuşak karınlarının ortasına bir bıçak gibi sokulmuş Kıbrıs'ı almaları kaçınılmaz hale geldi. Kıbrıs olmaksızın yakın doğu ve dolayısıyla da Doğu ticaretini denetlemek olasıdır. O yüzden, ne kadar yıpratabilirsek kâr saymalıyız.

— Efendimiz, - diye hafif eğildi Giovanni. - Bunu açıktan yapabilir miyiz?

— Sakın ha!.. - Diye zıpladı Doj. - Osmanlılarla savaş durumu yaratamayız. Ada kendi başının derdine düşmüşçesine davranacağız. Kaptanlarımızın büyük çoğunluğu, onlar çıkarmaya giriştiğinden beri, korsanlık forsuna sığındılar. Bu demektir ki, Venedik Cumhuriyeti olarak biz, bu savaşa yabancıyız. Çünkü, imtiyazlarımız durdukça, Ada'nın da bekçiliğini onlara yaptırmışız, değişen bir şey yok... Savaş neden sayıp, pazarlarını bize kapadılar mı, işte o zaman tamamiyle batarız. Batı'dan eteğimizi topladık. Bir de Asya pazarları gitti mi, Cumhuriyet'In de işi biter. Zaten sizi bu yüzden çağırladık. Roma üzerinden geçerken Papa Pie'ye uğrayınız. Tam yetkili olduğunuzu gösterir bütün belgeler hazır... Uzun süre Galata'da Balyos'luk yaptık... Türkleri tanırız... Bir kez yengi kazandılar mı, çapulun paylaşılmasında birbirlerine düşerler. Eğer Papa Hazretleri, düşlerinin gerçekleşmesine fırsat kolluyor ve bizim görüşlerimize önem veriyor ise, ateşe maşayı bulduk demektir. Bir iyice yoklayın... Britanya Adasında tutunabilen tek Venediklisiniz. Size de görüşlerinize de güvenimiz tam. Sizin yolunuzu tutacakları bu yüzden destekliyoruz. Kararınız olumlu ise, saygıdeğer Pie'ye bildiriniz ki, Venedik donanmasını buyruğuna vermeye hazırız. Yeter ki, Fransa'nın taraf-

sızlığıyla, Saint-Jean şövalyelerinin katılımını sağlasınlar. İspanya kralı, Trablus'un acısını daha unutmadı. Üstelik, Akdeniz'in bütün kilit noktalarını ele geçirdikten sonra aynı armada ile dolaşmaya durursa, bize adım attırmaz. Asıl önemlisi de, Hint denizinden gelen haberler. Orda Portekiz kolonilerinin ezilmesinde Osmanlı kaptanlarıyla, askerlerinin rölü çok. Hint Okyanusundan ellerini çekebilmeleri, kendilerini Akdeniz'de tehlikede görmeleriyle mümkün. Eğer onları yenginin kavgası içinde yakalayabilirsek, uzunca bir zaman deniz egemenliğini elimize geçiririz. Cenova İspanya Kralının sözünden çıkamaz. Böyle dörtlü bir antlaşma, yanına Tahmasb'ı da alabilirse!..

— Tahmasb'ın katılacağını sanmamaktayım efendimiz, - diye atıldı Giovanni. - Çok haklı nedenleri olmadıkça, Osmanlılarla kavgaya gireceğini sanmam. Şimdi o, Hint Okyanusunda, buyurduğunuz zayıf durumdan yararlanmak ve ordaki Türk devletleriyle bütünleşmek çabası içinde bulunuyor. Üstelik, Selim tahtta kaldıkça, Tahmasb'la savaşmayacağına söz verdi. Şimdiye değin de güvencesini yerine getirdi.

— Evet!.. Ama, biz yine de yoklanmasında yarar görmekteyiz. Önceleri Şarlken ile araları çok iyi idi... Bakarsınız yeniden bir anlaşma olanağı doğar. Doğmazsa, biz ikiyüz yıl ara ile yeni bir haclı seferi düzenleyebilecek güçteyiz. Bunun için gerekli para, Venedik Bankasının ajanlarının bulunduğu her yerde, emrinizde olacak. Yeter ki, kesin uzlaşmayı sağlayın.

— Şövalyeler için söz veremem efendimiz, - dedi Giovanni. - Ama, Papa yeni bir seferin havarisi

olmayı isteyecektir. Tabii bunun karşılığını ödeyebilirsek!

— Ödemek zorundayız. Başka türlü ikili oynayamayız. İmtiyazları yeniden satınalmak için gereken paranın yarısına yeni bir haclı seferini düzenletiriz, tasalanma. Üstelik, bunun salt deniz üzerinde bir sefer olacağını belirtirsen, gücü yeten herkesin, pay almak amacıyla katılacağından kaygı duyma...

— Şimdi bendeniz, salt Papa ile görüşeceğim öyle mi efendimiz?

— Şarlken'in burda sürekli elçisi var! Biz gerekeni onunla kotarmak üzereyiz. Papa, Medici soyuyla sağlam ilişkiler içinde. Jean Medici'nin çömezi olduğundan, Fransa Kraliçesi üzerinde son derece etken. Eğer, onları tarafsız kalmaya zorlayabilirse, gemi vermese de olur. Üstelik, onun çalıştığını görürlerse, şövalyeler hemen bize katılırlar. Böylelikle Osmanlı donanmasından daha büyüğünü kurarız. Hele bir de ödül çekişmesine raslayabildik mi? Kıbrıs'ımızı almanın bedelini yüksek ödetiriz.

— Anlıyorum efendimiz. Öyleyse ben oyalanmayayım... Size hemen haber gönderirim.

— Papa'ya anlatın sinyor Amantini; Bu çok önemli bir deneme olacak. Bir kez sarsabilirsek savaş makinasının kendi öz güvenini, Malta çıkarmasıyla, Avusturya savunmasından bu yana en parlak başarıyı elde ederiz. Böylelikle, paniğe kapılır Osmanlı egemenleri. Ve dışardan elde edemediklerini, içerden sağlamaya çalışırlar. İşte o zaman, kendi eteğini kendi ateşiyle tutuştururuz. Yüz yıl önce Osmanlıların bize yaptığını, onlara yapma sırası geldi. Nasıl, bütün yollarımızı tıkayarak komüneroslara neden

oldularsa, şimdi kendi içindeki başkaldırıyla hırpalanırken, biz başladığımız işleri bitiririz.

— Asıl üstünde durulacak bu sanırsam efendimiz. Bendeniz bu konuda kendi tanıklığımı ortaya sürebilirim. Canımı güç kurtardım. Bir küçük kıvılcım daha beklediğini anlatacak yeterince delilim var. Sanırım, bunlar saygıdeğer Papa efendimiz için yeterli olur.

— Yosef Nassi ile ortaklığınıza zarar verir sanmayın, - dedi birden bire Doj. O size oyun etti Kıbrıs düzenlemesiyle. Siz de ona oyun ediyorsunuz donanmalarına zarar vermek için. Ödeşmiş sayılırsınız. Ve belki de bu davranışınız, saygısını artırarak, ortaklığınızı daha da pekiştirir. Ve bilir ki, bundan sonrasında kârı bizim sırtımızdan değil, ancak türklerin sırtından kazanmaya yönelirse, daha çok olacaktır.

— Haklısınız efendimiz.

— Şimdi gidebilirsiniz. Unutmayın, sizden olumlu haber bekliyoruz.

— Haberlerin olumlu olması için her şeyin yapılacağından güven duyunuz efendimiz, - diyerek kalktı Giovanni: Yeniden yerlere değin selâm vererek, çıktı.

Mahmut, Murat'ın kolundan çekiştirerek, Liman Hanı'na götürürken;

— Yaşamımız kavga içre geçti Murat Paşa oğlum, - dedi. - Hele Yemen çölllerine dalmadan gönlümüzün pasını bir silelim...

— Olvarıp, beyliğimizin düzenini tutsa idik, daha bir iyi olmaz mıydı Paşa efendimiz.

— Varacağız elbet. Önce, yaşamak bir nice güzel iştir görelim. Ve dahi beyliğimizde tutacağımız düzenin aslını bir seyreyleyelim de ondan sonra varırız... Niceyse ademlerimiz öteki gemiyle gelecekler. İki günlük zamanımız var. Hadi çekinme. Kuşatındakine dokunmayacağız. Masraflar bizden. Nasılsa, fellâhın zengini bizi beklemekte. Boynunu vurduk mu, sandığımıza altın akması işten değil.

— İyi ama, Lala Paşa bizi görevlendirirken, göreyim sizi, dedi. Adalet içre davranıp, devletimizin direğini bir sağlamca tutun...

— Bire Murat can, bunca dolap içre büyüdün. Bunca soygun gördün, bir nakşibendiliğe soyunmakla, her bir lekeden arınıp, silindin mi? Lala Paşa kendisi adalet içre davransa, bunca oyunu bir ipte oynayabilir miydi?

— Anlamadım bağışlayın efendimiz.

— Anlamazsın elbet... Bir düşünsene, bizi nelerle koştular? Ve dahi şimdi neyin bedelini ödemektedirler? Yemen, bir zengin ve dahi doyurucu yer olmasa, Kıbrıs'ı aldığımızın hemen ertesinde ödül olarak bize verilir miydi? Biz bunca mı budalayız ki, Lala Paşamızdan öğrendiklerimizi uygulamayalım... Ve dahi uyguladığımızda, sırtımız yere gelsin mümkün mü? Elbette varıp, nice bir tuzu kuru var ise kaddini bükeceğiz. Ve dahi onların ahaliden sömürüp biriktirdiklerini, biz devşireceğiz.

— Haksızlık olmaz mı bu?

— Kime? Ahaliye mi yoksa ahalinin kanını emene mi? Bir düşün bakalım, biz de onlar gibi ederssek ahali kan kusmaz mı? Yok Murat can, biz kene yi yolacağız. Kene ahaliyi yolarsa, kendi bileceği...

— Şimdi anlamaktayım efendimiz. Madem buyurmaktasınız.

— Ha şöyle, seni kendimize mirmiran etmeyi kurardık. Yanılmadığımız ortaya çıktı. Hele bir sı-nayalım. Sonrasında Allah kerim.

— Tasanız olmasın. Sayenizde öğrendiğimi iş-lemekten geri durmam.

— Madem geri durmazsın, varalım, azbiraz eğ-lenelim. Liman Hanının cariyeleri gibisi hiç bir yer-de bulunmaz. Halis Akdeniz kırmasıdırılar ki, tenle-ri kadife, dilleri hurma, belleri burmadır. Nice bir hü-ner aramakta isen, tümünü birinde bulup şaşarsın. Vaktiyle paşamız burda vali ikenden biliriz. Kişinin yüreğini serinletirler ki, genceldiğini sen bile sezin-leyemezsin.

— Daha şimdiden iştahım kabardı efendimiz.

— Öyleyse hazır dur... Olvarıp gördüğünde şal-lak mallak duralamanı istemeyiz. Tuvanalığını ispat-la ki, yerimize vardığımızda neler edeceksin bir gü-zel anlaşılsın.

— Siz buyurduktan öte...

Liman Hanı'nın kocaman kapısından içeri gir-diler. Gündüz sıcağının sinek kanatlarında yakamoz-lanmasını izleye izleye tertemiz mermer döşemelerin serinliğine sığındılar. İç kapı kendiliğinden açıldı. Trablus kuşağı al al, sarı cepkeni kara teninde yol yol ısılayan iri zenci, yerlere eğilerek karşıladı ko-nukları. Ağzının içinde hangi dilden olduğu anlaşıl-madan yiten sözcüklerle hoşladı. Yol göstererek, ka-pıyı arkalarından kapadı. Yüksek tavanın, gösterişli kemerlerin ortasındaki yer sinilerinin başına geldik-lerinde bir başka uşak karşıladı.

— Tez han sahibini çağrıla, - diye buyurdu Mah-mut Paşa. - Yemen Beylerbeyisi ve kethüdası paşa-lar gelmiş diye duyur.

Uşak, paşa sözcüğünü duyar duymaz takla ata ata geriledi. Hızla ilerleyerek hanın dibine yöneldi. Az sonra, sivri sakalı, burma külâhıyla kayarcasına gelen han sahibi;

— Buyursunlar paşalarım!.. Şeref verdiniz paşalarım!.. Size hizmet, bize minnettir paşalarım, - yinelenmeleriyle, dipteki geniş, yumuşak, İsfahan halısıyla döşeli merdivene çağrıldı onları.

Üst kattaki ipek minderlerle yorgunluğu unutturan çekicilikteki odaya girer girmez, Baykara faslı başladı... Murat müziğin nereden geldiğini araştırmaya davranırken, çevrelerinde mühür gözlü, hurma burunlu, hokka ağızlı cariyeler dolanmaya başladı. Elllerinde gümüş taslar, kristal sürahiler ve bakır sinilerin donanımı duraklattı Murat'ı. İnce tüllerin altında, şarabın lâlîyle yarışan tenleri... Trablus kuşaklarının incecik sıktığı belleri ve dansedercesine dolanan ayak bileklerine takıldı kaldı...

«Taşıyıp getirdiğimiz yük nice bir hafifmiş,» diye düşündü bir an. «Daha bir hafta önce kan deryasında yüzmekte, ateş kusan topların annacında canımızı korumaklığa devinmekteydik. Oysa şimdi, bunların sunacağı tada teşneyiz. İnsan, kötüyü ne kolay unutuyor. Ya da iyi gelende, kötü nasıl silinip gidiyor? Yaşasın Mahmut Paşa efendimiz. Her bir iyiliğini unutsak, kan deryasından, şehit örneği şu cennete töperlemesini unutmayacağız.»

Selim, karşısında dimdik duran birinci vezîrinin gözlerine şarap yorgunu bakışlarını dikti ilkin. Sonra ağır ağır kalın göbeğinin üstüne indirerek, utanç-

lı bir çocuk gibi durdu. Ardından fısıltısında kendi sesini yabancalayarak;

— Üzüntümüz anlatılır gibi değil, - dedi. - Edirne'de duramadık... Buyurmuştunuz!.. Akdeniz'de Hristiyanların iki ticaret kalesinden biridir Kıbrıs demiştiniz. Korkarız, bütünleşeler... İşte, bütünleştiler. Ve dahi biz donanmamızı yitirdik. Kolumuz kanadımız kırılıverdi. Yola düşüp, yanınızda olmaktan başka bir şey düşünmedik.

— Tasalanmayınız efendimiz. Devletiniz, çok öreni bayındır kılmaya hazırdır... Unutmayınız ki, biz onlardan ada aldık. Ve dahi kollarını, kanatlarını kopardık... Donanma nedir? Haliç ve dahi Gelibolu tersaneleriniz buyruğunuzu beklemekte. Azbiraz büyütüp, azbiraz üstüne düşüldü mü, deniz mevsimi gelmeden gemileriniz, eskisinden artık yelken basar deryaya... N'ola, onlar da bizim sakalımızı kesmiş olsunlar. Yerine daha gür ve dahi daha güzelini çıkarır hem de buyruğunuz sayesinde üstlerine salarız ki, akılları dura!..

— İçimizi ferahlatırsınız benim vezirim. Hemen buyrultu yazıla!.. Her uyruk üstüne düşeni yerine getire!..

— Bağışınıza sığınırız efendimiz, - dedi Sokollu. - Düşmanlarımızın beklediği budur. Yenilginin üstüne bir de avarız buyruldu mu, ahali kaynaşır. Yoksul, verdiği acısını yüreğinde duyar. Denilmiştir ki, çok veren maldan, az veren candan... Bu minvol üzere, eğer buyurursanız, deriz ki, donanmayı hümayununuzu hiç kimseden, hiç bir salma almadan donatalım. Böylelikle, dostun da düşmanın da isteği kursağında kalsın!...

— Hazinemiz buna yeterli mi?

— Hazineniz daha böyle nice donanma çıkarmaya yeterlidir efendimiz.

— Has bahçeden dilenen yer ayrılsın. Has hazinemiz buyruğunuzda... Ne ki dilenmekte ordan alınsın. Madem bizi tutuşturmaya hazır beklenir, karşılığı iyi verile.

— Ferman efendimizin. Hemen uygulamaya koyuz. Bundan öte, sizin de buyurduğunuz gibi iç ve dahi dış tedbirler almak gerek efendimiz. İki yüz yıldır, ilkkez bize dokunabildi hristiyan dünyası... Şimdiye, bizimle savaşmamaya savaş verirler idi... Korku ve dahi yılgınlıklarından. Gördüler ki, dikilende, bizim de, gücümüz sınırlı. Cennetmekân babanız bunu bildiklerinden, Avrupa'yı bölmek amacıyla, Frank devletini kurdurmuş idiler. Aynı şekilde, German ve dahi Flandr prenslikleriyle burgları bağımsız olma kavgası verirler iken, desteklemiş idik. Şimdi bunlara yenilerini eklemenin zamanı gelmiştir. Deriz ki, Polonya'nın yanına bir devlet daha katalım. Böylelikle, batının pay hırsını kabartalım. Kendi aralarındaki kavga, deniz savaşının hemen ardından başladı. Şarlken'in gözdesinden olan oğlu Don Juan d'Autriş Venediklileri bıraktı. Papa kaptan-ı deryası Markantonio Colonna da Sebastian Veniero'yu terkeyleyip, Rima'ya döndü. Venedik bir başına. Bu yüzden Navarin'in de saldıramadılar. Ancak, Uluç Ali Paşa kulunuz, büyük bir denizci olduğunu ispatladı efendimiz. Bize de bir şeyi açık öğretti... Denize, denizci gerek. Düşündük ki, derya kaptanlığınıza ona bağışlayınız. Onca güç durumda, bozgunu yılgınlığa dönmekten kurtaran adem, ustadır. Uluç adını, babanız cennetmekân Süleyman Han hazretlerinin, Barbaros reise yaptığı örneği, Kılıç'a çeviri-

niz. Böylelikle, yıldıyı yeneriz. Biz de yenilginin öfke-
siyle karaya dökülen leventlerin tahribini ve dahi sa-
vaş içre dahi yaramazlıklarını sürdüren bazı suhte
bölükleriyle birleşmelerini önler isek, düzen bir sağ-
lamca durur. Neden derseniz efendimiz, ahiyan her
iki savaştan da kârlı çıkacaktır. Öncesine cebe ve
dahi yarak verdiğinden depoları boşaldı. Yeni do-
nanma, yeniden pek çok işkoluna olağanüstü ça-
lışma düzeni getirecek. Savaştan önce gediklerin
yasaklanmasını düşünmekte idik. Şimdi bunu yapar-
sak, ahiyan devletinize duacı olur. Savaş içre yiğit-
liği görülen herkese yetecek denli mansıp boşaldı
efendimiz. Dirlikler, gedikler, naiplikler için yeterin-
ce adem bulunacağını sanmamaktayız. Bu yüzden
bir afv-u şahane ile, yaramazlık eden suhtelerinizi
bağışlarsanız, yeni mansıplarında uslu uslu oturur-
lar.

— Devlete başkaldıranları mı bağışlamayı ku-
rarsınız? Doğru mu bu?

— Kan herşeyi yudu efendimiz. Ademimiz yok!...
Ellibinden artık şehit verdik. Bir o kadarı da Kıbrıs'a
yerleştirilecek. Zaten, biz de affı, oraya gitmeleri
kaydıyla çıkarmanızı dilemekteyiz. Gitmezler ise,
demlerini heder kılacağız.

— Evet!.. Varıp orda yıkılanı onarsınlar. Böyle-
likle, güçlerini hayra harcarlar. Peki, Erdel için orta-
ya attığınız işte bir düşündüğünüz var mı?

— Selim Paşa kulunuz Moldavya'lıdır efen-
dimiz. Dağda, pek kavgacı bir karındaşı var imiş.
Sertlikte ve dahi lâf anlamazlıkta üstüne yok idi der.
Dağ prenslerinden olduğundan, bize de başkaldıra-
cağı açık. Ancak, Moldavya Şarlıken'in sınırında. Bir
bizden alır ise iki ondan alır. Bu yanında Polonya ve
dahi Tuna var...

— Çok iyi... Varıp getirsin, onu voyvoda edelim... Böylelikle dediğiniz yola varırsa, ötekiler de o yana dönerler... Frank Kralının davranışından hoşnuduz. Bize hıyanet etmedi.

— Elçisi piskopos de Noailles, sürekli arabulucuk ardında, Daha Magosa muhasarası sırasında Doj'un fevkalâde elçisi Jacoppo Rogazzini'nin bıraktığı yerden müzakereleri sürdürüyoruz. Savaş başlangıcından bu yana koduğumuz ambargo, Venedik'i çok zarara uğrattı efendimiz. Tersine bizim üreticilerimiz için de büyük bir olanak oldu. Bunu bir yıl daha sürdürür isek, Venedik dilediğimiz yerden barış yapmaya koşacaktır. Böylelikle donanma için ettiğimiz masrafları da onlardan çıkarırız.

— İyi ama benim vezirim, - dedi Selim. - Böyle olanda, kulun yerine fütüvvet ve dahi tarikat ehli gelmemekte mi?

— Gelecekler efendimiz. Şimdi buna mecburuz. Gelecekler amma, gerekli işleri görmekliğe. Cennetmekân atalarınızın kurduğu düzen, kurdukları üzre yürüyecektir sayenizde. Yeter ki, gerektiğince hoşgörülü, gerektiğince, sert davranılabilisin.

— Her türlü yetkiyi kutlu ellerine bıraktım benim vezirim. Bundan öte bizim mutluluğumuz senin buyrultularına onay vermek ve dahi devlet işlerine bulaşmadan, günümüzü gün etmek olacaktır. Neden dersen, bir kez bulaştık, az dahi devletimizin başına felâket getirecek idik. İyisi mi, ehline terkeylemek yeğ...

Sokollu, işini bitirmişlerin kıvancıyla geriledi. Selim bir an önce hareme dalarak, gönlünün erincini kutlamaya koşmak amacıyla hemen ardından ayaklandı. Sokollu, arzodasının kapısında ellerini oğuşturdu. Uzun bedeninden umulmaz bir diklikle, Top-

kapı Sarayının cınarlarına değecekmişcesine yük-
seltti başını. Göklere baktı; «Yüz yıldır adım adım
oluşan düzen, şimdi yerine yerleşti,» diye düşündü.
«Gayri bundan öte, avuçlarımızın içindekini kaçır-
mamaya dikkat etmek, bizim yetiştireceklerimize kal-
dı. Davran sokoloviçli Mehmet. Davran ki, devlet
gölkemini dilediğince kullanmak nedir göresin... Av-
rupayı ve dahi asyayı birbirine katmanın yolları ner-
den geçmekte, bir araştı. Öyle telâşa düşürmelisin
ki, yengi, yenilgiye dönüşmeli... Düşündüklerini uy-
gulamak için işte sana alan. Astrahan'dan öteye,
Hazar denizine bir kanal açtırmalısın. Bir de İske-
deriye yakınından Kızıldeniz'e... Böylelikle bütün su
yollarını elinin altında toplarsın. Ve dahi böylelikle,
tezden dünyanın dört bir bucağına gemi yetiştirip,
hakkından gelirsın. Kıbrıs'ı rakiplerin istedi. Sen
kullan. O kilidi, gerektiğince kapatırsan, anahtarın
avucunda olduğunu görürler. Gayrı, ötesinde bizi
tutacak güç olmaz. Derya boğuşması sayesinde
onulmaz korkumuz türkmen, yumuşadı. Ele gelen
ademinin yarısı adada, yarısı deryada gitti. Şimdi
bir de beylerini doyurduk mu azbiraz. Onlar yatıştır.
Yatışmayı, su yollarının tamamına el komak biçimin-
de kullanabilirsek, çok bir iyi olur. Yalnız, Kırım Gi-
rayı Devlet Giray, bundan kuşkulandır. O zaman da,
Astrahan'ı Moskva Knezine veririz. İvan, Giray'ı
denetler. Başkaldırdığında yutacağı hoş bir lokma-
dır Bahçesarayı... O yüzden denize inmeli ve da-
hi kanaldan yararlanmalı. Hem de, kendimize iyi
bir sınır çizmiş oluruz. Kudretimizin ve gölkemimizin
tadı başka türlü nasıl çıkar? Ve hizmetimizi nasıl
tamamlarız? İmdi varıp, İsmihan'ımıza muştuyu ver-
meliyiz. Gayrı babası, her bir işi bize bıraktı!..»

Atının üstünde dikildi. Başının göğze erdiğini sez-

di. Marmara, önünde dalgalanıp bütün morluğunu, boğaz ayaklarının altında hışırdayıp bütün maviliğini kucağına sundu. Ağır ağır kapının ötesindeki kendi sarayına giderken, başının içi arı kovanı gibi pe-teklenmekte ve dünyanın neresinde, nasıl bir yangın tutuşturacağını düşünmekten zonklamaktaydı.

Doyran, oğlunun alayını yokuşun başında görünce, beyçeliğini unuttu. Tuğrasını düşürdüğünü sezmeden, seyirtti İnal'a doğru... Ardı sıra sürükleyip geldiği bölüğüyle yorgunluğu açık olan genç adam, anasını görende canlandı birden. Atından atladı. Bütün bölüğünün atlamasına aldırmadan varıp, anasına sarıldı. Öpüşüp koklaştılar. Doyran, sırtını sığazladı oğlunun. Sarmaş dolaş otağa vardıklarında, hemen kımız taslarını doldurup döndü. Herkese sunduktan sonra;

— Yiğitliklerini anlatmayacak denli yaşlanmış beyim, - diye gülümsedi.

— Yiğitlerin tümü öldü anam, - diye yanıtladı İnal buruk buruk. - Bize de mansıp almak düştü. Anlatacak ne var? Cenk işte... Vardık ve dahi Kıbrıs'ı aldık. Aldık ya, İnebahtı bir yanımıza inmedi ise, neyleyelim?

— Deryadır oğul,- dedi Doyran. - Kamber köca sefer dönüşlerinde az mı anlatırdı? Bazen dalgası köpürüp, hiç yoktan gemi yutar imiş...

— Bu öylesi olsaydı anam, kazadır der geçerdik. Oysa, deryayı bilmeyen, derya kaptanlığına sıvananda, neylesin deniz kurtları? Yenilgiye tutuklu olduklarını göre göre cenkleşmek bir acı ki... Umut-suzsun ve dahi sonucu bilmektesin. Oysa seni yöneten, bilmemekte ne olduğunu. Saray oyunu gibi

köçeklenmekte. Hem kendi canından olmakta, hem seni bitirmekte bir güzel... Bu yanı da olmasa işin, kıvancımız nice büyüktü.

— Eh, savaşın acı yanı da, tatlı yanı da vardır, - dedi Bey. - Mansıplandığını söyledin. Hele de ki, ..oğlumuzu nice bir koparıp almaktalar.

— Bize Çorum'u verdiler bey babam. Elbette olurlanmadık iznini almadan. Hem iznini, hem güvenilir ademlerinden bazılarını vermez isen, sancakbeyliği nemize!..

— Bir de kendilerine soralım. Çorum iyidir. Türkmen yatağı. Sözün dinlenir, buyruğun geçer. Kimleri istemektesin?

— Demek izin çıktı!..

— Biz sürüleri sana bırakıp, kendimiz oturmak dilerdik. Madem bizden önde gitmektesin, alkışımız da bilece gelir. Bize göçmek yazıldıysa neyleyelim? Binboğalardan Çiçekdağına gider geliriz. Gayrı köylerimizde konaklarız, kentleşmeye başlayan dirliklerde menzillerimiz var. Yoksun ve dahi yoksul sayılmayız. Oğlumuz sancakbeyliğine varmaktaysa, yardım ve dahi desteği bizden olmuş çok mu? Hele de bakalım?

— Süleyman Bey, Kıbrıs'ta yerleşen leventlerin başında kalmayı yeğledi bey babam. Olmazlanmadık. Eniştemize de dirlik önerdiler. Ne var ki, izniniz olursa bizim kethüdalığımızı yeğler. Bunlara bir de Davran Kocamızı eklerseniz, gayrısında gözümüz yoktur.

— Davran koca, bir koca oymağı da bilece götürür hey oğul. Yerin var mı?

— Altı bölük halkını kendimiz atayacağız. Diğeriz ki çevremizde yaban bulunmasın.

— Uz görürsün, oğlum. Uz işlersin. Bizden alkış

ve dahi onay. Hele kocamız ne buyurmakta?

— Kocaya buyurmak değil, buyrulani işlemek yaraşır beyim, - diye atıldı Davran Koca. - Yaşamımızın sonunu Inal Beyimizin gölgesinde geçirecek isek, neden olmazlanalım.

— Abdülhalim oğlumuz oyunu baştan verdiği-ne göre, bize diyecek söz kalmamakta. Hem oğlumuzdan, hem torunlarımızdan uzak kalır bellersiniz he mi? Bunca çoğalmış ulusta, beysiz sürü yaya-cak çoban yok mu bellersiniz? Görürsünüz bakalım, nice bir konmaktayız yanıbaşınıza. Görür ve dahi serdardan daha uzak bir sancak istemediğinize yalarsınız.

Beyin şakası, tasların dibindeki kımızlarda kaha-kaha oldu. Her biri, yaptığından hoşnut, güleç yüzlerle birbirlerine baktılar.

Kâmil Çavuş, ellerini oğuşturarak Murtaza'yı çağırıldı. Niksar hisarının bir benzeri olan konağının kalın duvarları arasında, dolanmakta olan kethüda, efendisinin çağrısına seyirtti. Önünde baş kırdığında;

— Baka Murtaza Ağa, - dedi Çavuş. - Bu medreseler fesat yuvası olmakta sürüyorlar. Elebaşılarının bazısı Kıbrıs savaşında, bazısı kadılık kethüdalıklarında kaldı demekleyen iş daha bir kötüye varmakta. Şimdi eski ustalarından yoksunlar. Ne var ki, tez zamanda eğitilmiş olmaları kaçınılmaz. Gaybi Molla, Tarsus medresesine müderris olmuş. Burdaki eski yoldaşlarını mansıba çağırılmış. Kimi kadı naibi, kimi sancak defterdarına kethüda gitmişler.

— Bu söylentileri biz de duyduk efendimiz. Ama katınıza getiremedik. Neden dersiniz, görevlileriniz yine tecavüze uğramaktalar. Üç ademden biri, dev-

şirdiğini sakat getirmekte. Olvarıp, peşlerine düş-tüğümüzde, kızılbaş tekkelerine sığınmaktalar. Suhtenin kızılbaşla ne ilişiği olduğunu bilmemekteyiz. Buyurdunuz ki, medrese, devleti kızılbaşın elinden kurtarmaklığa açılmıştır. Oysa şimdi tersi olmakta. Pîr Sultan denilen şeytan, suhtenin kanına girmiştir. Nerde bir bölük yakalayıp, işini bitirelim diye vardıkça, Abdalları pala ellerinde annacımızda bulduk.

— İşte benim söylediğim de bu!... Oğlumuz, Veliyyiddin efendi, Bağdat'tan Rum eyaletine tayin olundu. Sağolsun, İstanbul'daki efendilerimiz bu isteğimizi kırmadılar. Pîr Sultan denilen eşkıyanın kad-di büküldü demektir. İmdi, varıp oğluma yardım edeceksin. Çevrene bir nice levant ve dahi sekban toplar isen topla... İşte sana izin. Olvarıp, Yıldızelini bas. Burdan gitmekteyken suhteyi de bir iyice kır... Duyduğumuz, derya yılgını levantlar var imiş. Şimdi onlar yol kesip adem soymakta suhteyle yarışır olmuşlar. Onları da kıravar. Tasalanma, hüccetin elinde olacak.

— Güvenilir adem bulmak zorlaştı efendimiz, - diye eğildi Murtaza. - Bana azbiraz izin verilirse, gerektiğince devşirir, eğitir ve dahi buyurduklarınızın tümünü yerine getiririm.

— Oyalanmayasın. Sana on gün izin. Var devşir ve dahi hazırla. Ondan ötesini yolda işlersin. Neden dersen, işimiz acele. Yeni sancakbeyleri, bunca zamandır dizdarlık eden ve dahi ter döküp emek veren kişilere hor bakmakta imişler. Bazı kadılar da, faizin kanun üzre, onu onbirbuçuğu geçmemesi gerektiğini belirtmişler. Hattâ Engürü kadısı, çuha bahası diye kayıt ettirilmiş bir borcu iptal etmiş. Borçlu, beşbin akça almış. Binaltıyüz de çuha bahasından borçlanmış. Sonra da varıp kadının katına, bu kayıt, faizdir, demiş... Kadı neylese beğenirsin?

— Buyurdunuz ya efendimiz. İptal etmiş çuha bahasını...

— Çuha bahası paranın geliri idi oğul... Bunu öğrendi mi bizim Yakup Molla, hiç bir şeyimizi bırakmazlar. Bizim onlardan önce davranmamız bir zorunluluk. Bunca ademimiz içinde, sırdaşımız bir sen varsın. Anla ki, saltanatımızı yitirmeye yeminliler... Biz onlardan erken davranıp, başlarını ezmiyoruz. Suhtelerin yoldaşı kızılbaşları bir kez leventlerle tutuşturursak, bunun sonu gelmez. Görelim seni, elini tez tutasın. Hazırlık gör, gerisini sonra anlatacağız.

— Hay hay efendimiz. Tezden sekban yazarız. Bir görkemli bölük oluştururuz ki, adınıza yaraşır olur. Yeter ki, donatımda altın esirgenmesin...

— Esirgenir miymiş? Dile bizden ne dilemek teysen. Yeter ki, iş görülsün ve dahi geçen seferki gibi, duvarların ardına gizlenerekten sıyrılınmasın!.

— Suhte çok, ademim azdı efendimiz, - diye yakındı Murtaza. - Bir anda üç ilin suhtesi toplasıverdi. Nerden haber aldılar, ne çabuk derneştiler, akıl alası değil. Kaç sekban yitirdik, iki suhtenin karşılığında. Ama sonra!.. Bilmektesiniz, öcümüzü kordık. Her birinde. Yakaladığımız yerde yıktık. Ve dahi demi heder olanları, heder eyledik.

— İşte gene o günler gelmekte Murtaza... Göster bakalım hünerini.

— Siz buyuranda efendimiz! - Yaltaklanmasıyla, geriledi. Bölüğüne yeni adamlar yazmak sevinçle, yardımcısını göndermekteyken, davulların vuruluşuyla irkildi.

Kulak kabarttılar. Çığırkan, Sultan Selim'in öldüğünü, yerine Sultan Murad'ın geçtiğini haykırıyordu.

Nassi tam karşısında oturan Giovanni'nin gözlerine baktı. Gözlerindeki ışıltılar, kârlı bir iş yaptığı zamanların parıltısıyla tutuşuyordu;

— Oyalanmayın Sinyor Giovanni, - dedi. - Ne kadar erken varırsanız, o kadar iyi olur... Kraliçe Elisabeth'e saygı ve bağlılıklarımı bildiriniz. Hemen elçilerini yola çıkarsınlar. Ancak, Birinci vezir bu işe karşı olduğundan, yolda adamların başına bir iş gelmesi varsayımını gözden uzak tutmasınlar. Çok temkinli, hatta gerekiyorsa, tüccar kılığında göndermeleri doğru olur. Biliyorsunuz, Rumeli de, Anadolu da Lepanto yenilgisinin karaya kustuğu artıklar kirli... Yer yer eşkıya bölükleri yolları kesmekte. Denildiğine göre suhtelerle de işbirliği içindeymişler... Eski eşkıya başları, Kıbrıs seferinin yarattığı boşluklardan yararlandılar. Kadılık ve müderrislik gibi yerlere yerleştiler. Şimdi, ya eski yoldaşlarını kollamakta ya da bize zarar veren eşkıyayı korumaktalar. Bu yüzden, bir küçük tedbirsizlik, suçun onların üstüne atılarak, elçilerinizin öldürülmesine neden olabilir.

— Denemek zorundayız efendim... Ambargo bizi bitirdi. Depolarımız malla doldu ama keselerimiz boş. Eğer sizin desteğiniz olmasa idi, çoktan büyük tüccarın iflâsı kesinleşmişti. Ne var ki, dayanımız kalmadı artık. Ya ne bahasına olursa olsun anlaşıp, ambargoyu kaldıracağız, ya da eteğinize yapışıp, battığımızı açıklayacağız.

— Ve o zaman da birlikte batacağız... Müfti, Hoca Saadettin efendi, söz verdiler. Tam otuz bin du-

ka altınına mal oldu bu söz. Safiye Sultan'ın desteğini sağlamak da, kuyumcubaşılarımızın çok hizmetine neden oldu... Birinci vezir kabul buyurmasalar bile, Müfti elçileri karşılayacak. Böylelikle bir delik açacağız devletin kapısında... Bir kez iş devletten devlete geçti mi, ötesi kolay. Kapılar ağır da olsa ardına değin açılır.

— Yine önümüzü aydınlattınız efendim. Sizin desteğiniz olmasa, anlaşma umudu da olmazdı. Ve Felemenklilerle biz kesinlikle bunun altından kalkamazdık. Mallarımız hep bu pazarlar için hazırlandı. Hazırlandı ya, Venediklilere konulan ambargodan, en çok biz etkilendik. Biliyorsunuz, Venedik pasaportumuzu gösterip, yararlanıyorduk imtiyazlardan. Oysa, onu gösteremez olduk. İngiltere ve Flandr kentleriyle anlaşma yok... Kurtardınız bizi...

— Kendimizi de!.. Epeyce bir zaman var ki, dışardan gelenle tamamlıyoruz noksanımızı sinyor. Neden derseniz, ya borçlularımızı bulamıyor tahsildarlarımız, ya bütün köyü karşımızda direnmekte görüyoruz. Böyle ortamlarda, keseden yemek kaçınılmaz. Oysa para keseden yenilmez. Ancak işletildiğinde bir değeri var. Yoksa, güneş görmüş kar örneği, sele karışıp gitmekte. O yüzden, ödediklerimiz dışında bir borcunuz yok. Tasalanmayın. Yeter ki, elçileriniz gelsin ve bir kez Hükümdar'ın eteğine yüz sürebilsinler.

— Hükümdarın mı? Osmanlı yasaları mı değişmekte?

— Yok canım, değişen bir şey yok. Hoca Saadedtin efendinin eteği de, Hükümdarınkinden değişik değil... Hattâ, diyebiliriz ki, Hükümdarın yolsuzluğa bulanık eteği, Hoca efendidir. O yüzden, verdiğimiz boşa gitmemekte.

— Oh!.. Kimbilir bu muştuyu götürdüğümüzde, ortaklarımız nasıl derin bir soluk alacaklar. Ve kimbilir, belki de her ikisi birden gelmek isteyeceklerdir ilk elçi olarak.

— Josef Clements'i de yanlarına alsınlar. Böylelikle, ordaki bankamızın durumunu bir iyive incelemek olanağı buluruz. John Wright ile çok iyi geçindiklerini, siz yokken, dostluklarının iyi sonuçlar verdiğini biliyoruz. Böylelikle, sınırdan bu yana biz de yardım olanağını buluruz. Neden derseniz, çok sıkıştıklarında, ordaki işlerimizin sonuçlarını bildirmeye geldiğini savunabiliriz.

— Hay hay efendim. Hazır yol güvencesini de almışken, hemen gideyim Manchester'e.. Ve buyduğunuz gibi, Wright ile Clements'in yol hazırlıklarını göreyim. Bir kez devletten devlete kapıları açtık mı, ötesi kendiliğinden gelir.

Tarsus, Rüstem Bey Medresesi müderrisi Gaybi Molla, aklında ertesi günün dersini evirip çevirecek, Taftazani'nin Tavzih'ini kapattı. Hemen ardına uzandı. Oyma kapak Selçuk lâlelerini ısılata ısılata açıldı. Sahtiyan ciltli kitaplar gülümsedi. Ubeydullah bin İshak'ın Sadru'sş-şeria'sıyla, İmam Râdîyüddîn Hasan-ı Sagani'nin Meşâruk-u envârü'n Nebeviyyesini çekti. Aynı konuda değişik kararların nasıl oluştuğunu düşünerek, sayfaları karıştırmaya başladı.

Rahlede açık duran Taftazani'nin yazdıklarını izledi bir an. Meşarık'ta, aynı sorunu yakaladığında üstüne kapaklandı. Kitabın satırlarında yoğunlaşan bir gölgeye başını kaldırdığında, zıplayıp doğruldu.

— Bire bu bizim Çömçe Bali'miz değil mi? Göz-

lerimiz mi yanılmakta, gönlümüz mü aldanmaya açık!..
- Diyerek sarıldı eski yoldaşına. - Hoş safa gelmiş-
sin!... Ayaklarına sağlık Buyur!.. Buyur!

Çömçe, boynuna sarılıp kalan yoldaşının omuz-
larından öptü. Coşkun karşılamadan hoşnut, gözle-
rini kırıştıtararak gözlerine baktı uzun uzun...

— Gölgene sığınmaya geldik, - dedi sonunda.
- Bir sakıncası var ise!..

— Hoşsafa geldin, - diye yinelerken yanakları
al al oldu Gaybi'nin. Gözlerini Çömçe'nin dik bakış-
larından kaçırarak, ayaklarının ucuna indirdi. Bu
medreseye müderris atandığından bu yana eski yol-
daşlarının tümüyle ilişkisini kesmesinden utançlı,
durdurdu bir süre. Kendi kendisiyle hesaplaşmasını sür-
dürüyormuşçasına sallandı. Sonra bir borcun son
taksitini ödermişçesine başını kaldırdı: - Onur ve-
rirsin...

— Sağol önderim, - diye sürdürdü Çömçe. Sul-
tan Abdal Pîrimiz ile Ahi İsa da bilecedir. Söz ge-
tirmekten çekindiğimizden doğru katına varmadık.
Ola ki, bir nice durmuş oturmuş olsan da, bizden
ötürü gücendirirler seni!..

Gaybi ilkin boynunu dikerek dinledi. İçin için
kabaran bir özlem, aklının önerilerini susturdu. Ko-
lunu yakaladı Bali'nin...

— Tez varıp, fakirhaneye konalım, - dedi. - U-
zaktan geliyor olmalısınız. Aç yorgunsunuzdur. He-
le bir doyunup, dinlenin. Sonra söyleşiriz...

Çömçe Bali, Gaybi'nin birden devinmesine uya-
madı ilkin. Olduğu yerde sallandı. Sonra yele tutul-
muş yaprak örneği sürüklendi ardınca. Akşam karan-
lığı Tarsus yeşilini koyulturken, yüksek duvarlı bah-
çe içindeki konağa ulaşılar.

İki yetişkin gulamın dönenmeleriyle donanan

sofraya çöktüler ağız açmadan. Yol açlığının iştahı şapırtısı, ardardına sıralanan sahanların kalayını parıldattı bir anda.. Yumuşak minderlere bağdaş kurup, yumuşak yastıklara sırtlarını dayadıklarında;

— Sivas soyguncusu bizden hazırlıklı imiş Molla can, - diye söze girdi Pir Sultan. - Engürü kadısı eski yoldaşımız Muslihiddin Efendinin kararı belimizi doğrultur sanmış idik. Gerçeğin her bir kişi için başka olduğunu gözden ıramışız... Muslihiddin kadı, aslını unutmadı. Verdiği karar, tefecinin tükrüğünü boğazında taş eyledi. Ne var ki, Muhyittin kadı da aslını unutmuş değil... Niksar zaiminin cöglü, elbette tefeciden yana yer tutacak idi. Biri yoksul adına eşkiya olmaktan kaçınmamış... Biri yoksulun ümüğüne çöreklenmeye hazırlanmış... Arada İsa Ahimizi de yakayazdık. Orda hüccet çıkanda, dedik ki mülkte yasa bir. Engürü'de pişen, Rum'a da düşer... Öyle olmadı. Yoldaşlarımızın bir bir mansıp kapması yoksula yarar demekte idik. Yanılmışız. Biri doğruyu işleyende, bini yanlışla döndürür olmuş. Muslihiddin Kadı, beş bin akçenin üstüne bindirilen binaltıyüz akçelik çuka ferace pahasını faizdir diye iptal etmiş idi... Muhyittin kadı, bu faizdir diyeni tutukladı. Satu bazara ket vurmaktan zindana koyacak idi ki, elinden güç kaptık. Kapanda da, babasının eşkiyabaşısı Murtaza yetmezmiş gibi, kendi soyguncusu Hurrem Kethüdayı da ademleriyle bilece üstümüze saldı. Basıldık ve dahi yenildik Molla can!. Türkmene karışmamızdan ürktüklerinden, sürüp Toroslar koyağına attılar. Varıp gölgene sığınmayı kurduk. Ve dahi görüp işittik ki, ulu dağlar arası bizim dertlerimizden arık... Muslihiddin Kadı'nın kestiği hükmün benzerini Davut Molla ile Suhraverdi Kadı da kesmişler... Ahali bayram eylemekte imiş... Te-

fecî soysuzları da altınını yükleyip İstanbul'a göç eylemiş oralardan... Yazık ki, hasa ayrılan eyaletlere!.. Yazık ki bizim gibi oralarda kalmaya koşulanlara... Ve dahi yazık ki, sığınacak yer bulamayana... Varıp, levent bölüklerinin arasına katışmaktan başka yol bulunmamakta! ..

— Levent bölüklerinin arasına katışmak yaraşmaz hak yolundakine, - diye atıldı Gaybi! - Yanlış yer seçip, yanlış iş tutmaktalar... Canlarını korumak, karınlarını doyurmak, sırtlarını pekleştirmek yetmemekte onlara... Her biri kuşağını altın, katarını ipekle donatmaya yeminli... Köy kent ayırmıyorlar... Varıp salgın salıyor, cerime topluyorlar... Verme-
yenin emçek kızını, tüysüz oğlanını çekiyorlar... İşkence edip, işrete dalıyorlar...

— Dur hele, - diye atıldı Çömçe! - Görmüş gibi suçlamaktasın. Ne tez unuttun, önderim? Bilece haksıza ziyan verdiğimizde, bizim için dahi aynı sözleri etmediler mi?

— Ettiler! Ant verip, mühür bastılar eşkıyalığı-mıza!.. Amma yalandı, - dedi Gaybi. - Yalan olduğundan tutmadı. Kendi karaları, kendi suratlarına yapıştı İnebahtı bozgununda. Ve dahi her birimizin demi heder kılınmışken, mansıpla donatıldık. N'ola? İmdi bilim üzre ders, yasa üzre hüccet vermekteyiz. Neden? Bizim amacımız var idi!.. Yoksul, yoksunluğundan baş kaldıramaz, hakkını arayamazken, yola çıkmıştık. Elbette yığılıp kalmışlığımızın, yarın kaygımızın da payı büyük... Ama yolumuz sağlam, istediğimiz yasa idi... Eşkıyalık ettikse bile, eşkıya olmadık biz. Amacımız bozuğu onarmaya dönüktü. Keseyi doldurmaya değil... Savunabilir misin şimdi le-
vendi? Bize benzer bir yeri var mı? Yok! Olmayan-
da da, ettiği rezillik... Oysa biz, tertemiz girdik yo-

la, tertemiz çektik eteğimizi çekildiğimizde... Ve dahi bozuğa yönelen düzeni, düzüğe değiştirmeye sıvandık yasal yoldan...

— Öyle mi sanmaktasın Müderris can, - diye atıldı Pir Sultan. - Siz yola girdiğinizde, Niksar Serdarı Kâmil Çavuş'un kırkbin akçe belirli bir zeameti var idi... Şimdi bütün Niksar ahalişi ona, Sivas yoksulu da oğluna çalışmakta. Kevork tefeci ile ihmiş-lar reaya'nın ümüğüne, Deli Dumrul örneği yanları-na varandan bir, varamayandan iki almaktalar... He-le bir düşün bakalım. Bir nice kodunuz, bir nice buldunuz. Ve dahi kendince karar kıl!.. Ettiğiniz iş, ür-küttüğünüz kurbağaya değdi mi? Anadolu'nun bir yakasında düzen doğruldu. Buna biz de tanıklık ederiz. Canik, Binboğa, Toroslar ve dahi Bozdağlarla Kaz dağlarının bulunduğu yerlerde aykırılık görül-memekte... Amma bunun dışında!.. Ne biz diyelim mollam, ne de sen duy. Bir iken vurduklarınız bin olup vurmakta... Sizin ayak tozunuzdan ürkenler, bizi Toroslar koyağına sürmekte. Neylesin yoksul?

— Pirimiz doğru buyururlar, - diye sürdürdü Çömçe! - Bir küçümencik zeameti soymakta diye üstüne hörlediğimiz yolsuz, bir kocaman eyaleti sö-mürmekte şimdi... Ve dahi olvarıp mansıp kapmadı isek bu yüzden... Düşünmekteyiz ki, soyguncunun doymazlığını kabartan biz olduk. Bunun bedelini öde-mek de, üstümüze borç!..

— Haşa!.. Biz, öğrendiklerimizin yolunda dav-randık. Haksızlık işleyeni hakka döndermekle yükümlü idik. Mansıpsız kodular, pusatlanıp hörledik. Mansıp vermekliğe koşullandılar, yüklenip yasala-rın buyruğunu yerine getirdik... Bundan ötesini de yapamazdık... Amacımız kalmaz idi... Amaçsız iş

de, çıkara dönüktür. Biz çıkardan arıktık. Çıkara döndü mü bir kez, gücü gücü yetene olur. Bu kargaşadır. Kargaşa ise eninde sonunda yoksulun daha bir kötölemesine neden olur. Olmakta da... Varsıl basıldığında altını sunup savuşmakta. Sonra da eşkiya bölüğü koyağına girdi mi, yoksulun ümüğüne çöreklenip, katıyla almakta. İşte az önce buyurduklarınız da bizi doğrulamakta. Oysa yoksul, olmadığından verememekte. Neylesin almaya koşulu? Oğulunu dağıtmaya zorunlu. Sonra da tanınmak korkusuyla öldürmekte boş yere işkence ettiğini... Görmüş gibi söylemektesin dedin Balım!.. Güvenilirden duymak görmeye yeğ değil midir? Duyduklarımız tanık istemeyecek şeylerdir. Kiminin ellerini kesmek-teler, kiminin tırnaklarını söküp, sinirlerini, kızgın şiş-lerle dağlamaktalar... Biz bunları işledik mi? Asla. Bizden yakınan kim idi? Varsıl... Bunlardan kim yakınmakta? Yoksul... O yüzden deriz ki, eşkiyaya fetva vermek ne Yıldızeli Pîrine, ne buñca bilgin Çömçe Bali'ye yaraşmaz. Neden derseniz, biz hak yoluna bilece baş koduk. Ve dahi koyagitmekteyiz. O yüzden de amacımız açık, direncimiz düzenli idi. Oysa bunların ettikleri kargaşadır. Haksızlığın çevrenini daha bir hızlı, daha bir yaygın çevirmeye yarar. Yaramakta da... Salma salıp, avarız toplayacakları yerleri bunlara soyguncular göstermekte... Soyduklarını olvarıp, soyguncunun dolabında işletmek-teler. Bir yerde ele gelip, demi heder kılınanın biriktirdiği de tefecinin sandığında kalarak, kârını artırmakta... Neden? Herkes yarağını kendi kuşağı için sıyırmakta da ondan? Biz böyle mi idik? Ve dahi böyle olmadığımızdan değil midir, Kıbrıs çıkar-masıyla İnebahtı bozgununda boşalan mansıpları bize dağıtma zorunluğu?

— Eski ettiklerinle yetinir gibisin önderim, - dedi küskün küskün Çömçe!

— Çekinir gibi diyememekte misin Çömçe can, - diye atıldı Pir Sultan.

— Deseniz de haklısınız Pîrim! - Diye yanıtladı alingan alingan Gaybi. - Bir işe yaramadı ise, diretmeğe değer mi taşır? Kendiniz buyurdunuz ki, bir ken bir oldu yolsuz! Öyle olanda da, bu günkü oluşuma, bizimkini eklemekten neden kaçınalım. Madem, ettiğimiz zarar vermiştir yoksula, onca can yitirmekliğe değer miydi?

— Yolumuzda ölene alkış, - dedi Gömçe! - Kallana yazık! Davut Kadı da böyle buyurmuş idi... Demek ki, durmuş oturmuşlar, tuzları kuruyanda hak yoluna çıkanı eşkıya bellemekte... Onca deneyimden sonra, kalkıp sığınmaklığa gelmek n'ola? Kalkıp sıvışalım pîrim ve dahi ahim!.. Görölmekte ki, parmağını bala bulayan yalanmaya durmakta... Olan ki, zarar verimiz... Geçmişinden sıyrılıp çıkana alkış çekmesek de, kargaşa gücümüz yetemez!.. Neden derseniz, geçmiş i geçmişimizdir. Ve dahi biz onunla öğünmekten, sonrasına döğünmeye zaman bulamamaktayız.- Diyerek davrandı.

Onunla birlikte ötekiler de yekindiler. Gaybi zıplayıp oturttu yoldaşını;

— Kapımız düşman gelene bile ardına değin açıktır Çömçe Molla, - dedi. - Nerde kaldı bllece kan içre yoldaşlandığımıza kapansın. Dediklerimiz üstünüze değildi! Gocundurdu isek bağışlayın... Biz doğruyu gördüğümüzden güvenliyiz. Ve dahi kargaşanın çıkmaz olduğuna inanırız. Olvarıp tümümüz adem gerektiğinde işe sıvansa idik, Sivas dahi bir güzelce doğruyla birleşirdi. Medreseye müderris olanda, kimin yararına, kimin zararına diye çok dü-

şündük. Sizin de düşündüğünüz belli... Ve dahi varılan sonuç da ortada... Bilece olmadıkça, bir suhtenin, bir ahinin, bir tekkenin ya da levendin üstesinden geleceği iş değil bu!.. Bilece olmanın yolu da birbirini soymaktan geçmemekle!.. Pîrimizin buyurduklarınca, «Kızıl bayrağın çekilip, yoksul ahının alınması.» Bu saydığımız kitle ve dahi sınıfların tümüyle kalkışmasıyla mümkün... Yok ise, sonunda dönüp bakıyoruz, yolsuzluk koduğumuzdan artık. Öyle ise, siz varıpp pala sokmaktasınız egemenin çıkarına... Biz boş mu durmaktayız? Suhtelerimizi doğruluk üzre yetiştirebilirsek, başladığımızı bitirmeye ulandık demektir. O yüzden pey ayırımımız yok birbirimizden. Hele kalın ki, tartışmamızı sürdürebilelim...

Nassi, geniş çalışma odasının penceresinden boğaza baktı. Maun masanın üstündeki kalın defterin sayfalarını açtı. Özel şifresiyle dizilmiş sözcük ve rakamlara baktı bir süre... Sonra başını çevirdi. Boğazın maviliğinden şöminenin alazlarına daldı bakışları. Tomardan aldığı mektubu açtı. Okudu... Bir süre düşündü. Sonra defterinden bir sayfa açarak yazmaya koyuldu. Yazısını bitirdikten sonra, mektubu olduğu gibi şömineye attı. Ak parşömenin, kızıl alevler içinde kıvranıp kararmasını seyreyledi...

Yeni bir mektuba uzandığında, kapısının gürültüyle açılmasından irkildi. Aşağıdan gelen ayak sesleriyle, kölelerinin bağırtilarına bir an kulak verdi. «Gürültü etmeden de iş göremezler,» düşüncesiyle başını sallayarak, aldığı mektubun dürümünü açtı.

Çalışma odasının kapısı ardına değin açılınca, öfkeyle kaldırdı bakışlarını. Ağzı çarpıldı. Gözleri

kaydı bir an. Sonra birden kendini toplayarak her zamanki yumuşak davranışlarıyla doğruldu. Bostancıbaşı'nın pala bıyıklarına selâmlar vererek yaklaştı;

— Efendimizin bir buyruğu mu var Ağa hazretleri?

— Öyle Çorbacı, - diye boğuk boğuk yanıtladı Ağa. - Tez hazırlanın.

— Hemen!.. Hemen hazırlanırım. Biraz istirahat buyrun.- Sonra ellerini çırttı. Bostancıbaşının ardında beliren kölesine; - Ağa hazretlerine şerbet sunun, - diye buyurdu.

Defterini kapattı. Mektuplarını topladı. Yandaki yatak odasına geçti. Raşel'in, hıçkırmaya hazır ablak yüzüne baktı bir an. Sonra açıklamada bulunmak gerekiymişçesine;

— Beni Padişah buyurmuş Raşel, - dedi. - Belli olmaz, yine paraya sıkışmış olmalılar. Akşamın bu saatinde çağrıldığımıza göre, önemli olmalı. Hemen gider dönerim.

Saraya giderken kuşandığı kürk kaftanını, mücevveze sarığını çıkardı. Giyindi. Kendini hazır bulunca, yeniden çalışma odasına geçti. O girer girmez kalktı Bostancıbaşı... Birlikte alt kata indiler. Geniş girişten bahçeye çıktılar. Ardları sıra bostancıların çoğaldığını o zaman sezinledi Nassi. «Böylesine çok askerle karşıladıklarına bakılırsa gereksinimleri çok olmalı,» diye düşündü. «Her halde bir yere sefer hazırlığı var. Ve iltizamlardan gelinceye benden avans isteyecekler. Birinci Vezir, İngiliz elçilerinin gelmesinden beni sorumlu tuttuğu için, yüz yüze gelmek istemiyor demek... Hükümdar kendini çağrılıp, konuşacak... Hani haksız da sayılmaz Sokollu Vezir... İngiliz'lerin imtiyaz kazanması, Mançester'deki bankam için zorunluluktu. Paralarını başka

türlü güvenceye alamazdım. Burda alacakları bulunmalı ki, gerektiğinde Fransız gemilerine yaptırdığım gibi el koyup, alacaklarımı karşılayabileyim. Oysa birinci vezir, olaya salt politik açıdan bakıyor. Politikaları da altının oluşturduğunu bilmezmiş gibi... Ne yaptım? Neden böylesine bana karşı anlayamıyorum. Oysa hiç bir zaman isteklerinden de, buyruklarından da geri durmadım. Hattâ beni Sultan Selim'e tanıştıran, kendi olmuştu... O zaman vezirdi daha... Sonra ne geçti aramızda? Sultan'la çok içli dışlı olmamıza mı kızdı? Ha evet!.. Kıbrıs sorunu... Bunu benim yaptırdığımı biliyor. Bildiğinden de hiç bağışlamadı beni. Şimdi bile... Gereksinim duymaktayken bile, benimle konuşmak istememekte. Eh, birinci vezir hazretleri. Ben de, paranın tarafınıza verileceğini söylersem Hükümdara, o zaman karşılaşmaya razı olursunuz.»

Konağın kapısından çıktıkları anda, rengi bembeyaz kesildi Nassi'nin. Kapının iki yanında bekleyen Hakan cellâtlarını gördüğünde, suratı çarpıldı. Dizleri, kolları titremeye başladı. Dönüp, konağına kaçmak geçti bir an içinden. Sonra boynuna dolağan kirişin gittikçe nefesini daralttığını sezinleyerek tepindi. Mosmor kesilen bedeni, ürpertilerle debelenmesini sürdürdü. Bir kütürtüyle boynunun kırılması sonucu gevşeyiverdi bedeni. Öldüğüne kesin kanı duyan cellât, kapının sayvanından geçirdiği bir kemende astı ölüsünü Yosef Nassi'nin. Öyle sallanır bırakarak, çekilip gittiler.

Doyran, deminden beri kulaklarında zonklayan konuk haberleriyle, iç otağda hazırlanıyordu. Gelen

önemli olmalı ki, kavallar, adım adım izleyerek bulunduğı yeri bildirmekteler. Ve buna dayanarak Bican Bey atlanıp, çoktan karşıya gitti... «Tez olmak gerek. Konağa girmek üzere oldukları belirtiliyor. Tezden siniyi hazırlayalım ki, utançlı olmayalım,» devinisiyle, tasları doldurdu. Doğrulmasına kalmadan, boynuna dolanan kalın kolların ağırlığında ezildi bir an. Sonra gözücuyla sarılanı görür görmez, kendini koyuverdi.

— Oğlum!.. Paşa oğlum... Muradım!.. - Sözcükleri sevecen soluklar halinde sardı Murat Paşa'yı. - Gelen sen miydin? Hiç bildirmediler!..

— Bey babam, bizi böyle ansız karşılaştırmadan tad almakta anam. Ko, onun da kıvancı böyle karşılansın... Bunca iyiliğinin altından hiçbir zaman kalkmamaktayız zaten. Azbiraz gönlü hoşnut olacak ise, sevincimize payan olmaz.

— Sen de bir oğlusun Muradım... Has oğulsun gözünde tasalanma. Sürekli ardını izlemekte bildiğimiz. Her yükselişinde haber verdi bize... Sevincine ölçü olmadı her başarından.

— Ve dahi her kötü günümüzde de, desteğini dayayıverdi sırtımıza... Umutsuzluğun gayyasında, ölümle dirimin ayrımında her bir şeyi kazandığımızı gösteriverdi bize... Hem de sezdirmeden, göstermeden ve dahi borç altında bırakmamak amacıyla hiç belli etmeden...

— Kötü günlerin mi oldu yavrum? Hiç duymadık. Hiç sezmedik... Savaşan erin, zora da gireceğini biliriz. Ancak, dediğine bakılırsa, daha kötüsü gelmiş başına...

— Yemen'e Mahmut Paşa'nın kethüdası olarak gittiğimizi biliyorsun sanırsız anam... İnal karındaşımla haber salmıştık.

— Evet!.. Bey baban da söyledi ardınca!.. İçi içine sığmamaktaydı. Oğlumuz, paşa olmuş derken gözlerini görecektin. Kendisi hakan olsa bunca sevinmezdi.

— İşte orda, Mahmut Paşa'nın oyununa geldik... Olvarıp, çöreklediğinde nice bir zengin var ise, bir neden uydurup, boynunu vurduruyordu. Hak üzre, yasa gereği olsa, terekesini hazineye devretmesi gerekir iken, kendi çıkarı üzre olduğundan kendine aktarıyordu. Bu böyle gidemez, derken, başkaldırı kasıp kavurdu ortalığı... Neyse bastırdık. Ne var ki, Mahmut Paşa'yı vurdular. Onun yerine bizi atarlar demekleyken, Mısır Mirmiranlığına tayinimiz çıktı. Sonradan öğrendik ki, bizi de bulaştırmak istemişler Mahmut Paşa'nın yolsuzluklarına. Ne var ki, Bey Babamızın eli, Yemen çölüne yetmiş... Böylelikle biz denetimden kurtulduk. Kurtulduk ya, Mısır'da kaldık. Sonunda, Mesih Paşa bizi çağırttı. De hele Murat Paşa oğlum, dedi... Alkaevli Beyi senin neyin olmakta? Yalan söyleyecek değiliz. Babamız olduğunu belirtende, karındaş olurmuşuz da habirimiz yok imiş, diye gülerek, Yemen vilâyetine vali olduğumuzu muştuladı... Yol boyu geçenleri düşünmüş idik. Bey babamızın elinin oralara varacağından kuşkuluymuşuz demek... Varıp, işimizi yasa üzre gördük. Gördük ya, rahat vermediler. Onca yıl sonra, bir kez daha başımızın alınmasına parmak kaldı.

— Dedin ki yasa üzre çalıştık. Haksızlık, yolsuzluk etmedik...

— Etse idik, bey babamızın desteğini bulamazdık he mi anam? Onca yere erişen adam, nice bir kişi olduğumuzda kuşkusu bulunsa, gücü mü yetebilirdi kurtarmaya?

— Kalkışır mıydı demektesin öyle ya!.. Kendisi

haksızlık ettiğinde, canıyla ödemek gerekse duraksamaz. Tanığın güçlü oğul... Haklısın ve dahi doğrusun!..

— Dur hele, bu sözü bize Yedikule zindanından çıkarırken de ettiler...

— Zindana mı düştün?

— Saray dolabına giren dönmeye koşuludur anam. Bizi Mesih Paşa aracılığıyla Sokollu Uzun Mehmet Paşa tayin etmiş idi... Aynı dolabın Koca Veziri bir nice yuttuğunu anlatmaya gerek yok sanırsınız... Padişahı bile içine alarak, öldürttüler! Bir valinin sözü mü ola? Mahmut Paşa'nın ettiklerini bize yüklemişler. Ve dahi çok varlık edindiğimizi uydurmuşlar!..

— Senin haksız iş görmeyeceğini nereden bilsinler?

— Bile bile iftira etmekte. Öyle gerektiğinden. Bizim yerimize kendi kullarından birini atayabilmek, bizim suçlanıp, açığa alınmamızla mümkün de ondan. Allah başımızdan eksik etmesin. Bey babamız, her bir yerde desteğini koyuverince, düze çıkıyoruz. Sinan Paşa efendimiz, bizi ölümden çevirip, Karaman'a beylerbeyi tayin ederken senin dediğini dedi!.. Murat Paşa oğlum, tanığın güçlü idi... Onca düşündük. Sonunda desteğimizin kimliğini bulduk. Yüzyüze gelende, borcumuzu diyelim istedik. İftiraya uğramışçasına gerileyiverdi. O zaman daha bir iyi anladık ki, nice dost, nice büyük insandır. Ve dahi mutluluğunun görkemini o zaman gördük anam... Öylesi insanın yanında bulunmak bile kişiye can vermekte... Ayali olmak!.. Değerlendirmekten âciziz bağışla. Bağışla ve dahi, borcumuzun bizi hiçbir zaman doğrudan ayırmayacağını bil!..

— Sözüne sevindik oğlum; - dedi Doyran seve-

cen okşayarak. - Bey baban, bir işi gerektiğinden eder. Senin suçlu ve dahi sorumlu olduğundan şuncacık kuşkusu olsa idi, yardımı, desteği bir yana ko, bütün ağırlığını karşısındakilere verirdi... Ama bir kez, doğrudan olduğunu sorup öğrendiyse, cellâdın elinden kapmasını bilir...

— Doğrusu biz de buna şaşıktık... Bize bulaştırılan iş, Yemen'de geçmekte. Bey babamız, burda, Anadolu ortasında... Onca yerden, soruşturup öğrenmesi akıl alır gibi değil.

— İşte bir iyice anla oğlum! Anadolu, bütün dünyanın düğümü olabilmekte mi? Kervanlarımız, Yemen ötesinde, Mendep kapısına, Basra ötesinde Hürmüz kapısına varıp gelmekte. Her bir kervancımız, ahalinin her bir dediğini eksiksiz aktarmakta döndüğünde. Böylelikle, sizin devletinizin bilmediği pek çok işi bey baban bilmekte bir güzel... Daha soruşturma gereği duymadan bilmekte... Mahmut Paşa'nın nasıl öldürüldüğünü sor da anlatsın dilersen... Neden öldürüldüğünü de!.. Az mı sevinmişti, Ağa oğlumuz orda değilmiş yolsuzluğu ayyuka çıkardığında diye... Daha Kıbrıs'tan yola çıktığınızda, Liman Hanına vardığınızı, orda kuşağınızdaikin tütününü yiyip, iki katına borca girerek senetler verdiğiniz, senetler geldiğinde yine iki katından yeni senetle değiştirme isteğine senin karşı çıkıp, borcunu ödediğini bile gülererek anlatmış idi...

— Onu da mı? Doğrusu bu ayrıntıları bilebileceğinizi hiç bir zaman bilmezdi...

— Türkmen sabah olanda kulağını toprağa koyup dinler oğlum... Bu sözün gelişidir. Her vardığı yerde, ahalinin sözüne inanılır olanıyla iş görür. Ve dahi ne olup bitmekteyse beller bir bir. Sonra da bellediğini gelip, otağında beyine aktarır... Yeryü-

zünde gidebildiği her yerden öğrendiği birikir beyinde. Biriktiğinden de, bir iş gerektiğinde ardında buluverirsin. Yeter ki, yolsuzluğa bulaşmadığın açık olsun...

— Anlamaktayız anam!.. Kendimizden ötürü doğrudan olmak isterdik. Sizden ötürü daha bir doğru olmaya koşuluyor öyle ya!.. Tasanız olmasın. Bizim de isteğimiz bu... Yolsuzluğun özünü biliriz. Yanında yetiştiklerimiz ustası olduklarından. Karındaşımız Çorum beyi imiş... Mustafa Paşa efendimiz öldüğünden beri Mustafa Âli bilgemiz de Kayseri Beyi. Biz de Karaman'ı aldığımızı göre, Toroslar'dan Canik'e yolsuzluğu kazıyıp atmaya andıçeriz. Yöremizde yoksulun ümüğünü kimse sıkamayacak güven. Sıkamayınca da, aykırı iş olması düşünülemez. Yeter ki, Bey babamız yardımını esirgemeye!..

— Doğruya yardımı hizmet bilir Bey baban. Kuşkulanma... Hadi, olvarıp söyleşelim. Beklemektedir. - Otağın selâmlık kapısına gelip, herkesin toplandığını görünce irkildi. - Elimi ayağıma doladın hey oğul, - dedi. - Can suyunu hazırlamayı unutturdun bana. - Döndü gerisin geri. Tasları doldurmaya durdu.

İnal, leventleriyle Bozok yaylalarını aşıp, kente girmekteyken karşıladı Mustafa Âli bey... Atının üstünde yaklaştığını gören İnal, hemen yere atladı. Varıp atının dizginine yapışınca, şaşırdı Âli...

— Bey karındaşım. Hoşlayan, karşılayan biz olacak iken, - sözcükleriyle bakındı iki yanına. - Bir nice iş etmektesiniz ki, utandırmaktasınız bizi...

— Bilge'ye saygı töremizdir efendim, - diye atıldı İnal. - Siz sancakbeyliğinden önce, Menakıb-ı Hü-

nerveran'ın yazarısınız... Öyle bir yapıt kaleme alana, bir savaşçının buncacık saygı göstermesinden bağışlayın...

— Kitabımızı okuduğunuzu bilmemekteydik beyim, - diye daha çok şaşırdı Âli. - Biz onu Hakan'a sunmuş idik. Çoğaltıldığından haberimiz olmadı...

— Yazılan doğru ve dahi güzelse efendim, bittiğinde yazarıyla ilişkisini keser. O bilnese de, doğruyu ve dahi güzeli seven arayıp bulmak zorundadır... Biz de Yıldızeli Pîrinin elinde gördük. Ondan edindik. Ve dahi, okudukça, sizi görme isteğimiz coşkuya döndü.

Atından indi Âli. Elleri sarıldı. Gözlerinde sevincin parıltısıyla;

— Asıl sunduklarımız, bedelini ödedikleri halde okudular mı bilmemekteyiz? Ancak Pîrimize de, size de duacıyız beyim... Yazdığımızın işe yaradığını gösterdiniz.

— Baka bilge Bey, - diye atıldı İnal. - Sadî buyurmuştur ki, kalmak istemekteysen, okunabilir bir dize yaz bırak!.. Eğer yeterince üstünde duruldu, araştırıldı, öğrenildi ise yazılan, kalır. Ve dahi mutlaka değerini bulur.

— Gönlümüzü sürurla doldurdunuz İnal Bey!.. Ummadığımız sevince garkettiniz bizi... Bir zamanlar, burda Kadı iken, babanızla karşılaşmıştık. Bize devletin gizini vermişler idi. Şimdi siz, insan yaşamının gizini... Doğrusu nice bir borçlu kalsak az...

— Borçlandırıran, borçlu kalana bunu diyende, biz neyleyelim bey bilge? Siz bilginin değerini salt saray mı bilir sanmaktasınız? Yok, hepimize gerekli ve dahi edinen, donandığını bilmekte ki, borcunu ödemesi düşünölmeye.

— Biz düşünmekteyiz Beyim!.. Küh-ül Ahbar'ımızın yazımı üçüncü cilde geldi. İlk ikisinde peygamberlerin menakıbıyla mucizelerini dile getirmiş idik... Üçüncüde islâm devletlerine başlayacak ve dahi burda türkmenle tatarın yerini araştıracak idik... Oysa devlet ve dahi insan ilişkilerine sizden gördüğümüzle bakacak olur isek, onların yeri devlet açısından işlenmeli olsa gerek... O zaman, bu cildin adını da şimdiden koduk... Gördüğümüzü göstermek boynumuzun borcudur.

— Gösterdiğiniz görmek sevincimizdir bilge efendim... Uzun kalıp, yararlanmak dilerdik. Ne var ki, yaylakta babamızı gördükten öte, tez dönüp düzen kurmamız gerekli.

— Giderken de, dönerken de zaman ayrılanda, sizinle tartışmak mutluluğumuz olur...

— Tartışmak!... Haddimiz değildir! Buyurduklarınızı, görüp bildiklerinizi, varıp bir lokmalanalım. Sonra dilemekteyseniz, ilk iki cilt üzerine söyleşiriz.

— Hay hay! Bunu bağışlamakta iseniz, daha ne isteriz. - Diyerek, atının özengisini yakaladı. Bileğini binek taşı gibi bükerek, çağırladı Âli'yi. - Buyrunuz!..

— Konuk olan sizsiniz. Atınıza binmedikçe, adım atmayız...

— Madem buyurmaktasınız, - dedi Inal. Vardı atlandı. - Buyruğunuza uymak, sevinç verir bize. Talip pîrinin, çırak yolatasının buyruğuna uymaya zorunlu... Bir bilge görende, dediğini de yapmak, yoluna da gitmek bize onur verir...

Âli, kıvanarak atlandı. Birbirleriyle karışan sekbanlarını arkalarına alarak, beylik konağının yolunu tuttular.

Hurrem Kethüda, Kevork Çorbacı'nın yanı sıra Kadı Muhyittin efendinin selâmlığına girdi. Murtaza ağa, yanı başına çöreklediğinden girenleri görünce ayaklandı. Muhyittin efendi, gözleriyle kalmasını buyurarak, Kevork'a baktı;

— Azbiraz altın gerektiğinden gelirlerimizi iltizam etmek dilerdik. Olmazlanmışsınız.

— Efendimiz, - diye boyun kırdı Sarraf. - Gelirlerinizi devşirmek olası değil. Köylü de kentli de başını dikmiş durmakta. Cerimelik işimiz yok demekteler. Ahilerin uyuşmazlıklarını zaviye, reayanın uyuşmazlıklarını tekke çözmekte imiş. Size gereksinimleri olmayanda da, cerime ödemekten sakınırlar. Nice bir zorlasak, alamamaktayız. O yüzden bu yıl iltizamı bırakmayı düşünür idik...

— Bunu şimdi mi söylerler bire sarraf başı? Zamanında deseniz, biz de bir bileği güçlü bulup vermez mi idik?

— Biz de zamanında bilmemekte idik efendimiz. Yeni öğrendik... Karaman, Kayseri ve Çorum, suhteyi kovalayıp, levende yaşama hakkı tanımayanda, tümü bizim bölgemize üşüştü. Bu eşkiyanın soygunu üstüne, Pîr Sultan'ın kışkırtmaları da binende!..

— Pîr Sultan öldü, - diye ayaklandı Hurrem'le Murtaza... Sonra Murtaza sürdürdü; Gözlerimizle gördük. Öyle değil mi Kethüda efendim? - Sorusuyla sözü Hurrem'e aktardı.

— Doğru, gördük, - diye onayladı Hurrem. - Akdağı aşmak üzereyken Bilecik'te kıstırmış idik... Suhte bölüğüyle bilece idiler. Kimsenin kaçmadığından güvenliyiz.

— Siz öyle bilin efendilerim... Bizim tahsildarlar da, elleri boş döndüklerinden sonuç ortada... Şimdi

yine Sorgun yörelerinde dolandır, Kayseriye'li sarraf İsmail çavuş'un alacaklılarını kışkırtır imiş... Ancak Bey yasa üzre buyrultu verdiğiinden, zaten pek büyük zarara uğrayan sarraf, İstanbul'a feryatçılar yollamış. Nice bir zaim, nice bir tüccar var ise, beylelerinden yakınmaktalarmış. Eşkiya ile elbirliği edip, onları soydurduğunu duyurmaya İstanbul'a koşmuşlar.

— Koşulmayacak gibi değil. Gelirlerimiz gelmedi mi, biz biteriz. Bitende de, yapılacak iş açık... Siz, bu şeytan pîrinin Sorgun yanlarında olduğundan emin misiniz?

— Belki de Sivas sınırını aşılar bile efendimiz. Her geçen gün bizi sıkıştırıp, ocağımıza incir dikmeye gelmekte gördüğümüz.

— Biz onu orda bastırmasını biliriz. Var Hurrem Kethüda, - dedi Muhyittin. - Çorbacı bize yalan söylemez. Murtaza kethüdanın sekbanlarını da yanına al. Yakala o kızılbaş çavşını. Baktın sindi bir koğuğa... Ahaliye salgın sal. Bir gelen yere beş koy, ki canları burunlarından gelip amana duralar. Onlar amana duranda kışkırtmaya davranır koca kızılbaş... O zaman bastırırsınız.

— Hay hay efendimiz. Siz buyrultuyu yazdırana, biz de sekbanları hazırlayalım, - oğunmasıyla geriledi Hurrem!..

— Tam da beylerin seferli olduğu bir zamanda, gelirinizin pek fazlasını devşirir geliriz kadı efendimiz, - dedi Murtaza. - Hem de bir yakalamalıyız ki şu yalancı pîri... Oracıkta işini bitirip, efendilerimizi rahatlatmak ve dahi aslı gibi, o zaman ölmediğine pişman etmek boynumuzun borcu olsun, - diyerek çıktı.

Kevork, gözlerinde sevinç, Muhyittin kurnazlık pırıltılarıyla birbirlerine baktılar.

Sinan Paşa, mühr-ü hümayunu eline alır almaz, divanı toplantıya çağırdı. Vezirlerin tümü, bir araya geldiklerinde, ötekilere söz bırakmadan, konuşmaya başladı;

— Şimdi güç bizden yana ağırdı karındaşlar... Gayri, gerekli olanı hemen yerine getirmeye zorunluyuz. Görmektesiniz, ettikleri, başımıza bir nice iş açmaktadır. Onca zamandır, hep bozgunu neden sayıp, yer kapmaktalar. Bunca çeriye ulufeden düşmek olanağı bulunamamakta. Biz deriz ki, hemen defter yazdırıp, sefer kaçaklarını ve savaş içre durumları yeterince açık olmayanları, dirlik defterinden düşelim ve dahi savaş içre yiğitlikleri görülenleri mansıba getirelim. Bunca ölümüz vardır. Bunca zaim ve sipah kayıptır. Bunların yerine yararlığı olan kulları getirmenin tam sırasıdır.

— Paşa efendimiz, - diye söze girdi İbrahim Paşa. - Henüz savaşın sonu alınmış değil. Beklemekte yarar var. Hele Ordu-yu hümayunu gerektiğince bir toplayıp, sayalım. Ondan artık buyurduğunuzu işlemek kolay olur.

— Bu zaman yitirmektir Paşa karındaşımız, - diye atıldı Sinan Paşa. - Görmekte ve bilmektesiniz durumu. Eğri kal'ası, umduğumuzu vermedi. Bunca askerle meğer bütün Beç'i alsa idik, dediğiniz doğru olurdu. Oysa şimdi, askerin düşüncesini sağlamca ayakta tutmaklığa bedel vermeliyiz. Bu bedel de, yiğitleri ödüllendirmek olmalı.

— İyi ama, - dedi Cafer Paşa. - Ölülerimiz bir

nice belli olsa da, kayıplarımızın bulunma olasılığı tükenmiş değil. Şimdi biz defter yazdırıp, mansıp dağıtında, sahibi çıkar ise, durum kötüye varmaz mı?

— Beklemek niye... Kayıplar dahi bulunanda, ya kaçaktır ya gerektiğince vuruşmadığından tutsa-ğa gitmiştir. Değer mi böylesi bozguncunun hakkını korumaklığa... Biz neleyeceksek hemen işlememiz gerekli, - diye kestirip attı birinci Vezir.

— İnebahtı bozgununun Anadolu'yu bir nice kargaşaya attığı unutulmamalı, - diye cılız bir sesle yeniden başladı İbrahim Paşa. - Şimdi onca zamandır küffar üzre yeni bir başarı kazanılmış iken tez davranır isek, korkarız daha büyük işlerle karşılaşmayalım.

— Devletimizin gücü her türlü olumsuzluğun hakkından gelecek derecededir Paşa karındaşımız, - diye sertlendi Sinan Paşa. -Tasalanmayın ve dahi engel olmaya davranmayın. Anadolu eyaletlerinin tümünde kargaşa önlendi ise, tümünün mansıpları peşkeş çekildiğinden öyle oldu. Şimdi, kaçakların, beceriksizlerin yerine asıl hak sahiplerini getirmek boynumuza borçtur. Tez, defter yazıla. Ve dahi tezdən mansıp, dirlik ve sancak dağıtıla...

Kesin kararın ortaya çıkışı, hiç birinde karşı oy düşüncesini uyandıramadı. Başlarını sallayarak, yeni deftere girecek kendi adamlarının listesini düşünmeye durdular. Ordu, daha kentin içinde yerleşmekteyken, elden ele dirlik hüccetleri dolanmaya başladı.

Çorum'a, torunlarının yanına gelen Bican Bey'i konağına çağırıldı Akar Bey... Ak sakallarını sığazlayarak gözlerinin içine baktı Bican'ın;

— Punt kolladıklarını biliyorduk. Ama böylesine tezden davranacakları aklımıza gelmemiş idi... Küffar üzredir diye leventlerimizin tümünü yanlarına kattık. Onlara dayanarak bir kale alır almaz da gözlerini bize diktiler. Kendi yolsuzlukları sonucu bozup da, bizim düzene koduğumuz neresi var ise, yeniden karıştırmak istiyorlar. Gelen haberler de doğrulanır ise, yakındır yeni dirlik sahipleriyle, bey ve dahi beylerbeyileri sükün eder.

— Bir uzlaşma idi biçimle aralarındaki, - dedi Bican Bey. - Kendini yeterince güçlü gördüğü an bozulacak bir uzlaşma... Bunu bozmak da, Cıgalazade Sinan Paşa'ya düştüyse ne gam... Bizim ne dirliğe gereksinmemiz vardır bey karındaşım, ne mansıba... Kıbrıs fethinden sonra, oğullarımızın bilek hakkıya aldığı beylikleri de, Eğri fethinden sonra geri isteyeceklerse, zor alırlar. Bir kez, onların ademleri bizim köylerimizden geçip de yerlerine varamazlar. Turalım ki vardılar, ordaki kaimmakamlar, kethüda ve dahi naipler hoşgeldiniz diyecek değil... Bunca işe yarar adam, durup da boynunu mu uzatıverecek?

İki beyi de soluksuz dinleyen Davran koca, gözlerini kırıştırdı. Bican, Kocasının söz istediğini hemen anladı. Bakışlarını gözlerine dikerek; izin verdiğinde;

— Buyurduğunuz üzre, kimse gelin alın demez Beyim!.. Onların devşirme güçlerinin de sözü olmaz. Ancak, böyle bir durum doğanda, korkarız bütün Anadolu ayaklanır. Neden derseniz, şimdiye suhte başkaldırdı, biz katılmadığımızdan birkaç mansıp, bir genel afla duruldu. Beyimizin buyurdukları İne-

bahtı bozgunuyla, reaya ve dahi levent bütünleşip, suhteyi de arasına katarak, kargaşaya daldılar... Kendi aralarındaki uyuşmazlıkları, azbiraz da bizim hörlememizle çözemeyip, kırıldılar... Şimdi buyurmaktasınız ki, biz davranalım. Davranalım ya, ahiyanla, dervişan da bize katılанда, korkarız önü alınmayan bir öç fırtınası kopa...

— İşte bizim de üstünde durduğumuz bu, - diye atıldı Akyar bey. - Öyle olanda, kargaşanın büyüğüne saplanır ki, Anadolu, sonunda bize zarar verir.

— Biz demekteyiz ki, ancak kargaşa olanda, pusuya yatmaktan sıyrılacaktır Osmanlı... Daha bir küffar kalesi aldığı gün ölümümüze ferman yazıveren devletliyle, sürekli uzlaşmak olası değil. Tutalım ses etmedik. Birkaç sancak, birkaç dirlik mi dağıttığı? Yoksa, boydan boya bizim yerleştiğimiz yerlerin efendiliği mi? Öyle olması gerek... Yoksa, bunca şahinliğin anlamı kalmaz.

— Duyduğumuz bey karındaşım, - dedi Akyar Bey. - Tam buyurduğunuz gibi... Nerde türkmenin yerleştiği köy var ise, orayı dirliğe yazmışlar. Her bir dirliğin başına da yeniçeri neferlerini getirmekteler. Böylelikle, bunca zamandır tükettikleri reayanın yerine bizi yazacaklar... Ve dahi böylelikle, yüzyirmi yıldan bu yana oluşturup getirdikleri düzeni, bizim başımızın üstüne yıkacaklar.

— Bu işte bir terslik var karındaşım, - dedi yeneden Bican! - Yerleşikliğin kuralı işgörmekliğe dayanır. Oysa bunlar, her bir şeyi tersine çevirdiler. Bilmediklerinden mi, ancak bunu yapabildiklerinden mi bilmemekteyiz. Şöyle bir bak beş altı eyalet dışındaki yerlere... En zengini kim oraların? En çok üreten Ahi mi? Eskiden öyle idi... Hangi ahinin fıyanı

bol, ocağı büyük, gediği güçlü ise, zengin olabilen o idi... Şimdi, kim ki daha acımasız faiz toplayabilmekte o... Böyle iş olur mu? Yerleşik demek, üretimi artıran demek... Göçerlik ise, belli üretimi, belli durumda tutan... Bir bak!.. Bizim yerleştiğimiz, onların yıktığı köyler yeniden bayındır oldu... Ahimiz hoşnut, çiftçimiz umutlu, kervanlarımız yüklü... Oysa onların dirlikleri durmaksızın dağılmakta. Kendi ocaklarını söndürdüler, bizimkilere göz diktiler. Olgörüp razı olur isek, korkarız bizim ocaklar da söner... Biz bunca gelişmeden sonra dışarıya mal satmaktan vazgeldik... Kendi kendimize yeterli olmaya yöneldik. Yine de, bayındırlığımızı çekemeyip, artırdığımızı kapmak istemektelerse, uzlaşmaya zorlayacak olan biziz...

— Hani gönül diyor ki bey karındaşım, devşir ulusunu, sürgit burdan Asya içlerine, - diye yakındı Akyar. - Atbinip, pusatlandığınızdan bu yana, küffar yerine kendi içimizdekilerle boğuştuktan bunaldık.

— Sakın ha!.. Yeniden yurtsuzluğa dayanacak gücümüz yok bizim... Yurdumuz burası. Hem de kimsenin olmadığına... Bir dönüp baksana ardına... Önceden kalan ne, şimdiki ne? Bütün atalarımız bu topraklarda. Bütün gücümüz ve dahi varlığımız burda!.. Biz koyup gidende, sahiplenene, bizim ölçümüzde bütünleşebilir mi bununla? Sanmamaktayız. Yabanlığımız yok bey karındaşım. Tam tersine yabana karşı kollamaya koşuluyuz. Ve dahi tezdenden haber edelim beylerimize, önde gelenlerimize!.. Öyle boynu bükük bekleyeceğimizi sanmasınlar. Tezden tedbir alıp, gerekmekteyse, güvendikleri dağlara bir nice kar yağdırılır, gösterelim bir iyice. - Sonra gözlerini Davran Kocaya dikti. - Yalnız kurultay topla-

yıp karara varalım. Diresirse, Osmanoğlunu tahtından etmeye var mıyız? Uyuşamazsak bizi kendi aramızda kırdırmaya oyun kurarlar ki, altından kalkamayız.

— Sanırım Beyim, - diye atıldı Davran Koca. - Kurultay toplamaya zamanımız olmayacak. Duyduk-larımız doğru ise, hücceti alan, çoktan yola düşmüş. Bizimkilerin atları da yürük. Köylerimiz, birbirini iz-lediğinden gelişleri daha kolay... Onlar da nerdey-se sükün ederler. Bozok beyi ulumuz burda... Beydi-li ve dahi Afşar beyleri ise, oylarını her zaman bile-ce kullandılar. Kocalarınızı yollayacak olursanız, ge-reken karara onlar da uyar... Siz bir yere oy kullan-dınızsa bilirler ki, doğrusu budur.

— Davran Kocamız doğru söyler, dedi Akyar Bey... - Bican Bey'in selâmı vardır diye gidene, türk-men başını verir. Hem de sormadan, soruşturma-dan. Ama diyenin gerekçesi sağlam olmazsa, Bican beyden de yakasını hiç bir zaman kurtaramaz. O yüzden, düşünüp taşındı iseniz, karar sizin. Katılmak bizden olsun. İndirebiliriz demekseyseniz, varır in-diririz. Hem de yengi sarhoşluğuyla tepinmekte iken...

— Yok, - dedi Bican. - Biz Osmanoğlu'na kurul-tayda uyduluk sözü verdik. Kurultaysız kaldırır isek, töreyi bozarız. İmdi, bütün türkmeni toplayıp karar almak da olası olmadığına göre, şöyle bir şey dü-şünmekteyiz. - Çevrelerini alan kocaların yüzlerine baktı. Bozok konağının havuzunda şakırdayan suyu dinledi bir an. Herkesin eğilip kulak verdiğine ina-nınca; - Kurultay kararı olmaksızın biz yola düşeme-yiz. Ama, ulusumuz bizden oluşmamakta. Hemen gizli cönk dövdürür, kimi başbuğ seçtiğimizi bildiririz. Gayrısında leventlerimiz gerekeni yapar...

Gözleri parladı Akyar Beyin... Bakışlarında yanıp

sönen sevinç, kararın yerindeliğini anlatmaya yeterli idi... Bir süre sessiz Bican'ın gözlerine baktı. Sonra başını hemen sağına çevirerek :

— Kizir Koca, - diye buyurdu; - Bozok ulusunun bütün koyaklarına, konaklarına, yaylak, kışlak ve dahi suhte bölüklerinden eşkıyalığa sıvanmış olanları sıkıştırırsınlar. Ardından da, bizden gelecek habere göre, seçilen başbuğün yöresinde toplaşsınlar...

Kizir Koca başkırıp kalkanda, Davran Koca da ayaklandı. Kocalar ardardına çıktılar.

Akşam karanlığı kale kapılarıyla birlikte inerken, Saraç zaviyesinde konuklara yemek ısmarladı Gafur Ahi!.. Kebapçı Dursun Ahi'nin yamakları, kebab tepsilerini yüklenip zaviyenin kapısına geldiklerinde, emekli deri ahisi Savran Koca karşıladı. Tepsi-ler, ahilerin ellerinde içeriye taşındı. Konuklar, önlerine kurulan sofralara uzanırken, eskiler evlerinin yolunu tuttular.

Karayazıcı kamını doyurup, ellerini yıkadıktan sonra;

— Bize buncası yeter yoldaşlar, - dedi. - Gayrısında kendimiz hakkından geliriz. Ahilerin yardımcımız olduğunu hiç bir zaman unutmayız. Ve dahi hiç bir zarara uğramamaları en büyük isteğimizdir.

— Daha büyüğüne uğramamız olası değil, - diye atıldı Gafur Ahi! - Kaç zaman var ki, ahi sandığı yerine Moşe çorbacının kapısını aşındırırız. Duyduğumuz ve dahi bildiğimiz çorbacının da tek başına olmadığı... Denildiğine göre, Kadı Hızır efendinin bin altınını işletirmiş. Çoğun zaimi ve dahi kale diz-

darı Saffet Çavuş, Kadıdan varsıl... Tam iki bin altın vermiş çorbacıya... Yılda beşyüz altın alırmış... Eski paşalardan Abdülkadir, ikide bir köylere salma koymakta... Kapısında elli levent atlı, otuz sekban sarıcası var. Bilece çıktıklarında, salmayı vermeyen köylünün malını, davarını sürüp gelmekte. Reaya salmayı ödemek amacıyla Moşe çorbacının kapısında kuyrukta... Birinin bıraktığını öteki devşirmekte. Bize bile salma atmaktalar. Vermedik mi, ya gediklerimizi yıkmaktalar ya herbirimizi dövmekteler. Gedik yasağından beri, kalfalığa soyunanlarımız sa-vaşa alâtçı gidip dönmediğinden, fıtyanın eli silâh tutanı kalmadı. Tükettiler anlayacağın Yazıcı Bölük-başımız. Karındaşlık saygısına gelmeden bir nice kutluyuz bilemezsin.

— Bizim istediğimiz de, sizi soyanın hakkından gelmek. İmdi düşüncemiz şu... Altı zaviye dolusu levendimiz var. Varıp, konaklarını basacağız. Yalnız, sizden devşirileni götürmek istemeyiz. Sandıklarınıza verilecek olanı iyi gizleyip, durumu belli etmeyesiniz. Tez kullanır iseniz, üstümüze kuşku çekersiniz. Ola ki biz de zamanında yetemeyelim.

— Tasanız olmasın. Sizin bir nice düzen tuttu-ğunuzu bir iyice bilmekteyiz. Hadım Yusuf Paşanın kethüdası, İnal Beyimizin sancağını almaya geldiğin-de, kendini bir nice ateşe attığını öğrendik. Bir işa-retinizi beklemekte idik. Nice erinçlendiğimizi anlat-mamız mümkün değil... Öldük demektedir. Yerle-şikliğe soyunup, başa çıkan yolatalarımızın çoğunu da köylerinde gediğe çağrılan türkmen bizi yazgımız-la başbaşa bıraktı... Meğer, meyvenin olgunlaşması-nı beklermişsiniz. Beyimizin haberi her bir yanda yürek atışı gibi dolandı. Ve dahi kent ahileri kurulu, zarar gördüklerimizin listesini size vermeye karar

kıldı. Buyrunuz! Her bir yoldaşımız birinin evini gösterecek. Varın, öcümüzü komayıp alın. Sonra da Cebeciler zaviyesinin yeraltı çıkışından taşra varırsınız.

Karayazıcı doğruldu. Onsekiz levendi de birlikte doğruldu. Sokaklardan, gecenin karanlığını yara yara geçtiler. Kale kapılarını kapalı bilmenin kıvan-cındaki Hızır kadının evini bastılar ilkin.

Kadı, Trabzon tutsak pazarından getirttiği çerkes cariyelerle gönlünü oyalamakta, sekbanları ise uyku hazırlığına dalmış bulunmaktaydı. Karşılarında eli tüfenkli levendi gören, uyku sersemliğinden sıyrılmaya zaman bulamadı. Kent içine dağılan leventler göz açıp kapayıncaya işlerini bitirdiler.

Şar dibindeki Cebeciler zaviyelerine çekildiklerinde, kentin varsılları, bütün altınlarını kaptırmanın ürküsü içinde şaşkın şaşkın bakınıyorlardı. Karayazıcı leventleriyle yeraltı geçidini izleyerek kentten ayrılırken, ahiler ellerini oğuşturuyor, Moşe çorbacının ortakları, dolabının önünde dövünen sarrafla birlikte ağlıyorlardı.

— Efendimiz, - diye söze girdi İbrahim Paşa!.. - Yazık ki sözümüzü dinletemediğimizden bir büyük yangın tutuşturduk Anadolu içre... Bir kargaşa, bir fetret ki anlatılması değil. Köyleri, kasabaları bırakınız, muhkem kalelerle çevrili kentler dahi, kullarınızın barınağı olmaktan çıktı. Nice bir şaki, bağı ve celâli var, nice bir kızılbaş sergerdesi bulunmakta ise, âli kıran, başkesen olmakta. Divanımızın önü her gün Anadolu'dan, İstanbul'a kaçıp gelen zaimleriniz, sipahileriniz, mütevellî, mütesellim, emin kadı, emekli paşa ve daha nice işbilen, akli eren ki-

şiiyle doluşmakta. Bizi harami ile ortaklıkla suçlamaktalar. Canı yanan, can yansın istemekte. Celâli eşkıyası Karayazıcı oğlu Abdülhalim, adına tura kazıtıp, mühür bastırmakta, bizim yolladıklarımızın yerine cennetmekân atanızın zamanında azledilen bir nice kadı, bey ve dahi paşa var ise onları atamakta. Bunlar da, utanmadan göreve sıvanmaktalar. Aldığımız mektuplardan ve edindiğimiz bilgilerden anlaşılmakta ki, bunun önüne yerel tedbirlerle geçmek olası değil. Bir genel ve acımasız tedbir almak, eşkıyanın demini heder kılmak zorunlu. Neden derseniz, suhtelerin başlattığı eylem ahali ile kavuşma noktasındadır. Şimdi de, eski kadı, zaim, sipah ve beylerin başı çekmesi sonucu her bir yan ateş içre bulunmaktadır. Elbette, atanız ve babanızla sizin dahi görevlendirdiğiniz ulufe kaydı silinmiş yeniçeri emeklilerinin de bazı bilisizleri yaramazlık etmekte. Salmalarını, haraç ve bağlarını var ise alacaklarını yasa üzre tahsil eyleyeceklerine, sekban tutup, ahalinin başıbozuğunu silâhlendirip, özel kulluğunda görevlendirerek onlar aracılığıyla toplamaktalar. Bizi divan olarak düşündük ki, ahaliyi başkaldırıdan uzak tutmanın yolu, kendilerini yasa içre korumalarından geçer. Cennetmekân atanız Sultan Süleyman han ile babanız Murat Han'ın ettikleri gibi, bir Adalet Fermanı çıkarmak zorunlu...

— İyi dersiniz benim vezirim, - dedi Hakan. - Devletin görevini ahaliye yüklersiniz. Ne var ki, buna dayanan ve dahi bunca zamandır soygundan başalamayan reaya, yasal salmalarını da ödemezlik eyleirse, ne deriz?

— Bu bir tehlike efendimiz. Ne var ki, bir kez eşkıyayı kırar isek, yasayı uygulamak kolaylaşır.

Oysa bu kargaşa içinde, yasa düzenini tutturmak olası değil.

— Siz ahaliye birbirini kırdırmayı düşünürsünüz!..

— Ahali düzene başkaldırdı ise, zaten kırılmış, kalmış önemli değil ki efendimiz. Düzeniniz ve dahi devletiniz tehlikede. Celali sergerdeleri oligelip başkentinizi aldığında, bizi komazlar... Korkarız sizi dahi komazlar. Bu yüzden, devletin iki yüzüyle ortaya çıkması gerekli efendimiz Bir yüzü, celali pislerini temizlemekte iken, öteki yüzü ahaliyi yatıştırmalı... Ve bunca olaya neden olanları bir güzel cezalandırmalı.

— Lala, - dedi ürküyle Sultan. - İşin buraya varacağını sanmakta mısınız?

— Daha bile ötesine gideceğinden hiç kuşku-muz yok efendimiz. Hemen ve tez zamanda hakkın-dan gelinmez ise, tuğra bastırıp, hutbe okutanın taht istemekliğe varması kaçınılmaz. Bir kitle ki, adım adım mülke egemen olmaktadır, sonunda tahtta sahiplenmesi düşünülemez. Denilmekte imiş ki, Hakanlar, yerini bilmedi. Kulu egemen eyleyip, düzeni değiştirdi. Biz eski düzeni getireceğiz... Sizin Allah vergisi olan mülk sahipliğinizi bilemeyen pek çok bilinçsiz adam, bunların eteğine sarılmakta. Adlarına hüküm kesip, haraç toplamakta... Toplanan, ahi gediklerinde cebeye, yarağa dönüştürmekte. Silahlanmakta, geliştirmek, büyümekteler. Allah'a hamd-ü senalar olsun ki, ahali bütünüyle bunlardan yana değil... Zaimleriniz, sipahlarınız, dizdar, kadı, naip ve nakipleriniz şimdilik ahalinin önünü alabilmekte. Alamadıkları yerde altı bölük halkıyla, dikilmeye davrananın hakkından gelmekte. Ne var ki, yarın da böyle olur mu bilmemekteyiz. O yüzden, bir süre

ahaliyi yatıştırıp, isyanı söndürmeliyiz. Bizim aklı-mıza da, adalet fermanından ötesi gelmedi. Buyu-rursunuz diye hazırlık görüp, katınıza öyle başvur-duk...

Hakan başını eğdi... Elleri palalı, kafaları börk-lü, sırtları cepkenli celâlilerin, tahtını altından aldık-larını, kendisini öldürüp, devletin üstüne oturduk-larını görür gibi olmuştu. Yine de bütün bu oluşum-ların nedenlerini kendi yüreğinde duymuşçasına göz-lerini kırıştırdı. Başını kaldırarak, son direnişini be-lirledi;

— Ahaliye zarar gelmemeli. Her türlü haksızlık yasaklanmalı, lâkin ahali korunmalı!..

— Biz de bunu düşündük efendimiz. Düşündü-ğümüzden, buyurduğunuz gibi hazırladık, - diyerek ellerini oğuşturdu, İbrahim Paşa...

Bir yıldan fazla işsiz kalan eski Habeş Beyler-beyisi Hüseyin Paşa, daha selâmlığın kapısında diz-lerinin üstüne düştü. İbrahim Paşa'nın eteğine va-rıncaya öyle süründü. Ordan paşanın eli dudakla-rında doğruldu. Elleri göbeğinin üstünde, sırtını kam-burlaştırarak durdu. Damat Paşa, gözlerinde mene-vişli seveçenliklerle baktı Hüseyin'e;

— Şöyle yanıma otur, - diye buyurdu.

Hüseyin ilkin directti. Paşa'nın sözcüklerini yine-leyen bakışları sürünce;

— Başüstüne, - diyerek dizinin dibine oturdu.

— Bir kargaşaya çattık ki, - yakınmasıyla ko-nuşmaya durdu İbrahim. - Daha biz ana rahmine düş-mededen mülkün bir ucundan ötekine ekilen tohumun zehrini derlemek bize düştü. Söndürmeye yönelik attığımız her adım, yangını azbiraz daha körüklü-yor... Onca zamandır onca usta tedbir alınıp, onca zorlanmalarına karşılık, türkmen beyleri kavgaya gir-

memekte idiler... Aşiretlerinin safrasını Anadolu toprağında tohumlamaya çabalarlarmış meğer!.. Adalar Denizinden, Fırat koyaklarına varasıya bütün verimli toprakları mülk örneği paylaştılar... Obalarından artık, ahinin işe yararına dolap kurdurup, şehir örneği bayındır köyler kurdular... Bin bahaneyle savaşlardan kaçıp ademlerini artırdılar... Adem arttıkça da, varlıklarının ucu görünmez oldu... Tekkeyi onlar kollamaktalar... Ocağı onlar alazlamakta... Kendi bölgelerinden ötede Abdallara iş karıştırtılar. Rum eyaletinin Kızılbaş kocası Pir Sultan Abdal'ı yola düşürdüler. Onlar kıskırtanda biz ayırık mı durduk. Eski müridlerinden, Hızır Paşa oğlumuzu üstüne saldı. Kızılbaşın hakkından, eski yamağı geldi. Öyle bir düzene komuş ki, duyanda biz bile şaştık... Ahiyan baş dikeyim, dedi... Ocağın ihtiyaçlarını dışardan getirtiverince, kıçlarının üstüne oturdular... Amma, şimdi hepsinden kötüsü ile boğuşmaya koşulduk... Öncülümüz Cıgalazade Sinan Paşa'nın bir acele davranışı, Hamit barutu örneği kızışmaya hazır toplumda patlamaya dönüştü... Bir bakarsan, işin başında yine beyler görenmemekte. Amma bunca umur gördük, bunca bilgi edindik... Otuz, bilemedin elli sekbanı idareden aciz bir eşkıya başının, bir nice yüzbin ademin başbuğu olvermesini hiç duymamış idik... Sen de bilmektesindir. Karayazıcı oğlu Abdülhalim Bölükbaşı'dan söz ederiz... Anadolu içre nice bir eşkıya var ise bunun sancağı altından derneşti. Neden? Pek mi bir usta önder? İşte önderliği, kayınbiraderinin bölükbaşısı!.. Hepsi tümü bu!.. Öyleyse, iş ortada... Bu kızılbaş eşkıyası Alkaevli Beyinin damadı ya, gizliden başbuğ atanmış olmalı. Olmalı ki, öteki devlet hainleri de bilece davranmalı... İşte duyduklarımız ve

dahi görünen de bunu doğrulamakta... Bozokların bilge Kizir Kocası, onun sancağı altında... Beydili-den Dünder Aba, Tekeli'den Mehmet Koca, Avşar'dan Tepesi-Tüylü, Germiyan'dan Horoz, Aydın'dan Çapraz kocalar da bilece... Ahiyandan Kırşehir ket-hüdası Gafur, Müderris'ten Sivas mollası Çömçe Bali, Kızılbaşlardan Pir Sultan ardılı Kul Himmet, Bektaşiyandan Kalenderkoca oğlu Haydar ve dahi niceleri... Bunca ele gelmez sergerdeyi derneştirmek, nerdeyse devletin bile harcı değil Paşa oğlum!. Bir bölükbaşının hiç düşünde olmaya... Sinan Paşa'nın acelesi, çapulcu türkmeni ürkütmüş ola gerek!.. Dizginlerini salıverdiler ki sergerdelerinin, bir nice yüzbin adem yakıp yıkmaya durdu... - Durakladı. Bildiklerini yinelenenin anlamsızlığını yenice kavramışçasına suskuyu yoğunlaştırdı bir an. Sonra kallavi mücevvesesini mehter kösü gibi sallayarak; - Demekteyiz ki Paşa oğlum, - Kararıyla, sürdürdü; - Çok zor bir zamanda bulunmaktayız. Böyle zamanda da güvenilir adem gereklidir. Bizim bildiğimiz, seninle Murat Paşa yoldaşındır. Ne var ki, Murat Paşa oğlumuz, pek bir uzakta, İran üstündedir... Bundan ayrık, Alkaevli beyinin hatununun oğludur. Ola ki tedbirde sendeler...

— Murat Paşa yoldaşımız, devlet gerektirmekte ise kendi başı tedbir kılmakta sendelemez efendimiz, - diye arka çıktı ilkkez ağzını açarak Hüseyin.

— Birbirinizi bir nice sevdiğinizi bilmekteyiz Paşa oğlum. Bizim de sizi nice sevdiğimiz zor karşısında, ilk aklımıza gelen olmanızdan ayırın. Bu devlet ihtişam üzre durmakta ise, sizin gibi yarar kulların varlığından.

— Velinimetim, Paşam, efendim!.. Bize, buyru-

İana uymayı, siz bellettiniz... Kul borcunu, gerek-
mekte ise başını vererek ödemez mi? Yoksa efendi-
mize bağıllığımızın mânası nedir?

— Biz de bunu demek üzere idik Paşa oğlum!..
Uzun zamandır merkezden uzaktasın... Bunda, gü-
venilir ademin azlığını ola ki bilmemektesin... Ne-
den dersen, uçlara vardı aramızdaki tepişme. Her
kul, kendi iktidarını perçinlemeye dönük. Eh, hak-
sız da sayılmamalı... Madem, aramızdan biri ikti-
dar sahibi olacaktır, ötekinin ayağını sürçtürmek
hem hak, hem mecburiyet... O yüzden de, sağlam
bellediğinin çürük çıkması kaçınılmaz. Kaçınılmaz
olanda, oyun içre oyun gelmemeye koşulusun. Bir
düşün, velinimetimiz koca Sokollu Vezir'i dolap ku-
rarak öldürtenler, bize neler etmezler. Oysa bilmek-
tesin, kudreti ve dahi haşmeti, efendilerimize denk,
çoğu zaman da üst gelir idi. Böyle bir iktidar, bir
kula nasip olmamış idi... Sonu? Sonu açık... Kendi
tepişmemiz, hem iktidarımızı kaptırdı hem de türk-
meni güçlendirdi durduk yerde... Öyle bir iş ki dev-
let işi, su sızacak yer komayacaksın. Kodun mu, bil
ki orasını senden gayrısı doldurmakta... Bak sarı-
nacağın işin aslını diyeyim sana!.. Anadolu'nun bir
yarısına gayrı hükmümüz geçmemekte... Türkmen
köylerinde, bizimkini ko bi yana, sahipkıran efendi-
mizinki dahi yürümemekte... Köy kocaları, beylerinin
gözüne bakmaktalar... Beyleri, kendi aralarındaki
fesadın fısıltısına... Ve dahi bunu kırmaya yöneldi-
ğimizde, nice bir eşkiyası var ise yaraklanıp atbin-
mekte. Sancaklarımız bir bir düştü... Mansıplarımız
eşkiya yordakçısının eline geçti... Biz, adaletname
çıkarttık. Dönüp baktığımızda, kendi eteğimizi tu-
tuşturduğumuzu gördük. Neden dersen, kadıları, za-
imleri, tımarlıları ve dahi sancakbeyleriyle, alaybey-

lerinin hepsi, çıkardığımız yasaya uyuverdi. Aykırı davranan bir bizimkiler kaldı... Kalanda, büsbütün haksız duruma düştüler. Ve dahi elimizde sandığımız livalarla sancaklar da, eşkiyanın egemenlik bölgesine katıldılar... O yüzden düşündük, taşındık, seni vazifelendirmeyi uygun gördük. Eşkiyanın arasına çasıt sızdırmak zor... Sanki her birinin alnında ata-asıl damgası var. Daha bir sancak öteden tanıyıp, kaddini bükmehteler. Öyleyse, yapacağımız iş, aralarında işbilir devletlinin bulunmasını sağlamak olmalı... Sanırız, anlamaktasın!.. Bu iş senden artık bir de efendimizle görüşülmüştür. Bileceğin o ki, olurlandığında, şan almak da, lekeye bulanmak da yazılı... Dediğimiz gibi, tepişmenin nereye ulaşacağı belirsiz. Bugün Halife-yi rû-yi zemin'in mühürü hümayununu taşımaktayız. Yarın, bizimkinden muhkem bir dolaba girip, başımızı yitirmeyeceğimiz kesin değil... Yerimize gelen, seni hepten silebilir... Yahut iş anlaşılabilir... Neresinden baksan, son kerte tehlikeli ve dahi zorlu bir iş... Olmazlanırsan, umudumuz yıkılır belki, lâkin gocunmayız. Ola ki üstesinden gelememekten korktu, der, ötesinde susarız... Olurlanır isen, gerisini anlatmak daha bir kolay!..

— Efendimiz, - diye kapaklandı Hüseyin. - Kul dar günde işten kaçarsa, düzen bir nice yürür? Elbette buyuracaksınız ve dahi işlenecektir. Yetmezlenir olsak, çağırmas ve dahi bunca devlet sırrını kulunuza açmazdınız. Yazık ki, ulu devletlilerimiz, iş gördürmekliğe bunca dil döker olmuş...

— Doğru adam seçtiğimiz belli!.. Yazığına biz de katılırız Paşa oğlum. Şimdi beni iyi dinleyesin, - diyerek halvethaneninin ortasındaki mermer havuzun fıskiyelerini kendi eliyle yükseltti... Suyun şapırtısı,

doyulmaz bir faslın nağmeleri gibi yüreklerinde tıprıdamaya dururken, yeniden postekisinin üstüne bağdaş kurdu İbrahim Paşa!..

Günüşiği, Ahırdağı eteklerinde oylum oylum!.. Erkenez koyağıyla, Çakalovası oluğunun birleştiği düzlük kımıl kımıl!.. Susku dertop olmuş o kımıltıda. Bütün gözler, başbuğ otağının üstünde derneşti bir süre. Sonra, bekleyiştten bıkmışçasına öbeklere ayrıldı leventler. Her biri bir ocağın başına çevrelenerek, kopuzunu çekenleri kuşattılar. Anadolu pınarlarından süzülürcesine ardardına dizelenen bozlak ve koçaklamaların ışıltısında yıkanmaya durdular. Ve başbuğ otağındaki kocalar toplantısını unuttular...

Türkmen kocalarının oluşturduğu divanda, Çömçe Bali bilimin, Durali Molla yargının, Gafur Ahi emekçilerin, Dünder Ağa üretici reayanın ve her boyun kocası da kendi beylerinin temsilcisi idiler. Karayazıcı kurultay alışkanlığıyla postun üstüne bağdaş kurmuş, gözlerini divanının üstünde dolandırıyordu. Sonunda Gafur'a baktığında;

— Ahi sandığı ilk kez bu denli güçlendi efendim, - diye söze girdi Gafur. - Kentleri bastıktan sonra, ocaklı soyguncuya saldıığımız salgın payı, sandıkları doldurdu. Ahilerin yüzleri güldü. Tefeci ve dahi soyguncu, bizim korkumuzdan derneşip İstanbul'a can attığından, eskisi gibi sandığına borçlanmaya durdu tümü... Erincimiz anlatılamaz, delege-lerimizin alkışına dil yetmez idi... Ne var ki, Karaman üstünden yakışksız haberler almaya başladık. Celâli teftişine çıkarılan Hüseyin Paşa nam eski Ha-

beş Beylerbeyisinin sekbanları, kan ağlatmakta. Elhak, tefecinin yerini boş komamakta. Denilmekte ki, biz kimi korumakta ve dahi kollamakta isek, paşanın ademleri onların ümüğüne çökmekte... Yoksul yeneden sangı bengi olmuş bulunmakta.

— Biz daha başka duymuş idik, - diye atıldı Kizir Koca. - O da bizi örnek alıp, yeni efendileri soymakta imiş. Hattâ sekbanları, zenginlerden aldıklarını yoksullara koklatır olmuşlar. Elbette bizim gibi düzenli bir paylaşma biçiminde değil. Böylesi bilinç ve dahi örgüt işidir. Amma, yoksul boyun bükende, avarızdan vazgelip, sarrafın, tüccarın, ve dahi eminle mütesellimin sandıklarına el koyarlar imiş... Yanında Bolu-Gerede Bozoklarından leventlerimiz vardır. Ve dahi bir iyice uyarılmışlardır. Bize yolladıkların haberler, böyle bildirmekte...

— Bizim canlarımız da iki yanı doğrular nitelikte bilgiler vermektedirler, - diye büküm büküm sakallarını sığazladı Kul Himmet. - Anlaşılmakta ki, hem yoksulu, hem zengini soymaktadırlar. Bu yüzden de bir iyice akıl karıştırmaktalar.

— Akıl karışıklığı çok bir kötüdür Kocalar, - çıkışıyla dikildi Çömçe Bali. - Aydın oldu mu iş kolay. Ya varır el verirsin, ya durur bel verirsin. Karışık olanda, n'ola? Olvarıp, düşman diye işini mi bitireceğiz? Yoksa bizim yapamadığımızı yapmaktadır sanısıyla alkış mı çekeceğiz? Deriz ki, savaş içre ikircim yanlıştır. Savaşçı yanını doğru seçmeyende ikircim içinde kalır. Kalanda da annacındaki vurdu geçti belle... Olgelip, vurmadan, biz davranmalıyız. Neden derseniz, aydın karara bilinçle varılır... İkircimle değil... Bir bakarsanız, bir düzene başkaldırmış nice bir yarar adam var ise, bilece, sancağımızın altında... Zorbayı tutan bir yere toplaşanda, kendini

güçlü sayan çoğalır. Adem, bundan yararlanıp, boş kalan yerleri soyuyor da olabilir. O yüzden, varıp sinayalım, deriz. Neden dersiniz, olvarıp vursak, bizden olanı yitirmek olası... Oldurup kalsak, gelip bizi vurması. Varıp soruşturalım bakalım, niyeti, isteği nedir?

— Çömçe Fakih'in savcılığı: pek bir yaman, dedi gözlerini kırıştıtırarak Davran Koca. Haksız bulmak mümkün değil. Kamber Koca yoldaşımızdan selâm aldık. Didim ötesine tahıl teslim eylemekliğe aracı arar imiş... Aydın Reis'e ulak salmış. Fiat istemiş. Bir bakarsan bize öykünmekte. Bir bakarsan, Osmanlı... Bali Molla'ya biz de katılırız. Olvarıp görüle... Dibi eşilip, incelene... Ve dahi sinanıp, bir sonuca varıla.

— Uz görür, uz söylersiniz kocalar, - diye yeniden atıldı Gafur. - Ne var ki, söyledikleriniz akla yakın değil. Neden dersiniz, sinayacağınızın kimliğini belirtmek yeterli. Adem Osmanlı Paşası!.. Özbeöz Osmanlı... Bize öykünmesi oyun değilse, başkasını yapamadığıındandır. Ayak diremekte sürdürürüz. Olvarıp, hakkından gelinmeli. Hakan otağından «me-hayiş teftişine» çıkan ademin, yarı yolda bizimle olması mümkün mü? Değil!.. Olmayanda, gördü ki, Karaman türkmeni direnmekte bir güzel, oyuna girdi. Bizi içten vuracak ki, güvenilir ademimiz kalmaya...

— Türkmende adem kalmasın, yazılı değil, - dedi Davran yeniden. - Hilâfete soyunan Sultan Selim'den bu yana kırmakta Osmanlı bizi... Ne var ki, türkmen ot gibidir. Biçildikçe daha bir gür, daha bir verimli ve dahi sağlam gelir. Bunu onlar bilmemekte-lerse, biz bilmekteyiz. O yüzden de, olvarıp sinanmalı deriz. Bir kez de Osmanlı'yı bölebilir isek, öte-

sinde işimiz daha bir kolaylanır.

— Biz bunu düşünmemiş idik, - deyip yutkundu Gafur. - Tezden hazırlık görölmesine biz de katılırız.

— Pekâlâ, - sözcüğüyle, kararı belirledi Karayazıcıoğlu. - Çömçe Mollamız olvarıp, bir iyice sınasın. Oyun düzölmekte ise, kendi ademiyle giderilmesi için sekbanları kışkırtılsın. Yok, bize yönelmiş ise işte otağımız, buyursun gelsin.

Çömçe Bali, yerinden doğrulurken;

— Gafur Ahi ile Tepesi-Tüylü kocamızın da bilece gelmesini dileriz, - dedi. - Ola ki, biz kitaba dalıp, yanılırız.

— Gereksiz, - diye atıldı Gafur. - Bali Molla yoldaşımız her birimizden usta, her birimizden bilgilidir. Onu oyuna getiren, bize kaval ile tuz yalatır ki, anlatılamaz.- Sonra Karayazıcı'nın da Çömçe'ye katıldığını belirtir baş sallamalarıyla yerinden doğruldu.

Otağın önünde atlanıp, Erkenez suyuna yöneliler. Dereyi geçmek üzerelerken, başlarını diktiler. Ahırdağı tepelerinden bir çığ gibi inen toza baktılar bir an;

— Türkmen bir nice levendi var ise sancağımızın altına koşturmakta, - dedi Çömçe Bali! - Böyle giderse, biz Osmanlı'nın tahtını başına çalarız ki, altından kalkamaya!..

— Anadolu'dan sürüp çıkarmak üzereyiz, - diye konuştu Tepesi-Tüylü Koca. - Ne var ki, işin dediğın yere varacağını sanmamaktayız. Beylerimiz derneşip kurultay toplamadılar daha... Bu kesin bir karar olmadığını göstermekte.

— Bir sesli karar vardır bildiğımız, - dedi Gafur. Derneşip ikrar verilmesi... Bir de sessiz olanı ki, ik-

rar çoktan verilmiştir. Şimdi durum o anladığımızca... Şöyle bir bak Koca baba!.. Türkmen levendinin tümü akın akın bize koşmakta... Ahi fıtyanının işe yararı ardımızda... Ve dahi medrese suhtesi bizden artık ölmekte... Reaya, her bir yanda güvencimiz, egemenliğimiz dışında çaşıtımız. Bunca ayrı kitle ve dahi sınıf, bunca can bahasına bilece olanda, ikrar çoktan verilmiş demektir. Olvarıp, payitahtında ters yüz eylemiyorsak, beylerimizin öne düşmesinden.

— Zamanı vardır kim bilir, - diye kestirip attı Tepesi-Tüylü. - Umdukları, bekledikleri bir şey vardır. Olmaz ise, onlar da bilece sancak açarlar ki, bu işin sonu tamamdır.

Baş sallayıp, dizgin boşalttılar. Onlar söyleşirken ara açan fıtyan, türkmen ve suhte bölükleri, hemen önderlerinin ardınca at sürüp, kaynaştılar...

Gökçe, arkasına sürüklediği toz bulutu üğünmeden otağa daldı. Varıp Karayazıcının yanında oturur oturmaz;

— Babam buyurdu ki, - diye söze başladı. - Harput, Malatya, Maraş ve dahi Kars mirmiran mütesellimleri, kendi aralarında düzen kurmaktadır. Dört bir yandan bizi bastırmaya hazırlık görülür. Harput Mütesellimi Dilâver Çavuş, dizdarlarından devşirdiği cenkçiler ile bu yana gelmekte. Nurhak'ı aştıkları yerde, leventlerimiz basacak... Maraş, Malatya, Kars sekbanları da, Yavsan, Karadağ ile Erkenek'tekiler bozacak... Siz merkezi sağlamca tutarsanız, işleri bitik... Davranıp, hazırlık görmenin tam sırasıdır...

Güleç güleç baktılar Gökçe'ye!.. Otağın ortasında sürüp giden suskunun yüreğinde attı öbeklerin bozlaklarıyla, koçaklamaları!.. Karayazıcı'nın ba-

şını eğerek onaylaması üzerine, kocalar, savaş hazırlığı görmek amacıyla davranıp doğruldular... Otağın için göz açıp kapayıncaya boşalıverdi...

Boşaldığı anda karısını kucakladı Karayazıcı;

— Onca yolu kuş örneği aşmışsındır sevdalım, - dedi. - Yorgunsundur. Dinlen azbiraz.

— Dinlenmenin zamanı değil erim. Olvarıp, bas-kıncının hesabını görmek yazılı iken, uyumak neyin nesi?

— Ardımızda bunca destek var iken, Osmanlı'nın bize ulaşması olası mı kadının? Gör bak, daha biz ellerimizi palalarımıza atmadan, defteri dürülür mütesellimlerin. Yirmibini aştı levendimizin sayısı... Her bir dağdan sürü inmekte beslenmekliğe... Her bir türkmen kızı, çorap örüp, cepken işlemekte... Bey babalarımız, bizden önce davranıp, gölgelerini üstümüzden eksik etmemekte. Bunca yolu özlemimizle aşıp gelen sevdamız, yorgun kalsın dayanabilir miyiz? Hele uzan azbiraz... Dinlen ki, yanakların al al parlasın. Gözlerinde her zamanki şavkı görüp, gönlümüz aydınlansın.

— Sana kocamış mı görünmekteyiz erim? Atbinip seyirtende yorgunluk mu olurmuş türkmene? Demek gönlünde eski yerimizi yitirdik ola?

— Gökçe kadın, - diye bağrına bastı Karayazıcı. - Senin sevdan karşılık almasa bile mutlandırır kişiyi. Oysa bir tehlike sezende yetip gelene borçlanır düşmanı olsa. Sevenine nice bir taştır ki attığın, tam yüreğimizden yaralar...

— Pîr Sultan cennetmekân gibi konuştun öyle ya!.. Hızır Paşa, Muhyiddin Kadı'nın oyunları sonucu asmaya vardırıırken, Ali Baba'nın attığı güle böyle demiş idi...

— Astılar da n'oldu? Pîr Sultan bizimle yaşa-

makta değil mi? İşte müritleri... Yanıbaşımızda, kav-
ganın ortalık yerindeler. Birini öldürmek, düşünüy-
tirmeye yetmemekte güzelim... Ölüm nedir? Ot gi-
bi, böcek gibi, köçek gibi yaşayanın da sonu değil
mi? Ölmek odur ki, kamuyu yüreğinde bütünle-
yebilesin... Pîr Sultan bunu becerdi... Töre adına,
yoksul adına başverdi. Ve dahi verdiğinde daha bir
yaşamaya durdu. Bak kulak ver!.. Baskın haberi kut-
lu ağzından erişende, leventlerin sesini bir dinle!..
«Kalkın canlar,» demekteler... Pîr Sultan'ı yaşat-
makta değil mi bu varsağı? Daha ne? Hangimiz için
denilecek aynı türküler? Diyemediğimizden, denilse
bile unutulup gitmeyecek mi? Meğer ki diyen, iyi de-
miş olsun ve dahi adını yaşatacak ölçüde sağlam
iletsin topluma...

— Savaş seni nice bir pişirdi erim? Nice bir
yiğittin, bir nice bilge oldun? Ve dahi gönlümü bir
doldurmaktayken, nice bin doldurmaktasın!.. Bey ba-
bam, vargit deyende kanatlandım sanki. Uçmadı
isem, yetersizliğime ver!

— Uçtuğuna inanmaktayım kadını. Yüreğin
demekte bunu. Dilin başka söylese de, yürek yanı-
maz. Seni salmasından açık değil mi babanın gü-
vencesi... Neden diretirsin? Azbiraz uzanıp dinlen-
mekten niye sakınırsın?

— Korkarım erim!.. Korkarım ki, gözlerimi ka-
payanda düşümden ırarsın... Oysa kışlakta olsun,
yaylakta olsun, seni düşlemeye gözümü yumardım.
Bağışla!..

— Sevdalım, - diye eğildi dudaklarına Halim.
Gökçe'nin alazı ağzının içinden yüreğine yuvarla-
nınca top güllesi gibi irkildi. Söz etmenin yersizli-
ğini o anda kavramışcasına kollarını sokuverdi Bur-
sa kadifesinden üç eteğinin içine.

Teninin alev yumuşaklığı, beyninin hücrelerini eritiverdi. Kucağında karısı, otağın iç bölmesine geçti. Okşayışlarıyla pusatını başından çekip çıkardı Gökçe'nin. Gözleri kamaştı. Bıyıklarının dimdik, kulaklarını gıdıkladığını sandı. Gökçe, çoktan cepkenini, mintanını sıyırmıştı kocasının.

Yatağın üstüne çıplak bedenlerinin ışıldağıyla düşerlerken, sımsıkı birbirlerine sarılarak, yüreklerini yüreklerinde duydular.

Hüseyin Paşa, Karamanoğlu Sarayının selâmlığında, dört bir yana saldığı adamlarının getirdiğı altınları denetliyordu. Hazinedarı ve kethüdası Şahverdi gözlerinde kıvılcımlarla her kentten toplananı sayıp bitirdikten sonra başını kaldırdı;

— Efendimiz, eyaletiniz varlıklarına kıran girmiş ola!.. Mirahurlarınız hüküm iletmeye kimi aramışlarsa, bulamamaktalar. Tümünün verdiği yanıt aynı. İstanbul yönüne gitti... Gidenlerin pek çoğu da, boş konakla, köhne kullardan gayrısını komamışlar. Altınlarını, işe yarar ademlerinin tümünü alıp da öyle gitmişler. Denilmekte ki, yol üzre, yiğitsiz yakaladıkları köyler var ise, tavuğu yumurtasıyla soyup gitmekte. Bir tek türkmen köylerine girememektelermiş. Neden derseniz, nasıl olduğu bilinmez, köyler önceden haberli kılınıp, hazırlıklı beklemekte imişler.

— Bu haber işini araştırmamız gerek Şahverdi Kethüda!... Bizimkiler için de aynı olmakta bildiğın üzre... Sekbanlarımız ne zaman bir köy basmaya karar verseler, ya il erleri bölüğü silâh elde karşılamakta, ya da köyü davardan sığırdan, yumurtadan

ve dahi tavuktan arınmış bulmaktalar.

— Denilmekte ki efendimiz, türkmen kavalla haberleşmekte. Bunun önüne geçilmesi de olası değil. Atlılarımız bayıra vursalar çoban avına, işten kalırlar. Üstelik avlayıp avlayamayacakları da bilinmez. Her bir çobanın, kurt azmanı itleri var ki, bir başlarına birkaç sekbanın hakkından gelebilir. Üstelik bir kez kavalı ağzına vurduysa, öteki dağdaki haberi olmuş demektir. O yüzden, türkmen köylerine varılamamakta.- Sonra birden yüzü güldü. - Bu bir bakıma da iyi olmakta efendimiz. Neden derseniz, türkmen üstüne varmadığımızdan, bizi kendine yakın saymakta. Bunun yararını da görmekteyiz. Karayazıcının kazaskeri Çömce Bali ile, Kırşehir kethüdası Gafur Ahi, bir türlü karara varamamaktalar.

— Sahi onlarla son bir konuşma yapacak idik. Çakal ovasından bir haber var mı?

— Var efendimiz... Karayazıcı, dört mütesellimin otuzbine yaklaşan sekbanını da bozmuş. Erke nez suyu da, Aksu da, Ceyhan da günlerce kızıl akmış... Kelle taşımış Akdenize, ceset taşımış... Ne ye uğradığını bilememişler mütesellimler. Karayazıcı yaman bir başbuğ olmalı efendimiz. Öyle ki, kendini basmaya gelenleri basmış bir güzel. Daha toplanmalarına kalmadan, kırırvermiş nice bir erleri var ise... Maraş, Maraş Karsı ve dahi Malatya mütesellimleri ölümler arasında imiş. Harput kaimmakamı perişan kaçtı denilmekte...

— Konuklarımızın bundan haberleri var mı?

— Sanmamaktayız. Yanlarına pek adem uğramakta. Uğrayan da, gözümüz ve kulağımızdan kaçacak şeyler söylememekte. Duymadık.

— Öyleyse çağrılıp, muştuyu biz verelim ki,

gönülleri hoşnut olsun. Altınları hazinemize yerleştirdikten sonra haberlersen, seviniriz. Sen de bulun!..

— Başüstüne efendimiz, - eteklemesiyle çıktı Şahverdi.

Hüseyin Paşa, parmaklarını sakallarından geçirerek düşündü bir süre. Başını kaldırdığında, konuklarını karşısında buldu. Her birine karşısında yer gösterdikten sonra;

— Muştumuz vardır, - dedi. - Karayazıcı Başbuğ, kendisini basmaya gelen dört eyalet mütesellimini bozmuş. Bir nice sekbanlarını öldürmüş! Doğruda olanın, güçlü olacağını bir kez daha kanıtlamış... - Sözlerini bitirmek üzereyken, kan ter içinde giren ulağın yüzüne baktı. Toz toprak içinde, soluk soluğa duran habercisine; - Bişey mi var? - Sorusu buyruk yerine geçti...

— Efendimiz!.. Öğrenildiğine göre, Cıgalazade Mehmet Paşa'yı denetiminizle görevli kılmışlar. Elinde demi heder fermanı ile yola çıkılmış. Üsküdar'dan bu yana durmaksızın sekban ve dahi levent yazarak gelmekte imiş. Daha Bolu üstünde askerinin otuz bini aştığı söylenmekte... Ayrıca, ocaktan da nefer, cebeci ve dahi topçu verilmiş yanına.

— Anladık. Suçumuz ne imiş ki, «teftiş» çıkarıla? Bu konuda bir bilginiz var mı?

— Sözde siz, yoksulun ümüğüne çöküp, yasa değil iken avarız, zamanı değil iken ağnam, gerekli değil iken cerime, süresi gelmemişken öşür toplamakta imişsiniz. Bununla da kalmayıp, bazı kişileri olmadık suçlarla tutuklar, bir nice altınını aldıktan sonra yanlışlık oldu diye kadı katına bile çıkarmaksızın salıverirmişsiniz. Bunu, İstanbul'a kaçabilen tanıklarla belgelemişler. Ve dahi hakkınızda Müfti

Sunullah efendiden fetva alıp, öyle yola çıkmışlar. Denilmekte ki, doğrudan canınıza kasteylenmekte...

— Doğru iş görenin kaddi büküle öyle mi? Bunca zamandır reayası ahisi, kulu kölesiyle insanların kanını emen bir nice kene var ise kovaladık diye, başımıza hüküm keserler he mi? Bilmezler ki, bunca zamandır bozdukları düzeni, azbiraz yoluna komaya uğraşırız. Ve dahi bilmezler ki, Anadolu'nun bir yarısında bu uygulandığında insanların yüzü gülüvermiştir. Kendileri orda, bölük bölük bölünüp, rüşvet karşılığı alıp sattıkları mansıpların, devlet düzenini bir nice bozduğunu bilmezler de, suçu doğruya yüklerler ha! Birbirinin kuyusunu kazmaktan, tırnakları çentilir de, burda yasa üzre iş tutanın başını almaya sıvanırlar!.. Bakın yoldaşlar, neler olmakta. Az bakın, çok düşünün ve dahi karara varın ki, bir nice iyi etmektesiniz. Olur iş mi? Hakan fermanı ile bizi yolsuzluğun hakkından gelmeye yollarlar. Yolsuzun soygununu önlediğimizden de ardımız sıra, bizim fermanımız yollanır! Deyin hele, yolsuzluğun hakkından bir nice gelinir ve dahi neylenirse bu hak bilmezlerden öç alınır?

Cömçe, deminden beri duyduklarını düşünüyordu. Tam onlar sofraya çağrılıp, Hüseyin Paşa'yı, ortak davranma konusunda kandırmaya çalışacakları sırada, böyle bir haberin yetişmesi olsa olsa akyazgı olabilirdi... Şimdi ne deseler yapmaya hazır bir durumu vardı Paşa'nın. Sınırlarını ve yetkilerini aşıp aşmama konusunda ikircimliydiler. İlk konuşacakmışcasına ağzını açan Bali, dudaklarını kara sakallarının arasında gizledi. Gafur;

— Bize sonunda hak verilmesi yazılı imiş demek Paşa!.. Geçen gün buyurmuştunuz ki, her bir şeyi yasa içinde etmek mümkündür. Ama, siz yasa-

ların dahi, bağılı bulunulan fırkaya göre uygulandığını bilmemekteydiniz anlaşılan. Öğrenmektesiniz. Ola ki, sizi böyle görevlendiren serdar ya da vezir değişse... Yenisi, kendi ademlerini üşeydirdiğinize göre, çarenize bakılmasını isteye...

— Olmaması gerek. Biz bunca zaman Habeş eyaletinde, kimsenin yakınmasına meydan vermeden yasa üze iş gördük!..

— Orası merkezdekilerin mansıbı olmasa gerek Paşam, - diye atıldı Çömçe. - O yüzden hak üze çalışana değmemekteler... Oysa, size orda da değmişler... Ama burası, serdarlarımızla vezirlerimizin ve dahi saraylıların hasları olduğundan, ahalinin çıkarını kolladınız mı, devletlilerin çıkarını zedelediniz demektir. Zedeleyende de, sizi hak üze işe yollayan dahi, deminize fetva çıkartır... Şöyle bir bakacak olursanız, iznikmit, Gekboze'den bu yanı, vezirler arasında uleşilmiştir... Arada bir karış yer bulup konana ne mutlu. Hasların sahipleri de başlarında bulunmadıklarını, her biri kethüda, naip ya da mütesellim eliyle yönetir. Onlar da kendilerine göre salgın salıp, cerime topladıklarından, bir koyun birkaç kez soyulur. Soyulanda hoşnuttur İstanbul. Bir koyundan bir deri çıkar dediniz mi, sizin derinizi yüzer ki, ikiye sağlayabilsin. İşte bizim başından bu yana debelenmemizin nedeni bu? Bu yüzden pek çok yoldaşımız öldü. Bu yüzden sakat kalanlarımızı düşünmekteyiz sürekli... Ve dahi bizim başlattığımız işler, bizim elimizden çoktan çıktı. Neden derseniz, üstüste süregelen yenilgiler, sekbanı da, levendi de, bunun sonucu olarak çiftbozan reaya ile, gedik kapatan ahaliyi de sokağa döktü de ondan... Sürekli artan insanımıza karşın, sınırlar duraladı mı, durup düşünmek gerek. Oysa ne olmakta? Eskiye kovup,

yenisine satılmakta üretim araçları. Her gelen, ilkin yatırdığını çıkarmaya koşulanda, suskunun tüğünü yolmakla yetinmeyip, kanını içmekte durmaksızın. Nice bir döngüdür bizim medreseye başladığımızdan bu yana dönüp duran bilmekte misiniz? Dayanılır, durulur değil. Olmadığı da şurdan belli ki, dört-beş mütesellim birleşip, bir Karayazıcımızın hakkından gelememekte... Oysa daha bizim çocukluğumuzda, bu devletin bir bölüklü akıncı beyleri, kaleler fetheyleler idi... Azbiraz palazlanmış ülke alır, armağanının ucu görünmezdi... Neden? Her bir iş yasa üzre olurdu da ondan... Şimdi öyle mi? Kim ki altını sayar, kendi yoksulunun ümüğüne çökme hakkını satın alır. Kim ki ondan çok sayan, onun bile ümüğüne çöker... Sonra biz başkaldırıcı onlar kavuk sallayıcı ha!... Bunun bir yolunu bulmak gerek Paşa efendimiz!.. O yol da, yasaya uymayanı, cezalandırmaktan geçer... Eğer, bizimle bilece olursanız, sanırız hakbilmezlere gerekli dersin verilmesinde, halka yardım edersiniz. Bunun armağanı da, ün ve dahi altın olmasa bile, yoksulun minneti olur ki, bizce hiç bir şeye değişilmez!..

— Biz bunca zamandır devlet adına pala salladıktan sonra, karşısına geçebilir miyiz Molla efendim? Korkarız, devlete başkaldırmaktan...

— Devlet ahalidir Paşa! - Diye atıldı Gafur. - Ahalisiz devlet mi olabilir miş? Siz doğrudan kalmak istemekteyseniz, varırsınız ahalinin yanına... Görürsünüz nice bir hoş karşılanmakta, doğrudan kaldığınız sürece nice bir baştacılı edilmektesiniz.

— Bir yanlış iş olmaya, - diye sürdürdü Paşa! Bizde bağışlama yoktur. Devlet adına, devlet için yetiştirildik. İmdi kalkar da başkaldırır isek, bizi yitirmeye koşulur devlet. Bunca zamandır duyup gör-

düğümüz, sizin hak üzere davrandığınız. Zararımız dokunsun istemeyiz. Buyruğa uyanda sözümüzü geçirmek olasıdır da, çıkanda hiç dinletemeyiz. Bizce varıp başbuğunuzla bir konuşunuz. Eğer sakınca görmemektelerse, bilece olmak bizi kutlu kılar. Görürler ise, varır, buyruklardan ve dahi yasadan dışarı çıkmadığımızı anlatmak uğruna gerekse kellemizi veririz.

— Gerek olacağını sanmayız Paşa efendimiz, - dedi Gafur. - Ama madem önermektесiniz... Çağrımızı beklemek üzre, izninizi dileyelim.

Mehmet Paşa'nın kethüdası Muvaffak Bey, atlılarıyla Kayseriye ovasında, Erkilet kıyısındaki otağa ulaştı. Beyaz bayrağının elçiliğe geldiği haberiyle, doğru Karayazıcı'nın yanına çıkarıldı. Otağ, kocaların diz çöküşleriyle dolduğundan, ilkin kendine bir yer aradı. Sonra, söyleyeceklerinin gizliliğini belirten bakışlarıyla, yalnızlığı diledi. Karayazıcı aldırmayınca, bir de sözle yineledi;

— Paşa efendimiz, halvet içre görüşmekliğimizi buyurmuşlardı, - dedi kısık bir sesle.

— Paşa efendinizin buyruğu size özgü Kethüda Bey, - yanıtı oturanların yüzünde gülücük gülücük açtı. - Biz ise, yoldaşlarımızdan hiç bir şeyi gizlemeyiz. Ne diyecekseniz buyrun, sizi dinlemekteyiz.

— Ama efendim, - diye alttan aldı Muvaffak Bey. - Siz dilemekte iseniz her bir şeyi yoldaşlarınıza açıklayınız. Ben sizden gayrısına açıklamamakla yükümlüyüm.

— Öyle ise dinleyecek değiliz Kethüda ağa! Buyrunuz, yolunuz açık olsun.

Muvaffak Bey, hiç bir sonuç almaksızın dönüp, dönemeyeceğini düşündü. Gerilemekteyken, Karaya-

zıcı'nın güvenli duruşundan kaygıya kapılıp, durakladı;

— Paşa efendimiz buyurmaktalar ki, bu işin bir sonunu almak gerekli. Sizden istekleri işlenmiş bir yanlışığın her zaman bağışlanacağını bilmenlz. Hüseyin Paşa ise devlete hıyanet etmiştir. Kendisini teslim eylediğiniz takdirde, bağışınız için efendimize yakaracaklarına söz vermekteler.

— Biz bağış istemedik ki Kethüda Bey, - diye yanıtladı Karayazıcı. - Varıp efendinize söyleyin. Türkmen, sığınmış vermez. Bizi de kendisi gibi konuğa kalleşlik eder saymakta ise yanıldı. Hüseyin Paşa, şerrinizden sığınmıştır. Bundan öte has bir yoldaşımız olmayı kabullenmiştir. Varıp Paşanıza deyin!.. Kendi yoluna gitmez ise, olacaklardan biz sorumlu olmayacağız...

Muvaffak Bey, otağın içinde her sözcüğü onaylayan başlar arasında Hüseyin Paşa'yı buldu. Gözlerini gözlerine dikerek;

— Paşa efendimiz, - dedi. - Bunca ademin ölümünün sorumluluğunu üstleneceğinizi sanmadığımızdan, size yakarırız. Bilmektesiniz, efendimizin merhameti sonsuz, bağışı ölçüsüzdür Olvarıp, durumu anlattığınızda, sanınız hak verirler. Bir yanlış anlamayı büyötmek yararsız. Paşa efendimiz de, aynı düşüncedeler. Teşrif buyurulursa!..

— Beri Bak Muvaffak Bey, - diye atıldı Karayazıcı. - Sözü bizden almanız gerek. Sığınmış ürkötmek anlamsız. Yoldaş, gerektiğinde yoldaş adına kan dökebilmekte ise, bu ada yaraşır. Dökölen kendi kanı olsa bile... Paşan bizi neyle ürkötmekte ki, sakınalım. Hadi var yoluna ve dahi yolunuza gitmenin daha iyi olduğunu anlat!..

Muvaffak Bey bir an paşadan yanıt bekledi. Ses

gelmeyeceğine inanınca gerileyerek, leventlerin dizginlerinden tuttukları atlarına atladılar.

O çıkar çıkmaz, büyük bir inançla kendisine bakanlara döndü Hüseyin Paşa;

— Daha önce de bildirmiştik size, - dedi. - Amaçları biziz. Ve dahi kusurumuz ancak başımızla başışlanır. Siz kul değilsiniz. Bilmezsiniz. Ama, biz kuluz. Biliriz ki, bununla da yetinmezler. Ve deriz ki, bizi teslim eyleyeceğinize, elinizle öldürünüz. Sizin ki yoldaşcadır. Bunları ki düşmanca olacak...

— Bil yola giren, anca beraber gider, - diye tümü adına yanıtladı Karayazıcı... - Kanca beraber gider. Biz doğrudan olanda, sırtımız yere gelmez ki, teslim eylemeye ikrar verelim.

— Ola ki demektedir beyim, - dedi yeniden Hüseyin Paşa. - Ola ki gerekebilir. O zaman, bir kavgada hak yoluna varamamışsak, öldü der, ölümünü verirsiniz. Sizden istediğimiz bunca olabilir. Bundan öte de, kış gelmekte. Dilemekteyseniz vuralım Mehmet Paşa'nın ordusunu. Dilemekte iseniz, varalım bir muhkem kaleye kapanalım.

— Vurmaya gerek yok, - dedi Kizir Koca!.. - Yarın Bozuklu sekbanlarının tümü bizden yana geçecekler... Afşar da haber salmış. Paşa karındaşınız vuruşmaya davransa, bir kapısı kulları, bir de ocaklıyla kalır ki, nice bir kaçır görmek dileriz.

— Öyle ise, biz kavgayı uzatmadan yana değiliz. Varalım bir muhkem kaleye sığınalım. Oraya gelende de bütün kulunu kiralım bire kadar. Neden dersiniz, kavga sonu yaralımız, bungunumuz ağırlık eylemesin.

Kendi düşündüklerini söylemişcesine onayladılar Hüseyin Paşa'yı... Hemen toplanıp, aldatıcı bir yapay otağ bıraktıktan sonra, gecenin karanlığına çekilip, Tomarza, Beydağı, Göksun üstünden Urfa'ya yöneldiler.

Dizdar konağının kapısının dibinde çöreklenen Kizir Koca ile Davran koca, ağızları havada bakınmaktalar. Sarnıçların dibindeki suyu almaya yolladıkları leventler, tulumları boş önlerinden geçince, Kizir Koca, başını sallayarak, sesli sesli söylendi;

— Osmanlıya başkaldır, sonra onun oyunu ile açlığa ve dahi susuzluğa tutuklan!.. Olası değil... Bizi bir nice oyuna getirdiler Koca dede?

— Oyuna gelmeye hazır olmasak, gelir miydik bire Koca oğul? - Daha başından kaygılı idik. Kaygılı idik ya, başbuğ buyruğundan çıkmak yazılı değil... Geçtiğimiz yıl Anadolu'nun bir yarısında hükümümüz geçmekte iken, bu lânetli Nemrud'un otağında kısılıp kaldık. Daha Kayseriye ovasında verseydik, paşasını, sultanına başımıza bunlar gelmezdi. Türkmen dediğin açığa alışkın. Yakındır, birbirimizi yemeye dururuz bana sorarsan.

— Bak aklımıza ne gelmekte dedemiz! Deriz ki, varıp Başbuğ otağına diz kiralım. Dört bir yanımız sarılı... Dışardan içeri kuş uçmaz içerden dışarı karınca geçmez. Biz varıp, bu yalçın dağ tepesindeki, fil büyüklüğünde taşlarla yapılmış kalenin her bir yanını yokladık. Nemrut, iki-üçbin çerisiyle buraya girende, yıllarca dayanır olmalı... Biz girende ise ne ambarlarda tahıl, ne sarnıçlarda su dayandı... Tezden bitirdik. Kış dediğin kış, bizim yaylaklarımızda su üretir, ot üretir, can üretir. Burda ise taş üret-

mekte durmaksızın. Kuraklık bu yıla mı özgü!.. Yoksa hep böyledir de, bizi pusuya mı düşürdüler bilememekteyiz, Bilmediğimiz bizim için korkuludur. Olvarıp, elçi yollayalım Sinan paşa oğlu Mehmet Paşa'ya... Eğer Hüseyin Paşa'nın karşılığında bizi bırakacak ise, verelim kurtulalım...

— Dış kaleyi de tükettik bir iyice. Ahali açlığa soyundu mu, bizi yemeye sıvanır. Biz de dediklerine katılırız. Ne var ki, punt kolladı dedirtemeyiz. En iyisi leventler arasında yayalım düşüncemizi. Onlardan gelende, Başbuğ karara karşı duramaz.

Hüseyin Paşa, kendisinin konuşulduğundan habersiz, yanlarında bitti. Yüzlerinin birden biçim değiştirmesinden, havayı kavrayıverdi. Yüzünde acılı bir yakarmayla;

— Kocalarımız, - dedi. - Siz aklieren, baştutar-sınız. Leventlerin nice bir darda kaldığını biliriz. Başımız kurtaracak ise, tasalanmayın. Yeter ki, dileğimizi yerine getirin. Bizi diri değil, ölü teslim eylerseniz, duacınız oluruz.

Paşa'nın bunu söyleyip dönmesi içlerini çürüttü yeniden. Davran Koca, çok az gören gözlerini, Kizir Koca'nın bakışlarına sapladı bir süre. Sonra;

— Kuşkularımız boşuna mı sanmaktasın Kizir oğlu? - diye sormadan edemedi.

— Bilmemekteyiz ki Koca dede... Sanki bizim ne söyleştığımızı dinledi. Oysa kesin bilmekteyiz. Hiç bir şey duymadı. Demek ki, o da kendi içinden hesaplamakta bunun sonunu. Ve dahi korkmakta bizim hesap sormamızdan.

— Bu olabilir oğul... Bir ince oyun var gibimize gelmekte. Lâkin, çözemedikçe, şallak mallak durmaya koşuluyuz. Çözeriz zamanı gelende.

— Zamanı da bir bir öldükten öte gelecek an-

laşılan. Dn dört levent gmdrdk kimse görme-
den. Duyulsun istemedik. Korktuk açıkçası. Bunca
adem ejderhası bir de bize başkaldırırsa, gayri kim-
se önüne geçemez mi diye düşündük.

— ok bir iyi etmişsiniz. Biz varıp, düşüncemi-
zi levent arasına yayalım. Bakalım kabul görür ise
sonradan başbuğ katına çıkarıp, tartışırız.

Asya yalınlığıyla, İstanbul görkeminden szl-
mş bir damla minyatür rneği konağı süzdü Murat
Paşa. Belli ki, Alkaevli Beyi, her bir zenaatın usta-
sını görevlendirmiş. Oymaların düzgünlüğü, kakma-
ların yoğunluğu nakışların güzelliği göz alıcı... Di-
vanhanenin bir penceresinden orman içindeki pınar-
larda gün ışığı yakamozlanmakta. Bir penceresinden
koyağın yeşil, gümüş karışımı... Bey, her yanı gören
köşesine attırdığı postunun üstünde bağdaş kur-
muş...

Konuklarını hoşlayan kocalar, başbaşa kalma-
ları gereğiyle sezinletmeden çevrelerini boşaltıver-
diler. Murat, bir süre nefeslerinin yoğunluğunu bel-
leğinde taşıdı. Sonra, gerçekten başbaşa kaldıkla-
rını ayırarak, çevresine bakındı. Yalnızlıklarına güven
duyar duymaz da;

— Sefer dönüşü efendimizin kutlu ayaklarına
yüz sürmek bahtiyarlığına eriştik Bey babam, - diye
söze başladı. - Ayaklanma, sahibimizi ziyadece z-
mş. Demekteler ki, her bir şeyin düzen içre olma-
sından artık kaygımız yoktur... Bazı yaramaz kulun
işlediği kusurlardan, doğrudan devleti sorumlu tut-
mak yanlış.

Bican, gözlerini kırpmaksızın Murat'ın gözlerine
bakıyordu. Yıllar nce, Galatasarayı enderununda

gördüğü gözlerden ne denli değişikti bunlar... Ona bile gizini vermeyecek ölçüde bulanık... Orda, elleri kucağındayken nasıl da duru ve içten bakıyorlardı. Ve şimdi burda, karşısında ne uzlaşmaz bir pazarlığın donukluğuyla ışılamaktalar. «Neler görmüş, neler geçirmişler ki, böylesine ustalaşıp, kapanmışlar insan bakışlarına,» diye düşündü bir an. Sonra, «nice bir açık devlet teslim eylenemişti Osmanoğlu-na... Nice bir Bizans dolabıyla bütünleşmişler ki, insanı böyle değiştirebilmekteler. Oğulluğumuz, bunca arkalaadığımız kişi. Ne var ki, pundunu bulsa, girtlağımızı söküp alacağından kuşkumuz yok. Aferin bire Osmanoğlu!.. Karıncayı fil eylemektesin. Eylemektesin ya, yiyeceğini tam eylememektesin. Olmaz ki!..» Gözlerini kaydırmadan yanıtladı Murat'ı.

— Devlet sorumludur Paşa oğlum, - dedi. - Sorumluluk devlettir. Bu yüzden, ne ki aykırı postta oturan düzeltmeye koşulu... Yoksul, varsıldan dayanıklıdır, doğru... Tokada ense uzattığından. Amma dedik ki, dayanıklıdır. Bu dayanıklılık dirence dönüşende, önüne durulması olasıdır. O yüzden, aykırılığın sınırını çizmek zorunludur devlet işinde. Sürdüregötürüldü mü, kötüsüne hazır olmalı...

— Sanki seferden dönmekte iken otağınıza uğrayıp, buyruğunuzu almışım efendimiz, - diye eğildi Murat, - Bendeniz de aynen bunları söyledim efendimize. Ve dahi devlet genişledikçe sorumluluğun da büyüyeceğini söyledim. Efendimiz hazretleri de bunu kabul buyurmaktalar. Ve dahi yine buyurmaktalar ki, bey ulularımız bizden bir dilekte bulundular da olmazlandık mı? Biz, Anadolu yöresinde onların yol-suzluğa yol vermeyecekleri güveninden fazla üstünde durmadık.

Gözlerini Murat'ın gözbebeklerinden aldı Bican.

«Ha şöyle... Çöz yükünü, saç malını bakalım Paşa oğul,» diye düşündü. «Pazarlığın hası gelsin ki, can suyuna hak kazanılsın.»

— Öyledir de, alma ve atma yetkisi olmayanın, adem üzre etkisi mi olurmuş? Hakan bunu bilmekte mi? Bizim gözetimimiz altındaki yerlere ocaklığının yozunu yollayıp, yetkin kılanda, sözümüz ayağa düşer. Ayağa düşecek söz edilsin yazılmadı bize. Seyrelemek görevse, neyleriz?

— Devlet içre düşüncelerimizin böylesine benzerliği, bendenizi kutlu kılmakta bey babam. Buyurduklarınızı, sizden önce sunmuş bulunmaktayım. Ve dahi aldığım cevap, bana yetti. Bilmem size kâfi gelir mi? Efendimiz, üşendirmekten çekinirler imiş... Yoksa, İsfendiyar'ı Bozok, Danişmend'i Alkaevli, Germiyan'ı Afşar, Aydın'ı Bayındır, Menteşe'yi Karaevli, Teke'yi Beydili, Çukurova'yı Ramazanoğulları gözetende, içimiz rahat olur buyurmaktalar. Yeter ki, beylerimiz olurlansın!..

— Türkmen, hakanının buyruğuna koşmaya zorunlu Paşa oğlum, - dedi kıvanarak Bican. - Sürümüzün dolandığı yerde erincin egemen olmasını elbet isteriz. Ne var ki, şimdiye edilen söz, yapılan işle uyuşmamıştır. Devletlinin biri demiş, öteki pislemiştir. O yüzden, karışmaklığa çekinir, seyirciliği yeğleriz.

«Onca eşkiyayı ardına alanda kişinin gücü kırılmaz olur öyle ya,» diye geçirdi Murat. «Divan dolabının ustaları gelip de bunu görmeliler. Nice bir çetin cevizle pazarlık edildiğini bilmeliler ki, üçbeş altın devşirmekliğe, bunlarla boğuşmak değer mi bir iyice anlasınlar. Ve dahi bir elimiz divanda, bir eli-

miz otağda olanda bizim iktidarımızın gücünü bir kavrasınlar.» Daha Bey sözünü bitirir bitirmez güvence vermek dileğiyle dikildi;

— Edilen söze tanığız Bey babam, - dedi inan-dırarak. - Hatta bağışınıza sığınarak belirtiriz ki, efendimizin dediklerini gerektiğince aktarmamaktan endişeliyiz. Bu yüzden de olvarıp, kurban indirmek-liğinizi istemekteler... Rumeli'de hayvan kırımı var imiş!.. Böylelikle, kendi kutlu ağızlarından duyar ve dahi aydın öğütlerinizle mutlandırırsınız efendimlzi!..

— Mutlanırsız Paşa oğlum ve dahi güvenilir serdar dileriz Hakandan. Sana güvenimizden ötürü de, varmadan bey karındaşlarımız ile söyleşip ba-ğışı muştularız.

«Bağışlayan kim, bağışlanan kim,» diye düşün-dü Murat. «Padişah ayağına yüz sürmek bizim için tanrıyla sarmaşmak gibi... Oysa bunlar, hem eşit durmaktalar. Hem de eşitliklerinde uyrukluğ u vurgu-lamaktan sakınmazlar. Nice bir anlaşmadır kendi aralarındaki ki, biz bunca yüzyıl uğraşmaktayız. So-nunda ayaklarına düşmekliğ e soyunuruz yeniden.» Beyin, kendini incelemekte oluşundan irkildi... Ko-nuşması gerektiği kaygısıyla;

— Efendimizi doğrudan ayırık tutmaya görevli nice bir yolsuz vardır bilirsiniz, - dedi giz verircesi-ne. - Bu yüzden directmek gerektiğini de bilirsiniz. Ancak, siz buyuranda, kargaşa durulur ise, gücünüz-den ürkekler.

— Ürkü değil istediğimiz, - dedi Murat'ın yen-len pazarlığ a oturmasını engellemek amacıyla. - Biz sevgiyle varırız ve dahi gerekli olanı dileriz. Ancak biline ki, yozma bir uçtan başlayanda, öteki uca bulaşmasın olası... O yüzden elbette öğütleriz yok-sula gerekeni. Ne var ki, bunca zaman ensesini to-

kada uzatmış olmanın öcünden, bizi dinlemezlenebilir.

— Sizi dinlemeyen ademi bize havale ediniz efendim. Demini heder kılmak boynumuza borç.

— Bizimkine de Paşa oğlum. Bizimkine de, - dedi gülerek Bican.

— Bağışlayın, bağlılığımızı sunmak dilerdik, - diye yumuşadı Murat. - Adalar denizinden Horasan ötesine buyruğu yasa olan size sığınırız... Korkumuz sizden yana değil... Abdülhalim eniştemiz, yanında çaşıt taşıt. Kız karındaşımız üzülsün istemeyiz. Kışkırtma yanlışa sardırса, yüreğimiz bilece yanar.

— Abdülhalim oğlumuz, oyuna gelmeyecek bilidedir, tasalanma, - dedi Bican. - Dinleyeceğini de, dinlemeyeceğini de iyi seçer. Anan, yorduğumuzdan kaygılanır. Var dinlen!..

Hüseyin Paşa, yanibaşında horlayan kethüdasının ağzını kapayarak, dürtükledi;

— Kiziroğluyla, Davran Koca'nın söyleşmesi üstüne vardık Kethüda oğlum, - dedi. - Bizden iyi bilirsin. Türkmen kocası boşa yanşanmaz. Dinlediğimizi sezmiş olmalılar ki, yılgınlıklarını ortaya atarlardı. Üstelik atmakla da yetinmeyip, bizi suçlarlar. Kaleye kapanmayı öğütlediğimizden, ödleklıklarının bedelini bize ödetmek isterler. Bir kez bir sorumlu buldular mı, üstüne üşüşmek kolaydır... Oysa aynı kişiler, aylar önce bizim yanlarında kalmamız için göz kırpmadan kan döktüler. Amma tükendiler şimdi. Ve dahi bir tükenmişlik ayan oldu mu, yılgı salgınlaşır. Deriz ki, yakında başımız üzre pazarlığa baş-

lanacaktır. Başlananda da, kendi canlarının diyeti olarak bizi vermeleri kaçınılmaz.

— Sizi vermemek için buraya kapanmadılar mı efendimiz?

— Doğru dersin!.. Kapandılar ve dahi bizden iyi bilirsin türkmeni. Kendini kapanda duydu mu, kapasını kıracağına, yemi kusar!..

— Öyle olanda, töresine aykırı düşer efendimiz, - diye sertlendi Şahverdi. - Töresine aykırı düşenin de demi hederdir. Bilirsiniz, kısılmış, çaresizliğinde her yolu sınar. Ola ki, bizim teslimimizi töreye uydurular. Kocaların konuşmasından anlaşılan bu idi. Levendi ayaklandırıp, kurultay kararı alırlar ise, töresizlik sözü edilemez.

— Koskoca devletlime oyun edenlerin oyunu yanlarına mı kalacak efendimiz? Biz ne güne yetiştirildik ve dahi velinimetimize borcumuz can ile ödenmesiz değil mi?

— Bunlarda öcümüzü komayacağına inandık Kethüda oğlum!.. Bilirsin ki, sürüyü bozmanın yolu, sürübaşını heder eylemekten geçer... Bir öç gerekmede ise, başlarından alınmalı... Tesbihin imamesi gitti mi, taneleri dökülür. Dökülende de, haklarından gelmek kolay!..

— Doğru buyurursunuz efendimiz. Size bir kötülük gelende, bizim yaşamamız geçersiz. Tedbir görüp, sürübaşını heder eylemek zor değil...

— Biz de senden bunu beklerdik. Ola ki bundan ötesinde yeniden söyleşemeyiz. Ola ki, pazarlığın hızı, bizi ansız yakalar... Ve dahi ola ki, hizmetlerimize hor bakılır. Demimiz heder kılınsa bile gözümüz açık gitmeyecek... - Parmağından çıkardığı yüzüğü, Şahverdi'nin parmağına geçirdi. - Sağlamca tedbir alsın. Yüzüğün taşı altında, bir fili glderecek

zehir vardır... Canın üzre oynamayasın... Bilesin ki, devletin kulu, devletin yolunda gider... O yüzden üzünce kapılıp, yanlış iş görmeyesin. Ve dahi habere-
rimiz gelende, sağlamce tahkik edesin. Sonrasında, neyi nasıl yapmam gerektiğini bilirsin... Son dileği-
miz değildi bu. Madem kararındır, gayri içimiz ra-
hat.

Fısıltısı birden kesildi Hüseyin Paşa'nın... Baş-
yastığında yoğunlaştı. Şahverdi, gece karanlığında
ışıl原因 yüzüğün taşına baktı bir süre. Yeni bir fı-
sıltı bekledi Hüseyin Paşa'dan. Horultularıyla kar-
şılaşınca irkildi. Yüzünde bir gülümsemenin yeli do-
landı. Öcünün alınacağı güveniyle, hemen uykuya
varmasından şaşır-
dı. Gözlerini kapadı. Bedenini kas-
tı. Koğuşta kıpırtısız horlayanları denetledi bir bir.
Tümünün derin uykuda olduğuna güven duyuncaya,
araştırdı. Gözleri acımaya başladığında, uykuya ye-
nildi.

Kale'nin demir kapısı, yanıbaşında öten puhu
sesiyle zonkladı. Burcun hemen yanındaki dizdar ko-
nağında, uykuya hazırlanan Karayazıcı irkildi. Ötüş-
leri izledi ayırımında olmadan. Yatağından fırladı.
Soyunduklarını aceleyle kuşanarak, bitmezcesine
uzanan merdivenlerden aşağı seyirtti...

Kapının yanına ulaştığında, ötüşlere yanıt ver-
di... Dıştan ses gelir gelmez, burç tepesinde kımıl-
tılardan şaşkın, bakınan gözcüye işaret verdi. Kapı
mancınığı gıcırdayarak döndü. Karayazıcı'nın yeni
bir işaretiyle, sesi kesiliverdi. Zincir şakırtısı, ince
bir diş gıcırtısına dönüşerek, kalın kapıyı araladı.
Ardardına iki gölge sızdı aralıktan. Kapı yeniden ka-
panırken, merdivenlere ağıdılar.

Dizdar konağına varır varmaz, sarıldı konuklarına... Yumuşak minderlerde yer gösterdi. Kısa bir an çevreyi dinledi. Gözcülerden başkasının sezinlemediğinden güvenli;

— Hoş geldiniz!.. - dedi.- Gecenin bu saatinde, hiç beklememekteydik.

— Ancak pundunu bulabildik, - diye başladı Doyran. - Uçan kuştan, kösen taşa gözetim altında. Bir küçük kısırtı, birkaç sekbanı yöresine yığmaya yeterli. Gözlerinden ancak sıyrılabilirdik. Kent pazarına inen köylü kılığı yaraşmakta mı bilmemekteyiz.

Karayazıcı, kandilinin ışığını çoğaltırken, karısıyla kaynanasına baktı. Yüzünde sevincin bin çiçeğiyle;

— Güzele ne yaraşmaz buyrulmuştur Beyçe ana!.. Kişi kılığıyla adem olsa idi. Osmanlı Paşalarının samur kürklerine bakıp, boyun bükme yazılı değil mi?

— Doğruya ne denir, - dedi Doyran. - Kürkü çekende, ademlenmekteler. İçini yokladığın zaman da, annacına nice bir gözbağcı çıkmakta ki, şallak malak kalmaktasın.

— Ne var ki, devleti onlar simgelediklerinden de, tepişip durmakta değil miyiz? Bak halimize!.. Muhkem bir kaleye tıktılar bizi. Leventlerimiz açlık ve dahi susuzluktan kırılmakta. Olvarıp huruç eylemeyi kurarız, Bey babamızdan bir ses ve dahi nefes gelmemekte. Neyin nesi bu suskunluk, siz bilmekte misiniz?

— Oncası olacak erim, - diye dikildi Gökçe. - Bilmektesin ki, nice bir yüz yılın hesabı görülmekte. Türkmen, yitirdiklerinin çoğunu yeniden almaya sıvananda, hemen al buyur denilsin yazılı değil.

— Bunları bilmemekte mi Başbuğ oğlumuz, - di-

ye atıldı Doyran. - Bilmekte elbet. Hatta, Osmanlı'nın kendi içinde de bölük bölük tepiştiğinden haberli bir güzel. Öyle olanda, biriyle ettiğin pazarlığı, bir başkası bozmakta olvurup... Bozanda, yeni baştan almaya koşulmaktasın. Ne var ki, bu kez iş aydına ve dahi sağlama varmakta bildiğimiz.

— Sanırsız Beyçem, - dedi Abdülhalim. - Bunca çember içine salmazlardı sizi Beybabamız. Saldıkları-
rına bakılırsa, ya dışarda türkmen tükendi, ya içerde güvenilmez çaşıt var ki, iş başınıza düştü.

— Türkmen tükensin yazılı mı? - dedi Gökçe!..
- Siz cenk eyleyip bir nicesini kırdırırsanız dahi, ye-
şerip sürmekte türkmen... Köylerde koyaklarda, ocak
ve dahi bucaklarda, sizin sağladığınız erinçten ötü-
rü sallanan beşikleri bir görseniz, inanmazsınız. Art-
maktayız erim... Öyle artmaktayız ki, bir kırılrsa, bini
yerini kapmayı hazır.

— Osmanlı'yı yıldırın da bu değil mi kadınıym?
Bir nice yüz yıldır kırmakta bizi, acımasız. Kırkılmış
karaman koyunu örneği daha bir gür, daha bir bol
ve dahi daha bir sağlam üretmemekte miyiz? Bunca
kavga içre olmamız neden? Bu üreme ile başedeme-
yip, kaptığı külâhı elden çıkarmak korkusu değil mi?

— İşte bizim gelişimizin nedeni de bu oğlum,-
dedi Doyran. Murat Paşa eken Diyarbekir Beylerbe-
yisi oldu. Seferden olvarıp, yeni mansıbına gitmek
üzereyken, Hakan postuna yüz sürmüş... Hakan,
Anadolu içre Osmanlı salmamayı düşünür imiş. O
yüzden Bey babanı, Kurban indirme çağrısıyla, gö-
rüşmekliğe istemiş. Paşa eken, pek bir umutlu idi...
Gayri, Bey babamızın da, Abdülhalim eniştemizin de
dilekleri yer tuttu diyerekten, ellerini oğuşturur, kar-
gaşanın bitmesinden hoşnutluğunu gösterir idi... Bey
baban, sevgisiyle bilece, sana haber etti, - diyerek

yutkundu. Kızının gözlerine baktı. - Eğitmekte ki, yakında Serdar Mehmet Paşa, uzlaşma önerecek. Hüseyin Paşa'yı teslim eylesin. Verilen mansıbın da türkmen içre olmasını gözetsin!.. Sonrasında, bir usluca varıp, beyliğine konsun... Oyun etmeye kalkarlarsa, biz ardındayız!..

Karayazıcı, gözlerini karısının gözbebeklerinden alıp, kaynanasına dikmişti çaktan. Düşünceli duraksadı bir an. Ağzının kıyılarını okşamakta olan bıyıklarını kemirdi belli belirsiz. Sonra başını dikti;

— Sığınmış teslim yaraşmaz anam, - dedi. - Bey babamız bunu bilir. Bildiğine göre, bunca türkmen cenkçisinin içinde bizi yerde komaklığı düşünmez.

— Düşünmez elbet, - savunmasıyla atıverdi Gökçe. - Düşünmediğinden, gayrisini Kocalara duyursun diye buyurdu. Hüseyin Paşa, eski birinci vezir İbrahim Paşa'nın çasıtı imiş... Paşa ekem, uzlaşma sağlananda açık etmiş. Çok dikkatli olunmasını, uzlaşmayı bozmak amacıyla her bir oyunu edceklerini belirtmiş bey babamıza!..

— Bu sağlam bir gerekçe kadını, - dedi Karayazıcı. - Bunca uykusuzluk ve dahi yorgunluğunun üstüne söze tuttuk bağışlayın. Lokmalanacak sunamasak da, dinlenmeniz gerek. Kocalarla biz söyleşir, gerekli kararın çıkarılmasını sağlarız, tasalanmayın.

Daha o sözünü bitirmeden, deminden beri koltuğunu kabartan çıkını çekiverdi Doyran. Açılan bohçadan kımız kırbaşıyla, kavurma yığını gülümseyince, gözleri ışıladı Karayazıcı'nın. Sarılıp, omuzlarından öptü ikisini de!..

Paralanmış üstü başı, berelenmiş bedeni ile güçlükle yürüdü Hüseyin Paşa... Kürkü yitmiş, mintanı-

nın yırtıklarından, bedeninin ulukları görünüyordu. Çavuşlar, kollarını kanırtarak, yalın ayaklarının üstüne ihtirdılar. Gözlerinde kin, bedenlerinde yay gibi giderme gerilimiyle, Mehmet Paşa'ya baktılar. Eliyle çıkın işareti verende, duraklayıp, dikildiler. İşaret yenilenince, gözlerindeki kin, bedenlerindeki gerilim çözüldü. Geri geri otağın kapısından çıktılar.

— Seni tezden İstanbul'a aktarmamız buyruldu, - diyerek durakladı Mehmet Paşa. Bir süre ne diyeceğini bilemedi. Sonra gelen buyrultunun sözcüklerini aklından yineleyerek, sürdürdü; - Paşa karındaşı!.. Bağışla, neyleyeceğimizi bilememekteyiz. Buyrultuya göre incitmememiz gerek. Ettiğiniz işlere bakılırsa, deminizi heder kılmamız.

— Karar sizin Paşa efendimiz, - dedi Hüseyin. - Tutsağa cezasını tutsaklayan keser! Devlet adına hizmet yüklenen, ya baş alır ya can verir... Hükmümüz, elinizde. Ancak, dileğimizi bağışlarsanız, arkalarını koman, deriz. Uzlaşmayı, tuzağa döndürmek dirayetinize kalmış. Bizi yollamak da, buraya gömmek de önemli değil. Burdan Çorum'a bir nice yol var?. Bunca sergerde gitmekteyken, kaç dirliğin ocağına kül savuracaklar?. Biri bile tümünün giderilmesine yeterli neden olur. Hızır Paşa karındaşımızın ettiklerini bilmektesiniz. Bunların elebaşlarından kızılbaş Laini Pir Sultan Abdal'ı neyledi? Cülûs icabı bağışlayıp, suç işleterek asmadı mı? Siz de aynını yapabilirsiniz... Arkalarını kovup, bir dirliğe zarar verdiklerinde, yeniden celali olduklarından basmak hakkınız doğar. Basıp kırmadan, daha bir şımara-caklardır... Daha bir uzlaşmaz, daha bir azgın hale gelmeleri kaçınılmaz. Neden derseniz, isteklerini yüce efendimize kabul ettirenler, devletin öteki devletlilerine hiç itibar etmezler. Bundan öte üstlerinde

sözümüz, yanlarında adımız anılmaz. Oysa devlet, saygı üze durur. Bütün bunları siz bizden iyi bilirsiniz. Bildiğinizden de, yalvarırım, ardalarını boş ko-
mayın.

— Buyrultunun dediklerini şimdi anlamaktayız. Anlamaktayız ya, bir şeyi çözememekteyiz. Bunca zamandır, Urfa kal'asına kuş uçmasın, su sızmasın diye almadığımız tedbir kalmadı. Bildiğimizce, bir canlı da kuşatmamızı aşamadı. Sizin için bunca kan döküp, sığınmışı vermektense, bilece ölmeyi yeğleyen ademlere ne oldu? Nerden hile kaptılar ki, neredeyse pazarlıksız teslim eylediler?

— Türkmen'i bilmemekteyiz biz devletlim. İğnenin deliğinden geçmekte istediğinde. Habeş beylerbeyiliğimiz zamanları da, Hintten, Çin'den usta gözbağcılar gelir idi... Her birinin hünerine parmağımız kaç kez ağzımızda kalmıştır. Ne var ki, bunların koca dedikleri şamanları vardır ki, o gözbağcıları sütçocuğu örneği beşiğe yatırıp, ninni dinletir. Nice bir muhkem tedbir aldığınızı bilmekteyiz. Aç susuz kırılmakta erler... Ne var ki, birkaç zaman öncesine kadar, sığınmışlık ortaklığında iken, birden değişiverdi suratları... Bilebildiğimiz, ya havadan yelle haber saldılar, ya karadan selle...

— Olasız karındaşımız!.. Yelde olsa biz tutardık, seli zaten tuttuk buyurduğunuz gibi. Bir başka iş olmalı. Amma, ne? Bilememekte, bilemediğimizden de tedbir görememekteyiz.

— Tek tedbir, bu sergerdeleri bire kadar kırmaktır Paşa efendimiz. Ancak o zaman huzura kavuşur devletimiz. Bunun için de, çekilme buyruğu verilmiş bile olsa, ardları sıra varasınız ki, çatışmayı onlar çıkarmış olsun.

— Zaten buyrultu bir acayip karındaşımız. Sizi

göndermemizi, celali ile uzlaşmamızı istemekteler de, serdarlığımızın sona erdiğini bildirmemekteler.

— Gördünüz mü devletlilerimiz dahi bizim gibi düşünmekteler. Eşkiyaya güvenilmeyeceğini bildiklerinden, sizi azletmemekteler.

— İyi ama, uzlaşma neyin nesi?

— Kargaşayı yatıştıracaklarını ummuşlardır. Bilmektesiniz. Efendimiz, zaman zaman mağfiretini göstermek isterler. Bu yüzden de afv-ı şahanede bulunurlar. Amma, eşkiya bunun kıymetini bilemez. Bilemediğinden, sergerdeliğini sürdürmeyi kurar. Sanır ki, bağış, gücüne karşı durulamadığından sunulmuştur. Oysa taktir edip uz dursun içindir. Devlet asıl kudretini göstermeden, atıfetiyle donatsın gerektir. Anlamaz bunu akılsız başlar. Anlayamayan da, devletin satırını boyunlarında bilemek, üstümüze vazifedir efendimiz. Sanırız, buyrultuda anlatılmak istenen budur.

— Demek ki, İbrahim Paşa velinimetimiz, adem seçmekte pek bir usta imiş...

— Devletimizin kudret ve bekası için seçilecek kul çoktur efendimiz. Dert başa gelmiş n'ola... baş vermek vazifemiz iken, sizin gibi devletlilerin katında sağ salim isek, kutlanmayalım mı?

— Bize de yararlı ders verdiniz karındaşımız!.. Bu gaileden devletimizi kurtarır isek sizin sayenizde olacak. Urfa kal'asının baskısında köhnettiğiniz celâli ele gelende, en büyük pay sizin. Efendimiz, bu hizmetinizin karşılığını tezden verir. Şimdi bizi düşündüren, İstanbul'a bir nice aktaracağımız!..

— Olduğumuz gibi efendimiz, - dedi Hüseyin - Türkmen dört bir yanda gözünü üstümüzde tutacak. Siz ardısıra giderken celalinin, biz de tutsak gibi varmalıyız ki, şaşırtmaca tam olsun. Olmadı mı,

kuşkulanır. Bunlar kuşkulananda da, canavardan beterdir. Gördünüz ve dahi bildiniz. Bizden kuşku-landılar, hemen teslim eylediler. Yeni bir kuşku, san-çağını yeniden açmasına neden olur ki, sanırız dev-letimiz bunu istememekte şimdilik.

— İstememekteyiz doğru... .Buncasıyla başet-mek mümkün değil iken, daha da çoğalırlarsa, boy-dan boya kızıla boyanır Anadolu.

— Boyansa ne efendimiz. Anadolu'da bizim bir karışlık yerimiz mi kaldı? Vakıfları saymaz isek, İne-bahtı bozgunundan bu yana, hemen bütününüyle türk-men soylularının eline geçmedi mi bütün verimli yer-ler? Boyansın ki, yeniden kul yer tutabilsin.

— Hele elimize bir punt geçsin de, görürüz! Siz varıp, tedbiri anlatın bir iyice...

Evren Koca usullacık Akyar Bey'in yanına so-kuldu. Bozok kocaları, Alkaevli'nin sokuluşundan huylanarak hemen davrandılar. Akyar, başbaşa kal-dıklarında yer göstererek;

— Bey karındaşımızın bir buyruğu mu var ola?

— Bağışlayın, dilekleri vardır!

— Buyrunuz!..

— Demekteler ki, Mehmet Paşa bozulduktan öte, Sinan Paşa sıvandı serdarlığa. Bizi içimizden parçalamak amacıyla olsa gerek, dirlik defteri yaz-dırmakta. Yeni bir oyunun hünerbazlığına cemren-mekte bu davranışıyla. Zamanı elinden çekip alma-ya zorunluyuz. Beyim, kurbanı İstanbul'a varacak. Ondan önce, Bozok ve dahi Alkaevli konaklarını Os-manlı'dan temizlemek gerekmekte. Sunullah Müf-ti'nin yeğeni Çorum Kadısı... Karayazıcıoğlu dama-dımızla yola kosak, eski celaliliğinden rüşveti artır-a-

bilir. Oysa siz buyuranda, Paşanın zulmüne hüküm ve sunu yazdırmak, otuz bin altını aşmaz. Ayrıca İstanbul'a davar sürerken, size uğrayacaklar. Süleyman Paşa oğlu Sincar Bey'le de konuşacaklardı. Böylelikle, önceden varılan kararların uygulama zamanının geldiğini sanıyorlar. Neden derseniz, bu uzlaşma isteği doğrudan Hakandan gelmiş. O yüzden, sonunu getirmek koşul oldu... Bey karındaşımız da bir öneri düşünmekte ise, o zaman karara varırız, dediler.

— Düşünme zamanımız nice? Bilmekte misiniz?

— Bir onbeş gün var Beyim. Onbeş gün sonra, Seydim Sultan tekkesinde buluşmak mümkün olur ise, kendilerini kutlu sayacaklarını söylediler.

— Asıl kutlanacak olan biziz... Sincar Bey'le bu arada mı konuşacaklar?

— Sanırsız Biz bu yana at sürerken, kendisi Toroslara doğru yola hazırlanmaktaydı.

— Anladık... Afşarla da o yönde konuşur. Bize hazırlıklı gelecek bey karındaşımız. Biz de hazırlıklı oluruz o zaman... Varın, buyurdıklarının yerine getirileceğinden güven duymasını bildirin.

— Güven duymakta Beyim. Tasalanmamakta hiç bir zaman. Beklenmedik bir iş olmaz ise, onbeş gün sonra, bilinizden aydınlanacaklarını bildirdiler. İzniniz olur ise biz hemen yollanalım. Ola ki, duyulur geldiğimiz. Karayazıcı oğlumuz, salmazlanır ise, yüzümüz yerde olur.

— Canım bir iki gün kalıp, daha sağlam haberle yola çıkmak yeğ değil mi?

— Biz haberin hasını yüklenip götürmekteyiz... Sizin sözünüzü... Ötesinden n'ola, ne bite durmak haddimiz mi? Biliriz ki, Bozokların beyi, olur deyen-

de, olmaz yoktur. Olamaz.

— Sağıl Evren Koca! Güveniniz, bizi daha da kamçılar.

— Türkmen, Beyine, güvensizlik duyabilir mi efendim? Elbette neylerseniz, güzel eylersiniz. Öyle olduğundan var değil miyiz? Yıllardır içimizde gölge olan köhne köyler, sizin bilinciniz ve dahi kararınızla yeniden şenlenmedi mi? Türkmen, kendi kendine yeterliğini bir kez daha gölgenizde ispatlamadı mı? Biz daha ne isteyebiliriz? Uluslarımız dimdik ayakta. Obalarımız, oymaklarımız hoşnut... Alkıştan öte verebileceğimiz neyimiz var? Bağışlarsanız, oylanmayalım. Beylerimizi öğmeye durduk mu, sonu gelsin yazılı değil. Korkarız, görevimizi aksatırız.

— Vargit!.. Bize bu günleri hazırlayana saygı ve dahi sevgilerimizi ilet.

Cuma namazı öncesi alışkanlığıyla Ulama Paşa hamamına giren Çelebi Kadı, soyundu. Her zamanki kurnasının başına çörekledikten az sonra, Bozok Beyi Akyar, yanıbaşına oturdu. Kurnanın suyunu bir iyice açtıktan sonra, Kadı'nın davlumbaz gibi kabarmaya başlamış göbeğine baktı bir an. Sonra kendi yağsız bedeninin inceliğiyle onurlandı. Göz göze geldiklerinde;

— Sizden bir dileğimiz var Kadı efendi hazretleri, - diye söze girdi.

— Adalet içre oldukça, buyruklarınız başımızın üstünedir Beyim... Amcamız Sunullah efendi hazretleri, bizi buraya yollar iken, her zaman sözünüze uymamızı tembihlediler. Her öğüdünüzle, olgunluğumuzun artacağını buyurdular. Biz de, Süleymaniye'-de amcamızın rahlesinde sınav verip, atandığımızdan bu yana, buyruğunu küpe edindik. Buyrunuz!..

— Adalet dışı bir isteğimiz olamaz kadı hazretleri... Amcanız, sizi yüzelli akçelik bir kadılığa atarken, hizmetlerinizin çokluğuna karşın, gelirinizin azlığıyla koşullamışlar. Ancak nice bir yere geldiğinizi de iyi bildiklerinden, tez zamanda, emeğinizi karşılanacağından güven duymuşlar. Öyle bir zaman içre bulunmaktayız ki... Hakkınızı ödemek mümkünsüz... Bilmektesiniz efendim, sizin naipelerinizden çok önce Sinanpaşazadenin sekbanları ya da sarıcaları gelirlerinize el komaktalar. Bunun önüne geçilmesi bir zorunluluk

— Bizim bölgemizde de mi salgın salıp, tahıl devşirmekteler? Olası değil Beyim!.. Bilirdik ki, Çorum egemeni Karayazıcı Beyimiz, böylesi haksızlıkların üstesinden gelmeye sancak açmıştır. Ve dahi bu yüzden, yolsuza dersini verip, beyliğe yanaşmıştır.

— İyidir Çelebi Mollamız da, öyle edende de ademi celâli sayıp, demine heder buyrultu çıkarılmıştır. Sinanpaşazade Mehmet Paşa bütün bu haksızlık ve dahi zulümleri Celali serdarlığına dayanarak yapmamakta mı? Sekbanları köy be köy gezip, celâliye er verdiniz suçlamasıyla, reayanın nesi var nesi yok çekip almaktalar. Bize bildirilen size de bildirilmiş olsa gerek... Sorgun köylerinden birinde, reaya kadın ve dahi kızlarıyla tüysüz oğlanlarını korumaklığa, camiye kullanmak dilemiş. Hepsini camiye kapatıp dört bir yanına gözcüler koymuş... Celâli serdarının sekbanları, cami duvarını delerek, avrat ve dahi oğlan çekme yüz­süz­lüğünü işlemişler. Reaya, kocaları serdara yakınmacı vardıklarında, celali altına yatan avratla oğlan, devlet görevlisinin altına yatanda arınır, yanıtını almışlar. Hocalar olgörü� bize geldiler. «İlkin kaşık, sonra kasık man-

cası isteyip döğüyor, yaralayıp, paralıyorlar,» diye yakındılar. Bunların ettiğini celöli etmiş midir? Duyulmuş mudur celâlinin bir kişinin malına, ırzına baktığı? Öyleyken, suç kimde, suçlu kim bilinmemekte ise, Serdarın yolsuzluğu değil midir?

— Öyledir Beyim? Anlamakta ve dahi inanmaktayız da, bizim gelirlerimiz n'olacak?

— Karayazıcı Abdülhalim Bey'le söyleştik. O yüzden varıp katınıza geldik. Bizi bilirsiniz. Çıkar üzre iş tutmayız. Gereksinimimiz olmadığından. Olsa, bize de güvenmemeniz gerekir...

— Size de güvenilmeyecek ise, kişinin kendine güveni mi kalır Beyim?

— Sağolun. Biz somut koyarız gerçeği. Sonra onun üstüne vurulunca, rahat olalım için... Ne demekteydik? Abdülhalim Bey, yeniden celâliye sayılmaktansa, üçyüzbin akçelik hasından vazgelmeye kararlı. Onu düşündüren, sizin gelirleriniz. O yüzden, yargı hükmü istemekte. Eğer kadılık, durumu olduğunca bildirirse merkeze, o zaman asıl celâlinin boyunu burmak kolay diye düşünmekte...

— Haklısınız Beyim, - diye yanıtladı Çelebi Kadı başını sabunlarken. - Haklısınız ya, sizin de bu yurduğunuz üzre bizim zararımız büyük, bu hükmün bedeli de ağırdır...

— Otuz bin altın! - dedi üstüne basa basa Ak-yar Bey!

Sesi ilkin su şarılıtısına karıştı. Sonra halvetin buğusuna. Dalgalandı. Ulama Paşa hamamının mermer duvarlarından, çinili kubbelerine ağıdı. Ordan bir kurna dolusu sıcak su örneği, şar diye Çelebi Kadı'nın üstüne dökülüverdi. Kadı yerinden uğradı... Başının köpüğü yakamozlandı buğulu buğulu. Gözlerine sabun kaçtı. Her biri sabun kalıbına öze-

nerek açılmışken kırpıştı. Nalınlarını aradı, bulamadı. Sendeledi. Elinin birini kurnaya daldırarak, yenden mermer tokmağın üstüne oturup, güçlkle soluklandı.

— Otuz bin duka mı buyurdunuz!..

— Evet!.. Otuz bin duka!..

— Bir başımıza mı?

— Ötesi bizi ilgilendirmez Kadı Molla!.. Ötesinde karar sizin!..

Gözlerinin önünde dönenip duran çevren ağır ağır duruldu. Kurnanın sesi, halvetin buğusu, Akyar Bey'in gözleri ışıladı. Başını salladı Çelebi Kadı.

— Bunun çoğu amcamız için olsa gerek... Hükümümüzü Hakana ondan gayrısı sunamaz.

— Karışmayız Çelebi efendim!.. Aykırı bir hüküm de istemeyiz. Dilerseniz, bekleyiniz. Naip ve dahi nakipleriniz, elleri boş, boyunları bükük geldiklerinde hüküm çıkartırsınız. Karayazıcı, kendi hasını çoktan gözden çıkardı. Sizinkileri kurtarmanın yolu bizce bu!.. Gayrısında karar sizin...

— Onu anlamakta ve dahi görmekteyiz de Beyim... Bunca altını İstanbul'a götürmenin yolunu bulamamaktayız!...

— Yol çok Çelebi Kadı Hazretleri!.. Yol çok!.. İstanbul'daki sarrafımız bir selâmımız üzre, kendi ademiyle götürüp teslim eyler buyrulan yere!.. Yeter ki, uzlaşma uz olsun!

— Zulüm ortada iken yüce Beyim, uzlaşılmayacak ne var? Elbette her bir iş yolunca yapılmak gerek. Ve dahi yapılmayanın hakkından gelmekliğe şer'-i şerif yetmemekteyse, amcamız Şeyhülislâm efendimiz hazretleri yetirmekliğe ant vermişlerdir, - diyerek doğruldu. Halvetin peştemal örtülü kapısına vardığında durakladı. Döndü... Tas tas su dö-

kündü. Sabunlarını gerektiğinde akıtıp akıtmadığına bakmaksızın, soğukluğu aşarak, soyunma yerine ulaştı. Kaftanını sırtına geçirdiğinde, Akyar Bey'in hazır olduğunu gördü. Hamamdan çıkarak, kadı divanına yöneldiler.

Sultan Mehmet, Bican'ı karşısında görünce doğruldu. Yumuk gözlerini, çorak bir tarlanın çizgilerini andıran çopur yüzüne dikti. Eğilmesine olanak vermeden, bir iki adım ilerledi. Elinden tutarak, tah-tın ayak ucundaki samur postun üstüne sürükledi. Gözlerinde kesin bir buyruğun ışıltısı yanıp söndü. Akağaların tümü, çeşmelerin kurnalarını açarak gerilediler. Onlar kapıları arkalarından kapadıktan sonra;

— Cennetmekân atam Selim Han-ı sâni, bizi eğitirken, darda kalanda size başvurmaklığımızı buyurmuşlardı. Düşün ve dahi önerilerinizin devletimizin gelişmesi ve geleceği için çok yararlı olduğunu biz de bilmekteyiz. Bunca zamandır çağıramadı ya da kendimiz varamadı isek, bozulan düzeni yoluna komaya ahdetmemizden. Hoşsefa geldiniz!..

— Buyrultunuzla onur verdiniz hakanım! Çağrınıza borç... Nice bir devlet yüklendiğinizi bilmekteyiz. Bildiğimizden de, buyruğunuzu beklemeyi yeğledik. Olgelip, katınıza varmayı dilesek, kargaşa içre rahatsız ederiz, diye düşündük.

— Doğru buyurdunuz!.. Öyle bir kargaşa içindeyiz ki, önümüzü de ardımızı da bulanık görmekteyiz. Sizin gibi aydınlarımızın olması ne kazanç!..

— Siz ki hakansınız devletlim!.. Siz ki, yeryüzünün bir ucundan ötekine bütün oluşumların kurgucusu ve dahi sorumlusunuz!.. Olmadan gören, gör-

•dügünce olduransınız. Bulanıklığın sizden ırak olmak gerek... Elbette dünyanın ve dahi ulusların yapısında bazı değişiklikler, öngörülerin ötesine geçebilir... Elbette insan toplulukları dirençlerinin basıncıyla, isteminizin baskısını saptırabilirler... Ancak, devletli odur ki, bunları dahi hesaplaya ve dahi yolunca önlemini ala!.. Yok ise aldığı tedbir yarı yolda yozar. Yozuk tedbir de, oluşumları zedeler... Değişmeyi istenilenin dışına taşırır ve dahi bileşimin cücük çıkmasına neden olur. Sınadığımızdan biliriz... Değişim, doğa sabrı ister kişiden de, devletten de... Doğaya uygun olabilmesi böyle gerektirdiğinden... Örnek istemekteyseniz, kendi deneylerimizi verebiliriz. Siz de deneyimlerinizle böyle olduğunu görmüşsünüzdür... O yüzden, bileşime varana, aşılana yozmasından ürkmemek gerek... Yeter ki, aşılana sağlam olsun!.. Yoksa yozuğu düzüğe çevirmek mümkünsüz!..

— Bizi de ürküten bu!.. Gördüğümüzce, yozuk bileşime dönüşmemekte, sürekli çatışmakta.

— Çatışma kaçınılmaz. Her güç üst gelmeye koşulu. Bunun kavgasını verecek. Altını eşip bakmalı deriz... Üst gelme savaşı mı verilmekte, yozukluk yarışı mı edilmekte? Savaş üst gelmeye dönükse hakanım, sevinmeli. Neden derseniz akışkandır. Ve dahi akışkan olan, gücünü kanıtlayacaktır. Değilse yerinmeye hak verilir. Neden derseniz, soy yiter de ondan!..

— Ve dahi soy yitende, korkarız devletimiz batar.

— İbn-i Sina ulumuz buyurmuş ki, nesne daim ve kaim, kalıp ne daim ne kaim!.. Gördüğümüzce siz devleti nesne olarak alırsınız!.. Biz tersine, kalıptır, deriz... Nesne toplumdur. İnsandır açıkçası... Dev-

İletse, toplumun kalıbı... Yasakçısı, düzensiz... Bunların biri somuttur; görülür, tutulur, sevilir... Biri soyuttur, gözden de gönülden de ırak olabilir uygun değilse!..

— Ne demektesiniz Bey baba? Devletin yokluğunu mu vurgularsınız?

— Hayır! Uygun olduğunda, toplumu simgeleme gücünü belirtmekteyiz... Aykırı düştüğünde de, batmasının kaçınılmazlığını... Şöyle bir dönüp baksanız gerinize devletlim... Bir nice devlet kurulmuş ve dahi bir nicesi batmıştır? Neden? Toplumun değişimine uyum gösteremediğinden değil mi? Gösterebilen de bir nice yükselmekte, nice görkemiyle sarıp sarmalamaktadır toplumu adalet üzre!.. Düşünmek ve dahi değişimi uyarınca yürütmek gerekli değil mi?

— Atamızın öğütlerinin nedenini bir iyice kavramaktayız şimdi!.. Darda isen bir kez var, buyurmuşlardı... Bolda isen bin kez!.. Bil ki, darda bolluğu, bolda darlığı gösterecektir sana. İyi dinle, iyi gör ve dahi iyi düşün... İmdi, yolu da gösterir misiniz?

— Horasan eline yoltutan bir bilge tabip, yakı sayrıya göre değil, sayrılığa göre seçilmeli buyurmuş idi!.. Devleti sayrı görmekte iseniz, sayrılığı insanda arayacaksınız... Burdan yola çıkılırsa görülecektir ki, istenen nedir, oluşum ne, belirlemek gerekli... İmdi izniniz olur ise, istenene bir bakalım!.. Cennetmekân ceddiniz Fatih Mehmet Han'dan bu yana, atalarınızın istemi, yerleşik toplumdan yana olmuştur. Diyeceksiniz ki, yeterince uzun bir zaman ve dahi gerektiğince gösterilmiş bir sabır değil mi? Biz de deriz ki, yerleşikliğin bütûn kuralları egemen oluncaya savaşım sürecektir... Göçebelikle, yerleşikliğin çatışması kolay değil!.. Yeryüzünde, bir düzenden ötekine hemencik geçiveren hiç bir toplum

da yoktur, hiç bir devlet de!.. Hattâ ürkülerinizde haklısınız Hakanım... Çoğu zaman, değişik toplumun devleti de değişik olmuştur... Ne var ki, sizin devletiniz, insanların akışkanlığından ötürü dayanıklıdır. Korkun ki, bir durağan yere gelmeye!.. İşte o zaman ürkünç son gelir... Gördüğümüz, yerleşikliğin yozuk yanıyla, göçebeliliğin bozuk yanının kavgasıdır. Ve dahi yine gördüğümüz, devletiniz, yolunca davranır ise bu gelişmeyi göğüsleyecek dirençtedir.

— Güvenmekte misiniz buna? Kesin midir eğitimleriniz?

— Güvenmekteyiz Hakanım. Neden dersiniz, bozuk göçebelik, sıçrayıp devlet örgütleyecek ademinden yoksundur... Yozuk yerleşiklik ise, soyunuzun ötesinde bilinçsiz!.. Apaçık görünen odur ki, devletinizin egemenliğindeki sağ yan da, sol yan da şimdilik yıkıp yapmaya yetersiz. Bu yüzden de uzlaşmaya koşulu!.. Yanların koşulu olması, güçlerin yeterince üst gelmesine engeldir... Bu engeli kullanmak da, size görev!.. Kullanabilirseniz bileşim isteminize uygun çıkar, kullanamazsanız, üst gelen kendi kalıbını kendisi yapar!.. Amma, bir nice can yazar, bir nice kan dökülür hesabını hiç kimse bilemez...

— Ürkmenin yersizliğini anladık Bey babam, dedi içtenlikle Sultan. - Akışın gizini de!.. Buyurmaktasınız ki, çatışmanın burasında uzlamayı sağlamak bize düşmekte. Ancak böylelikle belirleyiciliğimizi kanıtlamak olası. Yoksa, yoksanacağız... Ve ötesinde belki tezleşecek işler. Amma, ne bata, ne çıka belirsiz olduğunca, kim öle, kim kala da açık değil... Öyleyse, uzlaşmanın bir nice olacağını da açıklamak size düşmekte...

— Uzlaşma adı üstünde,' savaşılan güçlerin saluklanması anlamını taşımaktadır!.. Uzlaştırıcı ya da buyurduğunuzca belirleyici, bunun mümkün olduğunca gacundurmasız ve dahi üşendirmesiz almasını sağlamaya zarundu... Öyle olanda, iki yan da haşnut kalmasa bile, karşı çıkamaz... Çıkamayanda da, açıktan yürüyen savaş, duraksar... Ancak bu geçicidir. Duraksamadan yararlanan her güç, kendi saluğunun artmasına devinir.

— Azbiraz açmanız gerekli değil mi bunu Bey baba!.. Yanlış anlamaktan korkumuza bağışlayarak, azbiraz derinleştirmek alası mı?

— Durum şu Hakânım, - dedi gözlerinin içine bakarak Bican. - Yerleşiklikte hemikrar isek, durum yeterince açık. Yerleşiklik, düzenllikli üretim demektir... Her bir işin sürekliliği vardır. Çapul da, saygun da üretimi aksatır. Bulduğunu çekip götürdün mü, geride emekten gayrısını kamazsın. Oysa, üretilen tüketilmeye dönüktür. Ve dahi tüketilenin yerine daha iyisi, daha güzeli gelmelidir... Tutup tümünü birden kurutanda, düzenle çatışma kendiliğinden aluşur. Demekteyiz ki, beden göçebeyken, baş yerleşik alamadığı gibi, beden yerleşik ise baş göçebe alamaz!.. Sözüünü ettiğimiz uyum da aykırılık da, burdadır işte... Eskiden, devletinizin ahalsi göçebe idi... Devletiniz de göçebe devleti idi!.. Uyum vardı devletle toplumu arasında... Yüceldi her biri... Devlet de, toplum da!.. Oysa bir yüzelli yıl var ki, devlet yerleşikliğe dönüştü, toplum göçebe kaldı... Bir atuz yıl var ki, toplum yerleşğe ulandı, devlet göçebeliğe soyundu. Devletle, toplumu arasında çelişki alanda, savaş kaçınılmaz. Ne var ki, hiç bir devlet, kendi toplumunu tüketemez... Toplamlar ise, devletleri çökertir ve dahi yenilerini kurar. Yeter ki, sağlıklı

ve dahi akışkan olabilsin. Olmaz ise, soy kırılır ve dahi tutsaklanır... Oğuz atadan sonra olduğunca!.. Ama, hiç bir zaman soya zarar gelmez. Bir gün yeniden çiçeklenip, tohumlanacağına akli kesti mi, tutsaklık çemberini kırar çıkar... Bir nice kırıp çıktıysa Kültiğin Kağanla bilece... Ve dahi bir nice çıktı ise Osman Gazi ceddin ile ortaklaşa!..

— Dedikleriniz aklımıza yakın gelir. Toplum yerleşik ise devlet yerleşik olmalı!.. Devlet yerleşik ise, toplum!.. Bilinize borç Bey baba!.. Anlamaktayız ki, uzlaşmayı gocundurmasız götürmenin yolu, uzlaşanların çelişğini gidermekten geçiyor. Öyleyse, celâli serdarlarının zarar vermesini engelleyeceğiz!..

— Celâli yok ise serdarı olmaz Hakanım. Serdarların zulmünü gidermek gerekli. Belli menziller dışına ordu bile çıkmamakta sefer eylendiğinde. Serdarlık beratı alan bir nice sekban devşirip, salgın toplamaktadır? Bir iki yolsuz cezalandırılır ise, gayrisine ürkü gelir. Amma, bildiğimiz bu yetersizdir... Ceddiniz Süleyman Han bir Adaletname çıkarmış idiler!.. Atanız ve dahi Babanız bunları yenilediler bildiğimiz... Siz dahi yinellerseniz, yerleşik toplum, göçebe serdarın yolsuzluğuna dikilme gücünü bulur.

— Hele durun... Özlemimizden çokça yorduk sizi... Bir yudumlanalım ki, kutlu ağzınız ıslansın az-biraz... Daha soracaklarımız, öğreneceklerimiz vardır, - diyerek ellerini çırttı Sultan. Açılan kapıdan Sofu Sinan ağa girdi ayaklarının ucuna basarak. Gözlerine bakarak; - Tez şerbet sunulsun, - buyruğunu verdi Hakan!..

Göz açıp kapayıncaya çeşnigirbaşı ile çeşnigirleri dolduruverdiler selâmlık divanhanesini. Şerbetlerl yudumlarlarken, gözlerini Bican'ın gözlerine dık-

ti Sultan. Aldığı yanıtın kıvancıyla, kirpiklerini kırıştırdı. Bekleşen çeşnigirlerle, Sofu Sinan Ağa'nın çıkmasını buyurmadan;

— Göreceksiniz Bey baba, - dedi üstüne basa basa. - Çelişkiyi kaldıracacağız. Ve dahi bundan öte soyguna da, zulme de izin verilmeyecek... Dileriz ki, her bir iş adalet içre yürüsün. Güçlü de güçsüz de hakkını, yasal yoldan alabilsin... Dileğimizle, irademiz buluşacaktır. Kutlu ağızlarınızdan duyduklarımızı, aydınlık bilinizden öğrendiklerimizi bir bir uygulamaya koyacağız. Bunun gerekirlerini pek yakında kanıtlayacağız!.. Değişim bir nice hızlı ise, biz de hızlı tedbir alacağız... Ne var ki, buna çıkarı zedeleyen razı gelir m'ola?

— Gelmemesi doğal Hakanım, - dedi Bican. Doğal ve dahi başkaldırması kaçınılmaz. Öyle olanda, uyum içinde bulunan, aykırı davrananı tezden giderir ki, uzlaşmada bütün kesimler, güçlerinin dengesinde buluşabilsinler.

— Diretmeyi önermektesiniz öyle ya!..

— Diretmeyi ve dahi aykırının hakkından gelmeyi... Bunu tanıtladığınız anda, toplumun çoğunluğu buyruğunuzda uyrukluktan mutlanır. Olmaz ise, gövdeyle başın çelişmesinde, boyunun burulması kaçınılmaz.

— Doğru buyurursunuz. Bütünöyle size katılırız. Ve dahi güveniriz ki, ihtiyaç hasıl olduğunda desteğimiz sağlam olacak.

— Her zaman oldu Hakanım. Her zaman olacaktır...

— Zorbayı zorlayacak, uyguna sevgimiz ve dahi bağışımızla yanaşacağız. Kullarımız, düzenin sağlamca ve dahi hiç bir kesimi gocundurmadan yürümesinde hize her zaman destekdirler. Uyruklarımız

da yardım edende, görün bakın bir nice üstesinden geliriz bozuğun da yozuğun da!..

— Elbette!.. Elbette gelirsiniz!.. Yeter ki, ikrarınız kesin, isteminiz kavi olsun. O zaman görürsünüz ki, aykırı kendini ayıklamakta. Ve dahi ayıklanan, bir dahi belini doğrultmamakta. Doğrultmaması için, uyum içindekilerin tümü üstüne abanmakta ki, kendini güçlü sandığı an, güçsüzlüğüyle donup kala!..

— Biz bizden yana söz verimiz. Siz de sözümüzü buyruk eylediniz. Ötesinde ayrıkları ayıklamak var ki, bilece olanda, kendiliğinden yürür gider her bir şey!..

— Yürütürüz Hakanım!.. Yürütür ve dahi istenene ularız bir güzel!.. Siz gözünüzü ardınıza değil, önünüze çevirin. Bakın ki, değişimi becerenler bir nice güçlenip, belirleyiciliğinizden sıyrılmaya debelenirler. Yeni yeni çıkarlarla oyalamak olası mı, yoksa olvarıp azbiraz sarsmak mı gerekli, kararınıza kalmış. Biliriz ki, iç düzenlene, dış dirlik içre olmasın yazılı değil.

— Seferden mutluluk duyarız Bey baba, - dedi adamlarına baka baka - Hele ikrarımızı gerektiğinde bir gerçekleştirelim. Ötesinde yolumuz nereye görünür ise yürümekten sakınmayız. Yürüyende de, kimşenin direncini yanına komayız!..

Yeniçeri Ağası Nakkaş Paşa, Ağasarayından, Bozdoğan Kemerini geçtikten hemen sonra, sokağa girdi. Kamerin arkasında, tahta oymalarıyla Süleymaniye'nin ince pusuna gülümseyen Hasan Paşa konağına yöneldi. Konağın kapısına varır varmaz

beklendiği anlaşıldı. Kapıcıbaşı, hemen atının dizginlerine yapışarak, aseslerine yol gösterdi. Nakkaş Paşa, mermer merdivenlerden, selâmlığa yürürken, Sofu Sinan Ağa, yerden selâmlayarak yanından geçti.

Selâmlığa girdiğinde, Bostancıbaşı Ferhat Paşa ile Peç'li Mehmet Paşa'nın içerde olduklarını gördü. Akağa, Nakkaş Paşa'nın okkalı kahvesini sunduktan sonra, kurnaları açarak, kapıları kapadı.

Yemişçi Hasan Paşa, bu anı bekliyormuşcasına yarı kapalı gözlerini açtı. Her birinin yüzünde gezdirdikten sonra, ağır ağır gizini açıklamaya durdu;

— Baka yoldaşlar, sizin de gördüğünüz üzere Sofu Sinan oğlumuz, bize çok önemli bilgiler iletti. Deriz ki, yanımızda yetişmekliğin bir borcu var idiyse, bu bilgilerle ödemiş bulunmakta. İmdi, anladığımızı aktarırız. Buna göre bir yol, yöntem kararlaştırmak şart olmuştur. Türkmen Beyi Bican'ın, efendimiz hazretleri ile halvet olduğunu bilmeyen yok. Ne asıl olmuş ise, efendimiz şerbet sunmakta iken, çaşnigirleri ile birlikte Sinan Ağa'yı da yanlarında unutmuşlar. Can kulağıyla dinledikleri, bizim midemizi bulandırmaya yetti. Halvet içre neler kararlaştırdıkları bilinmemekte. Ayan olana göre ise, türkmen dolap döndürmekte pek bir usta olduğunu isbat etmiş bulunuyor. Açık bilgilerimiz olmamakla birlikte, bizim iktidarımıza kast eyledikleri ortada. Celâli azgınları Anadolu içre kasıp kavurmakta iken, arkalarındaki hünerbazların burda pazarlık görmeleri tesadüf olamaz. Olamayanda da, bizi Anadolu'dan бүtünüyle sürüp çıkarmayı kurarlar bunlar.. Rumelinde, bayındır yerlerin hepsi ellerinde... Anadolu has-larının da üstüne oturdular mı, bize kulluktan gayrısı kalmamakta. Efendilerimiz de bu akılsız türkmen

kocaları olacak. Bunca zamandır zembereği kurulup, bir saat işleyişiyle bize tevarüs edeni, onlara kap-tırmak olsa olsa dirayetsizliğimlzen olabilir. Deriz ki, bugünden tezi olmaz... İşte divanın en yarayışlı kulları bir aradayız. Türkmen soyundan gelenleri ça-ğırmadık. Bile isteye çağırmadık. Ola ki, bizden al-dıklarını başkasına satılar... Bundan öte, aramız-daki çekişmelere bir son verip, zorbaya karşı birleş-memiz bir mecburiyet oldu. Şunca zamandır koltuk kovalttığımızda, divanın yarısını ele geçirdikleri yet-memekte. Topraklarımıza ve dahi bütün gelirlerimi-ze göz dikmekteler. Sofu Sinan Ağa'nın duyabildiği, yeni bir adalet fermanının çıkarılacağı olmuş. Bu-nun ne demek olduğunu bilmektesiniz sanırız. Ana-dolu içre nice bir bayındır ve dahi gelirli yer var ise türkmenin elinde... Ferman çıktı mı, hemen if-erlerini, yiğitlerini silâhlendirip, bize bütün Anadolu'-yu yasaklayacak. Bunu tez zamanda önlemenin yol-larını araştırmamız gerek. Sinan Paşa'yı bozduklarını biliyorsunuz. Fermanan er davranıp, yeni bir ser-dar yollamak dileriz. Ve dahi deriz ki, yaraşığı So-kolluzade Hasan Paşa'dır. Ana asıl efendimizin ha-lası oğludur. Baba asıl velinimetimiz koca vezirin oğlu... Gururlu, nobran bir ademdir amma, yarayışlı kuldur. Anasından ötürü türkmen duraksar. Padi-şahımız efendimiz de, hemen ses eylemez. Bu arada vurup geçebilir ise, biz bildiğimiz yere yatırırız. Tez-den yardım eyleyelim. Nice bir yarayışlı kul var ise yanına katalım. Kızılbaş celâlllerini bir iyice bozsun. Bozar da... Bundan kaygımız yok. Bizi asıl düşündü-ren, efendimiz verdiği sözde diretir ise neyleyece-ğiz? Sizden tedbir isteriz karındaşlarımız! Hem de burda, Kur'an üzre tedbir isteriz!.. - Diyerek hemen arkasındaki inci serpmeli, sahtiyan ciltli Kur'an'ı al-

di. Tam ortalarına koyarak; - Andımız olsun ki, burda alınan burda kalacaktır, - diye yemine başladı.

Paşalar Sadrazam'ın dediklerini yineledikten sonra, suçlu suçlu birbirlerinin yüzlerine baktılar. Hasan Paşa'nın Kur'ân'ı, tozunu silkelermişçesine öpüp başına koyduktan sonra yerine yerleştirtivermesiyle soluklandılar.

— Siz ne ki buyurursunuz, ocak onu İşler efendimiz, - diye eğildi Nakkaş Paşa, sadrazamın eteğine. - Selefimiz ve dahi velinimetimizsiniz. Ocak yolunuza kurbandır. Onca zaman ağılıklarını ettiniz. Bir kul incinmiş değil.

— Bostancılar da, kendilerinden öte birinin buyruğuna katlanmazlar efendimiz, - güvencesiyle dikildi Ferhat Paşa.

Sonra üçü birden Mehmet Paşa'nın gözlerine baktılar.

— Ocaklı nerde ise kapıkulları dahi blice olmaya şartlı değil mi efendilerim, - dedi Mehmet Paşa. - Siz tedbiri buyrun. Kul işlemeye hazır olsun.

— Demekteyiz ki, - fısıltısıyla kendi sesinden ürkerek sürdürdü Hasan Paşa. - Hasan Paşa yoldaşımız dahi bozulur ise, kulun derneşmesi gerekli olabilir. Olanda da, Padişahımız efendimize nasihat yoluyla sözünden dönmesi anlatılır.

— Ya anlatılmazsa, - diye sordu Ablak yüzüyle Nakkaş Paşa.

— Anlatılır, - dedi Hasan Paşa. - Anlatılır!.. Anlatırız!..

Doyran, Blcan'ın kıpırdandığını görünce, kımız taslarını dolu bırakıp doğruldu. Kocalar böyle bir işaretle bekliyormuşçasına kalktılar. Beyçe'nin arkasın-

dan selâmlık divanhanesini boşaltıverdiler. Bican, gözlerini Bozok Beyi Akyar, Beydili Beyi Sincar ve Ahi Savran Baba'nın gözlerinde gezdirdi.

— Gördüğünüz üzre Hakan güvence üstüne güvence vermekte. Murat Paşa oğlumuz, kendisine gönderilen gizli buyrultuyu, olduğu gibi bize aktardı. Belli ki, mülkün sahibi, kendi kuluna söz geçirememekte. Bunu beklemekte idik... İktidar, sunulan bir şey değildir. Kendimizden pay biçelim. Ne kolaylıkla sunduk, ne de almaklığımızda kolaylık bulduk. Bulamayacağımızı bildik... Bilende de, önlemi buna göre almak gerektiğini gördük.

— Ahilerimizin duyduğuna göre Beyim, kul büyük bir hazırlık içinde imiş. Biz Evran postuna yüz-sürmekliğe diye çıktık. Korkarız, dönmeden bir işler ola!..

— Sanmamaktayız. Mehmet Paşa'dan sonra Hacı İbrahim Paşa'yı da bozanda, yeni bir sınamaya giriştiler. Sokolluzade Hasan Paşa, Abdal Han'ın kürt erleriyle, Canpolatoğlu'nun Araplarını devşirip gelmekte. Azbiraz soluklandırılır ise, Kul bunu bekler. Bekleyende de sizin tedbir almaklığınıza zaman kalır.

— Bağışlayın, anlayamadık Beyim, - dedi Savran Ahi. - Alacağımız tedbir n'ola?

— Çok uzun zamandır, fıtyan döğüşten uzak öyle ya, - diye gülümsedi Bey. - Fıtyan uzakta da, ocak döğüş içre mi pişti? Kendinden kalabalığı görende bozulmaya alışkın değil mi? Tez zamanda tüfenk imal edilip, birkaç sıkı gümületildi mi, kışlasından çıkamaz ocaklı. Bu arada da, atı alan Üsküdar'ı geçmeli.

— Anladığımızca, - dedi genç gülümesemesiyle Sincar, - Ahi Babamız olvarıp Hakan'a destek ola-

cak. Gerekmekte ise, fıtyanın ocaklıyı durduracağı-
nı belirtecek... Biz de burda Hasan Paşa'yı oyalaya-
cağız. Ve dahi güvenilir bir Sadrazam getirilene sı-
kica duracağız.

— Güvence de ya Malkoçoğlu Ali Paşa ya da
Murat Paşa olmalı, - diye atıldı Akyar Bey.

— Siz böyle önlem alanda, - diye güvenle di-
kildi Ahi Baba! - Biz de elimizden geleni ardımıza
komayız. Beyimizin eğittiği düzen üzre, bizim pa-
puççu fıtyanımız ocağı kışlasında tutuklamaya yeter-
lidir.

— İstanbul böyle olanda, biz tezden haber sa-
lalım Canpolatoğlu ile Bitlis Egemeni Abdal Han'a...
Kışı neden sayıp, askerlerini geri çeksinler. Sokollu-
zade kendi kapı kullarıyla kalanda, bir kışlağa ka-
panmaya koşulur. Kışı kazandık mı, ötesinde dedi-
ğimiz yerden götürürüz. Yeter ki, her birimiz üstü-
müze düşeni gerektiğinde yapalım.

— Bizden yana kaygınız olmasın Beyim!.. - De-
di Ahi Baba. - Tezden varır, fıtyanın hazırlıklı olma-
sını sağlarız. Ocaklı, paşalarının isteği üzre kazan
kaldırmaya kalktığı an, Aksarayı kışlalarını sarar,
gerekmekteyse Topkapı Yenisarayındaki bostancı-
ları dahi tutuklarız. Bildiğimiz, dolabı çevirenlerin
arasında Bostancıbaşı'nın da olduğu...

— Ayrıca Hakan'a bildiresiniz ki, halvet sonra-
sında, çeşnigirlerden gayrı, Akağa Sofu Sinan da bi-
lece idi... İçlerinden biri ocaklının çaşıtı... Tümünün
olmamasına da neden yok ya!.. Cins, cinsinden yana
çıkılmış, bağışık!..

— Biz de, Abdal Han ile Canpolatoğlu'na koca-
larımızı yollarız, - dedi Sincar. - Daha burdan atlan-
dırırız ki, haber tez gelsin.

— Biz de Karayazıcı oğlumuz, Canik dağların-

da vuruşmasız oyalanmasını, leventlerinin bir sıkıcı düzen içinde tutulmasını duyururuz, - diye tamamladı Akyar...

Bostancıbaşı Ferhat Paşa, Hüseyin'in yanına girdi. Gözlerindeki üzüncü alabildiğine sulandırarak;

— Bu günleri göreceğimize ölse idik gamdan sıyrılırdık Paşa karındaşımız, - dedi. - Koskoca ordu, papuççu fıtyanının önünde boyun eğdi. Bir nice iştir, bir nice oluştur akıl erdiren beri gelsin. Hasan Paşa efendimizin azli haberini bizden önce kimse duymadı... Olvarıp, ocağa sığınmasını sağladık. Ocak, ağasına sahip çıktı, hakkını yememek gerek. Çıktı ya, utancımız da bundan öte çoğaldı bir iyice... Olası mı? Dünyaya korku salan koca cenk aleti, üçbuçuk papuççu yamağının önünde kışlasına kapanıp kalsın... Ve dahi arkaladığı bir koca veziri cellâda teslim eylesin... Demek ki, can tehlikeye girende, canan adanmakta... Göz göre göre gitti velinimetimlz...

— Pek çok velinimet yitirdik Paşa karındaşım, dedi Hüseyin. - Keşke bu da öyle olsa idi... Devlet için, devlet adına yitmek bize onur katardı. İmdi tersine!.. Görürüz ki, bu kez giden, iktidarımızı da birlikte götürmekte... Duyduğumuz doğru ise, Malkoçoğlunu getirecek imiş Efendimiz Hazretleri... Bilmektesiniz, Malkoçoğlu, türkmen soylusudur... Ataları, efendimizin atalarıyla bilece bulunmuştur. Tıpkı, celâli sergerdelerinin ataları örneği... Yani anlaşıl-makta ki paşa karındaşım, bizden onlara gitmekte iktidar. Ve dahi bunca yüz yıldır verilen baş, dökülen kan boşa akmakta... Biz daha zamanında uyarmış

idik Mehmet Paşa efendimizi. Dinlemedi, başıyla ödedi... Hasan Paşa efendimize de dedik çibanın başını koparmak gerektiğini... Anlatamadık. Yazık... Kendi muhteşem başlarını kaybettiler... Orda, uçbuçuk levent bunca orduyu bozmaktayken, burda yamalar kışladaki eri tutuklamış çok saymamak gerek. Türkmen bir kez güçlü olduğunu sezdi mi, canavar örneği dalar sürüye. Ama bir de başını yitirdi mi? Tesbih tanesi gibi dağılır ki, toplayabilmekliğe bir cihangir gerek...

— Dur hele Paşa karındaşım. Neyi tavsiye etmektesin açık söyle?

— Duyduğumuza göre, eski kethüdamız Şahverdi Ağa, şimdi Karayazıcı'nın kethüdasıdır. Bunca iş neden olmaktadır dersiniz? Karayazıcının Anadolu içte ordu sokmamasından ya da varan orduyu annacında tutmasından değil mi? Biz kethüdamız ile kararlaştırmış idik. Ölüm haberimiz gidende, Karayazıcı'nın da ölüm fermanı bilece varacak idi...

— Bunca akıllı yoldaş ve dahl velinimet yitirmişken, bir de seni mi giderelim karındaşım? Buna elimiz de, dilimiz de varmaz...

— Malkoçoğlu tezden gelemes Mısır'dan buraya... Alacağını, vereceğini düzene koması gerek. Habeş'ten gelir iken bize iki ay gerekmiş idi... Tutalım buna kırk gün yetsin... Bu kırk gün içinde de biz Karayazıcı'yı giderebilirsek, başımızın sözü mü olur?

— Olur elbet... Niceyse bunca zamandır sarayda sizi kolladık. Bundan ötesinde daha bir sıkı gözetir isek, buyurduğunuzu yerine getirmek olasıdır. Biz varıp, Paşa yoldaşlar ile bir söyleşelim. Siz pusatlarınızı verin. Ola ki, bir kula giydirip, kaddi-

ni b kerlz. Böylece celâliye bir Yakup oyunu eyleriz ki, akılları şaşa...

Hüseyin Paşa gözlerinin i i gülerek, soyunmaya durdu.

Canik koyağında Hitit inlerinin içine sepelendiler. Her bölük, kendine bir koca mağara seçerek yerleşti. Tümünün tepesindeki büyük kovuğ  Kara-yazıcı aldı... Gökçe'nin getirdiğ  haberde, Hasan Paşa'nın kalabalık bir ordu ile üstlerine geldiğ ni, savaşa girmekten kaçınmalarını ve eski cel li serdarlarından Hüseyin Paşa'nın öldürüldüğü bildiriliyordu...

şahverdi, savaşın ertelenmesinden öfkeli, karı-kocanın mırıltılarını dinleyerek, kovuğ n önünde oturuyordu. Sesleri kesildiğ  anda bağdaş kurdu... Bir süre uzak koyakları inceleyerek, düşündü; «Hasan Paşa'ya da oyun d zmektesiniz he mi? Efendimin öldürüldüğünü nasıl da el oğ şturarak söylüyordunuz... Kendinizi devlet içre devlet saymaktasınız öyle ya! Beklediğ miz buyruğ  kendi kutlu ağızlarınızla ilettiniz!.. G r n bakalım yangın bir nice tu-tuşturulmakta... Oyun bir nice oynanmakta... G r n ve dahi k  eklenin azbiraz...» Dudakları gerildi. Dişleri gecenin koyu karanlığında ışıl ışıl yanıp söndü. Karayazıcı'nın bütün alışkanlıklarını bilmenin güven-cesiyle mağaranın içine kulak verdi. Belinden kırba-sını çıkardı. Tıpasını açtı. Parmaklarının bir  ıtırtı-sıyla, yüzüğün yakutunu kaldırdı. Yuvadaki tozu, kırbanın içine boca etti...

Bir yandan kırbayı  alkalarken, bir yandan bağdaş kurdu... Gözleri uzaklarda, İstanbul'a ulandı. Omuzunda bir elle irkildiğ nde, Kumkapı'ya çıkan

sokak başındaki Benli Zarife'nin konağındaydı. Dört bir yanını çevreleyen dilberlerin her biri bir işe koşulmuştu. Kimi şarap sunmakta, kimi kulunçlarını ovmakta, kimi oynarken, kimi okşanmakta yarışıyor-du. Omur iliğinden kasıklarına töperlenen bir hö-pürtü ile, yüreğinden belleğine sıçrayan bir ürküntü arasında, baktı Karayazıcı'ya...

Abdülhalim, saçları dağınık, dinçin bir uykunun bölünmesinden sarsak, açık mintanından fırlayan kıl-larının ışıltısına uzattı Şahverdi'nin omuzundaki eli-ni. Hart hart kaşınırken, yarı esnercesine ağzını açtı:

— Su, - diye buyurdu!..

Şahverdi hemen kırbayı uzattı. «Bu alışkanlığı-nı bunca yıllık karın bile bilmemekte he mi?» diye düşündü bir an. «Şükür ki, çektiğin dilberlerin se-ni yakıp tutuşturduğundan habersiz... Haberli olsa, çoktan bizim yerimize onun kınalı tırnakları kana bu-lanmış olurdu...»

Abdülhalim, sanki ölçülü tutulmuş suyu kana kana içti. Boşalan tulumu Şahverdi'ye uzattı. Sonra yeniden koğuşuna dönüp, yarı açık karısının çıplak tenine bir göz attıktan sonra uzandı. Başını yastığı-na kor komaz da, az önceki gibi horlamaya durdu.

Şahverdi usullacık yana kaydı. Ayaklarının ucu-na basıp, kulaklarında yansıyacak en küçük kıpırtıya hazır, bıçağını çekti. Çimenlerin en kalın bulunduğu iki mağara arasındaki toprağı eşeledi. Her eşeleme-nin ardınca çevreyi dinleye dinleye, yeterli oyuğu açtıktan sonra, kırbayı gömdü. Çimenleri yeniden ustaca yerleştirdi. Koltuğunun altından çıkardığı tu-lumdan bir kaç yudum içerek, beline bağladı. Eski yerinde bağdaşını kurduğu an derin derin soluklandı.

Belleğini yeniden Kumkapı'daki konağa salıp, düşlere dalmak üzere iken, Deli Hasan'ın kalın ve koyu gölgesini üstünde sezinledi... Hasan, yanibaşında esnedi, gerindi, belini kütürdetti. Sonra içeri kulak vererek, horultuları dinledi;

— Uyumakta bir güzel he mi? - Sonra başını dikti. - Sanki bir tıkırtı duyduk. Gözlerimizi açtık. Senin burda beklemekte olduğunu bile bile bir daha uyuyamadık. Olvarıp gözcülüğü alalım diye düşündük. Var dinlen biraz.

— Daha zaman vardı Beyim!.. Dilemekteyseniz, bekleriz.

— Gereksiz. Kaç kez döndük yatağımızda. Uyuyabilir olsaydık; hiç kıpırdanmazdık.

Gönülsüz gönülsüz kalktı Şahverdi. Yandaki mağaranın ağzında bir bedenlik yer açtı kendine. Yamçısına sarınarak, uzandı. Uzanır uzanmaz da, horlamaya başladı.

Gökçe ağır ağır gözlerini açtı. Teninde buğulanan doygun dinginliğin buğusuyla kollarını kaldırdı. Mağaranın kapısından giren ince ışıktaki, tüğlerini ışınladı. Sonra, mutluluğunun nedeni saydığı kocasını kucakladı. Başını diriliğinden hiç bir şey yitirmemiş memelerinin üstüne çektiğinde irkildi bir. Sonra her yanını yokladı elleriyle. Avuçlarında dolağan soğukluk belleğinde buzlaştı. Cam gözlerle baktı erine. İnanmaz inanmaz sarktı. Kucaklayıp yana koydu. Dudaklarını ağızına yaklaştırdı. Dudaklarından bedenine yayılan buzlamayla, yanılmadığını anladı. Bilisiz bir içgüdüyle mintanını giydi. Sonra dizlerinin üstüne oturarak, dağınık saçlarını yoldu bir süre. Hiç acı duymadığının bilincine varınca, öfkelendi. Gözlerindeki donukluk, belleğindeki buzlaşma ısladı bir an... Tırnakları yüzünü baştan aşağı indi-

riverirken, ıgııı mağaranın kapısından uzanıp, sarsıtı Canik dağlarını...

Deli Hasan oturduğu yerden zıplayarak yetişti. Yolunmakta olan yengesine baktı bir süre. Sonra, kuşağından çıkardığı aynayı ekesinin burnuna tuttu. Dondu aynanın buğusuzluğunda. Aynayı yeniden kuşağına sokarak, dğnen Gökçe'ye baktı. Onun iniltilerini izlermişesine başını çevirdi. Ve bütün Caniklerin inildeyerek sarsıldığını, ordan aşan acının, yaylaları, dağları, ovaları aşarak, her yana ulaştığını gördü...

Hasan Paşa, Akdağ aşağıda kurdurduğu otağında oturmaktaydı. Hemen önünden yemyeşil akıp giden ırmağa baktı bir süre. «Boşuna Yeşilirmek dememekteler sana. Öyle bir yeşillikten renk alarak gitmektesin ki,» diye düşündü. Gözlerini otağın kapısından uzaklara Canik dağlarına dikti. «Kimseye müyesser olmayan bize olacak anlaşılan. Bu divan, kendi içindeki çekişmelerden kurtulur, celliyi bir kez bozarsak. Hiçbirinin bozamadığını kırmak, bize kismet ise neyleyelim. Daha başından bu yana, hep görev istedik. Nerde, ii geçmiş, beceriksiz ve bilisiz paşa var ise onları yolladılar. Ne askerleri asker, ne kapı kullarına güvenilir. Neden dersen, türkmen eşkiyasının üstüne üstüne, türkmen sekbaniyla vardılar da ondan. Bozgunların nedeni bu olsa gerek. Orduları bozulduğu halde, ölüleri neden bu kadar az? Pislerin tümü birden öteki yana katılivermekte de ondan. Bz akıllı davrandık. Yanımıza hiç türkmen almadık. Askerlerimizin tümü arap ve kürt... Beyleri gelmeseler de kethüdaları yanımızda. Sardı mı dağları, kıra kıra otağlarına varmak kolay. Varıp bitirdik mi işini Karayazıcı eşkiyasının, sonra-

sını seyreyle. Bizi onca uzakta tutanlar, nice bir tören düzenlerler İstanbul'a girerken. Ve ondan sonrasında, babamızın mührünü bize vermeye koşullar... Tümünden soylu olduğumuzdan... Bir yanı-
mız Osmanoğlu, bir yanımız Şahinoğlu!.. Hiç birinde böyle bir kütük bulunmaz... Kimi Dülgeroğlu, kimi saraç oğlu... Zaten soyluluk da nerdeyse bizim kuşakla başlanmamakta mı? Ve tümünün soylusu da biz değil miyiz? Hele bir görsünler. Sokollular neler işlemekte. Babamız zamansız öldürüldü diye, bizi de altta kalır sandılar öyle ya... Göstereceğiz tümüne ne olduğumuzu, gösterecek ve dahi kabul ettireceğiz değerimizi!..»

Irmak boyunca akıp giden düşünceleriyle daldığı sırada, Canpolatoğlu'nun kethüdası Mir'at Ağa, elleri göbeğinde girdi. Etékledi Paşa'yı. Bir süre donuk donuk baktı o'na Sokolluzade. Sonra gözlerini kırpiştirarak;

— Biz de dağdaki eşkiyayı nasıl basacağımızı düşünmekteydik. Tam zamanında geldin, - dedi. - Bir karara varmadan konuşmamız iyi olur...

— Paşa efendimiz, - diye söze girdi Mir'at, sesleri uzata uzata!... - Bilmektesiniz, bizim askerlerimiz, kışa dayanamaz. Hem de dağ kışına hiç dayanamazlar. O yüzden, bahara değin sizden izin dilemeye geldik. Kış bastırmadan, Binboğaları geçip, Şam'a ulaşmak düşüncesindeyiz. Zaten efendimiz de öyle buyruk verdiler.

— Bir hafta önce, Şerefhanoğlu'nun Kethüdası çekilip gitti askeriyle bilece... Şimdi de sen gitmekten söz edersin. Niye yola çıktık, nereye vardık?

— Korkarız efendimiz, - diye boyun büktü Mir'at ağa. - Korkarız kışa kalır isek. Bizim askerimiz kışlaya alışkın değildir. Kent içinde durdurmaya kalk-

sanız, sağa sola sarkıntılık edip, adınızı kötüye çıkarırlar. Ovada hiç kalamazlar. Çöle alışkın olduklarından.. Tezden varır isek, kırılmadan, gelen baharda buyruğunuzda oluruz.

— Kürt yiğitlerine izin verdiğimizize göre, size de izin borçluyuz öyle ya... - Dediği sırada giren kethüdası Güzelce Davut Paşa, dikilip durunca; - Hayırdır!.. Birşey mi oldu?

— Hayır efendimiz. Eşkiyabaşı Karayazıcı oğlu Halim, ölmüş... Canik dağları yas içinde... Bir baskın düşünülmekte ise tam zamandır ki, anlatılmaz.

Gözleri güldü Hasan Paşa'nın. Yüzünü hemen Mir'at Ağa'ya çevirdi;

— Duymaktasınız değil mi? Bunca zamandır cenâb-ı zülcelâlden dilediğimiz zafer müyesser olmak üzre. Bu kızılbaş pisi eşkiya yığının hadlerini bildirmek bize kısmet imiş. Bütün işâretler bunu göstermekte. Hemen varıp basalım. Bir kaç günden bir şey çıkmaz. Sonra dilerseniz, eşkiya artığının altınlarıyla donanmış olarak varırsınız yerinize.

— Gecikmekten korkarız Paşa efendimiz, - diye directti Mir'at... - Onları basmak için daha da öteye gitmek şart... Bilmektesiniz, yol uzayanda, kış geçit vermez. Bize izin bağışlarsanız, daha bir hoşça olur!..

Güzelce Davut, günlerdir beklediğinin gerçekleşmesi karşısında yine de şaşırmış görünerek Paşasını tamamladı;

— Nice bir ganimet elde edilirse, askerinizin arasında uleştirirsiniz... Kürt ortaklarından kurtulduklarına o zaman daha bir sevinirler umarız... Siz olsanız da, olmasanız da Paşamız buyruğu verende, biz eşkiyayı basarız!..

Mir'at, aldığı buyrukla, yapacağı işi karşılaştırdı. Olurlanmaya gücü yetmedi. Paşa'yı etekleyerek gerilerken;

— Gayrısında Allah yardımcınız olsun efendimiz, - dedi. - Biz kendimizi bağışlanmış sayar, burdan Binboğaları aşmaklığa yürürüz!..

Davut'la Paşa, üzünçlü üzünçlü baktılar kürt önderinin arkasından...

Davran Koca, konağın selâmlığına girdi. Yaşlılığına karşın, kuş adımlarıyla dimdik yürüdü. Bican, seyirtip kalktı postundan. Karşılayıp, omuzlarından öperek koluna girdi... Havuz şakırtısının yanıbaşına oturtuktan sonra, nefeslenmesini bekledi,

— Yazıcı Başbuğ öldükten sonra Beyim, - diye söze başladı Davran. - Hasan Paşa bizi Akdağ düzlüklerinde basmaya sıvandı... Meğer Kürt erlerinden sonra, Arap erlerinin de gidişini gizlemek dilermiş. Bir güzelce bozduk... Tokat kal'asına dar altı kendini... Yiğit savaş içre belirir buyurulmuştur. Deriz ki, Hasan yazıcı, ekesinden geri kalmadığını kanıtlamıştır. Savaş içre, birinin buyruk vermesi gerekli idi... Sizden haber, bizden karar olmasa da, baskını atlatıncaya buyruğun bir ağızdan çıkması zorunluluk... O yüzden, sancağının altında bir nice levent olsa, yaraşır bir başbuğ tanıdığımızı belirtiriz. Bozulan Osmanlı'yı Tokat'a değin kovaladık. Kala'ayı bilirsiniz. Bir sarp yamaçta ve dahi başdöndüren sağlamlıktadır. Hasan Yazıcı'nın buyruğu üzre, Ceylan Yolunu tutarak suya ineni kıralım düşüncesine derneştik. Gafur Ahi'nin kent içindeki ademlerinden biri, çayıtlığa savuştu... Hasan Paşa'nın her sabah, Melik Gazi camiinde namaz kıldığını söyledi. Ko,

kalsın dememize aldırmadı Hasan Bey!.. Ekesinin öcünü almak, boynuna borç elbet... Bir başına olsa, diyeceğimiz bulunmaz. Ne var ki, kanı kanla yumak, düzenli göçlere yaraşmaz. Artığının, eksiğinin bir iyice tartılıp biçilmesi gerek. Savaş içre er öcü düşünülmez. Kan davasına soyunulacak ise, sancağı kapadıktan sonrasına bırakılmalı öç!.. Dinlemedi... Biz de üstelemedik... Gece karanlığında yola çıkıldı. Köse Kadı evinin yanındaki Hünkâr camiine varıldı. Topluluk gelmeden, iki ademini minareye çıkardı Hasan Bey!.. Kendi de bilece varıp, pusuya girdiler... Paşa abdestini alıp, camiye yürümekteyken, tüfenkbazlar tetik bastılar... Daha ahalî ne olduğunu anlamadan, Sokolluzade Hasan Paşa'nın selâsı verilmeye başlandı... Paşa ölende, Tokat düştü. Kal'aya girmedik. Urfa'dan deneyimli olduğumuzdan, yeniden koyaklara dönecek idik ki, gözcüler Paşa haremının bütün hazinesiyle bilece gelmekte olduklarını duyurdular... Orda da bir güzelce önlem aldı Hasan Bey!.. Avrat sürüsüne kurt üşürmemek amacıyla, suhte ve dahi fıtyandan önce, Kalenderoğlu'nun mücerret ikrarı vermiş derişlerini saldı devşirmekliğe... Korucuları bozup haremîni tutsak eylediler. Çeyizi çemeni ile Divriği kal'asına iletiler... Hazine ise levendin ortasına yığıldı... Gördük ki Beyim, Osmanlı bir nice altın yığmakta... Onca levent, kürekle paylaştı desek yalancı çıkmayız... Buncacık yaşamlarında, korsan talanından artık altın yığmak, yeni bir ustalık olsa gerek... Uzatmayalım, levent hoşnutlukla altını kuşağına yerleştirir yerleştirmez, cönk vurup, kurultay çağrısı açıklandı... Biz kocalar, tezden başbaşa verdik... Bildiğimiz, Karayazıcı Abdülhalim Başbuğumuz, beyler ikrarıyla seçilmiş idi... Yerine geleni savaş için-

de vekil saymamız töre!.. Ancak savaş bitende, vekillik biter... Tıpkı suyu görende, teyemmümün bozulması gibi... Seçmenin kendisi, yeni başbuğu atamaya yetkin. Bizim yerine geçerek töreyi bozmamız olası. Olasız ya, bunca savaştan, bunca başarıdan ve dahi bunca acıdan süzülüp gelene, çıkışmak yazılı değil. İçimiz yanmakta... Başbuğumuzun, oğlumuzdan artık sevdiğimiz Bey damadımızın kanı yerde... Türkmen başbuğuna bin paşa bedel... Acıları acımız, sancıları sancımız. Yürekllerimiz paramparça, beyinlerimiz dağınık... Yine de, töreye karşı başımız yerde, boynumuz bükük!.. Bütün kocalar, ağızbirliği ettik. Olvarıp, sizlere durumu aktarmayı üstlendik. Ve dahi eğittik ki, kışlayacak yer var!.. Kurultayı bahara komanın bir sakıncası olmasa gerek... Niceyse Osmanlı kış içre, yeni serdar bulamaz. Bulduğunu da, sizin baskınız, başka bir yöne çevirebilir... Biz kocaların bu önerisi, Hasan Bey'le, Kalenderoğlu ve dahi Çömçe Bali'nin hoşlarına gitmedi... Ne var ki, ağız birliğimiz olurlanmaya zorladı... İyi ettikse, törenin gereğinden... Kötü ettikse, düzeltmeye zaman kazandırdık Beyim!..

— Siz ki, törelerin dayancı, yasaların güvencisiniz kocalar! Ettiğiniz herkesin başıyla birlik. Doğrusunu işlediniz ki, anlatılası değil. Başbuğ seçip, savaşı sürdürse idiniz işler yanlışa sarılır idi... Hakan, bize güvenmekte. Güvencinden ötürü de üstüste gerekli yolda yürümekte... Malkoçoğlu görevi üstlenene, divan kendince dolap çevirdi. Üstesinden gelinmez sandığından. Onlar da, levent örneği düşünmekteler demek... Ve dahi siz başbuğu seçse idiniz, düşündüklerinde de yanılmamış olacaktı... İmdi, Malkoçoğlundan ötesinde Murat oğlumuzun serdarlığını kesinlersek, yüz yıldır aranan uzlaşmayı

sağladık demektir. Elbette, aykırı düşeni ayıklamak, herkesin boynuna borç olacak Koca Baba!.. Ne edelim ki, uluslarının erincine, yiğitlerden gayrisi kan bağışlamaz!..

— İçimizin yanması boşa değilmiş öyle mi Beyim!.. Bizimle bilece Ahi kethüdası Gafur ve dahi Yıldızeli piri Kul Himmet'in de kalkıp yürümesi, lewendini kırdı Hasan Beyin.. Yanında bir suhte, bir de Kalenderoğlunun dervişleri kaldılar... Bilmektesiniz ki, Çömçe Bali'nin suhtesi de, Kalenderoğlu'nun dervişleri de işi eşkıyalığa götürmeye hazır... Bunu zaten demi heder başıbozukları da ekleyende, Hasan Bey buyruğunuzdan çıkar ise, tez zamanda hakkından gelinir.

— Koca Baba, - dedi Bican. - Türkmen, size her zaman borçlu idi... Bu ettiğinizle daha bir borçlandı ki anlatılamaz. Yazık yaranlı kocalarımız azalmaktalar. Aydınca Reis ile Kamber kocamız gibi... İnebah-tı girişinde dizdar baskınına uğramışlar... Kargaşa içre her bir yandan saldırmakta kul. Bizden giden kimseye yaramasın dileğiyle her bir şeyi yakıp yıkmakta duraksamassız. Hele gerekeni sağlayalım, karındaşlarımızın öcünü komayız... Kendi kalyonunu batıran dizdara bunun hesabını sorarız, - güvence-siyle dikildi. Davran Kocanın kıpkızıl bakan gözlerinden kaptı gözlerini... Acılı acılı havuzun sularına çevirerek daldı...

Hakan, önünde iki büküm duran Murat'ın gözlerine baktı bir süre. Sonra başını çevirerek, ağalaları kolaçan etti. Teker teker çıktıklarına güven getirdikten sonra;

— Devletimiz gayretlerine çok borçlu Paşa,

- diye söze girdi. - Kaçtır, darda kaldığımızda Hızır gibi yetmektesin!.. Malkoçoğlu lalamızın yerine seni getirmeyi düşünürüz. Ancak, tezden fırkalar kurulmasından çekiniriz. Tedbir soralım, dedik.

— Doğru düşünürsünüz efendimiz, - dedi Murat. - Ali Paşa efendimiz, hepimiz üstünde saygı kazanmışlar idi... Yazık ki, ömrü, düzeni oturtmaya elvermedi... Sanırız, Yemişçi Hasan Paşa kulunuzun giderilmesi, yeterince ürkü yarattı yoldaşlar arasında... Şimdi, biz gelir isek, yeniden çalkantı doğması olası. Oysa, celâli kargaşası sona ermek üzere. Elbette kalıntılar, çeşitli eşkıyalık işleyecekler. Ancak, dirayetli bir serdar, tümünü gidermeye yeter. Çünkü, beyler, ikrarlarını kavi tutmaya kararlılar. Bunu bozacak davranış bizden gelmedikçe, onların sağlamca duracağı kesin... Onlar duranda da, başkaldırı dayanıksız bir eşkıya kargaşasından öte olmaz. Olamaz!.. Devletiniz her zaman eşkıyanın hakkından gelmeye kadirdir...

— Biz, Alkaevli Beyi babanın öğütlerini tutmaya antlıyız Paşa, - dedi yeniden Hakan. - Gördük ki, doğrusu budur. Devleti sağlamca ayakta tutmanın yolu, ahalinin çoğunluğuna dayanmakla olası... Ahaliye dayanmak da, her bir kesimin çıkarlarını dengede tutmaya dönük. Madem bunu öğrenmiş bulunmaktayız, uygulamak vazifemiz... Bey babanı görür isen, bunu böylece bildir. Bizden yana kaygıları olmasın. Ancak, arada damadının yitirilmesi gibi haberimiz olmadan gelişen bazı aykırılıklar olabilir...

— Kişinin ödevi, yolunda ölmektir efendimiz. Eniştemizin öldürülmesinden yüreğimiz kanar. Ama yola düşenin yürümesi kaçınılmaz. Bey babamız bunu bilmekteler... Bağırlarına çoktan taş basarak, size verdikleri sözün gereğini yerine getirmekliğe uğ-

raşmaktalar. Öteki beyler, öcünü almasına değin bilece olmayı önerdikleri halde dahi, sözümüzü başımız bile bozamaz buyurdular. Biz kendilerine güvenir ve dahi saygı duyarız. Efendimiz güvendiklerinden...

— Güvenilecek ademler olduklarından demek gerek Paşa!.. Ne ki buyurdular, buyurduklarınca cluştu. Bilileri aydınlık. İşte görmekteyiz, onlar çekilende, cela'li kışlağa yatar. Kışlık zamanını uzatmak da bize vazife... Deriz ki, şimdilik, seni Anadolu ve İran üzre serdar edelim. Böylelikle, haberin olmadan beylerin egemenliğindeki topraklarda kuş uçmaya, su geçmeye!..

— Efendimizin yükleyeceği ağırlığı ancak onur katar efendimiz... Ancak, takdir buyrulur ki, hak edilmiş mansıplar, dokunulmaz vakıflar vardır. Bunların çözülmesi ve dahi yeniden düzenlenmesi, korkarız baş ağrıtır.

— Eşkiya kışlakta durmaktayken, bazı kovanlara çokmak sokmaktan geri durmamalı. Madem mülk düzenlik istemekte, düzenlik uzlaşılan biçimde kurulmalı... Yoksa, yeni bir kargaşa devleti silip süpürür ki, ne vakıf kalır Paşa, ne mansıp,

— Anlamaktayız efendimiz. Serdarlığımız sürdükçe, Anadolu içre buyrultularınızdan ötesi geçerli olmayacaktır.

— Buyrultularımız ve dahi senin öngörülerin!..

— Fermanınız yazılır yazılmaz yollara düşerek eşkiyayı bire, kadar kırmak boynumuza borç efendimiz!..

— Yazıldı Paşa!.. Kendi elimizle vermeyi diledik, - diyerek serdarlık beratını ve ayrıntılı yetkilerini belirten parşömen topunu uzattı Hakan!..

Murat, yerlere değin eğildi. Üçkez ayaklarını öp-

tü Sultan'ın... Geri geri giderken, fermanı koynuna soktu...

Behzad deresinin kıyılarındaki kavaklar yeşillendi. Kazova yönünde Yeşilirmak koyağı baştan başa çiçeklendi. Kaleye giden yolun iki başındaki bayırlar, al sarı bembelendi. Deli Hasan, gözlerinde baharın menevişleriyle, uzaklara baktı... Çömçe Bali bakışının anlamını hemen sezdi. Başbuğularının alana yürümesinden huylanmış leventler, çevresini aldılar.

Cennet Köşkü'nün bahçesi bir anda cenkçiyle doldu. Bölüklerin başları, başbuğun yöresindeki çemberin ucuna çıktılar. Hasan, gözleri koyağı tarayarak;

— Süre doldu yoldaşlar, - dedi. - Kocalar aramızdan sıyrılmaklığa oyun düzerlerdi desek, her birinin elinde büyüdük. Kondurmaklığa dilimiz varmaz.

— Belki sizin varmaz, - diye atıldı Çömçe. - Bizimki varır... Onca kış geçti, bir ses, bir nefes çıkmadı... Anlaşılmakta ki, her birini yemledi Osmanlı... Yemleyende, bizi kurdun ağzına terkeylediler...

— Buna inanılmaz, - dedi Kalenderoğlu. - Çömçe Bilge tezden suçlayıp, işin içinden çıkmakta. Bunca zaman bilece işledik ne işledikse. Bir yem söz konusu ise, bizim de hakkımız açık. Yasadır ki, hak sahibine verilmeli.

— Bu herkesin yola çıkış amacına göre değişen bir anlayış, - dedi soğuk soğuk Çömçe. - Biz, başından bu yana yoksul adına soyunduk kavgaya Kalender Baba!.. Yöremizde divanı oluşturanların amacı başka idiyse!..

— Ne demek istemektesiniz, - dedi Domuzoğlan. - Açık deyin ki, herkes anlayabilsin.

Çömçe bir süre mırıltıları dinledi. Sonra herkesin açıklama istediğini görerek, Hasan'ın gözlerine baktı. Ordan izin gelince;

— Baka yoldaşlar, - diye sesini yükseltti. - Herkesin bir yola girmekte kendince amacı olmak gerek. Amaçsız yol, çıkmazdır... Dediğimiz o ki, bizim çok yüreğimiz yandı. Çok aldandık, çok dolaplandık. Yıllar önce, daha bir medresede suhte iken önümüze düşenler, mansıp ardında bizden koptular. Bilmektesiniz, çıkar tatlı kemiktir. Kimine hoş gelir, kimine hoş gelmez. Bize hoş gelmiş olmalı ki, önderlerimiz terkeylediğinde yoldaşlarımızla sıvandık. Neden? Onların mansıp alması, öteki haksızlıkları gidermeye yetmemekteydi... N'oldu? Sonunda, toplumun bütünüyle ayaklandı... Ve dahi elbirliğiyle, Osmanlı'nın kaç ordusunu bozduk. Bundan kim yararlandı? Eğer kuşaklarımızdaki altınları sayacak olursak, önce biz... Ne var ki, bizim altınların yarısı bu kışta tükenmeye durdu. Oysa sürekli altın yağmalayanlar, yeni yeni mansıplarla gönenenler var bilece olanlardan... Bunların, bizden kopup, kemiğin başında durmaları gerekmekte ise, hiç gözümüzün yaşına bakmadan, bizi kırarlar.

— Yeniden soyuta döndün, - diye uyardı Kalenderoğlu. - Tekkede ya da medresede ders vermemektesin molla. Cenkçiye amacını ve dahi durumunu anlatmaktasın. Açık demekten sakınma. Burda kurultay toplandı. Her birimiz, içimizden geçeni açık demeliyiz ki, sonrasında ur kalmaya!..

— Haklısınız Pîrim, - diye alttan aldı Çömçe. Bağışlayın. Alışkanlık...- Sonra başını dikti yeniden. - Deriz ki, beyler, kendi uzlaşmalarına kullandılar bi-

zim savaş gücümüzü. Kendilerine ayrılan püryan ise, bize atılan kemik oldu. It yerine konduk. Kendi gönençlerinin bekçiliğine durduk. Şöyle bir bakalım. Bizden yılan soyguncu Anadolu'yu terkeyledi. Onların boşluğunu kim doldurdu? Şimdiye bilece bulduğumuz Beyler!.. İmdi, olvarıp vurduğumuzda bizden kim yakınacak? Beylerimiz ve dahi Ahilerimiz... Neden derseniz, soyguncuyu bilece kovaladık. Soy-maya durduğumuzda onların sofralarına el uzatmamız kaçınılmaz. İşte sorun apaçık önümüzde... Bizim amacımız başka idi. Onları bambaşka!.. Herkes kendi çıkarı adına pala sallamakta. Çapul devşirilinceye çıkarlarımız ortak idi... Devşirilende çelişmeye durdu. Olgelip vurmalarını umardık. Kodularsa, yine de alkışlamak gerek... Bu aydınlık duruma göre, önümüzde iki yol var... Biri, onların ettiğince, bu yeter deyip herkesin kendi inine çekilmesi. Her biriniz, bunca pişkinlikte, birer iş tutabilirsiniz. Kuşağınızda bir zaman yetecek çapulunuz birikmiş... İkincisi, bunca acıyı silemeyip, bulaşıklığımızı sürdürmek... Sizi bilmeyiz yoldaşlar. Biz görürüz ki, suhteliğimizde ne adına yola çıtıksa, aynı amaç şimdi daha bir kesin önümüzde durmakta. Biz ardından koştukça, o çekilip savuşuyor. Daha bir hızlı koşmamız yazgı... Dilerseniz, olvarıp konun bir yerlere... Dilerseniz, bilece döğüşe sarıalım... Ne var ki, bu kez daha bir güç olacak. Öncesini düşlemeyin... Oncesinde, egemenlerin kendi aralarında çatışma var idi... Birinden birine sığınmamız kolayca gerçekleşir idi... Şimdi tamamı bize karşıt olmaya koşulu... Hem de bu kez yoldaşımız türkmenin kendisi yağımız olur...

— Ne demektesin, - diye atıldı Kiziroğlu Mustafa. - Bizi türkmeden saymamakta mısın? Bizi say-

mamaktaysan, kendini ve dahi Başbuğumuzu da mı saymamaktasın?

— Bizim simge gücümüz var mı? Sen beysin Mustafa Bey!.. Beysin ya, Kizir Koca'nın oğlu beysin!.. Başbuğumuza gelende, Vazırcıoğlu... Biz, öteki yoldaşlarımızın tümü ya böyle ya karabudundan... Anlayacağın, türkmenin de işgören, emek verenyiz. Oysa bunca insan, biz bile, beylerimizin buyruğu patlayanda, durup-oturmaya koşuluyuz. Dememiz o ki, biz nice bir türkmen olsak da, bey soyundan değiliz. Olmayanda da, sığınmamızı bile kabullenmezler, onlar uzlaşmışken, biz döğüşür isek... Neden dersen, burda kavga kararı alınanda, onların buyruğundan çıkmış oluruz da ondan...

— Buyruk yok ki, - diye atıldı Kalenderoğlu. - Buyruk getirmeye gidenler dönmedi daha. Belki döndüklerinde, varsayımlarınızın tersi çıkar.

— Dönmedilerse, dönmek istemediklerinden. Buna gerek kalmadığından. Duymadınız mı? Anadolu ve dahi İran serdarlığına Murat Paşa atanmış... Kimdir Murat Paşa? Alkaevli beyinin oğulluğu ve dahi devletle beylerin uzlaşmasını sağlayan kişi... Uzlaşma olanda da, bize kalan ya durup-oturmak, ya kötüsüne hazırlanmak.

— Biz kötüsüne hazırız, -dedi Domuzoğlu. - Bunca zamandır kavga içre kazandık lokmamızı. Bundan öte başımızla ödeyelim n'ola?

— Karar kıldığınızın ne olduğunu bir iyice bilin, diye sesini yeniden yükseltti Gömçe. - Demekteyiz ki, kötüsü bilece gelecek. Bundan öte pala sıyrdık mı, her türlü çıkarın üstüne üşüşeceğiz. Her türlü çıkar erbabının da bizim üstümüze üşüşmesi kaçınılmaz. Öyle olanda bir ateş çemberine gireriz ki,

kendi kuyruğumuzla kendimizi sokturuncaya debelenirler...

— Onlar debelenende, biz geri mi koruz bire Bilge, - diye atıldı Kalenderoğlu. - Her türlü çıkarın üstüne neden gidelim? Demektesin ki bu dolabın sonunda bizimle bilece yoksul da çyuna getirilmiştir. Varsılın çıkarı üstün gidende, yoksulun çıkarı kendiliğinden kollanmış olmaz mı?

— Yoksul bunu sezene olur da!.. Bize onca zaman korlar mı? Dediğinin anlaşılması nice bir süreçtir Kalender Pîr!.. Bilmemekte misin ki, bir molla on yılda göğेरir, bir derviş yirmi yılda olgunluğunun kıyısına ulaşmaz... Yoksulun olgunlaşıp meyvelenmesi bir nice bakım ister.

— Bakımı biz olur isek, kendimizi kutlu sayarız Çömçe Molla, - dedi Kalenderoğlu. - Biz bilece varız. Sanırız ki öteki yoldaşlar da, bundan ötesinde, varsıl itliğine değil, yoksul çıkarına ve dahi kendi adına ölmeyi şan sayar. Öyle olanda, başbuğumuzun buyruğunda düşelim yollara... Beyin sürüsü ve dahi otlağını, varsılın harman ve dahi konağını, ahinin ocak ve dahi dolabını vuralım ki, bizi ortada komak neyin nesi gösterelim.

Bunca söze hiç karışmadan duran Hasan, gözlerini kitlenin üstünde gezdirdi. Binlerce ağız, binlerce el birden kalktı. Bir onay gümbürtüsü, Tokat kalesinin burçlarından, Yeşilırmağa karışıp, Anadolu içine yürümeye durdu.

Doğruldu Hasan! Bakışlarında koyu bir kesinlikle;

— Andiçeriz, - dedi. - Bundan öte kendi adımıza ve dahi yoksul yoluna can vermekliğe, haksızlığın üstüne gitmekliğe ve dahi yolsuzluğu gidermekliğe andiçeriz...

Ant yinelenirken;

— Madem, - diye bölükbaşılara baktı. - Madem, çıkar üzre yürüyen bu düzeni, hak üzre yürütmeye sıvanırız, ilkin yıkmaya davranmalıyız. Yıkarken de, topluca olmak gereksiz. Her birimiz, bölüklerimizle bir yöre seçelim. Ordan katılacak yoksul ile beslenip kundaklayalım ki, yangınımız her bir yandan birden tutuşsun!.. Yalnız bir şeyi hiç bir zaman unutmayalım. Bundan öte birbirimizden özgü dayanak, kendimizden başka güvenek yok. Olmayanda, varsıl gelende soymak hak, yoksul gelende donatmak görev... Neyin adına, neye karşı çıktığımızı unutmayalım. Yıkıcılığımız, düşünölmeyecek ölçüde sert olmalı... Yapıcılığımız, görölmedik biçimde görkemli... Bundan öte, kimsenin iti olmadığımızı kanıtlamalı, kimseye boyun eğmeyeceğimizi tanıtlamalıyız. Her kış, birbirimizden alacağımız haber üzre bir konakta kışlayalım. Yaz-bahar gelende, ikrarımız üzre yeniden kundaklayalım egemenin çıkarını... Yolumuz açık, andımız bilece olsun!..

Bölükbaşıları davrandı... Leventler davrandı... Suhteler davrandı... Dervişler davrandı... Atı olan at bindi. Atı olmayan çarıklarının bağını düğümledi... Her bir bölük, dağların üstünden bir yön seçerek yola girdi... Eslemli leventleriyle Binboğaları aşmaya yöneldi... Çömçe Bali suhtelerinin başında Canik koyaklarına ilerledi... Kalenderoğlu, Konya ovasına sancak dikti... Deli Hasan Kütahya'dan Bozdağları seyre yetiştirdi... Yürüdüler... Yürüdüler... Yürüdüler...

S O N

erol toy

kuzgunlar ve leşler

2

— İyi ama efendimiz, ahali arasında her türlü olumsuzluğun nedeni olarak siz gösterilmektesiniz... Biz gösterilmekteyiz... Denilmekte ki, bütün olanların sorumlusu Hürrem Sultan ile, Mihrimah ve dahi zevci Rüstem Paşa'dır...

— Ahali elbette bir sorumlu arayacak. Kimse Hakan'da kusur bulamaz ki yavrum... Hakan, kusurdan mustağni, hatadan münezzehtir... Tanrının yerdeki gölgesi kullara iyilik etmeye hüküm verir. Kötülük doğmakta ise, hakanın yakın çevresinden oluşmaktadır. Şükür ki, biz yakın çevresindeyiz... Ve dahi şükür ki, efendimizin yanlışlığına, bizim yanlışlarımız tanıklık etmektedir.

— Ne var ki, bize düşman olmaktadır. Bizi kötülemekteler ...

— Elbette, işin içyüzünü bilmediklerinden. Devleti bir kişinin iki dudağı arasındaki tasarruf hakkıyla yürüyüveren bir küheylan at sanmaktalar. Bilseler ki nice bir çapraşık dengeler üstünde durmaktadır, böyle konuşmaz idiler... Rüstem olsun, sen ve dahi biz olalım, Hakan'ın kurmak istediği düzene, Sultan Fatih'ten bu yana yürüyen oluşuma ters bir işte bulunsak, durabilir miyiz? O an ifna etmezler mi bizi? Bir düşün ne buyurmakta her zaman baban. Hem de bizim yanımla... «Gözümüz devlete zarargir olsa, kendi parmağımızla söküp atarız...»

erol toy